ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

นายปรีดี พนมยงค์
กับ
บทวิจารณ์
อันบิดเบือนประวัติศาสตร์
ของ
นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

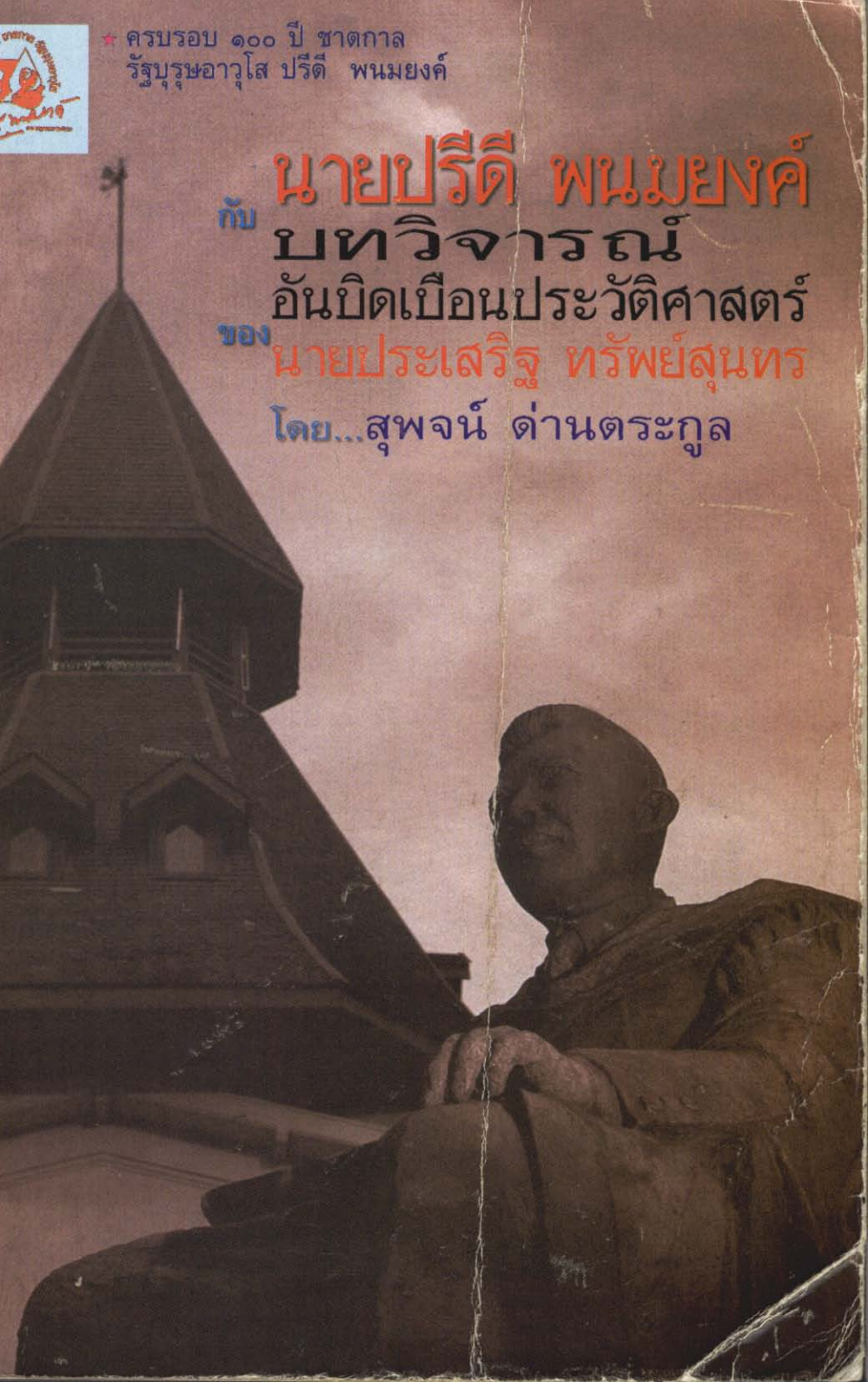

นายปรีดี พนมยงค์

กับ

บทวิจารณ์อันบิดเบือนประวัติศาสตร์

ของ

นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

โดย

สุพจน์ ด่านตระกูล

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนศุข พนมยงค์
www.pridi-phoonsuk.org
ChangeFusion OPENBASE.in.th
เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

นายปรีดี พนมยงค์
กับ
บทวิจารณ์อันบิดเบือนประวัติศาสตร์
ของ
นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

โดย **สุพจน์ ด่านตระกูล**

พิมพ์ครั้งที่ ๓
ธันวาคม ๒๕๔๓

จัดพิมพ์โดย
สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย)
๑๒๖ หมู่ ๖ ซ.บุรีรังสรรค์ ถ.พิบูลสงคราม อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๕๒๕-๒๒๖๖ โทรสาร ๕๒๕-๒๒๖๖

จัดจำหน่ายโดย
สายส่งสุขภาพใจ
๑๔/๓๔๕-๓๕๐ หมู่ ๑๐ พระราม ๕ บางมด จอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐
โทรศัพท์ ๔๑๕-๖๗๙๗, ๔๑๕-๖๕๐๗, ๔๑๕-๒๖๒๑
โทรสาร ๔๑๕-๗๗๔๔

คอมพิวต์กราฟิค
สำนักพิมพ์ตาลกุด
๑๖๑/๖๙ ถ.จรัญสนิทวงศ์ ๒๗ แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๘๖๖-๖๓๙๒

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๒๒๑-๘๘๙๒, ๒๒๔-๘๒๑๔, ๖๒๓-๖๔๑๗
โทรสาร ๖๒๓-๖๔๑๗

คำขึ้นต้น ในการพิมพ์ครั้งที่ ๓

"นายปรีดี พนมยงค์ กับ บทวิจารณ์อันบิดเบือนประวัติศาสตร์ ของ นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร" ชื่อเรื่องอันยาวเหยียดนี้มาจากเรื่องเดิม **"สุพจน์ ด่านตระกูล โต้ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร"** อันเนื่องมาจากการวิพากษ์วิจารณ์คณะราษฎร และท่านปรีดี พนมยงค์ ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ที่ไม่ตรงต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ด้วยเจตนาบิดเบือน โดยวิจารณ์ลงในหน้าหนังสือพิมพ์หลักไท ซึ่งเป็นนิตยสารรายสัปดาห์ติดต่อกันหลายฉบับเป็นเวลาหลายเดือน และผมก็ได้โต้ตอบข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จที่ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร นำมาอ้างอิง โดยทำเป็นเล่มบางๆ แบบนิตยสารขนาด ๘ หน้ายกหลายเล่มติดต่อกัน

ต่อมาท่านผู้อ่านที่มีความสนใจในประวัติศาสตร์ ได้เรียกร้องมาให้ผมรวบรวมเล่มบางๆ เหล่านั้นเป็นเล่มกระทัดรัดเล่มเดียวกัน เพื่อสะดวกแก่การเก็บรักษา ซึ่งผมเห็นด้วยและก็ได้ทำตามคำเรียกร้องนั้น โดยจัดทำเป็น ๓ เล่ม ขนาด ๑๖ หน้ายก พิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งเป็นเวลา ๑๕ ปีล่วงมาแล้ว และหนังสือนี้ก็ขาดตลาดไปนานแล้ว

ด้วยเห็นในความจำเป็น เพราะแม้ว่าประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จะหาชีวิตไม่แล้วก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เขาบิดเบือนนั้น ยังมีผู้สืบต่อและเผยแพร่ความเท็จนั้นอยู่จนถึงวันนี้ และโดยความสนับสนุน (จุนเจือ) ของพวกที่ตั้งตัวเป็นปรปักษ์กับคณะราษฎรตามรอยเท้าที่สกปรกของบรรพชนของพวกเขา อันเป็นการประกอบอาชญากรรมทางปัญญาที่น่าละอายยิ่ง ผมจึงจัดพิมพ์ข้อโต้แย้งกับประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่ ๓ และโดยการรวม ๓ เล่มเข้าด้วยกัน ภายใต้ชื่อใหม่ดังที่ปรากฏอยู่หน้าปกหนังสือนี้แล้ว

ดังกล่าวแล้วในคำขึ้นต้นครั้งก่อนๆ ว่า ผมไม่เรียกร้องให้ท่านผู้อ่านเชื่อข้อเขียนของผมโดยปราศจากวิจารณญาณ แต่ขอให้ท่านได้ใช้วิจารณญาณโดยรอบคอบและโดยปราศจากอคติ ๔ ประการ และจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณและภูมิปัญญาของท่านเอง

แต่สำหรับผม ขอยืนยันว่าข้อเขียนของผมทั้งหมดเป็นสัจจะทางประวัติศาสตร์ มีเอกสารหลักฐานที่พิสูจน์ได้ เพราะเป็นประวัติศาสตร์ที่มีจารึกเป็นลายลักษณ์และเป็นที่ยอมรับของบุคคลผู้เคลื่อนไหวอยู่ในประวัติศาสตร์ช่วงนั้นๆ ไม่ใช่ประวัติศาสตร์บอกเล่าหรือประสบการณ์อย่างที่ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร นำเอามาเขียนและปรุงแต่งด้วยอคติ

ขอขอบคุณ

(สุพจน์ ด่านตระกูล)

ธันวาคม ๒๕๔๓

ตอนที่ ๑

คำขึ้นต้น
ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

อาจารย์ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ได้วิจารณ์ความคิดทางการเมืองและงานทางการเมืองของ **อาจารย์ปรีดี พนมยงค์** ลงในนิตยสาร **"หลักไท"** เมื่อเร็วๆ นี้ ข้อวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐได้สร้างความสับสนให้กับผู้ที่เคยติดตามและที่กำลังติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองของอาจารย์ประเสริฐเป็นอย่างมาก

เพราะว่าผู้ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองของอาจารย์ประเสริฐ มีทรรศนะต่ออาจารย์ปรีดีเช่นเดียวกับคนส่วนมาก **ที่ถือว่าอาจารย์ปรีดีมีคุณูปการต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งยังผลให้ประเทศชาติได้รับเอกราชทางศาลและทางศุลกากรที่เสียให้ไปกับต่างประเทศกลับคืนมา ตลอดจนการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดี ที่ได้ร่วมมือกับสหประชาชาติต่อต้านญี่ปุ่นผู้รุกรานในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งยัง**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ผลให้ประเทศชาติรักษาเอกราชเอาไว้ได้ อันเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อผลประโยชน์ของชาติ

แต่อาจารย์ประเสริฐกลับวิจารณ์ความคิดและงานการเมืองของอาจารย์ปรีดีไปในทางตรงกันข้ามกับทรรศนะของคนส่วนมาก เช่นว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ไม่ถูกต้อง เพราะพระปกเกล้าฯ เตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว หรืองานของขบวนการเสรีไทยไร้คุณค่าเพราะอาจารย์ปรีดีนำประเทศชาติไปพึ่งอเมริกา ไปขึ้นกับอเมริกา และไปรับใช้อเมริกา ฯลฯ

จากการวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐในทำนองเช่นนี้ จึงแทนที่จะทำให้ผู้อ่านสับสนในอาจารย์ปรีดี กลับทำให้ผู้อ่านสับสนในความคิดและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของอาจารย์ประเสริฐมากยิ่งขึ้น

เพราะถ้อยวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐต่ออาจารย์ปรีดีเป็นถ้อยวิจารณ์ที่ตรงกันกับพวกซ้ายสุดขั้วและขวาตกขอบ ที่เคยวิจารณ์อาจารย์ปรีดีไว้เช่นนั้น แต่จากความคิดและการเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ประเสริฐที่เป็นมาและที่กำลังเป็นอยู่ เป็นปฏิปักษ์กับทั้งพวกซ้ายสุดขั้วและขวาตกขอบ

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าถ้อยวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐจะไปตรงกันกับทรรศนะของพวกซ้ายสุดขั้วและขวาตกขอบ ซึ่งคงจะสร้างความพึงพอใจให้กับพวกซ้ายสุดขั้วและขวาตกขอบก็ตาม แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าอาจารย์ประเสริฐจะมีจุดยืนอยู่กับพวกซ้ายสุดขั้วและขวาตกขอบ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

หากทรรศนะของอาจารย์ประเสริฐที่มีต่ออาจารย์ปรีดีนั้น อาจเป็นทรรศนะของนักปฏิวัติที่ตั้งความหวังไว้กับอาจารย์ปรีดีจนเกินไปจากความเป็นจริงอย่างอัตวิสัย เช่นที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวว่า ท่านถือว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำที่แท้จริงของคณะราษฎร ดังนั้นเมื่ออาจารย์ปรีดีไม่สามารถนำการปฏิวัติประชาธิปไตยได้สำเร็จ ความผิดทั้งหลายจึงเป็นของผู้นำแต่ผู้เดียว อาจารย์ประเสริฐจึงได้วิจารณ์หั่นแหลกไว้ในนิตยสาร "หลักไท" ฉบับนั้น

ต่อความคิดและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีที่อาจารย์ประเสริฐมีความเห็นว่าไม่ถูกต้องนั้น ความเห็นของอาจารย์ประเสริฐดังกล่าวนี้จะถูกหรือผิด หรือนัยหนึ่งความคิดเห็นและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีถูกต้องเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ แต่อาจารย์ประเสริฐมองผิด เข้าใจผิดไปเอง หรือว่าความคิดเห็นและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีไม่ถูกต้อง เป็นโทษต่อผลประโยชน์ของชาติอย่างที่อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์

ในปัญหานี้เราจำเป็นจะต้องหาคำตอบอย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ เราจะนั่งฌานแสดงทรรศนะแห่งความรอบรู้ของเราเองอย่างอัตวิสัยหาได้ไม่

ด้วยประการฉะนี้ ผมจึงได้ทำคำชี้แจงฉบับนี้ขึ้นตามมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่เกี่ยวกับความเคารพนับถือของผมที่มีต่ออาจารย์ปรีดีและอาจารย์ประเสริฐ

หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะให้ประโยชน์ตามสมควรแก่ผู้ใฝ่หาความจริงโดยทั่วกัน

ขอขอบคุณ

สุพจน์ ด่านตระกูล

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๒๖

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

คำชี้แจงเกี่ยวกับ ท่านอาจารย์ปรีดี อันเนื่องมาจากบทความของ อาจารย์ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

นิตยสาร **"หลักไท"** ฉบับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ได้ลงบทสัมภาษณ์อาจารย์ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส แต่แทนที่อาจารย์ประเสริฐฯ จะตอบคำสัมภาษณ์ของ **"หลักไท"** ตามที่ตั้งคำถามมาเป็นหัวข้อ ๘ หัวข้อ อาจารย์ประเสริฐกลับเขียนเป็น "บทความ" ภายใต้หัวเรื่องว่า **"อาจารย์ปรีดี : อุปสรรคของความสำเร็จของการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทย"** โดยให้เหตุผลว่า

"เนื่องจากผมยกอาจารย์ปรีดีไว้ในฐานะผู้นำการปฏิวัติประชาธิปไตยของคณะราษฎร ดังนั้นเมื่อ "หลักไท" หรือใครๆ ถามมา ไม่ว่าเมื่อท่านปรีดีมีชีวิตอยู่ หรือเมื่อถึงอสัญกรรมแล้ว คำตอบ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ของผมจึงมีแต่การตำหนิ **และถ้าจะสรรเสริญท่านก็มีแต่อย่างเดียวว่า ท่านได้สร้างความผิดพลาดไว้ให้เป็นบทเรียนแก่คนรุ่นหลังสำหรับแสวงหาแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อความสำเร็จของการปฏิวัติประชาธิปไตยต่อไปเท่านั้น** และดังนั้น เพื่อตำหนิให้เป็นระบบยิ่งขึ้นผมจึงขอเขียนเป็นบทความให้แก่ **"หลักไท"** แทนที่จะตอบคำถามเป็นข้อ ๆ เท่ากับคำถามทุกข้อตอบเป็นข้อใหญ่ข้อเดียวเลย"

ต่อบทความของอาจารย์ประเสริฐฯ นี้ ซึ่ง **"หลักไท"** บอกว่ามีความยาวมากทางกองบรรณาธิการจึงต้องแยกลงเป็น ๒ ตอน โดยตอนแรกเป็นแนวความคิดทางการเมืองและตอนที่ ๒ เป็นแนวความคิดทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น **"หลักไท"** ฉบับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๖ จึงลงบทความของอาจารย์ประเสริฐฯ ตอนแรก "แนวความคิดทางการเมือง" (ของอาจารย์ปรีดี)

ผมได้อ่านบทความนี้แล้วด้วยวิจารณญาณเป็นพิเศษ เพราะว่าทั้งผู้ถูกวิจารณ์และผู้วิจารณ์เป็นบุคคลที่ผมให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างสูง ทั้งด้านคุณวุฒิ ปัญญาวุฒิและวัยวุฒิและทั้งในด้านส่วนตัวของผมเอง ผมก็ให้ความคารวะแด่ท่านทั้งสองในฐานะ "อาจารย์"

จากการอ่านบทความด้วยวิจารณญาณดังกล่าว ทำให้ผมเห็นว่าบทความของอาจารย์ประเสริฐฯ ชิ้นนี้ **มีความผิดพลาดอยู่หลายประการ** ด้วยความเคารพในอาจารย์ประเสริฐและด้วยความเคารพในสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ ที่อาจารย์ปรีดีได้มีส่วน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สร้างไว้ผมจึงมีความจำเป็นและเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำความจริงให้ปรากฏในที่นี้ **เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์** เช่นเดียวกับที่ท่านอาจารย์ทั้งสองได้ปฏิบัติมา ซึ่งผมจะขอเรียนชี้แจงความผิดพลาดของบทความชิ้นนี้เป็นข้อ ๆ ไป เท่าที่ผมตรวจพบ ที่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร **ส่วนประวัติศาสตร์กระซิบผมจะไม่ขอนำมาอ้างถึง** และโดยที่อาจารย์ประเสริฐได้วิจารณ์อาจารย์ปรีดีออกสู่มหาชน ผมจึงเห็นด้วยความจำเป็นที่จะทำความจริงให้ปรากฏต่อหน้ามหาชนด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อ ๑. โดยที่อาจารย์ปรีดีฯ เป็นนักการเมือง เป็นนักวิชาการและเป็นนักการศึกษาคนสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องวิจารณ์หรือประเมินคุณค่าของผลงานหรือพฤติกรรมทางการเมืองของท่านอาจารย์ เพื่อจะได้เป็นบทเรียนของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป **ผมเห็นด้วยในหลักการนี้** ซึ่งหนังสือ-พิมพ์และนิตยสารหลายฉบับรวมทั้ง **"หลักไท"** ได้กระทำมาแล้วและกำลังกระทำอยู่

ข้อ ๒. อาจารย์ประเสริฐบอกว่า "ได้เขียนตำหนิอาจารย์ปรีดีลงใน **"ตะวันใหม่"** ซึ่งท่านก็ได้อ่านที่ปารีสทุกฉบับ แต่ผมไม่ได้ตำหนิอาจารย์ปรีดีข้างเดียวดอกครับ อาจารย์ปรีดีก็ตำหนิผมเหมือนกัน แต่รู้สึกว่าผมตำหนิอาจารย์ปรีดีหนักกว่าอาจารย์ปรีดีตำหนิผม เพราะผมตำหนิท่านใน **ปัญหาหลักการ** ของการปฏิวัติ

ประชาธิปไตยเป็นสำคัญ **โดยผมเปรียบท่านเป็นหมอที่รักษาคนไข้ให้ตาย"**

ครับ,บางทีคนภายนอกอาจไม่ทราบว่าอาจารย์ปรีดีฯตำหนิอาจารย์ประเสริฐอย่างไร ผมจึงขอบอกกล่าวให้ทราบโดยทั่วกันเท่าที่ผมทราบ อาจารย์ปรีดีฯ ได้ตำหนิอาจารย์ประเสริฐไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในข้อเขียนของท่านที่เขียน**โต้คำอวดอ้างของพคท.** ที่อ้างว่าได้ต่อสู้กับอังกฤษเรื่องสัญญาสมบูรณ์แบบ โดยที่ท่านปรีดีได้เขียนข้อความไว้ในที่หลายแห่งดังนี้

"เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้มีสิ่งตีพิมพ์ดังกล่าว (หนังสือวัฒนธรรมแห่งโลก หรือเยียร์บุคที่พรรคคอมมิวนีสต์จีนได้จัดทำขึ้น-สุพจน์) ชี้แจงเพิ่มเติมไว้ว่า ภายหลังสงครามโลกพรรคนั้น (พคท.-สุพจน์) ได้จัดตั้งองค์การต่อสู้สัญญาสมบูรณ์แบบซึ่งอังกฤษบังคับให้ฝ่ายไทยต้องยินยอม สิ่งตีพิมพ์ดังกล่าวก็มิได้แจ้งไว้ว่าองค์การนั้นได้ต่อสู้อย่างไรบ้าง จึงน่าเสียดายที่ผมเพิ่งทราบถึงองค์การนั้น เมื่อเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว ๓๒ ปี เพราะภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ พรรคการเมืองที่นับถือลัทธิใด ๆ ก็ได้สิทธิ์ตั้งขึ้นได้อย่างเปิดเผย และได้มีนิตยสารจำหน่ายจ่ายแจกอย่างเปิดเผย ซึ่งท่านทั้งหลายคงจะไม่ลืม แต่เหตุไฉนจึงไม่ปรากฏว่านิตยสารของเขาได้แจ้งให้ประชาชนไทยสมัยนั้นทราบว่า พรรคของเขาได้ตั้งองค์การต่อสู้สัญญาสมบูรณ์แบบขึ้น อีกประการหนึ่ง**พรรคของเขาก็มีกรรมการผู้หนึ่งซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร** ก็น่าที่จะแจ้งให้ผมและรัฐบาลภายหลังสงครามโลกทราบบ้าง ว่าพรรคของเขาได้ตั้งองค์การเช่นว่านั้นขึ้น เพื่อจะได้มีแนวร่วมอัน

กว้างใหญ่ในการต่อสู้สัญญาสมบูรณ์แบบ..."

ข้อความที่ว่า **"พรรคของเขาก็มีกรรมการผู้หนึ่งซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร"** นั้น อาจารย์ปรีดีหมายถึงอาจารย์ประเสริฐ เพราะขณะนั้นอาจารย์ประเสริฐซึ่งประกาศโดยเปิดเผยว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เท่าที่ผมตรวจพบ ที่อาจารย์ปรีดีพูดถึงอาจารย์ประเสริฐ หรือจะเรียกว่าตำหนิอาจารย์ประเสริฐ ก็มีอยู่เพียงเท่านี้

แต่ที่อาจารย์ประเสริฐ บอกว่า "ผมตำหนิอาจารย์ปรีดีหนักกว่าอาจารย์ปรีดีตำหนิผม" นั้น เป็นความจริงครับ และจะเป็นการตำหนิใน **ปัญหาหลักการ** ของการปฏิวัติประชาธิปไตย ตามที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวอ้างหรืออย่างไรนั้น ก็ขอให้ท่านผู้มีวิจารณ-ญาณพิจารณาเอาเองตามอัธยาศัย

ข้อ ๓. บทความอาจารย์ประเสริฐ อ้างว่า "อาจารย์ปรีดีเป็นนักปฏิวัติประชาธิปไตยคนสำคัญที่สุดของคณะราษฎร **กล่าวได้ว่าท่านเป็นผู้นำที่แท้จริงของคณะราษฎร** แต่แทนที่ท่านจะนำการปฏิวัติประชาธิปไตยของคณะราษฎรไปสู่ความสำเร็จ **ท่านกลับเป็นต้นเหตุให้การปฏิวัติพัง** พังมาจนถึงวันอสัญกรรมของท่าน และยังจะพังต่อไปอีกนานทีเดียว"

ก่อนที่จะระบุลงไปว่าใครเป็นผู้นำที่แท้จริงของ **"คณะราษฎร"** นั้น เราควรจะได้มาทำความรู้จักกับโครงสร้างของ **"คณะราษฎร"** กันเสียก่อน

ถูกแล้ว, อาจารย์ปรีดี กับคณะเพื่อนอีก ๖ คนเป็นต้นคิด

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาฯ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนอยู่ในประเทศฝรั่งเศส และเมื่อกลับมาถึงเมืองไทยแล้ว ก็ได้ติดต่อหาสมัครพรรคพวก เพื่อร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองกันต่อไป และเนื่องจากภายในประเทศเองก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่คิดถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา พ.อ.พระยาทรงสุรเดช พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีการประสานงานติดต่อกันระหว่างผู้มีความคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง คำว่า **"คณะราษฎร"** จึงเกิดขึ้น

"คณะราษฎร" ประกอบด้วยสามสายสมาชิก คือ ๑. สายทหารบก จำนวน ๓๒ นาย มีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) เป็นหัวหน้าสาย ๒. สายทหารเรือจำนวน ๒๑ นาย มีนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ์ กมลนาวิน) เป็นหัวหน้าสาย ๓. สายพลเรือนจำนวน ๔๖ นาย มีอำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นหัวหน้าสาย รวมทั้งหมด ๙๙ นาย (รายชื่อผู้ก่อการนี้ได้ตรวจและรับรองโดยผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ เก็บอยู่ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา-จากหนังสือรัฐสภาไทย โดยประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ อดีตเลขาธิการรัฐสภา)

"คณะราษฎร" ได้ยกให้ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าคณะ และท่านผู้นี้เองที่เป็นผู้อ่านแถลงการณ์ยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย เมื่อเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ดังนั้น

ผู้นำที่แท้จริง คือนำทั้งขบวนจึงควรจะเป็น พ.อ.พระยาพหลพล-พยุหเสนามากกว่า

แถลงการณ์ของคณะราษฎร ซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้วว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้เขียน ได้ประกาศเจตนารมณ์ในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดแจ้ง ดังข้อความต่อไปนี้

"ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระเชษฐานั้น ในขั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกันว่ากษัตริย์องค์ใหม่นี้คงจะปกครองให้ราษฎรได้ร่มเย็น แต่การก็หาได้เป็นไปตามที่คิดหวังกันไม่ กษัตริย์คงทรงอำนาจเหนือกฎหมายตามเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอพลอไร้คุณความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้างและการซื้อขายของใช้ในราชการ หากำไรในการแลกเปลี่ยนเงิน ผลาญเงินของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้จากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจและความฝืดเคืองในการทำมาหากิน ซึ่งพวกราษฎรได้รู้กันอยู่โดยทั่วหน้าไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ฟื้นขึ้นได้

การที่แก้ไขไม่ได้ ก็เพราะว่ารัฐบาลของกษัตริย์มิได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎร ตามที่รัฐบาลอื่นๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้างข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรัจฉานไม่นึกว่าเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎรกลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่า ภาษีอากรที่บีบคั้นเอามาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ปีละหลายล้านบาท ส่วนราษฎรสิกว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อยเลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียเงินราชการหรือภาษีใดๆ ถ้าไม่มีเงิน รัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลก จะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์ เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นก็ได้โค่นราชบัลลังก์ลงเสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวง ไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าหลอกว่าจะบำรุงการทำมาหากินอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นคอยๆ ก็เหลวไปหาได้ทำจริงจังไม่ มิหนำซ้ำกลับกล่าวคำหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กินว่า ราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ คำพูดของรัฐบาลเช่นนี้ใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่เจ้าก็โง่ เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้ไม่ถึงเจ้านั้นไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรได้มีการศึกษา ก็จะรู้ความชั่วร้ายที่พวกเจ้าทำไว้ และคงจะไม่ยอมให้ทำนาบนหลังคน

ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่า ประเทศเรานี้เป็นของราษฎรไม่ใช่เป็นของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศมีอิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่จะชุบมือเปิบและกวาดทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำนาบนหลังคนนั้นเอง บ้านเมืองกำลังอัตคัดฝืดเคือง ชาวนาและพ่อแม่ทหารต้องทิ้งนา เพราะทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนเรียนสำเร็จแล้ว และทหารปลดกองหนุนแล้วก็ไม่มีงานทำ จะต้องอดอยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของกษัตริย์เหนือกฎหมาย บีบคั้นข้าราชการชั้นผู้น้อย นายสิบและเสมียน เมื่อให้ออกจากงานแล้วก็ไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่กวาดรวบรวมไว้มาจัดบำรุงบ้านเมืองให้คนมีงานทำ จึงจะสมควรที่จะสนองคุณราษฎร ซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าก็หาได้ทำอย่างใดไม่ คงสูบเลือดกันเรื่อยๆ ไป เงินเหลือเท่าใดก็เอาไปฝากต่างประเทศ คอยเตรียมหนีเมื่อบ้านเมืองทรุดโทรม ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก การเหล่านี้ย่อมชั่วร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการทหารและพลเรือนที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังกันตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของกษัตริย์ไว้ได้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนี้ได้ **ก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลายๆ ความคิด ดีกว่าความคิดเดียว** ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่ประสงค์ทำการแย่งชิงราชสมบัติ ฉะนั้นจึงได้ขออัญเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังมิได้ นอกจากด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้

แจ้งความประสงค์นี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตอบ **ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมาก็จะได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างแบบประชาธิปไตย** กล่าวคือประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้เลือกขึ้นอยู่ในตำแหน่งตามกำหนดกาลเวลา ตามวิธีนี้ราษฎรพึงหวังเถิดว่าราษฎรจะได้รับความบำรุงอย่างดีที่สุด ทุกๆ คนจะมีงานทำ เพราะว่าประเทศเราเป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้วตามสภาพ เมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเจ้าได้รวบรวมไว้จากการทำนาบนหลังคนตั้งหลายร้อยล้านมาบำรุงประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแม่นมั่น การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือจะต้องวางโครงการอาศัยหลักวิชาไม่ทำไปเสมือนคนตาบอดเช่นรัฐบาลที่มีกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายทำมาแล้ว หลักใหญ่ๆ ที่คณะราษฎรวางไว้มีอยู่ว่า

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกๆ คนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่ให้พวกเจ้า

มีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่ในเวลานี้)

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

๖. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลายจงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎร ให้ทำกิจอันจะคงอยู่ชั่วดินฟ้านี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนที่มิได้ร่วมเข้ายึดอำนาจจากกษัตริย์เหนือกฎหมาย พึงตั้งอยู่ในความสงบและตั้งหน้าทำมาหากิน อย่าได้ทำการใดๆ อันเป็นการขัดขวางต่อคณะราษฎร การที่ราษฎรช่วยคณะราษฎรนี้ เท่ากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร บุตรหลานเหลนของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมบริบูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย ทุกคนจะมีงานทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกัน และมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็นข้า เป็นทาสของพวกเจ้า หมดสมัยที่เจ้าจะทำนาบนหลังราษฎร สิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนาคือความสุข ความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า **"ศรีอารยะ"** นั้น ก็จะพึงบังเกิดแก่ราษฎรถ้วนหน้า"

จะเห็นได้ว่าแถลงการณ์ของ **"คณะราษฎร"** ดังกล่าวนี้ได้ระบุไว้อย่างชัดแจ้งว่า

"ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมาก็จะได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศ**จะต้องมีการปกครองอย่างแบบประชาธิปไตย**"

และใน **"เค้าโครงการเศรษฐกิจ"** ของอาจารย์ปรีดีฯ ใน

หมวดที่ ๑ ว่าด้วย **"ประกาศของคณะราษฎร"** อาจารย์ปรีดีฯ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งดังนี้

"ถ้ารัฐบาลได้จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคนทำไม่ปล่อยให้ราษฎรอดยากนั้นย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้หาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง **ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกนอกเท่านั้น** ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ **บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร"**

จากแถลงการณ์ของ **"คณะราษฎร"** และจาก **"เค้าโครง-การเศรษฐกิจ"** ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดีมีเจตนารมณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริง มิใช่ต้องการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการรูปแบบหนึ่งมาเป็นระบอบเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่ง ดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวหาแต่ประการใดไม่

แต่ที่เป็นไปไม่ได้ตามเจตนารมณ์ก็เป็นดังที่อาจารย์ปรีดีฯ ได้กล่าวไว้ในคำขวัญและบทความที่มอบให้แก่คณะกรรมการจัดงานสังสรรค์ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ประจำปี ๒๕๑๖ ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับความล้มเหลวของการปฏิวัติประชาธิปไตย ดังนี้

"ก. คณะราษฎรมีความผิดพลาดหลายประการ อันเป็นผล-

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประจักษ์อย่างหนึ่งที่รู้กันว่ามีความแตกแยกกันภายในคณะราษฎร ปัญหาที่จะต้องพิจารณาคือ เหตุใดคณะราษฎรจึงมีความแตกแยกกัน ความแตกแยกนั้นเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างกันในระดับจิต-สำนึกแห่งความเสียสละ การเห็นแก่ตัวภายหลังที่ได้ชัยชนะก้าวแรกแล้ว และแตกต่างกันในทรรศนะทางสังคม ที่แต่ละคนและกลุ่มบุคคลที่มีซากทรรศนะเก่าค้างอยู่น้อยบ้างมากบ้าง สมาชิกทุกคนมีทรรศนะตรงกัน และยอมพลีชีพร่วมกันเฉพาะการล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เท่านั้นเมื่อได้ชัยชนะก้าวแรกแล้วได้แตกแยกกันตามทรรศนะคงที่ ถอยหลัง ก้าวหน้าที่แต่ละคนแต่ละกลุ่มมีอยู่ **ฝ่ายทรรศนะคงที่ก็พอใจที่ล้มระบอบสมบูรณาฯ แล้ว ฝ่ายก้าวหน้าต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฝ่ายถอยหลังต้องการปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการ ที่แม้ดูผิวเผินว่าเป็นคนละอย่างกับระบอบทาส แต่ถ้าวิจารณ์ให้ถ่องแท้ก็คือการปกครองอย่างระบอบทาสที่ถอยหลังไปยิ่งกว่าระบบศักดินา"**

อาจารย์ปรีดียังได้กล่าวถึงความเป็นมาของระบอบเผด็จ-การ ที่เกิดขึ้นในคณะราษฎรภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีความบางตอนว่าดังนี้

"มีหลายท่านที่หวังดีในสมัยนั้นได้วิจารณ์ว่า ข้าพเจ้ามิได้ถอดถอนบทเรียน จากการที่ซุนยัดเซ็นได้มอบอำนาจให้หยวนซีไข ขุนนางแห่งระบอบเก่าของจีนขึ้นเป็นประมุขของรัฐบาลจีน ภายหลังที่การอภิวัฒน์ ค.ศ. ๑๙๑๑ ของจีนได้ชัยชนะก้างแรกแล้ว จึงเป็นเหตุให้หยวนซีไขทำลายชัยชนะก้าวแรกของการอภิวัฒน์นั้น แล้ว

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ตนเองได้ดำเนินถอยหลังเข้าคลองทีละขั้นๆ แล้วก็สถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ์จีน (อยู่ได้ชั่วคราวก็ถึงแก่กรรม) **ข้าพเจ้ายอมรับว่าข้าพเจ้าผู้เดียวที่ทำผิดในการเสนอคณะราษฎรให้เชิญพระยามโนปกรณ์ฯ เป็นหัวหน้ารัฐบาล** เพราะสมาชิกคณะราษฎรอื่นๆ มิได้คุ้นเคยกับพระยามโนปกรณ์ฯ มาก่อนเท่ากับข้าพเจ้า ที่ได้เคยร่วมงานกับท่านผู้นี้ในกรมร่างกฎหมายและในการร่วมเป็นกรรมการสอบไล่นักเรียนกฎหมายหลายครั้ง จึงได้มีการสนทนากับท่านผู้นี้ที่แสดงว่าท่านนิยมประชาธิปไตย และการปฏิบัติของท่านในระหว่างเป็นอธิบดีศาลอุทธรณ์นั้น แสดงว่าท่านกล้าตัดสินคดีโดยมิได้เกรงกลัวอำนาจสมบูรณาฯ ซึ่งนักเรียนกฎหมายหลายคนสมัยนั้นนิยมชมชอบท่าน ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าท่านมีลักษณะต่างกับหยวนซีไขที่เคยทรยศต่อพระเจ้าจักรพรรดิ์กวงสูของจีน ที่ประสงค์จะพระราชทานระบบรัฐธรรมนูญให้แก่จีน ข้าพเจ้ามีความผิดที่ไม่ได้วิจารณ์ให้ลึกซึ้งว่าพระยามโนปกรณ์ฯ เป็นบุคคลที่มีซากความคิดแห่งระบบเก่าเหลืออยู่มาก แต่ข้าพเจ้าขอให้ความเป็นธรรมแก่พระยามโนปกรณ์ฯ ว่า ถ้าโดยลำพังท่านผู้เดียวแล้วก็ไม่สามารถที่จะกระทำการโต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้ **หากท่านได้รับความสนับสนุนจากบางส่วนของคณะราษฎรเองที่มีทรรศนะอันเป็นซากตกค้างมาจากระบบเก่า และบุคคลอื่นๆ ที่เป็นขุนนางเก่าที่ได้รับเชิญให้เข้ามาร่วมรัฐบาล**

"พันเอกพระยาพหลฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากพระยามโนปกรณ์ฯได้ดำเนินกิจการบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตยทุกประการ และเมื่อถึงกำหนดออกตามวาระที่กำหนดไว้ในรัฐ-

ธรรมนูญก็ได้ลาออก โดยพันเอกหลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อมา

"ในระยะแรกที่พันเอกหลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้ดำเนินกิจการบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตย มีอยู่อย่างหนึ่งที่ปฏิบัติผิดไปจากอุดมคติเดิมของคณะราษฎร ที่นายทหารในยามปกติมียศอย่างสูงเพียงแค่นายพันเอกเท่านั้น แต่หลวงพิบูลฯ ได้รับแต่งตั้งจากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เป็นนายพลตรี

"ครั้นอยู่มาไม่นาน ก็มีบุคคลที่มีทรรศนะสืบเนื่องจากระบบทาส สนับสนุนให้หลวงพิบูลฯ ปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการนาซีและฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นการปกครองราษฎรอย่างทาส คนสมัยนั้นได้กล่าวขวัญกันถึงว่า มีบางคนได้เข้าไปกราบไหว้ว่าได้แลเห็นแสงรัศมีอันเป็นอภินิหารออกจากกายของหลวงพิบูลฯ คำเล่าลือนั้นอาจขยายมากเกินไป ความจริงมีเพียงว่า ในค่ำวันหนึ่งมีการแสดงละครที่วังสวนกุหลาบในโอกาสวันเกิดของหลวงพิบูลฯ ข้าพเจ้ากับเพื่อนก่อการฯ หลายคนได้รับเชิญไปในงานนั้นด้วย ซึ่งผู้มีชีวิตอยู่ในขณะนี้ยังคงจำกันได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้นำละครมาแสดง และในบางฉากท่านผู้นี้ก็แสดงเองด้วย มีฉากหนึ่งแสดงถึงระบำฝูงไก่ (หลวงพิบูลฯ เกิดปีระกา) ระบำฝูงนั้นแสดงว่าคนมีบุญได้จุติมาเกิดในปีระกาซึ่งเป็นมิ่งขวัญของชาติไทย อีกฉากหนึ่งหลวงวิจิตรวาทการแสดงเป็นชายชราง่อยเปลี้ย เมื่อได้ออกมาเห็นหลวงพิบูลฯ ผู้มีบุญ แล้วได้กราบอภิวาทวันทา ความง่อยเปลี้ยของชายชรานั้นก็หมดสิ้นไป หลวงพิบูลฯ ได้หันหน้ามาทางข้าพเจ้า

แสดงอาการขวยเขิน แล้วหันไปประนมมือรับไหว้หลวงวิจิตรวาทการ ข้าพเจ้าเห็นว่าขณะนั้นหลวงพิบูลฯ ก็ยังไม่คิดที่จะเป็นผู้เผด็จการ แต่ต่อมาเมื่อซากทรรศนะเก่าของบุคคลอีกหลายคนได้สนับสนุนบ่อย ๆ ครั้งเข้า รวมทั้งมีพวกที่ได้ฉายาว่าจตุสดมภ์ที่คอยยกยอปอปั้น ก็ทำให้หลวงพิบูลฯ ซึ่งเดิมเป็นนักประชาธิปไตยได้เคลิบ-เคลิ้มเปลี่ยนจากแนวทางเดิมไป...

"ต่อมาคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด อันเป็นโอกาสให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการยิ่งขึ้น แล้วได้นำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒

"เมื่อการปฏิบัติของจอมพล ป. นำความเสียหายทั้งภายในและภายนอกมาสู่ประเทศชาติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒ ซึ่งมีสมาชิกคณะราษฎรที่รักษาอุดมคติประ-ชาธิปไตยรวมอยู่ด้วยนั้น ได้พร้อมใจกันจัดการโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ให้จอมพล ป.ฯ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ได้ปฏิบัติการตามความต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น แล้วต่อมาข้าพเจ้าในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ประกาศพระบรมราช-โองการปลดจอมพล ป. จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด"

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ เป็นการยืนยันบอกให้รู้ว่าอาจารย์ปรีดีเป็นฝ่ายประชาธิปไตย อย่างแน่นอน แต่

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เป็นฝ่ายข้างน้อยในคณะราษฎร จึงไม่สามารถนำพาการปฏิวัติประชาธิปไตยไปสู่ความสำเร็จได้ ถ้อยวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐจึงเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงเกินไป และไม่ตรงตามความเป็นจริงแห่งประวัติศาสตร์ เสมือนหนึ่งกล่าวหาสมภารผู้บริสุทธิ์ว่าเป็นปาราชิกร่วมกันไปกับพระลูกวัดที่ปาราชิก (จริง ๆ)

ข้อ ๔. บทความของอาจารย์ประเสริฐฯ กล่าวว่า "เมื่อพูดถึงอาจารย์ปรีดีในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำของการปฏิวัติประชาธิปไตยของคณะราษฎรผมมีแต่การตำหนิอย่างเดียว...จะต้องตำหนิ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งสองต่อสองและต่อมวลชน ทั้งเมื่อยังไม่ตายและเมื่อตายไปแล้ว เพราะถ้าจะทำการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทยให้สำเร็จ ก็จะต้องตำหนิอาจารย์ปรีดีในการนำการปฏิวัติที่ผิดพลาด"

ก็เป็นดังที่ผมกล่าวไว้แล้วแต่เบื้องต้นว่า ผมเห็นด้วยในหลักการที่จะวิจารณ์หรือประเมินผลงาน หรือพฤติกรรมทางการ-เมืองของอาจารย์ปรีดี เพื่อจะได้เป็นบทเรียนของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป

ในกรณีนี้อาจารย์ปรีดีเองก็ได้วิจารณ์ความผิดพลาดของท่านเองไว้อย่างมากมายหลายแห่ง ดังที่ผมยกมากล่าวไว้บ้างแล้วในข้อก่อน และดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ "ตะวันใหม่" ในโอกาสที่ท่านอายุครบรอบ ๘๐ ปี เมื่อ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓ ซึ่งนิตยสาร "ตะวันใหม่" ได้ถามท่านว่า "จุดอ่อนของการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยเมื่อปี ๒๔๗๕ คืออะไร จึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยของประเทศ

ไทยยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจนทุกวันนี้"

ต่อคำถามนี้ อาจารย์ปรีดีตอบถึงจุดอ่อนของคณะราษฎร ดังนี้

"ประการที่ ๑ ขาดการศึกษาถึงกฎแห่งความขัดแย้งในขบวนการเมืองและตัวอย่างในประวัติศาสตร์ จึงทำให้สมาชิกส่วนมากขาดความระมัดระวังต่อการที่สมาชิกจำนวนหนึ่งฟื้นทรรศนะเผด็จการทาส-ศักดินา ซึ่งเป็น **"การโต้อภิวัฒน์"** ต่อการอภิวัฒน์ที่ตนเองได้เคยพลีชีพร่วมกับคณะ

"ประการที่ ๒ คิดแต่เพียงเอาชนะทาง "ยุทธวิธี" ในการยึดอำนาจรัฐเป็นสำคัญ โดยมิได้คิดให้รอบคอบว่าจะรักษาชัยชนะไว้ได้อย่างไร จึงจะไม่ถูก **"การโต้อภิวัฒน์"** ซึ่งจะทำให้ชาติต้องเดินถอยหลังเข้าคลอง

"ประการที่ ๓ นอกจากท่านหัวหน้าคณะราษฎร ๓ ท่าน คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิ์อัคเนย์ มีความรู้ความชำนาญการทหาร สามารถนำคณะยึดอำนาจรัฐได้สำเร็จแล้ว ส่วนสมาชิกหลายคนแม้มีความรู้ทางทฤษฎีวิชาเกี่ยวกับการสถาปนาประเทศ แต่ก็ขาดความชำนาญในการปฏิบัติ และขาดความชำนาญในการติดต่อกับราษฎรอย่างกว้างขวาง

"ประการที่ ๔ การเชิญท่านข้าราชการเก่ามาร่วมบริหารประเทศนั้น ผมหวังให้ท่านเหล่านั้นก้าวหน้ามากเกินไปกว่าที่ท่านจะทำได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงในขบวนการอภิวัฒน์ถึงกับมีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญถาวรฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕"

และอาจารย์ปรีดี ได้วิจารณ์ความผิดพลาดของท่านอีกครั้งหนึ่ง ในการให้สัมภาษณ์แก่นิตยสาร "เอเซียวีค" ฉบับวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๑๙๗๙-๔ มกราคม ๑๙๘๐ มีความตอนหนึ่งที่ท่านกล่าวถึงความผิดพลาดของท่านดังนี้

"ในปี ค.ศ. ๑๙๒๕ เมื่อเราเริ่มจัดตั้งกลุ่มแกนกลางของพรรคอภิวัฒน์ในปารีส ข้าพเจ้ามีอายุเพียง ๒๕ ปีเท่านั้นหนุ่มมากหนุ่มทีเดียว ขาดความจัดเจน แม้ว่าข้าพเจ้าได้รับปริญญาแล้ว และได้คะแนนสูงสุด แต่ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าทางทฤษฎี (ของกฎหมายเปรียบเทียบ) ข้าพเจ้าไม่มีความเจนจัดและโดยปราศจากความเจนจัด บางครั้งข้าพเจ้าประยุกต์ทฤษฎีอย่างนักตำรา ข้าพเจ้าไม่ได้นำเอาความเป็นจริงในประเทศของข้าพเจ้ามาคำนึงด้วย ข้าพเจ้าติดต่อกับประชาชนไม่พอ ความรู้ทั้งหมดของข้าพเจ้าเป็นความรู้ตามหนังสือ ข้าพเจ้าไม่ได้เอาสาระสำคัญของมนุษย์มาคำนึงด้วยให้มากเท่าที่ข้าพเจ้าควรจะมี ในปี ค.ศ. ๑๙๓๒ ข้าพเจ้าอายุ ๓๒ ปี พวกเราได้ทำการอภิวัฒน์ แต่ข้าพเจ้าก็ขาดความจัดเจน และครั้นข้าพเจ้ามีความจัดเจนมากขึ้น ข้าพเจ้าก็ไม่มีอำนาจ"

ดังกล่าวนี้คือ คำสารภาพผิดหรือการวิจารณ์ตนเองของอาจารย์ปรีดี ต่อบทบาททางการเมืองของท่านที่ผ่านมา แต่อาจารย์ประเสริฐฯ มุ่งวิจารณ์อาจารย์ปรีดีไปในประเด็นที่ว่าอาจารย์ปรีดีไม่ใช่นักประชาธิปไตย แต่เป็นเผด็จการ (อีกรูปแบบหนึ่ง) โดยเฉพาะอาจารย์ประเสริฐฯ อ้างข้อเขียนของอาจารย์ปรีดีฯ ที่เขียนอธิบาย

คำ REVOLUTION ว่า "ในขณะนั้นคำว่า REVOLUTION ยังไม่ได้แปลเป็นศัพท์ว่า ปฏิวัติ จึงแปลเป็นคำธรรมดาว่า เปลี่ยนแปลงการปกครองจากกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย" แล้วอาจารย์ประเสริฐฯ ก็สับอาจารย์ปรีดีฉับเข้าให้ว่า "โดยไม่ได้อธิบายให้ชัดเจนว่าระบอบการปกครองที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายนั้น เป็นระบอบอะไร เราจึงไม่รู้ว่าระบอบที่จะสร้างขึ้นใหม่ตามทรรศนะของอาจารย์ปรีดีนั้นเป็นระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบเผด็จการ เพราะระบอบที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายนั้น อาจเป็นระบอบประชาธิปไตยก็ได้ อาจเป็นระบอบเผด็จการก็ได้ แสดงว่าความต้องการของอาจารย์ปรีดีนั้น ขอแต่ให้เป็นระบอบที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายก็แล้วกัน" และครั้นแล้วอาจารย์ประเสริฐฯ ก็ได้สรุปลงว่า

"กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว อาจารย์ปรีดีไม่ได้คิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบเผด็จการเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบเผด็จการรูปหนึ่งเป็นระบอบเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว"

ความข้อนี้บางทีอาจารย์ประเสริฐจะลืมไปว่าคำ Revolution โดยความเข้าใจของคนทั่วไปที่รู้จักคำนี้ในความหมายทางการเมือง แม้แต่ขบวนการที่เรียกร้องให้มีสภา "ดูมา" เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๕ เลนินก็ยังเรียกขบวนการนั้นว่า Revolution หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น คือเปลี่ยนจากระบอบสังคมที่ล้าหลัง ไปสู่ระบอบสังคมที่ก้าวหน้า ไม่ใช่ย้อนถอยหลังเข้าคลอง หรือไม่ใช่เปลี่ยนระบอบใหม่ให้กลับไปสู่ระบอบเก่าซึ่งเรียกว่า Reaction

หรือปฏิกิริยา ก็เห็นจะมีแต่ "คณะปฏิวัติ" ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และผู้ที่ติดตามจอมพลสฤษดิ์เท่านั้น ที่ใช้คำ Revolution หรือ ปฏิวัติ ผิดความหมายไปจากพฤติกรรมของคณะนั้น ที่เป็น Reaction หรือปฏิกิริยา

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนของอาจารย์ปรีดีดังกล่าวหรือข้อเขียนของท่านผู้ใดก็แล้วแต่ ที่แสดงออกถึงความมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ภายหลังจากที่การเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ผ่านไปแล้ว คือภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ย่อมไม่สลักสำคัญไปกว่าเจตนารมณ์ของการเปลี่ยน-แปลงการปกครอง ที่แสดงออกโดยแถลงการณ์ยึดอำนาจของคณะราษฎร ที่ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นผู้อ่านแถลงการณ์ฉบับนั้น ซึ่งได้บ่งบอกไว้อย่างชัดแจ้งในแถลงการณ์นั้นแล้วว่า

"...มีความจำเป็นที่ประเทศชาติจะต้องมีการปกครองอย่างประชาธิปไตย"

ข้อ ๕ ถึงแม้ว่าอาจารย์ประเสริฐจะวิจารณ์อาจารย์ปรีดีฯ ว่าคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองจากเผด็จการรูปแบบหนึ่งมาเป็นเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่งก็ตาม แต่บทความของอาจารย์ประเสริฐฯ กลับยกย่องรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ว่าเป็นประชา-ธิปไตยดังนี้

"พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ร่าง มาตรา ๑ บัญญัติว่า **"อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย"** ซึ่งแสดงว่าเป็น

ระบอบประชาธิปไตย เพราะระบอบประชาธิปไตยก็คือระบอบที่อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎร (ต่อมาอำนาจสูงสุดของประเทศใช้คำศัพท์ว่า อำนาจอธิปไตย และคำว่า ราษฎร ใช้ว่า ปวงชน)"

จากข้อความข้างต้นนี้แสดงว่าอาจารย์ประเสริฐยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสะท้อนออกในรูปของพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ที่ร่างโดยอาจารย์ปรีดี

ครั้นแล้วอาจารย์ประเสริฐก็ได้วิจารณ์ต่อไปว่า

"ต่อมา ได้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ซึ่งมีอาจารย์ปรีดีเป็นกรรมการร่างคนสำคัญที่สุดในคณะกรรมการชุดนั้น รัฐธรรมนูญถาวรดังกล่าวประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ หัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นคือ ยกเลิกระบอบประชาธิปไตย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๒ ว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม" จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับแรกบัญญัติให้อำนาจอธิปไตย **เป็นของ** ปวงชนชาวสยาม แต่รัฐธรรมนูญฉบับที่สองบัญญัติให้อำนาจอธิปไตย **มาจาก** ปวงชนชาวสยาม รัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างโดยคนคนเดียวกันคืออาจารย์ปรีดี แต่มีหลักสาระสำคัญตรงกันข้าม คืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั้นเป็นระบอบประชาธิปไตย (โดยหลักการ) แต่อำนาจอธิปไตยมาจาก

ปวงชนนั้น หมายความว่าอำนาจอธิปไตยไม่ได้เป็นของปวงชน แต่เป็นการบิดเบือนและหลอกลวงประชาชน โดยใช้ถ้อยคำใกล้เคียงกันให้เข้าใจผิด และนำไปสู่ข้อยุติว่า การเลือกตั้งคือระบอบประชาธิปไตย"

บทความวิจารณ์ในตอนนี้พอจะจับประเด็นได้ดังนี้คือ

๑. อาจารย์ปรีดีเป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นกรรมการคนที่สำคัญที่สุด

๒. รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ได้เปลี่ยนหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว จากข้อบัญญัติที่ว่า "อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวสยาม" มาเป็น "อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม" ซึ่งอาจารย์ประเสริฐเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนจากระบอบประชาธิปไตยเป็นเผด็จการ

จากประเด็นดังกล่าวนี้ ผมขอทำความจริงให้ปรากฏในที่นี้ดังนี้ครับ

๑. รายงานการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑/๒๔๗๕ วันอังคารที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๕ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม รายงานการประชุมบันทึกไว้ว่า

"หลวงประดิษฐ์มนูธรรมแถลงว่า ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับนี้เป็นธรรมนูญชั่วคราว เพราะว่าเราได้สร้างขึ้นด้วยเวลาฉุกละหุกกะทันหัน อาจจะยังมีที่บกพร่องอยู่บ้างก็ได้ จึงควรที่จะได้ผู้มีความรู้ความชำนาญในการนี้เป็นอนุกรรมการตรวจแก้ไขเพิ่มเติมเสียใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์

"เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ประธานสภาฯ) กล่าวว่า ถ้ากระนั้นขอให้ท่านเลือกผู้ควรเป็นอนุกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง แล้วจะได้มอบให้ร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนี้แก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

"ที่ประชุมตกลงเลือก

พระยามโนปกรณ์นิติธาดา

พระยาเทพวิทุร

พระยามานวราชเสวี

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์

พระยาปรีดานฤเบศร์

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

หลวงสินาดโยธารักษ์

ต่อมาในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๒๗/๒๔๗๕ พระยามโนปกรณ์ฯ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้เสนอขอแต่งตั้งอนุกรรมการอีก ๒ ท่าน คือ

พระยาศรีวิสารวาจา และ

พระยาราชวังสัน

รวมทั้งหมดเป็น ๙ ท่านด้วยกัน ในจำนวน ๙ ท่านนี้ มีอาจารย์ปรีดี (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม) แต่เพียงท่านเดียวเท่านั้นที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของ "คณะราษฎร" อีก ๘ ท่านเป็นบุคคลภายนอกที่ส่วนมากก็ฝักใฝ่อยู่ในระบอบเก่า ซึ่งได้แสดงบทบาทโต้การปฏิวัติอย่างชัดแจ้งในเวลาต่อมา และจากรายชื่ออนุกรรมการซึ่งเป็นชั้นพระยาถึง ๗ ท่าน แต่ละท่านก็ช่ำชองผ่านราชการงานเมืองมามากมาย เป็นพระยาที่มีน้ำยากันทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้อาจารย์

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประเสริฐจะมากำหนดให้อาจารย์ปรีดี ซึ่งในขณะนั้นท่านมีบรรดาศักดิ์เป็นแค่หลวงและมีอายุเพียง ๓๒ ปีเท่านั้น **"เป็นกรรมการคนสำคัญที่สุดในคณะกรรมการชุดนั้น"** ได้อย่างไรกัน และแม้เมื่อคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วนำเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่งก็ตาม

แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวชุดนั้น "คณะราษฎร" เป็นผู้แต่งตั้งเข้าไปจำนวน ๗๐ ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวสยาม และในจำนวน ๗๐ ท่านนี้ ที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของ "คณะราษฎร" แท้ๆ มีเพียง ๓๑ ท่าน อีก ๓๙ ท่านเป็นบุคคลภายนอก อาจารย์ปรีดีได้เขียนไว้ในสาส์นถึงอดีตนายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ มีข้อความในประเด็นนี้ว่าดังนี้

"ง. บางคนไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วนว่า ผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน ๗๐ คน ซึ่งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารในนามคณะราษฎร ตั้งขึ้นตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน นั้น คือใครบ้าง โดยผู้ไม่รอบคอบนั้นอ่านแต่ตัวหนังสือ เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องของผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารก็คิดเสียว่าเป็นเรื่องอย่างจอมพลสฤษดิ์หรือจอมพลถนอม แต่งตั้งขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ผมจึงขอให้นิสิตนักศึกษา นักเรียนและมวลราษฎรที่สนใจ โปรดอ่านราชกิจจานุเบกษาว่า ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารในนามคณะราษฎร มิได้แต่งตั้งพวกของตัวเท่านั้น หากตั้งท่านผู้มีฐานันดรศักดิ์จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นส่วนมากกว่าสมาชิกคณะราษฎร เอง คือ เจ้าพระยา ๓ ท่าน คือ (๑)

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาวงศานุประพันธ์ ผู้ซึ่งเป็นพระอัยยกา (ตา) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบัน (๒) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาพิชัยญาติ (๓) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์-มนตรี รองลงไปมีนายพลตรี มหาเสวกตรี มหาอำมาตย์ตรีและโท ที่มีบรรดาศักดิ์พระยา ๑๕ คน รองต่อไปมีนายพันเอก นายนาวาเอก นายพันตำรวจเอก อำมาตย์เอก ที่มีบรรดาศักดิ์พระยา ๖ คน ที่มีบรรดาศักดิ์พระ ๓ คน ที่มีบรรดาศักดิ์หลวง ๒๐ คน นอกนั้นไม่มีบรรดาศักดิ์ ในจำนวนนั้นมีเชื้อราชตระกูลหลายท่าน คือ ท่านเจ้าพระยาวงศาฯ แห่งราชตระกูล "สนิทวงศ์ฯ" ท่านเจ้าพระยา-ธรรมศักดิ์ฯ แห่งราชตระกูล "เทพหัสดินฯ" ท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ แห่งราชนิกุล "บุนนาค" พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ แห่งราชตระกูล "อิศรศักดิ์" หลวงเดชาติวงศ์ฯ แห่งราชตระกูล "เดชาติวงศ์ฯ" หลวงสุนทรเทพหัสดิน แห่งราชตระกูล "เทพหัสดินฯ" หลวงดำริ-อิศรานุวรรตแห่งราชตระกูล "อิศรางกูรฯ" หลวงเดชสหกรณ์ และหม่อมหลวงอุดมฯ แห่งราชตระกูล "สนิทวงศ์ฯ" ซึ่งทั้ง ๒ ท่านหลังนี้ เป็นพระมาตุลา (ลุง) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบัน ในจำนวนผู้แทนราษฎรชั่วคราว ๗๐ คนนั้น มีสมาชิกคณะราษฎรเพียง ๓๑ คนเท่านั้น

"เมื่อนิสิต นักศึกษา นักเรียน และมวลราษฎรทราบชื่อผู้แทนราษฎรชั่วคราว ตามฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นผู้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ก่อนเสนอพระปกเกล้าฯ แล้ว ท่านผู้สนใจที่มีใจเป็นธรรมก็ย่อมเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ นั้น ท่านที่เป็นราชตระกูลกับราชนิกูล รวมทั้งผู้ที่มิได้มี

ฐานะดังกล่าวแล้ว คือสืบสกุลมาจากราษฎรธรรมดาสามัญ ได้ร่วมมือกันเป็นเอกฉันท์ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ เสร็จแล้วลงมติเห็นชอบพ้องกันให้นำเสนอพระมหากษัตริย์ทรงพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะลงพระปรมาภิไธยในพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ"

ดังนี้, จะเห็นได้ว่าแม้ในสภาผู้แทนราษฎรที่พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ส่วนข้างมากก็เป็นพวกนอกคณะราษฎรและเป็นพวกฝ่ายเจ้าเสียเป็นส่วนใหญ่ ที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวว่า อาจารย์ปรีดีเป็นกรรมการคนสำคัญที่สุด ในทำนองชี้ต้นตายชี้ปลายเป็น จึงไม่ถูกต้อง

๒. ดังกล่าวแล้วว่า อาจารย์ปรีดีไม่ใช่กรรมการคนที่สำคัญที่สุด ทั้งในคณะกรรมการและในสภาผู้แทนราษฎร จึงไม่สามารถปกาสิตให้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเป็นไปตามปรารถนาของตนแต่ลำพังผู้เดียวได้

ดังนั้นถ้าอาจารย์ประเสริฐจะถือถ้อยคำในบทบัญญัติที่ว่า **"อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวสยาม"** กลายมาเป็น **"อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม"** เป็นสาระสำคัญ ผมก็เห็นชอบด้วย แต่ที่จะโยนความผิดไปให้อาจารย์ปรีดีแต่เพียงผู้เดียวในประเด็นนี้ ผมไม่เห็นด้วย ก็ดังเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว ความผิดของอาจารย์ปรีดีถ้าจะมี ผมเห็นว่ามีอยู่ประการเดียว คือ **ความมีจิตใจเป็นครูบาอาจารย์มากกว่าความเป็นนักปฏิวัติ**

แต่อย่างไรก็ดี ทั้งๆ ที่อาจารย์ประเสริฐว่า รัฐธรรมนูญ

ฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ เป็นรัฐธรรมนูญเผด็จการเสียแล้ว เพราะเปลี่ยนถ้อยคำในบทบัญญัติเรื่องอำนาจอธิปไตยจาก **"เป็นของ"** มาเป็น **"มาจาก"** ดังนั้น การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญเผด็จการในระบอบเผด็จการจะทำให้การเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยหาได้ไม่ แต่อาจารย์ประเสริฐกลับมาเขียนวิจารณ์ไว้อีกตอนหนึ่งว่า

"การเลือกตั้งก็เป็นหลักการของทุกระบอบ หาใช่เป็นหลักการปกครองแต่เฉพาะของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นไม่ ในระบอบเผด็จการก็มีเลือกตั้ง ในระบอบคอมมิวนิสต์ก็มีการเลือกตั้ง หากแต่เนื้อหาของการเลือกตั้งแตกต่างไปจากการเลือกตั้งของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งครั้งที่แล้ว (๑๘ เมษายน ๒๕๒๖ – สุพจน์) มีเนื้อหาแตกต่างจากการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ และ ๒๔๘๐ อย่างเปรียบกันไม่ได้ **การเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๗๖ และ ๒๔๘๐ เป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย** จึงไม่มีเรื่องชั่วช้าสามานย์"

ก็การเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ กับ ๒๔๘๐ ที่อาจารย์ประเสริฐชมเชยยกย่องว่า **"เป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย"** นั้น ก็เลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ที่มีบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจอธิปไตยว่า **"มาจากปวงชนชาวสยาม"** ซึ่งอาจารย์ประเสริฐถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญเผด็จการ แต่ทำไมการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญเผด็จการเช่นนี้ จึงกลายเป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยไปได้ ดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวชมเชย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ จึงแสดงให้เห็นว่าแม้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม ผลทางการปฏิบัติก็เหมือนกันคือการเลือกตั้ง และแม้จะไม่จารึกเรื่องอำนาจอธิปไตยเอาไว้เลยไม่ว่าจะ **"เป็นของ"** หรือ **"มาจาก"** อย่างอังกฤษซึ่งไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อังกฤษก็มีการเลือกตั้งตามขนบธรรมเนียมประเพณีของระบอบประชาธิปไตย และ **"อำนาจอธิปไตย"** ของพลเมืองอังกฤษก็เป็นทั้ง **"เป็นของ"** และ **"มาจาก"** โดยไม่ต้องจารึก

ผมจึงมีความเห็นว่า ลำพังแต่บทบัญญัติเรื่องอำนาจอธิปไตย**เป็นของ**ปวงชนชาวสยาม หรือ**มาจาก**ปวงชนชาวสยามที่จารึกไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ไม่มีบทบาทสำคัญอะไรมากนักที่จะทำให้เป็น**ประชาธิปไตย** หรือ **เผด็จการ** เพราะบทบัญญัติดังกล่าวนี้ว่ากันโดยที่จริงแล้วเป็นคำมั่นสัญญา หรือสัญญาประชาคมอันเป็นนามธรรมเท่านั้น ส่วนบทบัญญัติอื่นๆที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตามสัญญาประชาคม นี่ซิเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญที่จะบ่งบอกว่าเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ

แต่ก็แน่นอน ระบอบประชาธิปไตยย่อมสะท้อนออกซึ่งรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยเสมอ แต่รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยย่อมมีได้ทั้งในระบอบประชาธิปไตยและเผด็จการ

ก็อย่างเช่นรัฐบาล พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนาที่สืบต่อจากรัฐบาลพระยามโนปกรณ์ฯ และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สืบต่อจากรัฐบาลพระยาพหลฯ ต่างก็อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ที่สืบต่อ

จากรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาฯ ต่างก็อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ฉบับเดียวกันทั้ง ๓ รัฐบาล แต่รัฐบาลพระยา-พหลพลพยุหเสนาเพียงรัฐบาลเดียวเท่านั้นที่ถือกันว่าเป็นประชาธิปไตย ส่วนรัฐบาลพระยามโนปกรณ์ฯ และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นเผด็จการ

แต่อย่างไรก็ดี ผมก็เห็นด้วยกับอาจารย์ประเสริฐในประเด็นอำนาจอธิปไตย ที่ควรจะจารึกให้ถูกต้องตามความหมายของระบอบประชาธิปไตย ที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงนามธรรมที่เป็นคำมั่นสัญญาหรือสัญญาประชาคมว่า **"อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย"** แทนที่จะใช้ถ้อยคำว่า **"มาจาก"** เพราะโดยความหมายของคำว่า **"เป็นของ"** กับ **"มาจาก"** นั้น ย่อมแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อย่าง **"ข้าวมาจากชาวนา"** แต่ **"เป็นของเถ้าแก่โรงสี"** ดังนี้เป็นต้น หรือ **"อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย"** โดยผ่านทางการเลือกตั้ง แต่**"เป็นของคนกลุ่มน้อย"**(รู้ได้จากการที่พรรคการเมืองต่างๆ พากันปกป้องรักษาแต่ผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยห้าร้อยตระกูล)ด้วยการที่เปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อย กดขี่ขูดรีดคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ตามอำเภอใจตามกลไกของระบบทุนนิยมผูกขาด

แต่ถึงแม้ว่าจะจารึกไว้ว่า **"อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย"** หากไม่เปลี่ยนโครงสร้างของระบอบการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยแล้ว ก็หามีความหมายแต่ประการใดไม่ อำนาจอธิปไตยตามความเป็นจริงก็คงเป็นของคนกลุ่มน้อยอยู่เช่นเดิม

ข้อ ๖. บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐ ได้สรุปลงในตอนนี้

ว่า **"หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย คืออำนาจอธิปไตยของปวงชนและเสรีภาพของบุคคล**

เมื่อได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า **อาจารย์ปรีดีได้ทำลายอธิปไตยของปวงชนอย่างไร** ต่อไปนี้จะขอชี้แจงให้เห็นในแง่ที่ว่า **อาจารย์ปรีดีได้ทำลายเสรีภาพของบุคคลอย่างไร"**

จากข้อสรุปของอาจารย์ประเสริฐดังกล่าวนี้ และเท่าที่ผมได้ทำความจริงให้ปรากฏมาแต่ตอนต้น ท่านผู้อ่านที่มีวิจารณญาณก็ย่อมจะเห็นได้อย่างชัดแจ้งแล้วว่า อาจารย์ปรีดีเป็นผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชนตามที่อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ หรือเป็นผู้พิทักษ์อธิปไตยของปวงชนตามที่ผมนำความจริงมาทำให้ปรากฏ แน่นอน, **อาจารย์ปรีดีไม่ได้ทำลายอำนาจอธิปไตยของปวงชนด้วยวิธีการใด ๆ แม้แต่น้อย มีแต่ส่งเสริมอำนาจอธิปไตยของปวงชนให้สูงเด่นยิ่งขึ้น**

ข้อ ๗. อาจารย์ประเสริฐฯ วิจารณ์อาจารย์ปรีดีว่า**ทำลายเสรีภาพของบุคคล** โดยยกประเด็นกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์ที่รัฐบาลพระยามโนปกรณ์ฯ ประกาศใช้ เมื่อคราวเนรเทศอาจารย์ปรีดีออกนอกประเทศเมื่อปี ๒๔๗๖ แต่ภายหลังเมื่อพระยามโนปกรณ์ฯ หมดอำนาจไปแล้ว กฎหมายฉบับนี้ก็ยังไม่ยกเลิกไป อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ไว้ดังนี้

"กฎหมายคอมมิวนิสต์นั้น ไม่ว่าจะเป็นฉบับใด ๆ หาใช่

กฎหมายป้องกันหรือปราบปรามคอมมิวนิสต์ไม่ แต่เป็นกฎหมายทำลายเสรีภาพของบุคคล ซึ่งขัดต่อหลักการปกครองอันสำคัญเป็นอันดับสอง แต่อาจารย์ปรีดีซึ่งกลับมาเป็นผู้นำของคณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง หลังจากพระยามโนปกรณ์ฯ หมดอำนาจลงไปแล้ว กลับมารักษากฎหมายฉบับนี้ไว้ต่อไป"

ถูกต้องครับ, กฎหมายคอมมิวนิสต์ไม่ว่าฉบับใดๆ เป็นกฎหมายที่ทำลายเสรีภาพของบุคคล อันขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง แต่ที่อาจารย์ประเสริฐตำหนิอาจารย์ปรีดีว่ากลับมาเป็นผู้นำของคณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง แล้วทำไมจึงไม่ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ฉบับนี้เสีย **ผมแน่ใจว่าอาจารย์ประเสริฐเข้าใจไม่ถูกต้อง ที่ว่า อาจารย์ปรีดีกลับมาเป็นผู้นำของคณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง**

ความจริง **"คณะราษฎร"** นั้นประกอบขึ้นด้วยบุคคลหลายความคิด คือ ก้าวหน้า กลาง และล้าหลัง ความคิดกลางๆ และล้าหลังหรือความคิดแบบอนุรักษ์กับเผด็จการเป็นความคิดส่วนข้างมากในคณะราษฎร ส่วนความคิดก้าวหน้าหรือความคิดประชาธิปไตยเป็นความคิดส่วนข้างน้อย การที่อาจารย์ปรีดีถูกบังคับให้ออกไปนอกประเทศในสมัยรัฐบาลพระยามโนฯ ก็เป็นเครื่องบอกให้รู้ว่าอาจารย์ปรีดีมีอิทธิพลแค่ไหน แม้ พ.อ.พระยาพหลฯ ซึ่งมีฐานะเป็นหัวหน้าคณะราษฎรก็ยังช่วยอะไรไม่ได้

แต่อย่างไรก็ดี, ก่อนที่อาจารย์ปรีดีจะกลับเข้าประเทศภายหลังที่รัฐบาลพระยามโนฯ ถูกโค่นไปแล้ว เสียงเล่าลือว่า

รัฐบาลจะเรียกอาจารย์ปรีดีกลับได้แพร่สะพัดไปอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งในเวลาต่อมารัฐบาลพระยาพหลฯ ได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการเชิญอาจารย์ปรีดีกลับเข้าประเทศครั้งนั้นดังนี้

"ตามที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมรับรองว่า พร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐบาลในอันที่จะดำเนินการตามหลักนโยบาย ซึ่งรัฐบาลวางไว้แล้ว ในการโภคกิจ กล่าวคือ

๑. รักษาผลประโยชน์ของประชาชน ทุกชั้นทุกเหล่าและสมานประโยชน์ให้กลมกลืน โดยทุกชั้นทุกเหล่าช่วยกันบำรุงเศรษฐกิจของประเทศชาติ

๒. ให้ที่ดินของประเทศที่ยังว่างเปล่าอยู่มาก เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น

๓. ให้ราษฎรมีช่องทางประกอบการเลี้ยงชีพ โดยครบถ้วนหน้า

๔. ให้คนไทยเลื่อมใสในทางอุตสาหกรรม โดยรัฐบาลให้ความสะดวกช่วยการฝึกฝน การร่วมมือและการควบคุมเท่าที่จำเป็น เพื่อผู้ประกอบการนั้นๆ ได้รับผลเต็มที่ที่ตนควรได้ และมีลู่ทางผ่อนความหนักของหนี้สินที่มีอยู่ให้เบาสงบลง

๕. ให้สินค้าขาออกประเทศมีมากอย่าง และมีปริมาณมากยิ่งขึ้น

๖. ให้ฐานะการเป็นอยู่ของคนไทยเขยิบดีขึ้นเป็นชั้นๆ ตามลำดับไป

อนึ่ง ในการที่จะดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายข้างต้นนั้น

รัฐบาลจะไม่ใช้วิธีใหม่ๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดินและบังคับจ้างแรงงานดังนี้

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐ์มนูธรรมกลับมารับราชการเป็นรัฐมนตรีสืบไป"

จากแถลงการณ์ของรัฐบาลอันเป็นนัยแห่งเงื่อนไขเกี่ยวกับการกลับเข้ามาประเทศของอาจารย์ปรีดี ดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าทั้งอาจารย์ปรีดีและรัฐบาลต้องระมัดระวังอย่างที่สุด ที่จะไม่ให้ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ กฎหมายคอมมิวนิสต์ของพระยามโนฯ จึงไม่มีใครเข้าไปแตะต้อง การไม่เข้าไปแตะต้องกฎหมายคอมมิวนิสต์ดังกล่าวนี้ **ผมไม่เชื่อว่าอาจารย์ปรีดีมีเจตนามุ่งทำลายเสรีภาพส่วนบุคคลดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวหา** แต่ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว และเป็นไปตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ตามแถลงการณ์ของรัฐบาล ดังนั้นเมื่ออาจารย์ประเสริฐในฐานะผู้แทนราษฎรจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เสนอพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่ออาจารย์ปรีดีตระหนักแน่ชัดว่าเป็นการเสนอให้ยกเลิก ด้วยความสุจริตใจ ท่านจึงให้ความสนับสนุน และผลที่สุดกฎหมายฉบับนั้นก็ยกเลิกไป แต่อาจารย์ประเสริฐก็ยังวิจารณ์เน้นให้เห็นเป็นทำนองว่า อาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนเสรีภาพของบุคคล อาจารย์ประเสริฐได้วิจารณ์ไว้ดังนี้

"เมื่อผมเสนอให้ยกเลิกกฎหมายนี้ ทีแรกอาจารย์ปรีดีก็ไม่ยอมสนับสนุน โดยอ้างว่าการกระทำของผมเป็นลูกไม้ของพรรค

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประชาธิปัตย์ ผมต้องอาศัยคุณเตียงช่วยทำความเข้าใจเสียแทบล้มแทบตาย อาจารย์ปรีดีจึงยอมสนับสนุนให้ยกเลิก **ซึ่งถ้าอาจารย์ปรีดีรักเสรีภาพของบุคคลจริงๆ แล้ว ถึงแม้การยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์จะเป็นลูกไม้ของใครก็ตามทีก็จะต้องสนับสนุน** เพราะเป็นลูกไม้ที่ดี เป็นลูกไม้ที่ทำให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น แต่ความจริงการเสนอยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เป็นการกระทำของผมเอง ไม่เกี่ยวกับใครๆ ทั้งสิ้น **อาจารย์ปรีดีก็ยังหาข้ออ้างที่จะไม่สนับสนุนจนได้"**

ถึงแม้อาจารย์ประเสริฐจะวิจารณ์ ให้เห็นไปในทางว่าอาจารย์ปรีดีขัดขวางเสรีภาพของบุคคล และกล่าวอ้างข้อเท็จจริงบุคคลเป็นพยาน ว่าครั้งแรกอาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนต้องอาศัยคุณเตียงช่วยทำความเข้าใจแทบล้มแทบตาย แต่ผมเข้าใจว่าที่อาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนในทันทีทันใดนั้น หาใช่เพราะท่านขัดขวางเสรีภาพของบุคคลก็หาไม่ เพราะถ้าหากว่าท่านตั้งใจขัดขวางเสรีภาพของบุคคลแล้ว ก็เหตุไฉนจึงมาให้การสนับสนุนในที่สุด ผมเชื่อว่าถ้าท่านตั้งใจขัดขวางเสรีภาพของบุคคลดังอาจารย์ประเสริฐกล่าวอ้างแล้ว ถึงแม้คุณเตียงก็ไม่สามารถจะไปชักจูงท่านให้เห็นด้วยได้ แต่ที่อาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนในทันทีทันใดนั้น ก็เพราะอาจารย์ประเสริฐสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งขณะนั้นสังกัดพรรคประชาธิปัตย์เช่นกัน ก็เคยเสนอร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เข้าสู่สภามาแล้ว แต่ก็ชิงขอถอนร่างนั้นกลับคืนมาเสียก่อนที่สภาจะพิจารณา ต่อมา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อาจารย์ประเสริฐจึงได้เตรียมร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เสนอเข้าไปใหม่ จึงทำให้อาจารย์ปรีดีเกิดความสงสัยในพฤติการณ์ได้ เพราะกลัวจะเป็นลูกไม้เน่าๆ ของประชาธิปัตย์ จึงต่อเมื่อได้ทราบแน่ชัดจากคุณเตียงแล้วว่าอาจารย์ประเสริฐมีความสุจริตใจในการเสนอยกเลิกกฎหมายนี้ และได้ลาออกจากประชาธิปัตย์แล้ว อาจารย์ปรีดีจึงได้ให้ความสนับสนุนอาจารย์ประเสริฐในการเสนอร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจารย์ประเสริฐเองก็ได้ยอมรับว่า คำแถลงของท่านต่อสภาผู้แทน ตอนที่ว่าด้วยการปิดสภา (ในสมัยพระยามโนฯ) และลัทธิคอมมิวนิสม์ ท่านเอามาจากข้อความที่อาจารย์ปรีดีเขียนฝากมากับคุณเตียง เมื่อคราวที่คุณเตียงไปทำความเข้าใจ และนอกจากนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๙ ท่านที่ลงนามรับรองร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็เป็นสมาชิกแห่งพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญ อันเป็นพรรคที่สนับสนุนท่านปรีดี

มีนายเยื้อน พาณิชวิทย์ ส.ส. อยุธยา ร.ต.อ. อภัย สงเคราะห์ราษฎร์ ส.ส. พระนคร นายศิริ เพชรโรจน์ ส.ส. เชียงราย นายสุเทพ รัตนเสวี ส.ส.ธนบุรี นายพันธ์ ท.สุดออมสิน ส.ส. กาญจนบุรี นายชิต เวชประสิทธิ์ ส.ส.ภูเก็ต นายนารถ มนตเสวี ส.ส. อุบล นายสุบิน อุปโยคิน ส.ส.เชียงใหม่

และในที่สุดกฎหมายคอมมิวนิสต์อันอัปยศของพระยามโนปกรณ์ฯ ก็ได้ถูกยกเลิกไปโดยการสนับสนุนของอาจารย์ปรีดีนั้นเอง แล้วอย่างนี้เป็นการสมควรแล้วหรือที่อาจารย์ประเสริฐจะมาวิจารณ์ให้ไขว้เขวไปในทำนองว่า อาจารย์ปรีดีพยายามขัดขวาง

เสรีภาพของบุคคล

ข้อ ๘ บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐกล่าวต่อไปว่า

"อีกเรื่องหนึ่งคือร่างกฎหมายแรงงาน ซึ่งผมร่างมาด้วยมือเองร่วมกับผู้แทนกรรมกร และคุณดุสิต บุญธรรม ส.ส. นครนายก เป็นผู้เสนอเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ภายหลัง ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เพียงเล็กน้อย แต่ร่างกฎหมายนี้ก็ตกไป ในสภาผู้แทนราษฎรเวลานั้นสภาผู้แทนราษฎรเต็มไปด้วย ส.ส.ฝ่ายอาจารย์ปรีดี... ถ้าอาจารย์ปรีดี สนับสนุนร่างกฎหมายแรงงาน สภาก็จะรับหลักการและออกเป็นกฎหมายได้เช่นเดียวกับร่างกฎหมายคอมมิวนิสต์" อาจารย์ประเสริฐยังได้วิจารณ์อาจารย์ปรีดีอีกตอนหนึ่งว่า

"นอกจากนั้นอาจารย์ปรีดียังมี**แนวโน้ม**คัดค้านการนัดหยุดงานของกรรมการ มีข้อเท็จจริงให้เห็นบางเรื่อง เช่นคัดค้านการนัดหยุดงานของกรรมกรรถไฟ โดยอ้างว่ากรรมกรรถไฟเป็นข้าราชการเป็นต้น ซึ่งผมเองก็ได้เห็นเรื่องนี้มากับตา"

สรุปว่าอาจารย์ปรีดีขัดขวางกฎหมายแรงงาน ขัดขวางการนัดหยุดงานของกรรมกร ซึ่งเท่ากับกล่าวหาว่าระหว่างกรรมกรกับนายทุนอาจารย์ปรีดียืนข้างนายทุน แต่ที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวหาอาจารย์ปรีดีมานี้ เป็นข้อเท็จจริงซึ่งจะต้องนำพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าเป็นประการใดกันแน่ แต่เราก็ไม่มีข้อเท็จจริงมาพิสูจน์นอกจากคำกล่าวอ้างกันเท่านั้น และเป็นคำกล่าวอ้างของผู้กล่าวหาคืออาจารย์ประเสริฐเอง และอาจารย์ปรีดีซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาก็หา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ชีวิตไม่แล้ว จึงไม่มีโอกาสจะทำความกระจ่างในประเด็นนี้ได้ และผมเองก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะแก้แทนอาจารย์ปรีดีได้ เพราะไม่ทราบข้อเท็จจริง นอกจากเราจะศึกษาได้จากทรรศนะของท่านที่แสดงไว้ในที่ต่างๆ นอกจากเราจะศึกษาได้จากบันทึกเรื่องราวของท่านผู้เกี่ยวข้องกับท่านในปัญหานี้เท่านั้น

โดยหลักการค้นคว้าหาความจริงเช่นนี้ ผมจึงขออ้างหนังสือเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี ซึ่งท่านเขียนขึ้นตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ หมวด ๙ การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง ท่านขึ้นต้นด้วยหัวข้อว่า "เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย" แล้วดำเนินความต่อไปดังนี้

"ถ้าประเทศสยามจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้ว ให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้นพึงสำเหนียกว่าตนจะนำเอาความระส่ำระสาย และความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปช่างไม่รู้บางหรือ ว่าการที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกัน ถึงกับบางคราวนายจ้างต้องปิดโรงงาน (Lock out) บางคราวกรรมกรพากันหยุดงาน (Strike) อันโต้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้างเรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อนบ้าง การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มิใช่เป็นเพราะเหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศสยามเรานี้แม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่าปัญหาได้เริ่มเกิดขึ้น เช่น กรรมกรรถรางเป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้น โรงงานมีมากขึ้น คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็นว่าความระส่ำระสายจะเกิดขึ้นมีเพียงใด แต่ถ้าการประกอบเศรษฐกิจทั้งหลายรัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการประเภทใด เมื่อได้ทำงานตามกำลังความสามารถเหมือนกับกรรมกร และข้าราชการประเภทอื่นแล้วก็จะได้รับผลเช่นเดียวกัน เป็นการเสมอภาคตามกำลังความสามารถ และรัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎร ก็เท่ากับราษฎรได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น เมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมาก ราษฎรผู้เป็นกรรมกรและข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนมากขึ้นตามส่วน รัฐบาลจะไปเกียดกันไว้เพื่อประโยชน์ของใครก็ไม่มีเลย ซึ่งต่างกับเอกชนผู้เป็นเจ้าของโรงงาน ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เองที่เอกชนนั้นจะต้องเกียดกันเอาผลประโยชน์กำไรไว้ให้มาก และกดขี่ฉ้อโกงแรงงานกรรมกรเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว"

อาจารย์ปรีดีท่านยังได้กล่าวไว้ถึงปัญหาที่รัฐวิสาหกิจทั้งหลายกำลังประสบอยู่ในขณะนี้คือ **"ขาดทุน"** ทั้งๆ ที่ในขณะที่ท่านกล่าวถึงปัญหานี้ รัฐวิสาหกิจยังไม่เกิดขึ้น ท่านกล่าวถึงปัญหา **"ขาดทุน"** ไว้ดังนี้

"จริงอยู่, มีผู้กล่าวว่าถ้ารัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่จะขาดทุน คำกล่าวอ้างเอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือในประเทศที่มีวินัยบกพร่อง คนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจรัฐบาลจึงจะขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบเศรษฐกิจนั้น คนงานมีวินัยบกพร่อง เอกชนนั้นก็จะขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ในเรื่องวินัยแห่งโรงงานนี้ จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุมของหัวหน้างาน"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

และนอกจากนี้ในร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ยังได้ระบุหลักประกันสังคม (ซึ่งที่ถูกแล้วน่าจะเรียกว่าสังคมประกันซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Assurance Social) เอาไว้ด้วย ซึ่งในขณะนั้นอาจารย์ปรีดีท่านเรียกว่า **"การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร"** (Assurance Social) ซึ่งจะออกเป็นกฎหมาย ท่านร่างไว้มีสาระสำคัญบางมาตราดังนี้

"มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไป ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศสยามถ้วนทุกคน ได้รับเงินจากรัฐบาลหรือสหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราช-กฤษฎีกากำหนดไว้ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้..."

และคำว่า **"อัตราขั้นต่ำ"** ยังได้มีคำอธิบายไว้ว่า **"อัตราขั้นต่ำนี้ต้องกำหนดให้เป็นการเพียงพอแก่การซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ"**

คนที่มีความคิดเห็นในปัญหาสังคมอย่างรับผิดชอบที่ยกมาให้เห็นข้างต้น และถึงกับได้เสนอความคิดเห็นนี้เป็นลายลักษณ์อักษรให้รัฐบาลพิจารณา จนตัวเองต้องได้รับภัยพิบัติ ถูกบังคับให้ออกนอกประเทศ คนที่มีความคิดและแสดงออกเช่นนี้จะเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมกรได้อย่างไรกัน และคนที่มีความคิดเห็นในปัญหาสังคมอย่างรับผิดชอบเช่นนี้คือ อาจารย์ปรีดี จึงเป็นไปไม่ได้ที่อาจารย์ปรีดีจะขัดขวางผลประโยชน์ของกรรมกร อาจารย์ประเสริฐคงเข้าใจคลาดเคลื่อนไปเอง

คุณเฉียบ อัมพุนันทน์ อดีตเสรีไทยหน่วยจังหวัดชุมพร ผู้รับใช้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมานานปี สมัยที่ยังใช้นามสกุล "ชัยสงค์"

และมียศร้อยตำรวจเอก ได้เขียนเล่าไว้ในหนังสือ “มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า” (จัดพิมพ์โดยห้างหุ้นส่วนรวมสาส์น พ.ศ. ๒๕๐๐) เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเขาในด้านกรรมกรภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขณะนั้นหลวงเชวงศักดิ์สงคราม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจารย์ปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี

คุณเฉียบเล่าไว้ว่า วันหนึ่ง อาจารย์ปรีดีเรียกไปพบที่ทำเนียบท่าช้างและมอบ “งานพิเศษ” ให้ทำ “งานพิเศษ” นั้นคืองานเกี่ยวกับกรรมกร ซึ่งเป็นงานของแผนก ๔ กอง ๒ สันติบาล คุณเฉียบได้บันทึกข้อสนทนากับอาจารย์ปรีดี นั้นไว้ตอนหนึ่งดังนี้

“ผมจะสั่งหลวงเชวงฯ ให้ออกคำสั่งให้คุณไปรับเหมางานของกรรมกรไปทำทั้งหมด แต่ทว่างานที่คุณจะไปดำเนินการนี้มีนโยบายกลับกับนโยบายเดิม คือ**สนับสนุนกรรมกรลับ ๆ ในงานนัดหยุดงานและอื่น ๆ โดยยึดถือความเป็นธรรมซึ่งกรรมกรต้องการทุกอย่าง**”

และแล้วคุณเฉียบก็ได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกรรมกร ตามที่อาจารย์ปรีดีมอบหมายให้เป็นพิเศษ ให้ลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย ดังบันทึกของคุณเฉียบตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

“ข้าพเจ้าก็ได้สนับสนุนกรรมกรที่นัดหยุดงานสำเร็จไปหลายรายแล้ว เพราะข้าพเจ้าส่งตำรวจไปสำทับนายทุนว่า ให้ยอมตามกรรมกรเขาเสีย มิฉะนั้นโรงงานของเขาอาจจะถูกกรรมกรทำลาย ความไม่เรียบร้อยอาจจะเกิดขึ้น...”

ยังมีรายละเอียดอีกมากที่คุณเฉียบได้บันทึกไว้เกี่ยวกับการช่วยเหลือกรรมกรให้ได้รับความเป็นธรรม ในการต่อสู้กับนายจ้าง

ตามที่อาจารย์ปรีดีได้มอบให้ปฏิบัติ

สังศิต พิริยะรังสรรค์ แห่งสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ ได้เขียนประวัติย่อของ "เธียรไทย อภิชาตบุตร" ผู้นำกรรมกรที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ลงในหนังสือพิมพ์ "มาตุภูมิ" ฉบับวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๒๖ สังศิตฯ ได้เล่าไว้ตอนหนึ่ง ดังนี้

"ต้นปี ๒๔๘๙ องค์การจัดตั้งของกรรมกร ในเครือของสหบาลกรรมกรกรุงเทพฯ หลายแห่ง ได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็นสมาคมโดยถูกกฎหมาย และทางการได้ออกใบอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมได้ ในจำนวนนี้มีสมาคมกรรมกรสงเคราะห์กรุงเทพฯ (ซึ่งมีสมาชิกเป็นกรรมกรยาสูบ อู่เรือ ทอผ้า กุลี เป็นต้น) สมาคมไตรจักร สมาคมกรรมกรโรงเลื่อย สมาคมกรรมกรขนส่งทางน้ำ และสมาคมกรรมกรรถไฟ เป็นต้น...

"ปลายปี ๒๔๘๙ สหบาลกรรมกรกรุงเทพฯ ก็ได้รับอนุญาตให้จดทะเบียน โดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า "สมาคมสหอาชีวะกรรมกรนครกรุงเทพฯ" และได้ทำพิธีเปิดป้ายสำนักงานสมาคมนี้เมื่อวันที่ ๑ ม.ค. ๒๔๙๐ โดยมีหม่อมเจ้าสกลวรรณากร-วรวรรณ องค์ที่ปรึกษาสมาคม ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดป้าย

"ระหว่างเดือนเมษายน ๒๔๙๐ ผู้แทนสมาคมกรรมกรทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวม ๖๔ แห่ง ได้เปิดประชุมกันที่สมาคมสหอาชีวะกรรมกรนครกรุงเทพฯ..ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้จัดตั้งสหพันธ์กรรมกรระดับชาติขึ้น โดยใช้ชื่อว่า "องค์การสหอาชีวะกรรมกรแห่งประเทศไทย" มี เธียรไท อภิชาตบุตร เป็นประธาน และ ดำริห์ เรืองสุธรรม เป็นเลขาธิการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"หลังจากที่การประชุมเสร็จสิ้นโดยราบรื่นลงแล้ว ก็ได้มีการชุมนุมกรรมกรที่ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๙๐ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรระดับชาติแห่งแรกของประเทศไทย และเฉลิมฉลองวันเมย์เดย์อันเป็นวันที่ระลึกของกรรมกรสากล มีผู้เข้าร่วมชุมนุมเฉลิมฉลองในคราวนี้ประมาณแสนคนเศษ"

จะเห็นได้ว่าความเคลื่อนไหวของกรรมกรตามที่สังศิตได้เล่ามานี้ เป็นความเคลื่อนไหวที่มีได้ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยกย่องเชิดชูสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น และบุคคลที่ยกย่องเชิดชูสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวนี้ ก็คือยุคที่อาจารย์ปรีดีมีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองนั่นเอง แล้วอย่างนี้จะกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีทำลายเสรีภาพของบุคคลได้อย่างไรกัน

แต่อย่างไรก็ดี เจตนารมณ์ของอาจารย์ปรีดีเกี่ยวกับปัญหาสังคมไทย ซึ่งหมายรวมถึงผู้ใช้แรงงานและกรรมกรทั้งหลายเท่าที่ปรากฏอยู่ในร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ก็เป็นการเปิดเผยให้เห็นอย่างชัดแจ้งอยู่แล้วว่าอาจารย์ปรีดียืนอยู่กับฝ่ายไหน

ข้อ ๘ บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐฯ กล่าวถึงงานต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ของขบวนการเสรีไทยที่นำโดยอาจารย์ปรีดี อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ว่า

"...จะต้องเป็นความดีความชอบอันยิ่งใหญ่ของอาจารย์ปรีดี ถ้าหากการกระทำเหล่านั้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงการขึ้นต่อ

ญี่ปุ่นไปเป็นการหวังพึ่งหรือขึ้นต่อหรือรับใช้อเมริกา

"ถ้าอาจารย์ปรีดีนำขบวนขับไล่ญี่ปุ่นสำเร็จ ทำให้ประเทศไทยเป็นอิสระอย่างแท้จริง และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นแทนระบอบเผด็จการ ท่านจะเป็นรัฐบุรุษของประเทศไทย

"ข้อเท็จจริงที่ผมจะเล่าต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่าความคิดของอาจารย์ปรีดีนั้น หวังพึ่งอเมริกาหลังสงคราม เท่ากับจอมพล ป. หวังพึ่งญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม"

ข้อเท็จจริงที่อาจารย์ประเสริฐว่าจะเล่าต่อไปก็คือ ก่อนหน้าจอมพล ป. จะทำรัฐประหาร (รัฐประหาร ๘ พ.ย. ๙๐) อาจารย์ประเสริฐได้นำข่าวไปบอกให้อาจารย์ปรีดีทราบ แต่อาจารย์ปรีดีไม่เชื่อ กลับโกรธเสียด้วยซ้ำ อาจารย์ประเสริฐเขียนเล่าเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

"ในที่สุดท่านก็พูดกับผมว่า ถ้าจอมพล ป. ทำรัฐประหาร ท่านจะถอนประกาศสันติภาพ แล้วอเมริกาก็จะมาเล่นงานจอมพล ป.ฯ เอง ผมจึงเรียนท่านว่าเดียวนี้อเมริกาเอากับจอมพล ป.ฯ แล้ว และไม้เอากับท่านแล้วครับ"

บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐ ดังที่ผมยกมานี้ มีประเด็นสำคัญดังนี้

๑. อาจารย์ปรีดีหวังพึ่งหรือขึ้นต่อหรือรับใช้อเมริกา

๒. เมื่อเป็นดังนี้ อาจารย์ปรีดีจึงไม่สมควรจะเป็นรัฐบุรุษของประเทศไทย (อาจารย์ประเสริฐไม่ได้เขียนตรง ๆอย่างนี้ แต่ท่าน

เขียนว่า “ถ้าอาจารย์ปรีดีนำขบวนขับไล่ญี่ปุ่นสำเร็จทำให้ประเทศไทยเป็นอิสระอย่างแท้จริง และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นแทนระบอบเผด็จการ ท่านจะเป็นรัฐบุรุษของประเทศไทย)

๓. อาจารย์ปรีดีรักษาระบอบเผด็จการไว้อย่างเดิม

ต่อบทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐดังกล่าวนี้ ผมจะไม่ขอชี้แจงตามความเห็นของผม เพราะความเห็นของคนโดยทั่วๆไปนั้น มักจะขึ้นอยู่กับอคติ ๔ อย่าง คือ ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก) โทสาคติ (ลำเอียงเพราะโกรธ) โมหาคติ (ลำเอียงเพราะเขลา) ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) แต่ผมจะนำข้อเท็จจริงทางประวัติ-ศาสตร์ที่แท้จริง **ไม่ใช่ประวัติศาสตร์กระซิบ** มาเรียนชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจที่ถูกต้องดังต่อไปนี้

ที่อาจารย์ประเสริฐว่าอาจารย์ปรีดีหวังพึ่ง หรือขึ้นต่อ หรือรับใช้อเมริกานั้นเป็นความจริงครับ เพราะสงครามโลกครั้งที่แล้วเป็นสงครามระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายเผด็จการ

ฝ่ายประชาธิปไตยคือฝ่ายสัมพันธมิตร ที่มีอเมริกาเป็นกำลังสำคัญ

ฝ่ายเผด็จการคือฝ่ายอักษะที่มีเยอรมัน อิตาลีและญี่ปุ่น

รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าข้างฝ่ายอักษะ คือเข้าข้างฝ่ายเผด็จการจนถึงกับประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่อาจารย์ปรีดี ภายหลังที่พ่ายแพ้ใน ครม. และถูกเตะโด่งขึ้นไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ท่านจึงรวบรวมคนไทยผู้รักชาติจัดตั้งขบวนต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นแล้วติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร คนไทยนอกประเทศทั้งในอังกฤษและ

สหรัฐอเมริกา ก็ได้จัดรวบรวมนักเรียนไทยอาสาสมัครเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ฝ่ายสัมพันธมิตรเรียกคนไทยนอกประเทศที่ต่อต้านญี่ปุ่น Free Thai และเรียกขบวนต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศว่า Free Thai เช่นกัน ภายหลังเมื่อขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในและภายนอกประเทศติดต่อกันได้แล้ว จึงใช้ชื่อในภาษาไทยว่า **"ขบวนการเสรีไทย"** สำหรับขบวนเสรีไทยภายนอกประเทศ สายอเมริกามี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งดำรงตำแหน่งอัคราชทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นหัวหน้า ส่วนสายอังกฤษมี ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ หรือท่านชิ้น เป็นหัวหน้าโดยพฤตินัย และทั่วทั้งขบวนเสรีไทยขึ้นอยู่ภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดี ซึ่งใช้ชื่อรหัสที่ฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งให้ว่า **"รู้ธ"**

ชื่อรหัสว่า **"รู้ธ"** นี้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือที่ท่านเขียนขึ้นชื่อ **"ชาติอยู่เหนือสิ่งใด"** ว่ามาจากคำว่า **Truth** ที่มีความหมายว่าซื่อสัตย์สุจริตเชื่อถือได้ แต่ตัดตัว **T** ออกเสียจึงกลายเป็น **Ruth** พล.อ.อ.ทวีบอกว่าคำอธิบายนี้ท่านได้รับคำชี้แจงมาจากหน่วย oss

ดังกล่าวแล้วว่าฝ่ายสัมพันธมิตรในเวลานั้นมีสหรัฐอเมริกาเป็นกำลังสำคัญ ขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดีจึงต้องพึ่งอเมริกาโดยไม่ต้องสงสัย จากการพึ่งอเมริกาครั้งนั้นทำให้พลพรรคขบวนการเสรีไทยได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธจนมากพอสำหรับกองทัพกู้ชาติ และนอกจากพึ่งแล้วยังต้องขึ้นต่ออเมริกาอีกด้วย เพราะว่าอเมริกาหรือสัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ในการสงครามกับญี่ปุ่นในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ครั้งหนึ่งอาจารย์ปรีดีดำริที่จะนำขบวนการเสรีไทยลุกขึ้นกวาดล้างญี่ปุ่น

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ในเมืองไทย แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรคืออเมริกาไม่เห็นด้วย เพราะจะทำให้เสียยุทธศาสตร์ส่วนรวม จึงขอให้อาจารย์ปรีดียุติความคิดนี้ไว้ก่อน ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็จำต้องยุติ เพราะยุทธศาสตร์ในประเทศไทยต้องขึ้นต่อยุทธศาสตร์ส่วนรวมของเอเชียอาคเนย์ทั้งหมดที่สัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนด และนอกจากพึ่งอเมริกาขึ้นต่ออเมริกาดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังต้องรับใช้อเมริกาอีกด้วย ก็เพราะว่าผลประโยชน์ของชาติไทยขณะนั้น ขึ้นอยู่กับชัยชนะในสงครามของสัมพันธมิตรหรือแผนยุทธศาสตร์ของอเมริกา เพราะว่าผลประโยชน์ของขบวนการเสรีไทย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกา **การรับใช้ผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกา ก็คือการรับใช้ผลประโยชน์ของชาติไทย เพราะผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกาและผลประโยชน์ของชาติไทย ก็คือชัยชนะในสงครามต่อต้านเผด็จการร่วมกัน**

นอกจากอาจารย์ปรีดีจะหวังพึ่งหรือขึ้นต่อหรือรับใช้อเมริกาเพื่อไม่ให้ประเทศต้องตกเป็นผู้แพ้สงครามในครั้งนั้นดังกล่าวแล้ว อาจารย์ปรีดียังหวังพึ่งอเมริกาทางเศรษฐกิจและทางการเมืองอีกด้วย ดังปรากฏในเอกสารที่ชื่อว่า “จดหมายเหตุของเสรีไทย” ของพระพิศาลสุขุมวิท (ประสบ สุขุม) ซึ่งเป็นเสรีไทยท่านหนึ่ง ที่อาจารย์ปรีดีส่งไปปฏิบัติงานในอเมริกาในตอนปลายสงคราม เพื่อเจรจาหาลู่ทางความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางการเมืองจากอเมริกา เพราะอเมริกาเป็นประเทศสัมพันธมิตรประเทศเดียวที่ไม่บอบช้ำในสงคราม และอย่าว่าแต่ประเทศไทยเลยที่ต้องพึ่งอเมริกา

ในช่วงนั้น แม้อังกฤษ รัสเซีย และจีนก็ยังพึ่งอเมริกาเช่นกัน เพราะดังกล่าวแล้วว่าอเมริกาประเทศเดียวที่ไม่ได้รับความเสียหายมากมายจากสงคราม

เรื่องราวตอนนี้ถ้าผมจะนำมาชี้แจงก็จะกลายเป็นหนังสือเล่มโต ๆ เท่ากับ "จดหมายเหตุของเสรีไทย" ของพระพิศาลสุขุมวิท ไปอีกเล่มหนึ่งเท่านั้น จึงขอให้ท่านผู้สนใจใฝ่หาสัจจะหาอ่านเรื่องราวเหล่านี้เอาเองก็แล้วกัน ซึ่งมีทั้งที่กระทรวงการต่างประเทศของอเมริกาและอังกฤษ และอาจารย์ปรีดีก็ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทยแล้วมากมาย

ในทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อังกฤษกับจีนเตรียมเล่นงานไทยเต็มที่ อังกฤษโกรธแค้นที่โฆษกรัฐบาลไทยขณะนั้นไปด่าพ่อล่อแม่พระราชวงศ์ และผลประโยชน์ของอังกฤษในประเทศไทยถูกทำลายหมดสิ้น และจีนก็โกรธแค้นที่ถูกจอมพล ป. รังแกเหยียดหยามคนจีนในเมืองไทย

แต่จากการที่อาจารย์ปรีดีรู้จักพึ่งพาอเมริกาในเวลานั้น จึงทำให้ประเทศไทยรอดจากการเข้ายึดครองของอังกฤษทางใต้ และจีนยึดครองทางเหนือ อย่างหลาย ๆ ประเทศที่ถูกแบ่งออกเป็นเหนือและใต้ หรือตะวันตกและตะวันออก เรื่องประวัติศาสตร์ตอนนี้ขอให้ท่านศึกษาค้นคว้าหาอ่านเอาเอง และจากการที่อาจารย์ปรีดีรับใช้ชาติมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอันยังประโยชน์ให้กับประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง **สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลจึงได้ทรงยกย่องอาจารย์ปรีดีไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส** ตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ จนกระทั่งบัดนี้ และในประกาศ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

พระบรมราชโองการนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ยกย่องเกียรติคุณของอาจารย์ปรีดี มีความว่าดังนี้

"โดยที่ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญมาหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรากฏว่าตลอดเวลาที่ นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชาสามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ"

ความจริงทั้งในระหว่างสงครามโลกและภายหลังสงครามโลกใหม่ๆ นั้น สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือเกื้อกูลประเทศไทยมากทีเดียว ถึงแม้ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อเบียดขับอิทธิพลอังกฤษจากประเทศไทยเพื่อเข้าแทนที่ก็ตาม แต่รัฐบาลก่อนหน้า ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ **ไม่เปิดโอกาสให้อิทธิพลจักรวรรดินิยมอเมริกาเข้าแทนที่จักรวรรดินิยมอังกฤษที่เสื่อมลงแต่ประการใด** เพราะการแผ่อิทธิพลของจักรวรรดินิยมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หรือยุคปัจจุบัน ไม่ได้อาศัยการนั่งเรือปืนเข้ามาอย่างสมัยก่อนเสียแล้ว แต่เข้ามาโดยอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นเครื่องนำทาง ซึ่งถ้าหากรัฐบาลแห่งประเทศนั้นๆ ไม่ยอมศิโรราบให้แล้ว ถึงแม้ว่าจักรวรรดินิยมจะมีอานุภาพขนาด

ไหนสักปานใด ก็ไม่สามารถจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือประเทศนั้นๆ ได้ และก็มีแต่รัฐบาลประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนไม่ศิโรราบให้จักรวรรดินิยม

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่าอิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกา เพิ่งจะเข้าครอบงำประเทศไทยในยุคหลังรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นี้เอง แม้ในช่วง ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ที่อาจารย์ประเสริฐอ้างว่า อเมริกาเอากับจอมพล ป.ฯ เสียแล้ว ไม่เอากับอาจารย์ปรีดีนั้น ก็ให้น่าสงสัยว่าจะไม่ถูกต้อง เพราะเอกสารทางการทูตที่นายดิเรก ชัยนาม ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ได้บันทึกไว้ว่า

"นายเคนนิง (เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ) ได้เชิญข้าพเจ้าไปพบและแจ้งว่า รัฐบาลอังกฤษ รัฐบาลอเมริกัน และรัฐบาลจีนชาติ สามประเทศได้ปรึกษากันแล้วจะยังไม่รับนับถือ (RECOGNISE) รัฐบาล (ควงฯ) นี้ จนกว่าจะพอใจได้ว่ามีการจัดตั้งรัฐบาลตามแบบประชาธิปไตย คือมีรัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้ง แต่ระหว่างนี้รัฐบาลอังกฤษนับถือข้าพเจ้าในฐานะเป็นเอกอัครราชทูตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกนัยหนึ่ง ผู้แทนองค์พระประมุขแต่ไม่ใช่รัฐบาลไทย"

ในประเด็นที่ว่าอาจารย์ปรีดีรักษาระบอบเผด็จการไว้สืบมาภายหลังสงคราม อันนี้ก็ขัดกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อีกแหละครับ ความจริงนับแต่วันที่อาจารย์ปรีดี โดยความร่วมมือของสภาผู้แทนราษฎรจัดการให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไป เมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ แล้วยกนายควง

อภัยวงศ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ก็นับได้ว่าเป็นบาทก้าวแรกของการล้มระบอบเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แล้วและต่อมาก็ได้ดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น คือรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ดังปรากฏในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้ปรารภกับนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ พระมหากษัตริย์ได้พระราชทานแก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ ๑๔ ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักนี้ จะได้ยังความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาตินับเป็นอเนกประการ ทั้งประชาชนจะได้ซาบซึ้งถึงคุณประโยชน์ของการปกครองระบอบนี้เป็นอย่างดีแล้วก็จริง แต่เหตุการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก **ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เลิกบทเฉพาะกาลอันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น** และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย...เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการร์ของบ้านเมือง และ**เพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น**"

หลักการสำคัญทางประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ

๑. สมาชิกรัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎรและพฤฒสภา) มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

๒. แยกข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำ

๓. ให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือลัทธิการเมืองใดๆ (รวมทั้งลัทธิคอมมิวนิสม์) ฯลฯ

๔. ให้สิทธิเสรีภาพในการตั้งพรรคการเมืองได้อย่างเสรี แม้พรรคคอมมิวนิสต์ก็ตั้งขึ้นมาได้ โดยไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองออกมาควบคุม (กฎหมายพรรคการเมืองออกใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ๒๔๙๘ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และแก้ไขเปลี่ยนแปลงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยแก้ไขเปลี่ยนแปลงในทางริดรอนอำนาจอธิปไตยของปวงชน หนักบ้างเบาบ้างตามวิธีการของระบอบเผด็จการ) ถึงแม้ในมาตรา ๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะบัญญัติไว้ว่า

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ฯลฯ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ **ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย**" ก็จริง แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงขณะนั้น มีแต่เสรีภาพด้านอื่นๆ ที่มีบทกฎหมายกำกับอยู่ แต่เสรีภาพในการตั้งคณะพรรคการเมืองไม่มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองออกมากำกับอย่างที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ซึ่งคนในยุคนั้นสมัยนั้นรู้กันโดยทั่วไปและอาจารย์ประเสริฐเองก็ย่อมรู้ว่าพรรคการเมืองต่างๆ ในขณะนั้นรวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย ไม่ต้องไปจดทะเบียนพรรคการเมืองที่มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองออกมากำกับ ก็ในสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวข้างต้นนั้นแหละครับ

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ พ.ค. ๒๔๘๙ เป็นรัฐธรรม-นูญที่กำหนดให้อธิปไตยของปวงชนและเสรีภาพของบุคคลก้าวหน้าและกว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ และกว้างขวาง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ก้าวหน้ากว่ารัฐธรรมนูญทุกๆ ฉบับที่ติดตามมาในภายหลังจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

แต่ก็แน่ละ, ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญ ๑๐ พ.ค. ๒๔๘๙ จะเป็นรัฐธรรมนูญที่ขยายอธิปไตยของปวงชน และเสรีภาพของบุคคลกว้างขวางที่สุด ในบรรดารัฐธรรมนูญที่ประเทศไทยเคยมีมา แต่ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี อธิปไตยและเสรีภาพของระบบนี้จึง**เป็นอธิปไตยและเสรีภาพของปลาใหญ่กินปลาเล็ก** แต่ก็ยังดีกว่ารัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ในเวลาต่อมา ซึ่งอธิปไตยและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้นๆ **เป็นอธิปไตยและเสรีภาพของงูเหลือมในเล้าไก่** ซึ่งสบายบื๋อกว่าปลาใหญ่ที่ต้องออกกำลังไล่กินปลาเล็กเป็นไหนๆ และปลาเล็กในแม่น้ำก็ยังมีโอกาสจะตายช้ากว่าไก่ในเล้า

แต่รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ พ.ค. ๒๔๘๙ ถูกฉีกทิ้งไปเมื่อรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ และครั้นแล้วประเทศไทยก็ต้องตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการของคณะรัฐประหาร และต่อมาระบอบการปกครองนั้นก็ได้นำพาประเทศเข้าอยู่ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกา จนกระทั่งบัดนี้

เริ่มต้นด้วย **"ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างไทย-อเมริกา"** ซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

แล้วต่อมาก็มีการจัดทำ **"ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหารระหว่างไทย-อเมริกา"** ซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๗

ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ผลจากข้อตกลงนี้ **อเมริกาได้ส่งทหารจำนวนหนึ่งเข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทยที่เรียกว่าหน่วยจัสแม็ก**

ถัดจากนั้นได้ยกระดับข้อตกลงขึ้นเป็นสนธิสัญญาในปี พ.ศ.๒๔๙๗ เรียกว่า **"สนธิสัญญาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"** (ซีโต้)

บรรดาข้อตกลงต่างๆ และสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็คือการนำเอาเอกราชอธิปไตยของชาติไทยเข้าไปอยู่ภายใต้การบังคับควบคุมของจักรวรรดินิยมอเมริกา ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพ **"เมืองขึ้นแบบใหม่"** จนบัดนี้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความสำนึกในความไม่เป็นเอกราชของชาติ จึงดำริจะสลัดออกจากการครอบงำของอิทธิพลจักรวรรดินิยมอเมริกา เริ่มต้นด้วยการขยายสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย ทั้งด้านการพูดการเขียน การโฆษณาออกไปอย่างกว้างขวาง อันเป็นการปูลู่ทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยในด้านอื่นๆ ต่อไป ซึ่งเป็นการขัดกับผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมอเมริกา เพราะเมื่อใดที่ประชาธิปไตยรุ่งโรจน์ขึ้น เมื่อนั้นผลประโยชน์อันไม่ชอบธรรมของจักรวรรดินิยมก็จะพบจุดจบ

ผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมในประเทศนี้และในประเทศไหนๆ ดำรงอยู่ได้ก็แต่ในระบอบเผด็จการเท่านั้น จักรวรรดินิยมอเมริกาจึงสนับสนุนจอมพลสฤษฎ์ ธนะรัชต์ สมุนตัวใหม่ขึ้นมาเพื่อรักษาระบอบผเด็จการให้คงอยู่ต่อไป ด้วยการทำรัฐประหารโค่นจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กลุ่มเผด็จการของสฤษดิ์ได้พัฒนาการกดขี่ขูดรีดทารุณโหดร้ายยิ่งขึ้น มีลักษณะปฏิกิริยามากขึ้น มีการโกงกินและขายชาติมากขึ้น ดังเช่น

๑. ทำการปราบปรามอย่างรุนแรงและกว้างขวางต่อการเคลื่อนไหวของกรรมกร นิสิต นักศึกษา นักการเมืองก้าวหน้า และประชาชนผู้รักชาติ รวมทั้งการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเข้มงวดที่สุด โดยธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่ปฏิกิริยาที่สุด

๒. กลุ่มเผด็จการสฤษดิ์ ทำลายกิจการของรัฐวิสาหกิจลงอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ด้วยการส่งพวกพ้องเข้าไปหาประโยชน์ในรัฐวิสาหกิจนั้นๆ

๓. กลุ่มเผด็จการสฤษดิ์ ร่วมมือและส่งเสริมนายทุนต่างชาติกดขี่ขูดรีดประชาชนไทยอย่างทารุณและกว้างขวาง โดยเฉพาะนายทุนจักรวรรดินิยมอเมริกา ญี่ปุ่นและไต้หวัน จากการสำรวจของคณะพานิชศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี ๒๕๒๐-๒๕๒๑ ปรากฏว่าในบรรดาบริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ระดับผูกขาดที่ติดอันดับ ๑๐๐ บริษัทนั้น มีเพียง ๑๕ บริษัทเท่านั้นที่เป็นบริษัทเก่าแก่ที่ตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๙๙ ส่วนอีก ๘๕ บริษัท เป็นบริษัทที่ตั้งขึ้นใหม่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๐ คือช่วงเผด็จการสฤษดิ์และสมุนที่สืบต่อ

๔. เผด็จการสฤษดิ์ได้กระชับการขายชาติให้จักรวรรดินิยมอเมริกาหนักหน่วงยิ่งขึ้น ด้วยการลงนามในแถลงการณ์ร่วม "ถนัด-ดีนรัสก์" เมื่อ ๖ มีนาคม ๒๕๐๕ ลงนามใน "ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการส่งกำลังบำรุงระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา" และ

ในเวลาต่อมาได้ก้าวสู่การสมคบคิดและ**ยินยอมให้จักรวรรดินิยมอเมริกานำทหารเข้ามาตั้งอยู่ในประเทศไทย และใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพก่อสงครามรุกรานอินโดจีน**

ดังกล่าวนี้คือ ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมาและดำรงอยู่ เห็นกันอยู่โทนโท่แล้วว่าใครกันแน่ที่ตามก้นอเมริกัน เห็นกันอยู่โทนโท่แล้วว่าใครที่ทำให้นโยบายต่างประเทศของไทยเสียหาย แล้วอาจารย์ประเสริฐยังกลับมายัดเยียดให้เป็นความผิดของอาจารย์ปรีดีไปได้ อย่างนี้ก็วิปลาศไปแล้วล่ะครับ ทั้งๆ ที่จอมพล ป. พิบูล-สงคราม เป็นต้นตอ แต่อาจารย์ประเสริฐกลับลดความผิดให้เป็นแค่ผู้ "สืบทอด" เท่านั้น

ผมขอยืนยันจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า **จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นตอของการเชื้อเชิญจักรวรรดินิยมอเมริกาเข้ามากินเมืองไทย และสืบทอดโดยจอมพลสฤษดิ์ จอมพลถนอม-ประภาส จนกระทั่งบัดนี้**

อนึ่ง การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๙๐ สำเร็จนั้น ผมไม่ทราบว่าเป็นเพราะอาจารย์ปรีดีหวังพึ่งอเมริกาใช่หรือไม่ แต่ที่ผมทราบแน่ๆ ก็คือ เกิดจากความขัดแย้งภายในของฝ่ายกุมอำนาจรัฐเอง จึงเปิดโอกาสให้นายทหารนอกราชการนำนายทหารประจำการส่วนน้อยทำรัฐประหารสำเร็จ

ลงว่าผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ อธิบดีกรมตำรวจ วางตัวเป็นกลาง ใครจะทำรัฐประหารก็ทำไปแล้วอย่างนี้หลวงธำรงจะเอาปืนฉีดน้ำที่ไหนมาสู้กับคณะรัฐประหาร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ข้อ ๙ อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ว่า "อาจารย์ปรีดีถือว่าตนเองเป็นผู้รู้ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน แต่ความเห็นของผมท่านรู้ไม่ถึงแก่นแท้" อันนี้ผมก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าอาจารย์ปรีดีจะรู้ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนินถึงแก่นแท้หรือไม่ แต่ที่ผมทราบคือท่านได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เอเชียวีค ฉบับวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๑๙๗๙-๔ มกราคม ๑๙๘๐ ต่อคำถามที่ว่า "ท่านจะถือว่าทรรศนะของท่านเป็นชาวมาร์กซิสต์ หรือมาร์กซิสต์ใหม่ได้ไหม?" อาจารย์ปรีดีท่านตอบดังนี้ครับ

"ไม่, ไม่, ไม่, ข้าพเจ้าได้บอกแล้วว่าปรัชญาของข้าพเจ้าคือ **"สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย"** ถึงแม้ว่าถ้ามาร์กซ์พูดอย่างนี้หรืออย่างนั้น ข้าพเจ้าก็ต้องพิจารณาว่าเป็นจริงหรือเป็นไปตามสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยหรือไม่ **สังคมนิยมมีอยู่หลายชนิด แม้ลัทธิมาร์กซ์ก็มีชนิดต่าง ๆ มีลัทธิมาร์กซ์, ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน,ลัทธิทร๊อสกี้และอะไรต่ออะไร** ข้าพเจ้ามีอิสระที่จะเลือกทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่สอดคล้องกับหลักห้าประการของเราอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงมาแล้ว (หลักห้าประการคือ ๑ เอกราชของชาติ ๒ อธิปไตยของชาติ ๓ สันติภาพ ๔ ความเป็นกลาง ๕ ความไพบูลย์ของประชาชนพร้อมด้วยประชาธิปไตยของประชาชน-สุพจน์)

ข้อ ๑๐ ผมสงสัยเหลือเกินและสงสารอาจารย์ประเสริฐเหลือเกิน ในฐานะที่ผมเคารพนับถือ ว่าทำไมอาจารย์ประเสริฐจึงวิจารณ์ในปัญหาที่ไม่ควรจะวิจารณ์

"ผมเข้าใจว่าการที่อาจารย์ปรีดีไปลี้ภัยในประเทศจีน ก็เพื่อหลบหนีคดีลอบปลงพระชนม์...เมื่อหมดอายุความแล้ว จึงย้ายจากจีนไปอยู่ฝรั่งเศส"

นี่, อาจารย์ประเสริฐเขียนวิจารณ์ไว้อย่างนี้ และใครๆ ที่เขียนอย่างนี้แหละ ที่ต้องร่วมรับผิดชอบขอขมาต่ออาจารย์ปรีดีมาแล้วไม่รู้กี่รายต่อกี่ราย ทั้งที่เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ และกระทั่งที่ออกมาเป็นหนังสือเล่ม แล้วอาจารย์ประเสริฐมาเขียนวิจารณ์อย่างนี้อีก ประเดี๋ยวทายาทของอาจารย์ปรีดีฟ้องร้องขึ้นก็จะพากันบาดหมางและเสียเวลากันเปล่าๆ และนิตยสาร "หลักไท" ก็จะพลอยติดร่างแหเข้าไปด้วยเป็นทิวแถว

ก็อาจารย์ปรีดีท่านบอกไว้อย่างชัดแจ้งในที่หลายๆ แห่ง และรวมทั้งบอกต่อศาลในคำฟ้องของท่านว่า

"การใส่ความว่าโจทก์หลบหนีคดีสวรรคตนั้นเป็นเท็จ เพราะโจทก์ได้ออกจากประเทศไทยโดยการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ซึ่งได้ส่งรถถังระดมยิงบ้านพักของโจทก์ที่ปากคลองหลอด จังหวัดพระนคร เพื่อจะให้โจทก์และภรรยาและบุตรที่ยังเป็นเด็กไร้เดียงสาต้องพินาศล้มตาย...ต่อมาโจทก์ไปอยู่สาธารณรัฐจีน (ก่อนสถาปนาสาธารณรัฐแห่งราษฎรจีน) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลสมัยนั้นรู้ดีว่าโจทก์อยู่ ณ ที่นั้นระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ถึงกุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ **แต่รัฐบาลไทยในสมัยนั้นก็มิได้ขอให้รัฐบาลสาธารณรัฐจีนส่งตัวโจทก์กลับประเทศไทย ตามหมายจับในข้อหาสวรรคต ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลสมัยนั้นที่รับช่วงงานต่อจากรัฐบาลนายควง** ซึ่ง

จำเลยที่ ๒ ร่วมอยู่ด้วยนั้น (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) **ไม่ติดใจว่าโจทก์หนีคดีสวรรคตที่อาจถูกขอให้ส่งตัวกลับประเทศไทยได้ โจทก์จึงมิได้หลบหนีคดีสวรรคต** คงมีแต่จำเลยที่ ๒ (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ) กับพวกที่ใช้ความอุตสาหะในการใส่ความโจทก์ ว่าสมคบในการปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ และหนีคดีสวรรคต"

ส่วนในการที่อาจารย์ปรีดีท่านไม่กลับเมืองไทยนั้น ท่านได้เคยบอกเหตุผลให้ผู้ที่ใคร่รู้ได้รู้มาแล้วหลายครั้งหลายหน รวมทั้งได้เคยให้สัมภาษณ์ "ตะวันใหม่" ด้วย ท่านบอกกับ "ตะวันใหม่" เมื่อถูกถามปัญหานี้ว่า

"ผมได้แจ้งให้ญาติมิตรและสานุศิษย์ และได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์และนิตยสารภายในประเทศและต่างประเทศหลายฉบับแล้วว่า สภาพการณ์ขณะนี้ยังไม่เหมาะที่ผมจะกลับประเทศไทย เพราะผู้ที่ไม่มีใจเป็นธรรมยังคุกคามผมอยู่ แม้ผมจะได้รับความยุติธรรมจากศาลยุติธรรมแล้วก็ตาม"

และต่อนิตยสารเอเชียวีค ฉบับวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๑๙๗๙-๔ มกราคม ๑๙๘๐ ท่านให้สัมภาษณ์ว่า

"โดยทั่วไป สภาพแวดล้อมยังไม่เหมาะสำหรับข้าพเจ้าที่จะกลับไป ประการที่สอง คุณก็ทราบ ข้าพเจ้าบริสุทธิ์ในเรื่องกรณีสวรรคตของกษัตริย์ และถ้าข้าพเจ้ากลับไปเพราะระยะเวลาที่กำหนดโดยข้อบัญญัติของกฎหมายว่าหมดอายุความแล้ว ประชาชนก็อาจพูดว่า "นั่นไง, เขาได้รับความคุ้มครองตามข้อบัญญัติของกฎหมาย ที่หมดอายุความในคดีอาญาของเขา บัดนี้เขาจึงกลับมา"

เพราะฉะนั้นประชาชนอาจพูดว่า ไม่ใช่ว่าเขาบริสุทธิ์หมดจดหรอก ในเมื่อเขารอดอยจนกระทั่งเขาได้รับการคุ้มครองจากข้อบัญญัติของกฎหมาย **มันเป็นปัญหาเกี่ยวกับเกียรติยศและความเป็นธรรม ไม่ใช่ปัญหาถูกต้องตามกฎหมาย"**

และเมื่อถูกถามว่าท่านจะไม่กลับตลอดไปหรือ ท่านบอกว่าท่านคอยสภาพแวดล้อม คือเมื่อประชาชนส่วนข้างมากเข้าใจถูกต้องว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์

ก็แค่นี้แหละเหตุผลที่ท่านยังไม่กลับประเทศไทยจนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมไปในที่สุด

ข้อ ๑๑. อาจารย์ประเสริฐ วิจารณ์สรุปใจความว่า ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เป็นวิธีรัฐประหาร จึงทำให้การปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จ จึงเป็นความผิดพลาดของอาจารย์ปรีดีและว่าต้นความคิดรัฐประหารเป็นของฝ่ายพลเรือน

ใช่ครับ, การยึดอำนาจเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นวิธี **"รัฐประหาร"** แต่นำไปสู่เนื้อหา **"ปฏิวัติ"** ประชาธิปไตย และที่ **"ปฏิวัติ"** ประชาธิปไตยไม่สำเร็จนั้น ก็ดังที่ผมได้ยกเอาข้อเขียนของอาจารย์ปรีดีมาทำให้ปรากฏไว้ข้างต้นนั้นแล้ว ความคิดและแผนการ "รัฐประหาร" เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นของพระยาทรงสุรเดช ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็เห็นชอบด้วย และอาจารย์ปรีดีก็ได้ชี้แจงเหตุผลไว้แล้วในหนังสือ "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะ

ราษฎร และระบอบประชาธิปไตย" ว่าทำไมต้องใช้วิธีรัฐประหาร ดังที่อาจารย์ประเสริฐลอกบางตอนมาวิจารณ์นั้นแหละ

ข้อ ๑๒. อาจารย์ประเสริฐ ตำหนิอาจารย์ปรีดีว่า **ช่วงชิง** ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เพราะพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังเตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้วเช่นกัน และว่าถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิงทำการเปลี่ยนแปลงแล้ว **ป่านนี้พระปกเกล้าฯ ก็จะทรงนำการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้ว**

ครับ, เรื่องพระปกเกล้าฯ เตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น ได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว และอาจารย์ปรีดีเองก็ได้กล่าวไว้ในสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๗ พฤษาคม ๒๔๘๙ ในวาระปิดสมัยประชุม มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ในวาระที่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ จะได้สิ้นสุดลงในวันนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสเชิญชวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลาย ให้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระราชประสงค์ของพระองค์ซึ่งมีมาแต่ก่อนพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น คณะราษฎรพึ่งทราบเมื่อ ๖ วัน ภายหลังที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คือเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ได้มีพระกระแสรับสั่งให้พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาปรีชาชลยุทธ พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยาศรีวิสารวาจา พร้อมทั้งข้าพเจ้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

และเจ้าพระยามหิธร ซึ่งเป็นราชเลขาธิการขณะนั้นเป็นผู้จดบันทึก มีพระกระแสรับสั่งว่ามีพระราชประสงค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ **แต่เมื่อได้ทรงปรึกษาข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงในขณะนั้น ก็ไม่เห็นพ้องด้วยกับพระองค์** ในสุดท้ายเมื่อเสด็จกลับจากประพาสอเมริกา ได้ให้บุคคลหนึ่งซึ่งไปเฝ้าในวันนั้นด้วยพิจารณา (พระยาศรีวิสารวาจา-สุพจน์) **บุคคลนั้นก็ถวายความเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาและที่ปรึกษาก็กลับเห็นพ้องด้วยบุคคลนั้น** คณะราษฎรมิได้รู้พระราชประสงค์มาก่อน การเปลี่ยนแปลงได้กระทำโดยบริสุทธิ์ **ไม่ได้ช่วงชิงดังที่มีผู้ปลุกเสกข้อเท็จจริงให้เป็นอย่างอื่น** ความจริงทั้งหลายปรากฏในบันทึกการเฝ้าละอองธุลีพระบาทในวันนั้น และโดยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์มาก่อนแล้ว **หากมีผู้ทัดทานไว้** ฉะนั้นเมื่อคณะราษฎรได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญพระองค์จึงพระราชทานด้วยดี..."

จากสุนทรพจน์ของอาจารย์ปรีดีดังกล่าวนี้ สรุปได้ว่า

๑. พระปกเกล้าฯ ทรงดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ

๒. แต่มีผู้ทัดทานเอาไว้

๓. คณะราษฎรไม่เคยรู้พระราชดำรินี้มาก่อน

เนื่องจากพระปกเกล้าฯ เป็นแต่เพียงทรงดำริ ดังนั้นเราจึงไม่อาจรู้ได้ว่ารัฐธรรมนูญที่พระปกเกล้าฯ จะพระราชทานนั้นมีบทบัญญัติไว้เป็นประการใด เราจึงไม่สามารถจะวิจารณ์เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของคณะราษฎรได้ แต่แน่ละ, **ปลาตกน้ำย่อมตัว**

โตเสมอ รัฐธรรมนูญของพระปกเกล้าฯ ซึ่งปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์กระซิบที่ยังไม่เคยมีใครได้พบเห็น**ก็ย่อมจะเป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัฐธรรมนูญของคณะราษฎรที่เห็น ๆ กันอยู่แล้ว**

เรื่องนี้ปฏิปักษ์ของคณะราษฎรพูดกันมานานนักหนาแล้ว แต่ก็ยังไม่มีใครเอาหลักฐานรัฐธรรมนูญของพระปกเกล้าฯ มาทำให้ปรากฏสักที ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช อาจารย์รัฐศาสตร์ ผู้สนใจเรื่องนี้เป็นพิเศษ เคยเขียนไว้ในหนังสือ "๑๔ ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏวรเดช" ตอนหนึ่งว่า

"ข้าพเจ้าเสียดายเหมือนกับคนไทยอีกหลาย ๆ คน ที่ไม่มีโอกาสเห็นรัฐธรรมนูญฉบับพระปกเกล้าฯ เพราะข้าพเจ้าอยากเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ข้าพเจ้าค้นหาเอกสารสำคัญฉบับนี้มาเป็นเวลา ๗ ปีแล้ว (ดร.ชัยอนันต์ พูดเมื่อปี ๒๕๑๗-สุพจน์) รวมทั้งได้ขอให้ทายาทท่านเจ้าคุณศรีวิสารวาจาช่วยค้นหาด้วย แต่จนบัดนี้ก็ยังไม่พบ..."

ครับ, ผมก็เป็นคนไทยคนหนึ่งในอีกหลาย ๆ คนที่เสียดายไม่ได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่จากการค้นพบบันทึกส่วนตัวของฮิตเล่อร์ที่เป็นข่าวเกรียวกราวไปทั่วโลกเมื่อเร็ว ๆ นี้ ต่อไปเราอาจจะค้นพบรัฐธรรมนูญพระปกเกล้าฯ ก็ได้ใครจะไปรู้

แต่จากบันทึกการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทของอาจารย์ปรีดีและคณะ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ตอนหนึ่งว่าไว้ดังนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"...พระองค์ได้พระราชทานกระแสว่า พระองค์ประสงค์พระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองทีละขั้นๆ ขั้นแรกก็จะให้เสนาบดีมีการประชุมโดยพระองค์จะไม่ประทับเป็นประธาน คือให้เสนาบดีมุรธาธรเป็นประธาน ส่วนรัฐสภานั้น พระองค์จะได้ปรับปรุง**สภากรรมการองคมนตรี**ที่ได้ทรงทดลองตั้งขึ้นไว้ก่อนนั้น**ให้มีสภาพเป็นรัฐสภา...**"

จากบันทึกการเข้าเฝ้านี้พอจะทำให้เราเห็นโฉมหน้าของรัฐธรรมนูญพระปกเกล้าฯ ได้บ้างตามสมควร โดยพิจารณาไปจากหลักการของสภากรรมการองคมนตรีที่จะกลายมาเป็นรัฐสภาตามพระราชดำริ ดังต่อไปนี้

สภากรรมการองคมนตรี ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ. ๒๔๗๐ ภายหลังที่ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติปรีวีเคาน์ซิล จ.ศ. ๑๒๓๖ ที่มีมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

กรรมการองคมนตรี ทรงแต่งตั้งจากจำนวนองคมนตรี (ดูมาตรา ๑๒) ผู้ซึ่งองค์พระมหากษัตริย์มีพระราชดำริเห็นว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถ และทรงคุณธรรม สมควรเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย

หน้าที่ของสภาเพื่อประชุมปรึกษาหารือข้อราชการตามแต่จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานลงมาให้ปรึกษา (มาตรา ๑๑) การพระราชทานลงมาให้ปรึกษานี้ อาจเป็นโดย**ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โดยพระองค์เอง** (ดูมาตรา ๑๓ วรรค ๑) **หรือโดยกรรมการพร้อมกันห้าคนเข้าชื่อทำหนังสือยื่นต่อนายก** (ประธานสภา) ว่ามีข้อความเกี่ยวกับสวัสดิภาพแห่งบ้านเมืองและ

ประชาชน อันควรจะได้ประชุมปรึกษาหารือถวายความเห็น **เมื่อสภานายกกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ปรึกษากันได้แล้วสภาก็อาจปรึกษาข้อความนั้นได้** (ดูมาตรา ๑๓ วรรค ๒)

จำนวนกรรมการสภามี ๔๐ คน กรรมการเลือกกันเองเป็นสภานายก ๑ อุปนายก ๑ เมื่อได้รับพระบรมราชานุมัติ ผู้รับเลือกเข้ารับตำแหน่งได้ (มาตรา ๒) แต่สภาอาจเชิญผู้หนึ่งผู้ใดมาชี้แจงหรือแสดงความเห็นต่อที่ประชุม เพื่อประกอบข้อปรึกษาได้ (มาตรา ๑๓ วรรค ๓) ผู้รับเชิญไม่ใช่กรรมการไม่มีสิทธิออกเสียง

คำปรึกษาหารือมติของสภากรรมการองคมนตรีนั้น สภานายกมีหน้าที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ **คือจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้** (มาตรา ๒๘)

จากบทบัญญัติของสภากรรมการองคมนตรี ที่จะกลายมาเป็นรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญของพระปกเกล้าฯ ก็จะได้หัวข้อโดยสรุปดังนี้

๑. กรรมการองคมนตรีที่จะมาประกอบเป็นสภากรรมการองคมนตรีนั้น **มาจากการแต่งตั้งขององค์พระมหากษัตริย์**

๒. มีหน้าที่ปรึกษาหารือข้อราชการ**ตามแต่จะโปรดเกล้าฯ** และ

๓. มติของคำปรึกษาหารือนั้น **ไม่จำเป็นที่องค์พระมหากษัตริย์จะต้องทรงปฏิบัติตาม** แต่ “สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ”

ดังกล่าวนี้คือ**โฉมหน้าของรัฐธรรมนูญพระปกเกล้าฯ**ซึ่ง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

พิจารณาจากบทบัญญัติของสภากรรมการองคมนตรี และกล่าวกันว่า สภานี้เป็นสภาทดลองที่จะกลายมาเป็นรัฐสภาต่อไป และจากโครงสร้างเนื้อหาดังกล่าวนี้ เราก็พอจะพิจารณาได้แล้วว่ารัฐธรรมนูญพระปกเกล้าฯ นั้น เป็นประชาธิปไตยแค่ไหน

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญของพระปกเกล้าฯ จะมีเนื้อหาสาระที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังที่ทรงกล่าวไว้ในพระราชบันทึกสละราชสมบัติ **ก็ยังไม่แน่ว่าจะได้ทรงประกาศใช้ต่อเมื่อใด** ก็ดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวไว้ว่า

"...ทรงกำหนดให้เปิดรัฐสภาในวันที่ ๖ เมษายน ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นวันจักรี ครบรอบ ๑๕๐ ปี แต่นโยบายนี้ถูก**คัดค้านจากวงการที่มีอิทธิพลสูง** รัชกาลที่ ๗ จึงทรงเลื่อนวันพระราชทานรัฐธรรมนูญออกไปเพื่อศึกษาเรื่องนี้ให้ดียิ่งขึ้น แต่ขณะที่เสด็จประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน **คณะราษฎรก็ทำรัฐประหารปฏิวัติ**เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕"

จากบทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐ ได้ระบุไว้อย่างชัดแจ้งว่า "ที่พระปกเกล้าฯ ไม่อาจจะพระราชทานรัฐธรรมนูญได้ **ก็เพราะถูกคัดค้านจากวงการที่มีอิทธิพลสูง**" และในประเด็นนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว และเนื่องจากวงการที่มีอิทธิพลสูง **จะหมดอิทธิพลไปต่อเมื่อใด ก็ไม่มีใครพยากรณ์ได้** จึงเป็นผลสืบต่อไปว่า **พระปกเกล้าฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระองค์ต่อเมื่อใดก็ไม่มีใครจะพยากรณ์ได้เช่นกัน**

แต่ที่ไม่ต้องมีใครพยากรณ์เพราะเป็นของจริงที่ประจักษ์ก็

คือ **ประชาชนชาวไทยจะต้องทนถูกระบบเผด็จการศักดินากดขี่ขูดรีดกันต่อไป**

ดังนั้นในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ซึ่ง**เป็นการยกเลิกระบบศักดินาที่หฤโหด** จึงเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อมวลราษฎรไทย การกระทำของคณะราษฎรดังกล่าวนี้ อาจารย์ประเสริฐท่านเรียกว่า **"รัฐประหารปฏิวัติ"** ซึ่งเป็นการถูกต้อง เพราะคณะราษฎรใช้วิธีการยึดอำนาจโดย **"รัฐประหาร"** แล้วดำเนินการ **"ปฏิวัติ"** โดยยกเลิกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสถาปนาระบอบประชาธิปไตย

แต่ความผิดอย่างใหญ่หลวงของคณะราษฎรในเวลาต่อมาคือเปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยกลับไปสู่ระบอบเผด็จการ ซึ่งอาจารย์ปรีดีท่านวิจารณ์ไว้ว่า "ถ้าวิจารณ์ให้ถ่องแท้ คือการปกครองระบอบทาสที่ถอยหลังไปยิ่งกว่าระบบศักดินา"

คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยไปสู่เผด็จการอย่างไร ผมก็ได้ยกเอาข้อเขียนของอาจารย์ปรีดีมาแสดงไว้แล้วข้างต้น และการเปลี่ยนแปลงสองด้านของคณะราษฎร คือ เปลี่ยนแปลงเผด็จการศักดินาเป็นประชาธิปไตย และต่อมาเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยเป็นเผด็จการ **ผมเห็นมีแต่อาจารย์ปรีดีกับอาจารย์ประเสริฐเท่านั้นที่พูดครบถ้วนทั่วถึง** คนอื่นๆ พูดแต่คณะราษฎรเปลี่ยนระบอบเผด็จการศักดินาเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น **ส่วนที่คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยเป็นเผด็จการไม่ได้พูดถึงกัน**

แต่การที่คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตย

เป็นเผด็จการนั้น **อาจารย์ประเสริฐชัดความผิดไปให้อาจารย์ปรีดี ผมเห็นว่าไม่ยุติธรรมนัก** เพราะในคณะราษฎรเองมีความเป็นเอกภาพอยู่เพียง **"เปลี่ยนแปลงการปกครอง"** เท่านั้น ต่อจากนั้นความเป็นเอกภาพไม่มีอีกเลยมีฝ่ายก้าวหน้าและฝ่ายล้าหลังหรือฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายเผด็จการต่อสู้กัน ในขบวนการนั้นฝ่ายก้าวหน้าหรือฝ่ายประชาธิปไตยเป็นฝ่ายข้างน้อย ฝ่ายล้าหลังหรือฝ่ายเผด็จการเป็นฝ่ายข้างมาก ซึ่งในที่สุดฝ่ายข้างมากหรือฝ่ายเผด็จการที่นำโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นฝ่ายยึดกุมคณะราษฎร แล้วนำคณะราษฎรออกจากทิศทางประชาธิปไตยไปสู่ทิศทางระบอบเผด็จการ และสืบต่อมาโดยคณะรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ของจอมพลผิณ ชุณหะวัณ คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ของจอมพลสฤษฎ์ ธนะรัชต์ คณะปฏิรูป ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ของพลเอกสงัด ชลออยู่ คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ ของ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และตกทอดระบอบเผด็จการสืบต่อมาจนถึงวันนี้

อาจารย์ปรีดี เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคณะราษฎรและเป็นคนสำคัญชั้นนำของฝ่ายก้าวหน้าหรือฝ่ายประชาธิปไตย เป็นฝ่ายข้างน้อยในคณะราษฎร ซึ่งท่านก็ได้ต่อสู้เพื่อรักษาระบอบประชา-ชาธิปไตยตามเจตจำนงของคณะราษฎรแต่เบื้องแรกตลอดมา แต่ในที่สุดฝ่ายเผด็จการในคณะราษฎรก็นำคณะราษฎรไปสู่ทิศทางของระบอบเผด็จการ แล้วใช้วิธีการ **"เลือกตั้ง"** หลอกลวงมอมเมาประชาชน **ว่าเป็นประชาธิปไตย** จนทำให้คนทั้งหลายในปัจจุบันเข้าใจว่า**ประชาธิปไตยอยู่ที่การเลือกตั้ง**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

แน่นอน, ประชาธิปไตยต้องมีการเลือกตั้ง **แต่การเลือกตั้งไม่ได้หมายความว่าจะเป็นประชาธิปไตยเสมอไป** มีแต่การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น จึงจะเป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย ในระบอบเผด็จการถึงแม้ว่าจะมีการเลือกตั้งก็เป็นการเลือกตั้งที่เป็นเผด็จการ ก็อย่างการเลือกตั้งที่เพิ่งผ่านไปเมื่อเร็วๆ นี้ มีการใช้อิทธิพลทางการเงิน อิทธิพลทางอันธพาล อิทธิพลหน้าที่ในตำแหน่งราชการที่ไม่ชอบธรรม ซึ่งไม่เป็นประชาธิปไตย ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการเลือกตั้งในระบอบเผด็จการ แต่คนมากหลายเข้าใจผิดว่าเป็นประชาธิปไตย

ในประเด็นนี้อาจารย์ประเสริฐ พยายามชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อน ที่ถือว่าประชาธิปไตยอยู่ที่การเลือกตั้ง มีต้นกำเนิดมาจากรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ที่บัญญัติไว้ว่า "อำนาจอธิปไตย **มาจาก** ปวงชนชาวสยาม" แทนบทบัญญัติที่ว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น **เป็นของ**ราษฎรทั้งหลาย" ซึ่งใช้อยู่เดิมในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕

ซึ่งผมเองก็เห็นด้วยกับอาจารย์ประเสริฐในแง่ของอักษรศาสตร์ และความถูกต้องตามหลักของระบอบประชาธิปไตย ที่ควรจะบัญญัติไว้ให้เด่นชัดว่า อำนาจสูงสุดของประเทศหรือที่ในปัจจุบันเรียกว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ซึ่งเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยอย่างเด่นชัด แทนที่จะใช้คำว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย ซึ่งอาจารย์ประเสริฐเห็นว่าเป็นการยกการเลือกตั้งขึ้นเป็นหลักนำของ

ประชาธิปไตย **จนทำให้มีความเข้าใจผิดและยึดถือผิด ๆ กันมา** จนบัดนี้

เพราะดังกล่าวแล้วว่า**การเลือกตั้งเป็นได้ทั้งประชาธิปไตยและเผด็จการ** เพราะฉะนั้นหลักนำของประชาธิปไตยไม่ใช่อยู่ที่การเลือกตั้ง แต่อยู่ที่การ**ทำให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนที่แท้จริง และทำให้บุคคลมีเสรีภาพบริบูรณ์** ผมเห็นด้วยกับอาจารย์ประเสริฐ และยังเห็นต่อไปว่า แม้จะเปลี่ยนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ระบุว่า "อำนาจอธิปไตย **เป็นของ** ปวงชนชาวไทย" ก็หาทำให้การเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยไม่ ถ้าหากว่าไม่เปลี่ยนระบอบปกครองให้เป็นประชาธิปไตยเสียก่อน และถึงแม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ว่า "อำนาจอธิปไตย**มาจาก**ปวงชนชาวไทย" แต่ถ้าหากระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตยก็ทำให้การเลือกตั้งนั้นเป็นประชาธิปไตยได้

ก็ดังที่อาจารย์ประเสริฐเองได้ยกย่องการเลือกตั้งปี ๒๔๗๖ กับ ๒๔๘๐ ว่าเป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งๆ ที่การเลือกตั้งทั้ง ๒ ครั้งนั้นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ที่บัญญัติไว้ว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจาก ปวงชนชาวสยาม" และการเลือกตั้งทั้งสองครั้งนี้มีขึ้นในสมัยรัฐบาล พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ผมจึงเห็นว่าความสำคัญของความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่เป็นประชาธิปไตยอยู่ที่ **ระบอบการปกครอง** ก็อาจารย์ประเสริฐเองเคยพูดไว้อย่างนี้และผมก็เห็นด้วยอย่างนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ข้อ ๑๓ อาจารย์ประเสริฐ วิจารณ์ความขัดแย้งระหว่างพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎรว่ามีมูลเหตุสำคัญมาจากเรื่องที่คณะราษฎร "ยกเลิกเรื่องหลักสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเสีย โดยเปลี่ยนหลัก "อำนาจอธิปไตย **เป็นของ**ปวงชน" เป็น "อำนาจอธิปไตย**มาจาก**ปวงชน" "ซึ่งก็คือเปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการนั่นเอง"

ถ้าหากว่าเพียงการเปลี่ยนถ้อยคำ **"เป็นของ"** ไปเป็น **"มาจาก"** มีความสำคัญถึงกับเป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการแล้ว ฝ่ายที่เปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการดังกล่าว ก็หาใช่ใครที่ไหนไม่ **หากเป็นพวกเจ้าขุนมูลนายที่จงรักภักดีต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นเอง**

เพราะดังหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ผมยกมาแต่ข้างต้นแล้วว่า คณะอนุกรรมการที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ นั้น เป็นคนนอกคณะราษฎรเสีย ๘ คน ที่เป็นคนของคณะราษฎรเพียงคนเดียว คืออาจารย์ปรีดี และในสภาผู้แทนราษฎรที่พิจารณาอนุมัติร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็เป็นคนนอกคณะราษฎรเสีย ๓๙ คน สมาชิกที่เป็นคณะราษฎรมีเพียง ๓๑ คน

สรุปแล้วเสียงส่วนใหญ่ในการอนุมัติรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ คือเสียงของคนภายนอกคณะราษฎรและคนภายนอกคณะราษฎรดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่ก็คือ เจ้าขุนมูลนายข้าราชการเก่าๆ ที่จงรักภักดีต่อสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังกล่าวแล้ว

และเนื่องจากเจ้าขุนมูลนายและข้าราชการเก่าๆ มีส่วน

สำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ดังนั้นในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากพระปกเกล้าฯ ดังปรากฏในคำแถลงประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (พระยามโนปกรณ์นิติธาดา) มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่า ในการร่างรัฐธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจกล่าวได้ว่าได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอด ในร่างที่เสนอมานี้ได้ทูลเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่ทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก..."

และในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๓๔/๒๔๗๕ (สามัญ) วันพุธที่ ๑๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ ประธานคณะกรรมการราษฎร (พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ผู้เป็นประธานคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ) ได้แถลงต่อสภาเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญว่าดังนี้

"ได้นำร่างรัฐธรรมนูญนี้ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายทอดพระเนตร ทรงมีรับสั่งว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัย และได้ทรงแนะนำว่าการประกาศรัฐธรรมนูญนั้น เป็นของสำคัญยิ่งใหญ่ ควรจะมีพิธีรีตอง จึงโปรดเกล้าฯ ให้โหรหลวงหาฤกษ์ยาม ได้ ๓ ฤกษ์ ฤกษ์ ๑ ตกวันที่ ๑ ธันวาคม ฤกษ์ ๒ ตกวันที่ ๑๐ ธันวาคม ฤกษ์ ๓ ไปตกกลางเดือนมกราคม จึงคิดว่าสำหรับฤกษ์หนึ่งนั้นเวลากระชั้นชิด

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เกินไปคงไม่ทัน จึงได้กำหนดไว้เป็นวันที่ ๑๐ ธันวาคม คือ ฤกษ์ที่สอง..."

ดูซิครับ, ความที่พระปกเกล้าฯ ทรงพอพระทัยในรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ จนถึงกับพระยามโนปกรณ์ฯ ใช้ถ้อยคำว่า "ไม่ใช่แต่ทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น **เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก**" จนถึงกับโปรดเกล้าฯ ให้โหรหลวงหาฤกษ์ยามให้

เมื่อเป็นดังนี้ ผมจึงเห็นว่าเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนของอาจารย์ประเสริฐ ที่อ้างว่าพระปกเกล้าฯ ขัดแย้งกับคณะราษฎร เพราะรัฐธรรมนูญ และฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับคณะราษฎรก็พูดกันเช่นนี้ทั้งนั้น

ความจริงเรื่องความขัดแย้งระหว่างพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎรนั้น สืบเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางชนชั้นเป็นสำคัญ ซึ่งถ้าจะพูดไปแล้วก็จะเป็นหนังสือเล่มโตๆ อีกเล่มหนึ่งเอาไว้โอกาสเหมาะๆ แล้วเราจะได้พูดกันถึงปัญหานี้อีกครั้งหนึ่ง วันนี้ขอพูดแค่นี้ก่อน และขอจบคำชี้แจงในตอนที่หนึ่งเพียงเท่านี้

ผมจบตอนหนึ่งไปพอดีกับ "หลักไท" เสนอตอนที่สองออกมา ก็เลยถือโอกาสชี้แจงสืบต่อกันไปเลย แต่ก็คงจะไม่ยืดยาวเหมือนตอนแรก เพราะตอนสองที่ว่าด้วยเศรษฐกิจที่มีความคลาด-เคลื่อนข้อเท็จจริงอยู่ก็เพียงนิดหน่อย นอกนั้นเป็นทรรศนะของอาจารย์ประเสริฐที่มีต่อ "ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ" ของอาจารย์ปรีดี ซึ่งเป็นสิทธิ์ของอาจารย์ประเสริฐที่จะเห็นอย่างไรก็ได้ และผมก็เคารพในสิทธิ์อันนี้ของทุกๆ ท่าน แต่ที่ผมจะทำความเข้าใจ

ต่อไปนี้และที่ได้ทำความเข้าใจมาแล้วแต่ตอนแรก เป็นเรื่องของข้อเท็จจริงไม่ใช่ทรรศนะ ซึ่งผมจะชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงที่คลาดเคลื่อนดังต่อไปนี้

ข้อ ๑๔ อาจารย์ประเสริฐ วิจารณ์ไว้ว่า

"นโยบายเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี คือ เค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งอาจารย์ปรีดีเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและขณะเตรียมเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร พระยามโนฯ นายกรัฐมนตรีก็ปิดสภาเสียก่อน"

เค้าโครงการเศรษฐกิจที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวถึงนี้ ชื่อเต็มที่ถูกต้องคือ **"ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ"** เพราะยังไม่ผ่านการรับรองของรัฐบาล เป็นแต่เพียงร่างที่เสนอโดยอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีบรรดาศักดิ์ในขณะนั้นเป็นหลวงประดิษฐ์มนูธรรม และร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ อาจารย์ปรีดี**ร่างขึ้นตามรับสั่งของพระปกเกล้าฯ** ดังปรากฏในคำพิพากษาของศาลพิเศษในคดีแดงที่ ๑-๑๔/๒๔๘๒ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการที่จะยกร่างโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยามโนฯ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิสารวาจา หลวงประดิษฐ์ฯ ได้ปรึกษาหารือกันหลายครั้งหลายหน โดยหลวงประดิษฐ์ฯ เสนอว่า ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดินนั้น จะต้องช่วยเหลือราษฎรในทางเศรษฐกิจก่อน แต่ราษฎรของเราต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้นำ พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจาและพระยา-

ราชวังสัน ไม่ได้โต้แย้ง แสดงความพอใจในหลักการของหลวง-ประดิษฐ์ฯ ที่เสนอให้ทราบนั้น ต่อมาพระยามโนฯ ได้บอกกับหลวงประดิษฐ์ฯ ว่าพระปกเกล้าฯ ให้ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพหลฯ แล้วพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง และถามถึงความเห็นของหลวงประดิษฐ์ฯ ว่ามีอะไรบ้าง? หลวงประดิษฐ์ฯ ได้กราบทูลตามแนวที่ได้เคยปรึกษาหารือกับพระยามโนฯ พระยา-ศรีวิสารวาจา และพระยาราชวังสันมาก่อน พระปกเกล้าฯ รับสั่งชมเชยเห็นชอบด้วย และรับสั่งต่อไปว่าพระองค์ชอบแบบโซเชียลิสต์ จึงรับสั่งให้หลวงประดิษฐ์ฯ ไปจัดการเขียนโครงการขึ้น ครั้งแรกหลวงประดิษฐ์ฯ ยังมิได้เขียนโครงการเศรษฐกิจ ต่อมาพระยามโนฯ ได้เร่งเร้าให้หลวงประดิษฐ์ฯ เขียน โดยอ้างว่า พระปกเกล้าฯ พอพระทัย หลวงประดิษฐ์ฯ จึงได้เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น เหตุที่ยังไม่ได้เขียนเพราะมีงานร้อนที่สำคัญอยู่มาก เช่น ทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อร่างโครงการเศรษฐกิจเสร็จแล้ว ก็ได้พิมพ์ขึ้นเพื่อแจกจ่ายกันในหมู่ผู้ก่อการ และคณะกรรมการราษฎร การที่แจกจ่ายผู้ก่อการนั้นก็เพื่อให้เอาไปอ่านก่อนว่าจะมีความเห็นชอบด้วยหรือไม่ การแจกคณะกรรมการราษฎรก็เพราะเรื่องนี้จะเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการราษฎร เพื่อให้โอกาสกรรมการราษฎรได้อ่านเสียก่อน ถ้าไม่เห็นชอบด้วยและมีเหตุผลดีกว่าก็ยอมตามความเห็นส่วนมากและขอแก้ไขได้ เมื่อแจกไปแล้วพระยามโนฯ ไม่เห็นด้วย อ้างว่าได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ มาแล้วพระปกเกล้าฯ ไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่เชื่อ จึงขอให้มีการประชุมทำนองกึ่งราชการเสียก่อนเพื่อจะได้อธิบายให้ที่ประชุมทราบ

พระยามโนฯ ได้ขอร้องให้หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ ซึ่งมีความรู้ในทางเศรษฐกิจเข้าร่วมด้วย ที่ประชุมยอม ผลของการประชุมมีความเห็นไม่ตรงกันแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย มีพระยาทรง-สุรเดช พระยามโนปกรณ์นิติธาดา และพระยาศรีวิสารวาจา ต่อมาได้มีการประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นในระหว่างผู้ก่อการอีก พระยาทรงสุรเดชและผู้ก่อการบางคนมีความเห็นแย้งกับเค้าโครง-เศรษฐกิจ และเรื่องนี้พระยาทรงสุรเดชได้ประชุมนายทหารบอกว่าหลวงประดิษฐ์ฯเป็นคอมมิวนิสต์ การประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจในครั้งแรกนั้น อ้างเหตุผลว่าจะทำไปตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เมื่อได้โต้แย้งกันมากขึ้น จึงอ้างว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อนร่างโครงการนี้หลวงประดิษฐ์ฯ ได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ อยู่ ๒ ชั่วโมง ได้กราบทูลถึงโครงการที่จะร่างนั้นโดยชัดแจ้ง พระปกเกล้าฯ มิได้รับสั่งว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อที่ประชุมส่วนมากไม่เห็นด้วยตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว หลวงประดิษฐ์ฯ มิได้คิดที่จะดำเนินการตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นต่อไป และได้พูดในที่ประชุมว่า เมื่อไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐ์ก็จะขอลาออก เหตุการณ์ได้ปรากฏต่อไปว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐ์ฯ ทำขึ้นนั้น **เป็นอุบายของพระยามโนฯ กับพวกให้กระทำขึ้นแล้วไปถวายพระปกเกล้าฯ พระยามโนฯ ได้คัดลอกเค้าโครงการ-เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ เฉพาะที่ตนเห็นด้วย นำไปถวายพระปกเกล้าฯ ว่าเป็นร่างของพวกตน พร้อมกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ แล้วพระยามโนฯ**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กับพวกได้กระทำพระราชวิจารณ์ตำหนิเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯว่าไม่เหมาะสมสำหรับประเทศสยาม และเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วให้พระปกเกล้าฯ ลงพระนาม

ในระหว่างที่ประชุมกันถึงเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง-ประดิษฐ์ฯ ก็ดี ในระหว่างที่นำเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง-ประดิษฐ์ฯ ขึ้นถวายพระปกเกล้าฯ ตลอดจนพระราชวิจารณ์ก็ดี พระยาพหลพลพยุหเสนา ไปเสียแต่ต่างจังหวัด เมื่อพระยาพหล-พลพยุหเสนากลับจากภาคอีสานและจังหวัดราชบุรีแล้ว จึงได้ทราบเรื่องที่ไม่ปรองดองกันนี้ พระยาพหลฯ จึงได้พยายามที่จะหาทางปรองดองกันใหม่ และเสนอว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง-ประดิษฐ์ฯ นั้นถ้าได้แก้ไขเสียก็ใช้ได้ จึงได้ตกลงตั้งอนุกรรมการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วได้นำเสนอคณะกรรมการราษฎรให้พิจารณาหลักการ

ต่อมาอีก ๒-๓ วัน อนุกรรมการชุดนี้ยังไม่ได้แก้ไขเค้า-โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯเลย พระปกเกล้าฯรับสั่งให้พระยาพหลฯ พระยาราชวังสัน พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจา ไปเฝ้าที่หัวหิน เมื่อไปถึงหัวหินนั้น ได้เห็นมีพระราชวิจารณ์เค้า-โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ อยู่ที่นั้นแล้ว พระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งแก่พระยาพหลฯว่า การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญทุกวันนี้จะไปได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่ พระยาพหลฯ จึงทูลตอบว่า ถ้าข้าราชการของพระองค์ไม่โลภก็คงตลอดรอดฝั่งไปได้ การที่พระ-ปกเกล้าฯ รับสั่งเช่นนี้ พระยาพหลฯ เห็นว่าพระยามโนฯ เป็นคนโลภ คงจะถอยหลังเข้าคลอง ในวันที่ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ นี้เลย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ไม่ได้พูดเรื่องที่จะแก้ไขเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ เพราะพระราชวิจารณ์ได้ออกมาเสียแล้วในวันนั้นเอง จึงได้พากันโดยสารรถไฟกลับกรุงเทพฯ ระหว่างมาในรถไฟได้พูดกันว่า พระยาพหลฯ เป็นผู้ออกความเห็นไม่รับหลักการเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ และให้หลวงประดิษฐ์ไปต่างประเทศ เมื่อพระยาพหลฯ ได้ฟังดังนั้นก็นึกเอะใจ เพราะไม่เคยพูดอย่างที่กล่าวเลย การที่กล่าวเช่นนี้คงจะเกิดแตกร้าวกันในระหว่างคณะผู้ก่อการกับคณะกรรมการราษฎร ในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ นั้น โดยพระยาทรงสุรเดชกับหลวงประดิษฐ์ฯ มีความเห็นขัดกัน

ตั้งแต่พระยามโนฯ ได้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎรแล้ว ก็**บริหารราชการแผ่นดินและประพฤติตนไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์และบั่นทอนคณะผู้ก่อการ ให้หมดอำนาจไปทีละเล็กทีละน้อย และทำความเสื่อมเสียประโยชน์แก่แผ่นดินที่ควรได้** กล่าวคือ คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีความประสงค์ที่จะจัดการปครองให้**ก้าวหน้าไปโดยเร็วที่สุด** ส่วนพระยามโนฯนั้นมีความประสงค์ที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้**เป็นอย่างเดิม** จึงเป็นสาเหตุให้แย้งคัดค้านกับคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นส่วนมาก และกระทำให้พระยามโนฯ ไม่พอใจในวิถีทางการเมืองของผู้ก่อการ แต่คณะผู้ก่อการส่วนมากรู้เท่าถึงการที่พระยามโนฯได้ปฏิบัติการไป จึงได้พยายามโต้แย้งคัดค้าน พระยามโนฯเห็นว่าจะกระทำไปตามความประสงค์นั้นไม่ตลอดปลอดโปร่ง จึงได้ทอดสนิทกับพระยาทรงสุรเดช ซึ่งในเวลานั้นเป็นผู้มีอำนาจ

ในทางการทหาร ในเดือนมกราคม หรือกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระยาทรงฯได้เรียกผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไปประชุม ได้พูดในที่ประชุมนั้นว่า พระยามโนฯ เป็นผู้ใหญ่และทำงานไปได้อย่างเรียบร้อยและราบรื่น ได้ขอร้องอย่าให้ไปโต้เถียงคัดค้านพระยามโนฯ แต่ที่ประชุมเห็นว่าไม่ถูกจึงไม่ยอมปฏิบัติตาม แต่นั้นมา มีความรู้สึกกันทั่วไปว่า พระยาทรงฯ กับคณะผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไม่ลงรอยกัน จึงจัดการให้พวกผู้ก่อการผู้ที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้นไปศึกษาวิชาต่างประเทศเสีย แต่ไม่มีใครยอมไป

การที่พระยามโนฯ ขัดขืนบริหารราชการอยู่ได้เช่นนั้น ก็เพราะพระยาทรงกับพวกเป็นผู้สนับสนุนอยู่ นอกจากนี้พระยาทรงฯ ได้ปรารภต่อหลวงสินธุ์ สงครามชัย ร.น. ว่า พวกก่อการโดยมากเป็นเด็ก ไม่รู้สัมมาคารวะ พระยาทรงฯ ไม่เชื่อความสามารถพวกก่อการและพระยาพหลฯ และพระยาทรงฯ ยกตัวเองว่าเป็นผู้มีความรู้ดีกว่าพวกผู้ก่อการทั้งหลาย เคยกล่าววาจาดูถูกพระยาพหลฯ บ่อย ๆ แต่กล่าวยกย่องพระสิทธิเรืองเดชพลว่า เป็นนายทหารที่ดีที่สุดในกองทัพบก พระยาทรงฯมีนิสัยเป็นคนชอบดูถูกคน ใครแสดงความคิดเห็นอย่างใดออกมา พระยาทรงฯ มักจะหัวเราะเยาะ นอกจากนั้นพระยาทรงฯ ยังได้จัดเอาพวกของตนไว้ให้คุมกำลังทหารที่มีอาวุธดี และเคยพูดว่าให้เลิกทหารเรือเสียดีกว่ ถึงทหารบกก็เอาไว้แต่พวกรถรบสำหรับกรุงเทพฯ เท่านั้น ส่วนทหารเรือไม่จำเป็นต้องมี การที่พระยาทรงสุรเดชพูดเช่นนี้ก็เพื่อที่จะทำอะไรได้ตามชอบใจ เมื่อทหารเรือไม่มีแล้วย่อมไม่มีใครมาแย่งอำนาจได้

ต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีประกาศให้ปิด

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สภาผู้แทนฯ การที่ปิดสภานั้นก็เนื่องมาจากพระยามโนฯ กับพวกได้ทะเลาะกับผู้ก่อการถึงเรื่องงบประมาณแผ่นดิน กับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม การที่พระยามโนฯ ปิดสภาผู้แทนฯได้ ก็เพราะพระยาทรงสุรเดชกับพวกซึ่งควบคุมกำลังทหารสนับสนุน จึงกระทำสำเร็จ ก่อนที่จะปิดสภา ม.จ.วิบูลย์สวัสดิ์วงศ์ราชเลขานุการประจำพระองค์พระปกเกล้าฯ ได้มีหนังสือมาถึงพระยามโนฯ หลายฉบับ มีข้อความสำคัญว่า **สภาผู้แทนจะดำรงต่อไปไม่ได้ ควรเลิกล้มเสีย** ส่วนหลวงพิบูลสงครามและหลวงสินธุ์ สงครามชัย ได้คัดค้านไม่เห็นด้วยในการที่ปิดสภาฯ ในการปิดสภาฯ นั้น พระยาพหลฯ ไปพักผ่อนร่างกายที่จังหวัดราชบุรี โดยการแนะนำของพระยามโนฯ และพระยาทรงฯ เพื่อเป็นอุบายที่จะรวบหัวรวบหางปิดสภาฯ ซึ่งพระยาพหลฯ หารู้เห็นด้วยไม่ เมื่อกลับมาถึงพระนครแล้วพระยามโนฯ จึงเอาประกาศปิดสภาฯ มาให้ลงนาม แต่พระยาพหลฯ ไม่ยอม พระยามโนฯ ว่าต้องลงนาม จึงจำใจลงนามไปเพราะเห็นว่าจะขัดขืนไปไม่มีประโยชน์ เอาไว้หาทางแก้ไขภายหลัง

ก่อนปิดสภาเล็กน้อย พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยาฤทธิ์อัคเนย์ กับพวก เป็นผู้คิดให้หลวงประดิษฐ์ไปต่างประเทศ เพื่อจะได้ล้มล้างรัฐธรรมนูญเสีย โดยบอกแก่หลวงประดิษฐ์ฯ ว่ารัฐบาลต้องการให้ไปต่างประเทศเพื่อความปลอดภัย หลวงประดิษฐ์ฯ รับปากว่าจะไป การที่รับปากเช่นนี้ก็เพราะพระยาพหลฯ หลวงพิบูลสงครามและหลวงอดุลเดชจรัส ได้สั่งกับหลวงประดิษฐ์ฯ ว่าให้รับปากพระยาราชวังสันเสีย ส่วนทางนี้เพื่อนฝูงจะคิดแก้ไขให้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กลับมาภายหลัง เมื่อหลวงประดิษฐ์ฯไปต่างประเทศแล้วจึงได้พิมพ์พระราชวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น และระยะนี้ก็ได้จัดการให้หลวงพิบูลสงครามย้ายไปอยู่ในตำแหน่งผู้ช่วยพลรบ จะให้พวกผู้ก่อการที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้น ไปศึกษาวิชาต่างประเทศ ส่วนหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ถูกสั่งให้เตรียมตัวเข้าศึกษาวิชาทหารเรือ ณ ประเทศฝรั่งเศส **เพื่อคืนอำนาจให้แก่เจ้า"**

ดังกล่าวนี้คือ ที่มาของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาพิเศษในคดีกบฏคดีแดงที่ ๑-๑๔/๒๔๘๒ ซึ่งมีกรมขุนชัยนาทนเรนทรกับพวกรวม ๕๑ คนเป็นจำเลย

ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจยังไม่ทันจะได้พิจารณาในคณะรัฐมนตรี พระยามโนฯ ก็ชิงทำรัฐประหารเงียบเสียก่อน เมื่อ ๑ เมษายน ๒๔๗๖ และคณะที่พิจารณาร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ที่คำพิพากษาของศาลพิเศษเอ่ยถึงข้างต้นว่าเป็นกรรมการทำนองกึ่งราชการนั้น เรียกว่า "คณะกรรมานุการ" พิจารณาเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๔๗๖ คณะกรรมานุการประกอบด้วย

๑. หลวงคหกรรมบดี
๒. หลวงเดชสหกรณ์
๓. หลวงเดชาติวงศ์วราวัฒน์
๔. พ.อ.พระยาทรงสุรเดช
๕. นายทวี บุณยเกตุ
๖. นายแนบ พหลโยธิน

๗. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

๘. นายประยูร ภมรมนตรี

๙. พระยามโนปกรณ์นิติธาดา

๑๐. พล ร.ท. พระยาราชวังสัน

๑๑. นายวิลาศ โอสถานนท์

๑๒. พระยาศรีวิสารวาจา

๑๓. ม.จ.สกลวรรณากร วรวรรณ

๑๔. หลวงอรรถสารประสิทธิ์

ผลของการประชุมคณะกรรมานุการ บันทึกระบุไว้ว่า "ส่วนมากในที่ประชุมเห็นอย่างเดียวกับโครงการของหลวงประดิษฐ์" เพื่อที่จะไม่ให้ที่ประชุมต้องปฏิบัติตามเสียงข้างมาก คือรับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยาทรงสุรเดชจึงได้เสนอขึ้นว่า "วันนี้เราไม่ได้มาตกลงกัน เว้นแต่มาแสดงความเห็นเท่านั้น" ในที่สุดที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอรายงานประชุมต่อผู้ก่อการและเสนอคณะรัฐมนตรี บันทึกซึ่งจดโดยหลวงอรรถสารประสิทธิ์ ได้บันทึกต่อไปว่า

"ถือว่า ความเห็นแตกเป็นสองทาง

๑. พระยามโนฯ ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า และเลือกทำให้แปลกกว่าตามโอกาสอำนวย **ไม่วางนโยบายเศรษฐกิจไว้**

๒. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม **ให้วางหลักที่จะทำและดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการ** เมื่อตกลงนโยบายอันใดแล้ว **ตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผน** เมื่อมีกำลังแรงทุนเท่าใด ทำเพียงเท่านั้น และตกลงว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน

และถ้ารัฐบาลเห็นทางพระยามโน **ให้หลวงประดิษฐ์ฯ ประกาศโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯในนามของตนเอง** และอย่าให้มาทำความเข้าใจผิดว่ารัฐบาลจะทำอย่างนั้น..."

แต่หลังจากประชุมคณะกรรมานุการเพียง ๑๘ วัน พระยามโนฯและคณะก็ทำรัฐประหารเงียบดังกล่าวแล้ว เพื่อไม่ต้องนำร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนั้น เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี และเพื่อปฏิบัติตามแผนการถอยหลังเข้าคลองของพวกเขา ดังคำพิพากษาที่ยกมากล่าวในข้อก่อนได้ระบุไว้

ข้อ ๑๕ อาจารย์ประเสริฐบอกว่า "มีผู้เข้าใจว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดีนั้น เป็นแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ จึงเข้าใจว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้วางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นคนแรก..." ซึ่งอาจารย์ประเสริฐบอกว่า "เป็นความเข้าใจผิด อาจารย์ปรีดีไม่ได้วางแผนเศรษฐกิจเลย..."

ครับ ถูกต้อง เค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นเพียงนโยบายเท่านั้น ไม่ใช่แผน เพื่อยืนยันความถูกต้องนี้ จะขอยกข้อความ "ในเค้าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบการเศรษฐกิจ" (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ) หมวดที่ ๔ ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ว่าดังนี้

"มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง **มีหน้าที่จัดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ** คือกำหนดการประดิษฐกรรมซึ่งจะเป็นกสิกรรมและอุตสาหกรรมทั้งหลาย และการปริวรรติกรรม คือการขนส่ง

และคมนาคม การจัดสร้างที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ"

ครับ, ถึงแม้ว่าอาจารย์ปรีดีจะไม่ใช่ผู้วางแผนเศรษฐกิจคนแรก แต่อาจารย์ปรีดีก็เป็นคนแรกที่พูดถึงสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นเดียวกับที่เป็นคนแรกที่เสนอให้รัฐจัดตั้งธนาคารแห่งชาติ ซึ่งพระปกเกล้าฯ ไม่เห็นด้วยและได้ทรงวิจารณ์เยาะเย้ยว่า "จะต้องออกพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง คือ ห้ามคนไทยนำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย"

และถูกแล้วที่อาจารย์ประเสริฐบอกว่า จอมพลสฤษฎ์ เป็นคนแรกที่วางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติในประเทศไทย แต่แผนเศรษฐกิจแห่งชาติที่เสนอโดยจอมพลสฤษฎ์ และสืบต่อมาอีกหลายแผนจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นแผนเศรษฐกิจที่ยังประโยชน์ให้คนส่วนใหญ่ของประเทศหรือคนส่วนน้อย ก็เป็นที่ประจักษ์กันอยู่แล้วว่าเป็นแผนเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้กับคนส่วนน้อยห้าร้อยตระกูลเท่านั้น คนส่วนใหญ่จึงยังจมอยู่ในปลักของความยากจนค่นแค้น ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรของชาติมีอยู่อย่างพอเพียงที่จะแผ่ความสุขสมบูรณ์ไปได้ทั่วทุกหลังคาเรือน

อย่างไรก็ดี อาจารย์ปรีดีได้พูดถึงร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นการตอบคำถามของนักเรียนไทยในอังกฤษเมื่อคราวที่ท่านไปเยือนประเทศนั้น ตามคำเชิญของลอร์ดเมาท์ แบ็ตแต้นท์ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๓ มีความดังนี้

"แผนเศรษฐกิจที่ได้ทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น จัดทำขึ้น

ก็เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศสยามได้เป็นไปโดยเหมาะสมแก่สภาพของประเทศที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพราะผมเองเป็นคนเกิดในชนบท ได้พบเห็นภาวะและความเป็นอยู่ของชาวนา ซึ่งได้รับความบีบคั้นและเดือดร้อนเป็นอันมาก แต่บังเอิญการจัดทำและเสนอแผนเศรษฐกิจในขณะนั้นยังไม่ทันได้มีโอกาสชี้แจงให้ราษฎรเข้าใจโดยแจ่มแจ้ง ก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกันเสียก่อน ข้อสำคัญอย่างยิ่งก็คือ **การดำเนินงานใด ๆ ถ้าไม่มีแผนการก็ย่อมจะดำเนินงานไปด้วยดีไม่ได้** ความประสงค์ที่วางแผนการขึ้นก็เพื่อให้เป็นแนวทางตามความเหมาะสมแก่สภาพของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดการเบียดเบียนระหว่างราษฎร เพราะตราบใดที่ยังมีการเบียดเบียนระหว่างราษฎร สังคมนั้นก็ย่อมไม่มีความยุติธรรม และสังคมที่ไม่มีความยุติธรรมย่อมจะหาความสงบเรียบร้อยไม่ได้ อย่างไรก็ตาม**สังคมย่อมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ฉะนั้นการวางแผนใด ๆ ก็ต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย** แผนการเศรษฐกิจนั้นคิดขึ้นเมื่อเกือบ ๔๐ ปีมาแล้ว เมื่อถึงบัดนี้ภาวะต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป รายละเอียดหลายอย่างที่วางไว้ตามแผนนั้นก็นับว่าล้าสมัยไปแล้ว"

ข้อเท็จจริงที่ผมตรวจพบว่าคลาดเคลื่อนก็มีเพียงดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนนอกนั้นเป็นความคิดเห็นของอาจารย์ประเสริฐที่วิจารณ์ตามทรรศนะของท่าน ผมไม่เกี่ยว ที่ผมเกี่ยวด้วยทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบลง ณ บัดนี้ ก็ล้วนแต่ในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เท่านั้น

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อนึ่ง ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี ถึงแม้ว่าจะยังปล่อยให้คงมีระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมอยู่ก็ตาม แต่โดยหลักแล้วร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้มีแนวทางเป็น"สังคมนิยม"ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชาติ หรือนัยหนึ่งผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ชาวลัทธิมาร์กซ์วิจารร์ว่า เป็นสังคมนิยมเพ้อฝัน ที่ตรงกันข้ามกับสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ของลัทธิมาร์กซ์

ทำไมสังคมนิยมของอาจารย์ปรีดีจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นสังคมนิยมเพ้อฝัน?

นั่นก็เพราะว่าชาวมาร์กซิสต์มีทรรศนะว่า ภารกิจในการสร้างสังคมนิยมเป็นภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่ได้กำหนดให้"ชนชั้นกรรมาชีพ" เป็นผู้แบกรับ เช่นเดียวกับที่ชนชั้นอื่น ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นนายทาส ชนชั้นเจ้าศักดินา และชนชั้นนายทุนซึ่งต่างก็ได้แบกรับภาระหน้าที่ทางประวัติศาสตร์ในยุคหนึ่งๆ ตามกฎแห่งวิวัฒนาการของสังคมมาแล้ว

ดังนั้น ชนชั้นอื่นๆ ถึงแม้ว่าจะมีความคิดทางสังคมนิยม แต่เป็นความคิดสังคมนิยมทีเนื่องมาจาก "นักมนุษยธรรม" แบบเดียวกับ "นักสังคมสงเคราะห์" จึงไม่มีทางที่จะทำให้สังคมนิยมเป็นความจริงขึ้นมาได้ เพราะ "สังคมนิยม" เป็นวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ไม่เกี่ยวกับ "มนุษยธรรม" หรือ "ศีลธรรม" แต่ประการใด และประวัติศาสตร์ได้กำหนดภารกิจให้ "ชนชั้นกรรมาชีพ" เป็นผู้แบกรับสร้างสังคมนิยมต่อไป เช่นเดียวกับที่นายทาสสร้างสังคมทาส เจ้าศักดินาสร้างสังคมศักดินา นายทุนสร้างสังคม

ทุนนิยม และ "ชนกรรมาชีพ" สร้างสังคมสังคมนิยม

การปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการปฏิวัติของนายทุนน้อย เศรษฐกิจของนายทุนน้อยคือ เสรีนิยม ซึ่งขัดกับสังคมนิยม แล้วอาจารย์ปรีดีท่านจะเอาชนชั้นกรรมาชีพที่ไหนมาสร้างเศรษฐกิจสังคมนิยม สังคมนิยมของอาจารย์ปรีดีจึงเป็นสังคมนิยมเพ้อฝัน ไม่อาจเป็นจริงไปได้

นี่คือทรรศนะของชาวมาร์กซิสต์หัวสี่เหลี่ยมที่มีต่อร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี

แต่ในทรรศนะของผมเห็นว่า อาจารย์ปรีดีซึ่งเป็นผู้ที่รู้เรื่องสังคมนิยมเป็นอย่างดี ท่านย่อมรู้ชนิดของสังคมนิยมว่าอย่างไหนเป้นวิทยาศาสตร์ และอย่างไหนเป็นชนิดเพ้อฝัน ดังนั้นท่านคงจะไม่ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมาเป็นแน่ ถ้าหากว่าจะเป็นแต่เพียงเพ้อฝันอย่างโทมัสมอร์

แน่นอน, อาจารย์ปรีดีไม่ได้จัดตั้งมวลชนอย่างพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นพรรคของชนชั้นกรรมาชีพก็จริง แต่พระปกเกล้าฯ ซึ่งรับสั่งกับอาจารย์ปรีดีพร้อมกับพระยาพหลฯ ว่าพระองค์ท่านก็นิยมชมชอบโซเชียลลิสต์ ขอให้อาจารย์ปรีดีไปจัดการเขียนโครงการขึ้น และต่อมาพระยามโนฯ ก็เร่งเร้าให้อาจารย์ปรีดีเขียนโครงการขึ้นมา โดยอ้างว่าพระปกเกล้าฯ พอพระทัยมาก อาจารย์ปรีดีจึงได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมา ด้วยมั่นใจในพระปกเกล้าฯ เพราะในเมื่อองค์พระประมุขทรงเอาด้วยแล้วก็เท่ากับว่าคนทั้งประเทศเอาด้วย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เพราะอาจารย์ปรีดีเองก็เคยอ่านคอมมิวนิสต์เมนิเฟสโต อันเป็นคำประกาศของมาร์กซ์และเองเกลส์ที่ว่า"ชาวพรรคคอมมิว-นิสต์ไม่ปิดบังอำพรางทรรศนะและจุดมุ่งหมายของพวกเขา พวกเขาประกาศอย่างเปิดเผยว่า**จุดมุ่งหมายของพวกเขาจะบรรลุได้ก็มีแต่การล้มล้างระบบสังคมที่ดำรงอยู่โดยกำลัง...**"

ซึ่งหมายความว่าการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมหนึ่งไปสู่อีกระบบสังคมหนึ่ง จะต้องโดยกำลัง ไม่กำลังทางทหารก็กำลังทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ล้าหลังไปสู่ระบบสังคมนิยมที่ก้าวหน้าก็เช่นเดียวกัน คือจะต้องโดยกำลัง อาจารย์ปรีดีร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมา ก็ด้วยหวังความสนับ-สนุนจากกำลังทหาร กำลังการเมือง และกำลังความศรัทธาของประชาชน จากพระปกเกล้าฯ ด้วยความสุจริตใจ ซึ่งอันนี้ก็นับเป็นความผิดพลาดของอาจารย์ปรีดีที่ไม่แจ่มชัดใน **"ปัญหาชนชั้น"** และก็เพราะ **"ความไม่แจ่มชัด"** ในปัญหาของชนชั้นนี่เอง ที่ทำให้อาจารย์ปรีดีต้องนิราศจากบ้านเกิดเมืองนอนถึงสองครั้งสองครา และต้องไปสิ้นชีพในต่างแดนในที่สุด

ตอนที่ ๒

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

คำขึ้นต้น
ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

"สุพจน์ ด่านตระกูล โต้ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เรื่อง บิดเบือนประวัติศาสตร์" ที่อยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้ ส่วนหนึ่งเคยตีพิมพ์มาแล้วเป็นหนังสือเล่มบางๆ ขนาด ๘ หน้ายก ภายใต้ชื่อเรื่องว่า **"ชำระประวัติศาสตร์ฉบับหลักไท อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ต่อรัฐบุรุษอาวุสโส ปรีดี พนมยงค์"** และอีกส่วนหนึ่งยังไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน

เพื่อนฝูงบางคนและท่านผู้อุปการคุณที่อุดหนุนซื้อหนังสือของผมบางท่าน ได้ปรารภมาเข้าหูผมว่า หนังสือโต้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จึงน่าจะได้รวมพิมพ์เป็นเล่มให้เป็นหลักเป็นฐานกระทัดรัดเพื่อความสะดวกในการเก็บรักษา เพื่อเห็นแก่ประโยชน์แห่งความใคร่รู้ของคนรุ่นนี้และเพื่อการศึกษาค้นคว้าของอนุชนคนรุ่นต่อไป

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ผมเห็นด้วยกับคำปรารภนั้น แต่มาติดขัดอยู่ที่ทุนรอนในการจัดพิมพ์ เพราะผมเคยบอบช้ำมามากเกี่ยวกับการจัดพิมพ์หนังสือหนักๆ ประเภทที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตและต่อส่วนรวม นอกจากหนังสือของผมจะหนักไปในทางมีสาระซึ่งไม่เป็นที่พึงอ่านของคนประเภทที่ไม่เอาสาระแล้ว หนังสือของผมยังไม่มีการโฆษณาอีกด้วย ไม่ว่าจะโดยลงแจ้งความโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ หรือจากการวิจารณ์ของนักวิจารณ์หนังสือที่ผมเคยส่งหนังสือของผมไปอภินันทนาการอยู่เสมอๆ แต่ไม่เคยได้รับการขานรับจากท่านวิจารณ์ผู้รอบรู้ ไม่ว่าจะในด้านบวกหรือลบ หนังสือของผมจึงไม่กว้างขวางในหมู่คนอ่านประเภทที่ซื้อหนังสือตามโฆษณาหรือแรงวิจารณ์ คนที่ซื้อหนังสือผมไปอ่านจึงมีแต่คนหน้าเก่าๆ ที่เคยสนับสนุนผลงานของผมมาแล้ว ที่บังเอิญไปพบเห็นหนังสือของผมในร้านขายหนังสือร้านใดร้านหนึ่ง หนังสือของผมจึงขายได้ภายในขอบเขตจำกัด

แต่ด้วยความรักในการที่จะพิมพ์หนังสือดีๆ มีสาระให้ปรากฏอยู่ในบรรณโลก และประกอบกับมีท่านผู้อุปการคุณที่ใฝ่สัจจะอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งก็มากพอคุ้มต้นทุนการผลิตได้ ผมจึงตกลงใจจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมาใหม่ในรูปร่างใหม่ เพื่อให้สะดวกต่อการเก็บรักษาและสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ใคร่สัจจะทั้งหลาย ดังที่ปรากฏอยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้แล้ว และผมก็ต้องขอขอบคุณต่อท่านผู้มีอุปการคุณหนังสือเล่มนี้ทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือผมรักษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งที่ถูก

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บิดเบือนด้วยอคติ ๔ ประการ

อนึ่ง ผมขอบันทึกให้ปรากฏ ณ ที่นี้ว่า ทั้งๆ ที่ผมให้ความคารวะต่ออาจารย์เสริฐฯ ในฐานะที่ในด้านหนึ่งท่านได้มีคุณูปการต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย แต่ในอีกด้านหนึ่งท่านอาจารย์เสริฐฯ กลับทำลายสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ โดยการเขียนบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การกระทำเช่นนี้กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็คือการต่อต้านการปฏิวัตินั้นเอง ทั้งนี้จะโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม จึงเป็นความจำเป็นด้วยความคารวะต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และเพื่อประโยชน์ของมหาชน ผมจึงต้องทำความจริงให้ปรากฏ หาได้มีเจตนาที่จะจ้วงจาบต่ออาจารย์เสริฐเป็นการส่วนตัวแต่ประการใดไม่ เพราะในทางส่วนตัวแล้วผมไม่มีปัญหาอะไรที่จะไปขัดแย้งกับอาจารย์เสริฐ แต่ที่จำเป็นจะต้องขัดแย้งก็เพราะปัญหาหลักการ อันเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกัน

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติ-ศาสตร์อย่างไร? และข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ตามที่เป็นจริงเป็นอย่างไร? ขอให้ท่านผู้อ่านได้ใช้วิจารณญาณพิจารณาด้วยตัวของท่านเองตามหลักของกาลามสูตร ให้สมกับชนผู้มีปัญญาแล้วจึงค่อยเชื่อลงไป

ขอขอบคุณ

สุพจน์ ด่านตระกูล

๑๘ เมษายน ๒๕๒๘

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ด้วยหนังสือรายสัปดาห์ชื่อ “หลักไท” ได้ลงบทความของผู้ใช้นามว่า “ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร” มีข้อความที่ไม่ตรงต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในยุคราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญหลายประการ จะเป็นโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม แต่ผลของมันก็คืออาจทำให้บางคนที่ไม่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคนี้อย่างรอบด้านหลงเชื่อบทความที่ไม่ตรงต่อความจริงว่าเป็นความจริงอันยังความเสียหายให้แก่สัจจะแห่งประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

เพื่อพิทักษ์ไว้ซึ่งข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ที่จะพึงมีความคารวะและสำนึกคุณของบรรพชนที่ได้มีคุณูปการต่อแผ่นดิน จึงจำเป็นที่จะต้องสำแดงความจริงให้ปรากฏ เพื่อชำระล้าง “บทความ” ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑

เกี่ยวกับปัญหาเสรีไทย “บทความ” กล่าวว่า

“...ผมเห็นเหตุการณ์ที่ทหารต่างชาติเข้ามาอยู่เต็มเมืองในประเทศไทย ๒ ครั้ง ครั้งแรกทหารญี่ปุ่นเข้ามาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔... ครั้งที่ ๒ ทหารแขกในบังคับของนายทหารอังกฤษกับพลฯ อังกฤษเข้ามาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘...

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ตอนที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามามีคนกล่าวกันว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขายชาติ แต่ตอนที่ทหารแขกเข้ามาใครเป็นคนขายชาติยังถกเถียงกันอยู่...

"แต่ถ้ามีทหารต่างชาติอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองในประเทศเราเกิดจากการขายชาติของคนใดคนหนึ่งแล้ว ทหารญี่ปุ่นอยู่หรือทหารแขกอยู่ย่อมเป็นการขายชาติ อย่างเดียว..."

(หลักไท ฉบับที่ ๘๖)

นี่คือบทความตอนหนึ่ง ถึงแม้ว่าบทความจะไม่ระบุตรง ๆ ว่าท่านปรีดี พนมยงค์ หรือขบวนการเสรีไทยขายชาติเพราะยอมให้ทหารแขก (อังกฤษ) เข้ามา (ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น) แต่ความหมายของบทความก็ต้องการชี้ให้เห็นเช่นนั้น โดยยกเอาคำว่า "มีคนกล่าวกันว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ขายชาติ" (เพราะยอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามา) ดังนั้นคนที่ให้ทหารแขกเข้ามาก็ขายชาติเหมือนกัน นี่เป็นการพูดแบบตรรกแบบนักโต้วาทีซึ่งอาจพูดโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผลให้ขี้ดีกว่าทองก็ยังได้ แต่ขี้จะดีกว่าทองเป็นสัจจะหรือไม่ สาธุชนทั้งหลายก็ย่อมประจักษ์กันโดยทั่วไปแล้ว ก็เช่นเดียวกับการใช้ตรรก หรือความสัมพันธ์ทางเหตุผลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ย่อมจะถือว่าเป็นสัจจะไม่ได้ ซึ่งเราจะทำความจริงให้กระจ่างในประเด็นที่บทความได้กล่าวหาข้างต้นนั้น ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงนี้เป็นดังนี้

(๑) วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ เวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. พล.ต.ต.อดุล อดุลเดชจรัส (ยศขณะนั้น) รองนายกรัฐมนตรี (จอมพล

ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี) ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการฉุกเฉิน (ขณะนั้นนายกรัฐมนตรีไม่อยู่) และได้แจ้งให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีทราบว่า ผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่น ประกอบด้วยเอกอัครราชทูตและทูตทหารได้มาที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี (ขณะนั้นตั้งอยู่ที่วังสวนกุหลาบ) ยื่นบันทึกต่อรัฐบาลขอเดินทัพผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตีอังกฤษ และเขาได้แจ้งว่าญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาแล้ว โดยเขารับรองว่าจะไม่ทำลายอธิปไตยของไทย นอกจากจะขอผ่านท่ากรุงเทพฯ และบางเมืองที่จำเป็นในทางการทหารเท่านั้น ขอให้เราตอบภายใน ๐๒.๓๐ ของวันที่ ๘ ธันวาคม ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีไม่สามารถจะให้คำตอบตามเวลานั้นได้ เพราะรอคอยนายกรัฐมนตรีซึ่งขณะนั้นยังไม่ทราบว่าท่านอยู่ที่ไหน จึงขอยืดเวลาตอบคำขาดไปเป็น ๐๕.๐๐ น.

(๒) ในขณะที่รอคอยตอบคำขาดนั้น ปรากฏว่าญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบุกประเทศไทยในแถบหัวเมืองภาคใต้หลายจังหวัด เช่น ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ และรวมทั้งชลบุรี สมุทรปราการ

(๓) เวลา ๐๖.๕๐ น. นายกรัฐมนตรีได้เดินทางกลับจากพระตะบองเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี ได้รายงานถึงการปฏิบัติระหว่างที่นายกรัฐมนตรีไม่อยู่ ในที่สุดหลังจากที่อภิปรายกันแล้ว พอถึงเวลา ๐๗.๓๐ น. นายกรัฐมนตรีก็ได้สั่งการให้ทหารไทยและพลเรือน ที่ทำการต่อสู้ขัดขวางการยกพลขึ้นบก

ของญี่ปุ่นให้หยุดการต่อสู้ และได้ทำข้อตกลงกับญี่ปุ่น มีข้อความดังนี้

"ผู้ลงนามข้างท้ายนี้ ซึ่งได้รับมอบอำนาจโดยถูกต้องแล้วจากรัฐบาลของตน ตกลงกันดังต่อไปนี้

"๑. เพื่อจะจัดการกับสถานการณ์เร่งด่วนในเอเชียตะวันออก ประเทศไทยจะอนุญาตให้กองทัพทหารญี่ปุ่นผ่านดินแดนของประเทศไทยไปได้ และจะให้ความสะดวกทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อการผ่านดังกล่าว ตลอดจนการดำเนินการต่าง ๆ โดยทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันทุกอย่างอันอาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างกองกำลังทหารญี่ปุ่นกับกองกำลังทหารไทย

"๒. รายละเอียดเพื่อการปฏิบัติตามวรรคแรก จะต้องตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของทั้งสองประเทศ

"๓. ประเทศญี่ปุ่นให้ประกันว่า เอกราช อธิปไตยและเกียรติยศของประเทศไทยจะได้รับการเคารพ

"ทำไว้สองชุดที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๑๙๔๑

ดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายไทย

"**ท.ท สุโบกะมิ** เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย"

(๔) ภายหลังที่รัฐบาลไทยได้ตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยแล้ว เอกอัคราชทูตอังกฤษ (โจไซย ครอสบี้) ได้เข้าพบนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้มอบสาส์นของเชอร์ชิลล์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษถึงจอมพล ป. พิบูล-

สงคราม นายกรัฐมนตรีไทย ในสาส์นฉบับนั้นมีข้อความว่าดังนี้

"There is possibility of imminent Japanese invasion of your country If you are attaeked defend yourself. The preservation of the full independence and sovereignty of Thailand is a British interest and we shall regard an attack on you as attack upon ourselves."

แต่ภายหลังจอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างว่าที่ท่านจำต้องร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้น เพราะเชอร์ชิลล์บอกว่าให้ช่วยตัวเอง คำกล่าวอ้างของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวนี้ ซึ่งบางคนได้นำมาโฆษณากันไม่ตรงกับข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า

ก. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตกลงให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยก่อนหน้าที่จะได้รับสาส์นของเชอร์ชิลล์จากเอกอัคราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย

ข. สาส์นของเชอร์ชิลล์ไม่บอกว่าให้ช่วยตัวเอง คือไม่ได้ใช้คำว่า HELP YOURSELF ที่แปลว่า ช่วยตัวเอง แต่ในสาส์นฉบับนั้นใช้คำว่า DEFEND YOURSELF คือ ป้องกันตัวท่าน และมีประโยคที่สำคัญต่อท้ายมาอีกว่า "การรักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ของประเทศไทยเป็นประโยชน์ของบริติช และเราจะถือว่าการโจมตีต่อท่านเหมือนการโจมตีต่อเรา" ซึ่งก็หมายความว่าอังกฤษจะต้องช่วยไทยรบญี่ปุ่นนั่นเอง เพราะการช่วยไทยรบกับญี่ปุ่นก็คือการช่วยอังกฤษเช่นกัน

(๕) นายทวี บุณยเกตุ อดีตนายกรัฐมนตรี อดีตประธาน

สภาร่างรัฐธรรมนูญ และอดีตรัฐมนตรีหลายสมัยได้บันทึกเหตุการณ์ในคณะรัฐมนตรีระหว่างเดือนธันวาคม ๒๔๘๔ ไว้ดังนี้

"ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ ธันวาคม คือ ภายหลังได้เซ็นสัญญายอมให้ทหารญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ไม่กี่วัน รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้เริ่มเจรจาขอกู้เงินจากไทยเป็นงวดแรก เพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารของญี่ปุ่น นายปรีดีฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า การที่จะให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงินไปเพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารของเขานั้น เข้าใจว่าคงจะไม่กู้เพียงแต่จำนวนเท่านี้ แต่จะต้องขอกู้มาอีกเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดตามความจำเป็นในทางการทหารของเขา หากเราให้ก็ต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้มีธนบัตรหมุนเวียนในท้องตลาดมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จะเป็นผลเสียหายทางเศรษฐกิจ คือ จะทำให้เกิดเงินเฟ้อ จึงเห็นควรให้ทหารญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรของเขาขึ้นใช้เองในกองทัพของเขาเรียกว่า Invasion Notes จะดีกว่า ทั้งนี้เพื่อว่าสงครามเสร็จสิ้นลงแล้วเราจะได้ประกาศยกเลิกธนบัตรเหล่านี้ เมื่อเสร็จสงครามแล้วการเงินและการเศรษฐกิจของประเทศก็จะได้ไม่ถูกกระทบกระเทือนและจะได้ไม่เกิดเงินเฟ้อขึ้น นายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูล-สงคราม) ได้กล่าวแย้งว่า การที่จะปฏิบัติตามความเห็นและตามข้อเสนอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น แม้ว่าจะเป็นการป้องกันมิให้เกิดเงินเฟ้อขึ้นได้ก็ตาม แต่ก็เท่ากับเป็นการแสดงว่าเราได้เสียเอกราชอธิปไตยไปแล้ว จึงไม่เห็นด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงแถลงค้านว่า**ก็การที่เรายอมให้ญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองและทำอะไรได้ต่าง ๆ น่ะไม่ได้แปลว่า**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เราได้เสียเอกราชและอธิปไตยแล้วดอกหรือ ในเรื่องนี้ได้มีการถกเถียงกันอย่างรุนแรง ระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แต่ในที่สุดนายกรัฐมนตรีก็คงยืนยันในความเห็นที่จะให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเงินบาท โดยพิมพ์ธนบัตรออกใช้เพิ่มเติมให้มากขึ้นตามความจำเป็น และต่อมาอีกไม่กี่วันก็ได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ ท่านปรีดีฯ ได้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔)"

ในการที่ท่านปรีดีฯ ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ อันเป็นตำแหน่งอยู่เหนือการเมืองนั้น พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนายพลตงฉินและเป็นเพื่อนรักสนิทกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนนายร้อยมาด้วยกัน ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๔๘๘ มีความเกี่ยวกับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของท่านปรีดีฯ ดังนี้

"ข้าฯ ได้ไปที่วังสวนกุหลาบซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ได้พบนายกรัฐมนตรีกับนายวนิช ปานะนนท์ นายวนิชฯ ได้พูดว่า **ทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจหลวงประดิษฐ์มนูธรรมและนายวิลาศ โอสถานนท์** เพราะสองคนนี้เอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการใดๆ ก็ทำไปไม่สะดวก เพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น **เขาจะให้สองคนนี้ออกจากคณะรัฐมนตรี** เฉพาะหลวงประดิษฐ์ฯ นั้นฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าควรแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการ

แผ่นดิน ที่ญี่ปุ่นมีความประสงค์จะให้หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นคณะผู้สำเร็จราชการนั้น ข้าฯ คิดเห็นว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ยังเป็นผู้มีอิทธิพล ข้าราชการและประชาชนนับถืออยู่มาก ถ้าได้เป็นผู้สำเร็จแล้วจะได้พ้นจากหน้าที่การเมือง และญี่ปุ่นคงคิดว่าจะไม่ทำให้ประชาชนเห็นว่าญี่ปุ่นรังแกหลวงประดิษฐ์ เมื่อนายวนิชฯ ได้พูดกับข้าฯ ดังกล่าวแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ได้พูดกับข้าฯ เช่นเดียวกัน ขอร้องให้ข้าฯ เชิญหลวงประดิษฐ์ฯ นายวิลาศ โอสถานนท์ และนายทวี บุณยเกตุ มาปรับความเข้าใจแล้วดำเนินการต่อไป ข้าฯ จึงได้เชิญบุคคลทั้งสามมาที่วังสวนกุหลาบ ได้แจ้งเหตุการณ์และความประสงค์ให้ฟัง หลวงประดิษฐ์ฯ ตอบว่าจะต้องปรึกษากับพวกพ้องดูก่อน ส่วนนายวิลาศฯ นั้นว่าไม่ขัดข้องอะไร ครั้นเย็นในวันนั้นหลวงประดิษฐ์ฯ ได้ไปหาข้าฯ ที่วังปารุสสกวันซึ่งเป็นที่พักของข้าฯ ได้ชี้แจงกับข้าฯว่า ได้หารือกับพวกพ้องแล้ว แต่ยังรู้สึกตะขิดตะขวงใจในการที่จะร่วมคณะผู้สำเร็จราชการนั้นเป็นการไม่เหมาะสมหรือไม่งาม ข้าฯ ได้พยายามชี้แจงแสดงเหตุผลด้วยประการต่างๆ ว่ามีความจำเป็นเพื่อเหตุการณ์อันไกล ในที่สุดหลวงประดิษฐ์ฯ ก็ยอมแล้วนายทวี บุณยเกตุ ก็ได้ทำเรื่องราวดำเนินการให้หลวงประดิษฐ์ฯ และนายวิลาศออกจากรัฐมนตรี และให้หลวงประดิษฐ์ฯ ร่วมอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการต่อไป"

(๖) ต่อมาในวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลภายใต้อำนาจนายกรัฐมนตรีพิบูลสงครามได้ตกลงกับญี่ปุ่นยกเลิกข้อตกลงฉบับวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ และได้ทำกติกาสัญญา

พันธมิตรกับญี่ปุ่น ซึ่งมีใจความว่า ภาคีของสัญญาแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและการทหาร เมื่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่งมีกรณีขัดกันทางอาวุธกับประเทศภายนอก ซึ่งมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับข้อกำหนดความเข้าใจกัน คือมีพิธีสาร (Protocol) ลับซึ่งไม่เปิดเผย แต่ปรากฏตามคำให้การของนายทสุ-โบกะมิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ผู้ลงนามในหนังสือกติกาสัมพันธมิตรไมตรีนั้น ซึ่งได้ให้การต่อศาลทหารระหว่างประเทศอันเป็นศาลอาชญากรสงครามของสัมพันธมิตร ตั้งอยู่ที่กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๖ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตัดสินร่วมโชคชะตากับญี่ปุ่น และต่อมาได้มีการเจรจาทำกติกาพันธไมตรีทางทหารกับญี่ปุ่นทันที กติกานี้ได้ลงนามเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๑๙๔๑ โดยมีข้อความว่า ต่างฝ่ายต่างจะเคารพเอกราชและอธิปไตยซึ่งกันและกัน **ภาคีแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ในด้านการเมือง การทหารและเศรษฐกิจ** ในกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดการขัดกันขึ้นกับประเทศที่สาม และฝ่ายใดฝ่านหนึ่งจะไม่แยกทำสัญญาสันติภาพหรือสงบศึก กติกานี้มีพิธีสารลับซึ่งไม่เปิดเผยว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนคืนจากอังกฤษ และไทยสัญญาว่าจะช่วยญี่ปุ่นในกรณีสงครามซึ่งมีอยู่แล้วระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศฝ่ายตะวันตก สัญญาฉบับนี้ยกเลิก ฉบับเดิมที่เพียงอนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่าน ฉบับลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๑๙๔๑"

และเมื่อคราวที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลยใน

คดีอาชญากรสงคราม คณะกรรมการอาชญากรสงคราม (พระยา-อรรถกรมณุตติ) โจทก์ ได้บรรยายฟ้องในข้อ ๓ (ข) (ค) ว่าดังนี้

"เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๔ และวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ เวลากลางวัน จำเลย (จอมพล ป. พิบูลฯ) ได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี **ชักจูงโดยอุบายด้วยประการต่าง ๆ ให้รัฐมนตรีเห็นดีเห็นชอบด้วยกับความคิดของจำเลยในการที่จะให้ประเทศไทย เข้าร่วมทำสงครามเข้าข้างญี่ปุ่น** โดยจำเลยได้อ้างเหตุจูงใจเป็นใจความว่า ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นรบอังกฤษจะเสียหายน้อยกว่าและถ้ารบชนะจะได้ดินแดนเก่าที่เสียไปกลับคืนด้วย ข้อความละเอียดปรากฏตามรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ๒ ฉบับ ตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ช. และ ญ. เหตุเกิดที่ตึกประชุมคณะรัฐมนตรี ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร"

จากข้อเท็จจริงดังนี้ แสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ฝักใฝ่ที่จะเข้าข้างญี่ปุ่นก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกประเทศไทย เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ และในวันที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ออกจากกรุงเทพฯ ไปอยู่เสียที่พระตะบอง ซึ่งในช่วงนั้นบุคคลสำคัญอย่างเช่น นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดไม่น่าจะออกจากพระนคร นอกเสียว่าจะออกไปตามแผนเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย

(๗) รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ คือภายหลังที่ทำกติกาพันธไมตรีเป็นสหายศึกกับญี่ปุ่นแล้วเดือนเศษๆ และได้ส่งกองทหาร

ออกไปรบกับทหารจีนทางภาคเหนือของประเทศ จึงเป็นอันว่านับแต่บัดนั้นประเทศไทยได้ก่อสถานสงครามให้เกิดขึ้นแล้วกับบริเตนใหญ่ จีน และสหรัฐอเมริกา

(๘) มีบางคนพูดเอาเองอย่างอัตวิสัยเพื่อปกป้องจอมพลป. พิบูลสงคราม ว่าในการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. นั้น เพื่อช่วยเหลือคนอังกฤษและอเมริกันที่อยู่ในประเทศไทย ว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นจับคนสัญชาติเหล่านั้น เพราะเมื่อไทยประกาศสงครามแล้วไทยก็จัดการกับคนสัญชาตินั้นเสียเองอย่างอะลุ่มอล่วย

แต่ข้อเท็จจริงจากบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นและเป็นผู้ที่มีตำแหน่งถึงรองนายกรัฐมนตรี คือ พล.ต.อ. อดุล อดุลเดชจรัส ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญาสงครามเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๘ ในประเด็นนี้ว่าดังนี้

"ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา นั้น ข้าฯ จำได้ว่าตรงกับวันอาทิตย์ ข้าฯ ได้พักอยู่ ณ ที่วังปารุสกวัน ได้มีการเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีโดยด่วนเมื่อเวลาเที่ยงวัน ข้าฯ ก็ได้ไปประชุม เมื่อถึงที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ปรากฏว่าประชุมกันเรื่องจะประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาโดยกระทันหัน ในการที่จะประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกานี้ ข้าฯ เห็นว่าหลวงวิจิตรวาทการกับนายวนิช ปานะนนท์ ได้เป็นตัวตั้วตัวตีแถลงให้ที่ประชุมทราบ คล้ายๆ กับว่าสองคนนี้ได้ทำการติดต่อหรือรู้เรื่องที่จะประกาศสงครามอยู่

ก่อนแล้ว ส่วนรัฐมนตรีนอกจากนั้นรวมทั้งข้าฯ ด้วยก็ยังไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ ว่าเหตุใดจึงจะต้องประกาศสงครามกับเขาโดยกระทันหันเช่นนั้น ครั้นเมื่อได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาแล้ว ข้าฯ ได้พยายามสืบสวนถึงมูลเหตุก็ได้ความว่าก่อนที่จะประกาศสงครามวันหนึ่งหรือสองวัน ปรากฏว่ามีหลวงวิจิตรวาทการกับนายวนิช ปานะนนท์ ได้ติดต่อกับญี่ปุ่นถี่ขึ้นผิดปกติกว่าเดิม และก็ได้มาติดต่อกับนายกรัฐมนตรีบ่อยขึ้น และได้ความต่อไปว่าสองคนนี้เป็นผู้ไปทาบทามฝ่ายญี่ปุ่นเพื่อจะขอประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา พลเรือนฝ่ายญี่ปุ่นไม่ขัดข้อง แต่ทางทหารญี่ปุ่นไม่เห็นสมควรให้ประกาศ ข้าฯ ได้อ่านรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษที่ ๔/๒๕๘๕ วันอาทิตย์ที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ แล้ว ขอรับรองว่าเป็นการถูกต้อง ในการที่มีผู้วิ่งเต้นเห็นดีเห็นชอบที่จะประกาศสงครามนี้ ก็เพราะเหตุว่า ในขณะนั้นญี่ปุ่นทำสงครามกำลังได้เปรียบ ทางด้านยุโรปเยอรมันก็ทำการรุกไปเกือบจะถึงสตาลินกราด แล้วก็จะพุ่งมาทางคอเคซัสมาบรรจบทางอินเดีย และในขณะเดียวกันนั้นทางญี่ปุ่นกำลังตีพม่าเกือบจะได้แรงกูนอยู่แล้ว ทัพทั้งสองฝ่ายก็จะได้บรรจบกัน ข้าฯ ขอให้เป็นที่สังเกตไว้ว่าในการประชุมคณะรัฐมนตรีคราวนี้มีรัฐมนตรีประชุมกันหลายคน แต่มีรัฐมนตรีน้อยคนที่ออกความเห็น ผู้ที่ออกความเห็นก็เป็นผู้ที่วิ่งเต้นหรือติดต่อมาดังที่ให้การมาแล้ว การประชุมได้กระทำกันอย่างรวบรัด ฉะนั้นรัฐมนตรีส่วนมากจึงไม่ได้ออกความคิดเห็นแต่อย่างใด คำประกาศสงครามนี้ ข้าฯ ทราบว่าในเวลานั้นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็สามคนด้วยกัน แต่ได้ลงชื่อเพียงสองคนเท่านั้น

ส่วนหลวงประดิษฐ์มนูธรรม มิได้ลงนามในต้นฉบับการประกาศสงคราม เพราะในวันนั้นหลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้ไปจังหวัดอยุธยา หาได้อยู่ในกรุงเทพฯไม่ เมื่อได้ประกาศสงครามแล้ว ในฐานะที่ข้าฯ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ได้สดับตรับฟังถึงความรู้สึกของประชาชนคนไทยรวมทั้งชาวต่างประเทศ ซึ่งได้พำนักอยู่ในประเทศไทย ปรากฏว่ารู้สึกเศร้าสลดใจแต่ไม่มีใครกล้าออกความคิดเห็นประการใดโดยชัดแจ้งออกมา

(๙) ในช่วงของสงครามนั้นได้มีขบวนการลับที่เรียกว่าขบวนการเสรีไทยเกิดขึ้น เพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่นโดยร่วมมือกับฝ่ายพันธมิตร ขบวนการนี้ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าใหญ่ ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขบวนการเสรีไทยประกอบขึ้นด้วยคนไทยในอเมริกา คนไทยในอังกฤษ และคนไทยในประเทศไทยเป็นพื้นฐาน

(๑๐) ภาระหน้าที่ของขบวนการเสรีไทยมี ๒ ด้าน คือ

ก. ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน

ข. ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามและการผ่อนหนักเป็นเบา

ท่านปรีดีฯ ได้เขียนไว้ในหนังสือ “จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ฯลฯ” เกี่ยวกับการต่อสู้ ๒ ด้านของเสรีไทยมีความบางตอนดังนี้

“การปฏิบัติด้าน ๑”

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน"

"คนไทยส่วนข้างมากที่สุดเป็นผู้รักชาติ จึงได้ต่อสู้ศัตรูผู้รุกรานหลายครั้งมาแล้วในประวัติศาสตร์ กระทั่งได้ความเป็นเอกราชของชาติไว้เป็นมรดกตกทอดถึงชนรุ่นหลัง

"เมื่อญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทยนั้นคนไทยที่ได้รับมรดกตกทอดความรักชาติมาจากบรรพบุรุษ จึงได้ทำการต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกราน โดยต่อสู้แต่ลำพังบ้าง รวมกันเป็นกลุ่มๆ บ้างตามวิธีที่ถนัด

"แม้ว่าการต่อสู้ตามวิธีดังกล่าวจะได้ผลบ้าง แต่ก็เป็นการยากที่จะทำลายกองทัพญี่ปุ่นที่มีแสนยานุภาพนั้นให้หมดไปจากประเทศไทยได้ ฉะนั้นกองบัญชาการเสรีไทยจึงได้จัดตั้ง "ขบวนการเสรีไทย" รวมผู้รักชาติอย่างกว้างขวางเป็นขบวนการเดียวกัน เพื่อดำเนินการต่อสู้สมานกันตามยุทธศาสตร์เดียวกันซึ่งสมานกับยุทธศาสตร์ของพันธมิตร

"กองบัญชาการเสรีไทยคำนึงถึงกำลังของฝ่ายญี่ปุ่นกับกำลังของฝ่ายไทย ซึ่งประจักษ์ทั่วไปแล้วว่าญี่ปุ่นมีแสนยานุภาพเหนือกว่าหลายเท่าของกำลังผู้รักชาติไทย ฉะนั้นขบวนการเสรีไทยจึงต้องร่วมกับสัมพันธมิตรในการต่อสู้ญี่ปุ่น

"ประเทศมหาอำนาจที่ถูกรุกรานโดยฝ่ายอักษะในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ก็มิอาจต่อสู้ศัตรูให้พ่ายแพ้ได้โดยกำลังลำพังของตนเอง คือจำเป็นต้องร่วมกับสัมพันธมิตร อาทิเช่น ประเทศจีนมีพลเมืองมากกว่าประเทศใดๆ แต่รัฐบาลจีนและองค์การรักชาติจีนต่างๆ ก็ไม่อาจต่อสู้ญี่ปุ่นโดยลำพัง ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ดังที่ข้อเท็จจริงประจักษ์อยู่แล้วว่าในระหว่าง

สงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลแห่งชาติจีนซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็รับรองแล้วว่าเป็นรัฐบาลกลางของจีนนั้น ได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหภาพโซเวียต ฯลฯ ซึ่งสมัยนั้นเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร

"ในการทำสงครามระหว่างหลายประเทศซึ่งเป็นสงครามโลกนั้น ฝ่ายสัมพันธมิตรแบ่งเขตบัญชาการระหว่างกันโดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุดของแต่ละเขต ดังที่คุณพระ (พระพิศาล-สุขุมวิท) ได้เขียนไว้ถูกต้องแล้วว่าสัมพันธมิตรตกลงกันให้ยุทธภูมิในประเทศไทยขึ้นต่อกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมีลอร์ดหลุยส์เมาท์แบตแทน เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

"ส่วนเจียงไคเช็คเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธ-มิตรในยุทธภูมิจีน แต่เจียงไคเช็คได้พยายามที่จะให้สัมพันธมิตรยอมรับว่าเขตยุทธภูมิของท่านตอนใต้นั้นจดถึงเส้นขนานที่ ๑๖ หมายความว่าดินแดนไทยเหนือเส้นขนานที่ ๑๖ คือประมาณตั้งแต่อำเภออุ้มผาง อำเภอบางมูลนาค อำเภอเขมราฐ กิ่งอำเภอหนอง-บัวแดง อำเภอหนองบัวแดง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอบรบือ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเสลภูมิ บ้านหนองทับม้าขึ้นไปอยู่ในเขตยุทธภูมิจีน ซึ่งเจียงไคเช็คจะยกกองทัพจีนเข้ามาได้ หลักฐานแห่งความปรารถนาของเจียงไคเช็คดังกล่าวนี้ รัฐบาล ส.ร.อ. ได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือของรัฐบาลนั้นชื่อ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITEND STATES แปลชื่อเป็นภาษาไทยว่า "ความสัมพันธ์ต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา" ค.ศ. ๑๙๔๕ เล่ม ๖ หน้า ๑๒๗๕ ต่อท้าย บันทึกลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘)

ของอเมริกัน เกี่ยวกับปัญหาประเทศไทย"

"ถ้าหากความต้องการดังกล่าวของเจียงไคเช็คเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็เป็นที่น่าหวาดเสียวยิ่งนักสำหรับชาติและราษฎรไทยที่รักชาติ เพราะประเทศไทยอาจถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนเหนืออยู่ภายใต้การยึดครองของจีน และส่วนที่เหลืออยู่ทางใต้ก็อยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษ ประเทศไทยก็จะถูกแบ่งแยกออกเป็นประเทศไทยเหนือ และประเทศไทยใต้ ผู้สนใจเหตุการณ์ของโลกย่อมทราบแล้วว่าเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง ประเทศที่ถูกสัมพันธมิตรแบ่งเขตยึดครองเช่นเกาหลีก็ต้องถูกแบ่งออกเป็น ๒ ประเทศ คือเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ ฯลฯ"

"กองบัญชาการเสรีไทยจึงได้ระมัดระวังมิให้ประเทศไทยต้องถูกแบ่งออกเป็น ๒ ประเทศ"

"กองบัญชาการเสรีไทยได้ส่งผู้แทนไปเจรจาทางการเมืองกับรัฐบาลจีน เพื่อให้รับรองว่าประชาชนไทยมิใช่เป็นคู่สงครามกับจีน แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับเขตยุทธภูมิจีนนั้น กองบัญชาการเสรีไทยได้พยายามมิให้ยุทธภูมิในประเทศไทยขึ้นต่อกองบัญชาการทหารสูงสุดจีนดังกล่าว

"ระบบกองทัพจีนต่างกับระบบกองทัพไทยอยู่อย่างหนึ่งคือ กองทัพจีนมีนายทหารฝ่ายอำนวยการเมือง การเจรจาทางทหารที่เกี่ยวกับการเมืองต้องเสนอผ่านนายทหารฝ่ายอำนวยการเมืองวินิจฉัยก่อนถึงจอมทัพจีน นายทหารอังกฤษ อเมริกัน และเสรีไทยที่ประจำนครจุงกิง ก็ทราบดีว่านายทหารผู้ใหญ่จีนฝ่ายอำนวยการเมืองเกี่ยวกับประเทศไทยคือ "นายพลเอกไตลี (ไตลี)" ซึ่งมี

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ตำแหน่งเป็นหัวหน้าใหญ่ตำรวจลับเกสตาโปด้วย สายลับก๊กมินตั๋งในประเทศไทยขึ้นต่อนายพลไดลี นายพลจีนคนนี้มีกลยุทธมากที่ใช้เพื่อหวังจะล่อให้ผู้เจรจาตกหลุมพราง ตามเป้าหมายแห่งการขยายเขตยุทธภูมิจีนสู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ฉะนั้น เสรีไทยจึงใช้ความระมัดระวังเพื่อมิให้ชาติไทยต้องตกหลุมพรางของเขา เรื่องนี้นายนิคอล สมิธ ผู้แทน โอ.เอส.เอส. ที่เดินทางมาพบผมในต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ก็ได้แจ้งให้ทราบถึงกลยุทธต่างๆ ของนายพลจีนคนนั้น ตลอดจนกลยุทธที่นายพลจีนคนนั้นได้วางไว้เพื่อล่อเอาบุคคลสำคัญของรัฐบาลจอมพลพิบูลฯ ไปกักไว้เป็นตัวประกัน

"ต่อมาเมื่อพระจักรพรรดิ์ญี่ปุ่นและประชาชนญี่ปุ่นยอมจำนนสัมพันธมิตรในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) ผมจึงได้ขอให้นายทหารอเมริกันที่ประจำกองบัญชาการเสรีไทย ส่งโทรเลขด่วนมากของผมไปยังรัฐบาลอเมริกันว่า ถ้ากองทัพจีนเข้ามาปลดอาวุธญี่ปุ่นในดินแดนส่วนเหนือของไทยแล้ว "ความไม่สงบเรียบร้อยจะเกิดขึ้น"

"ต่อมาอีก ๑๘ วัน คือในวันที่ ๒ กันยายน ปีนั้น ประธานาธิบดีทรูแมนได้ออกคำสั่งทั่วไปหมายเลข ๑ ให้กองกำลังทหารญี่ปุ่นทั่วทั้งดินแดนประเทศไทยยอมจำนนต่อผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตแตน)

"กรณี 'เลี้ยพะ' ที่คนจีนจำพวกหนึ่งได้ก่อขึ้นที่บริเวณถนนเยาวราชภายหลังสงครามโลก ก็เนื่องจากคนจีนจำพวกนั้นตั้งความหวังไว้ว่ากองทัพจีนจะยกทัพเข้ามาในประเทศไทย เพื่อ "ให้

บทเรียน" แก่ประเทศไทย แต่พวกเขาผิดหวังแทนที่จะเป็นทหารจีน เป็นกองทหารอังกฤษของกองบัญชาการฯ อาเซียอาคเนย์ยกเข้ามาในกรุงเทพฯ คนจีนจำพวกนั้นจึงก่อการอาละวาดขึ้น

"ขบวนการเสรีไทยได้ร่วมกับสัมพันธมิตรตามสายงานการทหารของสัมพันธมิตร คือกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ด เมาร์แบตแตน) ซึ่งมีองค์การทหารอเมริกันร่วมปฏิบัติการอยู่ด้วย โดยความเสียสละของเพื่อนเสรีไทยทั้งหลายที่ได้ทำการต่อสู้ญี่ปุ่นตามแผนยุทธ-ศาสตร์ของกองบัญชาการเสรีไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งแห่งยุทธศาสตร์ร่วมกันของกองบัญชาการสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ จึงเป็นคุณูปการสำคัญช่วยให้กองบัญชาการเสรีไทยได้ประสบความสำเร็จในการเจรจาให้ฝ่ายสัมพันธมิตรตกลงว่ากองทัพอังกฤษที่จะส่งไปยังประเทศไทยภายหลังสงครามนั้น **มิใช่เข้าไปยึดครองประเทศไทย หากเข้าไปเพื่อปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น** เสร็จแล้วก็ต้องถอนทหารอังกฤษออกจากประเทศไทยโดยเร็ว

"ปฏิบัติการด้าน ๑ ดังกล่าวมาแล้วนั้น จึงสมานกับปฏิบัติการด้าน ๒ ซึ่งจะกล่าวต่อไป

"การปฏิบัติการด้าน ๒"

"ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรอง"

"ว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม"

"และการผ่อนหนักเป็นเบา"

"กองบัญชาการเสรีไทยมิได้คำนึงเพียงด้านต่อสู้ญี่ปุ่นแต่ด้านเดียวเท่านั้น หากได้ปฏิบัติการอีกด้านหนึ่งประกอบด้วย คือ

ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และการปฏิบัติเพื่อให้สัมพันธมิตรผ่อนหนักเป็นเบาในการเรียกร้องค่าเสียหายจากประเทศไทย เพราะเหตุที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นได้ทำความเสียหายแก่สัมพันธมิตร

"คุณพระคงได้อ่านเอกสารหลักฐานที่สัมพันธมิตรเปิดเผยภายหลังสงครามบ้างแล้ว และรัฐบาล ส.ร.อ. ได้เปิดเผยเพิ่มเติมเมื่อเหตุการณ์พ้น ๒๕ ปี แล้ว ส่วนรัฐบาลอังกฤษเปิดเผยเมื่อเหตุการณ์พ้น ๓๐ ปีแล้ว คุณพระ (พระพิศาลฯ) จึงได้ทราบว่ากองบัญชาการเสรีไทยรวมทั้งเสรีไทยหลายคนได้ปฏิบัติการเพื่อให้ ส.ร.อ. กับอังกฤษ รับรองความจริงว่าการประกาศสงครามที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นทำต่อประเทศทั้งสองนั้น เป็นโมฆะและฝ่าฝืนต่อเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทย และได้ปฏิบัติการให้รัฐบาลจีนรับรองความจริงว่า การที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นก่อสถานะสงครามต่อจีนเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของประชาชนไทย ความพยายามของกองบัญชาการเสรีไทยและเพื่อนเสรีไทยหลายคน ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการนั้น ไม่อาจสำเร็จได้ง่าย ๆ อย่างที่คำพังเพยไทยตั้งแต่โบราณกาลเรียกว่า "ไม่ง่ายเหมือนละเลงขนมเบื้องด้วยปาก" เพราะถ้าทำได้ง่าย ๆ เพียงคำพูดเท่านั้นแล้ว ผู้รักชาติที่มีความสามารถในการพูดของประเทศอื่น ๆ ที่รัฐบาลของตนมีสถานะสงครามกับสัมพันธมิตร ก็จะต้องใช้วิธีดังกล่าวช่วยให้ประเทศของตนหลุดพ้นจากการเป็นฝ่ายแพ้สงครามได้ง่าย ๆ และเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงก็จะไม่มีประเทศใดตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามเลย

อนึ่ง คนไทยส่วนมากก็สังเกตได้ว่า สัมพันธมิตรซึ่งได้รับ

โดย...สุพจน์ ด่าบตระกูล

ความเสียหายจากการที่รัฐบาลของประเทศหนึ่ง ได้ประกาศสงครามหรือก่อสถานะสงครามก็มิใช่คนปัญญาอ่อน ที่ยอมรับถือเอาคำพูดง่ายๆ นั้นว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ฉะนั้นสัมพันธมิตรก็ต้องพิจารณาการปฏิบัติของขบวนการรักชาติแห่งประเทศที่รัฐบาลของประเทศนั้นได้มีสถานะสงครามด้วย ว่าได้มีการต่อสู้ศัตรูร่วมกันจริงจังตามแผนยุทธศาตร์ของสัมพันธมิตร และมีคุณูปการแก่สัมพันธมิตรมากน้อยเพียงใดบ้าง

"ขบวนการเสรีไทยไม่ได้ใช้วิธีเจรจาโดยปากพูดกับสัมพันธมิตรเท่านั้น หากได้มีการปฏิบัติในการต่อสู้ญี่ปุ่นตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันของสัมพันธมิตรประกอบด้วย ต่อมาเมื่อสัมพันธมิตรเห็นการกระทำของเสรีไทยว่าปฏิบัติจริงด้วยความซื่อสัตย์ตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันและปฏิบัติการเป็นคุณูปการต่อสัมพันธมิตร สัมพันธมิตรจึงยอมรับว่าการประกาศสงครามและก่อสถานะสงครามดังกล่าวเป็นโมฆะ แต่ท่วงท่าของ ส.ร.อ. อังกฤษ จีน ที่ยอมเลิกสถานะสงครามกับประเทศไทยนั้นต่างกัน คือ

"๑. รัฐบาลแห่งชาติจีนในระยะแรกแห่งมหาสงครามก็แสดงเพียงความไม่พอใจที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นร่วมมือกับญี่ปุ่น แต่ต่อมารัฐบาลไทยนั้นได้มีการปฏิบัติทางสงครามกับจีนดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจีนก็โกรธประเทศไทยยิ่งขึ้น รัฐบาลแห่งชาติจีนถือว่าตนเป็นผู้ใหญ่ จึงใช้ธรรมเนียมของจีนโบราณ ที่จะต้อง **"ให้บทเรียน"** หรือ **"ทำการสั่งสอน"** เด็ก คือประเทศไทยที่ไม่เกรงใจผู้ใหญ่ สถานีวิทยุกระจายเสียงจุงกิงของรัฐบาลกลางจีน (เจียงไคเช็ค) ก็ได้คุกคามทำนองดังกล่าวหลายครั้ง และคุกคามหนักยิ่งขึ้นตอน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ที่รัฐบาลไทยรับรองรัฐบาล "วังจิงไว" ดังที่คุณพระทราบแล้วจากเอกสารหลักฐาน ที่นายดิเรก ชัยนาม ได้อ้างไว้ในหนังสือชื่อ **"ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒"** หน้า ๒๗๐ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

"การรับรองรัฐบาลวังจิงไวครั้งนี้ รัฐบาลเจียงไคเช็คโกรธมาก เมื่อสงครามสิ้นสุดลงหนังสือพิมพ์ตากุงเป้าในจุงกิง ถึงกับลงบทความขอให้รัฐบาลไทยทำพิธียอมแพ้เช่นประเทศศัตรูอื่น ๆ และให้จับตัวบุคคลสำคัญ ๆ ในรัฐบาล รวมทั้งจอมพลพิบูลสงคราม ส่งไปขึ้นศาลอาชญากรสงคราม

"คุณพระจึงทราบแล้วว่า เมื่อท่าทางของรัฐบาลแห่งชาติจีนซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็รับรองแล้วว่าเป็นรัฐบาลกลางของจีนต้องการ **"ให้บทเรียน"** หรือ **"สั่งสอน"** ประเทศไทยขนาดหนักดังกล่าวแล้ว กองบัญชาการเสรีไทยและเพื่อนเสรีไทยซึ่งได้ไปพบเจียงไคเช็คและที่ประจำอยู่ ณ นครจุงกิงนั้น ก็ได้พยายามหาทางผ่อนหนักเป็นเบาในส่วนที่เกี่ยวกับจีนให้คลายความโกรธประเทศไทยเป็นส่วนรวมที่มิได้เป็นศัตรูของจีน

"๒. ส่วนอังกฤษกับสหรัฐอเมริกาที่ถูกรัฐบาลไทยประกาศสงครามและมีการปฏิบัติทางสงคราม ก็เป็นธรรมดาที่ประเทศใด ๆ ซึ่งถูกเข้าเช่นนั้นจะต้องไม่พอใจ หลักฐานเอกสารของสัมพันธมิตรหลายฉบับที่เปิดเผยก็แสดงถึงความจริงดังกล่าวแล้ว

"แต่น้ำหนักแห่งความไม่พอใจของอังกฤษต่อประเทศไทยต่างกับ ส.ร.อ. ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์ของอังกฤษและ ส.ร.อ. เกี่ยวกับประเทศไทยในกาลสมัยนั้น ถูกกระทบกระเทือนมากน้อยต่างกันคือ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"สมัยก่อนสงครามโลก อังกฤษเป็นเจ้าอาณานิคมแห่งสหภาพมลายูและสหภาพพม่า (รวมทั้งสหพันธรัฐฉาน) อาณานิคมดังกล่าวถูกรุกรานโดยญี่ปุ่น ใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพ และรัฐบาลไทยในระหว่างสงครามได้มีส่วนร่วมในการนั้นด้วย เช่น การยกกองทัพไปยึดครองรัฐเชียงตุง เมืองพาน ฯลฯ และการเอาไทรบุรี ปลิศ กลันตัน ตรังกานู มาอยู่ใต้ปกครองไทย อังกฤษ เป็นประเทศทุนนิยมใหญ่ที่กุมเศรษฐกิจของไทยไว้ เช่น มีธนาคารอังกฤษ ๓ ธนาคาร มีสัมปทานป่าไม้สักหลายแห่ง มีสัมปทานเหมืองแร่หลายแห่ง มีการค้าการเดินเรือและวิสาหกิจมากมาย ฯลฯ ฉะนั้นอังกฤษจึงไม่พอใจมากที่ตนได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐบาลไทยสมัยนั้น แม้ลอร์ด เมาท์แบตแตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรได้ยอมรับรองขบวนการเสรีไทย ที่ให้ความร่วมมือในการรบญี่ปุ่นก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่อังกฤษซึ่งเป็นฝ่ายการเมืองและการเศรษฐกิจ ก็พยายามที่จะให้รัฐบาลอังกฤษถือว่าสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษคงมีอยู่ ประเทศไทยจึงจะต้องตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม กองบัญชาการเสรีไทยได้เจรจาและส่งเพื่อนเสรีไทยหลายคนและหลายชุดไปเจรจากับอังกฤษหลายครั้ง แต่ฝ่ายอังกฤษก็รีรออยู่โดยไม่รับรองให้แน่ชัดลงไปว่าประกาศสงครามของรัฐบาลไทยต่อบริเตนใหญ่นั้นเป็นโมฆะ

"๓. ส่วน ส.ร.อ. สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีผลประโยชน์มากในประเทศอื่นๆ เช่น ส.ร.อ. เป็นเจ้าอาณานิคมฟิลิปปินส์ และ ส.ร.อ. มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากในประเทศจีน เช่น ธนาคารอเมริกันใหญ่ๆ มีสาขาตั้งอยู่ในประเทศจีน วิสาหกิจ

การค้าเดินเรือของอเมริกันมีมากมายในประเทศจีน ฯลฯ ฉะนั้น คนจีนจึงมีความคิดถูกต้องตามทรรศนะของเขาแล้วที่ถือว่าสมัยนั้น ส.ร.อ. เป็นประเทศนายทุนใหญ่ประเทศหนึ่งในประเทศจีน แต่สมัยเดียวกันนั้น ส.ร.อ. มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อยมากในประเทศไทยเมื่อเทียบส่วนกับที่ ส.ร.อ. มีในประเทศจีน และเมื่อเทียบส่วนกับอังกฤษที่มีในประเทศไทย เช่น ส.ร.อ. มิได้มีสาขาธนาคารอเมริกาในประเทศไทย ส.ร.อ. มีบริษัทการค้าเล็กๆ อยู่บริษัทเดียว เพราะเหตุที่ ส.ร.อ. สมัยนั้นมีผลประโยชน์น้อยในประเทศไทย สถานทูตอเมริกาสมัยนั้นจึงมีพนักงานการทูตเพียง ๓ คนเท่านั้น คืออัครราชทูตกับเลขานุการ ๒ คน บางครั้งก็เหลือเลขานุการคนเดียวซึ่งคุณพระรู้จัก ฉะนั้นทรรศนะของคนไทยสมัยนั้นจึงเห็นตามรูปธรรมที่ประจักษ์ว่า ส.ร.อ. สมัยนั้นมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อยในประเทศไทย ต่างกับคนจีนทีมีทรรศนะถูกต้องโดยเฉพาะของจีนตามสภาพเฉพาะของจีน แม้กระนั้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลจีนและคนจีนก็ขอความช่วยเหลือ ส.ร.อ. ในการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน รัฐบาลจีนจึงอนุโลมตามความเห็นของรัฐบาลอเมริกาเกี่ยวกับเรื่องประเทศไทย เช่น เรื่องเขตยุทธภูมิ เพราะถ้าประธานาธิบดีไม่ออกคำสั่งหมายเลข ๑ ดังกล่าวแล้ว กองทัพจีนก็จะเข้ามาทางภาคเหนือของประเทศไทย"

สรุปแล้ว**ขบวนการเสรีไทยต้องต่อสู้ทั้งด้านการทหาร การเมือง และการทูต** ควบคู่กันไป เพื่อให้สัมพันธมิตรยอมรับว่าประเทศไทยไม่แพ้สงคราม

(๑๑) การที่ขบวนการเสรีไทยต้องต่อสู้ ๒ ด้าน ดังที่ท่านปรีดี กล่าวนั้น ก็เพราะว่ารัฐบาลไทยขณะนั้นคือรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำกติกาสัญญาเป็นสหายศึกกับญี่ปุ่น และได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา และทั้งได้ก่อสถานะสงครามกับประเทศจีน ซึ่งแตกต่างจากประเทศอินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ พม่าและอินเดีย ที่เป็นประเทศอาณานิคมของสัมพันธมิตรบางประเทศอยู่แล้ว และอยู่ข้างฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่แล้ว ภาระหน้าที่ของประเทศเหล่านี้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ **ต่อสู้ทางการทหารกับญี่ปุ่นแต่ด้านเดียวเท่านั้น**

(๑๒) ดังนั้น เมื่อภายหลังที่ญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว บางประเทศอาณานิคมเหล่านี้ จึงประกาศเอกราชไม่ยอมขึ้นกับเจ้าอาณานิคมต่อไป ซึ่งเจ้าประเทศอาณานิคมบางประเทศก็ยินยอมปลดปล่อยเอกราชโดยสันติ แต่เจ้าประเทศอาณานิคมบางประเทศไม่ยินยอม จึงต้องใช้กำลังอาวุธต่อสู้อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้ร่วมกันต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกรานมาแล้ว เรียกว่าสงคราม **"กู้ชาติ"** หรือ **"ปฏิวัติประชาชาติ"** อย่างกรณีอินโดจีนที่ต้องรบกับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส หรืออินโดนีเซียที่ต้องรบกับเจ้าอาณานิคมฮอลันดา เป็นต้น

(๑๓) สำหรับประเทศไทยไม่อาจจะทำอย่างประเทศอาณานิคมเหล่านั้นได้ เพราะไทยเป็นประเทศเอกราชและเป็นสหายศึกกับญี่ปุ่น ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา และได้ปฏิบัติการทางทหารและการเมืองที่ก่อให้เกิดสถานะสงคราม

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กับจีนและฝรั่งเศสขึ้น แม้ไทยจะปฏิบัติการเช่นนั้นคือบดขยี้กองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยจนแหลกลาญ ก็หาใช่ว่าจะทำให้สถานะสงคราม (ตามกฎหมายระหว่างประเทศ) ระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรยุติลงไม่ แต่ตรงกันข้ามสถานะสงครามระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรยังคงดำรงอยู่ และจะดำรงอยู่ตลอดไปตราบเท่าที่ประเทศคู่สงครามยังไม่ได้เจรจาตกลงเพื่อยุติสถานะสงคราม และเมื่อสถานะสงครามดำรงอยู่คู่สงครามก็มีสิทธิ์ที่จะใช้กำลังโจมตีเพื่อบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมจำนน

ถ้าขบวนการเสรีไทยใช้วิธีการรบญี่ปุ่นด้านเดียว โดยไม่ติดต่อสัมพันธ์ทางการเมืองการทหารกับฝ่ายสัมพันธมิตร และไม่ยอมรับรู้สถานะสงครามที่ประเทศไทยมีอยู่กับสัมพันธมิตรแล้ว ประเทศไทยก็จะต้องรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรอีกต่อไป หลังจากบดขยี้กองทหารญี่ปุ่นลงไปแล้ว อันมีบริเตนใหญ่ สหรัฐอเมริกา จีนและฝรั่งเศส ที่มีสถานะสงครามกับไทย ซึ่งเป็นการเหลือวิสัยที่ไทยจะเอาชนะได้ และผลที่สุดก็จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศผู้แพ้สงครามอย่างสมบูรณ์แบบเท่านั้นเอง

(๑๔) ต่อมาในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ พระจักรพรรดิญี่ปุ่นได้สั่งให้กองทัพและประชาชนญี่ปุ่นยอมจำนน (แพ้) สัมพันธมิตร และลอร์ด เมาร์แบตแตน ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอังกฤษ (แอทลี หัวหน้าพรรคแรงงานเป็นนายกรัฐมนตรี) ให้แจ้งมายัง **"รู้ธ" แนะนำให้รีบประกาศว่าการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาของรัฐบาลจอมพลพิบูลสงครามนั้นเป็น**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

โมฆะ คำแนะนำของลอร์ดเมาท์ แบตแตน ดังกล่าวนี้ อังกฤษแจ้งให้สหรัฐอเมริกาทราบด้วย เพราะว่าการประกาศสงครามของจอมพลพิบูลสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาครั้งนั้นได้ประกาศร่วมกัน สาส์นของลอร์ดเมาท์ แบตแตน ฉบับนั้นสหรัฐ-อเมริกาได้จัดพิมพ์รวมอยู่ในหนังสือชื่อ **"ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของ ส.ร.อ."** ค.ศ. ๑๙๔๕ เล่ม ๖ หน้า ๑๒๗๘-๑๒๗๙ ว่าดังนี้

"(เอ) กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้อนุญาตเมาท์ แบตแตน แนะนำเป็นส่วนตัวมายัง **"รู้ธ"** ให้ประกาศโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นได้ ภายหลังญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้วนั้น บอกปฏิเสธการประกาศสงครามของไทยต่อบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. อีกทั้งมาตรการทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการนั้น ที่ดำเนินไปเป็นที่เสียหายแก่สัมพันธมิตร ยกเลิกการเป็นพันธมิตรและข้อตกลงอย่างอื่นทั้งสิ้นกับญี่ปุ่น ให้ประเทศไทยและกองกำลังไทยบริการสัมพันธมิตร และแถลงว่าพร้อมที่จะส่งผู้แทนไปยังนครแคนดีทันทีเพื่อติดต่อกับสัมพันธมิตร บริติชได้เสนอว่าประกาศนั้นอาจกล่าวด้วยว่า **"รู้ธ"** ได้แจ้งแก่รัฐบาลบริติชและอเมริกาตั้งแต่ระยะเนิ่นๆ แล้วว่าขบวนการต่อต้านต้องการริเริ่มปฏิบัติการต่อสู้ศัตรูอย่างเปิดเผย และที่ยับยั้งไว้ก็เพราะคำร้องขอโดยเฉพาะเจาะจงของสัมพันธมิตรเพื่อการปฏิบัติทางการทหาร

"(บี) ให้เมาท์ แบตแตน แจ้งด้วยว่า ถ้า **"รู้ธ"** ริเริ่มที่จำเป็นตามคำแนะนำนั้น บริเตนก็พร้อมแล้ว (เพราะความอุปการะของขบวนการต่อต้านของไทยและคำร้องขอของสัมพันธมิตรที่มิให้

ลงมือปฏิบัติการเปิดเผยเมื่อเดือนพฤษภาคมที่แล้วมา) ในการที่ (บริติช) จะไม่ดำเนินต่อไปซึ่งการบังคับให้ (ไทย) ทำเอกสารการยอมจำนน (ยอมแพ้) โดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งตามสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ก็เป็นวิธีธรรมดา (ที่ต้องการทำเช่นนั้น) และ (บริติช) จะปรับปรุงนโยบายของตนตามที่ไทยพร้อมจะคืนให้ซึ่งสิ่งที่แล้วมาในอดีตและที่จะร่วมมือในภายหน้า

"(ซี) ถ้า **"รู้ธ"** ทำตามคำแนะนำและส่งผู้แทนไปยังนครแคนดี บริติชเสนอที่จะติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันก่อนที่จะตั้งต้นเจรจาเกี่ยวกับข้อความที่เขา (ไทย) เตรียมทำให้สถานะสงครามสิ้นสุดลง"

(๑๕) ในวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่ท่านปรีดีฯ ได้รับสาส์นจาก ลอร์ด เมาท์แบตแตน ดังกล่าวในข้อ ๑๔ ท่านปรีดีฯ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้เชิญนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีและนายทวี บุณยเกตุ รัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ไปปรึกษาที่จะประกาศสันติภาพและเห็นควรว่านายทวี บุณยเกตุ เป็นผู้เหมาะสมที่จะลงนามรับสนองพระราชโองการ ประกาศนั้นมีความดังต่อไปนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประกาศสันติภาพ
ในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ตามประการประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗) ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ประเทศไทยเคยถือนโยบายอันแน่วแน่ที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และจะต่อสู้การรุกรานของต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏเห็นได้ชัดจากการที่ได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ อยู่แล้วนั้น ความจำนงอย่างแน่วแน่ดังกล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นประจักษ์แล้วในเมื่อญี่ปุ่นได้ยาตราทัพเข้าดินแดนประเทศไทยในวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ โดยได้มีการต่อสู้การรุกรานทุกแห่ง และทหารตำรวจ ประชาชนพลเมืองได้เสียชีวิตไปในการนี้เป็นอันมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นสักขีพยานนี้ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า การประกาศสงครามเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สหประชาชาติผู้รักที่จะให้มีสันติภาพในโลกนี้ ได้กระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติ ดังที่สหประชาชาติส่วนมากย่อมทราบอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการแสดงเจตจำนงของปวงชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่ง ที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกาศสงครามและการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติดังกล่าวมาแล้ว

บัดนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ย่อมปฏิบัติตามคำประกาศของสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ จีน และสหภาพโซเวียต ซึ่งได้กระทำ ณ นครปอตสดัมแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประเทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะ ไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดี อันเคยมีมากับสหประชาชาติ เมื่อก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

บรรดาดินแดนซึ่งญี่ปุ่นได้มอบให้ไทยครอบครอง คือ รัฐกลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี ปลิศ เชียงตุง และเมืองพานนั้น ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาจะได้ดินแดนเหล่านี้ และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในเมื่อบริเตนใหญ่พร้อมที่จะรับมอบไป ส่วนบรรดาบทกฎหมายอื่นใดๆ อันมีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่และเครือจักรวรรดิ์ ก็จะได้พิจารณายกเลิกไปในภาย

หน้า บรรดาความเสียหายอย่างใดๆ จากกฎหมายเหล่านั้น ก็จะได้รับชดใช้โดยชอบธรรม

ในที่สุดนี้ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจนชนต่างด้าวซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบและไม่กระทำการใดๆ อันจะเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อย พึงยึดมั่นในอุดมคติซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซาน-ฟรานซิสโก

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ทวี บุณยเกตุ
รัฐมนตรี"

(๑๖) ในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘ ตอนเย็น ท่านปรีดีฯ ในฐานะหัวหน้าใหญ่ขบวนการเสรีไทย ได้เชิญผู้แทนกองกำลังในขบวนการเสรีไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีทั้งทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและผู้แทนของหน่วยพลพรรคไปร่วมสโมสรสันนิบาต ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง หลังจากที่ในตอนเช้าผู้แทนกองกำลังของเสรีไทยทั่วประเทศได้มาเดินสวนสนามสำแดงพลัง ณ ถนนราชดำเนิน

ในท่ามกลางสโมสรสันนิบาต ท่านปรีดีฯ ได้กล่าวคำปราศรัยดังต่อไปนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"สหายทั้งหลาย...

"ข้าพเจ้าเชิญท่านมาร่วมสโมสรในวันนี้ ไม่ใช่ในฐานะตำแหน่งราชการของข้าพเจ้าหรือของท่าน ข้าพเจ้าเชิญท่านมาในฐานะสหายที่ได้ร่วมกันรับใช้ประเทศ ข้าพเจ้าจักต้องขออภัยสหายอื่นอีกมากมายที่ข้าพเจ้าไม่สามารถเชิญท่านมาในคราวเดียวพร้อมกันได้หมด เนื่องด้วยสถานที่คับแคบเกินกว่าจำนวน ฉะนั้นจึงขอร้องท่านทั้งหลายช่วยติดต่อไปยังสหายตามหมวดหมู่ต่างๆ ให้ทราบถึงคำปรารภของข้าพเจ้าในวันนี้โดยทั่วกันด้วย

"ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะแสดงเปิดเผยในนามของสหายทั้งหลายถึงเจตนาอันบริสุทธิ์ ซึ่งเราทั้งหลายได้ถือเป็นหลักเป็นคติในการรับใช้ชาติครั้งนี้ว่า เรามุ่งจะทำหน้าที่ในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนไทยซึ่งจะต้องสนองคุณชาติ เราทั้งหลายไม่ได้มุ่งหวังทวงเอาตำแหน่งในราชการมาเป็นรางวัลตอบแทน การกระทำทั้งหลายไม่ใช่ทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือหมู่คณะใด แต่ได้ทำไปเพื่อประโยชน์ของคนไทยทั้งมวล

"การกระทำคราวนี้มิได้ก่อตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมือง แต่เป็นการร่วมงานกันประกอบกิจเพื่อให้ประเทศชาติได้กลับคืนสู่สถานะก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ แม้ว่าการดำเนินงานจะได้จัดให้มีองค์การบริหาร คือกองบัญชาการ สำนักงานหรือสาขาใดๆ ขึ้น ก็เพื่อความจำเป็นที่จะให้งานนี้ได้มีระเบียบอันนำมาซึ่งวินัยและสมรรถภาพ สมาคมซึ่งมีสมาชิกน้อยกว่าผู้ร่วมงานคราวนี้ต้องมีกรรมการฉันใด ผู้ร่วมงานคราวนี้ซึ่งมีจำนวนมากก็ยิ่งจำต้องมีองค์การบัญชาการฉันนั้น เมื่อองค์การในการรับใช้ชาติจำเป็น

ต้องมีขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีนามสำหรับในการนี้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนชาวไทยอยู่ในต่างประเทศได้รับความรับรองตลอดมา ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกองค์การและผู้ร่วมงานในต่างประเทศว่า **"เสรีไทย"** เพราะเวลานั้นต่างประเทศเข้าใจว่า ประเทศไทยอยู่ภายใต้ครอบครองของญี่ปุ่น เสรีไทยไม่ใช่ผู้ที่อยู่ใต้ครอบครองของญี่ปุ่น ความหมายก็คือ ไทยที่เป็นเสรีหรือไทยทั้งหลายที่ต้องการให้ประเทศของตนเป็นอิสระ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ต่างประเทศรับรองการกระทำของผู้ที่อยู่ในต่างประเทศ หาใช่เป็นคณะหรือพรรคการเมืองไม่ ส่วนองค์การต่อต้านภายในประเทศนั้นในชั้นเดิมไม่มีชื่อเรียกองค์การว่าอย่างไร การชักชวนให้ร่วมงานตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ก็ชักชวนเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นให้พ้นประเทศ และเมื่อองค์การภายในและภายนอกประเทศได้ติดต่อกันแล้วในชั้นหลังสาส์นที่เจ้าหน้าที่ต่างประเทศได้มีมายังข้าพเจ้าเรียกขานองค์การที่เราร่วมงานระหว่างคนไทยทั้งภายในและภายนอกนี้ว่า Free Siamese Movement หรือขบวนการเสรีไทย เป็นสมญานามที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าก็ถือเอานามนี้โต้ตอบกับต่างประเทศ โดยใช้นามองค์การว่า องค์การขบวนเสรีไทย ซึ่งเราทั้งหลายก็จะเห็นได้ชัดอีกว่า ไม่ใช่เรื่องคณะพรรคการเมือง

"วัตถุประสงค์ของเราที่ทำงานคราวนี้มีจำกัดดังกล่าวแล้ว และมีเงื่อนเวลาสิ้นสุด กล่าวคือเมื่อสภาพเรียบร้อยลงแล้ว องค์การเหล่านี้ก็จะเลิก และสิ่งซึ่งจะเหลืออยู่ในความทรงจำของเราทั้งหลายก็คือมิตรภาพอันดีในทางส่วนตัวที่เราได้ร่วมรับใช้ชาติด้วยกันมา

โดยปราศจากความคิดที่จะเปลี่ยนสภาพองค์การเหล่านี้ให้เป็นคณะหรือพรรคการเมือง และเพราะเหตุที่การกระทำคราวนี้เป็นการสนองคุณชาติ ผู้ใดจะรับราชการในตำแหน่งใดหรือไม่นั้นจึงต้องเป็นไปตามความสามารถตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน เหมือนดังคนไทยอื่นทั้งหลาย เราพึงพอใจด้วยความระลึกและด้วยความภาคภูมิใจว่า เราได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกิดมาเป็นคนไทยจริงอยู่ในระหว่างที่สะสางให้สภาพของประเทศกลับเข้าสู่ฐานะเดิม ได้มีผู้ร่วมงานคราวนี้บางคนรับตำแหน่งในราชการ แต่ทั้งนี้ขอให้เข้าใจว่า บุคคลเหล่านั้นเข้ารับหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายโดยพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติ หรือนัยหนึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งเพื่อจัดการเรื่องที่เกี่ยวพันอยู่กับนานาประเทศให้เสร็จสิ้นไปเท่านั้น หาใช่เป็นการเอาตำแหน่งราชการมาเป็นรางวัลไม่

"ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติมิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำของคนไทยทั้งปวง ซึ่งแม้ผู้ไม่ได้ร่วมในองค์การนี้โดยตรงก็ยังมีอีกประมาณ ๑๗ ล้านคนที่ได้กระทำโดยอิสระของตน ในการต่อต้านด้วยวิถีทางที่เขาเหล่านั้นสามารถจะทำได้ หรือเอากำลังใจช่วยขับไล่ให้ญี่ปุ่นพ้นไปจากประเทศไทยโดยเร็วก็มี หรือแม้แต่คนไทยที่นิ่งอยู่โดยไม่ทำการขัดขวางต่อผู้ต่อต้านญี่ปุ่นหรือผู้รับใช้ชาติ ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้ผู้รับใช้ชาติทำการได้สะดวก ฯลฯ เป็นต้น คนไทยทั้งปวงเหล่านี้ทุกคนร่วมกันทำการกู้ชาติของตนด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนผู้ที่คอยขัดขวางการต่อต้านของผู้รับใช้ชาติ จะเป็นโดยทางกาย ทางวาจา หรือทางใจนั้นก็มีบ้างเล็กน้อยเป็นธรรมดา แต่เขาเหล่านั้น

ในทางพฤตินัย ไม่ใช่คนไทย เพราะการกระทำของเขาเหล่านั้นไม่ใช่การกระทำของคนที่เป็นไทย เขามีสัญชาติไทยแต่เพียงโดยนิตินัยคือเป็นคนไทยเพราะกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

"ข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ในนามของสหายทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่เป็นไทยโดยทางนิตินัยและพฤตินัยนั้นเอง เป็นผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้น ผู้ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอขอบคุณอย่างสูงยิ่งก่อนอื่นก็คือ คนไทยทั้งปวงนี้

"ในส่วนผู้ร่วมงานกับข้าพเจ้าในการรับใช้ชาติ ข้าพเจ้าขอขอบใจหม่อมราชวงศ์เสนีย์ปราโมช และขอบใจคนไทยในสหรัฐ-อเมริกา คนไทยในอังกฤษ คนไทยในจักรภพของอังกฤษและคนไทยในประเทศจีน ผู้ที่ได้ช่วยเหลือกิจการอยู่ในต่างประเทศ

"ส่วนภายในประเทศข้าพเจ้าขอขอบใจหัวหน้าผู้ใหญ่ในกองบัญชาการคือ นายทวี บุณยเกตุ นายพลตำรวจเอกดุล อดุล-เดชจรัส พลเรือตรี สังวร สุวรรณชีพ นายดิเรก ชัยนาม พลโทสินาด โยธารักษ์ นาวาเอก หลวงศุภชลาศัย ซึ่งได้เป็นหัวหน้าบัญชาการในการต่อต้านให้ดำเนินไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอขอบใจหัวหน้ารองและผู้ที่ประจำในกองบัญชาการ ขอบใจหัวหน้าพลพรรคและพลพรรคอื่นทั้งหลาย ซึ่งถ้าจะระบุนามในที่นี้ก็จะเป็นการยืดยาว การกระทำของท่านเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในสมุดที่ระลึก ซึ่งข้าพเจ้าจะสั่งให้รวบรวมขึ้น ข้าพเจ้าขอขอบใจทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ ที่ได้ร่วมมือร่วมใจกับข้าพเจ้ารับใช้ชาติคราวนี้โดยทั่วกัน

"ในงานปฏิบัติหน้าที่คราวนี้ ได้มีสหายของเราเสียชีวิตไปหลายคน อาทิ พระองค์เจ้าจีระศักดิ์ นายจำกัด พลางกูร นายสมพงศ์

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ศัลยพงศ์ นายการะเวก ศรีวิจารณ์ และพลพรรคอื่นอีกหลายคน ซึ่งหัวหน้าพลพรรคกำลังสำรวจรายนาม ขอให้สหายทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นี้ ตั้งจิตอธิษฐานให้วิญญาณ ของผู้ซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้วในงานนี้ จงอยู่โดยผาสุกในสัมปรายภพ

"ในที่สุดนี้ขอให้สหายทั้งหลายจงพร้อมใจกันเปล่งเสียงชโย เพื่อสดุดีคนไทยทั้งปวง โดยขอให้คนไทยทั้งปวง เสวยความสุข เกษมสำราญในสันติภาพอันถาวร และอวยพรให้ชาติไทยตั้งมั่นเป็นเอกราชอยู่ชั่วกัลปาวสาน"

(๑๗) ดังกล่าวแล้วว่าประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงถึงแม้ว่า**สงครามยิง**จะยุติลงแล้วแต่**สงครามตามกฎหมาย**ระหว่างประเทศคือ **"สถานะสงคราม"** ระหว่างไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตรยังดำรงอยู่ ทหารสัมพันธมิตรจำนวนหนึ่งภายใต้บังคับบัญชาสูงสุดของลอร์ด หลุยส์ เมาท์แบตแตน จึงได้ยาตราเข้าสู่ประเทศไทย เพื่อทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น **แทนที่จะเข้ามาบังคับให้ประเทศไทยยอมแพ้และทำสัญญาสันติภาพอย่างประเทศผู้แพ้สงครามเช่นญี่ปุ่น** และเมื่อกองทหารของสัมพันธมิตรได้ปฏิบัติภารกิจลุล่วงไปแล้วก็ได้ถอนจากประเทศไทยไป

ทั้งนี้เป็นเพราะคุณูปการของขบวนการเสรีไทยที่ได้ร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรในระหว่างสงครามตลอดมา อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสัมพันธมิตรจะไม่ปฏิบัติกับไทยอย่างประเทศผู้ **"แพ้สงคราม"** อย่างที่ฝ่ายชนะจะพึงกระทำก็จริง แต่ **"สถานะสงคราม"** ระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรยังมีอยู่ดังกล่าวแล้ว

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

(๑๘) ในการเจรจายกเลิก **"สถานะสงคราม"** นั้นท่านปรีดีฯ ได้บันทึกไว้ในหนังสือ "จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ฯลฯ" มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"แม้ว่ารัฐบาล ส.ร.อ. มีความปรารถนาดีต่อประเทศไทยดังกล่าวแล้วก็ดี แต่พิธีการที่จะเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับ ส.ร.อ. ก็มิอาจทำได้โดยวิธีเงียบหายไปประดุจคลื่นกระทบฝั่ง เพราะรัฐบาลไทยสมัยนั้นมีการ **"ประกาศสงคราม"** ต่อ ส.ร.อ. อนึ่ง รัฐบาลไทยสมัยนั้นมิได้แยกทำประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ.ฉบับหนึ่งและทำประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่อีกฉบับหนึ่ง หากรัฐบาลไทยนั้นได้ผูก ส.ร.อ. กับบริเตนใหญ่ไว้ในประกาศสงครามฉบับเดียวกัน"

"นอกจากที่กล่าวแล้ว หลายคนที่เอาใจใส่ถึงปัญหาการ-เมืองระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ทราบกันอยู่แล้วว่าประเทศสัมพันธมิตรได้ทำความตกลงระหว่างกันว่า ประเทศใดประเทศหนึ่งจะไม่แยกทำสัญญาสงบศึกกับประเทศที่มีสถานะสงครามกับตน"

"ฉะนั้นกองบัญชาการเสรีไทย จึงไม่อาจขอให้รัฐบาลส.ร.อ. แยกออกจากรัฐบาลอังกฤษในการประกาศเลิกสถานะสงครามกับประเทศไทย พิธีการประกาศว่าการประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ. และบริเตนใหญ่เป็นโมฆะจึงต้องทำเป็นประกาศฉบับเดียว"

"กองบัญชาการเสรีไทยได้เจรจาเป็นการลับในระหว่างสง-ครามกับ ส.ร.อ. และอังกฤษ ถึงการที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จะได้ประกาศโมฆะกรรมแห่งประกาศสงครามต่อประเทศทั้งสอง แต่ ส.ร.อ. ก็ได้ขอให้ยับยั้งไว้จนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ฝ่ายอังกฤษก็ยังนิ่งเฉยไม่ยอมตกลงด้วยง่าย ๆ เพราะอังกฤษได้รับความเสียหายจากประกาศสงครามดังกล่าวมากกว่า ส.ร.อ. ยิ่งกว่านั้น "สงครามเสียง" (PHONY WAR) ซึ่งวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำต่ออังกฤษได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงมาก คนไทยที่ได้ฟังวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลย่อมระลึกได้ว่ามีหลายครั้งที่วิทยุนั้นได้ใช้วิธีการโจมตีพระเจ้ากรุงอังกฤษตลอดทั้งบรรพบุรุษของพระองค์ด้วย ชาวอังกฤษส่วนมากที่นับถืออย่างสูงในองค์พระประมุขของเขา จึงแค้นเคือง..."

แต่ด้วยความพยายามของขบวนการเสรีไทย ได้เจรจากับรัฐบาลอเมริกา และทำความเข้าใจกับประชาชนอเมริกันผ่านทางรัฐสภาของเขา จึงทำให้ประเทศนั้นยกเลิก "สถานะสงคราม" กับไทย และรวมทั้งรัฐบาลจีนของเจียงไคเช็คก็ได้ยินยอมเลิก "สถานะสงคราม" ตามไปด้วย สำหรับรัฐบาลอังกฤษนั้นก็ได้ประกาศยกเลิก "สถานะสงคราม" กับรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ หลังจากที่รัฐบาลเสนีย์ ปราโมช ได้ลงนามใน "ความตกลงสมบูรณ์แบบ" กับอังกฤษ และอินเดีย คำปรารภในความตกลงสมบูรณ์แบบนั้นมีดังนี้

"โดยที่ตามประกาศซึ่งได้กระทำ ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๑๙๔๕ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แห่งประเทศไทย ได้ประกาศในพระปรมาธิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทยว่า การประกาศสงคราม ซึ่งประเทศไทยได้กระทำเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ค.ศ.๑๙๔๒ ต่อสหราชอาณาจักรเป็นโมฆะ ด้วย

เหตุที่ได้กระทำไปโดยขัดกับเจตจำนงของประชาชนไทย และเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญและกฎหมายของประเทศไทย และ

"โดยที่ในวันเดียวกัน ประกาศลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๑๙๔๕ ดังกล่าวแล้ว ได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย และโดยที่รัฐบาลไทยได้บอกปฏิเสธสัมพันธไมตรีซึ่งประเทศไทยได้กระทำกับญี่ปุ่นเมื่อวันที่๒๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ กับทั้งบรรดาสนธิสัญญากติกาสัญญา หรือความตกลงอื่นๆ ซึ่งได้กระทำไว้ระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น และ

"โดยที่รัฐบาลไทยมีความใฝ่ใจที่จะเข้ามีส่วนอย่างเต็มที่ในการบรรเทาผลแห่งสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการอันมีความมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือการกลับสถาปนาความมั่นคงระหว่างประเทศและสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจทั่วไป และ

"โดยที่รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรและรัฐบาลอินเดียอาศัยข้อคำนึงเนื่องด้วยการกระทำในการปฏิเสธซึ่งรัฐบาลไทยได้ปฏิบัติไปแล้ว และระลึกอยู่ด้วยเหมือนกันถึง**ความอุปการะที่ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านในประเทศไทยได้อำนวยให้ในระหว่างสงครามกับญี่ปุ่น จึงมีความปรารถนาที่จะให้สถานะสงครามสิ้นสุดลงโดยทันที**"

เป็นอันว่า "สถานะสงครามระหว่างไทยกับอังกฤษก็ยุติลง และในวันเดียวกันนั้นรัฐบาลได้ประกาศแถลงการณ์เรื่องการยกเลิก "สถานะสงคราม" กับบริเตนใหญ่ ดังนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

แถลงการณ์

"เนื่องจากรัฐบาลไทยสมัยหนึ่งประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ ฉะนั้นบริเตนใหญ่จึงได้ถือว่า สถานะสงครามเกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

"โดยปกติการที่จะเลิกสถานะสงครามระหว่างสองประเทศนั้น **ฝ่ายที่ชนะย่อมจะเรียกร้องบังคับให้ฝ่ายที่แพ้ทำสัญญาสันติภาพ** เมื่อได้ลงนามในสัญญาสันติภาพแล้วสถานะสงครามจึงจะสิ้นสุดลง ประเทศไทยได้ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้ด้วย แต่ว่าด้วยเหตุที่คนไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ได้ร่วมมือกันตั้งขบวนการต่อต้านประเทศที่เป็นศัตรูกับสัมพันธมิตรขึ้น และได้แสดงเจตจำนงที่จะร่วมกับสหประชาชาติ ประกอบทั้งคณะรัฐบาลที่รับผิดชอบในการก่อให้เกิดสถานะสงครามขึ้นได้ล้มไปแล้ว บริเตนใหญ่จึงได้ตกลงใจใช้วิธีใหม่ด้วยน้ำในอันกว้างขวาง กล่าวคือแทนที่จะให้ประเทศไทยทำสัญญาสันติภาพ บริเตนใหญ่ได้เรียกร้องแต่เพียงให้ประเทศไทยยอมรับข้อกำหนดบางประการเกี่ยวกับการที่จะทำให้ทรัพย์สินอันได้เสียหายไปในระหว่างสงครามได้กลับคืนมา และให้ประเทศไทยร่วมมือในการบูรณะเศรษฐกิจ และร่วมมือในการจัดประกันความมั่นคงและส่งเสริมสันติภาพระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันมิให้เกิดมีสงครามขึ้นในภายหน้า

"ข้อกำหนดที่บริเตนใหญ่เรียกร้องให้ประเทศไทยปฏิบัตินั้น ได้ทำความตกลงซึ่งได้ลงนามกันระหว่างผู้แทนของทั้งสองประเทศที่สิงคโปร์ ในวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เมื่อได้

ลงนามในความตกลงนี้แล้ว สถานะสงครามระหว่างบริเตนใหญ่และประเทศไทย เป็นอันสิ้นสุดลง ความสัมพันธไมตรีระหว่างสองประเทศซึ่งเคยมีมาเป็นอันดีแต่กาลก่อนและต้องมาหยุดชะงักลงนั้น เป็นอันกลับคืนมาดังเดิม

"บรรดาการใดๆ อันจะต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อดำเนินการตามข้อกำหนดในความตกลงนั้น ก็จะได้เสนอต่อสภาฯ โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

"เท่าที่ปรากฏในความตกลงระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่นั้น ย่อมเป็นที่หวังได้ว่า บริเตนใหญ่ได้เรียกร้องแต่เพียงเท่าที่ควรเรียก และทั้งจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจและผ่อนผันในการที่จะใช้บังคับตามความตกลงนั้น บริเตนใหญ่ได้แสดงเจตนาดีให้เห็นแล้วโดยเสนอที่จะช่วยเหลือในทางการคลังและการเงิน ให้ประเทศไทยได้ฟื้นฟูเศรษฐกิจได้โดยเร็ว นอกจากนั้นยังถือว่าสถานะสงครามเป็นอันสิ้นสุดลง และจะดำเนินการโดยทันทีในอันจะกลับเจริญความสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย และแลกเปลี่ยนผู้แทนทางทูตกันอีก ทั้งรับรองด้วยว่าจะสนับสนุนการที่ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกแห่งสหประชาชาติ เจตจำนงทั้งนี้ย่อมเป็นพยานอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นความตั้งใจดีของบริเตนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สำนักนายกรัฐมนตรี
วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙
(รจ.เล่มที่ ๖๓ ตอน ๔ หน้า๑๕)

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

และหลังจากได้ลงนามในสัญญาสมบูรณ์แบบกับอังกฤษและอินเดียเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ แล้ว ในต้นเดือนนั้นเอง กองทหารสัมพันธมิตรที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้เดินสวนสนามตามแนวถนนราชดำเนิน เป็นการถวายความเคารพต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งประทับเป็นองค์ประธาน ณ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีพลเรือเอกลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตแตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ท่านปรีดี หัวหน้าขบวนการเสรีไทย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เข้าเฝ้ายืนถวายความเคารพอยู่ใกล้พระองค์

ต่อมาในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๘๙ ได้มีการลงนามในสัญญาสมบูรณ์แบบ กับออสเตรเลียอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งทำให้สถานะสงครามที่ไทยมีอยู่กับออสเตรเลียสิ้นสุดลงเช่นกัน

แต่เนื่องจาก"ความตกลงสมบูรณ์แบบ"หรือที่เรียกกันทั่วๆ ไปว่า"สัญญาสมบูรณ์แบบ"ได้ผูกมัดไทยไว้หลายประการซึ่งรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และรัฐบาล ควง อภัยวงศ์ รัฐบาลปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้พยายามเจรจาปลดเปลื้องข้อผูกมัดเหล่านั้นเป็นลำดับมา

เช่น ในสัญญาเรียกร้องให้รัฐบาลไทยปฏิบัติดังนี้คือ

"ร่วมมือในการจับกุมและฟ้องร้องบุคคลที่ต้องหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม หรือบุคคลที่รู้กันทั่วไปแล้วว่าได้ช่วยเหลืออย่างเอาการเอางานให้แก่ญี่ปุ่น หรือให้แก่ศัตรูของสัมพันธมิตร"

ท่านปรีดีฯ ได้บันทึกไว้ในหนังสือที่อ้างแล้วในประเด็นนี้ว่าดังนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"แต่**เพื่อรักษาอธิปไตยของชาติไทย**ซึ่งมีสิทธิ์พิจารณาคนไทยที่มีการกระทำเป็นอาชญากรสงคราม รัฐบาลเสนีฯ จึงได้เสนอ พ.ร.บ. อาชญากรสงคราม พ.ศ.๒๔๘๘ ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ศาลฎีกาไทยมีอำนาจชำระคนไทยที่มีการกระทำเป็นอาชญากรสงคราม แทนที่จะส่งผู้ต้องหาให้แก่สัมพันธมิตร นำไปชำระที่ศาลของสัมพันธมิตร สภาฯ เห็นชอบด้วยแล้วได้มีประกาศใช้ พ.ร.บ. อาชญากรสงครามเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๘๘ รัฐบาลนั้นจึงได้ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว โดยจับผู้ต้องหาหลายคน **รัฐบาลแห่งชาติจีนจึงยับยั้งการเรียกให้รัฐบาลไทยส่งตัวบุคคลที่จีนถือว่าเป็นอาชญากรสงครามให้แก่จีน**"(ก่อนหน้านี้รัฐบาลจีนเรียกร้องให้รัฐบาลไทยส่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะไปขึ้นศาลอาชญากรสงครามที่สัมพันธมิตรจัดตั้งขึ้น ซึ่งถ้าเป็นไปตามความต้องการของจีนในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามก็คงจะถูกแขวนคอเช่นเดียวกับอาชญากรสงครามคนสำคัญอื่น ๆ)

รายงาน ฯ สภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๘ (สามัญ) ครั้งที่ ๒๕ วันที่ ๒๗ กันยายน (ป.ช.ศ. ปี ๒๔๘๘ เล่ม ๕๘ หน้า ๔๑๐) ได้บันทึกไว้สรุปได้ดังนี้

"วันที่ ๒๗ กันยายน รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอาชญากรสงครามต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมีเหตุผลว่า โดยที่อาชญากรสงครามเป็นภัยอันร้ายแรงต่อความสงบของโลก สมควรที่จะจัดให้บุคคลที่ประกอบกรรมไว้ได้สนองความชั่วที่ตนได้กระทำตามโทษานุโทษ เพื่อเป็นการผดุงรักษาความสงบของโลก อันเป็นยอดปรารถนาของประชาชาติไทย"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ได้มีสมาชิกอภิปรายคัดค้านเป็นทำนองว่า กฎหมายฉบับนี้มีการบัญญัติความผิดซึ่งย้อนหลัง ขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ความเห็นของสมาชิกส่วนข้างมาก เห็นสมควรรับหลักการ และประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๘๘"

(๑๙) เนื่องจากคุณูปการของขบวนการเสรีไทยต่อสัมพันธมิตรในระหว่างสงคราม ข้อผูกมัดในสัญญาสมบูรณ์แบบจึงค่อยได้รับแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เป็นผลดีแก่ไทยยิ่งขึ้นๆ เป็นลำดับ ดังที่ท่านปรีดีฯ ในฐานะนายกรัฐมนตรีหลังจากที่ได้เจรจาแก้ไขสัญญาสมบูรณ์แบบกับอังกฤษ จากการให้ข้าวฟรีๆ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัน เป็นการขายตามราคาตลาดโลก ได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ครั้งที่ ๓๓ วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ฯ ดังนี้

"รัฐบาลมีเรื่องที่จะแจ้งให้สมาชิกทราบ ๒ เรื่อง คือเรื่องต้นเป็นเรื่องซึ่งเมื่อวานนี้ทางรัฐบาลได้ทำข้อตกลงกับทางฝ่ายอังกฤษในเรื่องการที่แก้ไขสัญญาสมบูรณ์แบบ อันว่าด้วยการที่เราจะต้องส่งข้าวให้แก่ฝ่ายอังกฤษเปล่าๆ นั้น บัดนี้ได้มาทำความตกลงกันว่าแทนที่ฝ่ายไทยจะส่งข้าวให้แก่อังกฤษเปล่าๆ นั้น แต่นี้ต่อไปทางฝ่ายอังกฤษเป็นฝ่ายที่จะได้มาซื้อข้าวจากรัฐบาลไทย..."

ในประเด็นเดียวกันนี้ พระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้กล่าวต่อที่ประชุมสภาฯ ในวันปิดสมัยประชุม เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ดังนี้

"ข้าพเจ้าขอเป็นพยานในที่นี้ว่าท่าน (ปรีดี-ผู้เขียน) ได้ดำรงตัวของท่านมา อยู่ในความสัตย์ความจริงในความบริสุทธิ์ สมควรที่

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เราจะเคารพนับถือ และแม้ในคราวสุดท้ายที่หานายกรัฐมนตรีไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อได้ไปหาท่านด้วยได้รับมอบหมายจากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายนี้ ท่านยินดีรับ ทำให้ข้าพเจ้าผู้มีหน้าที่ในฐานะที่เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรหมดความห่วงใย และยังมีความหวังว่าท่านจะแก้ไขอุปสรรคต่างๆ ของการกระทำที่ได้เป็นมาแล้วให้ตลอดรอดฝั่ง และ**ท่านก็ได้แก้ไขสัญญาการให้ข้าวเปล่าได้เป็นการซื้อขาย...**"

(๒๐) ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๙ ท่านปรีดีฯ ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และผู้นำขบวนการเสรีไทย ได้รับเชิญให้ไปเยือนมิตรประเทศในระหว่างสงคราม มีสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส จีนเป็นต้น และในการไปครั้งนี้ รัฐบาลถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ขอให้ท่านปรีดีฯ เป็นทูตพิเศษสันถวไมตรีของประเทศไทยไปยังประเทศนั้นๆ ท่านปรีดีฯ ได้พบกับประธานาธิบดีทรูแมน แห่งสหรัฐ นายกรัฐมนตรีแอตลี แห่งอังกฤษ รวมทั้งได้เข้าเฝ้ารับพระราชทานเลี้ยงน้ำชาจากพระราชาธิบดีและพระราชินีแห่งอังกฤษ ที่ฝรั่งเศสได้พบกับ มร.เลอองบลุม ผู้ทำหน้าที่ประธานาธิบดีแห่งประเทศนั้น และได้พบกับเจียงไคเช็คแห่งประเทศจีน ในการพบกับท่านเหล่านี้ ท่านปรีดีฯ ขอร้องให้ประเทศนั้นๆ ได้ให้ความสนับสนุนประเทศไทยในการที่จะได้เข้าเป็นสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติ ต่อมาในเดือนธันวาคม ๒๔๘๙ ประเทศไทยก็ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การ-สหประชาชาติ ในสมัยรัฐบาลถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์นั้นเอง ซึ่งเท่ากับเป็นการรับรองของนานาชาติในความเป็นเอกราชของชาติไทย

(๒๑) ใน พ.ศ. ๒๔๙๐ รัฐบาลธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แต่งตั้งให้นายดิเรก ชัยนาม เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน โดยมอบหมายนโยบายสำคัญให้นายดิเรกฯ รับไปปฏิบัติ คือให้เจรจายกเลิกความตกลงสมบูรณ์แบบให้ได้เร็วที่สุด เพื่อให้ความสัมพันธ์กับอังกฤษสู่สภาพปกติเหมือนก่อนสงคราม เพราะจะเป็นทางให้เราฟื้นตัวได้เร็วที่สุด ในวันที่ ๖ กันยายน ๒๔๙๐ รัฐบาลไทยได้ยื่นบันทึกช่วยจำต่อเอกอัครราชทูตอังกฤษและอุปทูตอินเดียในปัญหาเรื่องนี้

แต่ในที่สุดการเจรจายกเลิกสัญญาสมบูรณ์แบบที่ได้เริ่มไว้ในสมัยรัฐบาลธำรงฯ ก็เป็นอันต้องชะงักลงโดยการรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ เพราะรัฐบาลอังกฤษไม่ยอมรับรองรัฐบาลไทยที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่ม นายดิเรกฯ ได้บันทึกไว้ในหนังสือ "ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒" หน้า ๓๖๒-๓๖๓ มีความดังนี้

"ส่วนการเจรจายกเลิกหรือแก้ไขความตกลงสัญญาสมบูรณ์แบบก็เป็นอันระงับชั่วคราว ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล-สงคราม ได้มีการแลกเปลี่ยนแก้ไขหนังสือบางเรื่อง เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม และ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ (ค.ศ. ๑๙๕๐) และวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๔ (ค.ศ. ๑๙๕๑) รัฐบาลจอมพล ป. พิบูล-สงคราม ยอมชำระเงินก้อนที่เจรจาค้างอยู่ในสมัยข้าพเจ้าเป็นทูตที่ลอนดอนดังกล่าวแล้ว เงินก้อนที่รัฐบาลตกลงชำระในครั้งนั้นเป็นเงิน ๕,๒๒๔,๒๒๐ ปอนด์ แม้จะชำระเงินให้แล้วก็ดี แต่ต่อมาอีก ๓ ปี จึงได้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือเลิกความตกลงสมบูรณ์แบบเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๗ (ค.ศ. ๑๙๕๔)"

(๒๒) เมื่อประเทศไทยได้หลุดพ้นจากการเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม จนกระทั่งได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติอย่างประเทศเอกราช ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ แล้ว ต่อมาอีก ๑๑ เดือน ก็ได้เกิดรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่นำโดยพลโท ผิน ชุณหะวัณ และด้วยความสนับสนุนร่วมมือของนายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แห่งพรรคประชาธิปัตย์ อันเป็นตัวแทนของพวกเศษเดนศักดินาโค่นล้มระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาล ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ และนับแต่บัดนั้นจนบัดนี้ที่ประเทศไทยได้ตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการรัฐสภาและเผด็จการรัฐประหารผลัดเปลี่ยนกันมาตลอดระยะเวลาร่วม ๔๐ ปี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นั้นเอง

(๒๓) มีบางคนกล่าวเอาเองอย่างอัตวิสัย (เช่นเดียวกับข้อ ๘) เพื่อปกป้องจอมพลพิบูลสงครามว่า"การที่จอมพลพิบูลสงครามทำกติกาสัญญาเป็นสหายศึกกับญี่ปุ่นนั้น เป็นเพียงกลอุบายเท่านั้น ที่แท้จริงแล้วจอมพลพิบูลสงครามก็ต่อต้านญี่ปุ่นเช่นกัน"

แต่ข้อเท็จจริงที่เป็นเอกสารหลักฐานเชื่อถือได้ซึ่งปรากฏอยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศขณะนี้ สรุปได้ว่า

"ภายหลังประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาแล้วไม่กี่วัน คือในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ นั้น จอมพลพิบูลฯ ได้สั่งให้หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นเขียนหนังสือราชการไปถึงนายดิเรก ชัยนาม ซึ่งขณะนั้น

เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว สั่งให้นายดิเรกฯ ติดต่อกับรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น เพื่อขอสมัครเป็นภาคีอักษะ (กลุ่มเผด็จการฟาสซีสต์และนาซี เยอรมัน อิตาลี และเผด็จการทหารญี่ปุ่น) โดยให้เหตุผลแก่นายดิเรกฯ ว่าดังต่อไปนี้

"ถ้าเสร็จสงครามแล้วอักษะชนะไทยเราจะเสียเปรียบ เพราะอาจถูกปฏิบัติในฐานะเป็นประเทศเล็ก ซึ่งไม่มีสิทธิ์สุ้มเสียงอะไร ฉะนั้นจึงให้เจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อเข้าเป็นอักษะให้ได้ ไทยเราจะได้มีสุ้มเสียงในโต๊ะสันติภาพได้"

"นายดิเรก ชัยนาม ได้ติดต่อกับรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นเห็นว่าไทยกับญี่ปุ่นได้ร่วมมือกันเป็นที่น่าพอใจแล้ว ไม่เห็นมีความจำเป็นจะต้องไปพึ่งผู้อื่น เราเอเชียด้วยกัน เราพึ่งซึ่งกันและกันดีกว่า นายดิเรกฯ ได้รายงานรัฐบาลว่า การที่ญี่ปุ่นไม่ประสงค์ให้ประเทศไทยเข้าอักษะนั้น เพราะขัดกับหลักการก่อตั้งวงไพบูลย์ร่วมกันในมหาเอเชียบูรพา (ต่อมาญี่ปุ่นก็ถือว่าประเทศไทยเข้าอยู่ในวงไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเชียบูรพาภายใต้การนำของญี่ปุ่น)"

ต่อมานายดิเรกฯ ได้เขียนเล่าเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ "ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒" ว่าดังนี้

"จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สั่งให้หลวงวิจิตรวาทการตอบรับขอบใจและเห็นด้วยกับข้าพเจ้าทุกประการในการที่ได้ปฏิบัติไป มีผู้ที่ได้อ่านรายงานนี้ที่กรุงเทพฯ ได้เขียนบอกไปยังข้าพเจ้าเป็นการส่วนตัวว่า นายกรัฐมนตรีถึงกับเขียนคำสั่งในรายงานของข้าพเจ้าฉบับนี้ว่า ขอให้ทุกคนรักษาความลับเป็นที่สุด ถ้าปรากฏว่ารั่วไหลจากผู้ใดจะถูกประหารชีวิต เมื่อข้าพเจ้ากลับ

มารับราชการในตอนหลัง ก็ได้เรียกเรื่องนี้มาดูก็ได้เห็นคำสั่งนี้"

แล้วอย่างนี้จอมพลพิบูลสงครามต่อต้านญี่ปุ่นหรือว่าเข้ากับญี่ปุ่นจนสุดจิตสุดใจ ก็ขอให้พิจารณากันดู

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะให้คำตอบแก่สาธุชนได้แล้วว่า การเข้ามาของทหารญี่ปุ่นผู้รุกรานกับการเข้ามาของทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่ บทความของประเสริฐ เรียกว่า "ทหารแชก" เป็นการเข้ามาในลักษณะเดียวกันหรือต่างกัน

ฉะนั้น ในการที่ "บทความของประเสริฐกล่าวว่า" ทหารญี่ปุ่นอยู่หรือทหารแชกอยู่ก็ย่อมปฏิบัติการขายชาติอย่างเดียวกัน..." จึงเป็นคำกล่าวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งอคติ ๔ ประการอย่างบริบูรณ์ (ฉันทาคติ=ลำเอียงเพราะรัก, โทสาคติ=ลำเอียงเพราะโกรธ, โมหาคติ=ลำเอียงเพราะเขลา, ภยาคติ=ลำเอียงเพราะกลัว)

ข้อ ๒

เกี่ยวกับปัญหาการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ บทความของประเสริฐในหลักไทกล่าวว่า

"...นอกจากนั้นความเสมอภาคที่เขียนไว้ในสนธิสัญญาแก้ไขใหม่เป็นความเสมอภาคในตัวหนังสือ ไม่ใช่ความเสมอภาคในความเป็นจริง ตัวอย่างสนธิสัญญาใหม่กับอังกฤษมีข้อความตอนหนึ่งว่า

"คนในบังคับอังกฤษผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายมีสิทธิ์ (ก) ที่

จะเข้ามาและมีถิ่นฐานที่อยู่ในและออกไปจากอาณาเขตแห่งอัครภาคี ผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง...(ข) ประกอบการพาณิชย์ หัตถกรรม อุตสาหกรรม วิชาชีพและอาชีพและค้าสินค้าได้ทุกชนิดที่ค้าขายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ใช้ตัวแทนตามที่ตนเลือกสรรและโดยทั่วไป การทำการใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องและจำเป็นแก่การค้า และรับมรดกครอบครองเช่าและยึดถือทรัพย์สินไม่ว่าสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่ตนครอบครองอยู่โดยชอบด้วยกฎหมายนั้น โดยการขายแลกเปลี่ยนให้สมรส พินัยกรรม หรือวิธีอื่นใดตามเงื่อนไขอย่างเดียวกับที่ตั้งขึ้นหรือจะได้ตั้งขึ้น สำหรับในบังคับแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง"

"และสนธิสัญญากับญี่ปุ่นมีความตอนหนึ่งว่า

"คนญี่ปุ่น ย่อมมีสิทธิ์เท่าเทียมกับคนในบังคับพื้นเมือง ในอันจะดำเนินการพาณิชย์และหัตถกรรมและสินค้าทุกชนิดที่ค้าได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่ากระทำด้วยตนเองหรือตัวแทน โดยลำพังหรือมีหุ้นส่วนกับคนต่างด้าวหรือคนในบังคับพื้นเมือง" และ "จะได้รับอนุญาต" ให้เป็นเจ้าของหรือเช่าและยึดถือโรงเรือน โรงหัตถกรรม คลังสินค้าและโรงร้านที่จำเป็น และเช่าที่ดินเพื่อเป็นประโยชน์แก่การเป็นถิ่นที่อยู่ การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การศาสนา การกุศล และการอื่นๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อใช้เป็นสุสานอย่างเดียวกับคนในบังคับพื้นเมือง"

"นี่คือตัวอย่างของสนธิสัญญาใหม่ที่คณะราษฎรได้แก้ไขกับต่างประเทศ และในการแถลงเรื่องนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐ อาจารย์ปรีดีฯ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศ ได้แถลงว่า "ในประเทศของเขา เราได้ขอร้องที่จะได้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขานั้น ได้สิทธิ์ในฐานะที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง"

"การที่ต่างฝ่ายได้รับสิทธิ์ในฐานะที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (ภาษาการทูต) เช่นนี้ ตามตัวหนังสือย่อมแสดงความเสมอภาค แต่ตามความเป็นจริงคือไทยเสียเปรียบ เพราะประเทศเหล่านั้นเป็นเศรษฐี ประเทศไทยเป็นคนจน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจระหว่างเศรษฐีกับคนจน ก็คือให้โอกาสแก่เศรษฐีเอาเปรียบคนจน และคนจนจะเสียเปรียบเศรษฐี การปฏิบัติความเสมอภาคดังกล่าว ก็จะมีแต่คนอังกฤษคนญี่ปุ่นเท่านั้นมาประกอบเศรษฐกิจในประเทศไทย แต่ไม่มีคนไทยไปประกอบเศรษฐกิจในอังกฤษและในญี่ปุ่น ผลของการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าว ก็คือไทยเสียเปรียบทางเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจหนักลงทุกทีดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน..." (หลักไทยฉบับที่ ๘๗)

นี่คือ บทความของอาจารย์เสริฐในหลักไทที่วิจารณ์การแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก่อนที่จะพิจารณาบทความนี้ว่าถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์หรือไม่ ขอให้เราได้ศึกษาคำอภิปรายของท่านปรีดีฯ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งอาจารย์เสริฐ**ได้ยกเอาคำอภิปรายเพียงประโยคเดียว**มารองรับสิ่งที่อาจารย์เสริฐเรียกว่า "สนธิสัญญาใหม่" โดยยกตัวอย่างสนธิสัญญาใหม่ระหว่างไทย-อังกฤษและไทย-ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นข้อความเกี่ยวเนื่องกับปัญหาเศรษฐกิจขึ้นมาเป็นเป้า แล้วเอา "ประโยคหนึ่ง" ของคำอภิปราย

ของท่านปรีดีที่พูดถึงความเสมอภาค (ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง) ระหว่างไทยกับนานาชาติจากผลของการแก้ไขสนธิสัญญาใหม่ ซึ่งอาจารย์เสริฐได้นำมาชี้ให้เห็นอย่าง "ตรรกะ" ว่าเป็นความเสมอภาคระหว่างเศรษฐีกับคนจน ซึ่งผลของมันก็คือ "ไทยเสียเปรียบทางเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจหนักลงทุกที **ดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน...**"

หมายความว่าที่เศรษฐกิจของไทย**ย่ำแย่อยู่ทุกวันนี้**เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแก้ไขสนธิสัญญาของคณะราษฎรที่มีท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้กระทำในครั้งนั้น อาจารย์เสริฐจึงเรียกร้องในคอลัมน์ถัดไปว่า

"ทั้งนี้ก็เพื่อให้คนรุ่นหลังได้พิจารณาว่า การที่คณะราษฎรยกอย่างการแก้ไขสนธิสัญญา "เสมอภาค" ทางเศรษฐกิจเสียเลิศลอยและปลูกฝังกันมาเป็นเวลายาวนานนั้น **เป็นสิ่งที่ควรสลัดทิ้งเสีย** ไม่ควรยึดถือเป็นแบบฉบับอีกต่อไป เพราะนั่นคืออุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จของการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทย"

ดังกล่าวแล้วว่าก่อนที่เราจะพิจารณาว่า อาจารย์เสริฐเคารพต่อสัจจะทางประวัติศาสตร์หรือไม่ เราก็ควรจะได้ศึกษาคำอภิปรายตัวจริงของท่านปรีดีฯ ที่ประเสริฐได้อ้างถึงเสียก่อน

ประเทศต่าง ๆ ที่ลงนามเพื่อแก้ไขสัญญากับประเทศสยามในครั้งนั้นรวม ๑๓ ประเทศ มีดังนี้

(๑) ประเทศอังกฤษ (๒) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (๓) ประเทศสวีเดน (๔) ประเทศเดนมาร์ค (๕) ประเทศสหรัฐอเมริกา

(๖) ประเทศนอร์เวย์ (๗) ประเทศเบลเยี่ยม (๘) ประเทศอิตาลี (๙) ประเทศฝรั่งเศส (๑๐) ประเทศญี่ปุ่น (๑๑) ประเทศเยอรมันนี (๑๒) ประเทศเนเธอร์แลนด์ (๑๓) ประเทศปอร์ตุเกต

ครั้นวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐ รัฐบาลจึงได้นำสัญญาที่แก้ไขนี้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอความเห็นชอบตามรัฐธรรมนูญ

ในการพิจารณาเรื่องนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคือท่านปรีดีฯ ได้แถลงต่อสภาว่าดังนี้

"รัฐบาลขอเสนอหนังสือสัญญาซึ่งรัฐบาลได้ลงนามกับนานาประเทศ ดังปรากฏความตามที่ท่านประธานสภาได้แจกแก่สมาชิกทั้งหลายแล้ว

"ในการที่รัฐบาลจำต้องขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อนที่จะให้สัตยาบันนั้น ก็เพราะเหตุว่าหนังสือสัญญาเหล่านี้ จำเป็นจะต้องมีการออกพระราชบัญญัติในภายหลังอีก

"ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะได้ขอชี้แจงถึงข้อความทั่วไปอันเกี่ยวกับหนังสือสัญญาซึ่งรัฐบาลได้เสนอมาในชั้นต้น สภาฯ นี้ย่อมจะทราบอยู่แล้วว่า หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีการค้าขายและการเดินเรือซึ่งเราได้มีอยู่แต่ก่อนนั้น มีข้อที่ควรจะแก้อยู่ ๓ ประการ เพราะเหตุว่าในประการแรกหนังสือสัญญาเหล่านั้นได้มีข้อจำกัดอิสรภาพดังเช่นในเรื่อง**อำนาจศาลเป็นต้น**

"ในเรื่องอำนาจศาลนั้น ตามหนังสือสัญญาที่มีอยู่ก่อนได้มีข้อกำหนดไว้ว่าประเทศ ยกเว้นเยอรมันกับสวิสเซอร์แลนด์ มีสิทธิ์ที่จะถอนคดีได้ จนกว่าจะได้ออกประมวลกฎหมายครบถ้วนเป็น

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เวลา ๕ ปี นี่ก็นับว่าเป็นการจำกัดอิสรภาพของสยามได้อีกอย่างหนึ่ง และนับตั้งแต่วันที่เราได้ออกประมวลครบถ้วนมานั้นยังหาได้ถึง ๕ ปีไม่ ด้วยเหตุฉะนั้น เมื่อเราถึงคราวในการเจรจาสัญญาครั้งนี้ โดยเหตุว่าทางฝ่ายเรา พยายามร้องขอนานาประเทศได้สละสิทธิ์ถอนคดีเสียในทันทีทันใด นี่เป็นผลก็ปรากฏอยู่แล้วว่า นานาประเทศซึ่งส่วนมากได้ยอมสละสิทธิ์ถอนคดีให้ในทันที ซึ่งทั้งนี้ถ้าหากว่าเขาจะกระทำได้ภายในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญของเขา แต่ว่าประเทศใดซึ่งในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญของเขา ซึ่งไม่อาจจะสละได้โดยทันที ประเทศนั้นก็ย่อมที่จะให้คำมั่นไว้ว่า **ในระหว่างนี้เขาจะไม่ใช้สิทธิ์**ถอนคดี และในเรื่องอำนาจศาลนี้ แทนที่เราจะใช้สิทธิ์นอกอาณาเขตให้หลุดพ้นจากสยามแล้ว เราได้พยายามอีกขั้นหนึ่ง คือว่าในประเทศของเขา เราได้ขอร้องที่จะให้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขานั้นได้รับสิทธิในฐานที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ทั้งนี้ท่านทั้งหลายก็ย่อมได้ทราบอยู่แล้วว่า นานาประเทศที่มีเมืองขึ้นนั้นย่อมมีศาลอยู่สองชนิด คือศาลสำหรับชาวยุโรปอย่างหนึ่ง และศาลสำหรับคนพื้นเมืองอย่างหนึ่ง และในการทั่วไปในเมืองขึ้นต่างๆ เหล่านั้นคนไทยที่ไปเกิดคดีขึ้น **แทนที่จะไปชำระในศาลพื้นเมือง คนไทยเราก็จะได้ชำระในศาลที่เขาได้มีไว้ใช้สำหรับคนยุโรป** นั่นก็เป็นอีกขั้นหนึ่งซึ่งเราได้ก้าวออกไป นอกจากข้อจำกัดอิสรภาพนั้น ก็มีในเรื่องเก็บภาษีอากร ซึ่งตามสัญญาในทุกวันนี้ก็ได้มีข้อจำกัด**มิให้เก็บภาษีสินค้าบางอย่างมีกำหนดเวลา ๑๐ ปี** นี่เช่นกับว่าในเรื่องสินค้าผ้าและในเรื่องรถยนต์เป็นต้น ซึ่งมีกำหนดกันไว้แต่เดิมว่าเราจะเก็บได้เพียงเท่านั้นเท่านี้ แต่ว่าในสัญญาต่อไปนี้ สิทธิ์ในเรื่องเก็บภาษี

ศุลกากร เราได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยแท้จริงว่า การเก็บศุลกากรให้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศนั้น ทั้งนี้ก็หมายความว่าในกรณีของสยามนั้น ข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นอันหมดไป และเราก็ได้เขียนไว้ให้ชัดเจนในสัญญานั้น นอกจากนั้นยังมีข้อที่ผูกมัดประเทศสยามฝ่ายเดียวอีก ข้อนี้เราก็ควรจะจัดการแก้ไขเสียให้เสร็จสิ้นไป และข้อผูกมัดจำกัดประเทศสยามฝ่ายเดียว มีในเรื่องให้คืนอากรในเมื่อนำของกลับออกไปอย่างหนึ่งหรือข้อผูกมัดมิให้เก็บศุลกากรในเขต ๒๕ กิโลเมตรตามชายแดนแม่น้ำโขง เรื่องนี้ได้สืบมาตั้งแต่สัญญา ร.ศ.๑๑๒ และเป็นสัญญาซึ่งเราไม่สามารถจะยกเลิกได้ แต่ว่าในการเจรจาสัญญาคราวนี้ ทางฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้เจตนาดีที่จะยอมยกเลิกข้อกำหนดนี้ให้เราเก็บศุลกากรในเขต ๒๕ กิโลเมตรนั้น และนอกจากนั้นยังมีข้อผูกมัดที่ให้คนในบังคับอังกฤษ, ฝรั่งเศส ถือกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ได้เหมือนกับอย่างคนไทย ในเรื่องนี้เราก็ได้พยายามที่จะปัดเป่าหรือแก้ไขไป เพราะเหตุว่าในสัญญาที่ได้มีอยู่เดิมนั้น เมื่อคนในบังคับอังกฤษและคนในบังคับฝรั่งเศสมีสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์เหมือนอย่างคนไทยแล้ว ประเทศอื่นๆ ที่ได้ทำสัญญากับสยาม แม้ว่าจะมิได้เขียนไว้ในข้อนี้เหมือนกับคนในบังคับอังกฤษก็ดี แต่ว่าผลแห่งสัญญานั้นก็ย่อมทำให้ชาติต่างๆ นั้นได้สิทธิ์เหมือนอย่างคนในบังคับอังกฤษ จริงอยู่การเซ็นสัญญาทางไมตรีกับนานาประเทศก็อ้างจะให้เราถือหลักในเรื่องนี้ **คือถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน** หมายความว่าเขาก็ย่อมให้คนไทยมีกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศของเขา หรือเขาขอร้องบ้างที่จะให้คนของเขาได้มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศสยาม **แต่ว่าเราเห็นโดย**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สภาพการณ์แล้ว คนไทยเราที่จะไปอยู่ในนานาประเทศนั้น น้อยกว่าที่คนต่างประเทศจะเข้ามาอยู่ในสยาม เหตุฉะนั้นในการเจรจาคราวนี้ เราจึงได้ปลดเปลื้องมิให้มีข้อที่ถ้าพูดตามหลักการแล้ว **ตามตัวหนังสือก็มีสิทธิ์เสมอภาคกัน แต่ว่าในทางปฏิบัติไม่มีสิทธิ์เสมอภาค** เราจึงได้แก้สัญญาเสียใหม่ไปในทำนองที่ว่า**อสังหาริมทรัพย์อันจัดว่าเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินนั้น เราจะสงวนไว้ให้แก่คนไทย** ก็แปลว่า เราได้ก้าวไปอีกขั้นหนึ่งที่เราจะได้สงวนทรัพย์สิทธิ์อันสำคัญไว้ให้แก่คนไทยของเรา และเพื่อจะได้สงวนทรัพย์สมบัติอันนี้ไว้ให้แก่ลูกหลานภายหน้าด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อผูกมัดในเรื่องบุตรของชาวยุโรปและชาวเอเชียที่เกิดในประเทศสยามจดทะเบียนเป็นคนชาติอังกฤษและฝรั่งเศสได้ ข้อสัญญาเหล่านี้ที่ได้ทำกับต่างประเทศ บางสัญญาเป็นสัญญาซึ่งไม่มีกำหนดระยะที่เราจะบอกเลิกได้เหมือนกัน แต่ว่ามาในคราวนี้ประเทศที่มีสัญญากับเราอันเป็นการผูกมัดดังกล่าวแล้วได้ยอมที่จะให้เราแก้ไขในข้อนี้ เหตุฉะนั้นข้อผูกมัดอันเกี่ยวแก่ในเรื่องสัญญาเราจึงได้แก้ไขให้ปลดเปลื้องไป มีเป็นต้นว่า ตั้งแต่วันใช้สัญญาใหม่ บุคคลใดๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศสยามจะถือว่าเป็นคนชาติสยามทั้งหมด ยกเว้นแต่ฝ่ายอังกฤษซึ่งได้ร้องขอว่า ผู้ที่มีสิทธิ์จดทะเบียนอยู่ก่อนวันใช้หนังสือสัญญาใหม่นั้น ขอให้ได้รับยกเว้นจากการรับราชการทหาร และฝ่ายฝรั่งเศสร้องขอว่า ตราบใดที่คนไทยซึ่งเกิดในประเทศฝรั่งเศสเลือกเป็นคนไทยได้ ก็ขอให้รัฐบาลพิจารณาด้วยดีในคำขอสละสัญชาติสยามของคนชาติฝรั่งเศสที่เกิดในสยามเพื่อเป็นการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติกัน นี่ตามที่เราได้ตกลงต่อกันทั้งนี้ก็

แปลว่าได้ถูกต้องตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศอยู่แล้ว และกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ว่า บุคคลต่างด้าวซึ่งได้ประสงค์จะอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใด ก็ถือว่าเป็นคนที่มีสัญชาติของประเทศนั้น และเมื่อบุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะก็มีสิทธิ์ที่จะเลือกถือสัญชาติตามบิดาของเขาได้ นี่สำหรับคนไทยเราซึ่งไปเกิดในอินโดจีนเราก็มีสิทธิ์เช่นนี้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นคนของเขาที่มาเกิดในสยามก็ต้องยอมให้สิทธิ์เช่นเดียวกัน แต่ว่าการที่เขาจะสละสัญชาติหรือไม่นั้น เป็นข้อเท็จจริงเมื่อถึงบรรลุนิติภาวะแล้ว ถ้าหากว่าประโยชน์ที่เขาจะพึงได้จากการที่เป็นคนไทยดีกว่าจะเป็นคนต่างด้าว ถ้าเช่นนั้นแล้วก็ไม่คิดสละสัญชาติ ถ้าจะว่าไปแล้วก็เป็นสิ่งที่ไม่ได้เปรียบหรือเสียเปรียบอะไรต่อกัน แต่กลับเป็นตรงกันข้าม คือว่าสัญญาผูกมัดเราไว้แต่เดิม เราได้ปลดเปลื้องออก นอกจากนั้นสัญญาซึ่งได้มีอยู่ก่อนแล้ว ยังมีข้อห้ามอีกหลายอย่าง เช่น ในเรื่องการผูกขาด เราได้แก้ให้หมดสิ้นไป คือหมายความว่าต่างฝ่ายต่างมีสิทธิ์ที่จะตั้งการผูกขาด หรือที่เรียกว่าโมโนโปลี (MONOPOLY) นอกจากนั้นยังมีข้อจำกัดนโยบายที่ไม่สะดวก คือในการเรียกเพื่อราชการทหาร หรือตามที่เคยได้ทราบกันอยู่แล้วว่า ทางฝ่ายเราได้มีพระราชบัญญัติอุดหนุนราชการทหารแต่ว่าการที่จะเรียกร้องให้อุดหนุนราชการทหารนั้น แต่เดิมมาเราก็เรียกร้องได้แต่คนไทยเท่านั้น แต่ต่อไปนี้ไม่ว่าคนไทยหรือคนต่างด้าว ก็เรียกร้องได้เช่นเดียวกัน รวมใจความสำคัญที่รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขเจรจาสัญญาก็มีอยู่ดังได้กล่าวมาแล้ว

"ทีนี้ ส่วนข้อสัญญาต่างๆ นั้น ในชั้นแรกทีเดียว ทาง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

รัฐบาลได้ยื่นไปตามรูปอันเดียวกันหมดในทุกประเทศ แต่ว่าในการเจรจาสัญญาเป็นธรรมดาอยู่เองที่เราจะยอมอนุโลมตามแบบของแต่ละประเทศของเขาเหมือนกัน เพราะเหตุว่า แต่ละประเทศก็มีแบบสัญญาอยู่อย่างหนึ่ง และทางฝ่ายเราก็ประสงค์ให้มีแบบอีกอย่างหนึ่ง นี่ในการเจรจาก็ต้องผ่อนสั้นผ่อนยาวให้มีรูปเช่นเดียวกัน ซึ่งสาระสำคัญนั้นก็คือว่า สิ่งใดซึ่งจะเกี่ยวแก่การจำกัดอิสรภาพของเราก็ดี หรือว่าจำกัดในเรื่องนโยบายของเราก็ดี หรือว่าสิ่งใดที่จะทำให้ไม่มีการเสมอภาคกันก็ดี ซึ่งนับว่าเป็นสาระสำคัญ สัญญาทุกฉบับที่ได้ทำมา ส่วนนอกนั้นก็ได้มีหลักเกณฑ์เป็นไปในทำนองเดียวกันทั้งนั้น ส่วนในข้อปลีกย่อยต่าง ๆ นั้น ปรากฏอยู่ในหนังสือสัญญาซึ่งได้นำมาเสนอต่อสภาฯ และซึ่งได้แจกต่อท่านสมาชิกทั้งหลายแล้ว

"ที่นี้มีอยู่อีกอย่างหนึ่งซึ่งควรจะชี้แจงต่อท่านทั้งหลายก็คือว่าในระหว่างที่หนังสือสัญญาเก่าหมดไป เพราะเหตุว่าเราได้บอกเลิกสัญญาเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๙ ตามปกติแล้วสัญญาที่เราได้ทำนั้นมีกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่กรณีจำเป็นซึ่งเราได้ทำเพียง ๖ เดือน กาลก็ล่วงเลยพ้นกำหนดแล้ว คือหมายความว่าหนังสือสัญญาเก่าหาได้ผูกพันไม่ แต่ว่าทางฝ่ายเราได้ยอมที่ได้ทำความตกลงชั่วคราวเพื่อให้คงได้ใช้สิทธิเดิมไปก่อน ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแบบแห่งธรรมเนียมระหว่างประเทศ แต่ว่าเพื่อจะแลกเปลี่ยนสัตยาบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงได้กำหนดไว้ ๔ เดือนเป็นอย่างมาก คือหมายความว่าในการที่รัฐบาลได้กระทำลงไปนั้นก็ได้เพียงแต่ให้คำมั่นที่จะรับรักษาสิทธิของเขาเท่านั้นหมายความว่าไม่

เป็นการที่จะผูกมัดทางฝ่ายนิติบัญญัติแต่อย่างใดเลย เว้นไว้แต่กับประเทศอังกฤษนั้น อังกฤษต้องการที่จะให้เราให้ถ้อยคำที่จะให้คำมั่นสัญญาทีเดียว ในกรณีที่เกี่ยวกับอังกฤษเราจึงได้เกี่ยงไปว่าเมื่อเราให้คำมั่น คำมั่นที่เราให้นั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อนดังปรากฏในหนังสือท้ายสัญญาของอังกฤษแล้ว

"เท่าที่ข้าพเจ้าได้ชี้แจงมา ดังได้กล่าวมาแล้ว ก็เพื่อที่จะให้สภาฯ ได้ทราบถึงหลักการสำคัญแห่งการที่ได้เจรจาแก้ไขหนังสือสัญญาใหม่ แต่ว่าในการที่จะพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่นั้น รัฐบาลเห็นว่าหนังสือสัญญานี้ย่อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศ เหตุฉะนั้นการที่เราจะวินิจฉัยกันให้เสร็จไปรวดเดียวนั้นย่อมเป็นการไม่ควร รัฐบาลจึงได้เสนอขอให้สภาฯ ได้ตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญ เพื่อไปพิจารณาเรื่องนี้ก่อนที่สภาฯ จะให้ความเห็นชอบ ถ้าหากว่าสภาฯ ได้วินิจฉัยว่าสมควรที่จะตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นไปพิจารณาเสียก่อนแล้ว นี่ในกรณีเช่นนั้นรัฐบาลจะไม่ร้องขอให้เป็นการประชุมลับ แต่ถ้าหากว่าทางสภาฯ เห็นว่าไม่สมควรที่จะตั้งคณะกรรมมาธิการไปพิจารณาก่อนให้ความเห็นชอบ นี่ในเรื่องเช่นนั้นก็จะต้องมีการอภิปรายอะไรกันไปมากมาย และรัฐบาลก็จะขอให้มีการประชุมลับ

"ในชั้นนี้ขอให้สภาฯได้โปรดวินิจฉัยในเบื้องต้นเสียก่อน ว่าสมควรจะตั้งกรรมมาธิการวิสามัญขึ้นไปพิจารณาไปสอบสวนเรื่องนี้หรือไม่ก่อนที่จะให้ความเห็นชอบ และอีกประการหนึ่งในวันนี้รัฐบาลได้ลงนามหนังสือสัญญากับประเทศเนเธอร์แลนด์ ข้าพเจ้า

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ได้พยายามที่จะแจกให้ท่านสมาชิกให้ทันก่อนเข้าประชุม แต่ทว่าไม่สามารถที่จะแจกให้ทันได้ เพราะเหตุว่าเพิ่งได้ลงนามกันเสร็จเมื่อเที่ยงวันนี้เอง และได้พยายามพิมพ์ทั้งคำภาษาอังกฤษและคำภาษาไทย เหตุฉะนั้นการแจกหนังสือสัญญาที่ได้เซ็นกับประเทศเนเธอร์-แลนด์นั้นจึงยังแจกท่านไม่ได้ก่อนเวลาหนึ่งชั่วโมง แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ขอร้องมายังสภาฯ แล้ว ขอให้พิจารณาสัญญาที่รัฐบาลได้เซ็นกับประเทศเนเธอร์แลนด์ไปชุดเดียวกันกับสัญญาที่ได้เสนอมาก่อนแล้ว ถ้าหากว่าสภาฯ เห็นไปในทางที่จะให้ตั้งคณะกรรมาธิการแล้ว ก็ขอได้โปรดพิจารณาสัญญาซึ่งรัฐบาลได้เซ็นกับประเทศเนเธอร์-แลนด์นั้นพร้อมกันไปด้วย ในบัดนี้ก็เป็นประเด็นมีอยู่เพียงอย่างเดียวว่าสภาฯ จะตั้งคณะกรรมมาธิการวิสามัญขึ้นไปสอบสวนก่อนหรือไม่"

ในที่สุดที่ประชุมได้ลงมติตั้งกรรมมาธิการรวม ๑๑ นาย เพื่อพิจารณาสัญญาเหล่านี้เสียก่อน แล้วรายงานต่อสภาฯ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ภายหลังเมื่อคณะกรรมมาธิการได้รายงานพิจารณาสัญญาและสอบสวนสัญญาตามที่รัฐบาลเสนอแล้ว ที่ประชุมสภาฯ ได้ลงมติเห็นชอบในสัญญาเหล่านั้นทุกฉบับตามที่รัฐบาลเสนอมา

(รายงานฯ สภาผู้แทนราษฎรปี ๒๔๘๐ ครั้งที่ ๑๔ หน้า ๗๘๐ คัดจากหนังสือ "รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี" บันทึกโดย นายประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ อดีตเลขาธิการรัฐสภา)

ดังที่ยกมาอ้างนี้คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในการแก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลง

การปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ บทความของประเสริฐ ในหลักไทที่ยกมาข้างต้น (โปรดย้อนกลับไปทบทวนพิจารณาใหม่อีกครั้งหรือไปอ่านบทความดังกล่าวในหลักไทฉบับที่ ๘๗) ได้ "บิดเบือน" ให้เห็นเป็นชั่วร้าย เช่น

คำอภิปรายของท่านปรีดีในตอนต้นที่มีข้อความประโยคหนึ่งว่า "...คือว่าในประเทศของเขา (ต่างประเทศ-ผู้เขียน) เราได้ขอร้องที่จะให้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขานั้น(ต่างประเทศ-ผู้เขียน) ได้รับสิทธิในฐานะที่เขา (ต่างประเทศ-ผู้เขียน) ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (คือเท่ากับสิทธิที่ต่างประเทศได้รับจากประเทศสยามหรือนัยหนึ่งคือมีสิทธิ์อย่างเท่าเทียมกัน-ผู้เขียน)"

ก่อนที่ท่านปรีดีจะอภิปรายมาถึงประโยคข้างบนนี้ ท่านได้พูดถึงการแก้ไขสนธิสัญญาเรื่องความเสมอภาคในทางศาลซึ่งท่านได้กล่าวว่าในสนธิสัญญานั้นนอกจากจะแก้ไขยกเลิกสภาพนอกอาณาเขต คือความหมายว่าคนต่างด้าวมาทำผิดในเมืองไทยจะต้องขึ้นศาลไทยแล้ว ในสัญญานั้นยังได้ก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง คือคนไทยที่ไปทำผิดในต่างประเทศอาณานิคมของฝรั่งหรือแม้ในเมืองฝรั่งเองก็ให้มีสิทธิ์ขึ้นศาลฝรั่งอย่างเท่าเทียมกับฝรั่ง เพราะในประเทศอาณานิคมของฝรั่งนั้นมีศาลสำหรับพิจารณาคดีคนพื้นเมืองศาลหนึ่งและสำหรับพิจารณาคดีของคนยุโรปอีกศาลหนึ่ง ก่อนที่จะมีการแก้ไขสัญญาดังกล่าวนี้ คนไทยที่ไปทำผิดในประเทศอาณานิคมไม่ว่าจะในมลายู ในอินโดจีน ในอินโดนีเซีย ในพม่า ฯลฯ จะต้องขึ้นศาลคนพื้นเมือง แต่เมื่อแก้ไขสัญญาอันอัปลักษณ์นี้แล้วคนไทย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ที่ไปทำผิดในดินแดนเหล่านั้นมีสิทธิ์ที่จะขึ้นศาลของคนผิวขาวอย่างเสมอเหมือนกับฝรั่งผู้เป็นเจ้าอาณานิคมนั้นๆ อย่างนี้แหละที่เรียกว่า **"ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง"** คือมีความเสมอกัน ก็เช่นเดียวกับในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีศาลอยู่ ๒ ชนิด คือสำหรับพิจารณาคดีไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินศาลหนึ่ง สำหรับไว้พิจารณาคดีพระราชวงศ์ศาลหนึ่ง ขึ้นอยู่กับกระทรวงวัง แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว จึงได้ยกเลิกศาลพระราชวงศ์ คนไทยทุกคนไม่ว่าไพร่หรือเจ้าเมื่อมีคดีเกิดขึ้นก็จะพิจารณาในศาลเดียวกัน คือได้รับอนุเคราะห์ยิ่งเท่าเทียมกัน

แต่ บทความประเสริฐในหลักไท มีเจตนาเขียนอย่างฉ้อฉลบิดเบือน โดยยกเอาประเด็นปัญหาเศรษฐกิจขึ้นมาพูด แล้วยกตัวอย่างบางตอนของสัญญากับอังกฤษและญี่ปุ่นที่ว่าด้วยปัญหาเศรษฐกิจ ไปเชื่อมโยงกับคำอภิปรายของท่านปรีดีที่กล่าวถึงความเสมอภาคทางศาล บทความประเสริฐได้เชื่อมโยงอย่างฉ้อฉลดังนี้

"นี่คือตัวอย่างของสนธิสัญญาใหม่ที่คณะราษฎรได้แก้ไขกับต่างประเทศ และในการแถลงเรื่องนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐ อาจารย์ปรีดีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้แถลงว่า "ในประเทศของเขาเราได้ขอร้องที่จะได้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขานั้น ได้รับสิทธิ์ในฐานที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (เท่าเทียมกับคนต่างด้าวของประเทศเหล่านั้นได้รับสิทธิในฐานที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง)"

แล้ว บทความของประเสริฐ ก็จวกเข้าให้ว่า "การที่ต่างฝ่าย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ได้รับสิทธิในฐานที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (ภาษาการทูต) เช่นนี้ ตามตัวหนังสือย่อมแสดงความเสมอภาค แต่ตามความเป็นจริงคือไทยเสียเปรียบ เพราะประเทศเหล่านั้นเป็นประเทศเศรษฐกิจ ประเทศไทยเป็นคนจน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจระหว่างเศรษฐีกับคนจน ก็คือให้โอกาสแก่เศรษฐีเอาเปรียบคนจนและคนจนเสียเปรียบเศรษฐี การปฏิบัติความเสมอภาคดังกล่าวก็จะมี**แต่คนอังกฤษคนญี่ปุ่นเท่านั้นมาประกอบเศรษฐกิจในประเทศไทย แต่ไม่มีคนไทยไปประกอบเศรษฐกิจในอังกฤษและญี่ปุ่น...**"

ถูกแล้ว, ถ้าฟังตามความสัมพันธ์ของเหตุและผลหรือตรรกแล้ว ก็เป็นอย่างที่ บทความของประเสริฐ กล่าวอ้าง แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับข้อความที่ท่านปรีดีอภิปรายตอนนี้ มัน**เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ก็คือปัญหาเรื่องศาล**ดังกล่าวมาแล้ว แต่บทความประเสริฐในหลักไทอาศัยความเจนจัดในตรรกบิดเบือนให้ผู้อ่านที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้มาอย่างรอบด้าน หลงเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริง จึงเป็นการประกอบอาชญากรรมทางปัญญาที่น่าละอาย

แล้ว บทความของประเสริฐ ก็เอาไข่เน่าไปชัดคณะราษฎรว่า "ผลของการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าว ก็คือไทยเสียเปรียบทางเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจหนักลงทุกที**ดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน...**"

คือความหมายว่าที่ทางเศรษฐกิจย่ำแย่อยู่ในปัจจุบันนี้ก็สืบเนื่องจากการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าวนั้นเอง

แต่อย่างไรก็ดี ในประเด็นของการแก้ไขสัญญาเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ คำอภิปรายของท่านปรีดีก็ได้อภิปรายไว้แล้วอย่าง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ชัดเจนแล้วว่าทำให้เรามีอิสระดีขึ้นหรือว่าเลวลงอย่างที่บทความของประเสริฐวิจารณ์ และในบทความนั้นได้อ้างคำอภิปรายของท่านปรีดี จึงเป็นการยืนยันได้ว่าผู้เขียนบทความนั้นคือ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร **ได้อ่านคำอภิปรายของท่านปรีดีมาแล้ว** จึงน่าจะรู้และต้องรู้ว่าคำอภิปรายของท่านปรีดีดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นผลประโยชน์ที่สยามจะได้รับจากการแก้ไขสัญญานั้นอย่างไรบ้าง ไม่ใช่เป็นเพียงความเสมอภาคตามตัวหนังสือเท่านั้น เพราะในประเด็นนี้ท่านปรีดีได้อภิปรายว่าดังนี้

"จริงอยู่การเซ็นสัญญาทางไมตรีกับนานาประเทศก็อ้างเนื้อที่จะให้เราถือหลักในเรื่องนี้ คือถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน หมายความว่าเขาก็ย่อมให้คนไทยมีกรรมสิทธิ์ในเมืองเขา หรือเขาขอรับรองบ้างที่จะให้คนของเขาได้มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศสยาม แต่ว่าเราเห็นโดยสภาพของการณ์แล้ว คนไทยเราที่จะไปอยู่ในนานาประเทศนั้น น้อยกว่าที่คนต่างประเทศที่จะเข้ามาในสยาม เหตุฉะนั้นในการเจรจาคราวนี้**เราจึงได้ปลดเปลื้องมิให้มีข้อที่ถ้าพูดตามหลักการแล้ว ตามตัวหนังสือก็มีสิทธิ์เสมอภาคกัน แต่ว่าในทางปฏิบัติไม่มีสิทธิ์เสมอภาคกัน** เราจึงได้แก้สัญญาเสียใหม่ไปในทำนองที่ว่า**อสังหาริมทรัพย์อันจัดว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นเราจะสงวนไว้ให้แก่คนไทย...**"

นายดิเรก ชัยนาม อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ อดีตนักการทูตสำคัญคนหนึ่งของเมืองไทย ผู้เขียนหนังสือ "ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒" อันเป็นหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ อันทรงคุณค่ายิ่ง ได้เขียนหนังสือว่าด้วยผลของการแก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ มีความบางตอนดังต่อไปนี้

"สนธิสัญญาใหม่เหล่านี้ได้ทำขึ้นตามหลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน ถือหลักความเป็นธรรมและหลักคุณประโยชน์แก่กันและกัน และเป็นไปตามแบบเสมอภาคอย่างสมบูรณ์ บทที่ไม่เป็นการเสมอภาคกับบทที่จำกัดเสรีภาพของประเทศไทยไว้โดยใช่เหตุในอันจะจัดวางนโยบายแห่งชาตินั้นได้เป็นอันหมดสิ้น หมายความว่าประเทศไทยได้รับอิสรภาพเต็มบริบูรณ์ในทางรัษฎากรและทางอำนาจศาลกลับคืนมาแล้ว

"หลักการสำคัญที่เนื่องมาจากสนธิสัญญาเหล่านี้ คือ

"ก. อำนาจศาล

"เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๕-๑๘๕๖ ฝ่ายไทยได้ทำสนธิสัญญากับอังกฤษมีข้อความหลายข้อหลายประการ ข้อที่เกี่ยวกับอำนาจศาลนั้นมีว่า คดีทั้งหลายจะเป็นคดีอาญาก็ดีหรือคดีแพ่งก็ดี ซึ่งมีคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นคนในบังคับอังกฤษ ให้กงสุลอังกฤษมีอำนาจพิจารณาพิพากษาฝ่ายเดียว ในสนธิสัญญาที่ฝ่ายไทยได้กระทำกับประเทศอื่นๆ ในยุคนั้น ข้อที่เกี่ยวกับอำนาจศาลก็ได้ดำเนินตามทำนองที่กล่าวนั้น ระเบียบการศาลที่ว่านี้ทำให้เกิดความไม่สะดวกอยู่บ้าง เช่น แม้คดีที่เกิดในหัวเมืองห่างไกลก็ดี ก็ต้องนำมาให้กงสุลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องซึ่งประจำกรุงเทพฯ ได้พิจารณาพิพากษา ซึ่งไม่

สะดวกแก่คู่ความและพยาน ต่อมาใน ค.ศ. ๑๘๙๒ ฝ่ายไทยได้จัดระเบียบการศาลใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย เนื่องด้วยเหตุเหล่านี้ ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องจึงได้ยอมผ่อนผันให้ไทยได้รับอำนาจศาลคืนมาเป็นลำดับ จนถึง ค.ศ. ๑๙๒๐-๑๙๒๖ สนธิสัญญาในยุคนั้นมีโปรโตคล ว่าด้วยอำนาจศาลที่ยอมให้คนในบังคับต่างประเทศที่เกี่ยวข้องขึ้นศาลไทยทั้งหมด โดยมีข้อสงวนว่าภายในกำหนด ๕ ปี หลังจากฝ่ายไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานทูตหรือกงศุลที่เกี่ยวข้องมีสิทธิที่จะถอนคดีเป็นอันระงับไปภายหลังกำหนด ๕ ปีดังกล่าวนั้น ก็โดยฝ่ายเราได้คาดหมายไว้ว่าฝ่ายเราคงจะจัดทำประมวลกฎหมายได้สำเร็จ และประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบถ้วนใน ๒-๓ ปีภายหลัง วันใช้สนธิสัญญาที่ได้ทำในยุคนั้น ถ้าการเป็นไปตามที่ได้คาดหมายไว้สิทธิถอนคดีดังกล่าวนั้นก็คงจะระงับไปก่อนสนธิสัญญาเหล่านั้นสิ้นอายุ ๑๐ ปี แต่เผอิญการจัดทำประมวลกฎหมายของฝ่ายเราได้กินเวลานานกว่าที่คาดหมายไว้ และฝ่ายเราได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบถ้วนเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ คือเมื่อก่อนสิ้นอายุ ๑๐ ปี ของสนธิสัญญายุค ค.ศ. ๑๙๒๐-๑๙๒๖ ไม่นานนัก ต่างประเทศทีเกี่ยวข้องจึงยังคงมีสิทธิถอนคดีดังกล่าวข้างต้นนั้นอยู่ต่อไปอีก ๕ ปี คือจนถึงวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

"เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ ก่อนที่ฝ่ายไทยจะบอกเลิกสนธิสัญญายุค ค.ศ. ๑๙๒๐-๑๙๒๖ ได้มีปัญหาว่า การบอกเลิกสนธิสัญญาที่กล่าวนั้น จะเป็นการบอกเลิกโปรโตคลว่าด้วยอำนาจศาลซึ่งติดท้ายหนังสือสัญญานั้น และซึ่งที่กำหนดหมดอายุของตนต่างหาก (คือ ๕

ปี ภายหลังที่ฝ่ายไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบถ้วนแล้ว) ด้วยในตัวหรือไม่ ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เปิดให้มีการถกเถียงปัญหาข้อนี้กับต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เมื่อรัฐบาลไทยได้บอกเลิกสัญญายุค ค.ศ. ๑๙๒๐-๑๙๒๖ ใน พ.ศ. ๒๔๗๙ **รัฐบาลไทยได้ใช้วิธีขอร้องให้ต่างประเทศเหล่านั้นยินยอมด้วยดี** ในอันที่จะยกเลิกสิทธิถอนคดีเสีย ซึ่งเป็นมรดกชิ้นสุดท้ายที่ตกทอดมาจากระบอบการสภาพภายนอกอาณาเขตในกาลก่อน คำร้องขอของฝ่ายไทยนี้ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้ยินยอมตามด้วย กล่าวคือ

"๑) ประเทศที่มีสิทธิถอนคดีได้ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ก็ได้สิทธินั้น อาทิ อังกฤษ, อิตาลี, นอร์เวย์, เดนมาร์ค, เบลเยี่ยม, เนเธอร์แลนด์, โปรตุเกส

"๒) ประเทศที่สละสิทธิถอนคดีไม่ได้ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญของตน แต่ยอมให้ยกเลิกสิทธิถอนคดีโดยสนธิสัญญาที่ทำกันใหม่ และรับรองได้ว่าจะไม่ใช้สิทธินั้นในระหว่างเวลาที่สนธิสัญญาใหม่ยังไม่ประกาศใช้ ก็ได้ให้คำรับรองเช่นนั้น อาทิ สวีเดน, ฝรั่งเศส, (สนธิสัญญาฉบับใหม่กับสวีเดนและฝรั่งเศสได้ประกาศใช้เมื่อ ๑ มีนาคม ๒๔๘๐ และ ๒๗ มกราคม ๒๔๘๑ เป็นต้นไปตามลำดับ)

"๓) ประเทศซึ่งตามวิถีทางรัฐธรรมนูญของตนสละสิทธิถอนคดี หรือรับรองว่าจะไม่ใช้สิทธินั้นไม่ได้ ก็ได้ยอมให้ยกเลิกคดีโดยสนธิสัญญาที่ทำกันใหม่ อาทิญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สนธิสัญญาญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาได้เป็นอันใช้แล้วแต่วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ และ วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นไปตามลำดับ

ฉะนั้น สำหรับประเทศดังกล่าวนี้สิทธิถอนคดี ก็ได้ระงับสิ้นไปแล้วเหมือนกันตั้งแต่วันที่ที่กล่าวนั้น

"ส่วนสเปนนั้น เมื่อรัฐบาลไทยได้ขอร้องให้ฝ่ายสเปนยินยอมด้วยดีในอันที่จะยกเลิกสิทธิ์ถอนคดีเสีย ฝ่ายสเปนมิได้ทักท้วงมาประการใด จึงเป็นอันถือได้ว่าในกรณีสเปนนี้สิทธิถอนคดีได้ระงับไปแล้ว

"จึงเป็นอันว่าคนต่างด้าวทุกคนในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคนชาติของประเทศที่มีสนธิสัญญากับประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม ต้องขึ้นศาลไทยและไม่ได้รับสิทธิพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องนี้ยิ่งไปกว่าคนไทย กล่าวคือ กงสุลต่างประเทศเกี่ยวข้องไม่มีสิทธิ์เข้านั่งฟังพิจารณาในศาล และแสดงความเห็นเกี่ยวกับคดีที่พิจารณาได้ต่อไป แต่ถ้าจะเข้าไปฟังการพิจารณาของศาลอย่างประชาชนนั้นย่อมทำได้ ศาลไม่จำเป็นต้องส่งสำนวนคดีไปยังกงสุลของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และกงสุลไม่มีสิทธิที่จะทำความเห็นติดไว้ในสำนวนคดี ทั้งเจ้าพนักงานหรือกงสุลต่างประเทศ ก็ไม่มีสิทธิถอนคดีไปจากศาลไทยได้ และในคดีต่างด้าวเป็นคู่ความกันหรือเป็นเจ้าทุกข์นั้น ก็ไม่จำเป็นต้องมีที่ปรึกษากฎหมาย หรือผู้พิพากษาที่เป็นชาวยุโรปนั่งฟังการพิจารณาอยู่ด้วย และคนต่างด้าวทุกคนมีสิทธิฎีกาได้ในปัญหาข้อกฎหมาย และทั้งจะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงก็ย่อมทำได้ภายในขอบข่ายแห่งกฎหมายเช่นเดียวกับคนไทย

"พิกัดอัตราศุลกากร

"ในสนธิสัญญาที่ไทยได้ทำกับต่างประเทศในยุคปี ค.ศ. ๑๘๕๕-๑๘๕๖ นั้น มีข้อกำหนดให้ฝ่ายไทยตั้งสถานศุลกากรหรือ

ที่เรียกกันว่าโรงภาษีขึ้น เพื่อทำการตรวจสินค้าที่นำขึ้นจากเรือและเก็บอากรจากสินค้านั้นๆ แต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าสำหรับสินค้าที่นำเข้ามาในประเทศสยามนั้น ให้รัฐบาลสยามเรียกเก็บอากรขาเข้าหรืออากรศุลกากรได้ เพียงในอัตราร้อยละสามแห่งราคาสินค้านั้นๆ เป็นอย่างสูง หรือที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกกันว่าภาษีร้อยชักสาม ซึ่งประเทศมหาอำนาจเป็นผู้กำหนดขึ้นและเราจำเป็นต้องปฏิบัติตาม

"ต่อมาใน ค.ศ. ๑๘๙๓ (ร.ศ. ๑๑๒) ไทยได้ทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสอีกฉบับหนึ่ง ข้อความหลายข้อ ข้อที่เกี่ยวกับอากรขาเข้านั้น มีว่าในระหว่างที่ไทยกับฝรั่งเศสยังไม่ได้ทำข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรนั้น รัฐบาลไทยรับว่าจะไม่เก็บอากรศุลกากรในเมืองพระตะบองและเมืองนครเสียมราฐกับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในเขต ๒๕ กิโลเมตร จากฝั่งแม่น้ำโขง ส่วนฝรั่งเศสนั้นรับว่าจะไม่เก็บอากรศุลกากรจากสินค้าต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นในเมืองและดินแดนเขตที่กล่าวแล้ว ในขณะที่ทำสนธิสัญญาฉบับปี ค.ศ. ๑๘๙๓ นี้ เมืองพระตะบองและเมืองนครเสียมราฐเป็นของไทยอยู่จึงได้มีอยู่ในสนธิสัญญาด้วย แต่ภายหลังเมืองทั้งสองนี้ได้ตกเป็นของฝรั่งเศสไป ในส่วนที่เกี่ยวกับเมืองทั้งสองนี้ข้อสัญญาที่กล่าวนั้น จึงเป็นอันตกไปด้วย และเขตปลอดศุลกากรคงกินความเฉพาะ ๒๕ กิโลเมตร จากฝั่งขวา (ฝั่งไทย) ของแม่น้ำโขงเท่านั้น

"อย่างไรก็ดี รายได้ที่ได้จากการเก็บอากรขาเข้าในอัตราร้อยละสามนั้น ปรากฏว่าเพียงพอกับความต้องการของประเทศไทยในสมัยนั้น แต่ต่อมาบ้านเมืองของเราเจริญยิ่งขึ้น และมีการสร้างทางรถไฟ มีการชลประทาน การประปา มีการขยายโครงการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ศึกษา ฯลฯ ค่าใช้จ่ายของประเทศ จึงทวีเพิ่มขึ้นมาก กับทั้งราคาเงินก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมากด้วย เมื่อฝ่ายไทยย่อมอยู่ในฐานะที่ลำบากจึงจำเป็นต้องแสวงหารายได้จากทางอื่น และได้พยายามขอแก้สนธิสัญญาที่กล่าวข้างต้นนั้นเรื่อยมา

"ครั้นถึง ค.ศ. ๑๙๒๐ สหรัฐอเมริกาได้ตกลงยอมแก้สนธิ-สัญญากับไทย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับอากรศุลกากรนั้นสหรัฐอเมริกาได้ยอมยกเลิกข้อจำกัดเกี่ยวกับพิกัดอัตราร้อยชักสามเสีย และขอรับผลปฏิบัติอย่างเดียวกับที่ฝ่ายไทยให้แก่ประเทศอื่นๆ แทน ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๒๔-๑๙๒๖ ประเทศอื่นๆ ก็ได้ยอมแก้สนธิสัญญากับไทยในทำนองเดียวกันเหมือนกัน แม้สนธิสัญญาที่ทำในยุคนี้ทุกฉบับจะมีหลักการว่า ให้ไทยมีอิสระภายในทางรัษฎากรก็ดี แต่ปรากฏว่าบางฉบับยังมีบทผูกมัดฝ่ายไทยว่า ในระหว่างเวลา ๑๐ ปีแรก ฝ่ายไทยจะไม่เรียกเก็บอากรศุลกากรจากสินค้าบางอย่างสูงกว่าอัตราที่ระบุไว้ เช่น ด้ายดิบ ด้ายเย็บผ้า ผ้าและสิ่งอื่นๆ ที่ทำด้วยฝ้ายไม่เกินร้อยละ ๕ แห่งราคา หมวกไม่เกินร้อยละ ๑๐ แห่งราคา รถยนต์นั่งและรถยนต์บรรทุกไม่เกินร้อยละ ๑๐ แห่งราคา เหล่านี้เป็นต้น

"ส่วนเขต ๒๕ กิโลเมตรจากฝั่งขวา (ฝั่งไทย) ของแม่น้ำโขงนั้นยังเป็นเขตปลอดศุลกากรอยู่ตามเดิม เพราะฝ่ายไทยและฝรั่งเศสยังไม่ได้ทำข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรกัน

"ตามสนธิสัญญาที่ฝ่ายไทยได้ทำกับต่างประเทศในปี ๒๔๘๐-๒๔๘๑ นั้นฝ่ายไทยได้รับอิสระภาพเต็มที่ทางรัษฎากรโดยไม่มีข้อจำกัดผูกมัดอย่างไร จึงเป็นอันว่าประเทศเราได้รับเอกราช

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ทางเศรษฐกิจคืนมาแล้วส่วนหนึ่ง คือทางด้านศุลกากร ซึ่งฝ่ายไทยเราจะเรียกเก็บศุลกากรอย่างใดเพียงไรก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

"แต่ก็มีข้อที่ควรระลึกถึงเหมือนกัน คือสำหรับพิกัดอัตราศุลกากรนั้น สนธิสัญญาใหม่ให้เป็นไปตามกฎหมายแห่งประเทศที่สินค้าถูกนำเข้าไปในอาณาเขต และให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง หมายความว่าเราจะเรียกเก็บอากรศุลกากรจากสินค้าอย่างใดในอัตราเท่าใด เช่น จะเรียกเก็บตามราคาหรือตามสภาพก็ย่อมทำได้ตามที่เราเห็นควร แต่เราจะต้องเรียกเก็บให้เหมือนกันหมดทุกประเทศ คือสินค้าอย่างเดียวทีมาจากประเทศต่างๆ นั้นจะต้องเรียกเก็บอากรศุลกากรในอัตราเดียวกัน จะเลือกปฏิบัติว่าถ้ามาจากประเทศนั้นเก็บในอัตราหนึ่ง จากประเทศโน้นเก็บในอัตราหนึ่ง และถ้ามาจากประเทศนี้เก็บในอีกอัตราหนึ่งนั้นไม่ได้

"อนึ่ง ในคราวทำสนธิสัญญาใหม่กับต่างประเทศคราวนี้ ฝ่ายไทยได้ถือโอกาสขอทำข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรกับฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวกับอินโดจีนด้วย ข้อตกลงนี้ได้ลงนามกัน ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ และมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากร ดังนี้คือ

"๑) ให้ยกเลิกเขตปลอดศุลกากร ๒๕ กิโลเมตรจากฝั่งขวา (ฝั่งไทย) ของแม่น้ำโขงตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาปี ค.ศ. ๑๘๙๓ นั้นเสีย

"๒) สินค้าที่ประเทศทั้งสองฝ่ายประสงค์จะเก็บอากรที่ชายแดนนั้นได้แก่ไม้ขีดไฟ, บุหรี่ซิการ์ บุหรี่ซิกาเรตต์และยาสูบที่จัดทำแล้วอย่างอื่นๆ น้ำมันเบนซิน น้ำมันเตโรซีนและน้ำมันหยอด

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เครื่องและเครื่องดื่มที่มีอัลกอฮอล์ โสม สีย้อมผ้าที่จัดทำแล้ว, แพรผืนและเครื่องนุ่งห่มไหมแท้ แพรผืนและเครื่องนุ่งห่มไหมผสมมีไหมล้วนเกินกว่าร้อยละ ๕๐ เครื่องจักรเครื่องกลไกและส่วนต่าง ๆ รถยนต์เครื่องอุปกรณ์และส่วนต่าง ๆ (บัญชีสินค้าเหล่านี้อาจเพิ่มเติมต่อไปได้)

"๓) ส่วนสินค้าอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ราษฎรในชายแดนนั้นจะเก็บก็ต่อเมื่อสินค้านั้น ๆ ผ่านแนวศุลกากรของแต่ละฝ่ายที่ได้ตกลงกันไว้"

ข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรที่ว่านี้ได้เป็นผลเนื่องมาจากการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศที่รัฐบาลไทยโดยท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นตัวแทนแก้ไขและลงนามในสนธิ-สัญญาเหล่านั้น ซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศขณะนี้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้โดยไม่กระดากปากว่าท่านปรีดีเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ในการปลดเปลื้องพันธะอันไม่เป็นธรรมที่ต่างประเทศได้ผูกมัดไทยไว้ นั่นก็คือท่านปรีดีได้กอบกู้เอกราชของชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากการแก้ไขสนธิสัญญาเพื่อความเสมอภาคและยุติธรรมดังกล่าวแล้ว ได้ยังผลให้เกิดข้อตกลงและข้อกำหนดอันเป็นผลดีแก่ไทยเรานั้นหลายประการเช่น

"ก. กรรมสิทธิที่ดิน

"สนธิสัญญาซึ่งไทยทำกับต่างประเทศในยุค ค.ศ. ๑๘๕๕-๑๘๕๖ มีบทว่าด้วยการที่คนในบังคับของประเทศเหล่านั้นจะถือ

กรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศอยู่ด้วยเหมือนกัน เป็นการกำหนดเขตที่ให้ขายให้เช่าแก่พวกฝรั่ง กล่าวคือที่ภายในกรุงเทพฯ และภายในเขตที่ห่างกำแพงพระนครออกไป ๒๐ เส้นเข้ามาโดยรอบนั้น อนุญาตให้คนในบังคับของประเทศเหล่านั้นเช่าได้ แต่จะถือกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นไม่ได้ เว้นไว้แต่จะได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้วถึง ๑๐ ปี หรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากรัฐบาลไทยแล้ว จึงจะถือกรรมสิทธิ์ได้ ส่วนที่ห่างกำแพงพระนคร ๒๐ เส้น ออกไปเพียงเรือพายเรือแจวจะไปถึงได้ใน ๒๔ ชั่วโมงออกไปเท่านั้น จะเช่าหรือถือกรรมสิทธิ์ที่ดินไม่ได้

"ในปี พ.ศ. ๒๓๙๙ ได้มีพระกระแสรับสั่งราชโองการฉบับหนึ่ง กำหนดเขตที่ดินที่ให้ขายให้เช่ากับพวกฝรั่ง ประกาศฉบับนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า "ประกาศรัชกาลที่ ๔" และเขตที่ดินที่กำหนดให้ขายให้เช่าแก่ฝรั่งนั้น ก็เป็นอย่างเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาที่กล่าวข้างต้นนั้นเอง แต่ตามถ้อยคำที่ใช้ในประกาศปรากฏชัดว่าประกาศนั้นใช้แต่เฉพาะคนผิวขาวหรือที่เรียกว่า "ฝรั่งนอก" เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นคนในบังคับของประเทศที่มีสนธิสัญญากับไทยหรือไม่ก็ตาม คนที่มิใช่คนผิวขาว เช่น จีน เป็นต้น จึงไม่อยู่ภายในบังคับของประกาศนี้ อนึ่ง คำว่า "ฝรั่งนอก" นั้นชวนให้เห็นว่ามี "ฝรั่งเดิม" ซึ่งได้แก่ชาวโปรตุเกสและพวกฝรั่งซึ่งได้อยู่ในประเทศไทยมาก่อนแล้ว

"ใน ค.ศ. ๑๙๐๗ และ ๑๙๐๙ เนื่องจากฝรั่งเศสและอังกฤษได้ยอมผ่อนผันในเรื่องอำนาจศาลให้แก่ไทยยิ่งขึ้น ฝ่ายไทยจึงได้ยอมให้คนเชื้อชาติเอเชียในบังคับหรืออารักขาของฝรั่ง (ตามสนธิสัญญา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กับฝรั่งเศส ปี ค.ศ. ๑๙๐๗) และยอมให้คนในบังคับอังกฤษทั้งหลาย ไม่ว่าเชื้อชาติใด (คือทั้งที่ฝรั่งและที่ไม่เป็นฝรั่ง) ตามสนธิสัญญากับอังกฤษ ค.ศ. ๑๙๐๙ ถือกรรมสิทธิที่ดินในประเทศไทยอย่างเดียวกับคนไทย

"ตามสนธิสัญญาที่มีอยู่กับต่างประเทศ **เมื่อก่อนหน้าไทยบอกเลิกเสียในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ นั้น** บางฉบับไม่มีบทบาทว่าด้วยการถือกรรมสิทธิในที่ดินเลย เช่น สนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกาและสวิตเซอร์แลนด์ บางฉบับให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง คือมีกรรมสิทธิเท่าเทียมกับคนต่างด้าวอื่นๆ เช่น ญี่ปุ่น, เดนมาร์ค, เนเธอร์แลนด์, นอรเวย์, โปรตุเกส, สเปน, สวีเดนและเยอรมันนี มีบางฉบับให้ผลปฏิบัติอย่างคนชาติพื้นเมือง คือมีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทย เช่น อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลีและเบลเยี่ยม

"แต่ตามสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่ได้ทำกันภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ฐานะในเรื่องถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไป คือประเทศต่างๆ (นอกจากประเทศโปรตุเกส, อังกฤษ, ฝรั่งเศสและอิตาลี) ได้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน ทั้งนี้ กฎหมายของประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมให้คนไทยถือกรรมสิทธิที่ดินในประเทศนั้นๆ ได้ คนของเขาจึงจะถือกรรมสิทธิที่ดินในประเทศไทยได้ ส่วนคนของแต่ละฝ่ายจะมีสิทธิถือแค่ไหนนั้นเป็นอันมีสิทธิเท่าเทียมกับคนต่างด้าวอื่นๆ เท่านั้น หามีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยไม่

"เฉพาะโปรตุเกสนั้นไม่ปรากฏว่าสนธิสัญญาฉบับใหม่มีบทว่าด้วยการถือกรรมสิทธิที่ดิน

"ส่วนอังกฤษ, ฝรั่งเศสและอิตาลีสามประเทศก็ไม่ได้มีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยเหมือนอย่างแต่ก่อนแล้ว แต่ในสนธิสัญญาใหม่กับประเทศทั้งสามนี้ก็ได้วางหลักไว้ว่า ให้คนของประเทศเหล่านี้ถือกรรสิทธิที่ดินในประเทศไทยได้ โดยมีเงื่อนไขสงวนว่า ประเทศเจ้าของอาณาเขตจะวางเงื่อนไขอย่างใดเพื่อความมั่นคงของชาติก็ได้ ทั้งนี้ ได้มีหนังสือแลกเปลี่ยนกันโดยชัดเจนว่าฝ่ายไทยจะได้สงวนที่ดินแห่งสาธารณะสมบัติของแผ่นดินไว้ให้แก่คนไทย ส่วนที่ดินเอกชนมีทรัพย์สินอยู่แล้วนั้น ก็อนุญาตให้ถือกรรมสิทธิได้ เพื่อการต่าง ๆ นอกจากประกอบเกษตรกรรม

"ตามนี้ สนธิสัญญาใหม่เหล่านี้มิได้ห้ามในตัวว่า มิให้คนของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องถือกรรมสิทธิในที่ดินแห่งสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน หรือมิให้ถือกรรมสิทธิที่ดินเพื่อประกอบเกษตร-กรรม ความจริงบทในสนธิสัญญาเหล่านี้หมายความเพียงเท่านี้ คือ ฝ่ายไทยได้สงวนสิทธิไว้ว่าอาจจะห้ามเช่นนั้นได้ ซึ่งถ้าจะห้ามเช่นนั้นแล้วก็จะต้องออกกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้ใช้บังคับทั่วไปตลอดถึงคนของประเทศที่ไม่มีสนธิสัญญากับไทยด้วย

"เป็นอันว่าตามสนธิสัญญาฉบับใหม่เหล่านี้ **ฝ่ายไทยมีสิทธิที่จะสงวนที่ดินส่วนมากในประเทศไทยไว้ให้แก่คนไทยได้ ซึ่งต่อมารัฐบาลไทยก็ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้** เพื่อรักษาผลประโยชน์ของคนไทยและชาติไทย ดังที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้

"ข. การจับสัตว์น้ำในน่านน้ำอาณาเขตและการค้าขายชายฝั่ง

"เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพและประโยชน์ได้เสีย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อันสำคัญของชาติ ในสนธิสัญญาฉบับใหม่ทุกฉบับก็ได้มีบทสงวนไว้ให้เป็นไปตามกฎหมายบ้านเมืองแต่ละฝ่าย หมายความว่าแต่ละฝ่ายจะออกกฎหมายอย่างไรในเรื่องเหล่านี้ก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควร แม้ถึงว่าจะออกกฎหมายสงวนการเหล่านี้ไว้ให้แก่คนของชาติตนโดยเฉพาะเท่านั้นก็ย่อมทำได้ แต่ทั้งนี้มีหลักทั่วไปว่าจะต้องไม่จงใจเลือกปฏิบัติ ให้คนต่างด้าวประเทศหนึ่งเสียเปรียบคนต่างด้าวอื่นๆ คือจะต้องให้คนต่างด้าวทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นคนชาติของประเทศที่มีสนธิสัญญากับเราหรือไม่ก็ตาม ได้รับผลเท่าเทียมกันและกันในเรื่องเหล่านี้ในพฤติการณ์อย่างเดียวกัน

"ค. การเข้าเมืองและการแปลงสัญชาติ

"เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนต่างด้าวโดยเฉพาะ และตามสนธิสัญญาฉบับใหม่ ฝ่ายไทยก็ได้สงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะออกกฎหมายอย่างไรในเรื่องเหล่านี้ ฝ่ายเราจะไม่จงใจเลือกปฏิบัติ ให้คนต่างด้าว ซึ่งเป็นคนชาติของประเทศหนึ่งเสียเปรียบคนต่างด้าวอื่นๆ ในพฤติการณ์อย่างเดียวกันดังกล่าวแล้วข้างต้น

"ง. การอาชีพ

สำหรับเรื่องนี้ สนธิสัญญาฉบับใหม่ให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ตามนี้หมายความว่าคนชาติของประเทศที่มีสนธิสัญญากับเราไม่มีสิทธิในเรื่องนี้เท่าเทียมกับคนไทย แต่หากมีสิทธิเท่าเทียมกับคนต่างด้าวอื่นๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าหากฝ่ายเราเห็นสมควรจะสงวนการอาชีพบางอย่างไว้ให้แก่คนไทยโดยเฉพาะ ก็ย่อมทำได้

"จ. สิทธิขึ้นศาล

"ในเรื่องนี้สนธิสัญญาฉบับใหม่ให้ผลปฏิบัติอย่างคนชาติพื้นเมือง และคนของชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ คือให้คนชาติของแต่ละฝ่ายมีสิทธิเท่าเทียมกันกับคนต่างด้าวอื่นๆ

"สำหรับประเทศที่มีอาณานิคมนั้น ในอาณานิคมบางแห่งเขามีศาล ๒ ชนิด คือศาลสำหรับชำระคดีเกี่ยวกับฝรั่งศาลหนึ่ง และศาลสำหรับชำระคดีเกี่ยวกับคนที่เป็นชาวพื้นเมืองในอารักของเขาอีกศาลหนึ่ง เมื่อสนธิสัญญาให้ผลปฏิบัติในการขึ้นศาลเท่าเทียมกับคนชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งด้วยแล้ว คนไทยที่อยู่ในอาณานิคมเช่นว่านั้น ก็ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกับคนต่างด้าวอื่นๆ ในส่วนนี้ รวมทั้งคนต่างด้าวที่เป็นฝรั่งด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้คนไทยก็ย่อมมีสิทธิขึ้นศาลเดียวกับพวกฝรั่ง

"ฉ. การผูกขาด

สนธิสัญญากับต่างประเทศฉบับซึ่งฝ่ายเราได้บอกเลิกไปนั้น ส่วนมากมีบทยอมให้ฝ่ายไทยตั้งการผูกขาดได้ ไม่ว่าจะผูกขาดสินค้าใดๆ ก็ตาม แต่สนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกาฉบับปี ค.ศ. ๑๙๒๐ มีบทห้ามแต่ละฝ่ายมิให้ตั้งการผูกขาดสินค้า ซึ่งผลิตหรือทำหัตถกรรมในอาณาเขตของแต่ละฝ่าย โดยมีข้อยกเว้นบางประการ ส่วนสนธิ-สัญญากับอังกฤษและฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. ๑๙๒๕ นั้น มิได้ห้ามการตั้งการผูกขาด แต่หากกำหนดว่าในการที่แต่ละฝ่ายจะต้องการผูกขาดนั้น ในกรณีฝรั่งเศสจะต้องปรึกษาหารือกับอีกฝ่ายหนึ่งก่อน เพื่อให้การผูกขาดนั้นกระทบกระเทือนอย่างน้อยที่สุดถึงความสัม-พันธ์ทางพาณิชย์ของประเทศทั้งสอง และในกรณีอังกฤษนั้น อาจ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

มีปัญหาเรื่องการใช้ค่าทดแทนแก่คนในบังคับอังกฤษที่เกี่ยวข้อง

"แต่ตามสนธิสัญญาใหม่นั้น **ข้อผูกพันว่าด้วยการผูกขาดดังกล่าวข้างต้นเป็นอันยกเลิกหมด** ฉะนั้นต่อไปฝ่ายเราจะตั้งการผูกขาดสินค้าใดๆ ก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องปรึกษาหารือประเทศอื่นใดก่อน กับทั้งไม่มีปัญหาในเรื่องค่าทดแทนด้วย"

การแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่ชอบธรรมทั้งหลาย ที่นานาประเทศได้ผูกมัดเราไว้ทั้งในด้านการศาล และการเศรษฐกิจ (รัษฎากร) ซึ่งรัฐบาลไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็ได้พยายามที่จะแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่ชอบธรรมเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลาเหมือนกัน แต่เงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมไม่อำนวยความสำเร็จให้ ดังนั้นภาวะสภาพนอกอาณาเขตก็ดี หรือภาษีขาเข้าที่เราถูกบังคับให้เก็บเพียงร้อยละสามของราคาสินค้า ซึ่งเรียกกันว่าภาษีร้อยชักสามก็ดี อันเป็นซากเดนของสภาพกึ่งเมืองขึ้นที่เหลือตกค้างมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันล้าหลังนั้น ก็พึ่งจะมาแก้ไขสนธิสัญญาเพื่อความยุติธรรมในฐานะเท่าเทียมกันได้สำเร็จ ในสมัยรัฐบาลประชาธิปไตยยุคพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี และท่านปรีดี พนมยงค์ หรือในนามบรรดาศักดิ์ว่าหลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นตัวการอันสำคัญยิ่งในการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ ดังปรากฏเอกสารหลักฐานทั้งที่เป็นหนังสือและรูปภาพ (ภาพการลงนามแก้ไขสนธิสัญญาระหว่างท่านปรีดีในนามรัฐบาลไทยกับบรรดาทูตานุทูตในนามของรัฐบาลนานาประเทศ) อยู่ในกระทรวงการต่างประเทศขณะ

นี้ และตั้งแต่บัดนั้นมาประเทศไทยเราก็มีเอกราชสมบูรณ์ในทางศาล เช่นเดียวกับนานาประเทศตะวันตกทั้งหลาย สภาพนอกอาณาเขต เป็นอันสิ้นสุดลงแต่นั้นมา และเอกราชในทางเศรษฐกิจเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับการเก็บภาษี ก็เป็นอันว่ามีสิทธิสมบูรณ์ที่จะเรียกเก็บเอาได้ตามความพอใจ เฉกเช่นประเทศเอกราชทั้งหลาย

อนึ่ง ภายหลังจากที่สภาฯ ได้ให้ความเห็นชอบในการแก้ไขสัญญาดังกล่าวแล้ว รายงานฯ สภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๐ (สมัยสามัญ) ครั้งที่ ๑๘ หน้า ๑๐๗๓ ได้บันทึกไว้ดังนี้

"นายกิมเส็ง สินธุเสก ผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี ได้เสนอญัตติต่อสภาเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ขอให้สภาลงมติขอบคุณรัฐบาล ที่ได้ดำเนินการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศจนให้สยามได้เอกราชในทางศาล ทางเศรษฐกิจ และทางการเมืองเท่าเทียมกับนานาประเทศที่เป็นเอกราชทั้งหลาย

"ที่ประชุมสภาฯ ได้ลงมติเห็นชอบด้วยและแสดงความขอบคุณด้วยการปรบมือ

"หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ได้กล่าวขอบคุณสภาในนามของรัฐบาลว่า ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบคุณท่านกรรมาธิการและท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลาย ในการที่ได้ช่วยพิจารณาหนังสือสัญญา ซึ่งประเทศสยามได้ทำกับนานาประเทศด้วยดี จนกระทั่งสภาฯ ได้ให้ความเห็นชอบ ขอท่านทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วได้รับความขอบคุณจากรัฐบาลด้วย"

เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูคุณงามความดีของผู้รับใช้ชาติ รัฐบาลในสมัยต่อมาคือรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขอ

พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการแผ่นดินให้แก่ท่านปรีดี และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นบำเหน็จความดีความชอบ ดังคำประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๘๑ มีข้อความละเอียดดังนี้

"นายกรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่า ตามที่ประเทศสยามได้แก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศเสร็จสิ้นลงรวม ๑๓ ชาติแล้วนั้น นับว่าชาติไทยเราได้รับสิทธิ์เสมอภาคทุกประการ ซึ่งย่อมเป็นเกียรติและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก และเนื่องจากผลอันนี้ เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ศกนี้ กระทรวงการคลังได้สั่งเปิดด่านศุลกากรบางแห่งตามชายแดน**แม่น้ำโขง**แล้วด้วย ในการที่ได้ทำสนธิสัญญาสัญญาใหม่จนเป็นผลสำเร็จนี้ **หลวงประดิษฐ์มนูธรรม เมื่อยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เป็นผู้ดำเนินการตลอดมา** กับได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก**หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ** ที่ปรึกษาสำนักนายก-รัฐมนตรีและที่ปรึกษาฝ่ายไทยในกระทรวงการต่างประเทศ นับว่าเป็นความชอบในราชการของชาติเป็นอย่างยิ่ง จึงได้นำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาขอพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการแผ่นดิน ให้แก่หลวงประดิษฐ์มนูธรรม และหม่อมเจ้าวรรณ-ไวทยา วรวรรณ เพื่อเป็นบำเหน็จความชอบต่อไป

"คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติเมื่อวันที่ ๑๓ เดือนนี้ (กุมภาพันธ์) เห็นชอบด้วย และได้นำความกราบบังคมทูลต่อไป เมื่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัวทราบเรื่องแล้ว ก็ได้ลงมติเห็นว่าเป็นเรื่องการควร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อย่างยิ่งแล้ว เพราะท่านทั้งสองนี้ได้กระทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก นับว่าเป็นความดีความชอบยิ่งนัก และในโอกาสนี้ยังได้แสดงความขอบใจและชมเชยหลวงประดิษฐ์มนูธรรม และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นพิเศษอีกด้วย"

จากการแก้ไขสนธิสัญญาที่นานาประเทศผูกมัดเราไว้ ทั้งด้านการเมือง การศาลและการเศรษฐกิจ มาเป็นอิสระแก่ตัวเองทั้ง ๓ ด้าน จนกระทั่งสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้แสดงความขอบคุณรัฐบาล คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แสดงความชื่นชมยินดี และประวัติศาสตร์ก็ได้บันทึกไว้ว่าในการแก้ไขสัญญาครั้งนั้นเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงทั้งด้านการศาลและการเศรษฐกิจ

แต่ "บทความของประเสริฐ" ในหลักไทกลับเหยียบย่ำทำลายและเยาะเย้ยถากถางว่า

"อย่างไรก็ดี การที่ผมพูดถึงการแก้ไขสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจให้เกิด "ความเสมอภาค" ของคณะราษฎรตามที่กล่าวมานี้ โปรดอย่าเข้าใจว่าผมคัดค้านการแก้ไขสนธิสัญญาที่มหาอำนาจทำผูกมัดไทยมาแต่ก่อน ผมสนับสนุนอย่างเต็มที่ในการแก้ไขสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจให้เสมอภาค **แต่ไม่ใช่เสมอภาคอย่างของคณะราษฎร** และก็ไม่ใช่วิจารณ์ตำหนิคณะราษฎรในการทำสนธิสัญญาเสมอภาคทางเศรษฐกิจแบบนั้น **เพราะผมรู้อยู่ว่าเมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติประชาธิปไตยตามลำพัง โดยไม่ร่วมมือกับประชาชน** ก็ย่อมจะทำสนธิสัญญาเสมอภาคทางเศรษฐกิจได้เพียงแค่นั้น"

ครับ, พคท. ก็เคยวิจารณ์คณะราษฎรเช่นนี้แหละ และจะ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

วิจารณ์อย่างไรก็เป็นสิทธิ์ของผู้วิจารณ์ ที่ย่อมจะกระทำได้ตามทรรศนะแห่งจุดยืนของตน **แต่ผู้วิจารณ์ไม่มีสิทธิ์ที่จะบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์** และใครก็ตามที่บังอาจบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ กงล้อประวัติศาสตร์นั้นเองที่จะบดขยี้ให้เป็นผุยผง

ผมยังจะชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ต่อไปอีก ตราบที่ยังมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์กัน และตราบเท่าที่ผมยังไม่ถูกกำจัดด้วยวิธีการใดๆ

ครับ, ผมอ่อนในยุทธวิธี แต่ในเมื่อผมยืนอยู่กับสัจจะด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผมจึงไม่จำเป็นต้องมียุทธวิธีกับใคร

อนึ่ง ท่านผู้ใฝ่ในความรู้และสัจจะต้องการทราบบทบาทของขบวนการเสรีไทย ในภารกิจรับใช้ชาตินับแต่ขบวนการก่อกำเนิดขึ้นจนกระทั่งปิดฉากลง จะหาอ่านได้จากหนังสือ **"ท่านปรีดี พนมยงค์ เล่าเรื่องขบวนการเสรีไทย"** ซึ่งผมได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นอย่างสมบูรณ์ที่สุด

ในการชำระประวัติศาสตร์ฉบับ "หลักไท" ฉบับที่แล้ว ผมขึ้นต้นด้วยข้อความว่า "ด้วยหนังสือรายสัปดาห์ชื่อหลักไท ได้ลงบทความของผู้ใช้นามว่า "ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร" "แล้วผมก็ใช้คำว่า "บทความ" ว่าอย่างนั้นอย่างนี้แทนที่จะใช้อ้างนาม "ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร" อันเป็นบุคคลที่ผมให้ความคารวะเสมออาจารย์

และก็ได้ตั้งความหวังไว้ว่าข้อผิดพลาดในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ จะด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ที่อาจารย์ประเสริฐ

ได้สำแดงให้ปรากฏในนิตยสารหลักไท จะสิ้นสุดลงเสียที แต่ความหวังของผมก็ต้องพังทลายลง เมื่ออาจารย์เสริฐยังคงสำแดงความผิดพลาดในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ให้ปรากฏในนิตยสารหลักไทอยู่ต่อไป อันอาจทำให้ผู้อ่านนิตยสารฉบับนั้นหลงผิดเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริง และโดยที่ผมก็ได้บอกไว้แล้วในท้ายเล่ม **"ชำระประวัติศาสตร์ฉบับหลักไท"** ฉบับที่แล้วว่า

"ผมยังจะชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ต่อไปอีก ตราบที่ยังมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์กัน และตราบเท่าที่ผมยังไม่ถูกกำจัดด้วยวิธีการใดๆ"

ดังนั้น ในฉบับนี้ผมจึงจำเป็นจะต้องชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ต่อไป และเพื่อความชี้ผิดถูกสะดวกขึ้น ผมจะขอระบุชื่ออาจารย์เสริฐแทนคำว่า "บทความ" และถึงแม้ว่าบางถ้อยคำอาจเป็นการล่วงละเมิดอาจารย์เสริฐไปบ้างตามเนื้อถ้อยกระทงความ แต่ผมก็ยังให้ความคารวะอาจารย์เสริฐอยู่เสมอ

- ๑ -

ไหนๆ ก็จะชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แล้ว ก็ขอชำระย้อนหลังไปยังหลักไท ฉบับที่ ๘๐ วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๒๖ ในประเด็นเกี่ยวกับคำว่า "คณะราษฎร" โดยที่ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือที่เรียกอย่างสามัญว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย มา

เป็นกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย คณะที่ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้น ใช้ชื่อคณะอย่างเป็นทางการว่า **"คณะราษฎร"**

คำว่า **"คณะราษฎร"** ดังกล่าวนี้ พคท. หรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเคยโจมตีในที่หลายแห่งว่า คณะราษฎรแอบอ้างชื่อ "ราษฎร" มาตั้งชื่อเป็นคณะของตน เพราะในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการกระทำของข้าราชการกลุ่มหนึ่ง ที่มีฐานะทางชนชั้นเป็น **"ชนชั้นเจ้าสมบัติ"** หรือ **กฎุมพี** (BOURGEOISIE) ไม่ได้มีการจัดตั้ง **"มวลชน"** แต่ประการใด ในขณะเดียวกันพวกศักดินาหรือพวกที่นิยมระบอบราชาธิปไตยก็โจมตี **"คณะราษฎร"** ในทำนองเดียวกับ พคท.

อาจารย์เสริฐ จะมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับ พคท. และศักดินาหรือไม่ ผมไม่ทราบ และก็เป็นสิทธิ์ของอาจารย์เสริฐ แต่อาจารย์เสริฐก็เขียนเป็นทำนองว่าพระปกเกล้าฯ ก็ปฏิเสธคำว่า "คณะราษฎร" มีตอนหนึ่ง อาจารย์เสริฐเขียนไว้ดังนี้

"...แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจว่า "คณะราษฎร" แต่ทรงเรียกว่าคณะทหารบ้าง คณะผู้ก่อการบ้าง..."

"ในพระราชบันทึกเสนอต่อรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรก่อนทรงสละราชสมบัติเล็กน้อย มีข้อความว่า "เมื่อพระยาพหลฯ และ **คณะผู้ก่อการฯ** ร้องขอให้ข้าพเจ้าอยู่ครองราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้าได้ยินดีรับรอง" ในที่นี้ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า คณะผู้ก่อการฯ และก็ทรงเรียกเช่นนี้โดยตลอด นอกจากแห่งเดียวในพระราชกำหนด

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

นิรโทษกรรมการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ทรงใช้ว่า"คณะราษฎร คณะหนึ่ง" ดังประโยคแรกที่ว่า "การที่คณะราษฎรคณะหนึ่ง ซึ่งมีความปรารถนาแรงกล้า ในอันจะแก้ไขขจัดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป..." แต่ก็ไม่ทรงเรียกว่า คณะราษฎรเฉยๆ ทรงเรียกว่า คณะราษฎรคณะหนึ่ง ซึ่งหมายถึงคณะผู้ก่อการฯ นั้นเอง และความจริงร่างพระราชกำหนดนี้คณะราษฎรเป็นผู้ร่างและทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงลงพระปรมาภิไธย ผมเองไม่เคยเห็นสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจว่า คณะราษฎร เห็นแต่ทรงเรียกว่าคณะผู้ก่อการฯ"

สรุปว่า อาจารย์เสริฐต้องการชี้ให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จ-พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ยอมรับรองชื่อ คณะราษฎรและไม่ทรงเรียกชื่อคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่าคณะราษฎร นอกจากครั้งเดียวในพระราชกำหนดนิระโทษกรรมเท่านั้น ซึ่งอาจารย์เสริฐเองว่าไว้อย่างนั้น ดังที่ท่านเขียนไว้ว่า

"ผมเองไม่เคยเห็นสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจว่า คณะราษฎร เห็นแต่ทรงเรียกว่าคณะผู้ก่อการฯ"

ประเด็นนี้เป็นประเด็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งความจริงในเนื้อหาของมันก็ไม่ใช่เป็นประเด็นสำคัญอะไรมากมายนัก แต่ความสำคัญในประเด็นนี้อยู่ที่ผู้เขียน คืออาจารย์เสริฐเอง ว่าเขียนตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์หรือไม่ และถ้าหากเพียงข้อเท็จจริงแค่นี้ซึ่งมีหลักฐานปรากฏแน่ชัด อาจารย์เสริฐยังเขียนให้พลาดเสียอีก จะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม แล้วที่อาจารย์เสริฐอ้างว่าเป็นข้อเท็จจริงที่อาจารย์เสริฐประสบด้วยตัวเอง หรือเป็น

ประสบการณ์ของอาจารย์เสริฐเอง จะเชื่อได้แค่ไหนเพียงใด ก็ขอให้ท่านสาธุชนทั้งหลายพึงพิจารณาเอาเองก็แล้วกัน

เพราะว่าที่อาจารย์เสริฐอ้างว่าพระปกเกล้าฯ ทรงเรียกผู้ก่อการว่าคณะราษฎร เพียงครั้งเดียวในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมนั้น ไม่เป็นความจริงครับ ความจริงหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ตอนนี้ ปรากฏว่าพระปกเกล้าฯ ทรงเรียกคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า "คณะราษฎร" หลายครั้งหลายหน และไม่ใช่แต่เพียงเรียกเท่านั้น แต่พระองค์ยังได้ทรงพระอักษรคำนั้นด้วยพระองค์เอง ดังปรากฏในสำเนาภาพพระราชหัตถเลขา ดังนี้

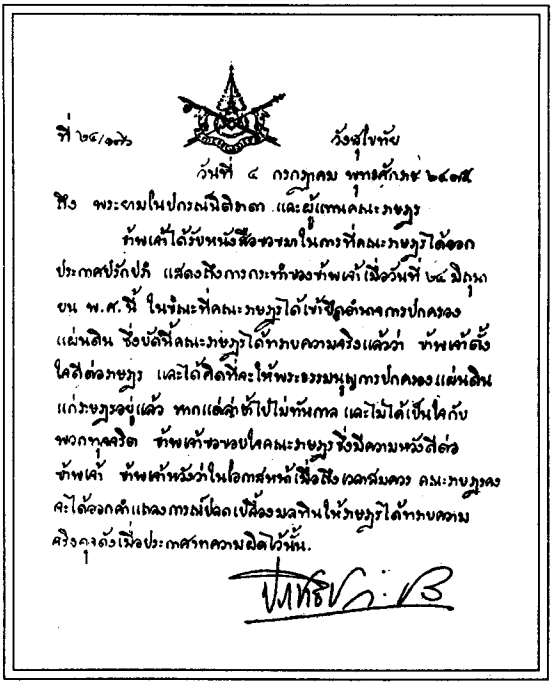

ที่ ๒๔/๑๗๖ วังสุโขทัย

วันที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ข้าพเจ้าได้รับหนังสือชวนมาในการที่คณะราษฎรได้ออกประกาศปรับปรุง แสดงถึงการกระทำของข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.นี้ ในชั้นที่คณะราษฎรได้เข้าปฏิบัติหน้าที่การปกครองแผ่นดิน ซึ่งบัดนี้คณะราษฎรได้ทราบความจริงแล้วว่า ข้าพเจ้าตั้งใจดีต่อราษฎร และได้คิดที่จะให้พระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินแก่ราษฎรอยู่แล้ว หากแต่ล่าช้าไปไม่ทันกาล และไม่ได้เป็นโดยพวกทุจริต ข้าพเจ้าชอบใจคณะราษฎรซึ่งมีความหวังดีต่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าหวังว่าในโอกาสหน้าเมื่อถึงเวลาสมควร คณะราษฎรคงจะได้ออกคำแถลงการณ์โดยเปิดเผยเรื่องนี้ให้ราษฎรได้ทราบความจริงดังเมื่อประกาศรัฐธรรมนูญนั้น.

ปกเกล้า ป.ร.

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

นอกจากพระราชหัตถเลขาฉบับนี้แล้ว ในพระราชบันทึกเสนอต่อรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ก่อนที่ทรงสละราชสมบัติเล็กน้อย ที่อาจารย์เสริฐอ้างถึงข้างต้นนั้น ก็มีปรากฏว่าพระองค์ทรงใช้คำว่า "คณะราษฎร" ทุกครั้งไปเมื่อกล่าวถึงพฤติกรรมของคณะผู้ก่อการฯ พระราชบันทึกดังกล่าวนี้มีด้วยกัน ๒ ฉบับ พระยาราชวังสันอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน เป็นผู้นำส่ง จดหมายนำส่งลงวันที่ ๒๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๗ ในพระราชบันทึกฉบับที่ ๒ พระองค์ได้พูดถึง "คณะราษฎร" ตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...เมื่อได้ทำพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้วนั้น ใครๆ ก็รู้สึกมีความหวังว่า ความยุ่งเหยิงต่างๆ ในประเทศสยามจะเป็นอันถึงที่สิ้นสุดลงในคราวนั้น ฉันเองก็มีความหวังเช่นนั้น และยิ่งได้มีการขอพระราชทานขมาโทษในการที่**"คณะราษฎร"**ได้ออกประกาศอันรุนแรงนั้นแล้วก็ยิ่งทำให้มีหวังว่า ฉันกับ**"คณะราษฎร"** จะปรองดองกันได้ต่อไป น่าเสียใจอย่างยิ่งความหวังเหล่านั้นมิได้เป็นไปสมหมาย อีกไม่ช้าก็เกิดมีความเห็นแตกต่างกันขึ้นระหว่างบุคคลในคณะรัฐบาลเอง และในสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากเค้าโครงทางเศรษฐกิจฯ จนถึงกับต้องมีการปิดสภาฯ และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ในขณะนั้นฉันรู้สึกทันทีว่า ประเทศสยามจะหนีกฎธรรมดาของการปฏิวัติหาได้ไม่ เหตุการณ์จะต้องดำเนินไปเหมือนอย่างประเทศอื่นๆ ตั้งแต่นั้นข่าวเรื่องการไม่สงบต่างๆ ก็หนาหูขึ้นทุกวัน แล้วความไม่สงบต่างๆ ก็เกิดมีขึ้นต่างๆ ตามที่ทราบกันอยู่แล้ว ตัวฉันเองก็ตกอยู่ในที่ลำบากอย่างที่สุด เพราะ **"คณะราษฎร"** ก็มีความระแวงสงสัยอยู่เรื่อยว่าคงจะอยากได้อำนาจกลับคืนและ

สนับสนุนให้คนคิดล้มรัฐบาล"

ยังมีอีกมากมายครับที่พระองค์ทรงใช้คำว่า **"คณะราษฎร"** เอกสารทางราชการดังกล่าวนี้ยังเก็บอยู่ที่สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และสำเนาเอกสารดังกล่าวนี้ก็มีปรากฏอยู่ในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๗ ซึ่งถ้าอยากจะทราบรายละเอียดในเรื่องนี้ ก็หาอ่านได้จากหนังสือของผมเรื่อง **"พระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร"** ที่พิมพ์ออกจำหน่ายเมื่อเร็วๆ นี้

– ๒ –

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไท ฉบับที่ ๘๓ วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๒๖ ว่า

"การที่ผมวิจารณ์อาจารย์ปรีดี และการที่อาจารย์ปรีดีวิจารณ์ผมเป็นเรื่องของ ๒ คน ระหว่างอาจารย์ปรีดีกับผมเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับคนอื่น เพราะการโต้แย้งระหว่างผมกับอาจารย์ปรีดีนั้นทีแรกเป็นการโต้แย้งตัวต่อตัวซึ่งรู้กันเพียง ๒ คน และผมก็ไม่ได้บอกกับใคร ต่อมาจึงเพิ่มขึ้นอีกราว ๑๐ คน เพราะเรื่องที่ผมโต้แย้งกับอาจารย์ปรีดีสองต่อสองเกิดนำมาพูดกันขึ้นในคณะของอาจารย์ปรีดีประมาณ ๑๐ คน แต่ก็เป็นเรื่องที่โต้แย้งกันระหว่าง ๒ คนนั้นเอง จึงถือได้ว่ายังเป็นเรื่องระหว่างอาจารย์ปรีดีกับผม ไม่เกี่ยวกับคนอื่น ถึงคนอื่นจะร่วมวงอยู่ด้วย เขาก็พูดกับอาจารย์ปรีดีในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาระหว่างอาจารย์กับพวกเขาเป็นสำคัญ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ในบรรดาผู้ที่ร่วมวงเหล่านั้น ไม่มีใครโต้แย้งความเห็นของผมที่วิจารณ์อาจารย์ปรีดี **แต่ผมรู้สึกแปลกใจว่าคนที่ไม่ได้รู้เห็นการโต้แย้งระหว่างอาจารย์ปรีดีกับผม กลับมาโต้แย้งผมในเรื่องที่เขาไม่ได้รู้เห็นเหล่านั้น และได้โต้แย้งเสมือนว่ารู้ดีกว่าคู่โต้แย้งและผู้ร่วมวงเสียอีก"**

ข้อความย่อหน้าข้างบนนี้ อาจารย์เสริฐหมายถึงผม เพราะมีแต่ผมคนเดียวที่ทำหนังสือออกไปเล่มหนึ่งชื่อว่า **"ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์ สุนทร"**

หนังสือเล่มนี้ไม่ได้โต้แย้งเรื่องที่อาจารย์เสริฐอ้างว่าท่านโต้แย้งกับอาจารย์ปรีดีที่เมืองจีนแม้แต่น้อย อาจารย์เสริฐเอาอะไรมาพูดว่าผมโต้แย้งท่านในเรื่องที่ผมไม่รู้ไม่เห็น เรื่องที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐไม่ใช่เรื่องในเมืองจีน แต่เป็นเรื่องข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในเมืองไทย ท่านที่ได้อ่านข้อเขียนของอาจารย์เสริฐและที่ได้อ่านหนังสือเล่มที่ผมเขียนดังกล่าวข้างต้น ก็ย่อมจะเห็นได้ด้วยตนเองว่า สิ่งที่อาจารย์เสริฐพูดนั้นเป็นเรื่องปั้นน้ำเป็นตัว เพราะผมไม่ได้วิจารณ์ข้อโต้เถียงระหว่างอาจารย์เสริฐกับอาจารย์ปรีดีในเมืองจีน แต่ผมวิจารณ์โต้แย้งคำวิจารณ์ของอาจารย์เสริฐต่ออาจารย์ปรีดีในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องในเมืองจีน ข้อโต้แย้งของผมในหนังสือเล่มนั้นมีด้วยกัน ๑๕ หัวข้อสำคัญ แต่ไม่มีหัวข้อไหนเลยที่พูดถึงข้อโต้แย้งระหว่างอาจารย์เสริฐกับอาจารย์ปรีดีในเมืองจีน **นี่อาจารย์เสริฐพูดเอาเอง**แท้ ข้อเท็จจริง

ในหนังสือเล่มนั้นมีประเด็นโดยย่อดังนี้

๑. ผมบอกว่าผมเห็นด้วยในหลักการกับอาจารย์เสริฐในการวิจารณ์อาจารย์ปรีดี

๒. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "ท่านตำหนิอาจารย์ปรีดีหนักกว่าที่อาจารย์ปรีดีตำหนิอาจารย์เสริฐ" ผมก็บอกว่าใช่ผมเห็นด้วย เพราะมีหลักฐานแน่ชัด

๓. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำที่แท้จริงของคณะราษฎร" ผมบอกว่าไม่ใช่ อาจารย์ปรีดีเป็นเพียงผู้นำทางความคิดและหัวหน้าสายฝ่ายพลเรือนเท่านั้น ส่วนผู้นำที่แท้จริงคือ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

๔. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "เมื่อพูดถึงอาจารย์ปรีดีในฐานที่ท่านเป็นผู้นำของขบวนการปฏิวัติประชาธิปไตย ผมมีแต่ตำหนิอย่างเดียว" ผมบอกว่าอาจารย์ปรีดีท่านก็ได้ตำหนิตัวท่านเองไว้มากมายที่นำการปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จ

๕. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองจากเผด็จการรูปหนึ่งมาเป็นเผด็จการอีกรูปหนึ่ง" ผมโต้แย้งไปว่าไม่ใช่อย่างนั้น แต่ที่มันเผด็จการกันอยู่ทุกวันนี้เป็นคนอื่นต่างหาก

๖. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีทำลายอธิปไตยของปวงชน" ผมแย้งว่าไม่ใช่

๗. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีทำลายเสรีภาพของบุคคล" ผมแย้งว่าไม่ใช่

๘. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีคัดค้านกฎหมาย

แรงงาน" ผมแย้งว่าไม่น่าเชื่อ เพราะหลักฐานข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ปรากฏชัดว่าอาจารย์ปรีดี เชิดชูแรงงาน

๙. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีนำประเทศไทยไปขึ้นกับอเมริกา" ผมว่าไม่ใช่ จอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะภายหลังรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ต่างหาก ที่นำประเทศไทยไปขึ้นต่ออเมริกา

๑๐. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีถือตนว่าเป็นผู้รู้ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน แต่ความเห็นของผมเห็นว่าท่านรู้ไม่ถึงแก่น" ผมแย้งว่าปรัชญาของอาจารย์ปรีดีท่านประกาศอย่างชัดแจ้ง คือ สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย

๑๑. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "อาจารย์ปรีดีไปลี้ภัยในประเทศจีนก็เพื่อหลบคดีลอบปลงพระชนม์" ผมโต้ ทำไมอาจารย์เสริฐพูดเช่นนั้น เพราะคนที่พูดเช่นนี้เคยถูกฟ้องหมิ่นประมาทมาแล้วหลายรายและต้องขอขมาทุกราย ผมไม่อยากให้อาจารย์เสริฐโดนฟ้อง ผมสงสารอาจารย์เสริฐ

๑๒. อาจารย์เสริฐเขียนว่า "การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เป็นวิธีรัฐประหาร" ผมบอกว่าใช่วิธีรัฐประหารแต่นำไปสู่เนื้อหาที่ปฏิวัติ

๑๓. อาจารย์เสริฐตำหนิอาจารย์ปรีดีว่า "ช่วงชิงทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิง ป่านนี้พระปกเกล้าฯ ก็จะทรงนำปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้ว" ผมโต้ว่าเป็นไปไม่ได้อย่างที่อาจารย์เสริฐคิด พร้อมกับอ้างเหตุผลและหลักฐานของความที่จะเป็นไปไม่ได้มาแสดงให้เห็น

๑๔. อาจารย์เสริฐวิจารณ์ว่า "ความขัดแย้งระหว่างพระปก-เกล้าฯ กับคณะราษฎร มีมูลเหตุมาจากเรื่องที่คณะราษฎร ยกเลิกเรื่องสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเสีย" ผมว่าไม่ใช่ แต่หากเป็นความขัดแย้งที่เนื่องมาจากผลประโยชน์ทางชนชั้น

๑๕. อาจารย์เสริฐวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี ผมก็ไม่ได้แย้งอะไร นอกจากจะเขียนเล่าความเป็นมาของเค้าโครงการเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่าหัวข้อโต้แย้งกัน ที่ผมยกมาให้เห็นนี้ไม่มีหัวข้อใดที่พูดถึงความขัดแย้งในเมืองจีนเลย นี่ขนาดข้อเท็จจริงที่มีประจักษ์พยานเป็นเอกสารเด่นชัด อาจารย์เสริฐยังพูดให้ผิดความจริงไปได้แล้วถ้าอ้างหลักฐานคนที่ตายไปแล้วจะสักแค่ไหน เพราะถือว่าคนตายพูดไม่ได้

ความจริงประเด็นในข้อนี้มันไม่มีความสำคัญอะไรเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แม้แต่นิดเดียว แต่ที่ผมจำต้องยกมากล่าวนั้น ก็เพื่อเป็นข้อสังเกตเท่านั้นเองว่า**ทำไมอาจารย์เสริฐจึงพูดในสิ่งที่ผมไม่ได้พูด**

— ๓ —

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไท ฉบับที่ ๘๘ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๖ มีหลายประเด็นหลายปัญหาที่จะต้องชำระให้กระจ่างแจ้ง ซึ่งผมขอเริ่มต้นประเด็นแรกที่อาจารย์เสริฐเขียนไว้ว่า

"หลังจากที่ผมกลับมาเมืองไทย และถูกจอมพลสฤษดิ์จับ

คุณญวง เอี่ยมศิลา ซึ่งถูกจับอยู่ในห้องเดียวกัน เล่าให้ผมฟังว่า ในระหว่างคับขันซึ่งแข่งกันจะเป็นนัสเซอร์เมืองไทยและจอมพล ป. ชักจะไปไม่รอดแล้ว วันหนึ่งจอมพล ป.เรียกคุณญวง ซึ่งเป็น ส.ส. อยู่ ไปพบ ถามว่ารู้ไหมเดี๋ยวนี้คุณประเสริฐอยู่ไหน จะพามาพบได้ไหม คุณญวงบอกว่าเขาอยู่เมืองจีน ความจริงในระหว่างนั้นผมกำลังเตรียมกลับเมืองไทยอยู่ ตั้งใจว่าจะกลับมาพบจอมพล ป. อยู่เหมือนกัน แต่กว่าจะกลับได้จอมพล ป. ก็พังไปก่อนแล้ว ผมตั้งใจว่าจะเข้ามามีส่วนแก้ไขสถานการณ์ภายในตอนนั้นด้วย แต่มาคิดดูในภายหลังก็รู้สึกว่าคงจะทำอะไรไม่ได้ เพราะสถานการณ์ไปไกลมากเสียแล้ว และผมก็รู้จักแต่จอมพล ป. ฝ่ายเดียว จอมพลสฤษดิ์ พล.ต.อ. เผ่า ไม่รู้จัก"

ความจริงในประเด็นนี้ผมไม่มีอะไรจะโต้แย้งอาจารย์เสริฐ เพราะเป็นข้อเท็จจริงระหว่างอาจารย์เสริฐกับคุณญวง และเป็นความในใจของอาจารย์เสริฐที่จะเข้าไปมีส่วนแก้ไขปัญหาบ้านเมือง แต่ผมอยากจะทำความเข้าใจเพื่อผู้อ่านทั้งหลายได้ทราบในสาเหตุที่จอมพล ป. พังในครั้งนั้น ดังนี้

ในสังคมที่มีชนชั้น คือชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีดและชนชั้นผู้ถูกกดขี่ขูดรีด ความขัดแย้งในสังคมเช่นนี้ย่อมดำรงอยู่และเป็นความขัดแย้งหลักของสังคม ชนชั้นปกครองของสังคมชนิดนี้ไม่ว่าจะขึ้นมาโดยกระบอกปืนหรือกระบอกเสียง ย่อมเป็นชนชั้นปกครองที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีด ดังนั้นชนชั้นปกครองชนิดนี้จึงเป็นตัวแทนชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีด อันเป็นฝ่ายข้างน้อยในสังคม

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ขัดแย้งกับผู้ถูกกดขี่ขูดรีด อันเป็นประชาชนฝ่ายข้างมากของสังคม หรือนัยหนึ่งในสังคมชนิดนี้ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนดำรงอยู่และเป็นความขัดแย้งหลัก และความขัดแย้งเช่นนี้จะสั่งสมปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามกลไกของระบอบสังคมจนถึงจุดๆ หนึ่งความขัดแย้งนั้นก็จะถึงที่สุด และเป็นตัวชี้ขาดก้าวกระโดดไปสู่คุณภาพใหม่

กล่าวคือคุณภาพใหม่ที่ชนชั้นปกครองได้กลายมาเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของมหาประชาชน ความขัดแย้งหลักซึ่งเมื่อก่อนเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับมหาประชาชนหรือประชาชนฝ่ายข้างมาก ก็ได้กลายมาเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครอง (ที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของมหาประชาชน) กับชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีดอันเป็นชนฝ่ายข้างน้อยในสังคม และจากความขัดแย้งเช่นนี้ ชนชั้นปกครองแห่งคุณภาพใหม่ จึงต้องใช้อำนาจเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพเข้าจัดการแก้ไขความขัดแย้งนั้นให้หมดสิ้นไปและจนถึงที่สุด ความขัดแย้งหลักของสังคมระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนทั่วทั้งสังคมก็สิ้นสุดยุติลง พร้อมกับการสลายของชนชั้นมีแต่ประชาชนผู้ออกแรงทำงานรังสรรค์สังคมร่วมกัน และเสวยดอกผลของสังคมใหม่ร่วมกันอย่างฉันพี่น้องภายในครอบครัวเดียวกัน คือครอบครัวแห่งสังคม

และเมื่อมาถึงขั้นนี้ วิญญาณดั้งเดิมของชนชั้นปกครองก็เหือดหายไป ยังคงอยู่แต่รูปแบบการปกครองที่มีวิญญาณแห่งภราดรเข้ามาแทน และคุณภาพใหม่ที่เรียกว่าการปกครองของประชาชน และแม้ว่าความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับผู้ถูกปกครอง

หมดสิ้นไป เพราะความขัดแย้งทางชนชั้นสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม แต่ความขัดแย้งในวิธีการผลิตของสังคมก็จะดำรงอยู่ต่อไป และเป็นความขัดแย้งที่จะผลักดันให้สังคมก้าวหน้าสูงขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงศรีอาริยยุค

แต่ในเมื่อความขัดแย้งทางชนชั้นยังดำรงอยู่ และวิถีแห่งความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนดำรงอยู่ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันเองก็เกิดขึ้นเป็นช่วงๆ อันจัดได้ว่าเป็นความขัดแย้งรอง และในแต่ละช่วงของประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันเองซึ่งเป็นความขัดแย้งรองนั้น หลายครั้งหลายคราวที่ได้เป็นตัวชี้ขาดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และหรือปรับปรุงในระหว่างชนชั้นปกครองขึ้นใหม่เป็นช่วงๆ ไป และเมื่อเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงในระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันแล้ว ก็สืบต่อความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนต่อไป ตราบจนกว่าความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนผู้ถูกปกครองอันเป็นตัวชี้ขาดของความเปลี่ยนแปลงระเบิดขึ้น ซึ่งจะยังผลให้ผู้ปกครองใหม่ คุณภาพใหม่เข้ามาแทนที่ดังกล่าวข้างต้น

ในการพังของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ ก็อยู่ในกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้ว คือเกิดจากความขัดแย้งของชนชั้นปกครองด้วยกันเอง และการเปลี่ยนแปลงในบ้านเราครั้งไหนๆ ก็มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งรองเป็นส่วนใหญ่ นอกจากการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

การเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึงแม้ว่าจะกระทำโดยคนส่วนน้อยที่เป็นข้าราชการ แต่ก็สอดคล้องกับเจตนารมณ์

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ของประชาชนส่วนใหญ่ การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นจึงเกิดขึ้นจากความขัดแย้งหลักเป็นสำคัญและเป็นตัวชี้ขาด ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ ของ "คณะราษฎร" ที่แสดงออกซึ่งความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนอย่างชัดแจ้ง ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ราษฎรทั้งหลาย เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระเชษฐานั้น ในขั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกันว่ากษัตริย์องค์ใหม่นี้จะปกครองให้ราษฎรได้ร่มเย็น แต่การณ์ก็หาได้เป็นไปตามที่คิดหวังกันไม่ กษัตริย์คงทรงอำนาจเหนือกฎหมายตามเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอพลอไร้คุณความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้างและการซื้อของใช้ในราชการ หากำไรในการแลกเปลี่ยนเงิน ผลาญเงินของประเทศยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้จากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจและความฝืดเคืองในการทำมาหากิน ซึ่งพวกราษฎรได้รู้กันอยู่โดยทั่วหน้าไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ฟื้นขึ้นได้

"การที่แก้ไขไม่ได้ ก็เพราะว่ารัฐบาลของกษัตริย์นี้มิได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎร ตามที่รัฐบาลอื่นๆ ได้กระทำกันมา รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้างข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรัจฉานไม่นึกว่าเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้นแทนที่จะ

ช่วยราษฎร กลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่าภาษีอากรที่บีบคั้นเอามาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ปีละหลายล้านบาท ส่วนราษฎรสิกว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อยเลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียเงินราชการหรือภาษีใดๆ ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นก็ได้โค่นราชบัลลังก์ลงเสียแล้ว

"รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่า หลอกว่าจะบำรุงการทำมาหากินอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นคอยๆ ก็เหลวไป หาได้ทำจริงจังไม่ มิหนำซ้ำกลับกล่าวคำหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ คำพูดของรัฐบาลเช่นนี้ใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่เจ้าก็โง่ เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้ไม่ถึงเจ้านั้นไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรได้มีการศึกษา ก็จะรู้ความชั่วร้ายที่ทำไว้ และคงจะไม่ยอมให้ทำนาบนหลังคน ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่เป็นของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศมีอิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่จะชุบมือเปิบ และกวาดทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำนาบนหลังคนนั้นเอง บ้านเมืองกำลังอัตคัดฝืดเคือง ชาวนาและ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

พ่อแม่ทหารต้องทิ้งนา เพราะทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนเรียนเสร็จแล้วและทหารปลดกองหนุนแล้วก็ไม่มีงานทำ จะต้องอดอยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของกษัตริย์เหนือกฎหมาย บีบคั้นข้าราชการผู้น้อย นายสิบและเสมียนเพื่อให้ออกจากงาน แล้วก็ไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่พวกเจ้ากวาดรวบรวมไว้มาจัดบำรุงบ้านเมือง ให้คนมีงานทำ จึงจะสมควรที่จะสนองคุณราษฎร ซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าก็หาได้ทำอย่างใดไม่ คงสูบเลือดกันเรื่อยๆ ไป เงินเหลือเท่าใดก็เอาไปฝากต่างประเทศ คอยเตรียมหนีเมื่อบ้านเมืองทรุดโทรมปล่อยให้ราษฎรอดอยาก การณ์เหล่านี้ย่อมชั่วร้าย..."

แถลงการณ์ของคณะราษฎรดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงออกซึ่งความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนผู้ถูกปกครองอย่างชัดแจ้ง และเป็นตัวชี้ขาดของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

แต่เนื่องจากความรู้ความเข้าใจและความคิดทฤษฎีทางการเมืองของชาวคณะราษฎรไม่มีความเป็นเอกภาพ จึงทำให้การจัดตั้งของคณะราษฎรไม่เป็นเอกภาพ เพียงแต่การรวมกลุ่มกันและมีความคิดตรงกันในเบื้องต้น ที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาอยู่ใต้กฎหมายเท่านั้น ความขัดแย้งภายในคณะราษฎรจึงเกิดขึ้นในเวลาต่อมา เพราะส่วนหนึ่งของคณะราษฎรต้องการที่จะสนองเจตนารมณ์ของประชาชนตามที่ได้แสดงออกในแถลงการณ์คณะราษฎรฉบับที่หนึ่ง คือความผาสุกของประชาชน สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ความเสมอภาค

ของประชาชน พร้อมด้วยความยุติธรรมของสังคมหรือนัยหนึ่งประชาธิปไตยของประชาชน ส่วนหนึ่งของคณะราษฎรดังกล่าวนี้มีท่านปรีดี พนมยงค์เป็นตัวแทน

แต่อีกส่วนหนึ่งของคณะราษฎรที่มีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นตัวแทน ซึ่งมีทรรศนะทาสตกค้างอยู่ จึงเมื่อได้อำนาจรัฐอยู่ในฐานะชนชั้นการปกครอง ก็ได้ปกครองประเทศไปตามทรรศนะนั้นที่ได้แสดงออกในรูปของระบอบเผด็จการในเวลาต่อมา

ส่วนอีกส่วนหนึ่งของคณะราษฎรที่นำโดยนายควง อภัยวงศ์ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นตัวแทนของพวกโต้อภิวัฒน์ไปร่วมมือกับพวกเศษเดนศักดินา และตัวแทนของพวกโต้อภิวัฒน์รายแรกก็คือตัวประธานคณะกรรมการราษฎร "พระยามโนปกรณ์นิติธาดา" ซึ่งเป็นคนภายนอกคณะราษฎร ที่ท่านปรีดีสนับสนุนขึ้นมาเป็นประธานคณะกรรมการราษฎรและนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมานั้นเอง

จากความขัดแย้งภายในของชนชั้นปกครองเช่นนี้ จึงยังผลให้การปฏิวัติหรืออภิวัฒน์ประชาธิปไตยต้องล้มเหลวไปด้วย และความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อมาควบคู่กับความขัดแย้งรอง อันเป็นความขัดแย้งภายในของชนชั้นปกครองด้วยกันเอง

กรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็เช่นเดียวกับ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่เกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งหลัก คือความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนผู้ถูกปกครอง

ประชาชนผู้ถูกปกครองต้องการระบอบประชาธิปไตยมา

แก้ไขปัญหาของชาติ โดยเฉพาะปัญหาปากท้องของประชาชน ปัญหาสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่เนื่องจากประชาชนไม่มีองค์การจัดตั้งของตนเอง ความต้องการดังกล่าวของประชาชนถึงแม้ว่าจะมีอยู่ทั่วไป จึงไม่สามารถจะสำแดงพลังแห่งความต้องการออกมาให้ปรากฏได้

ส่วนนักเรียนนิสิตนักศึกษานั้น ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่ได้สัมผัสกับตัวเองในความเดือดร้อนเช่นประชาชน แต่พวกเขาไวต่อความรู้สึกและรู้สุขรู้ทุกข์ของประชาชน พวกเขาจึงได้กลายเป็นหัวหอกเรียกร้องความต้องการของประชาชน คือประชาธิปไตยที่เป็นรูปธรรม และรูปธรรมอันดับแรกของประชาธิปไตยที่พวกเขาเรียกร้องก็คือรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะไม่ระบุลงไปว่า **"รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย"** ก็จริง แต่โดยเจตนารมณ์แล้วประชาชนต้องการประชาธิปไตย และแม้ว่าเขาจะอธิบายไม่ได้ว่า "ประชาธิปไตยเป็นอย่างไร?" แต่ความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่อย่างผาสุกของเขานั้นแหละคือเนื้อหาของประชาธิปไตย คือความอุดมสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ พร้อมด้วยสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของมนุษย์ที่จะพึงมีต่อสังคม

เนื่องจากนักเรียนนิสิตนักศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีองค์กรจัดตั้ง แต่ก็เป็นองค์กรจัดตั้งที่มีวัตถุประสงค์อยู่ในขอบเขตจำกัด ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างเช่นพรรคการเมือง ที่ต้องการจะเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ถึงแม้ว่าการเคลื่อนไหวของขบวนนักเรียนนิสิตนักศึกษา ในบางครั้งจะเป็นการเคลื่อนไหวทางการ

เมือง แต่ก็เป็นการเคลื่อนไหวเพียงผลักดันให้ผู้รับผิดชอบทางการเมืองโดยตรงได้พึงปฏิบัติในความชอบธรรม อันจะนำมาซึ่งความผาสุกของประชาชนเท่านั้น การเคลื่อนไหว ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็เช่นกัน ขบวนการนักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยความสนับสนุนของประชาชนเรือนแสน มีเข็มมุ่งแต่เพียงผลักดันให้รัฐบาลถนอม-ประภาส ได้ปฏิบัติประชาธิปไตยเท่านั้น อันดับแรกก็คือเรียกร้องให้มีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยในการบริหารราชการแผ่นดิน

แต่เหตุการณ์ที่บานปลายออกไปเป็นการล้มล้างรัฐบาลถนอม-ประภาส นั้น เกิดจากการฉกฉวยโอกาสกระหน่ำซ้ำเติมของความขัดแย้งรอง ที่แอบแฝงอยู่กับขบวนการของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน คือความขัดแย้งในชนชั้นปกครองระดับสูงด้วยกัน ที่ได้เป็นตัวชี้ขาดชะตากรรมของรัฐบาลถนอม-ประภาส และเมื่อถนอม-ประภาสไปแล้ว และชนชั้นปกครองใหม่ได้สถาปนาขึ้นแล้ว ความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนผู้ถูกปกครองก็ดำเนินต่อไปตามกระบวนการของประวัติศาสตร์ พร้อมกับการเกิดขึ้นของความขัดแย้งรองระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันก็ติดตามมา ดังที่เห็นๆ กันแล้ว

การเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการจำกัดอำนาจที่ไม่จำกัดของกษัตริย์มาเป็นจำกัด ที่เรียกว่าราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นใช้วิธีการยึดอำนาจโดยฉับพลันหรือที่เรียกว่า "รัฐประหาร" **แต่เนื้อหาของ**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

การเปลี่ยนแปลงเป็นการ "ปฏิวัติ" หรือที่อาจารย์ปรีดีเรียกว่า "อภิวัฒน์" เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักมูลที่ล้าหลังให้ก้าวหน้า

กรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นการลุกขึ้นของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน เพื่อแสดงความไม่พอใจต่อชนชั้นปกครองที่เผด็จอำนาจ และถึงแม้ว่าจะไม่มีผลในการขุดรากถอนโคนระบอบเผด็จการอย่างเด็ดขาด แต่ก็ทำให้ระบอบเผด็จการอ่อนลงระดับหนึ่ง การลุกขึ้นครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงขั้นที่เรียกว่าปฏิวัติหรืออภิวัฒน์ **แต่ก็จัดได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่ก้าวหน้า**

ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเป็นเหตุให้จอมพล ป. ต้องพังลงในครั้งนั้น พอสรุปได้ดังนี้

๑. จากท่าทีทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์แต่ละครั้งที่แสดงออกซึ่งการยืนอยู่ข้างฝ่ายประชาชน และประกอบกับหนังสือพิมพ์รายวันสารเสรีอันเป็นหนังสือพิมพ์ของจอมพลสฤษดิ์ ได้แสดงออกซึ่งความเป็นปากเสียงแทนประชาชน

๒. จากพฤติกรรมทางการเมืองของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และบริวารที่เรียกว่า "อัศวิน" ที่เป็นปฏิปักษ์กับประชาชนและปราบปรามประชาชนอย่างเหี้ยมโหด จึงสร้างความหวาดกลัวและความไม่พอใจให้กับประชาชน

๓. จากท่าทีของจอมพลสฤษดิ์และพฤติกรรมของ พล.ต.อ.เผ่า

ประชาชนแห่งขบวนการไฮด์ปาร์คหรือประชาชนแห่งทุ่งพระเมรุ ถึงกับเดินขบวนไปยังทำเนียบสี่เสา (เทเวศร์) อันเป็นที่พำนักของจอมพลสฤษดิ์ เรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์เข้าจัดการบ้านเมือง โดยเฉพาะ พคท. ได้สนับสนุนจอมพลสฤษดิ์อย่างเต็มที่ พคท. หวังที่จะเห็นจอมพลสฤษดิ์เป็นนัสเซอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ที่ประเสริฐเขียนว่าพวกจอมพล ป.ฯ จอมพลสฤษดิ์ และพล.ต.อ.เผ่า ต่างแย่งกันที่จะเป็นนัสเซอร์แห่งลุ่มเจ้าพระยานั้น ผมไม่เคยได้ยินครับ ได้ยินแต่ พคท. เท่านั้นที่เรียกและหวังจะให้สฤษดิ์เป็นนัสเซอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา)

๔. จอมพลสฤษดิ์กับ พล.ต.อ.เผ่า ต่างก็แย่งกันที่จะสืบอำนาจทางการเมืองต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม และขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อกุมอำนาจทางการเมือง

๕. จอมพล ป. พิบูลสงครามกำลังติดต่ออย่างลับๆ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเตรียมหาลู่ทางที่จะติดต่อสัมพันธ์กันอย่างปกติกับประเทศนั้น แต่ในขณะนั้นสหรัฐอเมริกากำลังต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างบ้าคลั่ง ท่าทีทางการเมืองต่างประเทศเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของจอมพล ป. จึงขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา

๖. จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำลังเตรียมลู่ทางที่จะให้รื้อฟื้นคดีสวรรคตที่ศาลฎีกาพิพากษาเด็ดขาดไปแล้ว ให้มีโอกาสได้นำมาพิจารณาใหม่ โดยจอมพล ป. จะออกกฎหมายใหม่ฉบับหนึ่งเกี่ยวกับอำนาจในการรื้อฟื้นคดีที่ศาลพิพากษาเด็ดขาดถึงที่

สุดแล้ว ให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ ในเมื่อโจทก์หรือจำเลยได้ค้นพบหรือมีหลักฐานใหม่เพิ่มเติมเกี่ยวกับคดีนั้น กฎหมายรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ดังกล่าวนี้แม้เป็นกฎหมายที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมโดยทั่ว ๆ ไปก็ตาม แต่จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของจอมพล ป. นั้น ก็เพื่อให้มีการรื้อฟื้นคดีสวรรคตขึ้นมาพิจารณาใหม่ หลังจากที่ได้ทราบข้อเท็จจริงว่าจำเลย ๓ คนที่ถูกประหารชีวิตไปแล้วนั้น รวมทั้งท่านปรีดีและเรือเอกวัชรชัย เป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อเอาตัวมือปืนที่แท้จริงมาลงโทษให้ได้

"ท่าทีของท่านจอมพลป.เกี่ยวกับคดีสวรรคตดังกล่าวนี้เป็นท่าทีที่ขัดแย้งกับกลุ่มเศษเดนศักดินา เพราะ**กลุ่มเศษเดนมนุษย์เหล่านี้เองที่จ้างคนเข้าไปตะโกนในโรงหนังว่า "ปรีดีฆ่าในหลวง"** ก็เพื่อหวังจะทำลายอาจารย์ปรีดี และพวกเขาก็ได้พยายามจนถึงที่สุดแล้ว จนกระทั่งศาลฎีกาได้พิพากษาเสร็จสิ้นไปแล้วและจำเลยในคดีนั้นสามคนก็ถูกประหารชีวิตไปแล้ว ก็แหละในเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะให้มีการรื้อฟื้นคดีนี้ขึ้นมาพิจารณาใหม่ด้วยความยุติธรรม ตามหลักฐานใหม่ที่ได้ค้นพบ จึงเป็นความคิดที่ขัดกันอย่างรุนแรงระหว่างจอมพล ป. กับกลุ่มเศษเดนศักดินาเหล่านั้น

เพื่อความกระจ่างแจ้งในประเด็นนี้ผมขออ้างคำให้สัมภาษณ์ของอาจารย์ปรีดีฯ ต่อคุณวีระ โอสถานนท์ แห่งนิตยสารมหาราษฎร์ มีความตอนหนึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ ดังนี้

"แม้ศาลฎีกาซึ่งมีผู้พิพากษาคณะเดียวโดยมิได้มีการประชุมใหญ่ของผู้พิพากษาศาลฎีกา ได้ตัดสินประหารชีวิต นายเฉลียว

ปทุมรส นายชิต สิงหเสนี นายบุศย์ ปัทมศิรินทร์ไปแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งตัวแทนไปพบผมในประเทศจีน แจ้งว่าได้หลักฐานใหม่ที่แสดงว่าผู้ถูกประหารชีวิตทั้งสามคนและผมเป็นผู้บริสุทธิ์ ฉะนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงจะเสนอผู้แทนราษฎรให้ออกกฎหมายให้มีการพิจารณาคดีใหม่ด้วยความเป็นธรรม ครั้นแล้วก็มีผู้ยุยงให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ กับพวกทำการรัฐประหารเมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ โค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม..."

๗. เนื่องมาจากการเลือกตั้ง ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ที่เรียกกันว่าเลือกตั้งสกปรก อันเป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาเคลื่อนไหวเมื่อ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ คัดค้านการเลือกตั้งนั้น เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

จากเหตุผลที่สนับสนุนให้เกิดรัฐประหาร ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ ทั้ง ๗ ข้อที่กล่าวมานี้ ถ้าจะกล่าวโดยย่นย่อก็ว่าเป็นเหตุผลที่เกิดจากเงื่อนไขภายใน (อัตวิสัย) กับเงื่อนไขภายนอก (ภาววิสัย)

เงื่อนไขภายใน คือความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์กับ พล.ต.อ.เผ่า ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. กับจักรวรรดินิยมอเมริกาและความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป.กับกลุ่มเศษเดนศักดินา

เงื่อนไขภายนอก คือความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง

แต่อย่างไรก็ดีในความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งหลักร่วมด้วย คือความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนผู้ถูกปกครอง แต่**ปัจจัยชี้ขาด**ถึงขั้นแตกหักของความ

ขัดแย้ง คือ**ความขัดแย้งรอง** หรือความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกัน อันเป็นปัจจัยภายในหรืออัตวิสัย

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลง ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งรอง ที่เป็นปัจจัยชี้ขาดความขัดแย้งในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ และจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น**แทนที่จะได้นัสเซอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยาตามความหวังของ พคท. กลับได้เผด็จการตัวฉกาจมาแทน**

-๔-

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับที่อ้างแล้วตอน ๓ เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับหลวงวิจิตรวาทการในอดีต มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...หลวงวิจิตรฯ เอาการเมืองใหญ่โตมาพูดกับผม คือการตั้งคณะชาติ ซึ่งมีนโยบายชัดเจนที่จะต่อสู้กับคณะราษฎร ผมเองมันก็ชอบอยู่แล้ว จึงกลายเป็นคู่คิดตั้งคณะชาติของหลวงวิจิตรไป ผมกับหลวงวิจิตรฯ ก็ค่อยๆ ห่างเหินกันไป แต่เมื่อพบกันทีไร ก็ยังเห็นท่านว่าไม่ได้ทิ้งความคิดเดิม คือจะตั้งพรรคหรือทำอะไรที่จะเอาชนะคณะราษฎร อยู่นั่นเอง เพราะท่านไม่เห็นด้วยกับคณะราษฎรจริง"

อีกตอนหนึ่งอาจารย์เสริฐเขียนไว้ดังนี้

"ผมขาดความสัมพันธ์กับหลวงวิจิตรฯ ไปนาน จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ทำการ "ปฏิวัติ" เมื่อวันที่ ๒๐ ต.ค. ๐๑ ซึ่งผมถูกจับ

ครั้งที่ ๒ ร่วมกับอีกหลายคน ขังอยู่ที่สโมสรตำรวจ ได้อ่านหนังสือพิมพ์และฟังวิทยุ รู้สึกว่านโยบายของคณะปฏิวัติเข้าท่าและสอดคล้องกับนโยบายของหลวงวิจิตรฯ ที่เคยคุยกันสมัยจะตั้งคณะชาติ แล้วต่อมาก็ได้รู้ว่าหลวงวิจิตรฯ ร่วมมือกับจอมพลสฤษดิ์ ผมจึงเชื่อว่าด้านนโยบายแล้ว เป็นการปฏิวัติของหลวงวิจิตรฯ ผมจึงไม่ต่อต้าน แต่พยายามปรับปรุงนโยบายนั้นให้ดีขึ้น ให้เป็นประชาธิปไตยขึ้น โดยผมเขียนนโยบายครบชุดเป็นคำให้การ ในขณะที่ผมส่งคำให้การไปยังจอมพลสฤษดิ์นั้น ผมก็ให้หลานสาวไปพบหลวงวิจิตรฯ ซึ่งต่อมาไม่นานเป็นปลัดบัญชาการ สำนักนายก-รัฐมนตรีและเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หลวงวิจิตรฯ สั่งมาว่าทำตามนโยบายเดิม และไม่ต้องเป็นห่วงเพราะท่านจัดการเรื่องผมกับจอมพลสฤษดิ์อยู่แล้ว และในที่สุดหลวงวิจิตรฯ ก็เอาชนะคณะราษฎรสำเร็จตามที่คิดไว้ **โดยเฉพาะคือเลิกถือวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นวันชาติ** ซึ่งคณะปฏิวัติทำตามข้อเสนอของหลวง-วิจิตรฯ นั่นเอง"

ตามที่อาจารย์เสริฐเขียนมานี้ ผมไม่มีประเด็นที่จะโต้แย้ง เพราะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์เสริฐกับหลวงวิจิตรฯ ที่ร่วมมือกันคิดจะตั้งคณะชาติ เพื่อเอาชนะคณะราษฎร ก็เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ส่วนตัวของท่านทั้งสอง และก็เพิ่งรู้ว่าในการยกเลิกวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นวันชาติ เป็นความคิดของหลวงวิจิตรฯ ที่เคยร่วมกันมากับอาจารย์เสริฐ ในการก่อตั้งคณะชาติ จึงเท่ากับว่าคณะชาติเป็นผู้ล้มคณะราษฎร อย่างน้อยก็ล้มวันชาติของคณะ

ราษฎรสำเร็จ ถ้าพูดโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือตรรก ก็เท่ากับอาจารย์เสริฐได้มีส่วนล้มคณะราษฎรด้วย และครั้งหลังเมื่ออาจารย์เสริฐให้หลานสาวไปพบหลวงวิจิตรฯ ยังสั่งมาว่า "ทำตามนโยบายเดิม" (อาจารย์เสริฐเขียนไว้อย่างนี้) แต่เนื่องจากมีข้อความเรื่องคณะชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์มหาชนอยู่บ้าง เพื่อความสมบูรณ์ของเรื่องคณะชาติ ว่าเหตุใดจึงไม่เกิดขึ้นในครั้งนั้น ประเด็นนี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ ผมจึงขอนำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาทำให้ปรากฏ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้งอาจารย์เสริฐแต่ประการใด ดังต่อไปนี้

กล่าวคือ ในการก่อตั้งสมาคมคณะราษฎรภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้วนั้น อาจารย์ปรีดีเนื่องจากได้คุ้นเคยรู้จักหลวงวิจิตรวาทการมาตั้งแต่อยู่ที่ฝรั่งเศส ท่านจึงได้เสนอชื่อหลวงวิจิตรฯ เข้าเป็นสมาชิกแห่งสมาคมคณะราษฎร แต่สมาชิกส่วนมากคัดค้าน หลวงวิจิตรฯ จึงไม่ได้มีชื่อเป็นสมาชิกแห่งสมาคมคณะนั้น ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้กับหลวงวิจิตรฯ เป็นอย่างมาก

ต่อมาหลวงวิจิตรฯ จึงได้จัดตั้ง "คณะชาติ" ขึ้น โดยหลวงวิจิตรฯ ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการ ในการตั้งคณะชาติของหลวงวิจิตรฯ ครั้งนั้น "คณะราษฎร" ซึ่งเป็นคณะ "ปกครอง" เห็นชอบด้วย โดยเฉพาะอาจารย์ปรีดีได้ให้ความสนับสนุนเต็มที่ แต่เมื่อข่าวการตั้งคณะชาติของหลวงวิจิตรฯ ได้รู้ไปถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระองค์ทรงคัดค้านไม่เห็นด้วยและรวมทั้งเรียกร้องให้เลิกล้มสมาคมคณะราษฎรเสียด้วย

ดังสำเนาพระราชหัตถ์เลขาที่พระองค์ทรงมีถึงพระยามโนฯ ดังต่อไปนี้

(สำเนา)

ที่ ๒/๑๒๘ สวนไกลกังวล หัวหิน

วันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดา

ตามที่มีบุคคลได้ตั้งสมาคมคณะการเมือง และขออนุญาตตั้งขึ้นอีกนั้น ข้าพเจ้ามีความวิตกเป็นอันมาก ด้วยเกรงว่าจะมีเหตุกระทบกระเทือนถึงความสงบสุขของประชาชน เพราะถึงหากว่าคณะการเมืองต่าง ๆ จะมีความปรารถนาอันดี เพื่อดำเนินตามแบบไพรัชประเทศหลายประเทศที่มีคณะการเมืองต่างคณะ สำหรับจะให้ต่างเหนี่ยวรั้งซึ่งกันและกัน ให้ได้เลือกฟังความคิดเห็นจากบุคคลในคณะต่าง ๆ และไม่ให้คณะใดทรงอำนาจสิทธิขาดแต่คณะเดียวดังนี้ก็ดี แต่ประเทศทั้งหลายเหล่านั้นได้ใช้วิธีปกครองแบบรัฐธรรมนูญมาช้านาน จนประชาชนพลเมืองส่วนมากเข้าใจในหลักและวิธีการเมืองโดยกว้างขวางแล้ว จึงได้สามารถมีคณะการเมืองต่างคณะขึ้นได้โดยไม่มีอันตราย สำหรับประเทศสยามซึ่งเพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ยังหาถึงเวลาสมควรที่จะมีคณะการเมืองเช่นเขาไม่ ด้วยประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเสียเลย เมื่อเกิดมีคณะการเมืองขึ้นแข่งขันกันเช่นนี้ ก็จะเข้าใจผิดไปว่า เป็นการตั้งหมู่ตั้งคณะสำหรับเป็นปฏิปักษ์หักล้าง

อำนาจซึ่งกันและกัน ผลที่สุดอาจเป็นเหตุชวนให้เกิดวิวาทบาดหมางกันขึ้นได้อย่างรุนแรง จนถึงเป็นภัยแก่การสงบสุขของประเทศ หรืออย่างน้อยก็จะทำให้เกิดความหวาดหวั่นในหมู่อาณาประชาราษฎร อันเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง

คณะการเมืองจะทำประโยชน์จริงให้แก่ประชาชนได้ ก็เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญแล้ว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าในเวลานี้**อย่าให้มีสมาคมการเมืองเลย**จะดีกว่า แต่โดยเหตุที่บัดนี้รัฐบาลได้ยอมอนุญาตให้มีสมาคมคณะราษฎรเสียแล้ว จึงเป็นการยากที่จะกีดกันห้ามหวงมิให้มีคณะการเมืองขึ้นอีกคณะหนึ่งหรือหลายคณะได้ อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่าสมควรที่จะ**ยกเลิกสมาคมคณะราษฎร**และคณะอื่นทีเดียว แล้วรัฐบาลควรจัดการทำการเผยแผ่การศึกษาวิธีปกครองแบบรัฐธรรมนูญ โดยพยายามหาวิธีให้ความเข้าใจเรื่องวิธีการปกครองแบบนั้นให้แพร่หลายแก่ราษฎรทั่วไป นอกจากนั้นสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรทั้งในเวลานี้และต่อไปข้างหน้า จนกว่าจะพ้นเขตสมัยใช้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ ก็ควรจะไว้ตัวเป็นตัวกลาง INDEPENDENT ไม่มีความผูกพันกับคณะการเมืองใดๆ สมาชิกประเภท ๒ ที่จะได้ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญนั้น ควรเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป และให้มีความสามารถจริงที่จะบำเพ็ญกรณีของตนในทางที่จะช่วยประคับประคองสมาชิกประเภทที่ ๑ ที่จะเลือกขึ้นมาจากราษฎรตามความประสงค์แห่งรัฐธรรมนูญ ถ้าทำได้ดังนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นการช่วยการศึกษาของพลเมืองตามนโยบายของรัฐบาล ทั้งช่วยบำรุงสามัคคีธรรมและสันติภาพของประเทศสยามให้เจริญ

มากขึ้น

ตามความเห็นของข้าพเจ้าทั้งนี้ ถ้าท่านเห็นสมควรจะเผยแผ่แก่ผู้ใด หรือจะพิมพ์ออกโฆษณาก็ได้ไม่ขัดข้อง

(พระปรมาภิไธย) **ประชาธิปก ปร.**

จากหลักฐานข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ขัดขวางไม่ยอมให้ตั้งคณะการเมือง หรือพรรคการเมืองขึ้นมานั้นหาใช่คณะราษฎรไม่ **แต่หากเป็นพระประสงค์ของพระบาทสมเด็จ-พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั่นเอง**

แต่ในตอนที่พระองค์ทรงสละราชสมบัตินั้น พระองค์กลับกล่าวอ้างไปอีกอย่างหนึ่งว่า **รัฐบาลไม่ยอมให้ตั้งคณะชาติ พระองค์จึงเสนอให้เลิกคณะราษฎรเสียด้วย** ดังปรากฏในพระราชบันทึกมีถึงรัฐบาล ที่บันทึกโดยเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ค.ศ. ๑๙๓๕ เวลา ๒๐.๕๕ น. ดังนี้.

"ข้าพเจ้า**ชอบที่จะให้มีคณะพรรคการเมืองขึ้น** จดหมายของข้าพเจ้ามีถึงพระยามโนฯ นั้น ได้เขียนไว้ในคราวที่รัฐบาลในครั้งนั้นไม่ยอมอนุญาตให้คณะชาติตั้งขึ้น ข้าพเจ้าจึงแนะนำไปว่า ถ้าคณะชาติไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ควรที่จะเลิกล้มคณะราษฎรเสียเหมือนกัน อันที่จริงอาจแก้ได้ว่า สำหรับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งแรกนั้นไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีคณะพรรคการเมือง ข้าพเจ้าเห็นว่า ณ บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่จะอนุญาตให้คณะพรรคการ-เมืองจัดตั้งขึ้นโดยเปิดเผย หาไม่แล้วก็คงจะจัดตั้งขึ้นโดยทางลับๆ และคงจะมีความประสงค์และความมุ่งหมายไปในทางเข้ายึดอำนาจ

โดยใช้กำลัง ในเมื่อวิธีการอันถูกต้องตามกฎหมายไม่มีทางที่จะเอามาใช้ได้เสียแล้ว ถ้าหากไม่อนุญาตให้มีหนทางอันถูกต้องตามกฎหมายเพื่อคัดค้าน การกระทำของรัฐบาลก็เสียจุดประสงค์ในอันที่จะมีการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญก็ย่อมสูญหายไปหมดสิ้น"

ต่อมาในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๙/๒๔๗๗ (วิสามัญ) วันเสาร์ที่ ๒๙ กันยายน รัฐบาลพระยาพหลฯ ได้แถลงต่อสภาถึงบันทึกตอบ ของรัฐบาลต่อข้อข้องพระทัยของพระองค์ตามปรากฏในพระราชบันทึกมีความว่าดังนี้

"(ข) ตามที่ทรงรับสั่งว่า ได้ทรงส่งจดหมายถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาให้เลิกล้มคณะราษฎร เพราะรัฐบาลในครั้งนั้นไม่ยอมอนุญาตให้"คณะชาติ" ตั้งขึ้น ความข้อนี้พระยามโนปกรณ์นิติธาดาจะกราบบังคมทูลไว้อย่างไรก็ยังทราบไม่ได้ แต่ความจริงเรื่องนี้รัฐบาลพระมโนปกรณ์นิติธาดาได้นัดประชุมผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญทั้งหมด ที่ประชุมส่วนมากเห็นควรให้ตั้ง "คณะชาติ" และยังไม่ทันที่รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร ก็มีพระราชหัตถ์เลขาถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาดังกล่าวแล้ว ข้อนี้หลวงวิจิตรวาทการเลขาธิการคณะชาติ ในเวลานั้นย่อมทราบได้ดี "

หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ ได้แถลงให้ที่ประชุมทราบดังนี้

"เมื่อในบันทึกของรัฐบาลได้อ้างถึงชื่อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอโอกาสแถลงรายงานต่อสภาฯ นี้ว่า ข้อความที่ในบันทึกของรัฐบาลได้กล่าวมานั้นเป็นความจริง เรื่องการตั้งคณะชาติไม่ได้ทำ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

โดยสุ่มสี่สุ่มห้า ก่อนที่จะเริ่มตั้งคณะชาติข้าพเจ้าได้มาปรึกษาหารือคุณหลวงประดิษฐ์ ข้อนี้คุณหลวงประดิษฐ์ฯ จะเป็นพยานข้าพเจ้า เมื่อได้ปรึกษาแล้วหลวงประดิษฐ์มีความเห็นว่าคณะชาติควรได้ตั้งขึ้น แล้วต่อมาข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่าได้มีการประชุมผู้ก่อการ **เสียงข้างมากเห็นควรว่าให้คณะชาติตั้งขึ้น** เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วข้าพเจ้าจึงได้ยื่นคำร้องขอตั้งคณะชาติ ไม่ใช่ว่าได้ทำไปโดยหักหาญอย่างหนึ่งอย่างใด และมีเหตุที่น่าจะเรียนให้ทราบว่า คณะราษฎรในเวลาที่ตั้งเป็นสมาคมขึ้นนั้น ไม่ได้เลือกเจ้าคุณมโนฯ เป็นนายก กลับเลือกเจ้าคุณนิติศาสตร์ฯ เป็นนายก เจ้าคุณมโนฯ จึงได้พยายามที่จะล้มคณะราษฎรเสีย เมื่อข้าพเจ้าได้ยื่นคำขอตั้งคณะชาติไปแล้ว พระยามโนฯ เรียกข้าพเจ้าไปบอกว่าเลิกคณะชาติเสียเถอะ แล้วจะล้มคณะราษฎรให้ ข้าพเจ้าก็ตอบว่านั่นไม่ใช่เรื่องของข้าพเจ้า เรื่องของข้าพเจ้ามีอยู่อย่างเดียวที่จะตั้งคณะชาติ ในการที่พระยา-มโนฯ จะให้ถอนคำขอแล้วไปล้มคณะราษฎรนั้น ข้าพเจ้าไม่ยินดีด้วย แต่เมื่อจะตั้งคณะชาติแล้วรัฐบาลไม่ยอมก็ตั้งไม่ได้อยู่เอง ข้าพเจ้าขอสนับสนุนคำอ้างของรัฐบาลที่ว่าผู้ก่อการในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ส่วนมากเห็นด้วย และโดยเฉพาะหลวงประดิษฐ์ฯ เองได้แสดงความเห็นแก่ข้าพเจ้าว่า คณะชาติควรได้ตั้งขึ้น ข้าพเจ้าขอแสดงให้ท่านทั้งหลายทราบว่าที่รัฐบาลแถลงการณ์มานั้นเป็นความจริง"

ดังกล่าวนี้คือข้อเท็จจริงเรื่อง ของคณะชาติ ของหลวง-วิจิตรฯ ที่อาจารย์เสริฐกล่าวอ้างข้างต้น และผมก็ไม่มีข้อโต้แย้งอาจารย์เสริฐในประเด็นนี้ เพียงแต่ต้องการจะทำให้เรื่องราวสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น

-๕-

หลักไทฉบับที่ ๘๙ วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๖ อาจารย์เสริฐเขียนขึ้นต้นไว้ว่า

"หลังจากผมเขียนบทความตอบคำถามของหลักไทเรื่องอาจารย์ปรีดี ลงในฉบับที่ ๖๖ และ ๖๗ ผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมีความเห็นต่อบทความนั้นเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วย แต่ฝ่ายเห็นด้วยเป็นผู้ใกล้ชิดกับอาจารย์ปรีดีมากกว่าฝ่ายค้าน บางคนใกล้ชิดมากถึงขนาดเรียกได้ว่าเคยเป็น "ศิษย์ก้นกุฏิ" ของอาจารย์ปรีดี ผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมากท่านนั้นบอกผมว่า ที่ผมเขียนไปนั้น ถ้าใครสงสัยอะไรเขายินดีชี้แจงให้ฟัง ฉะนั้นถ้าท่านผู้อ่านต้องการทราบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือข้องใจปัญหาใดที่ผมเขียนไว้ โปรดถามได้จากผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีดังกล่าวครับ"

เพื่อให้ท่านผู้อ่านที่ไม่ได้อ่านบทความอาจารย์เสริฐในหลักไทฉบับที่อ้างถึง ผมขอสรุปเนื้อหาของบทความของอาจารย์เสริฐที่เรียกว่าวิจารณ์อาจารย์ปรีดีนั้น มีดังนี้คือ

๑. อาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดี เป็นผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชนและทำลายเสรีภาพของบุคคล ก็คืออาจารย์ปรีดีเป็นเผด็จการนั้นเอง

๒. อาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีเป็นต้นตอในการนำประเทศชาติไปพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกาและรับใช้อเมริกา ตั้งแต่

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกา และรับใช้อเมริกาจนกระทั่งบัดนี้ ส่วนจอมพล ป. และคนอื่นๆ เป็นแต่เพียงผู้สืบทอดเท่านั้น

ต่อคำกล่าวหาของอาจารย์เสริฐดังกล่าวนี้ ผมอาศัยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาชี้ให้เห็นว่า เป็นคำกล่าวหาที่ฝ่าฝืนสัจจะ ถ้าท่านผู้อ่านต้องการทราบว่าอาจารย์เสริฐวิจารณ์อาจารย์ปรีดีฝ่าฝืนสัจจะอย่างไร จะหาอ่านได้จากหนังสือของผมที่ชื่อว่า "ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร"

ผมเคยบอกไว้แล้วว่าผมเห็นด้วยในการวิจารณ์ หรือประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอาจารย์ปรีดี แต่การวิจารณ์หรือประเมินคุณค่านั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ คือผู้วิจารณ์จะต้องตั้งอยู่ในความสุจริตใจ ปราศจากอคติ ๔ ประการ อันเป็นปัจจัยภายใน นี่เป็นประการที่หนึ่ง ประการถัดไป ผู้วิจารณ์จะต้องเคารพต่อสัจจะ หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อันเป็นปัจจัยภายนอก

ส่วนทรรศนะในการมองประวัติศาสตร์นั้น ย่อมจะมีทรรศนะที่แตกต่างกันไปตามจุดยืนทางชนชั้น หรือผลประโยชน์ของบุคคลนั้นๆ แต่สิ่งที่จะมองแตกต่างกันไปไม่ได้ สำหรับผู้วิจารณ์ที่เคารพในสัจจะ **ก็คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์**

ในข้อเขียนของอาจารย์เสริฐที่ยกมาข้างต้น อาจารย์เสริฐอ้างว่า ผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมีความเห็นต่อบทความนั้นเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วย อีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน แต่ฝ่ายเห็นด้วยเป็นผู้ใกล้ชิด

กับอาจารย์ปรีดีมากกว่าฝ่ายคัดค้าน บางคนใกล้ชิดกันมากถึงขนาดเรียกได้ว่าเคยเป็น "ศิษย์ก้นกุฏิ" แล้วอาจารย์เสริฐยังเขียนแบบโฆษณาชวนเชื่อต่อไปว่า

"ที่ผมเขียนไปนั้น ถ้าใครสงสัยอะไร เขา (ศิษย์ก้นกุฏิ) ยินดีจะชี้แจงให้ฟัง ฉะนั้นถ้าท่านผู้อ่านต้องการทราบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือข้องใจปัญหาใดที่ผมเขียนไว้ โปรดถามได้จากผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีดังกล่าวครับ"

ครับ ก็เป็นที่น่าเสียดายที่อาจารย์เสริฐไม่ได้ระบุลงไปว่า "ศิษย์ก้นกุฏิ" ที่เห็นด้วยกับข้อเขียนของอาจารย์เสริฐ ที่วิจารณ์อาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้ทำลายอำนาจอธิปไตยของปวงชนและทำลายเสรีภาพของบุคคล ฯลฯ ว่าเป็นผู้ใด มีชื่อเสียงเรียงนามอย่างไรแล้วอย่างนี้ใครจะสอบถามไปได้ที่ไหนละครับ และทำไมจะต้องท้าทายให้ไปสอบถาม "ศิษย์ก้นกุฏิ" เพราะเรื่องที่อาจารย์เสริฐวิจารณ์และผมได้โต้แย้งนี้มันเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ก็ควรจะท้าให้ผู้สงสัยในข้อวิจารณ์ของอาจารย์เสริฐ ไปศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของทางราชการ ซึ่งมีอยู่มากมาย หรือจากเอกสารที่บุคคลที่เชื่อถือได้ได้บันทึกเอาไว้ เช่น บันทึกของนายทวี บุญยเกตุ (ซึ่งมีหน้าที่ทางราชการในอดีตที่สำคัญมากมาย) ดร.ป๋วย อึ๊งภากร ดร.ดิเรก ชัยนาม ดร.เดือน บุนนาค คำให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม ของ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาและของคนอื่นๆ อีกมากมาย และโดยเฉพาะภายหลังอสัญกรรมของท่านได้มีคนเขียนสดุดีถึงผลงานรับใช้ชาติของท่าน นับเป็นร้อยๆ ราย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และ

แม้แต่ ส.ศิวรักษ์ซึ่งเคยวิจารณ์เหยียบย่ำทำลายท่านอย่างรุนแรง แต่เมื่อต่อมาภายหลังเขาได้ศึกษา ค้นคว้า ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ จึงทำให้เขาได้ข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง และครั้นแล้วเขาก็ได้วิจารณ์ตนเองอย่างกล้าหาญ และยอมรับผิดอย่างสัปปุรุษ ปัจจุบันเขาจึงเขียนถึงอาจารย์ปรีดีอย่างตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

เชื่อผมเถอะครับ เรื่องข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไม่ต้องท้าให้ไปสอบถาม "ศิษย์ก้นกุฏิ" ที่ไหน เพราะ "ศิษย์ก้นกุฏิ" ก็ไม่แน่เสมอไปว่าจะรอบรู้เรื่องของอาจารย์ ก็อย่างที่โบราณท่านกล่าวไว้ว่า **"ใกล้เกลือกินด่าง"** ก็มีอยู่ถมไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณท่านว่า **"ลูกศิษย์คิดล้างครู"** ก็มีอยู่เหมือนกันนะครับ

-๖-

อาจารย์เสริฐ ได้เขียนในหลักไท ฉบับที่อ้างแล้วในข้อ ๕ ต่อไปอีกตอนหนึ่งว่า

"ส่วน**ผู้คัดค้านบทความของผมนั้นเป็นผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีน้อยกว่าคนเหล่านั้น** บางคนเพิ่งจะเกี่ยวข้องในระยะหลังๆ แต่เขาอ้างว่าเขาคัดค้านผม "เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ และถือว่าเขาเป็น "นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์" เขาเขียนคำเหล่านี้ตีพิมพ์ออกมา"

คำว่าผู้คัดค้านในที่นี้อาจารย์เสริฐคงจะหมายถึงผม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ระบุชื่อออกมาก็ตาม เพราะคนที่เขียนหนังสือโต้แย้ง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

บทความของอาจารย์เสริฐที่ลงในหลักไท ก็มีแต่ผมเท่านั้น คนอื่นถึงแม้จะโต้แย้งแต่ก็ไม่ได้เขียนและพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม จึงเป็นที่แน่ชัดว่า คำว่า ผู้คัดค้านในที่นี้ อาจารย์เสริฐหมายถึงผม

"ครับ, ผมไม่ใช่ "ศิษย์ก้นกุฏิ" หรือผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีทางเนื้อหนังมังสา แต่ผมใกล้ชิดทางด้านความคิดกับท่าน ไหนๆ เรื่องก็มาถึงขั้นนี้แล้ว ก็จะบอกให้ทราบเสียด้วยว่าผมใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีอย่างไร ?

"คือเรื่องมีอยู่ว่าในขณะที่อาจารย์ปรีดีพำนักอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น เช้าวันหนึ่งในปี ๒๕๐๑ อาจารย์ปรีดีคว้าเอาหนังสือเล่มหนึ่งโดยไม่ตั้งใจเข้าไปนั่งอ่านในห้องส้วมด้วยความเคยชิน หนังสือเล่มนี้ชื่อ **"ขบวนการกู้ชาติ"** หนาประมาณ ๒๐๐ หน้า เป็นหนังสือที่ผมเขียนขึ้นภายหลังที่ได้รับนิรโทษกรรมออกมาจากคุกบางขวาง เมื่อปี ๒๕๐๐ เนื้อหาของหนังสือเล่มนั้นเป็นการเล่าถึงองค์การจัดตั้งของขบวนการกู้ชาติ ปรัชญาและอุดมคติของขบวนการกู้ชาติ ตลอดจนแนวทางการต่อสู้ของขบวนการกู้ชาติ ต่อมาอาจารย์ปรีดีได้สั่งความมาถึงคุณปาลลูกชายของท่าน ซึ่งเคยร่วมชะตากรรมกันมากับผมในคุกบางขวางตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ ให้บอกผมว่า หนังสือขบวนการกู้ชาติที่ผมส่งไปให้ท่านนั้น ได้อ่านแล้วและขอชมเชย และบอกมาด้วยว่าท่านอ่านจบในห้องส้วมในเช้าวันแรกที่คว้าไปอ่าน (เพราะไม่มีหนังสืออื่นจะอ่าน) นั่นเอง และท่านถือว่าผมใกล้ชิดกับท่านในทางความคิด ถึงแม้ตัวจะอยู่ห่างกันหรือแม้จะไม่เคยพบกันก็ตาม คุณปาลบอกผมอย่างนี้ และแม้จดหมายที่ท่านมีมาถึงผมในเวลาต่อมา ท่านก็บอกมาอย่างนี้

ความสัมพันธ์หรือความใกล้ชิดระหว่างผมกับอาจารย์ปรีดีก็มีมาอย่างนี้แหละ คือผมเริ่มแรกใกล้ชิด (ความคิด) กับอาจารย์ปรีดี ในห้องส้วมครับ

อาจารย์เสริฐอ้างว่าผมเขียนคำเหล่านี้ออกมา คือคำว่า "เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์" อาจารย์เสริฐยังเขียนอีกว่า ผมถือตัวว่าเป็น **"นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์"**

ครับ, ในคำขึ้นต้นของผมได้บอกไว้อย่าชัดเจนแล้วว่าความคิดและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีที่อาจารย์เสริฐวิจารณ์ว่าไม่ถูกต้องนั้น จะไม่ถูกต้องอย่างอาจารย์เสริฐว่า หรือว่าถูกต้องแต่อาจารย์เสริฐเข้าใจผิดไปเอง

"ในปัญหานี้ เราจำเป็นจะต้องหาคำตอบอย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ เราจะนั่งฌาณแสดงทรรศนะแห่งความรอบรู้ของเราเองอย่างอัตวิสัยหาได้ไม่

"ด้วยประการฉะนี้ ผมจึงได้ทำคำชี้แจงฉบับนี้ขึ้นตามมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่งประวัติศาสตร์"

และอีกตอนหนึ่งต่อจากบทขึ้นต้น ผมได้เขียนไว้ดังนี้

"จากการอ่านบทความ (ของอาจารย์เสริฐ) ด้วยวิจารณญาณดังกล่าว ทำให้ผมเห็นว่าบทความของอาจารย์ประเสริฐชิ้นนี้ มีความผิดพลาดอยู่หลายประการ (ผมใช้คำว่าผิดพลาดนะครับ เพราะไม่คิดว่าอาจารย์เสริฐจะบิดเบือน) ด้วยความเคารพในอาจารย์ประเสริฐ และด้วยความเคารพในสัจจะแห่งประวัติศาสตรที่อาจารย์ปรีดีได้มีส่วนสร้างไว้ ผมจึงมีความจำเป็นและเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำความ

จริงให้ปรากฏในที่นี้ เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์..."

จากข้อเขียนของผมที่ยกมานี้ มีประเด็นสำคัญซึ่งผู้ที่ไม่มีอคติพอจะมองเห็นได้อย่างตรงไปตรงมาดังนี้

(๑) ผมบอกว่าสัจจะแห่งประวัติศาสตร์หรือความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วหนึ่งๆ และบันทึกไว้หรือจดจำกันไว้นั้นเป็นข้อเท็จจริงหรือสัจจะหรือความถูกต้อง (ตามความเป็นจริงของปรากฏการณ์) ที่เราจะต้องพิจารณาหาความจริงอย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ คือไม่ใช่เชื่อทันทีทันใดเมื่อได้อ่านหรือได้ฟัง ก็คือยึดถือหลักกาลามสูตรนั้นเอง และคำว่าอย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ ไม่ได้หมายความว่าผมเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้มีความรู้ภาษาไทยพออ่านออกเขียนได้ก็ย่อมจะเข้าใจได้ แต่อาจารย์เสริฐซึ่งเคร่งครัดและรอบรู้ในอักษรศาสตร์เป็นอย่างดีกลับเขียนว่า**ผมยกตนเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์** ผมยังไม่มีความรู้พอที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ แต่ผมจะพิจารณาหรือศึกษาประวัติศาสตร์ **อย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ครับ**

"(๒) ประโยคต่อมา ผมเขียนไว้ว่า "ด้วยประการฉะนี้ ผมจึงได้ทำคำชี้แจงฉบับนี้ขึ้นตามมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ คำว่า "ตามมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์" ก็ไม่ได้หมายความว่าผมเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ อย่างที่อาจารย์เสริฐไปแปลความเอาเอง ความหมายของมันอย่างตรงไปตรงมาไม่มีเลศนัยก็เพียงว่า ผมจะศึกษา

ประวัติศาสร์ตามวิธีการของนักวิทยาศาสตร์ ก็เท่านั้นเอง ก็มีความหมายเหมือนกับคำว่า อย่างนักวิทยาศาสตร์ ที่กล่าวมาแล้วในข้อ (๑) นั่นแหละ

"(๓) คำว่าอย่างนักวิทยาศาสตร์หรือมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์ ก็คือความมี "จิตใจวิทยาศาสตร์" อาจารย์ปรีดีได้ให้คำอธิบายจิตใจวิทยาศาสตร์ไว้ดังนี้คือ

"ก. จิตใจสังเกต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน ให้ความหมายของคำว่า "วิทยาศาสตร์" ไว้แล้วว่า ความรู้ที่ได้โดยการสังเกตและค้นคว้าจากการ ประจักษ์ทางธรรมชาติแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ

นักวิทยาศาสตร์ตั้งแต่โบราณกาลมา มีจิตใจสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติ ถ้าปราศจากการมีจิตใจสังเกตแล้วก็ไม่มีทางที่จะพัฒนาวิทยาศาสตร์ได้

ข. จิตใจมาตรการ

คือเมื่อมีจิตใจสังเกตแล้วต้องมีจิตใจมาตรการ มิฉะนั้นเป็นการสังเกตเลื่อนลอย มาตราการคือการกำหนดให้รู้ถึงขนาดปริมาณและคุณภาพของสิ่งต่างๆ ซึ่งสามารถจะเปรียบเทียบได้ว่าเหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งในทางปริมาณ สถานที่ เวลา เด็กที่น่ารักน่าเอ็นดู แสดงความนึกคิดโดยผู้ใหญ่มิได้สอนนั้น เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดนั้น เด็กมีความสามารถในการสังเกตปริมาณ ว่าสิ่งใหญ่ต่างกับสิ่งเล็ก ของมากต่างกับของน้อย เวลาช้าต่างกับเวลาเร็ว ถ้าเด็กโตขึ้นเอาจริงเอาจังกับมาตรการ

เด็กก็เข้าถึงวิทยาศาสตร์ดีขึ้น สามารถเปรียบเทียบความเหมือนกันกับความต่างกัน ในสภาพท้องที่กาลสมัยอันเป็นจิตใจวิทยาศาสตร์ดีขึ้น

ค. จิตใจค้นคว้าหาหลักฐาน และเหตุผล และใช้ความคิดทางตรรกวิทยา

ง. จิตใจพิเคราะห์หรือวิจารณ์

คือในการสังเกต ในการใช้มาตรการ ในการค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผลนั้น จะต้องพิเคราะห์หรือวิจารณ์ปรากฏการณ์ทุกอย่าง ถ้าปราศจากจิตใจเช่นนี้ ก็เป็นการรับเอาปรากฏการณ์ทั้งดุ้น เข้าลักษณะจิตใจนอกเหนือธรรมชาติ (เมตาฟิสิกส์) และจิตธรรม

จ. จิตใจปราศจากอคติ

คือการไม่ลำเอียงตามทรรศนะอัตวิสัยของตน เพราะการลำเอียงเป็นมายาที่พรางรูปธรรมที่ประจักษ์ ทำให้สังเกตไม่ชัด ทำให้ใช้มาตรการบกพร่อง ทำให้ขาดการพิเคราะห์หรือวิจารณ์ความถูกต้องและความผิดพลาด แม้ในทางสังคมนั้น มนุษย์จะมีจิตสำนึกตามสภาพความเป็นอยู่ที่ต่างกันตามวรรณะ แต่ในการหาความจริงในสภาวะของสังคมมนุษย์ในสังคม ก็ต้องไม่ตั้งทรรศนะลำเอียง จึงจะพิจารณารูปธรรมที่ประจักษ์ได้ และแม้จะพิจารณาสภาพความเป็นอยู่แห่งวรรณะของตนก็ต้องไม่ตั้งทรรศนะลำเอียง จึงจะพิจารณารูปธรรมที่ประจักษ์แห่งวรรณะของตน ซึ่งเป็นพื้นฐานให้เกิดจิตสำนึกที่แท้จริงจากรูปธรรมที่ประจักษ์แห่งวรรณของตน

ฉ. จิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบ

คือการสังเกต การใช้มาตรการ การค้นคว้าหาหลักฐานแห่งเหตุผล การพิเคราะห์หรือวิจารณ์ การปราศจากอคตินั้น ต้องเป็นไปตามจิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบไม่ระส่ำระสาย"

ดังกล่าวนี้คือจิตใจวิทยาศาสตร์ และนักประวัติศาสตร์ที่เรียกกันว่านักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์นั้น ก็เพราะใช้วิธีการคือมรรควิธีอย่างที่กล่าวมานี้ เป็นเครื่องมือในการศึกษาประวัติ-ศาสตร์ ส่วนนักประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ศึกษาประวัติศาสตร์ ก็เป็นนักประวัติศาสตร์ประเภทเล่านิทาน ซึ่งมีอยู่ดาษดื่นในบ้านเมืองเรา เพื่อแยกนักประวัติศาสตร์ที่ใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ ศึกษาประวัติศาสตร์ ออกจากนักประวัติศาสตร์ประเภทเล่านิทาน ผมจึงเรียกนักประวัติศาสตร์ประเภทนี้ว่า "นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์" ซึ่งรวมทั้ง "นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์" แห่งลัทธิมารกซ์-ลัทธิเลนินที่อาศัยปรัชญาวัตถุ-นิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ มาศึกษากระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือวิวัฒนาการของสังคม ก็เช่นเดียวกันคำว่า "สังคมนิยม" ซึ่งมีอยู่หลายสิบชนิด ดังนั้น เพื่อแยกสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์ออกจากสังคมนิยมชนิดอื่นๆ เราจึงเรียกสังคมนิยมชนิดนี้ว่า "สังคมนิยมวิทยาศาสตร์"

(๔) ดังกล่าวแล้วในข้อ (๑) ว่าสัจจะ แห่งประวัติศาสตร์ หรือความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ หรือข้อเท็จจริงทางประวัติ-ศาสตร์ หมายถึง สัจจะหรือความถูกต้อง หรือข้อเท็จจริงในช่วงหนึ่งๆ ของปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ ที่จดจำกันมาหรือ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

บันทึกเอาไว้ ไม่ได้หมายถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือที่อาจารย์เสริฐเรียกว่า ขบวนแห่งเหตุการณ์ และที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐนั้น ผมโต้แย้งในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ ที่อาจารย์เสริฐ**เขียนให้ผิดไปจากความเป็นจริง** เช่น อาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีทำลายอธิปไตยของปวงชนและทำลายเสรีภาพของบุคคล นี่มันผิดไปจากความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์หรือผิดข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงตามปรากฏการณ์ทั้งที่ได้บันทึกและที่ได้จดจำกันมา บอกให้เรารู้ว่าอาจารย์ปรีดีส่งเสริมอธิปไตยของปวงชนและสนับสนุนเสรีภาพของบุคคล หรือที่อาจารย์เสริฐว่าอาจารย์ปรีดีนำประเทศชาติไปพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกาและรับใช้อเมริกาในระหว่างสงคราม จึงทำให้ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกาจนบัดนี้ ผมว่าไม่ใช่เช่นนั้น เพราะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า ภายหลังรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะ ได้นำประเทศไทยเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกา ทั้งทางด้านการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งยังผลให้ความชั่วร้ายนี้ได้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน หรือที่อาจารย์เสริฐกล่าวว่าการแก้ไขสัญญาทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นเพียงความเสมอภาคตามตัวหนังสือ ในความเป็นจริงแล้วทำให้ไทยเสียเปรียบต่างชาติหนักหนวงยิ่งขึ้น และสืบมาจนถึงวันนี้ ผมว่าไม่ใช่อย่างนั้น ดังที่ผมเขียนไว้ใน “ชำระประวัติศาสตร์ฯ เล่ม ๑”

ดังกล่าวนี้คือ ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ ผมไม่ได้โต้แย้งอาจารย์เสริฐในกระบวน

การทางประวัติศาสตร์ หรือขบวนแห่งเหตุการณ์

(๕) อาจารย์เสริฐเขียนต่อไปอีกว่า

"ผมไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ จึงไม่ได้มีความมุ่งหมายมากมายถึงขนาดนั้น และประวัติศาสตร์ในความหมายของขบวนแห่งเหตุการณ์ มันก็เป็นสภาวธรรมซึ่งดำรงอยู่อย่างนั้นเอง ไม่มีใครจะไปทำอะไรมันได้ ผมจึงไม่สามารถรักษาความถูกต้องของประวัติศาสตร์ได้ อะไรผิดอะไรถูกในประวัติศาสตร์มันก็อยู่ของมันอย่างนั้น ผมจึงรักษาได้แค่ตัวผมเอง คือรักษาความยุติธรรมในใจของผมเองในการมองประวัติศาสตร์..."

ครับ ผมไม่โต้แย้งอาจารย์เสริฐในการที่อาจารย์เสริฐไม่สามารถรักษาความถูกต้องของประวัติศาสตร์ (ขบวนแห่งเหตุ-การณ์) ซึ่งใครๆ ก็รักษาไม่ได้แต่ที่ผมโต้แย้งก็ในประเด็นที่อาจารย์เสริฐไม่รักษาความถูกต้อง หรือความเป็นจริงตามที่เป็นจริงของปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ ต่างหาก คือพูดกันอย่างตรงไปตรงมาตามภาษาชาวบ้านก็ว่า ผมโต้แย้งการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

และที่อาจารย์เสริฐเขียนว่า "ผมจึงรักษาได้แค่ตัวผมเอง คือรักษาความยุติธรรมในใจของผมเองในการมองประวัติศาสตร์..."

การรักษาความยุติธรรมในใจของตนเองเป็นของดี เพราะเป็นการเคารพในความเป็นจริงว่าอะไรเป็นอะไร เช่นว่า เมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทหารอังกฤษได้เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ไม่ใช่เข้ามารุกรานประเทศไทย ส่วนทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น เป็นการรุกรานประเทศไทย

การเข้ามาของทหารต่างชาติดังกล่าวนี้ จึงมีลักษณะแตกต่างกัน แม้แต่การเข้ามาของทหารอเมริกันในสงครามอินโดจีนสมัยถนอม-ประภาส ก็เข้ามาในอีกลักษณะหนึ่ง เราจะไปเหมาเอาว่าการยินยอมให้ทหารต่างชาติเข้ามาเป็นการขายชาติทั้งนั้น อย่างที่อาจารย์เสริฐเคยเขียนไว้ในหลักไทอย่างนั้น **มันก็ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงแห่งประวัติศาสตร์ในช่วงนั้นๆ** และก็ไม่ใช่เป็นการรักษาความยุติธรรมในใจของตนเอง

ความยุติธรรมผมว่าน่าจะเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คือข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรก็ว่าไปอย่างนั้น นี่คือความยุติธรรม ส่วนว่าข้อเท็จจริงนั้นๆ เราจะชอบใจหรือไม่ชอบใจ เราจะมองหรือมีทรรศนะเป็นอย่างไรต่อข้อเท็จจริงนั้นๆ นี่ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์หรือขึ้นอยู่กับชนชั้นที่เรียกว่าทรรศนะทางชนชั้น

เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติ-ศาสตร์ ส่วนทรรศนะในการมองปรากฏการณ์หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ช่วงนั้น เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ประชาราษฎรทั้งหลายมองประวัติศาสตร์หรือมองการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นคุณประโยชน์ต่อแผ่นดิน แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเสียผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้น กลับมองเห็นไปว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นการขบถต่อแผ่นดิน และแม้อย่างอาจารย์เสริฐเองก็กลับเห็นไปว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นเป็นอุปสรรคต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย เพราะถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิงเปลี่ยนแปลงเสียครั้งนั้น ป่านนี้พระปกเกล้าฯ ก็คงจะทำการปฏิวัติ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประชาธิปไตยไปสำเร็จแล้ว หรืออย่างที่อาจารย์เสริฐเคยพูดและเคยเขียนว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ด่วนสวรรคตเสียก่อน พระองค์ก็อาจทรงทำการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จอย่างญี่ปุ่นไปแล้ว หรืออย่างกรณีอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ในประเทศไทยในสมัยถนอม-ประภาส นี่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ถ้าใครพูดว่าอเมริกันไม่เคยตั้งฐานทัพในประเทศไทย นั่นเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

ต่อการเข้ามาตั้งฐานทัพของอเมริกันในประเทศไทย คนจำพวกนี้มองเห็นว่าหรือมีทรรศนะว่าอเมริกันเข้ามาปกป้องประเทศไทย อเมริกันเข้ามาทำให้การเศรษฐกิจของไทย (บางคนและบางจำพวก) เฟื่องฟูขึ้น แต่คนอีกพวกหนึ่งเห็นไปว่าอเมริกันเข้ามาเหยียบย่ำทำลายอธิปไตยของไทย เข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของไทย เข้ามาทำลายเศรษฐกิจ (โดยส่วนรวม) ของไทย

ดังนั้น การมองประวัติศาสตร์มันจึงไม่เกี่ยวกับความยุติ-ธรรมหรือไม่ยุติธรรมในหัวใจของใคร แต่มันเกี่ยวกับผลประโยชน์และปัญหาชนชั้น ผมจึงไม่สนใจว่าใครจะมองประวัติศาสตร์อย่างไร เพราะเป็นสิทธิของเขาที่จะมองอย่างไรก็ได้ มันขึ้นอยู่กับฐานะทางชนชั้นและผลประโยชน์ของเขา แต่ที่ผมสนใจก็คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เป็นปรากฏการณ์ในช่วงหนึ่งๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนการแห่งเหตุการณ์ ซึ่งผมเห็นว่าเราควรจะมีธรรมในใจที่จะยอมรับข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง และไม่มีใครมีสิทธิ์ไปบิดเบือนข้อเท็จจริงให้เป็นอื่น ที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐก็ในประเด็นนี้แหละครับ ไม่ใช่เรื่องทรรศนะ ไม่ใช่เรื่องแนวทาง

(๖) เนื่องจากอาจารย์เสริฐได้ใช้สำนวนภาษาและความสัมพันธ์ทางเหตุผลอธิบายเรื่องประวัติศาสตร์ เสมือนกับการแสดงมายากล ซึ่งทำให้ผู้อ่านงงงวยจนจับต้นชนปลายไม่ถูก ผมเองพยายามอ่านติดตามความวกวนบนเส้นทางอักษรของอาจารย์เสริฐจนงวยงงไปเหมือนกัน และเมื่อออกมาจากความงงงวยได้ ก็มีความเห็นว่าจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับผู้อ่านบทความของอาจารย์เสริฐในประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ให้เป็นที่ชัดเจนกันต่อไป ดังนี้

อาจารย์เสริฐเขียนว่า

"เมื่อพูดถึงความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ ควรจะเข้าใจให้ดีว่าคำนี้หมายความว่าอะไร

"ประวัติศาสตร์ (HISTORY) มีความหมาย ๒ อย่าง อย่างหนึ่งหมายความว่า ขบวนเหตุการณ์ อีกอย่างหนึ่งหมายความว่า บันทึกแห่งขบวนการณ์ หรือวิชาว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์

"ขบวนแห่งเหตุการณ์เป็นความเป็นจริงหรือความจริงแท้ (REALITY) ซึ่งมันดำรงอยู่อย่างนั้น ไม่เป็นอย่างอื่นไม่มีใครจะมาเปลี่ยนแปลงได้ ทางพระท่านเรียกว่า สภาวธรรม"

จากคำอธิบายคำว่า "ประวัติศาสตร์" ของอาจารย์เสริฐตอนนี้ เป็นที่แจ่มชัดว่า ประวัติศาสตร์มีความหมาย ๒ อย่างคือ

(ก) หมายถึง "ขบวนแห่งเหตุการณ์" ซึ่งผมเรียกว่า "กระบวนการทางประวัติศาสตร์" ถึงแม้จะแตกต่างกันในถ้อยคำ แต่ในเนื้อหาสาระก็เป็นอย่างเดียวกัน คือขบวนแห่งเหตุการณ์หรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เป็นความจริงหรือความจริงแท้ (REALITY) ซึ่งมันดำรงอยู่อย่างนั้นไม่เป็นอย่างอื่น ไม่มีใครจะมา

เปลี่ยนแปลงได้ ทางพระท่านเรียกว่า สภาวธรรม นี่อาจารย์เสริฐท่านอธิบายอย่างนี้ ซึ่งผมเองก็เห็นอย่างที่อาจารย์เสริฐอธิบาย แต่เพื่อความเข้าใจของคนทั่วไป ผมขอเสริมคำอธิบายของอาจารย์เสริฐดังนี้

ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจในคำว่า ความจริง หรือความจริงแท้ กันเสียก่อน

ในทางพุทธปรัชญานั้นท่านแบ่งความจริงออกเป็นสองอย่าง คือ จริงปรมัตถ์ หรือ จริงอริยสัจ อันเป็นความจริงอย่างที่สุด ซึ่งเป็นสภาวะที่ดำรงอยู่เช่นนั้นโดยตัวของมันเอง ไม่ขึ้นกับความเชื่อหรือไม่เชื่อของใคร เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือพูดตามภาษาวิทยาศาสตร์สังคมว่าเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง (อนิจัง) ขัดแย้ง (ทุกขัง) พึ่งพิง (อนัตตา) คือสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งรวมทั้งกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนแห่งเหตุการณ์ ล้วนแต่อยู่ภายใต้กฎแห่งความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงขัดแย้งพึ่งพิง ซึ่งทางพุทธปรัชญาเรียกลักษณะอย่างนี้ว่า “ไตรลักษณ์” หรือ “สามัญลักษณ์” คือเป็นลักษณะธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งหลาย หรือที่ทางปรัชญามาร์กซิสต์เรียก “วัตถุนิยมวิภาษ” และอาจารย์ปรีดีท่านเรียกว่า “สสารธรรมประติการ” (DIALECTICAL MATERIAISM) และสภาวอย่างนี้แหละที่เราเรียกว่า ความจริงแท้ (REALITY)

อย่างเช่นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นลำดับมานับแต่สังคมปฐมสหการ มาสู่สังคมครองทาส จากสังคมครองทาสมาสู่สังคมศักดินา จากสังคมศักดินามาสู่สังคมทุนนิยม จากสังคมทุนนิยมไปสู่สังคมสังคมนิยมและสังคมคอมมิวนิสต์ตามลำดับ

ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือเป็นขบวนแห่งเหตุการณ์ ซึ่งมันเป็นไปของมันเองไม่มีใครหรืออำนาจใดไปยับยั้งมันไม่ให้เปลี่ยน-แปลงได้ไม่ ที่ว่ามันเป็นไปของมันเองนั้น ไม่ได้หมายความว่ามันเป็นไปอย่างที่เรียกว่าฟลุ๊ก แต่หากมันเป็นไปเองตามเหตุผลที่ปรุงแต่งมัน คือมันมีเหตุมีปัจจัยให้ต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้นๆ

ผมขอกล่าวเสริมคำว่า ประวัติศาสตร์ในความหมายของขบวนแห่งเหตุการณ์ หรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งปรัชญามาร์กซิสต์เรียกว่า วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ และที่อาจารย์ปรีดีท่านเรียก “สสารธรรมวิวรรตการ” (HISTORICAL MATE-RIALISM) เพียงแค่นี้ก่อน เพราะถ้าขืนเสริมมากไปก็กลายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

(ข) ประวัติศาสตร์อีกความหมายหนึ่ง หมายถึงบันทึกแห่งขบวนเหตุการณ์หรือวิชาการว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ ซึ่งผมเรียกว่า “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” หรือ “สัจจะแห่งประวัติศาสตร์” หรือความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ ของขบวนการทางประวัติศาสตร์นั้น เป็นความจริงชนิดหนึ่งเหมือนกัน ซึ่งทางพุทธปรัชญาเรียกว่าจริงสมมุติหรือสมมุติสัจจะ หรือจะเรียกว่าจริงบัญญัติก็ได้ (Truth) และสมมุติสัจจะหรือจริงสมมุติหรือจริงบัญญัติดังกล่าวนี้ อาจจะผิดก็ได้ หรืออาจจะถูกก็ได้ และมาตรการที่จะมากำหนดว่าผิดหรือถูกนั้น ก็คือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือขบวนแห่งเหตุการณ์นั้นเอง การเคลื่อนไหวใด

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

หรือปรากฏการณ์ใดที่ขัดกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ การเคลื่อนไหวนั้นหรือปรากฏการณ์นั้นผิด การเคลื่อนไหวใด หรือปรากฏการณ์ใดสอดคล้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ การเคลื่อนไหวนั้นหรือปรากฏการณ์นั้นถูก

แต่การเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ทั้งถูกและผิด ในช่วงหนึ่งๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งได้บันทึกหรือจำถ่ายทอดกันมาอย่างตรงไปตรงมา เรียกว่าเป็นความถูกต้องเป็นสัจจะ หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ (ซึ่งอาจขัดแย้งหรือไม่ขัดแย้งอาจตรงหรือไม่ตรงกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ก็ได้)

อย่างเช่นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าในระดับหนึ่ง คือเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งกษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจอย่างไม่มีขอบเขต ทั้งในฐานะประมุขแห่งรัฐและในฐานะหัวหน้ารัฐบาล มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจของกษัตริย์ให้อยู่ภายในกรอบของกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นสัจจะเป็นข้อเท็จจริงในช่วงหนึ่งๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริงที่ถูกที่ดี เพราะนอกจากจะเป็นจริงสมมุติแล้วยังเป็นจริงปรมัตถ์หรือจริงอริยสัจอีกด้วย คือจริงทั้งที่เรียกว่า Truth และ Reality

หรืออย่างกรณีพวกที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนายน อย่างเช่นคณะชาติของหลวงวิจิตรฯ ที่อาจารย์เสริฐเคยร่วมกันมา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ซึ่งเสนอให้สฤษดิ์ยกเลิกวันที่ ๒๔ มิถุนายนเป็นวันชาติ ซึ่งอาจารย์เสริฐถือว่าเป็นชัยชนะของหลวงวิจิตรฯ ต่อคณะราษฎร หรืออย่างกรณีกบฏบวรเดชเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ การเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นสัจจะเป็นข้อเท็จจริงในช่วงหนึ่งๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ และเพื่อความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ในช่วงนั้น เราจะต้องยอมรับสัจจะหรือข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นจริงสมมุติหรือจริง Truth แต่เนื่องจากการเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นการเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ที่เป็นปฏิกิริยา เป็นการขัดกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริงที่ผิด ที่เลว สัจจะหรือข้อเท็จจริงเช่นนี้จึงเป็นแต่เพียงจริงสมมุติเท่านั้น (คือเหตุการณ์มันเกิดขึ้นจริงๆ) แต่ไม่ใช่จริงปรมัตถ์หรือจริงอริยสัจ คือ Truth กับ Reality ไม่ตรงกัน

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ว่า

"ประวัติศาสตร์ในแง่ของบันทึกขบวนแห่งเหตุการณ์หรือในแง่ของวิชาว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ จึงอาจตรงหรือไม่ตรงกับประวัติศาสตร์ในแง่ของขบวนแห่งเหตุการณ์ก็ได้"

ครับ, ผมก็เห็นด้วยเช่นเดียวกับอาจารย์เสริฐ ก็ดังตัวอย่างที่ผมยกมากล่าวข้างต้น

การเคลื่อนไหวของคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นประวัติศาสตร์ในแง่ของบันทึกขบวน

แห่งเหตุการณ์ หรือในแง่ของวิชาการว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ อันเป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่ตรงกับประวัติศาสตร์ในแง่ของขบวนแห่งเหตุการณ์ จึงเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง

และการเคลื่อนไหวของคณะชาติ หรือของกบฏบวรเดช ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร ก็เป็นประวัติศาสตร์ในแง่ของบันทึกขบวนแห่งเหตุการณ์ หรือในแง่ของวิชาว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ อันเป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่ไม่ตรงกับประวัติศาสตร์ ในแง่ขบวนแห่งเหตุการณ์ จึงเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกต้อง

อาจารย์เสริฐเขียนต่อไปอีกว่า

"ตัวขบวนแห่งเหตุการณ์ไม่มีใครโต้เถียงได้"

ครับ ถูกต้องผมเห็นด้วย แต่ก็ไม่เห็นด้วยทั้งหมดเพราะว่ายังมีคนโต้เถียงกันอยู่เหมือนกัน ซึ่งผมจะชี้ให้เห็นในตอนหลัง

"แต่บันทึกและวิชาเกี่ยวกับขบวนแห่งเหตุการณ์มักจะโต้เถียงกัน เพราะมีทั้งบันทึกตรงกับบันทึกไม่ตรง มีทั้งวิชาที่ถูกและวิชาที่ผิด"

ครับ, ผมก็เห็นตรงกับอาจารย์เสริฐอีกแต่ขอเสริมอีกนิดเพื่อความชัดเจนของถ้อยคำ ที่ว่ามีทั้งบันทึกตรงและบันทึกไม่ตรง มีทั้งวิชาการที่ถูกและที่ผิดต่อกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนแห่งเหตุการณ์ ครับ, ก็เพราะเช่นนี้แหละจึงได้มีการวิจารณ์หรือประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญๆ ที่เคลื่อนไหวอยู่ในประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ

แต่ประเด็นที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐเป็นประเด็นในข้อเท็จจริง

ทางประวัติศาสตร์ที่ได้บันทึกแล้วในช่วงหนึ่งๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (ไม่เกี่ยวกับประเด็นบันทึกตรงหรือถูกไม่ถูกต่อกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือขบวนแห่งเหตุการณ์) ซึ่งอาจจะผิดก็ได้ถูกก็ได้ต่อกระบวนการทางประวัติศาสตร์

อย่างเช่นในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ ที่ได้บันทึกหรือจำถ่ายทอดสืบกันมาว่า อาจารย์ปรีดีเป็นผู้เชิดชูอธิปไตยของปวงชน และสนับสนุนเสรีภาพของบุคคล แต่อาจารย์เสริฐกลับมาเขียนและพูดว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชน และทำลายเสรีภาพของบุคคล

หรืออย่างในกรณีที่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ในช่วงหนึ่งๆ ได้บันทึกหรือจำถ่ายทอดสืบกันมาว่า อาจารย์ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้นำประชาชนไทยต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกรานในสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนสามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ได้ แต่อาจารย์เสริฐกลับเขียนและพูดว่า อาจารย์ปรีดีนำประเทศชาติไปขึ้นต่ออเมริกาเช่นเดียวกับที่ จอมพล ป. นำไปขึ้นกับญี่ปุ่น อันเป็นผลให้ไทยต้องขึ้นต่ออเมริกาจนบัดนี้

อาจารย์เสริฐ นอกจากจะวิจารณ์ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ได้บันทึกแล้วในช่วงหนึ่งๆ ว่าไม่ถูกต้องตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งบางทีอาจารย์เสริฐก็วิจารณ์อย่างไม่ให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลหรือคณะบุคคลที่เคลื่อนไหวอยู่ในประวัติศาสตร์ช่วงนั้นๆ โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม กาละและเทศะแล้ว อาจารย์เสริฐยังเขียนและพูดข้อเท็จจริงนั้นๆ **ให้ผิดไปจากความเป็นจริงอีกด้วย** ซึ่งด้วยความเคารพในอาจารย์เสริฐผมไม่อยาก

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จะเรียกว่าเป็นการ "บิดเบือน" หรอกครับ เอาเป็นว่า อาจารย์เสริฐฟื้นเฟือนหรือเผลอสติก็แล้วกัน (สติ.น.ความรู้สึกตัว,ความรู้สึกผิดชอบ, ความระลึก)

และเมื่อผมมาได้อ่านข้อเขียนของอาจารย์เสริฐอีกตอนหนึ่งในหลักไทฉบับที่ผมอ้างแล้วข้างต้นว่าดังนี้

"และขอย้ำด้วยว่า เรื่องที่ผมนำมาเล่า ไม่เน้นหนักเอกสารประวัติศาสตร์ ซึ่งใครๆก็หาอ่านได้อยู่แล้ว เช่น รายงานการประชุมรัฐสภา รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี บันทึกความทรงจำของบุคคลสำคัญ เอกสารทางราชการ และเอกสารทางการของคณะต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ผมใช้เป็นข้ออ้างอิงในกรณีจำเป็นเท่านั้น **แต่ผมเน้นหนักเรื่องที่ได้รู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังด้วยตนเองในระหว่างที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ**"

ก็ทำให้ผมค่อนข้างจะแน่ใจว่า อาจารย์เสริฐไม่มีอกุศลจิตที่ตั้งใจจะ "บิดเบือน" ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพราะอาจารย์เสริฐท่านได้ประกาศออกมาโดยเปิดเผยแล้วว่า ท่านไม่สนใจหรือเน้นหนักในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารทางราชการ หรือเอกสารทางการของคณะต่างๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ แต่อาจารย์เสริฐถือเอาเรื่องที่ท่านได้รู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังด้วยตนเองในระหว่างที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ เป็นเอก เป็นหลักยึดอันสำคัญที่ท่านเก็บมาเล่ามาเขียน ก็เลยกลายเป็นประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสริฐไป แล้วบุคคลที่อาจารย์เสริฐอ้างในเหตุการณ์นั้นๆ ส่วนใหญ่ก็หาชีวิตไม่แล้ว ส่วนประเภท "ศิษย์ก้นกุฏิ" ที่อาจารย์เสริฐอ้างถึง ก็เป็นจำพวก "เสเพล" นักเลงการพนัน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

นักเลงผู้หญิง และโดยเฉพาะ “ศิษย์ก้นกุฏิ” ประเภทนี้ก็ได้ประกาศออกมาอย่างเปิดเผยแล้วว่า “ถ้าอาจารย์ปรีดีอยู่ข้างฝ่ายซ้าย เขาจะอยู่ฝ่ายขวา ถ้าอาจารย์ปรีดีอยู่ข้างฝ่ายขวา เขาจะอยู่ข้างฝ่ายซ้าย” ก็ขอให้ท่านผู้อ่านพิจารณาเอาเองก็แล้วกันว่า “ศิษย์ก้นกุฏิ” ที่อาจารย์เสริฐอ้างถึงนั้น ควรจะให้ความเชื่อถือได้แค่ไหนเพียงใด และโดยประการสำคัญ “ศิษย์ก้นกุฏิ” หรือใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นอาจารย์เสริฐหรือผมเอง ไม่ควรจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อหรือไม่เชื่อของท่านผู้อ่าน หากความเชื่อหรือไม่เชื่อของท่านผู้อ่าน ควรจะเป็นสิทธิของท่านผู้อ่านที่จะพิจารณาเอาเองอย่างอิสระ โดยถือหลัก “กาลามสูตร” เป็นสำคัญ เพราะแม้แต่คำสอนของพระพุทธองค์เอง พระพุทธองค์ยังทรงบอกแก่ศาสนิกชนว่าอย่าเพิ่งเชื่อ จนกว่าจะได้พิจารณาด้วยตัวของตัวเองว่าสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวนั้นเป็นความจริง จึงค่อยเชื่อลงไป ท่านไม่ได้เที่ยวอ้างให้ไปถามคนโน้นคนนี้หรือแม้ “ศิษย์ก้นกุฏิ” อย่างพระอานนท์

ดังกล่าวแล้วว่าบุคคลในประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสริฐที่อ้างถึง ส่วนใหญ่ก็หาชีวิตไม่แล้ว ก็เรียกว่าไม่มีใครจะลุกออกมาจากโลงเพื่อคัดค้านอาจารย์เสริฐได้ แม้ข้อเท็จจริงในเรื่องยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งคุณเตียง ศิริขันธ์ คุณทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และเพื่อน เป็นตัวหลักโดยพฤตินัยในการเสนอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยมอบหมายให้อาจารย์เสริฐเป็นตัวการเจ้าของร่าง พ.ร.บ. โดยนิตินัยตามแบบฟอร์ม ดังพยานปรากฏหลักฐานแน่ชัดในรายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เซ็นชื่อรับรองร่างพระราชบัญญัตินี้ก่อนเข้าสู่

สภาผู้แทนราษฎร ล้วนแต่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายของนายเตียงทั้งนั้น เช่น นายเยื้อน พาณิชวิทย์ (ส.ส. อยุธยา) ร.ต.อ. อภัย สงเคราะห์ราษฎร์ (ส.ส. พระนคร) นายศิริ เพชรโรจน์ (ส.ส. เชียงราย) นายสุเทพ รัตนเสวี (ส.ส. ธนบุรี) นายพันธ์ ท. สุดออมสิน (ส.ส. กาญจนบุรี) นายชิต เวชประสิทธิ์ (ส.ส. ภูเก็ต) นายนารถ มนตเสวี (ส.ส. อุบลราชธานี) นายสุบิน อุปโยคิน (ส.ส. เชียงใหม่) แต่ประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสริฐกลับเขียนและพูดเป็นทำนองว่าอาจารย์เสริฐเองเป็นต้นคิดหรือตัวการในการเสนอให้ยกเลิก พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์ โดยขอร้องให้นายเตียง ศิริขันธ์ ช่วยเหลือสนับสนุน

ใช่, อาจารย์เสริฐเป็นตัวการเป็นเจ้าของร่าง พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าวตามแบบพิธีการ โดยนิตินัย และรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวแก่การยกเลิก พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์ ก็ได้บันทึกไว้ว่าอาจารย์เสริฐเป็นผู้เสนอ แต่ในความเป็นจริงโดยพฤตินัย ก็คือคุณเตียง โดยความสัมพันธ์ทางส่วนตัวกับอาจารย์เสริฐตั้งแต่สมัยอยู่จุฬาฯ ได้ขอร้องให้อาจารย์เสริฐรับเป็นเจ้าของร่าง พ.ร.บ. ฉบับนั้น และก็แน่ละอาจารย์เสริฐเองก็ย่อมจะเห็นด้วยกับการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อคุณเตียงขอร้องอาจารย์เสริฐจึงรับสนองโดยไม่ลังเล ซึ่งนับว่าเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและเป็นความดีความชอบของอาจารย์เสริฐโดยแท้ แต่ก็ควรจะเขียนหรือเล่ากันอย่างตรงไปตรงมาถึงความเป็นมาของ พ.ร.บ. ฉบับนั้น ไม่ใช่เขียนอย่างมีกลอุบายเพื่อทับถมอาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้ทำลายเสรีภาพของบุคคลอย่างที่อาจารย์เสริฐเขียนว่า

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"เมื่อผมเสนอให้ยกเลิกกฎหมายนี้ ทีแรกอาจารย์ปรีดีก็ไม่ยอมสนับสนุน โดยอ้างว่าการกระทำของผมเป็นลูกไม้ของพรรคประชาธิปัตย์ ผมต้องอาศัยคุณเตียงทำความเข้าใจเสียแทบล้มแทบตาย อาจารย์ปรีดีจึงยอมสนับสนุนให้ยกเลิก ซึ่งถ้าอาจารย์ปรีดีรักเสรีภาพของบุคคลจริงๆ แล้ว ถึงแม้การยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์จะเป็นลูกไม้ของใครก็ตามทีก็จะต้องสนับสนุน เพราะเป็นลูกไม้ที่ดี เป็นลูกไม้ที่ทำให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น แต่ความจริงการเสนอยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์**เป็นการกระทำของผมเอง ไม่เกี่ยวใครๆ ทั้งสิ้น** อาจารย์ปรีดีก็ยังหาข้ออ้างที่จะไม่สนับสนุนจนได้" (หลักไท ฉบับที่ ๖๖, ๑๙ พ.ค. ๒๕๒๖)

การเขียนอย่างนี้เป็นกลอุบายเพื่อทับถมอาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้ทำลายเสรีภาพของบุคคล ซึ่งไม่ตรงต่อความเป็นจริงแห่งข้อเท็จจริงปรากฏการณ์ที่เป็นจริงเป็นดังนี้ครับ

๑. คุณเตียง ศิริขันธ์ เป็นผู้เสนอแนะให้อาจารย์เสริฐเสนอยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ โดยคุณเตียงและพวกเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

๒. ก่อนที่คุณเตียงจะเสนอแนะอาจารย์เสริฐ คุณเตียงก็ได้ปรึกษากับอาจารย์ปรีดีก่อนแล้ว

๓. เหตุที่คุณเตียงและพวกไม่เสนอยกเลิกเสียเอง ก็เพราะว่าคุณเตียงและพวกส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยร่วมอยู่ในขบวนการเสรีไทย และโดยเฉพาะคุณเตียงเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของขบวนการเสรีไทย จึงไม่ต้องการให้เป็นที่ตั้งข้อสังเกตของอังกฤษ อเมริกา ใน

การที่จะเจรจาขอความช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ในระยะแห่งความสับสนวุ่นวายภายหลังสงครามจากประเทศเหล่านั้น อาจารย์เสริฐซึ่งยังไม่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองมาก่อน และยังไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวางในสังคมการเมือง จึงได้รับการทาบทามจากคุณเตียงให้ปฏิบัติภาระหน้าที่เสนอยกเลิกกฎหมายอัปลักษณ์ฉบับนั้นแทน

๔. เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ จึงไม่มีเหตุผลอะไรเลยที่อาจารย์ปรีดีจะไม่สนับสนุน และไม่มีเหตุผลอะไรเลยที่อาจารย์เสริฐจะต้องอาศัยคุณเตียงช่วยทำความเข้าใจกับอาจารย์ปรีดีแทบล้มแทบตาย

อนึ่ง ในปัญหานี้ผมได้ทำคำชี้แจงไปแล้วในหนังสือชื่อ “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร”

แต่ในการชี้แจงครั้งนั้น ผมได้ชี้แจง ตามคำวิจารณ์ของอาจารย์เสริฐ โดยมุ่งในหลักการเป็นประการสำคัญ หลักการ คือ อาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีทำลายเสรีภาพของบุคคล แต่ผมชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดีสนับสนุนเสรีภาพของบุคคล ผมละเว้นที่จะกล่าวถึงความเป็นมาของ พ.ร.บ. ฉบับนั้นโดยละเอียด ด้วยหวังว่าอาจารย์เสริฐจะได้ยุติเรื่องเหลวไหลแต่เพียงแค่นั้น แต่ผมก็ต้องผิดหวัง เพราะอาจารย์เสริฐยังคงทำการเผยแพร่เรื่องเหลวไหลต่อไปอีก ทั้งด้วยการเขียนและการพูด จึงเป็นความจำเป็นที่ผมจะต้องชี้เหตุชี้ผลทั้งโดยลุ่มและโดยลึกต่อไป แต่ทั้งนี้ในทางส่วนตัวแล้วผมก็ยังให้ความคารวะต่ออาจารย์เสริฐอยู่เช่นเดิม แต่สำหรับความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์แล้ว ผมก็จำเป็นต้องรักษาเหมือนกัน

เพื่อเป็นกตเวทีต่อบรรพชนผู้มีบทบาทเคลื่อนไหวอยู่ในประวัติ-ศาสตร์ ช่วงหนึ่ง ๆ

ครับ, ความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ที่ผมพูดว่าจะต้องรักษานั้น ก็คือเอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่น รายงานการประชุมรัฐสภา รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี บันทึกความทรงจำของบุคคลสำคัญ เอกสารทางราชการ และเอกสารทางการของคณะต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันเป็นข้อเท็จจริงทางประ-วัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งอาจารย์เสริฐไม่สนใจ แต่กลับไปสนใจกับการเขียนประวัติศาสตร์ฉบับใหม่ขึ้นมาเสียเองอย่างอัตวิสัย

เพราะฉะนั้นคำพูดหรือข้อเขียนที่ว่า "เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์" นั้น ก็คือรักษาในข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น ไม่ใช่รักษาความถูกต้องแห่งกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนแห่งเหตุการณ์ ซึ่งอาจารย์เสริฐพยายามเขียนด้วยสำนวนนักอักษรศาสตร์ชั้นครู ให้ผู้อ่านบทความของอาจารย์เสริฐหลงเข้าใจว่าผมจะรักษาความถูกต้องแห่งกระบวนการทางประวัติ-ศาสตร์ หรือขบวนแห่งเหตุการณ์ ซึ่งไม่เป็นความจริงครับ ไม่ใช่เจตนารมณ์รักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ของผมเช่นนั้น ขอให้เข้าใจด้วย

ในตอนต้นของประเด็นนี้ ผมได้ยกข้อเขียนของอาจารย์เสริฐที่เขียนว่า "ตัวขบวนแห่งเหตุการณ์ไม่มีใครโต้เถียงได้"

ซึ่งผมบอกว่าถูกต้องผมเห็นด้วย แต่ก็ไม่เห็นด้วยทั้งหมด เพราะปรากฏว่ายังมีคนโต้เถียงกันอยู่เหมือนกัน ซึ่งผมจะชี้แจงให้เห็นในตอนหลัง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ครับ, ผมจะขอชี้แจงในตอนนี้ กล่าวคือขบวนการแห่งเหตุการณ์หรือที่ผมเรียกว่ากระบวนการทางประวัติศาสตร์นั้น ถ้าจะพูดอย่างรอบด้านทั่วถึง ก็หมายถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของโลกกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่อยู่ในโลก หรืออีกนัยหนึ่งคือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ธรณีวิทยา กับกระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษยสังคม

เรื่องของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ธรณีวิทยาเป็นเรื่องที่นักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเขาศึกษาค้นคว้ากัน ส่วนเรื่องของกระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษยสังคม เป็นเรื่องที่นักวิทยาศาสตร์สังคมเขาศึกษาค้นคว้ากัน และเมื่อเราพูดถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนแห่งเหตุการณ์โดยทั่วๆไป ก็หมายถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษยสังคม

ดังนั้นความหมายของคำว่ากระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนแห่งเหตุการณ์ในที่นี้ จึงหมายถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษยสังคม

กระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษยสังคม เริ่มต้นตั้งแต่การก่อกำเนิดเกิดขึ้นของสังคม คือภายหลังที่มนุษย์ได้ออกจากถ้ำและหยุดท่องเที่ยวไปตามราวป่าแล้วได้รวมกันอยู่เป็นสังคม อาจารย์ปรีดีเรียกสังคมชนิดนี้ว่า “สังคมปฐมสหการ” หรือที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เรียกว่า “สังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล” หรือ “สังคมบุพกาล” ในสังคมบุพกาล หรือสังคมปฐมสหการ มนุษย์ในสังคมถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในเครื่องมือและปัจจัยการผลิต ในสังคมดังกล่าวจึงไม่มีชนชั้น มีแต่ผู้ออกแรงงานร่วมกัน บริโภคและเสวยผลจากแรงงาน

ส่วนรวมร่วมกัน ในสังคมดังกล่าวไม่มีชนชั้นปกครอง และผู้ถูกปกครอง แต่เป็นสังคมแห่งภราดรภาพและเสมอภาค มีหัวหน้าที่ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาเรียกว่าพ่อบ้าน เพื่อคอยดูแลทรัพย์สินร่วมกัน และตำแหน่งหัวหน้านี้เป็นตำแหน่งเฉพาะตัว ไม่เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาท

ใน "อัคคัญญสูตร ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค" อันเป็นสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในพระไตรปิฎก ได้บรรยายสภาพของยุคชุมชนปฐมสหการไว้ดังนี้

"ในสมัยแรกนั้น อาหารต่างๆ อุดมสมบูรณ์และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในป่า ใครต้องการก็ไปเก็บเอามาเฉพาะที่จะกินไปมื้อหนึ่งๆ เท่านั้น ไม่มีการสะสม ต่อมามีผู้เกิดฉลาดคิดว่าการต้องไปเอามาทุกๆ วันเช่นนี้เป็นทุกข์ จึงได้คิดทำการสะสม ไปเอามาครั้งหนึ่งๆ กินกันไปหลายวัน คนอื่นเห็นดีตามก็เอาอย่าง ในที่สุดต่างคนก็พยายามไปเอามาคนละมากๆ ตามแต่กำลังของตัวจะอำนวยให้ และในที่สุดก็แบ่งเขตที่ดินกันขึ้น ครั้นต่อมาอาหารการกินไม่พอ คนภายหลังไม่มีจะกินก็เกิดการลักขโมยกันขึ้น อทินนาทานเป็นความชั่วชนิดแรกที่เกิดขึ้นในโลก เมื่อมีการลักขโมย ก็มีการจับกุม มีการกล่าวโทษ มีการลงโทษ เมื่อมีการลงโทษ ผู้ที่กลัวถูกลงโทษก็โกหก ผู้ที่ถูกลงโทษก็โกรธแค้น แล้วก็มีการประหัตประหารตอบแทนกัน เมื่อเรื่องอย่างนี้มีเกิดขึ้นบ่อยๆ คนทั้งหลายพากันไปหาคนที่ฉลาด ที่สามารถจะตัดสินปัญหาต่างๆ ได้ และเป็นที่เคารพของคนทั้งหลาย และขอให้คนผู้นั้นเป็นหัวหน้าสำหรับชี้ขาดในกรณีต่างๆ หัวหน้าที่ทำความพอใจให้กับคนทั้งหลายเป็นอันมาก

เขาทั้งหลายก็พากันเรียกว่า “ราชา” แปลว่า ผู้ยังคนทั้งหลายให้ยินดี และเขาเหล่านั้นก็ตอบแทนด้วยการแบ่งที่นาหรือข้าวอันเป็นส่วนของตนให้ ฉะนั้นผู้ที่เป็นหัวหน้าจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “กษัตริย์” แปลว่าผู้เป็นเจ้าแห่งนา (คือเกษตร) ต่อมาเกิดมีอีกพวกหนึ่งเห็นว่าเวลานี้ความชั่วเกิดขึ้นในโลกมากเสียแล้ว ก็คิดจะหาวิธีล้างบาป คนผู้มีหน้าที่ในการล้างบาปเรียกว่า “พราหมณ์” แปลว่าผู้ลอยบาป หรือผู้ล้างบาป คนทั้งหลายก็ตอบแทนด้วยการเอาเครื่องสักการะต่างๆ ไปให้ส่วนคนที่มีหน้าที่ประกอบอาชีพโดยตรง (คือผู้ออกแรงงาน) เรียกว่า “เวสสา” หรือ “แพศย์” แปลว่าผู้มีอาชีพต่างจากพวกกษัตริย์และพราหมณ์ ในสมัยแรกคนมีเพียงสามชั้น พวกศูทร์ หรือพวกชนชั้นกรรมกรเกิดในระยะหลังมาก”

ดังกล่าวนี้คือเนื้อความที่ปรากฏใน “อัคคัญญสูตร” ถึงแม้ว่าจะเป็นเนื้อความที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ได้เผยให้เห็นถึงเค้าโครงของสังคมปฐมสหการหรือสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาลที่ปราศจากชนชั้น และถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในปัจจัยแห่งการดำรงชีพ

ต่อจากสังคมปฐมสหการหรือสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาลก็เข้าสู่สังคมครองทาส สังคมศักดินา และสังคมทุนนิยมในปัจจุบัน และบางสังคมในปัจจุบันก็ได้เคลื่อนเข้าสู่สังคมนิยมแล้ว การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวนี้เรียกว่าวิวัฒนาการของสังคม เป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง จากระดับที่ล้าหลังไปสู่ระดับที่ก้าวหน้ากว่าเป็นลำดับๆ ไป ทั้งด้านการเมืองเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และสังคมนิยมก็มิใช่ว่าจะเป็นสังคมสุดท้าย หากกระบวนการทางประวัติศาสตร์แห่งวิวัฒนา-

การของสังคมก็จะเคลื่อนต่อไปสู่สังคมที่ดีกว่าสูงกว่า และก้าวหน้ากว่าสังคมสังคมนิยมคือสังคมคอมมิวนิสต์อันเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น เป็นสังคมแห่งภราดรภาพและเสมอภาค สมาชิกแห่งสังคมถือกรรมสิทธิร่วมกันในเครื่องมือและปัจจัยการผลิต เช่นเดียวกับสังคมปฐมสหการหรือสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล แต่ทว่ามีเนื้อหาที่ก้าวหน้าสูงกว่าเหมือนนรกกับสวรรค์หรือเหมือนความมืดกับความสว่าง

ดังกล่าวนี้คือกระบวนการทางประวัติศาสตร์โดยสรุป ถ้าอยากทราบรายละเอียดก็หาอ่านได้จากหนังสือของผมที่ชื่อว่า "วิวัฒนาการของสังคมและประชาธิปไตย" ซึ่งผมเขียนและพิมพ์ออกจำหน่ายตั้งแต่ปี ๒๕๑๖

จากกระบวนการทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในช่วงวิวัฒนาการของสังคมแห่งยุคปฐมสหการหรือคอมมิวนิสต์บุพกาลนั้น สมาชิกแห่งสังคมนั้น เคยถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในเครื่องมือและปัจจัยการผลิต ในยุคนั้นได้แก่ที่ดินและเครื่องมือสำหรับเพาะปลูก และป่าสำหรับล่าสัตว์ เรือและเครื่องมือสำหรับหาปลา เป็นต้น

แต่นักเศรษฐศาสตร์แห่งชนชั้นนายทุน ซึ่งเกลียดกลัวระบบคอมมิวนิสต์ ได้โต้แย้งตลอดมาว่า **ระบบกรรมสิทธิ์ร่วมไม่เคยมีมาก่อนเลย** อันเป็นการโต้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนปรมัตถ์สัจจะ เพื่อเหนี่ยวรั้งกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือนัยหนึ่งวิวัฒนาการของสังคมให้หยุดอยู่แค่ระบบทุนนิยม เพื่อยังไว้ซึ่งการกดขี่ขูดรีดให้คงอยู่ อันเป็นผลให้คน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ส่วนข้างน้อยของสังคมจำนวนหนึ่ง ที่ถือกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือและปัจจัยการผลิตในยุคปัจจุบัน ได้เอารัดเอาเปรียบและเสวยสุขบนความทุกข์ยากของประชาชนส่วนข้างมากของสังคมต่อไป

แต่เนื่องจากความอยากหรือความต้องการของคนกลุ่มนี้ที่ปรารถนาเหนี่ยวรั้งสังคมให้หยุดอยู่กับที่แค่ระบบทุนนิยม เป็นความอยากหรือความต้องการที่ฝ่าฝืนปรมัตถสัจจะ หรือที่อาจารย์เสริฐเรียกว่าความจริงแท้ จึงเป็นความอยากหรือความต้องการอย่างอัตวิสัยที่ไม่สอดคล้องกับภาววิสัย ดังนั้นจึงเป็นความอยากหรือความต้องการที่ไม่อาจจะเป็นไปได้ เช่น เดียวกับที่นายทาสพยายามเหนี่ยวรั้งสังคมครองทาสให้หยุดอยู่แค่สังคมทาส และเจ้าศักดินาพยายามเหนี่ยวรั้งสังคมศักดินาให้คงอยู่ตลอดกาล แต่ในที่สุดสังคมครองทาสก็ได้พังทลายลงโดยมีสังคมศักดินาเข้าแทนที่ และสังคมศักดินาก็ได้พังอีกในเวลาต่อมา โดยสังคมทุนนิยมเข้าแทนที่ และในลำดับถัดไปสังคมทุนนิยมก็จะพบกับชตากรรมเช่นเดียวกับสังคมครองทาสและสังคมศักดินาที่ผ่านมา และสังคมที่ก้าวหน้ากว่าสูงกว่าและมีคุณค่าต่อมวลมนุษย์มากกว่า คือสังคมสังคมนิยม ก็จะเข้ามาแทนที่สังคมทุนนิยม และสังคมสังคมนิยมก็เช่นกันจะต้องมีสังคมใหม่ที่ก้าวหน้ากว่าขึ้นไปอีกสูงกว่าขึ้นไปอีกและมีคุณค่าต่อมวลมนุษย์มากกว่าขึ้นไปอีกเข้ามาแทนที่ต่อไป นั่นคือสังคมคอมมิวนิสต์

นี่มันเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ มันเป็นวิวัฒนาการของสังคม มันเป็นปรมัตถ์สัจจะ ซึ่งไม่มีพลังใดๆ หรืออำนาจใดๆ จะไปเหนี่ยวรั้งหรือบิดเบนให้ไปเป็นอื่นได้

แน่นอน, กระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือวิวัฒนาการ

ของสังคม อาจถูกรั้งไว้ได้บ้างบางระยะเท่านั้น แต่ในที่สุดก็จะไม่มีพลังใดๆ ที่จะยับยั้งไว้ได้ชั่วกาลปวสาน เช่นเดียวกับที่เราทุกคนจะต้องตาย จึงควรที่จะเตรียมตัวตายเสียก่อนที่ความตายจริงๆ จะมาถึง อย่างที่ท่านพุทธทาสเรียกว่า ตายก่อนตาย ก็คือการปฏิบัติธรรมจนรู้แจ้งว่าสรรพสิ่งทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์เรา อยู่ในอาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) ขัดแย้ง (ทุกขัง) พึ่งพิง (อนัตตา) มีการเกิดขึ้น เจริญเติบโต ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไปเป็นธรรมดา เมื่อเรารู้แจ้ง (คือรู้โดยภาวนามยปัญญาไม่ใช่รู้เข้าใจจากคำบอกเล่าหรือตริตรึกด้วยวิจารณญาณทางโลก) เช่นนี้แล้ว ก็ไม่หวาดหวั่นพรั่งพรึงต่อความตาย เพราะมันเป็นเรื่องของธรรมชาติที่มันจะต้องเป็นไปเช่นนั้น ไม่มีใครจะไปขัดขืนเอาไว้ได้

ก็เช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวข้างต้น ที่ได้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ มีการเกิดขึ้นเจริญเติบโต ตั้งอยู่ ดับไปแต่ละสังคม จนกระทั่งมาถึงสังคมทุนนิยมในปัจจุบัน ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วเจริญเติบโตแล้ว ตั้งอยู่แล้ว และก็มีแต่จะดับไปในอนาคตเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันก็มีหลายสังคมหรือหลายประเทศแล้วที่ระบบสังคมทุนนิยมได้ดับไปแล้ว และได้เกิดสังคมใหม่ขึ้นแล้ว และแม้สังคมใหม่ที่เกิดขึ้นแล้วจะกลับถอยหลังไปสู่สังคมเก่าอีกในบางขณะ ซึ่งก็เป็นธรรมดาของการเปลี่ยนแปลงในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งยุคประวัติศาสตร์ แต่ในที่สุดสังคมเก่าก็จะต้องจากไป และสังคมใหม่ก็จะเข้ามาแทนที่ เพราะนี่เป็นกฎแห่งวิวัฒนาการของสังคม ผู้มีสติปัญญาจึงไม่ควรปล่อยให้โลภะ โทสะ โมหะ เข้าครอบงำ หลงต่อต้านความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ของสังคมอย่างงมงาย ผู้มีสติปัญญา โดยเฉพาะผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ควรที่ที่จะได้เข้าประคับประคองอย่างรับผิดชอบ ต่อการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เป็นไปในทางที่ราบเรียบที่สุด เช่นเดียวกับหมอทำคลอดที่จะต้องกล่อมครรภ์ให้คลอดออกมาด้วยความปลอดภัยที่สุด และหนทางของการประคับประคองการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางที่ราบเรียบที่สุด ก็มีอยู่แต่เพียงหนทางเดียวเท่านั้น คือ หนทางแห่งระบอบประชาธิปไตย ที่พรั่งพร้อมด้วยประชาธิปไตยทางการเมืองประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม

ที่ผมพูดมาเสียยืดยาวนี้ก็เพื่อจะชี้แจง ความเห็นของอาจารย์เสริฐที่ว่า “ตัวขบวนการแห่งเหตุการณ์ไม่มีใครโต้เถียงได้” นั้น ก็ปรากฏว่ายังมีนักเศรษฐศาสตร์แห่งระบบทุนนิยมโต้เถียงกันอยู่แม้กระทั่งบัดนี้

—๗—

ผมขอทำความกระจ่างในการแสดงมายากลทางอักษรศาสตร์ของอาจารย์เสริฐเพียงแค่นี้ และที่พูดมาทั้งหมดตั้งแต่ต้นหรือที่จะพูดต่อไปผมขอสารภาพตามตรงว่าผมไม่มีเจตนาจะสอนอาจารย์เสริฐแต่ประการใด ดังที่อาจารย์เสริฐเข้าใจผิด เพราะผมตระหนักดีกว่าอาจารย์เสริฐนั้นเปรียบประหนึ่งน้ำเต็มโอ่งแล้ว แล้วน้ำก้นแก้วอย่างผมจะไปบังอาจสอนอาจารย์ได้อย่างไรกัน และต่อ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ไปนี้ผมจะขอพูดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการต่อต้านญี่ปุ่นและขบวนการเสรีไทยอีกสักเล็กน้อยในตอนนี้ และผมจะขอพูดถึงข้อเท็จจริงที่มีเอกสารและหลักฐานยืนยันเท่านั้น ผมจะไม่พูดเอาเองคิดเอาเองโดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ทางเหตุผล หรือตรรกอย่างอาจารย์เสริฐ

อาจารย์เสริฐคิดเอาเองโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผลอย่างตื้นๆ แล้วสรุปว่า ในตอนที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น รัฐบาลปกครองประเทศไทยคือรัฐบาล "คณะราษฎร" โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้ารัฐบาล และในเมื่ออาจารย์ปรีดีซึ่งเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลของคณะราษฎรต่อต้านญี่ปุ่น จึงเท่ากับว่ารัฐบาลคณะราษฎรทั้งหมดรวมทั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยก็ต่อต้านญี่ปุ่นเหมือนกัน คือสรุปว่าจอมพล ป. ก็ต่อต้านญี่ปุ่นกับเขาเหมือนกัน ซึ่งอาจารย์เสริฐ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผล หรือวิชาคณิตศาสตร์มาพิสูจน์ให้เห็นว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อต้านญี่ปุ่น อาจารย์เสริฐเขียนไว้ดังนี้

"มีผู้พยายามแบ่งแยกคณะรัฐมนตรีขณะนั้น รัฐบาลขณะนั้น คณะราษฎรขณะนั้น ออกเป็น ๒ ฝ่าย ว่าฝ่ายหนึ่งต่อต้านญี่ปุ่น อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต่อต้านญี่ปุ่น แต่ร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่น

"การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะในเมืองไทยมีคณะรัฐมนตรีเดียว มีรัฐบาลเดียว และมีพรรคปกครองเดียว ถ้าคณะรัฐมนตรี รัฐบาลและคณะราษฎร ต่อต้านญี่ปุ่นก็ต่อต้านกันทั้งหมด ถ้าร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่นก็ร่วมมือกันทั้งหมด คณะรัฐมนตรีเดียวกันรัฐบาลเดียวกัน คณะราษฎรเดียวกัน ในสภาพ

ที่ทำการปกครองประเทศอยู่ด้วยกันเช่นนั้น ส่วนหนึ่งจะต่อต้านญี่ปุ่นอีก ส่วนหนึ่งจะร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่นได้อย่างไร ถ้าทำตรงกันข้ามเช่นนั้นแล้ว จะอยู่ในคณะรัฐมนตรีเดียวกันในรัฐบาลเดียวกัน ในคณะราษฎรเดียวกันไม่ได้เป็นอันขาด แต่จะต้องแบ่งออกเป็นสองคณะรัฐมนตรี สองรัฐบาลและสองพรรคอย่างแน่นอน ไม่มีประเทศในโลกที่ฝ่ายต่อต้านฟาสซิสต์กับฝ่ายร่วมมือฟาสซิสต์หรือเป็นหุ่นฟาสซิสต์ในสงครามโลกจะอยู่ในคณะรัฐมนตรีเดียวกันในรัฐบาลเดียวกัน ในพรรคเดียวกันได้เลย

"เช่นประเทศจีนมี ๒ รัฐบาล รัฐบาลวังจิงไวร่วมมือและเป็นหุ่นของญี่ปุ่น รัฐบาลเจียงไคเช็คต่อต้านญี่ปุ่น สองฝ่ายนี้จะเป็นรัฐบาลเดียวกันได้ไหม ไม่ได้ดอกครับ ถ้าอยู่ด้วยกันมันต้องฆ่ากันตายอย่างแน่นอน

"เช่นเดียวกันถ้าจอมพล ป. ร่วมมือกับญี่ปุ่นหรือเป็นหุ่นญี่ปุ่น อาจารย์ปรีดีต่อต้านญี่ปุ่น แล้วอยู่ในรัฐบาลเดียวกัน มันต้องตายกันข้างหนึ่งเป็นแน่ แต่ทั้งสองฝ่ายก็อยู่ในรัฐบาลเดียวกันและพรรคเดียวกันตลอดมา แล้วจะมาเถียงกันให้เสียเวลาทำไมว่าฝ่ายหนึ่งต่อต้านญี่ปุ่น อีกฝ่ายหนึ่งร่วมมือกับญี่ปุ่น

"นอกจากเมืองจีนแล้ว ขอให้ดูไปให้ทั่วโลกเถิด จะเห็นได้ว่า ในบรรดาประเทศเอกราชทั้งหลายในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ฝ่ายต่อต้านฟาสซิสต์กับฝ่านร่วมมือฟาสซิสต์ต้องเป็นคนละรัฐบาลกันทั้งนั้น เช่น ในฝรั่งเศสรัฐบาลจอมพลเปแตงร่วมมือกับฟาสซิสต์ รัฐบาลเดอโกล (พลัดถิ่น) ต่อต้านฟาสซิสต์ ที่เด่นชัดและโด่งดังที่สุดคือนอร์เวย์ เมื่อเยอรมันบุก รัฐบาลพระเจ้าฮากอน

ต่อต้านอยู่ ๒ เดือน สู้ไม่ไหวจึงหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในอังกฤษ ในนอร์เวย์มีบุคคลชื่อควิสลิง ยอมเป็นหุ่นให้เยอรมัน ตั้งตัวเป็นประธานาธิบดีของสาธารณรัฐนอร์เวย์ นายควิสลิงจึงเป็นสัญลักษณ์ของผู้ทรยศ ซึ่งใช้กันทั่วโลก ในเมืองไทยมีคนเรียกจอมพล ป. ว่าเป็นควิสลิงเมืองไทย ซึ่งผมเห็นว่าไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง

"อย่างน้อยผมก็ได้เห็นกับตาว่าในระหว่างสงครามนั้น จอมพลป.กับอาจารย์ปรีดีอยู่ด้วยกันสบายดี จอมพลป.อยู่ทำเนียบสามัคคีชัย อาจารย์ปรีดีอยู่ทำเนียบท่าช้าง ผมเองประชุมและสนุกสนานอยู่ในทำเนียบสามัคคีชัยเกือบทุกวัน นานๆ ครั้งจอมพล ป. ก็จัดให้สนุกใหญ่กันเสียทีหนึ่งเรียกว่าเป็นปาร์ตี้พิเศษ ในโอกาสเช่นนั้นก็เชิญผู้สำเร็จฯ มาร่วมด้วย เห็นอาจารย์ปรีดีมานั่งร่วมกับพวกเรายิ้มแป้นอยู่ตลอดเวลา ถ้าจอมพล ป. เป็นควิสลิงเมืองไทย อาจารย์ปรีดีจะมานั่งอยู่อย่างนั้นได้อย่างไรครับ จอมพล ป. ไม่ต้องทำอะไรก็ได้ ปล่อยให้ญี่ปุ่นมันจัดการเอง จอมพล ป. กับอาจารย์ปรีดีต่างก็ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกันต่างหากเล่า สถานการณ์มันจึงเป็นอย่างนั้นอยู่ได้"

ที่ผมอุตส่าห์ลอกข้อเขียนของอาจารย์เสริฐมาให้อ่านกันนี้ ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านที่ยังไม่ได้อ่านบทความของอาจารย์เสริฐจะได้อ่านกันว่าสับสนขนาดไหน และผมจะไม่ขอโต้แย้งอาจารย์เสริฐเอง เพราะว่าเหลือสติปัญญาที่ผมจะเข้าไปชำระความสกปรกในสวนอักษรของอาจารย์เสริฐได้ ผมจึงขอมอบให้ พล.ต.อ.อดุล อดุล-เดชจรัส ซึ่งเป็นเพื่อนรักของจอมพล ป. ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนนายร้อยที่มีชื่อว่า แปลก ขีตสังคะ และอีกท่านหนึ่งคือบัตร พึ่ง-

พระคุณ ผู้เคยเป็นรองนายกรัฐมนตรีในขณะที่จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ยิ่งกว่าอาจารย์เสริฐ เป็นผู้ให้รายละเอียดบางประการในประเด็นนี้ ส่วนรายละเอียดโดยพิสดารนั้น ได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นอีกเล่มหนึ่งต่างหากชื่อว่า "คำให้การของนายปรีดี พนมยงค์ ต่อศาลอาชญากรสงครามและคำให้การของ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม"

ในประเด็นที่อาจารย์เสริฐว่ารัฐบาลทั้งคณะ รัฐมนตรีทั้งชุดและคณะราษฎรทั้งคณะ ล้วนแต่ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกันทั้งนั้น พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงครามเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๔๘๘ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"คณะรัฐมนตรีชุดนั้นตามความรู้สึกของฝ่ายอังกฤษก็ดีฝ่ายญี่ปุ่นก็ดีและรวมทั้งความรู้สึกของข้าฯ ด้วย ว่าแยกออกเป็น ๓ พวก พวกที่ ๑ ได้แก่พวกที่เอนเอียงเข้าทางฝ่ายอังกฤษและอเมริกา อีกพวกหนึ่งเป็นพวกที่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายญี่ปุ่นหรืออักษะ ส่วนอีกพวกหนึ่งได้แก่พวกที่อยู่กลางๆ ไม่สนใจในทางการเมือง ทั้งนี้ปรากฏข้อความโดยละเอียดในหนังสือ "ไซแอม เบสิค แอนด์บุค" ซึ่งข้าฯ ได้นำส่งให้ประธานกรรมการแล้ว ผู้ที่เข้าข้างฝ่ายอักษะมี พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี เพราะพล.ต.ประยูรฯ ได้นิยมชมชอบเยอรมันและอิตาลี ได้กล่าวในที่หลายๆ แห่งว่าสงครามครั้งนี้ฝ่ายเยอรมันจะต้องชนะ หลวงวิจิตรวาทการก็เช่นเดียวกัน ตกลงในคืนวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ การประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นเรื่องใหญ่ ใจความว่าควรจะดำเนินการกับญี่ปุ่นอย่างไร ในที่สุดก็ตกลง

กันว่ายอมให้ญี่ปุ่นผ่าน"

ครั้นแล้ว พล.อ.อดุลฯ ก็ได้ให้รายละเอียดรัฐมนตรีบางคนในรัฐบาลชุดนั้นดังนี้ (คำให้การวันที่ ๓ มกราคม ๒๔๘๙)

๑) พล.ท.มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แล้วต่อมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย บุคคลผู้นี้ตามความสังเกตและทางสืบสวนของข้าฯ ปรากฏว่าเป็นบุคคลที่ญี่ปุ่นไม่ชอบ จนถึงกับญี่ปุ่นคิดจะทำร้ายก่อนที่ญี่ปุ่นจะรุกรานประเทศไทย และทั้งตัวของตัวเองก็ไม่มีความนิยมชมชอบในญี่ปุ่น แต่บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่ชอบได้รับความยกย่องจากจอมพล ป. ให้เป็นใหญ่เป็นโต เมื่อได้รับการยกย่องแล้วก็แสดงกิริยาท่าทีว่าตัวของตัวนั้นได้มีอำนาจยิ่งใหญ่กว่าผู้อื่น แต่เป็นคนที่ไม่มีเลห์เหลี่ยมด้วยประการใดๆ ในชั้นเชิงการเมือง เมื่อได้รับคำยกย่องหรือหน้าที่ที่ใหญ่แล้วก็รู้สึกภูมิใจแล้วพยายามว่าอำนาจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมานั้นสูงเด่นกว่าผู้อื่น จึงได้สั่งการไปโดยมิได้ไตร่ตรองว่าควรจะปฏิบัติอย่างไร ด้วยเหตุนี้ถ้าจอมพล ป. จะใช้ พล.ท. มังกรฯ ให้ปฏิบัติการอย่างใดเพื่อส่วนตัวแล้ว ก็มักให้เกียรติเพื่อเป็นเครื่องมือให้ไปกระทำการสำเร็จลุล่วงตามความประสงค์ ซึ่งเจ้าตัวหาได้รู้สึกในเล่ห์กะเท่อันนี้ไม่ แต่ครั้นแล้วเมื่อพล.ท.มังกรฯ หลงเหลิงในเกียรติยศเกียรติศักดิ์ ก็มักถูกจอมพล ป. กล่าวใส่ร้ายหรือหาเหตุร้ายเสียครั้งหนึ่ง ครั้นเมื่อปรับความเข้าใจกันดีแล้วถ้าจอมพล ป. มีความประสงค์จะให้ พล.ท.มังกรฯ ไปกระทำการอย่างใดเพื่อประโยชน์ของจอมพล ป.ๆ พล.ท.มังกรฯ ก็หารู้สึกหลาบจำไม่ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างง่ายๆ เมื่อคราวจอมพล ป. ลาออกจากนายกรัฐมนตรีในครั้ง

หลังนี้ แต่ยังเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง พล.ท.มังกรฯ เป็นรอง ผบ.สูงสุด พล.ท.มังกรฯ คิดว่าตนได้รับเกียรติยศเกียรติศักดิ์อันสูง จึงได้แสดงออกมาว่าตนเป็นผู้มีอำนาจสูงกว่าคณะรัฐบาล และได้ออกคำสั่งให้รัฐบาลปฏิบัติตามมีหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น สั่งให้กรมรถไฟ กรมขนส่งไปขึ้น บก.ทหารสูงสุด ในเรื่องนี้ถ้าต้องการหลักฐานขอให้สืบหาจากหน่วยราชการเหล่านั้น เมื่อคราวจอมพล ป. ต้องถูกบังคับให้ออกจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อพล.ท.มังกรฯ ได้ทราบข่าวอันนี้ ข้าฯ ทราบว่านายทวี บุญยเกตุ ได้ไปพบกับ พล.ท.มังกรฯ พล.ท.มังกรฯ ได้กล่าวว่าถ้าจะบังคับให้จอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุดแล้วก็จะมีการนองเลือด และข้าฯ ได้ให้การมาแล้วว่า ในคืนวันหนึ่งก่อนที่จะประกาศให้จอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุด พล.ท.มังกรฯ พล.ต.ไชยฯ พล.อ.ต.ขุนรณฯ พ.อ.เผ่า และผู้อื่นๆ ไปพูดว่าถ้าจะให้จอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุดจะมีการนองเลือด ทั้งนี้ก็คงเนื่องด้วยว่า พล.ท.มังกรฯ คงทนงตัวว่าได้รับแต่งตั้งว่าเป็นรอง ผบ.ทหารสูงสุด ทหารคงจะอยู่ในเงื้อมมือของตน เพื่อเป็นการข่มขู่รัฐบาลใหม่ซึ่งมี พ.ต.ควงฯ นายทวี บุณยเกตุ ซึ่งเป็นพลเรือนจะได้กลัวเกรง แล้วจะได้กลับใจไม่เอาจอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุด

๒) พล.ท.จรูญ เสรีเริงฤทธิ์ บุคคลผู้นี้เคยเป็น รมต.ช่วย-ว่าการกระทรวงกลาโหม แล้วต่อมาได้เป็น ร.ม.ต.ว่าการกระทรวงคมนาคมและกระทรวงพาณิช (ต่อไปเป็นประวัติเกี่ยวกับความรู้ความสามารถและธุรกิจของ พล.ท.จรูญฯ)

๓) หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) บุคคลผู้นี้เป็นผู้มีความรู้ในทางการเมืองทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีความรู้สึกคิดเห็นในทางการเมืองสายตาไกล เป็นผู้ที่มีความเมตตาจิตต่อบุคคลทั้งหลาย เป็นผู้ที่อยากให้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ คือไม่รวบอำนาจหรือความคิดเห็นโดยเฉพาะตัว ด้วยเหตุนี้ในทางความคิดความเห็นจึงไม่ถูกกับ จอมพล ป. เพราะจอมพล ป. มักถือความคิดเห็นส่วนตัวเป็นใหญ่ และพยายามที่จะรวบอำนาจ มีการกลั่นแกล้งกันหลายต่อหลายครั้ง ซึ่งข้าฯ ได้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและป้องกันดังที่ได้ให้การมาแล้ว ในวันที่ญี่ปุ่นได้รุกรายดินแดนประเทศไทยนายปรีดี พนมยงค์ ได้มีความคิดเห็นตรงกับข้าฯ ในข้อที่ว่าในขณะนั้นถ้าจะทำการต้านทานญี่ปุ่นไม่มีทางสำเร็จ จึงจำต้องยอมในข้อที่ญี่ปุ่นเสนอมาเป็นข้ออ่อนที่สุด แล้วจึงค่อยคิดขยับขยายในเมื่อมีโอกาส ด้วยเหตุนี้ภายหลังที่ญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแล้ว จึงได้ทำการติดต่อกับประเทศมหาอำนาจแล้วเกิดเป็นเสรีไทยขึ้น ซึ่งข้าฯ จะได้ให้การโดยละเอียดต่อไป

๔) พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี เป็นผู้ที่นิยมชมชอบฝ่ายอักษะเฉพาะอย่างยิ่งเยอรมัน ความรู้ในทางการเมืองมีบ้างพอสมควร เป็นผู้ที่อยากจะดำรงตำแหน่งในราชการสูง ๆ หลาย ๆ ตำแหน่ง การสั่งงานและการปกครองของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่บุคคลผู้นี้ดำรงอยู่หรือสั่งไป ไม่เป็นที่นิยมชมชอบ บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่นิยมชมชอบในลัทธิเผด็จการอย่างเยอรมัน ด้วยเหตุนี้ จอมพล ป. จึงได้ใช้บุคคลผู้นี้เป็นเครื่องมือ เพื่อจะดำเนินการตามระบบลัทธิเผด็จการ

อย่างประเทศเยอรมัน เช่น แต่งตั้งให้เป็นเจ้ากรมยุวชนและเป็นรองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการจัดการและดำเนินการของกรมยุวชนก็ดี หรือทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ดี เป็นแบบเดียวกับที่ฮิตเล่อผู้เผด็จการเยอรมันได้ดำเนินการอยู่แล้วทางประเทศเยอรมัน นอกจากนี้จอมพล ป. เป็นผู้ที่อิจฉาบุคคลผู้อื่นในการที่จะแสวงหาเกียรติยศเกียรติศักดิ์โดยชอบ ได้ใช้ให้ พล.ต.ประยูรฯ แข่งขันขวางทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ประศาสน์การโดยทุกวิถีทาง ด้วยเหตุที่บุคคลผู้นี้นิยมชมชอบเยอรมันดังกล่าวแล้ว เมื่อเกิดสงคราม พล.ต. ประยูร ภมรมนตรีมักจะอธิบายหรือกล่าวในที่ประชุม ค.ร.ม. หรือในที่อื่นๆ ว่า การสงครามคราวนี้เยอรมันจะต้องเป็นฝ่ายชนะ เพื่อประกอบนิสัยใจคอของบุคคลผู้นี้และคนอื่นๆ ข้าฯ ขอมอบบันทึกของอธิบดีกรมโฆษณาการที่ น.๓๖๒๕/๒๔๘๗ ลง ๑๐ ส.ค. ๘๗ ประกอบไว้ด้วย บุคคลผู้นี้เป็นผู้นิยมชมชอบจอมพล ป. และอยากให้จอมพล ป. ได้เป็นนายกรัฐมนตรีเรื่อยๆ ไป ตัวจะได้มีตำแหน่งหรือมีอำนาจอยู่ด้วย เหตุนี้เมื่อคราวที่จอมพล ป. ลาออกแล้วไม่ออก พล.ต.ประยูรฯ ก็ได้โทรศัพท์มาถึงข้าฯ เป็นเชิงข่มขู่โดยเอานายพลญี่ปุ่นขึ้นบังหน้าดังที่ข้าฯ ได้ให้การมาแล้ว และนอกจากนี้ ข้าฯ ยังได้ทราบว่าเมื่อคราวสภาฯ ได้เลือกนายทวี บุณยเกตุ เป็นประธานและนายควงฯ เป็นรองประธาน พล.ต.ประยูรฯ ได้วิ่งเต้นโดยเอาอำนาจไปขู่เพื่อไม่ให้บุคคลทั้งสองนี้เข้ารับหน้าที่นั้นๆ ด้วย

๕) พล.ท. พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต บุคคลผู้นี้ไม่มีความรอบรู้ในทางการเมืองอันแท้จริง จึงมักจะกลายเป็นเครื่องมือของจอมพล ป.

เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งของจอมพล ป. โดยที่ตนเองรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งในตอนหลังนั้นจอมพล ป. จึงได้ตั้งบุคคลผู้นี้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพื่อสะดวกในการที่จอมพล ป. จะได้ดำเนินการในทางการทหารในวงงานของกลาโหม และเมื่อจอมพล ป. ได้ออกจากนายกรัฐมนตรีแล้ว ได้แต่งตั้งให้ พล.ท.พิชิตฯ เป็นผู้บัญชาการทหารบก เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งในการที่จะทำการปฏิวัติยึดอำนาจเมื่อคราว พ.ต.ควงฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งข้าฯ ได้ให้การมาในตอนต้นโดยละเอียดแล้ว สำหรับ พล.ท.พิชิตฯ เนื่องจากมีความรอบรู้ในทางการเมืองน้อยหน่อย เมื่อทางจอมพล ป. ให้เหตุผลประกอบแวดล้อมโน้มน้าวด้วยประการต่าง ๆ ก็มักจะคล้อยตามไปทางจอมพล ป. แต่เมื่อมีผู้อื่นให้เหตุผลแวดล้อมหักล้างความคิดเห็นในการที่จะปฏิบัติตามคำสั่งจอมพล ป. ในทางที่ผิดแล้วก็กลับใจได้ มีตัวอย่างเมื่อคราวมีพระบรมราชโองการให้ พ.ต.ควงฯ เป็นนายก-รัฐมนตรี ในเบื้องต้น พ.ต.ควงฯ ใคร่จะให้ พล.ท.พิชิตฯ ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมร่วมอยู่ในคณะด้วย ทั้งนี้เพราะ พ.ต.ควงฯ ได้เคยมาหารือข้าฯ แต่ในขณะนั้น พล.ท.พิชิตฯ ได้ไปอยู่ที่ลพบุรีกับจอมพล ป. และได้รับคำสั่งสนับสนุนจากจอมพล ป. ด้วยประการต่าง ๆ พล.ท.พิชิตฯ จึงไม่ยอมรับเป็นรัฐมนตรี และข้าฯ ยังได้ข่าวต่อไปว่า ถ้า พ.ต.ควงฯ ไปหา เพื่อให้รับเป็นรัฐมนตรีด้วยแล้วจะถีบให้ตกบันไดเรือน แต่ครั้นเมื่อได้ปรับความเข้าใจกับข้าฯ เป็นที่เข้าใจแล้ว พล.ท.พิชิตฯ กลับเป็นผู้นำให้ พ.ต.ควงฯ ไปพบกับจอมพล ป. ที่ลพบุรี ดังที่ข้าฯ ได้ให้มีการมาแล้ว เมื่อญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยและจะเป็นปีใดแน่ข้าฯ จำไม่ได้ พล.ท.พิชิตฯ

ได้เป็นหัวหน้าคณะทูตพิเศษไปประเทศญี่ปุ่นครั้งหนึ่ง การไปนี้ข้าฯ ทราบว่าไปตามคำสั่งของจอมพล ป. **โดยมุ่งหมายเพื่อจะให้ญี่ปุ่นเห็นอกเห็นใจในการที่ได้ทำสัญญาร่วมรบร่วมรุกกับญี่ปุ่น และประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และอเมริกา** การไปครั้งนี้ พล.ท.พิชิตฯ จะได้ไปแสดงการสนิทสนมหรือกล่าวถ้อยคำประการใดๆ ข้าฯ ไม่ทราบ และเมื่อกลับมาแล้วจะได้รายงานต่อจอมพล ป. อย่างไรบ้างนั้น ข้าฯ ไม่ทราบเช่นเดียวกัน

๖) พ.อ. หลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่ไม่ได้ใฝ่ใจในทางการเมือง และไม่ได้ติดต่อคบค้าสมาคมกับชาวต่างประเทศ จะเป็นฝ่ายญี่ปุ่นหรืออังกฤษ อเมริกาก็ตาม เป็นคนชอบสงบเสงี่ยม ไม่ได้ติดต่อกับบุคคลอื่น ตามที่บุคคลผู้นี้ได้กล่าวในที่ประชุมคณะ ร.ม.ต. เมื่อวันที่ญี่ปุ่นรุกรานเมืองไทยนั้นว่า “ผมคิดว่าร่วมก็ร่วมเต็มที่ดีกว่า ถ้าหากว่าได้ผลเราก็จะได้ประโยชน์บ้าง ถ้าหากว่าร่วมครึ่งๆ กลางๆ แล้ว เราก็จะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะเขาคงไม่ยอมให้” นี่ก็เป็นเครื่องแสดงอยู่ในตัวว่าไม่ได้ศึกษาในทางการเมือง เพราะนักการเมืองแล้วจะต้องคบค้าสมาคมศึกษาอุปนิสัยใจคอของชาติที่เราจะไปร่วมกับเขาว่าเป็นผู้มีอุปนิสัยใจคออย่างไร และมีสมรรถภาพในกองทัพอย่างใดบ้างเป็นต้นให้ซาบซึ้งเสียก่อน แต่บุคคลผู้นี้ ดังที่ข้าฯ ได้กล่าวมาแล้วว่า มิได้ศึกษาหรือสมาคมกับชาวต่างประเทศ เมื่อนึกถึงอยากจะพูดก็พูดขึ้นมาปราศจากความยั้งคิดและเหตุผล นอกจากนี้ตามพฤติการณ์เมื่อญี่ปุ่นได้รุกรานไทยแล้ว ไม่ปรากฏเลยว่าบุคคลผู้นี้ได้ทำการติดต่อหรือสนับสนุนญี่ปุ่น จะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วยประการใดๆ

๗) พล.ต.เภา บริภัณฑ์ยุทธกิจ บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่ได้ศึกษาวิชาการทหารต่างประเทศ จะเป็นประเทศฝรั่งเศสหรือเยอรมันข้าฯ จำไม่ได้แน่ มีความรู้ในทางการค้าและทางการเงินบ้าง ถ้าว่าโดยนิสัยใจจริงแล้ว ไม่มีความใฝ่ใจในทางการเมือง ชอบในทางการทหารมากกว่า ที่ไปเป็นรัฐมนตรีก็โดยการขอร้องของจอมพล ป. เมื่อได้เป็น ร.ม.ต. แล้ว จอมพล ป. ได้ใช้ให้ทำการติดต่อกับญี่ปุ่นเกี่ยวกับสินค้าหรือสิ่งของที่ประเทศไทยต้องการ เมื่อนานๆ เข้าความสนิทสนมก็มีต่อชาวญี่ปุ่น ตลอดถึงเจ้าหน้าที่ในสถานเอกอัครราชทูตด้วย โดยการแนะนำและสนับสนุนของนายวนิชฯ ถ้าว่าโดยนิสัยใจจริงแล้วเป็นคนที่มิได้ใฝ่ใจในทางญี่ปุ่น หากแต่ว่าจอมพล ป. ใช้ก็จำใจต้องปฏิบัติโดยที่เกรงกลัว การที่ญี่ปุ่นได้เรียกตัวพล.ต. เภา ไปในวันที่ ๗ ธ.ค. ๘๔ ก็ดี เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ออกจาก ร.ม.ต. การคลังไปเป็นผู้สำเร็จราชการฯ แล้ว ข้าฯ เสนอต่อจอมพล ป. เป็นส่วนตัว ให้นายดิเรก ชัยนาม เป็น ร.ม.ต.คลัง **แต่จอมพล ป. ตอบว่าญี่ปุ่นไม่เอา** ต้องการให้พระบริภัณฑ์ฯ เป็น ดังที่ข้าฯ ให้การมาแล้วก็ดี ถ้าดูแต่เพียงเผินๆ แล้ว ดูประการหนึ่งว่าพระบริภัณฑ์ฯ เป็นผู้ฝักใฝ่หรือสนับสนุนญี่ปุ่น แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ การที่ญี่ปุ่นไปหาในวันที่ ๗ ธ.ค. ๘๔ และให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น คงเนื่องมาจากที่จอมพล ป. ใช้ให้ทำการติดต่อกับญี่ปุ่นและการสนับสนุนของนายวนิชฯ ญี่ปุ่นคงจะเห็นใจหรือเชื่อว่าพระบริภัณฑ์ฯ เป็นผู้ฝักใฝ่ข้างตน ซึ่งสามารถจะร่วมปฏิบัติงานกันต่อไปได้ดี เมื่อคราวที่จอมพล ป. ลาออกแล้ว พ.ต.ควงฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งแรกที่จะตั้ง ร.ม.ต. ขึ้นนั้น ข้าฯ ทราบว่า พระบริภัณฑ์ฯ ก็

รับปากที่จะเป็น ร.ม.ต. กระทรวงการคลังต่อไป แต่ครั้นจอมพล ป. ได้แสดงทีท่าที่จะขัดขวางมิให้ พ.ต. ควงฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีในชุดนั้นส่วนมากก็ไม่ยอมรับด้วย พระบริภัณฑ์มีความเกรงใจและเกรงกลัวจอมพล ป. ก็เลยปฏิเสธไม่ยอมรับ

๘) พระเวชยันต์รังสฤษดิ์ กับ ม.ล. เดช สนิทวงศ์ สองคนนี้เป็นผู้ที่เกรงกลัวจอมพล ป. เมื่อจอมพล ป. สั่งอย่างใดก็ทำตาม สำหรับงานในหน้าที่สองคนนี้ได้เอาใจใส่ปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปตามความประสงค์ของจอมพล ป. ไม่มีหัวในทางการเมือง ถ้าให้สองคนนี้ทำงานในหน้าที่ทางเทคนิคในตำแหน่งประจำจะได้ผลดีมาก

๙) นายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นผู้ที่ญี่ปุ่นไม่ชอบ ตัวเขาเองก็ไม่ชอบญี่ปุ่น ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยว่า ภรรยานายวิลาศฯ เป็นบุตรสาวนายเชียวฮุดเส็ง หัวหน้าคณะก๊กมินตั๋งผู้หนึ่งในประเทศไทย ทั้งนายซองเขียบและนายซองขิมซึ่งเป็นพี่ภรรยาของนายวิลาศฯ นั้นญี่ปุ่นก็ไม่ชอบ เมื่อญี่ปุ่นได้บุกเข้ามาในประเทศนั้น สายลับได้มาแจ้งกับข้าฯ ว่า ญี่ปุ่นจะจับซองเขียบกับนายซองขิม ข้าฯ จึงแจ้งกับนายวิลาศฯ เพื่อให้สองคนนี้รีบออกไปนอกประเทศไทยเสียโดยด่วน สองคนนี้จึงได้หลบหนีไปได้ เนื่องด้วยญี่ปุ่นไม่ชอบนี้ นายวิลาศฯ จึงได้ออกจากรัฐมนตรี เมื่อออกจาก ร.ม.ต. แล้วก็ยังอยู่ในสายตาของญี่ปุ่น และครั้งหนึ่งญี่ปุ่นหาว่าเป็นแนวที่ ๕ ให้แก่ฝ่ายจุงกิง ถึงกับจะจับตัวนายวิลาศฯ ซึ่งข้าฯ นายปรีดี พนมยงค์และหลวง-สังวรฯ ไม่ยอมให้จับ โดยอ้างว่า นายวิลาศฯ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเป็นนายทหาร เมื่อมีหลักฐานก็ให้ส่งมา ทางเราจะควบคุมไว้สอบสวน แต่เมื่อนายวิลาศฯ ได้ออกจาก ร.ม.ต. แล้วไปประกอบ

การค้านั้น ได้ทำการติดต่อกับญี่ปุ่นบ้าง เช่น รับจ้างต่อเรือให้ญี่ปุ่น และส่งสัตว์พาหนะและการค้าเบ็ดเตล็ดอื่นๆ

๑๐) พ.อ. ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม ครั้งแรกเป็นผู้เข้มแข็งในทางแสดงความคิดเห็นประกอบด้วยเหตุผล แต่ครั้นต่อมาถูกจอมพล ป. บังคับให้ออกจาก ร.ม.ต. ดังที่ให้การไว้แล้ว ต่อแต่นั้นมารู้สึกว่าผู้นี้ไม่กล้าออกความคิดเห็นประการใด และพยายามปฏิบัติตามคำสั่งของจอมพล ป. ผู้นี้แม้จะได้เป็นนายกสมาคมพ่อค้าไทย-ญี่ปุ่น ตามความรู้สึกของข้าฯ ก็เห็นว่าไม่ใคร่จะสนิทสนมกับฝ่ายญี่ปุ่น หรือได้ฝักใฝ่กับญี่ปุ่นแต่อย่างใด

๑๑) พล.ร.ต.ถวัล ธำรงนาวาสวัสดิ์ บุคคลผู้นี้มีความรอบรู้ในทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอย่างดี มีความไหวพริบและฉลาดทันคนทั่วๆ ไป ในเบื้องต้นเมื่อได้เป็นรัฐมนตรี ปรากฏว่าบรรดาข้าราชการ สมาชิกสภาฯ ประชาชน กับชาวต่างประเทศมีความเลื่อมใสในคุณวุฒิและความสามารถ เป็นผู้ฝักใฝ่ทางอังกฤษ-อเมริกามากกว่าทางญี่ปุ่น เมื่อมีเหตุบาดหมางใจระหว่างผู้ก่อการก็ดี หรือในระหว่างรัฐมนตรีก็ดี ผู้นี้ได้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้เรื่องสงบราบคาบไปได้ ในเรื่องนี้ได้ร่วมมือกับข้าฯ มาหลายครั้ง ครั้งเป็น ร.ม.ต. ว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีความคิดเห็นขัดแย้งกับจอมพล ป. บ้างเป็นบางคราว แต่ครั้นเมื่อญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแล้ว หลวงธำรงฯ รู้สึกตัวว่าญี่ปุ่นไม่ชอบ จึงได้ทำตัวให้ฝักใฝ่สนิทสนมกับญี่ปุ่นและก็ได้ทำการค้าบ้าง เนื่องด้วยเหตุนี้ความนิยมนับถือของข้าราชการ-สมาชิกสภาฯ และประชาชนจึงได้เสื่อมลงไปบ้าง

๑๒) พล.ร.ท. สินธุ์ กมลนาวิน บุคคลผู้นี้เป็นพี่ภรรยาของนายวนิชฯ ปานะนนท์ นายวนิชฯ เป็นผู้ที่ฝักใฝ่กับญี่ปุ่น เป็นตัวตั้งตัวตีในวันที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย และในวันที่ให้ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาประการหนึ่ง และโดยเหตุที่กองทัพเรือได้ส่งนายทหารเรือไปฝึกหัดเรือดำน้ำจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก และทั้งกองทัพเรือก็ได้ต่อเรือดำน้ำจากญี่ปุ่นหลายลำ เมื่อมีความสัมพันธ์กันมากๆ เช่นนี้ พล.ร.ท. สินธุ์ ก็มีความสนิทสนมกับชาวญี่ปุ่นเป็นลำดับมา ที่ พล.ร.ท. สินธุ์ สนิทสนมกับชาวญี่ปุ่นนี้ เป็นที่ทราบกันทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเหตุนี้ทางฝ่ายสหประชาชาติ มีอังกฤษและอเมริกา ยังถืออยู่เสมอว่า ทางกองทัพเรือไทยไม่ให้การร่วมมือกับฝ่ายเขา แต่ทหารเรือฝ่ายบกได้ทำการสนับสนุน และช่วยเหลือฝ่ายสหประชาชาติเป็นอย่างดี การร่วมมือกับญี่ปุ่นก็ไม่ปรากฏชัดแจ้งว่าได้ช่วยเหลือประการใด จะมีกระทำบ้างก็เกี่ยวด้วยการกวาดทุ่นระเบิดที่ฝ่ายสหประชาชาตินำมาทิ้ง ฝ่ายสหประชาชาติลงความเห็นว่า พล.ร.ท. สินธุ์ฯ **เป็นหัวหน้าในการสนับสนุนญี่ปุ่นเมื่อวันญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย** วันนั้น พล.ร.ท. สินธุ์ฯ ได้ไปอยู่สัตหีบ ข้าฯ ได้ให้กองทัพอากาศจัดเครื่องบินไปรับและโทรเลขไปให้กลับกรุงเทพฯ ด่วน แต่ พล.ร.ท. สินธุ์ฯ กับพวกได้เดินทางมาโดยรถยนต์ แล้วถูกทหารญี่ปุ่นจับที่บางปู **ในคืนวันนั้นปรากฏว่ากองทัพเรือ ได้ส่งเรือออกไปลาดตระเวนในอ่าวไทย แต่เหตุใดฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้ส่งกำลังมาขึ้นที่บางปูโดยที่กองทัพเรือมิได้ทำการต้านทานนั้น** ข้าฯ ไม่ทราบก่อนที่ญี่ปุ่นขึ้น ข้าฯ ได้ยินนายทหารทางกองทัพเรือชั้นผู้ใหญ่ได้

แสดงความเห็นต่อจอมพล ป. ว่า การลำเลียงทหารขึ้นบกนั้นข้าศึกมักใช้เรือสินค้าทำการลำเลียง โดยซ่อนทหารมากับเรือสินค้านั้น แบบเดียวกับเยอรมันได้ดำเนินที่นอร์เวย์ กองทัพเรือจะขอตรวจค้นเรือสินค้าที่จะเข้ามาในประเทศไทย แต่จอมพล ป. ว่าถ้าทำเช่นนั้น จะกระทบกระเทือนความสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศได้ ข้าฯ ไม่เคยได้ยิน พล.ร.ท. สินธุ์ฯ กล่าวสนับสนุนว่าการสงครามครั้งนี้ญี่ปุ่นจะชนะ เป็นแต่พูดว่าญี่ปุ่นได้เตรียมการรบไว้ สามารถจะทำการรบได้อีกราว ๓-๔ ปี และได้เคยพูดกับข้าฯ ว่า ถึงอย่างไรก็ดีการสงครามครั้งนี้ในตอนท้ายไทยจะต้องทำการรบกับญี่ปุ่น ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมแพ้ประมาณสัก ๒ อาทิตย์ ทาง พล.ร.ท. สินธุ์ฯ ก็ได้เข้ามาร่วมมือที่จะทำการต่อต้านกับญี่ปุ่น มีการมอบผู้คนและวิทยุของกองทัพเรือให้ ในเรื่องนี้นายปรีดีฯ กับหลวงสังวรฯ ทราบเรื่องดี

เนื่องด้วย พล.ร.ท. สินธุ์ฯ เป็นผู้สนิทสนมกันญี่ปุ่นดังกล่าวแล้วนั้น จนถึงกับจอมพล ป. หาว่า พล.ร.ท. สินธุ์ฯ จะแย่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่น ในการนี้ปรากฏว่า พล.ร.ท. สินธุ์ฯ กับจอมพล ป. ได้เกิดต่อว่าต่อขานกันมากมาย ดังที่ข้าฯ ได้ให้การไว้ในตอนต้นแล้ว

๑๓) พล.ต. ไชย ประทีปเสน พล.ต. ขุนปลดปรปักษ์ พ.อ. เผ่า ศรีย่านนนท์ พล.อ.ต. ขุนรณนภากาศ ทั้งสี่คนนี้เป็นผู้ที่นิยมเลื่อมใสในตัวจอมพล ป. เมื่อคราวที่จอมพล ป. ลาออกจากนายกรัฐมนตรีแล้วไม่ออก และเมื่อคราวพ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ใครได้แสดงทีท่าอย่างไรนั้น ข้าฯ ได้ให้การข้างต้นแล้ว

๑๔) ขุนนิรันดรชัย เป็นผู้ที่รับใช้ใกล้ชิดจอมพล ป. แต่มีบาง

ครั้งก็ได้คัดค้านความคิดความเห็นและไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของจอมพล ป. ก็มี เช่น จอมพล ป. หาว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นบาโดคลิโอ ขุนนิรันดร์ฯ ก็ได้ยืนขึ้นคัดค้านในที่ประชุมคณะผู้การให้เหตุผลที่น่าฟังว่านายปรีดีฯ มิได้เป็นบาโดคลิโอตามที่จอมพล ป. กล่าวหา หลวงยุทธศาสตร์โกศลกับหลวงสารานุประพันธ์ สองคนนี้ตามความสังเกตของข้าฯ เห็นว่าเป็นผู้ที่ประจบสอพลอจอมพล ป. แต่หลวงสาราฯ ประจบสอพลอจนออกหน้า มีการเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์เรื่องที่เกี่ยวกับส่วนตัวของจอมพล ป. และครอบครัวยกย่องเลิศลอยและแนะนำหนังสือหลายฉบับให้เขียนบทความยกย่องเช่นเดียวกัน ซึ่งในวงการหนังสือพิมพ์เป็นที่ทราบกันดี หลวงยุทธศาสตร์ฯ นั้นเนื่องด้วยทหารเรือส่วนมากไม่ชอบ จึงได้มาเกาะทางจอมพล ป. ให้เลี้ยงดู ชอบพูดจาตลกคนองให้เป็นที่พอใจของจอมพล ป.

๑๕) พล.ต. ประกิต ขิตะสังคะ ผู้นี้เป็นพี่ชายจอมพล ป. ในคราวสงครามนี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพลาธิการทหารบก ซึ่งเป็นตำแหน่งแม่ทัพและเป็นตำแหน่งที่สำคัญมาก ในวงราชการเห็นว่า พล.ต. ประกิตฯ ยังไม่มีความรู้ความสามารถถึงขนาดที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งพลาธิการทหารบก เมื่อได้เป็นพลาธิการแล้ว ปรากฏว่าได้ดำเนินให้ยืดโรงงาน และบังคับซื้อจากเอกชนหลายต่อหลายแห่ง บางรายก็มีข่าวในทางที่จะโน้มน้าวไปหาประโยชน์ส่วนตัว ดังปรากฏมีคดีเรื่องโรงงานสบู่ไทย”

ต่อไปนี้เป็นเอกสารทางราชการอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็น

ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามกับคณะส่วนหนึ่งของคณะรัฐมนตรี ได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นในสงครามครั้งที่ ๒ เอกสารชิ้นนี้คือคำฟ้องของคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม (โดยพระยา-อรรถกรมมนุตตี) โจทก์ ต่อจอมพล แปลก พิบูลสงคราม จำเลย

เอกสารคำฟ้องฉบับนี้เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นจากพฤติกรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งที่ได้บันทึกไว้เป็นเอกสารของทางราชการ เช่น บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นต้น และทั้งพยานบุคคลสำคัญที่รู้เห็นและเกี่ยวข้องอยู่ในเหตุการณ์นั้น เช่น คำให้การของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา คำให้การของ พล.อ. อดุล อดุลเดชจรัส คำให้การของนายทวี บุณยเกตุ เป็นต้น เอกสารคำฟ้องของทางราชการดังกล่าวนี้ จึงเป็นเอกสารที่เชื่อถือได้ และเป็นการชี้ให้เห็นว่าในคณะรัฐบาลนั้นมีรัฐมนตรีท่านใดบ้างที่ได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ไม่ใช่สักแต่เพียงเป็นวิธีการเอาตัวรอดเพราะถูกบีบบังคับ

อนึ่ง ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาปล่อยตัวจอมพล ป. และจำเลยคนอื่นๆ พ้นข้อหาไปนั้น เนื่องมาจากกฎหมายอาชญากรสงครามได้ตราออกมาภายหลังที่จำเลยได้กระทำผิด จึงเป็นการออกกฎหมายย้อนหลัง ซึ่งไม่มีผลบังคับในความผิดของจำเลยตามหลักของกฎหมายทั่วไป ศาลฎีกาจึงพิพากษาปล่อยตัวจอมพล ป. และคณะ กฎหมายอาชญากรสงครามเป็นโมฆะ ไม่ใช่ศาลพิพากษาปล่อยตัวเพราะจำเลยไม่มีความผิด

เอกสารข้อกล่าวหาของทางราชการต่อจอมพล ป. พิบูล-สงคราม มีดังนี้

ข้อ ๑. เมื่อเดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ผู้คุมอำนาจการปกครองประเทศเยอรมันในระบอบเผด็จการ ได้ใช้กำลังทหารเข้าทำสงครามรุกรานประเทศโปแลนด์และประเทศอื่นๆ ก่อให้เกิดสงครามขึ้นในยุโรป สงครามนี้ต่อมาได้แผ่ไพศาล กลายสภาพเป็นสงครามโลกระหว่างกลุ่มประเทศที่นิยมนโยบายใช้อำนาจและการทำสงครามรุกราน มีประเทศเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งเรียกกันว่าประเทศอักษะฝ่ายหนึ่ง กับกลุ่มประเทศซึ่งต่อต้านการรุกราน มีบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และจีน เป็นต้น ซึ่งเรียกว่าสหประชาชาติอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นได้ส่งทหารเข้าทำการรุกรานประเทศจีนอยู่ก่อนเริ่มสงครามในยุโรปแล้ว ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๔ ได้เคลื่อนกำลังทหารลงมาทางภาคใต้ของเอเชีย รุกเข้ามาในประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส และต่อมาเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ได้ส่งกำลังทหารเข้าตีอ่าวฟิลิปปินส์ และเข้ารุกรานราชอาณาจักรไทย ผ่านไปตีแหลมมลายูและประเทศพม่าเป็นลำดับ เปิดฉากสงครามขึ้นทางด้านตะวันออกไกลและมหาสมุทรแปซิฟิก โดยประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ให้ชื่อว่าสงครามมหาเอเชียบูรพา และโฆษณาอวดอ้างว่าเพื่อสถาปนาวงไพบูลย์ขึ้นสำหรับชาวเอเชีย

ข้อ. ๒ ส่วนประเทศไทยนั้นประชาชนชาวไทยมีนิสัยรักสงบไม่มีเจตน์จำนงจะทำสงครามรุกรานประเทศใด และไม่ได้นิยมในนโยบาย และการกระทำของผู้ทำสงครามรุกราน เมื่อสงครามยุโรปเกิดขึ้น และมีทีท่าจะลุกลามมาทางทวีปเอเชีย ประเทศไทยได้มีนโยบายแน่วแน่ในอันที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และ

เตรียมพร้อมที่จะต่อสู้ต้านทานผู้รุกราน ซึ่งละเมิดความเป็นกลางทุกวิถีทาง ถึงแก่ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ขึ้นไว้ ฉะนั้นในวันที่ญี่ปุ่นได้ยกพลเข้ารุกราน ราชอาณาจักรไทยดังกล่าวในข้อ ๑ บรรดาทหาร ตำรวจและราษฎรไทยจึงได้ร่วมมือกันทำการต้านทานอย่างเข้มแข้ง

ข้อ. ๓ จำเลยในคดีนี้ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันมา ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ ถึงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ในระหว่างนั้นจำเลยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรับมนตรีว่าว่าการกระทรวงต่าง ๆ อีกหลายกระทรวง และจำเลยยังมีตำแหน่งหน้าที่สูงสุดอันเทียบเท่ากับตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ ตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๗๕ อีกด้วย จำเลยเป็นผู้มีนิสัยใฝ่สูงและมีความปรารถนาอันแรงกล้า ที่จะคุมอำนาจบริหารราชการแผ่นดินไว้ในมือของตนโดยเด็ดขาด จำเลยนิยมลัทธิการปกครองแบบเผด็จการ และลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรง ตลอดถึงการทำสงครามรุกราน โดยเป็นลัทธิการกระทำที่เปิดโอกาสและช่องทางเพื่อที่จะเพิ่มพูนอำนาจวาสนาให้แก่บุคคลผู้มีความปรารถนา และอยู่ในฐานะเช่นจำเลยได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นตั้งแต่วันที่ญี่ปุ่นได้เริ่มกระทำการสงครามรุกรานในทางภาคเอเชียดังกล่าวแล้ว จำเลยนี้จึงได้ประกอบอาชญากรรมสงครามขึ้น โดยลำพังตนบ้าง สมคบกับบุคคลอื่นบ้าง ต่างกรรมต่างวาระกัน เป็นความผิดกฎหมายหลายบทหลายกระทงดังจะกล่าวต่อไปนี้

“ก. ในระหว่างเวลาตั้งแต่ ๕ มกราคม ๒๔๘๔ จนถึงวัน

ที่จำเลยพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้กระทำการต่าง ๆ โดยสมัครใจเข้าร่วมสงครามกับประเทศญี่ปุ่นและกองทัพญี่ปุ่น ผู้ทำสงครามรุกราน กล่าวคือ

(๑) จำเลยได้สมคบกับพวกซึ่งยังมิได้ฟ้อง ทำความตกลงกับญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ ที่จะร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ทั้งการรุกรานและการป้องกัน และวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๘๔ ได้ทำสัญญาตกลงมีใจความว่า กองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทยจะทำการร่วมยุทธต่อกองทัพข้าศึก ในพม่า โดยแบ่งหน้าที่ปฏิบัติ ดังปรากฏความละเอียดในเอกสารหมาย ก.ข. ท้ายฟ้อง เหตุเกิดที่ในทำเนียบนายกรัฐมนตรี กองบัญชาการทหารสูงสุด ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร

(๒) จำเลยได้สมคบกับพวกซึ่งยังมิได้ฟ้อง ทำกติกาสัญญาพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ มีใจความว่าภาคีของสัญญาแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และการทหาร เมื่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่งมีกรณีขัดแย้งกันทางอาวุธกับประเทศภายนอก ซึ่งมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับข้อกำหนดความเข้าใจกัน ดังปรากฏความละเอียดในเอกสารหมาย ก.ง.จ. ท้ายฟ้อง เหตุเกิดในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

(๓) จำเลยได้สมคบกับพวกที่ยังไม่ได้ฟ้อง ประกาศสงครามแก่บริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา โดยจัดทำเป็นประกาศพระบรมราชโองการลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ และทำคำแถลงการณ์ของรัฐบาลลงวันเดียวกันประกอบ อ้างเหตุที่ประเทศไทยได้

ประกาศสงครามดังกล่าวแล้ว ดังปรากฏความละเอียดในเอกสารหมายเลข ๒ และ ข. ท้ายฟ้อง เหตุเกิดที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ตำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

(๔) จำเลยได้สมคบกับพลโทจรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ กับพวกซึ่งโจทก์ยังมิได้ฟ้อง ส่งกำลังทหารเข้าทำสงครามรุกรานร่วมกับญี่ปุ่น โดยให้ พล.ท.จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์เป็นแม่ทัพพายัพให้มีหน้าที่นำกองทัพไทยเข้ารุกรานภูมิภาคฉานในเขตสหรัฐไทยเดิม ซึ่งเป็นดินแดนของจักวรรดิบริติชเพื่อยึดไว้ในครอบครอง และเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคมและวันต่อๆ มาจนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๕ พลโทจรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ ได้เคลื่อนกองทัพไทยรุกเข้าภูมิภาคฉาน ทำสงครามกับทหารของสหประชาชาติ และยึดดินแดนดังกล่าวแล้วไว้ในครอบครอง เหตุเกิดที่กองบัญชาการทหารสูงสุด ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และสหรัฐไทยเดิม

ข. จำเลยได้กระทำการโฆษณาด้วยตัวเอง และโดยสมคบกับบุคคลอื่น และใช้ให้คนอื่นโฆษณาชักชวนด้วยประการต่างๆ ให้บุคคลเห็นดีเห็นชอบในการกระทำสงครามรุกรานหลายครั้งหลายหน กล่าวคือ

(๑) เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๔ และเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ เวลากลางวัน จำเลยได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ชักจูงโดยอุบายด้วยประการต่างๆ ให้รัฐมนตรีเห็นดีเห็นชอบด้วยความคิดเห็นของจำเลย ในการที่จะให้ประเทศไทยเข้ามาร่วมทำสงครามเข้าข้างประเทศญี่ปุ่น โดยจำเลยได้อ้างเหตุจูงใจ

เป็นใจความว่า ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นรบอังกฤษจะเสียหายน้อยกว่า และถ้ารบชนะจะได้ดินแดนเก่าที่เสียไปกลับคืนด้วย ข้อความละเอียดปรากฏตามรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ๒ ฉบับ ตามเอกสารท้ายฟ้องหมาย ช. และ ญ. เหตุเกิดที่ตึกประชุมคณะรัฐมนตรี ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร

(๒) ในระหว่างวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้โฆษณาคำปราศรัยแก่ประชาชนชาวไทยโดยทางวิทยุกระจายเสียง และให้บุคคลอื่นโฆษณาคำปราศรัยนั้น โดยทางเอกสารและหนังสือพิมพ์ออกโฆษณาในประเทศไทย กล่าวถึงการที่ได้ทำความตกลงกับรัฐบาลญี่ปุ่น ยอมร่วมในทางการทหารทั้งการรุกและการรับนั้น ว่ามีทางที่จะนำความดีเป็นประโยชน์โภคผล ความสมบูรณ์มาสู่เราทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นสำหรับตัวจำเลยเองสมัครใจแน่วแน่ในอันที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้น แม้ถึงหากจะต้องใช้กำลังเข้าทำการรบ จำเลยก็จะรบและจะเป็นอย่างไรก็จะรบรบตลอดไปจนกว่าจะนำสันติสุขมาสู่ชาติ และจำเลยได้กล่าวต่อไปเป็นใจความว่าประเทศญี่ปุ่นควรเป็นที่นับถือและไว้วางใจ เพราะแต่เดิมมาญี่ปุ่นไม่เคยทำความเจ็บช้ำน้ำใจ ตรงกันข้ามกลับเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ได้ดินแดนคืนมา ฝ่ายชาติอังกฤษ ฝรั่งเศสนั้นเราต้องเสียดินแดนให้ไป จำเลยได้ยกตัวอย่างและพยายามเทียบเคียงให้เห็นว่าญี่ปุ่นซื่อสัตย์ต่อไทย และชักชวนให้ประชาชนดำเนินตามนโยบายผูกมิตรกับญี่ปุ่นต่อไปด้วย ดังปรากฏความละเอียดเอกสารท้ายฟ้องหมาย ต. เหตุเกิดที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตำบล

ปทุมวัน อำเภอปทุมวัน และที่กรมโฆษณาการตำบลชนะสงคราม อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

(๓) ในระหว่างที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๘๔ ถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๗ เวลากลางวันและกลางคืนจำเลยได้กระทำเองและใช้ให้คนอื่นกระทำการโฆษณา ซึ่งสุนทรพจน์ของจำเลยทางวิทยุกระจายเสียงและทางเอกสารและหนังสือพิมพ์ออกโฆษณาในประเทศไทย กล่าวถึงการที่ได้ทำกติกาสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นใจความว่า โดยกติกาสัญญาสัมพันธไมตรีนี้ทหารไทยกับทหารญี่ปุ่นจะได้ร่วมมือกันกระทำการสู้รบเพื่อเกียรติศักดิ์ของเอเชีย และเพราะเหตุที่รำลึกอยู่เสมอว่าญี่ปุ่นเป็นมิตรที่ดีมิได้เคยเบียดเบียนไทย จำเลยว่าจำเลยมีความไว้วางใจในหัวใจของชาวญี่ปุ่น ซึ่งประกอบด้วยภูมิธรรมอันสูง และเชื่อมั่นว่าการตัดสินใจของจำเลยครั้งนี้เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง จำเลยได้กล่าวยกย่องว่าทหารญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทยอยู่ในระเบียบวินัยอันดียิ่ง ชาวไทยได้แสดงไมตรีจิตต้อนรับเป็นอย่างดีทุกแห่ง ทหารของไทยก็ได้อิ่มเอิบไปด้วยความหวังที่จะร่วมรบกับทหารญี่ปุ่นในการรบเพื่อเกียรติศักดิ์ของเอเชีย จำเลยได้กล่าวต่อไปโดยใจความที่จะชักชวนชาวอินเดียและชาวพม่าในประเทศไทยให้เห็นดีเห็นชอบกับการกระทำของประเทศญี่ปุ่นด้วย ปรากฏความละเอียดตามเอกสารท้ายฟ้องหมาย ค. และเหตุเกิดตำบลเดียวกับความผิดที่กล่าวมาในข้อ (๑)

(๔) ในระหว่างวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๘๔ กับวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๕ เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้กระทำเอง

และใช้ให้บุคคลอื่นกระทำการโฆษณาสาส์นส่วนตัวของจำเลย ถึงจอมพลเจียงไคเช็คประมุขแห่งประเทศจีน โดยทางวิทยุกระจายเสียง และโดยลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ออกในประเทศไทยตลอดมา มีใจความยกย่องชาติญี่ปุ่น และชักชวนให้เห็นดีเห็นชอบในการกระทำสงครามของญี่ปุ่น ว่าญี่ปุ่นทำด้วยเจตนาดีต่อชาวเอเชียด้วยกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ และจำเลยชักชวนให้จอมพลเจียงไคเช็กทำความเข้าใจและปรองดองกับญี่ปุ่นเสีย แล้วเข้ามาร่วมงานกู้เกียรติของเอเชีย ข้อความละเอียดปรากฏตามเอกสารท้ายฟ้องหมาย ก. เหตุเกิดตำบลเดียวกันกับความผิดที่กล่าวใน (๑)

(๕) ในระหว่างวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๘๖ กับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๘๖ เวลากลางวันและกลางคืนจำเลยได้กระทำเองและใช้ให้บุคคลอื่นกระทำการโฆษณาบทประพันธ์ของจำเลย ชื่อ "ใครจะชนะสงครามคราวนี้" ซึ่งจำเลยใช้ชื่อผู้ประพันธ์ว่า "สามัคคีไทย" โดยทางวิทยุกระจายเสียงและโฆษณาในหนังสือพิมพ์ออกในประเทศไทย มีใจความว่าอังกฤษปล้นเอาดินแดนไป แต่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายยกดินแดนให้ไทย ญี่ปุ่นจึงเป็นมหามิตรโดยแท้ และจำเลยพยายามชักชวนให้เห็นว่าฝ่ายอักษะ คือเยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลี จะต้องชนะสงคราม โดยจำเลยอ้างเหตุผลเพื่อพิสูจน์ยืนยันให้เห็นว่าฝ่ายรุกจะต้องใช้กำลังมากกว่าข้าศึกตั้งสามเท่าจึงจะไล่ข้าศึกได้ อังกฤษ อเมริกา รัสเซีย รวมกันมีพลเมืองไม่เกิน ๒๕๐ ล้านคน ส่วนฝ่ายอักษะเยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลี รวมกันมีพลเมือง ๒๖๐ ล้านคน อังกฤษเป็นฝ่ายรับในยุโรป และในเอเชียก็ยังหนีและยอมแพ้จนหมดสิ้น อย่างนี้ฝ่ายอังกฤษ อเมริกา รัสเซีย จะเข้าตีได้อย่างไร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จำเลยสรุปว่าใครจะชนะสงครามคราวนี้ไม่ได้นอกจากฝ่ายอักษะประเทศ ดังปรากฏความละเอียดตามเอกสารท้ายฟ้องหมาย ท. เหตุเกิดแห่งเดียวกับความผิดที่กล่าวใน (๑)

(๖) ในระหว่างวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๘๖ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๖ เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้กระทำเองและใช้ให้ผู้อื่นกระทำการโฆษณาบทประพันธ์ของจำเลยชื่อ "วิจารณ์สงครามวันนี้" ซึ่งจำเลยใช้ชื่อผู้ประพันธ์ว่า "สามัคคีไทย" โดยทางวิทยุกระจายเสียงและโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ออกในประเทศไทยรายวันและรายคาบหลายฉบับมีใจความว่า ในเวลานี้ วิทยุของฝ่ายอังกฤษกำลังลำพองด้วยชัยชนะอย่างขนานใหญ่ทุกสถานี ทุกวันทุกเวลามีแต่ข่าวอังกฤษกับพรรคพวกได้ยกพลขึ้นเกาะซิซิลี่และชนะแล้ว ยิ่งกว่านั้นอังกฤษกับพวกได้ลงมติการขึ้นบกที่ซิซิลี่นี้ ซึ่งแม้ยังไม่สำเร็จ และเชื่อว่าไม่ช้านี้ต้องถอยกลับไปอย่างที่ดันเคิร์กนั้นว่า อังกฤษกับพวกรบเพื่อทำเป็นข่าวชวนเชื่อ ผิดกับฝ่ายอักษะซึ่งรบแล้วเอาปารีส สิงคโปร์ และขับไล่อังกฤษกับพวกให้ยอมแพ้จริง ๆ แล้วโฆษณาเพียงเล็กน้อย วิธีรบเพื่อเป็นข่าวโฆษณาของอังกฤษนั้นสำเร็จได้เสมอ แต่จะรบเพื่อชิงชัยชนะคงไม่ได้แน่นอน อังกฤษหวังนิดเดียวพอเป็นสาเหตุให้พูดคำว่า ชนะที่นั่นที่นี่พอแล้ว โดยจะให้เห็นว่าตนชนะสงครามเด็ดขาด แล้วจะได้มาช่วยอังกฤษกับพวกรบ สมมุติว่าอังกฤษกับพวกยึดเกาะซิซิลี่ได้ ต้องใช้เวลาเตรียมการนานถึงสองปีกว่า ถ้าตีปารีสคืนจะต้องใช้เวลาเตรียมการอีกกี่สิบปี และจะเอากำลังมาจากไหน เพราะเพียงตีเกาะซิซิลี่ก็ระดมกำลังมาหมดแล้ว จำเลยว่ามองไม่เห็นทางจะทำได้เลย ยิ่ง

จะไปถึงเบอร์ลินด้วยจะต้องใช้กำลังอีกกี่แสนเท่าของการตีเกาะซิซิลี่ ฯลฯ ในที่สุดจำเลยสรุปว่าการรบคราวนี้เป็นการต่อสู้ระหว่างพวกนักรบได้แก่ฝ่ายอักษะ กับพวกพ่อค้าได้แก่ฝ่ายอังกฤษกับพวก ซึ่งฝ่ายอักษะจะต้องชนะในที่สุด ปรากฏความละเอียดตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ๓ เหตุเกิดแห่งเดียวกับความผิดที่กล่าวใน (๑)"

คำให้การของ พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ต่อคณะกรรมการอาชญากรสงครามเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๔๘๙ อีกตอนหนึ่งซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าจอมพล ป.ฯ ร่วมมือกับญี่ปุ่น ฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่นจึงต้องทำการอย่างเร้นลับไม่ให้จอมพล ป. จับได้ไล่ทัน พล.อ.อดุลฯ ได้ให้การว่าดังนี้

"ผู้ที่คิดจะทำการต่อต้านญี่ปุ่นตั้งแต่ญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแต่ต้นมาแล้วนั้น ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการนี้ก็คือนายปรีดี พนมยงค์ อีกฝ่ายหนึ่ง แต่เนื่องด้วยในขั้นแรกข้าฯ จะให้การร่วมมือกับนายปรีดี พนมยงค์ ก็อาจเกิดการเสียหายต่อประเทศชาติได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีจิตใจอิจฉาริษยาขัดขวางนายปรีดี พนมยงค์ด้วยประการทั้งปวง ด้วยเหตุนี้ในขั้นต้น ข้าฯ จึงไม่กล้าที่จะทำการร่วมมือกับนายปรีดีฯ เพราะจอมพล ป. ก็คิดระแวงสงสัยและกล่าวหาข้าฯ อยู่เช่นเดียวกับนายปรีดีฯ จึงต่างฝ่ายกระทำการในอันที่จะต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็รู้ซึ่งกันและกัน **การกระทำฝ่ายนายปรีดีฯ ทางจอมพล ป. ระแวงสงสัยด้วยประการใด ๆ ข้าฯ ก็พยายามที่จะกลบเกลื่อนให้หายสงสัยไปเสีย..."**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ก็เรียกว่าต่อต้านญี่ปุ่นภายใต้จมูกของจอมพล ป. และใต้ท็อปบู๊ตญี่ปุ่นนั้นเอง ไม่ใช่ว่าจอมพล ป. รู้เห็นเป็นใจให้กระทำการเช่นนั้น ที่อาจารย์ปรีดีมีชีวิตรอดอยู่ได้ก็เพราะความมีระเบียบวินัยของผู้ร่วมงาน จึงสามารถรักษาความลับไว้ได้ และเมื่อจอมพล ป. มีความสงสัยในบางกรณี พล.อ.อดุลฯ ก็หาทางกลบเกลื่อนให้หายสงสัยไปเสีย **หาใช่เป็นอย่างที่อาจารย์เสริฐเขียนให้เห็นเป็นทำนองว่าจอมพล ป. ก็ต่อต้านญี่ปุ่นเหมือนกันจึงไม่ฆ่าอาจารย์ปรีดี** และอาจารย์เสริฐยังได้เขียนอีกว่าถ้าจอมพล ป. คิดจะฆ่าอาจารย์ปรีดีแล้วก็สบายมากปล่อยให้ญี่ปุ่นมันจัดการเอง

ต่อประเด็นที่ว่า จอมพล ป. จะยืมมือญี่ปุ่นจัดการกับอาจารย์ปรีดีได้สดวกสบายอย่างอาจารย์เสริฐว่าหรือไม่ พล.อ.อดุลฯ ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๔๘๘ มีความตอนหนึ่งดังนี้

"ต่อจากนี้ไปอีกสักกี่วันข้าฯ จำไม่ได้ ข้าฯ ได้ไปที่วังสวนกุหลาบ ซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ได้พบนายก-รัฐมนตรีและนายวนิช ปานะนนท์ นายวนิชฯ ได้ พูดว่าทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจหลวงประดิษฐ์มนูธรรมและนายวิลาศ โอสถานนท์ เพราะสองคนนี้เอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการใดๆ ก็ทำไปไม่สดวก เพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น เขาจะให้สองคนนี้ออกจากคณะรัฐมนตรี **เฉพาะหลวงประดิษฐ์ฯ นั้น ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าควรแต่งตั้งให้เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ที่ญี่ปุ่นมีความประสงค์จะให้หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นคณะผู้สำเร็จราชการฯ**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

นั้น ข้าฯ คิดเห็นว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ยังเป็นผู้มีอิทธิพลข้าราชการและประชาชนนับถืออยู่มาก ถ้าให้เป็นผู้สำเร็จราชการฯ แล้ว จะได้พ้นจากหน้าที่การเมือง และญี่ปุ่นคงคิดว่าจะไม่ทำให้ประชาชนเห็นว่าญี่ปุ่นรังแกหลวงประดิษฐ์ฯ เมื่อนายวนิชฯ ได้พูดกับข้าฯ ดังกล่าวแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ได้พูดกับข้าฯ เช่นเดียวกัน..."

นี่คือข้อเท็จจริง และระหว่าง พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ซึ่งได้ชื่อว่านายพล "ตงฉิน" ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีและอธิบดีกรมตำรวจ กับข้อเท็จจริงที่อาจารย์เสริฐอ้างว่า ได้สัมผัสมาด้วยตัวเองเช่นกัน ในฐานะกรรมการ (กรรมการอะไรไม่ได้บอก) ก็ขอให้ผู้อ่านพิจารณาเอาเองก็แล้วกันว่าควรจะให้ความเชื่อถือแก่ข้อเท็จจริงของฝ่ายใด

ยังมีอีกหลายประเด็นที่จะต้องทำความจริงให้ปรากฏ แต่ฉบับนี้เอาเพียงแค่นี้ก่อน ค่อยชำระกันต่อเป็นฉบับที่ ๓ ซึ่งจะออกมาสนองความต้องการของท่านผู้ใคร่ในสัจจะในลำดับต่อไป ถ้าหากว่าท่านผู้อ่านที่เคารพในสัจจะทั้งหลายยังต้องการที่จะได้อ่าน

*(โปรดคอยอ่าน **"โต้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เล่ม ๒"** ตอนสำคัญ)*

ตอนที่ ๓

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

คำขึ้นต้น

ตั้งใจไว้ว่าจะรวบรวม **"ชำระประวัติศาสตร์ฉบับหลักไท อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของประเสริฐ ทรัพย์สุนทรต่อรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์"** ให้จบในเล่มเดียวกัน โดยกะประมาณความหนาไว้ไม่เกิน ๒๐ ยก แต่พอเรียงพิมพ์ออกมาจริง ๆ ปรากฏว่าจะมีความหนาไม่ต่ำกว่า ๓๐ ยก จึงไม่อาจเข้ากันได้กับปกที่พิมพ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งกะความหนาของสันไม่เกิน ๒๐ ยก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องแบ่งเป็น ๒ เล่ม เล่มที่อยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้ เป็นเล่มที่ ๒ และเพื่อให้ท่านผู้อ่านที่ยังไม่ได้อ่านเล่มแรกได้ทราบความเป็นมาของหนังสือเล่มนี้ ผมจึงขอนำคำขึ้นต้นของเล่มแรกมาลงพิมพ์ในเล่มนี้อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

เพื่อนฝูงบางคนและท่านผู้อุปการคุณที่อุดหนุนซื้อหนังสือของผมบางท่าน ได้ปรารภมาเข้าหูผมว่า หนังสือโต้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ จึงน่าจะได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม ให้เป็นหลักเป็นฐานกะทัดรัดเพื่อสะดวกในการเก็บรักษา เพื่อเห็นแก่ประโยชน์แห่งความใคร่รู้ของคนรุ่นนี้ และเพื่อการศึกษาค้นคว้าของอนุชนคนรุ่นต่อไป

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ผมเห็นด้วยกับคำปรารภนั้น แต่มาติดขัดอยู่ที่ทุนรอนในการจัดพิมพ์ เพราะผมเคยบอบช้ำมามากเกี่ยวกับการจัดพิมพ์หนังสือหนักๆ ประเภทที่มีสารประโยชน์ต่อชีวิตและต่อส่วนรวม นอกจากหนังสือของผมจะหนักไปในทางมีสาระซึ่งไม่เป็นที่พึงอ่านของคนประเภทที่ไม่เอาสาระแล้ว หนังสือของผมยังไม่มีการโฆษณาอีกด้วย ไม่ว่าจะโดยลงแจ้งความโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ หรือจากการวิจารณ์ของนักวิจารณ์ หนังสือที่ผมเคยส่งหนังสือของผมไปอภินันทนาการอยู่เสมอๆ แต่ไม่เคยได้รับการขานรับจากท่านนักวิจารณ์ผู้รอบรู้ ไม่ว่าจะในด้านบวกหรือลบ หนังสือของผมจึงไม่กว้างขวางในหมู่คนอ่านประเภทที่ซื้อหนังสือตามโฆษณาหรือแรงวิจารณ์ คนที่ซื้อหนังสือผมไปอ่านจึงมีแต่คนหน้าเก่าๆ ที่เคยสนับสนุนผลงานของผมมาแล้ว ที่บังเอิญไปพบเห็นหนังสือของผมในร้านขายหนังสือร้านใดร้านหนึ่ง หนังสือของผมจึงขายได้ภายในขอบเขตจำกัด

แต่ด้วยความรักในการที่จะพิมพ์หนังสือดีๆ มีสาระให้ปรากฏอยู่ในบรรณโลก และประกอบกับมีท่านผู้อุปการคุณที่ใฝ่สัจจะอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งก็มากพอคุ้มต้นทุนการผลิตได้ ผมจึงตกลงใจพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมาใหม่ในรูปร่างใหม่ เพื่อให้สะดวกต่อการเก็บรักษาและสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ใคร่สัจจะทั้งหลาย ดังที่ปรากฏอยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้แล้ว และผมก็ต้องขอขอบคุณต่อท่านผู้อุปการคุณหนังสือเล่มนี้ทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือผมรักษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่ง ที่ถูกประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บิดเบือนด้วยอคติ ๔ ประการ

อนึ่ง ผมขอบันทึกให้ปรากฏ ณ ที่นี้ว่า ทั้งๆ ที่ผมให้ความคารวะต่ออาจารย์เสริฐฯ ในฐานะที่ในด้านหนึ่ง ท่านได้มีคุณูปการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย แต่ในอีกด้านหนึ่งอาจารย์เสริฐฯ กลับทำลายสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ โดยการเขียนบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การกระทำเช่นนี้ กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็คือการต่อต้านการปฏิวัตินั้นเอง ทั้งนี้จะโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม จึงเป็นความจำเป็น**ด้วยความคารวะต่อข้อเท็จจริงทางประวัติ-ศาสตร์ และเพื่อผลประโยชน์ของมหาชน** ผมจึงต้องทำความจริงให้ปรากฏหาได้มีเจตนาที่จะจ้วงจาบต่ออาจารย์เสริฐเป็นการส่วนตัวแต่ประการใดไม่ เพราะในทางส่วนตัวแล้วผมไม่มีปัญหาอะไรที่จะไปขัดแย้งกับอาจารย์เสริฐฯ แต่ที่จำเป็นจะต้องขัดแย้งก็เพราะปัญหาหลักการ อันเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกัน

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติ-ศาสตร์อย่างไร? และข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ตามที่เป็นจริงเป็นอย่างไร? ขอให้ท่านผู้อ่านได้ใช้วิจารณญาณพิจารณาด้วยตัวของท่านเองตามหลักของกาลามสูตร ให้สมกับชนผู้มีปัญญาแล้วจึงค่อยเชื่อลงไป.

ขอขอบคุณ

(สุพจน์ ด่านตระกูล)

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๒๘

- ๑ -

ชำระประวัติศาสตร์ครั้งที่ ๒ ยังไม่สิ้นกระแสความ ในประเด็นที่อาจารย์เสริฐว่าจอมพล ป. กับอาจารย์ปรีดีต่างก็ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกันนั้น ในประเด็นนี้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นบันทึกเอกสารของทางราชการ และทั้งที่เป็นบันทึกของบุคคลสำคัญที่เคลื่อนไหวอยู่ในเหตุการณ์ช่วงนั้น ได้บอกให้เรารู้ว่า

๑. อาจารย์ปรีดี ได้เคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นตั้งแต่วันแรกที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย คือตั้งแต่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ จนกระทั่งญี่ปุ่นประสบความปราชัยยอมจำนนต่อสัมพันธมิตรในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘

ลอร์ด หลุยส์ เมาน์ทแบทเตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรประจำภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ได้ไปกล่าวสุนทรพจน์ ณ สโมสรซิตี้ไลเวอรี ซึ่งปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไทมส์ของอังกฤษ ฉบับวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๑๙๔๖ เกี่ยวกับการต่อต้านญี่ปุ่นของอาจารย์ปรีดีมีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ในตอนที่ญี่ปุ่นรุกราญยึดครองสยาม ประดิษฐ์ (อาจารย์ปรีดี-ผู้เขียน) เป็นคนหนึ่งในรัฐบาล แต่เขาได้ปฏิเสธที่จะลงนามในประกาศสงครามต่อเรา พิบูล (จอมพล ป. พิบูลสงคราม-ผู้เขียน)

รู้ว่าเขาเป็นคนหนึ่งที่ทรงอำนาจอย่างยิ่งและได้รับความนิยมอย่างยิ่งในประเทศ และก็หวังที่จะทำให้เขาเป็นตัวหุ่นโดยยกเขาขึ้นไปสู่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เขายอมรับ พิบูลหรือญี่ปุ่นมิได้ตระหนักแม้แต่น้อยว่า**ขณะที่ประดิษฐ์ยอมรับตำแหน่งหน้าที่นั้น เขาก็ได้เริ่มต้นดำเนินการจัดตั้งและอำนวยการขบวนการต่อต้านของชาวสยามขึ้น"**

อีกตอนหนึ่งลอร์ด เมาน์ทแบทเตนกล่าวว่า

"ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสแห่งสยามได้เป็นที่รู้จักของโลกในนาม "หลวงประดิษฐ์" มากกว่า และพวกเราหลายคนแห่งกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์รู้จักเขาตามชื่อรหัสว่า "รู้ธ" เขามาเยี่ยมประเทศนี้ (อังกฤษ-ผู้เขียน) ด้วยสันถวไมตรีในระยะสั้นๆ ในฐานะแขกของรัฐบาล (อังกฤษ-ผู้เขียน) และข้าพเจ้าหวังว่าเราจะใช้โอกาสนี้ให้การรับรองเขาอย่างอบอุ่น เพราะเหตุที่ประดิษฐ์เป็นบุรุษผู้มีบทบาทอันน่าตื่นเต้นคนหนึ่งแห่งสงครามในเอเชียอาคเนย์ ในระหว่างกาละแห่งสงครามนั้น เป็นการแน่นอนทีเดียวว่าชื่อของเขาจะมีการระบุถึงได้ก็แต่โดยการกระซิบกระซาบกันเท่านั้น และเรื่องราวทั้งปวงเกี่ยวกับเขาก็ถูกถือว่าเป็น "ความลับสุดยอด" ทั้งนี้ แม้ว่าในปัจจุบันมหาชนบริติชส่วนใหญ่อาจจะไม่ค่อยทราบเท่าไรนักถึงพฤติกรรมอันอาจหาญที่เขาได้เคยกระทำสำเร็จมาแล้ว"

๒. จากเอกสารหลักฐานต่างๆ เช่น รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี คำให้การของ พล.ต.อ. อดุล อดุลเดชจรัส ต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม, บันทึกของศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ชัยนาม เป็นต้น รวมทั้งพฤติกรรมของจอมพล ป. ที่ได้แสดงออกในสถานการณ์นั้น ได้บ่งบอกอย่างเด่นชัดว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วยความจริงใจและจริงจัง ตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔

ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๔ และวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ จอมพล ป. ได้อภิปรายถึงสถานการณ์โลก และโน้มน้าวจิตใจด้วยอุบายต่าง ๆ ให้คณะรัฐมนตรีเห็นดีเห็นชอบกับความคิดเห็นของท่าน ในการที่จะให้ประเทศไทยเข้าร่วมทำสงครามเข้าข้างประเทศญี่ปุ่น โดยจอมพล ป. ได้อ้างเหตุจูงใจเป็นใจความว่า **ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นรบอังกฤษจะเสียหายน้อยกว่า และถ้ารบชนะจะได้ดินแดนเก่าที่เสียไปกลับคืนด้วย**

จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. รู้อย่างแน่ชัดว่าญี่ปุ่นจะรบกับอังกฤษ–อเมริกาอย่างแน่นอน และ**เพื่อผลประโยชน์ของชาติเราควรจะเข้าข้างฝ่ายชนะ** ซึ่งในความเห็นของจอมพล ป. เห็นว่าญี่ปุ่นจะต้องเป็นฝ่ายชนะ ท่านจึงพยายามโน้มน้าวคณะรัฐมนตรีให้เห็นด้วยกับท่านในการเข้าข้างฝ่ายญี่ปุ่น

ดังนั้นจึงแทนที่จะยอมเพียงให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศในวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ตาม "ข้อตกลงระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและญี่ปุ่น" ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๑๙๔๑ ลงนามโดยนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายไทย นาย ท. ทสุโบกะมิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

"เพื่อจัดการกับสถานการณ์เร่งด่วนในเอเชียตะวันออก ประเทศไทยจะอนุญาตให้กองทหารญี่ปุ่นผ่านดินแดนของประเทศไทยไปได้ และจะให้ความสะดวกทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อการผ่าน

ดังกล่าว ตลอดจนการดำเนินการต่างๆ โดยทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันทุกอย่าง อันอาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างกองกำลังทหารญี่ปุ่นกับกองกำลังทหารไทย"

จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับแสดงเจตนารมณ์ในการเข้ากับญี่ปุ่นอย่างชัดเจน ด้วยการทำกติกาสัญญาพันธไมตรีกับญี่ปุ่นในวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ ซึ่งมีสาระสำคัญว่าต่างฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและการทหารทั้งทางรุกและทางรับและทางป้องกัน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดพิธีลงนามกติกาสัญญานั้นที่โบสถ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และร่วมพิธีสาบานว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันจนถึงที่สุดต่อหน้าพระแก้วมรกตอันเป็นที่เคารพสักการะยิ่งของคนไทย

เท่านี้ยังไม่พอ ต่อมาในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ จอมพล ป. ยังได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอีกด้วย และหลังจากประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาแล้วไม่กี่วัน จอมพล ป. ยังได้ให้หลวงวิจิตรวาทการในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีหนังสือแจ้งไปยังนายดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่น ขอให้นายดิเรกฯ เจรจากับญี่ปุ่น**ขอให้ไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มอักษะด้วย** (กลุ่มอักษะหรือกลุ่มไตรภาคีมีเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น) แต่ญี่ปุ่นบอกปัดไม่ยอมให้เข้าร่วม ดังบันทึกของนายดิเรก ชัยนาม ซึ่งผมยกมาอ้างแล้วในชำระประวัติศาสตร์ฯ เล่ม ๑

ปฏิบัติการของจอมพล ป. ที่เข้าข้างญี่ปุ่นอย่างถึงที่สุดดังกล่าวนี้ ไม่ได้หมายความว่าจอมพล ป. ขายชาติ **หากจอมพล ป. กระทำลงไปด้วยความรักชาติ ด้วยหวังที่จะให้ชาติได้ผล**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประโยชน์สูงสุด ถ้าหากว่าญี่ปุ่นหรืออักษะเป็นฝ่ายชนะสงคราม ดังคำให้การตอนหนึ่งของพล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ที่ผมยกมาอ้างแล้วว่า

"ครั้นเมื่อได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาแล้ว ข้าฯ ได้พยายามสืบสวนถึงมูลเหตุก็ได้ความว่า ก่อนที่จะประกาศสงคราม วันหนึ่งหรือสองวัน ปรากฏว่าหลวงวิจิตรวาทการกับ นายวนิช ปานะนนท์ ได้ติดต่อกับญี่ปุ่นถี่ขึ้นผิดปกติกว่าเดิม และก็ได้มาติดต่อกับนายก-รัฐมนตรีบ่อยขึ้น และได้ความต่อไปว่าสองคนนี้เป็นผู้ทาบทามฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อจะขอประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา พลเรือนญี่ปุ่นไม่ขัดข้อง แต่ทางทหารญี่ปุ่นไม่เห็นสมควรให้ประกาศ ในการที่มีผู้วิ่งเต้นเห็นดีเห็นชอบที่จะประกาศสงครามนี้ ก็เพราะเหตุว่าในขณะนั้นญี่ปุ่นทำสงครามกำลังได้เปรียบ ทางด้านยุโรปเยอรมันก็ทำการรุกราญไปเกือบจะถึงสตาลินกราด แล้วก็จะพุ่งมาทางคอเคซัส มาบรรจบทางอินเดีย และในขณะเดียวกันนั้นทางญี่ปุ่นก็กำลังตีพม่าเกือบจะได้แรงกูนอยู่แล้ว ทัพทั้งสองฝ่ายก็จะได้บรรจบกัน..."

ในเหตุผลที่จอมพล ป. สั่งให้นายดิเรกฯ เจรจากับญี่ปุ่นขอเข้าเป็นสมาชิกอักษะนั้น มีว่า

"ถ้าเสร็จสงครามแล้ว อักษะชนะ ไทยเราจะเสียเปรียบ เพราะอาจถูกปฏิบัติในฐานเป็นประเทศเล็ก ซึ่งไม่มีสุ้มเสียงอะไร ฉะนั้นจึงให้เจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อเข้าเป็นภาคีอักษะให้ได้ ไทยเราจะได้มีสุ้มเสียงในโต๊ะสันติภาพได้"

จากเอกสารหลักฐานดังกล่าวนี้ เป็นที่เชื่อถือได้ว่า จอมพล ป. **เห็นแก่ประโยชน์ของชาติจึงได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น** เพราะ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

หวังว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายชนะสงคราม **ความผิดของจอมพล ป. จึงไม่ใช่เรื่องขายชาติ แต่เป็นเรื่องการคาดคะเนสถานการณ์สงครามผิดพลาด**

ดังนั้นในเวลาต่อมา เมื่อจอมพล ป. เห็นว่าญี่ปุ่นและกลุ่มอักษะ ซึ่งเมื่อตอนเริ่มต้นสงครามเป็นฝ่ายรุกทางยุทธศาสตร์การทหารอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่เท่าไหร่ฝ่ายสัมพันธมิตรกลับเป็นฝ่ายรุกทั้งในเอเชีย อาฟริกาและในยุโรป ฝ่ายอักษะกลับเป็นฝ่ายถอยร่นจนเสียขบวน ความหวังของจอมพล ป. ที่จะอาศัยญี่ปุ่นสร้างไทยให้เป็นมหาอำนาจก็พังทลาย จอมพล ป. ตื่นจากความฝันแล้วเตรียมการ “หักหลัง” ญี่ปุ่นมหามิตร ที่เคยร่วมน้ำสาบานต่อหน้าพระแก้วมรกตเมื่อ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔

ปฏิบัติการเตรียม “หักหลัง” ญี่ปุ่นอันดับแรกก็คือเตรียมย้ายเมืองหลวงหรือที่ตั้งรัฐบาลจากกรุงเทพมหานครไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ และจะสร้างเพชรบูรณ์ให้เป็นปราการที่แข็งแกร่งเพื่อเป็นศูนย์บัญชาการรบกับญี่ปุ่น ในการนี้จอมพล ป. ได้ออกพระราช-กำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ได้แต่งตั้งให้พันเอกช่วง เชวงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นรองนายกรัฐมนตรี บริหารราชการทั้งสิ้นที่เพชรบูรณ์ คือการเตรียมการก่อสร้างสถานที่ราชการ เพื่อคอยรับการโยกย้ายกระทรวงทบวงกรมจากกรุงเทพฯ เมื่อถึงเวลา

ในทางการติดต่อกับประเทศสัมพันธมิตรนั้น พล.ต.อ. อดุล อดุลเดชจรัส ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“...เมื่อกองทัพพายัพได้ยึดเมืองมะได้แล้ว ก็มีทหารไทย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ติดต่อกับทหารจีนทางทิศใต้ของยูนาน เพื่อปรับความเข้าใจไม่ให้ทำการรบกัน ทางกองทัพได้รายงานเรื่องนี้มาถึงจอมพล ป. จอมพล ป. ได้สั่งนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในกองทัพพายัพไปทำการติดต่อกับฝ่ายทหารจีน เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวคราวซึ่งกันและกันที่ชายแดน นับตั้งแต่นี้มาทั้งสองฝ่ายก็ไม่ได้ทำการรบกันอย่างจริงจัง แต่เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดของญี่ปุ่นจึงได้ทำการรบกันหลอกๆ ความคิดอ่านของจอมพล ป. ที่จะต่อต้านญี่ปุ่นก็มีแต่เพียงเท่านี้ ในด้านติดต่อกับต่างประเทศ..."

แต่ในที่สุดแผน "หักหลัง" ญี่ปุ่นก็ต้องล้มเหลวลง เมื่อสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ ซึ่งรัฐบาลได้เสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาฯ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๘๗ พร้อมด้วยพระราชกำหนดอื่นๆ บางฉบับที่รัฐบาลได้ประกาศใช้ไปก่อนในสมัยปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมสภาฯ ได้พิจารณาและลงมติด้วยคะเนนลับไม่อนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ฉบับนั้น และต่อมาในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๘๗ รัฐบาลได้เสนอสภาฯ เพื่ออนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล ซึ่งสภาได้พิจารณาและลงมติด้วยคะแนนลับไม่อนุมัติเช่นกัน

จากการที่สภาผู้แทนราษฎร มีมติไม่อนุมัติพระราชกำหนดสำคัญ ๒ ฉบับดังกล่าวนี้ เป็นการบีบบังคับให้จอมพล ป. พิบูลสงครามจำต้องกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงสิ้นสุดลง และแผน "หักหลัง" ญี่ปุ่นก็สิ้นสุดลงไปด้วย ซึ่งนับว่าเป็นโชคดีของประเทศไทยและประชาชนไทย ที่จะไม่ต้องรับเคราะห์กรรมอย่างเหี้ยมโหดทารุณ

จากการกระทำของญี่ปุ่นหนักยิ่งขึ้นไปอีก เพราะแผน "หักหลัง" ของจอมพล ป. นั้น ผลของมันในที่สุด**ก็คือการขุดหลุมฝังศพตัวเอง** ก็คือการนำประเทศชาติไปสู่ความมหาวิบัติ เพราะถึงแม้ว่าญี่ปุ่นกำลังถอยในทุกสมรภูมิก็ตาม แต่ทว่ากำลังทหารของญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศไทยขณะนั้น และรวมทั้งที่จะมาจากพม่า ก็พอที่จะทำลายกองทัพไทย และเข้ายึดครองประเทศไทยได้อย่างเด็ดขาด และเมื่อนั้นประชาชนไทยก็จะประสบกับความวิปโยคและความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส

ในประเด็นที่จอมพล ป. ได้ติดต่อกับกองทัพจีนในภาคเหนือของประเทศไทยนั้น จอมพลเจียงไคเช็ค ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจีนขณะนั้น ได้ให้คำชี้แจงในประเด็นนี้ เมื่อคราวที่อาจารย์ปรีดีไปเยือนประเทศนั้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งหลวงสุขุม-นัยประดิษฐ์ อดีตเลขาธิการ ก.พ. ผู้ทำหน้าที่เลขานุการชั่วคราวของอาจารย์ปรีดีได้เป็นผู้จดบันทึกการสนทนาระหว่างอาจารย์ปรีดีกับเจียงไคเช็ค เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๑๙๔๖ (พ.ศ. ๒๔๘๙) ณ ทำเนียบประธานาธิบดีในบริเวณกระทรวงกลาโหม กรุงนานกิง ฝ่ายจีนนอกจากประธานาธิบดีเจียงไคเช็คแล้วก็มี ดร.ที.วี.ซุง ประธานสภาบริหาร (นายกรัฐมนตรี) ทำหน้าที่เป็นล่าม โดยประธานาธิบดีจีนพูดภาษาจีนกลาง ดร.ที.วี.ซุง แปลเป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์ปรีดีฯ พูดภาษาอังกฤษ ดร.ที.วี.ซุง แปลเป็นภาษาจีนกลาง หลวงสุขุมฯ เป็นผู้จดบันทึกนี้ให้ ดร.ที.วี.ซุง ตรวจสอบแล้วรับรองว่าถูกต้องตามที่ได้สนทนากัน บันทึกตอนหนึ่งจดไว้ดังนี้

ท่านปรีดี : ขอบคุณที่ท่านประธานาธิบดีฯ ให้เกียรติแก่

ข้าพเจ้า แต่การร่วมมือกับสัมพันธมิตรนั้นมิใช่ข้าพเจ้าคนเดียว หากเป็นเรื่องของเสรีไทยทั้งหลาย และของประชาชนไทยที่รักชาติทุกๆ คน

ส่วนทางจอมพลพิบูลฯ นั้น ก็มีผู้แพร่ข่าวในกองทหารหลายหน่วยและในหลายสถานการศึกษาว่า จอมพลพิบูลฯ ให้นายทหารไทยที่ชายแดนติดต่อกับนายทหารจีน และว่า จอมพลพิบูลฯ พูดวิทยุโทรศัพท์โดยตรงกับท่านประธานาธิบดี ถ้าความจริงเป็นเช่นนั้น แม้ส่งตัวจอมพลพิบูลฯ ให้ศาลอาชญากรสัมพันธมิตรที่โตเกียวชำระ ศาลนั้นก็ต้องปล่อยพิบูลฯ

ประธานาธิบดีจีน : (หัวเราะพลาง สั่นศีรษะพลาง แล้วกล่าวว่า) ชะรอยโฆษกของพิบูลฯ จะเอาเรื่องที่นายทหารไทยชายแดนขอติดต่อกับนายทหารจีน ที่ทำกันอยู่ทุกๆ ส่วนต่างๆ ของแนวรบในโลก มาระบายสีเพิ่มเติมขึ้นว่า พิบูลฯ ติดต่อและพูดวิทยุโทรศัพท์กับประธานาธิบดีจีน

(ครั้นแล้วประธานาธิบดีจีนฯ ให้ ดร.ที.วี.ซุง แปลรายงานนายทหารจีนที่ชายแดนและคำสั่งประธานาธิบดีจีน แทงไว้ในหัวรายงานนั้น) ว่า

ดร.ที.วี.ซุง : ภายหลังที่อิตาลียอมแพ้สัมพันธมิตรในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๓ (พ.ศ. ๒๔๘๖) และเยอรมันพ่ายแพ้ที่สตาลินกราด ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ทางเรือทางอากาศ และพ่ายแพ้ทางบกในประเทศจีนและในพม่าตะวันออกแล้ว ท่านเจียงฯ ได้รับรายงานจากนายทหารที่ชายแดน ๒ ฉบับ

(ก) ฉบับ ๑๐ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๔

นายทหารจีนรายงานว่านายทหารไทยที่ชายแดนติดต่อเสนอคำขอของพิบูลฯ ว่าจะปลีกตัวจากญี่ปุ่นมาร่วมจีนรบญี่ปุ่น

ประธานาธิบดีจีนได้เขียนคำสั่งในหัวรายงานนั้นว่า

(๑) เมื่อเขาเห็นว่าญี่ปุ่นจะชนะในตอนต้นสงคราม เขาชวนเรา (จีน) ก้มหัวให้ญี่ปุ่น เขาสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปว่าจะซื่อสัตย์ต่อญี่ปุ่น เหตุใดยอมผิดคำสาบานนั้น

(๒) นายสิบนายร้อยจีนรู้เบื้องต้นว่าการทำสงครามของฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น แยกกองบัญชาการสูงสุดออกเป็นเขตยุทธภูมิต่างๆ ของข้าพเจ้า (จอมทัพเจียงฯ) เป็นผู้บัญชาการสูงสุดยุทธภูมิจีน เมาท์แบทเตนเป็นผู้บัญชาการสูงสุดในภาคเอเชียอาคเนย์ เหตุใดพิบูลไม่ติดต่อกับเมาท์แบทเตน

(๓) กลยุทธญี่ปุ่นชัดๆ หวังทำให้สัมพันธมิตรแตกกัน

(ข) ฉบับ ๑๕ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๔ นายทหารไทยชายแดนแจ้งว่าเขา (พิบูลฯ) ร้อนใจมาก อยากตกลงร่วมจีนรบญี่ปุ่น และอ้างว่าพิบูลสร้างฐานทัพเพื่อสู้ญี่ปุ่นไว้ที่เพชรบูรณ์แล้ว นายทหารแสดงความเห็นของตนต่อท้ายรายงานที่เสนอมายังกองบัญชาการจีนว่า

(๑) เมืองใหม่สร้างด้วยไม้บ้าง ไผ่บ้าง ไม่มีวัสดุก่อสร้างแข็งแรง ถ้าฝนตกหนัก มีลมพัดแรงก็พังทลาย

(๒) ราษฎรถูกเกณฑ์ไปสร้างเมืองใหม่ล้มตายมากเพราะไข้จับสั่น ยารักษาโรคไม่พอ ทหารไทยที่เชียงตุงตายมากเพราะขาดยา

(๓) กว่าจะสร้างเมืองใหม่สำเร็จ ต้องใช้เวลาหลายสิบปี ไม่ทันสงครามที่ใกล้สิ้นสุดเข้ามาแล้ว

(๔) เพชรบูรณ์ไม่เหมาะเป็นฐานทัพ ถ้าญี่ปุ่นถอยมาทางแม่สอด อีก ๓ วันก็ตีเพชรบูรณ์แตก

(๕) ทหารไทยทั่วประเทศมีประมาณ ๒ แสนคน จะย้ายไปเพชรบูรณ์ได้อย่างมาก ๕ หมื่นคน ทหารไทยที่เหลืออยู่ในภาค

อื่นๆ จะต้องถูกญี่ปุ่นทำลาย

ประธานาธิบดีเจียงฯ เขียนในหัวรายงานว่า

(๑) เห็นด้วยว่าข้ออ้างฐานทัพเพชรบูรณ์เหลวไหล

(๒) สร้างเพชรบูรณ์เพื่อพิบูลฯ เอาตัวรอด เพราะเห็นว่าญี่ปุ่นกำลังจะแพ้หรือกลยุทธลวงเรา (จีน) ให้ขัดกับเมาท์แบทเตน

(๓) ทิ้งบางกอกไปอยู่เพชรบูรณ์ ญี่ปุ่นจะปล้นเอาของดีมีค่าของไทยและของคนจีน ญี่ปุ่นจะยึดภาคกลางอู่ข้าวอู่น้ำ คนไทยและทหารไทยที่ไปอยู่เพชรบูรณ์ก็อดข้าวตาย

(๔) จีนไม่ก้าวก่ายยุทธภูมิของเมาท์แบทเตน แต่พิบูลฯ ยั่วจะให้กองทัพจีนเข้าไปในประเทศไทยให้ได้

ฯลฯ

อยากจะขอเล่าเพื่อความสมบูรณ์ เกี่ยวกับการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพราะสภาไม่อนุมัติให้ผ่านพระราชกำหนดสำคัญสองฉบับดังกล่าวข้างต้น

กล่าวคือ ภายหลังที่จอมพล ป. ลาออก เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคมแล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร และสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น ก็ไม่เห็นด้วยกับการที่จะสนับสนุนให้จอมพล ป. ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ตามความคาดหวังของจอมพล ป. ที่จะได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกและประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ก็มีความยำเกรงจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่มาก พระองค์จะไม่ยอมร่วมลงพระนามในพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ใครดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นอกจากจอมพล ป. แต่ผู้เดียวเท่านั้น แต่สมาชิกสภาฯ ส่วนใหญ่ก็ไม่ยอม

สนับสนุนจอมพล ป. ดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตัดสินพระทัยลาออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในวันที่ ๓๑ กรกฎาคม นั้นเอง จึงยังคงเหลืออาจารย์ปรีดีฯ แต่ผู้เดียวดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ และสภาผู้แทนราษฎรจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ ให้อาจารย์ปรีดีฯ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว ดังสำเนาประกาศตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ดังนี้

ประกาศตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

โดยที่พลโทพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งตั้งแต่วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้รับทราบและอนุมัติให้ลาออกได้ตามพระประสงค์แล้ว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗ ตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗

ป. วิเชียร ณ สงขลา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

คุณประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ อดีตเลขาธิการรัฐสภา ได้บันทึกไว้ในหนังสือ "รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕-๒๕๑๗)" ว่าดังนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ในวันนั้นเอง ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้เชิญประธานสภาผู้แทนราษฎรไปพบที่ทำเนียบท่าช้างวังหน้า ได้ปรารภให้ทราบถึงสถานการณ์ของบ้านเมืองทั่วๆ ไป รวมทั้งสถานการณ์สงครามด้วย ทั้งได้แจ้งให้ทราบว่า ขณะนี้ทางกองทัพญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศไทยกำลังติดตามสังเกตการณ์เคลื่อนไหวของคนไทย จะต้องรีบดำเนินการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีให้เรียบร้อยโดยด่วน และปรารภต่อไปว่าขณะนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลาออกจากนายกรัฐมนตรีแล้ว แต่ก็ยังคงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ จะหาผู้อื่นเข้ารับเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป ก็เกรงว่าจะไม่มีผู้ใดยอมรับตำแหน่ง **ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้มีความเห็นว่า ถ้าให้นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรอยู่รับตำแหน่งนี้แล้วจะเหมาะสมทุกประการ** และได้กล่าวว่าได้ทาบทามนายควง อภัยวงศ์ ไว้แล้ว

"ประธานสภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นด้วย จึงได้รับสนองพระบรมราชโองการประกาศตั้ง พันตรีควง อภัยวงศ์ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

-๒-

ไหนๆ ก็ชำระประวัติศาสตร์แล้ว ก็ขอชำระย้อนหลังไปถึงคำอภิปรายของอาจารย์เสริฐ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๖ อาจารย์เสริฐได้พิมพ์คำอภิปรายนั้นแจกจ่ายผู้ฟังด้วย ซึ่งอาจารย์เสริฐได้**ทำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ให้คลาดเคลื่อนไปจากความจริง**ในบางประเด็น จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นการประกอบอาชญากรรม (โทษ) ทางปัญญา (ความรอบรู้) ต่อคนรุ่นใหม่โดยแท้ ผมจะไม่ข้องเกี่ยวในทรรศนะการมองประวัติศาสตร์ของอาจารย์เสริฐ เพราะเป็นสิทธิ์ของท่าน แต่ผมจะขอชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของอาจารย์เสริฐ ดังต่อไปนี้

อาจารย์เสริฐอภิปรายว่า

"...ประเทศไทยยังทำการปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จ และล้มเหลวในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ทำให้การปกครองในขณะนี้ยังคงเป็นระบอบเผด็จการ หากแต่เปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการแบบเก่าเป็นระบอบเผด็จการแบบใหม่ **ดังพระบรมราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ ๗** ว่า "ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่

จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกเท่านั้น"

คำอภิปรายที่ว่าประเทศยังทำการปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จ นี่เป็นทรรศนะในการมองประวัติศาสตร์ของอาจารย์เสริฐ ซึ่งผมก็เห็นด้วยกับอาจารย์เสริฐ ไม่มีอะไรที่ผมจะโต้แย้ง

แต่ข้อความต่อไปที่ว่า **"ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์** ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกนอกเท่านั้น" ซึ่งอาจารย์เสริฐอ้างว่า**เป็นพระบรมราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ ๗** และอาจารย์เสริฐยังมายืนยันไว้ในหมายเหตุหน้าสุดท้ายของคำอภิปรายนั้นว่า

"ข้อความซึ่งผมอ้างพระบรมราชวินิจฉัยของ ร. ๗ นั้น นำมาจากสมุดปกขาว **ซึ่ง ร. ๗ คัดลอกมาจากสมุดปกเหลืองของอาจารย์ปรีดี แต่คำพูดนี้อาจารย์ปรีดีโต้ ร. ๗ จึงเท่ากับเป็นพระราชดำรัสของ ร. ๗"**

นี่, อาจารย์เสริฐท่านเขียนไว้อย่างนี้ ในตอนแรกนั้นอาจารย์เสริฐ**ทึกทักเอาว่าเป็นคำพูดของรัชกาลที่ ๗ เอง** แต่ในหมายเหตุ**ได้ลดลงมาว่าคำพูดนี้ ร. ๗ คัดลอกมาจากสมุดปกเหลืองของอาจารย์ปรีดี** ซึ่งก็เป็นการถูกต้อง แต่อาจารย์เสริฐยังมีอาจาริยมานะ ยืนยันต่อไปว่า "แต่คำพูดนี้อาจารย์ปรีดีโต้ ร. ๗ **จึงเท่ากับเป็นพระราชดำรัสของ ร. ๗"**

ก็ไม่รู้ว่าอาจารย์เสริฐเอาอะไรมาพูด ว่าคำพูดนี้อาจารย์ปรีดีโต้ ร. ๗ จึงเท่ากับเป็นพระราชดำรัสของ ร. ๗ การพิสูจน์แบบตรรกอย่างนี้มันไม่เหมือนกับการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ จึงมีอยู่บ่อยๆ ที่ตรรกพาคนให้หลง

เพราะตามข้อเท็จจริง ปรากฏว่า ประโยคดังกล่าว อาจารย์ปรีดีเขียนไว้ในหนังสือร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจในหมวดที่ ๑ ว่าด้วยประกาศของคณะราษฎร ซึ่งมีความโดยละเอียดดังนี้

"เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้ประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์ คือหลัก ๖ ประการ ซึ่งหลักเกี่ยวแก่เศรษฐกิจของประเทศมีความว่า

"จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

"ความข้อนี้ย่อมยังอยู่ในใจของประชาชนถ้วนหน้า และจะจารึกลงในประวัติของการเปลี่ยนการปกครอง ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันความข้อนี้อยู่เสมอ และเห็นว่าถ้ารัฐบาลได้จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ทุกคนทำหาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ **การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง "ข้าพเจ้ามิปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์** ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่เปลือกนอกเท่านั้น" ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ **"บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร"** และถือว่า รัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจที่จะไขประตูเปิดช่อง ให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้เปิดออกแล้ว รัฐบาลก็จะต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้นเข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์ มิใช่นำให้ราษฎรเดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งรับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะต้องจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ

คณะราษฎรนั้น"

อาจารย์ปรีดีฯ เขียนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้เสร็จประมาณในต้นเดือนมีนาคม ๒๔๗๕ ดังปรากฏหลักฐานในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๕๕/๒๔๗๕ วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ นายจรูญ สืบแสง ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเรื่องการจัดการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่รู้กันทั่วไปว่ารัฐบาลได้มอบหมายให้อาจารย์ปรีดีฯ เป็นผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ในการตอบกระทู้ถามนี้ ตอนหนึ่งพระยาทรงสุรเดช รัฐมนตรี โต้ตอบชี้แจงว่า "นโยบายของหลวงประดิษฐ์ฯ ในทางเศรษฐกิจนั้น เพิ่งเขียนแล้วเสร็จเมื่อ ๗-๘ วันนี้..."

จากคำตอบของพระยาทรงสุรเดชว่าเพิ่งเขียนเสร็จ ๗-๘ วัน จากวันประชุมสภาฯ นัดวันที่ ๑๐ มีนาคม เพราะฉะนั้นอาจารย์ปรีดีจึงเขียนร่างเค้าโครงการเสร็จประมาณวันที่ ๒-๓ มีนาคม ๒๔๗๕ ซึ่งก็อยู่ในช่วงที่พึ่งจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม เพียง ๒ เดือน

ที่จำเป็นจะต้องค้นหาวันเวลาที่อาจารย์ปรีดีเขียนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ก็เพื่อที่จะได้ศึกษาถึงสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎรว่าเป็นไปประการใดในระหว่างนั้น

ปรากฏจากเอกสารหลักฐานว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎรได้เป็นไปอย่างดียิ่ง ดังปรากฏในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เรื่องการร่างรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ซึ่งพระยามโนปกรณ์-นิติธาดา ประธานคณะกรรมการราษฎร และประธานคณะกรรมาธิการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ร่างรัฐธรรมนูญ ได้แถลงต่อสภาฯ มีความตอนหนึ่งว่า

"...อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่า ในการร่างรัฐธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจจะกล่าวได้ว่าได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอด ในร่างที่เสนอมานี้ได้ทูลเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และกล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่เพียงทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก..." และอาจารย์ปรีดีก็เป็นอนุกรรมการคนหนึ่งในการยกร่างรัฐธรรมนูญ และได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดพระยุคลบาทตลอดระยะเวลาของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้น และยิ่งกว่านั้นก่อนที่อาจารย์ปรีดีจะเขียนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมานั้น ปรากฏหลักฐานจากคำพิพากษาของศาลพิเศษในคดีแดงที่ ๑-๑๔/๓๔๘๒ ว่าพระปกเกล้าฯ ทรงรับสั่งให้ร่างขึ้น ดังคำพิพากษาตอนหนึ่งว่าดังนี้

"พระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการที่จะยกร่างโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยามโนฯ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิสารวาจา หลวงประดิษฐ์ฯ ได้ปรึกษาหารือกันหลายครั้งหลายหน โดยหลวงประดิษฐ์เสนอว่า ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดินนั้น จะต้องช่วยเหลือราษฎรในทางเศรษฐกิจก่อน แต่ราษฎรของเราต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้นำ พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจา พระยาราชวังสัน ไม่ได้โต้แย้ง แสดงความพอใจในหลักการของหลวงประดิษฐ์ที่เสนอให้ทราบนั้น ต่อมาพระยามโนฯ ได้บอกกับหลวงประดิษฐ์ฯ ว่าพระปกเกล้าฯ ให้ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพหลฯ แล้วพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง และถามถึงความเห็นของหลวงประดิษฐ์ฯ ว่ามีอะไรบ้าง หลวงประดิษฐ์ได้กราบทูลตามแนว

ที่ได้เคยปรึกษาหารือกับพระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจา และพระยาราชวังสันมาก่อน พระปกเกล้าฯ **รับสั่งชมเชยเห็นชอบด้วยและรับสั่งต่อไปว่า พระองค์ชอบแบบโซเชียลิสต์ จึงรับสั่งให้หลวงประดิษฐ์ฯ ไปจัดการเขียนโครงการขึ้น...”**

ดังนี้, จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาของการเขียนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น ความสัมพันธ์ของพระปกเกล้าฯ กับอาจารย์ปรีดีเป็นไปอย่างดียิ่ง จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่อาจารย์เสริฐจะอ้างขึ้นมาลอยๆ โดยปราศจากหลักฐานว่า “...แต่คำพูดนี้อาจารย์ปรีดีโต้ ร. ๗ จึงเท่ากับเป็นพระราชดำรัสของ ร. ๗” **นี่อาจารย์เสริฐพูดเอาเองแท้ๆ** อย่างที่เรียกว่าปั้นน้ำเป็นตัว นักปราชญ์บ้านเราก็เป็นเสียอย่างนี้แหละ

ถูกแล้ว, ในพระราชบันทึกสละราชสมบัติพระปกเกล้าฯ ได้ทรงบันทึกโจมตีหรือต่อว่าคณะราษฎรไว้มากมาย อย่างเช่นพระราชบันทึกข้อไขต่างๆ เพื่อเสนอต่อคณะรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“...เมื่อคณะผู้ก่อการได้ประกาศว่าจะขอพระราชทานให้เปลี่ยนการปกครองเป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้น คนไทยที่มีความรู้ย่อมโมทนาทั่วไป แต่เมื่อกลายเป็นยึดอำนาจกันเฉยๆ ไม่ได้ทำให้มีเสรีภาพในทางการเมืองมากขึ้น ก็กลายเป็นของขมขื่นกลืนไม่ลง เพราะผลร้ายของการปกครองแบบ ABSOLUTE มิได้เสื่อมคลาย เป็นแต่เปลี่ยนตัวเปลี่ยนคณะกันเท่านั้น เสรีภาพกลับน้อยลงไปเสียอีก เพราะต้องระวังจับกุมผู้ไม่พอใจและปิดปากผู้ที่กล่าวร้าย รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าแผ่นดินยังมีผู้นับถือเป็นส่วนมาก เพราะเคยชินมาแต่ปู่ย่าตายาย แต่สมบูรณาญาสิทธิราชย์

ของคณะย่อมไม่มีใครนับถือ..."

ถูกแล้ว, พระราชบันทึกตอนนี้ มีความหมายเป็นทำนองเดียวกับข้อความที่อาจารย์ปรีดีเขียนไว้ว่า **"ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกเท่านั้น"** ซึ่งอาจารย์เสริฐ**อ้างเอาดื้อ ๆ ว่า ข้อความดังกล่าวนี้เป็นพระราชดำรัสของ ร. ๗**

ครับ, ร. ๗ ท่านมีพระราชดำรัสทำนองนี้เช่นกันดังที่ยกมาข้างต้น ซึ่ง**เป็นพระราชดำรัส (พระราชบันทึก) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗** ตอนที่จะสละราชสมบัติ แต่อาจารย์ปรีดีท่านเขียนข้อความที่กล่าวถึงข้างต้นนั้นไว้ในหมวดที่ ๗ ของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ **ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕** โน้นครับ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

—๓—

อาจารย์เสริฐอภิปรายว่า "ความขัดแย้งระหว่างรัชกาลที่ ๗ กับคณะราษฎร ในปัญหานโยบายสร้างสรรค์ประชาธิปไตยทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ เริ่มด้วยความขัดแย้งในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร (๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕)..."

ข้อความที่อาจารย์เสริฐกล่าวนี้ไม่ตรงต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ บันทึกประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ได้บอกไว้อย่างชัดแจ้งว่า ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ นั้น พระปกเกล้าฯ กับคณะอนุกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับเลือกตั้งจากสภาผู้แทนราษฎร (สภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้รักษาพระนคร จำนวน ๗๐ ท่าน และในจำนวนนี้ที่มาจากคณะราษฎร ๓๑ ท่าน อีก ๓๙ ท่านเป็นบุคคลภายนอกคณะราษฎร มีทั้งราชนิกุลผู้มีฐานันดรศักดิ์และบรรดาศักดิ์จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) ได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

อนุกรรมการชุดนี้มีพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นประธาน ประกอบด้วยกรรมการอีก ๘ ท่านคือ พระยาเทพวิทูร พระยา-มานวราชเสวี พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ พระยาปรีดานฤเบศร์ พระยาศรีวิสารวาจา พระยาราชวังสัน หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

หลวงสินาดโยธารักษ์

ในการเสนอร่างรัฐธรรมนูญถาวร ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ให้สภาฯ พิจารณานั้น พระยามโนปกรณ์ฯ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้แถลงให้สภาฯ ทราบถึงความพอพระทัยของพระปกเกล้าฯ ต่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้ดังกล่าวแล้วข้างต้น พระองค์ยังได้ให้โหรหลวงหาพระฤกษ์พระราชทานรัฐธรรมนูญ และแม้แต่พระราชปรารภพระราชทานรัฐธรรมนูญ พระองค์ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระสารประเสริฐ ผู้ชำนาญทั้งภาษาไทย ภาษาบาลี และสันสกฤตเป็นผู้ร่าง ซึ่งแสดงถึงความพอพระทัยต่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๔๓/๒๔๗๕ (วิสามัญ) วันพฤหัสบดีที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ประธานคณะกรรมการราษฎรกล่าวว่า ร่างพระราชปรารภพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ข้าพเจ้าได้เคยเรียนต่อที่ประชุมครั้งหนึ่งแล้วว่า ในเมื่อเราทำรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วข้าพเจ้าได้นำไปทูลเกล้าฯ ถวายทอดพระเนตร ก็โปรดปรานเป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก ถึงได้ทรงเตรียมการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญนี้ และโปรดเกล้าฯ ให้พระสารประเสริฐไปร่างประกาศนี้ ซึ่งแต่แรกทรงหวังที่จะให้อาลักษณ์อ่านในเวลาที่จะพระราชทาน เมื่อพระสารประเสริฐได้ร่างแล้วก็นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายทอดพระเนตร แล้วก็พระราชทานมาให้คณะกรรมการราษฎรดู คณะกรรมการราษฎรพิจารณาเห็นว่าถ้อยคำที่เขียนมานั้น ถ้าจะใช้เป็นพระราชปรารภในรัฐธรรมนูญก็จะเหมาะและงดงามดี จึงได้นำความกราบบังคมทูลก็โปรดเกล้าฯ ว่าจะให้เป็นพระราชปรารภในรัฐธรรมนูญได้ เมื่อเช่นนี้พระราชปรารภก็เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ หาเป็นประกาศไม่ จึง

ได้นำมาเสนอสภาฯ ส่วนในการที่จะประกาศพระราชทานก็จะอ่านถ้อยคำนี้ แต่อ่านจากพระราชปรารภในรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้น พระราชปรารภนี้จึงไม่ใช่ประกาศ แต่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ จึงนำมาเสนอเพื่อความเห็นชอบของที่ประชุม..."

พระราชปรารภนั้นย่อมถือได้ว่า เป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น และฉบับไหนๆ ก็แล้วแต่ย่อมแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ทางพระราชปรารภ เมื่อเป็นเช่นนี้**อาจารย์เสริฐเอาอะไรมาพูดว่าพระปกเกล้าฯ ขัดแย้งกับคณะราษฎร เนื่องมาแต่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธ.ค. ๗๕**

ก็ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้น พระยามโนฯ ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า "อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา **จนถึงอาจจะกล่าวได้ว่า ได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอด..."**

แน่นอน, อาจารย์เสริฐอาจอ้างพระราชบันทึกทรงสละราชสมบัติฉบับที่ ๓ มาโต้แย้ง ที่ทรงกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ครั้นต่อมาในระหว่างที่กำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอยู่ ข้าพเจ้าก็ได้พยายามตักเตือน และโต้เถียงกับคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญอยู่ตลอดเวลาว่า ควรจะถือหลัก DEMOCRACY อันแท้จริงจึงจะถูก ถ้ามิฉะนั้นจะเกิดทำให้มีความไม่พอใจขึ้นแก่ประชาชน ซึ่งส่วนมากต้องการให้มีการปกครองแบบ DEMOCRACY อันแท้ มิฉะนั้นก็เป็นการเสียเวลาและเป็นการเสี่ยงภัยให้แก่ประเทศโดยใช่ที่ ในเวลาที่ฐานะของบ้านเมืองตกอยู่ในขีดคับขันและยากจน นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังได้กล่าวความเห็นของข้าพเจ้าในข้อนี้โดยเปิดเผย เมื่อข้าพเจ้าไปให้รางวัลแก่นักเรียนโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ข้าพเจ้าได้เคยตักเตือนพระยามโนฯ ไว้อย่างชัดเจน

เพื่อให้เสนอคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ว่าการที่ให้มีสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งคณะรัฐบาลเป็นผู้เลือกตั้งเองนั้น จะเป็นเหตุทำความไม่พอใจให้เกิดขึ้นได้ และเป็นอันตรายแก่วิธีการปกครองแบบใหม่ซึ่งกำลังจะสถาปนาขึ้น โดยหวังว่าจะเป็นการถาวรและจะนำความสุขความเจริญมาสู่บ้านเมืองของเรา ความตักเตือนของข้าพเจ้าเหล่านี้ไร้ผล เพราะคณะผู้ก่อการฯ ยืนยันในความประสงค์ที่จะยึดอำนาจไว้ในมือของคณะของตนให้จงได้ อย่างน้อยเป็นเวลา ๑๐ ปี ข้าพเจ้ารู้สึกในขณะนั้นว่า ถ้าจะได้โต้เถียงกันต่อไป การร่างรัฐธรรมนูญก็จะชักช้าไม่รู้จักแล้ว และอาจเป็นการแตกหักร้ายแรงเสียกว่าที่จะยอมรับให้การเป็นไปตามความประสงค์ของคณะผู้ก่อการฯ จึงได้ยอมให้เป็นไปตามนั้น..."

ต่อพระราชบันทึกดังกล่าวนี้ ผมไม่บังอาจและอาจเอื้อมที่จะโต้แย้ง แต่รัฐบาลในขณะนั้น คือรัฐบาล พ.อ.พระยาพหลพล-พยุหเสนา ได้ให้ข้อสังเกตไปยังผู้แทนรัฐบาลเพื่อกราบบังคมทูลพระปกเกล้าฯ ผู้แทนรัฐบาล มีเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ น.ต.หลวง-ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายดิเรก ชัยนาม ซึ่งไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ ณ ประเทศอังกฤษ มีความบางตอนว่าดังนี้

"พระราชบันทึกฉบับที่ ๓ นี้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญเป็นส่วนใหญ่ คือมีข้อความที่ทรงขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะทรงกล่าวว่าได้คัดค้านอยู่ตลอดเวลา แต่หากไม่เป็นผลจึงได้จำยอมไปนั้น

"ข้อนี้รัฐบาลรู้สึกเสียใจและประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรนั้น อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้แถลงต่อสภาว่าได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา **จนถึงได้นำต้นร่างไปขอให้ทรงแก้ไข ข้อใดที่ทรงขอให้แก้ไข คณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ปฏิบัติตาม** ดังปรากฏใน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

คำแถลงของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ซึ่งเป็นประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามว่า

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

"อนึ่งข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่า ในการร่างพระธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจกล่าวได้ว่า ได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอดในร่างที่เสนอมานี้ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่เพียงทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น **เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก...**"

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

(ดูหนังสือรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๗๖ หน้า ๓๕๙-๓๖๐)

"นอกจากนี้ยังได้ยินจากคำบอกเล่าของผู้ที่ได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทว่า ได้ทรงพอพระราชหฤทัยในรัฐธรรมนูญนั้นมาก.

"จึงเชื่อว่าได้เป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว มิได้ปรากฏว่าได้ทรงปฏิบัติการอย่างใดที่จะค้านรัฐธรรมนูญนั้น ครั้นมาบัดนี้ปรากฏขึ้นว่า มีข้อความบางอย่างที่ทรงข้องพระราชหฤทัยอยู่อีกก็จริงอยู่แต่เห็นว่าเป็นเรื่องเข้าพระทัยผิด ความจริงในทางปฏิบัตินั้นนับว่าได้เป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการแล้ว โดยไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญ อันจะทำให้เสียความศักดิ์สิทธิ์ไปโดยไม่จำเป็น ดังจะกล่าวต่อไปนี้..."

ก็ทรงพอพระทัยถึงขนาดที่ทรงร่างพระราชปรารภพระราชทานให้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น แต่พอพระองค์จะสละ

พระราชสมบัติกลับทรงเห็นไปอีกอย่างหนึ่ง จึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลต้องใช้ถ้อยคำว่า **"ประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง"**

ยัง, ยังมีเรื่องที่น่าประหลาดใจยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งผมได้นำมาทำให้ปรากฏแล้วใน "ชำระประวัติศาสตร์ฯ" ฉบับที่ ๒ แต่เพื่อว่าบางท่านที่ยังไม่ได้อ่าน "ชำระประวัติศาสตร์ฯ" ฉบับนั้น ผมจึงขอนำมาทำให้ปรากฏอีกครั้งหนึ่งในฉบับนี้ และต้องขออนุญาตสำหรับท่านที่อ่านแล้วก็ขอได้โปรดผ่านไปเสียเลย หรือว่าจะทบทวนอีกครั้งหนึ่งก็แล้วแต่ความพอใจครับ

กล่าวคือ พระองค์ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาประธานคณะกรรมการราษฎร ลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๕ มีความโดยละเอียดดังนี้

(สำเนา)

ที่ ๒/๑๒๘ สวนไกลกังวล หัวหิน

วันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ถึง พระยามโนปกรณ์นิติธาดา

ตามที่มีบุคคลได้ตั้งสมาคมคณะการเมือง และขออนุญาตตั้งขึ้นอีกนั้น ข้าพเจ้ามีความวิตกเป็นอันมาก ด้วยเกรงว่าจะมีเหตุกระทบกระเทือนถึงความสงบสุขของประชาชน เพราะถึงหากว่าคณะการเมืองต่าง ๆ จะมีความปรารถนาอันดี เพื่อดำเนินตามแบบไพรัชประเทศหลายประเทศที่มีคณะการเมืองต่างคณะสำหรับจะให้ต่างเหนี่ยวรั้งซึ่งกันและกัน ให้ได้เลือกฟังความเห็นจากบุคคลในคณะต่าง ๆ และไม่ให้คณะใดทรงอำนาจสิทธิ์ขาดแต่คณะเดียว

ดังนี้ก็ดี แต่ประเทศทั้งหลายเหล่านั้นได้ใช้วิธีปกครองแบบรัฐธรรมนูญมาช้านาน จนประชาชนพลเมืองส่วนมากเข้าใจในหลักและวิธีการเมืองโดยกว้างขวางแล้ว จึงได้สามารถมีคณะการเมืองต่างคณะขึ้นได้ โดยไม่มีอันตราย **สำหรับประเทศสยามซึ่งเพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ยังหาถึงเวลาสมควรที่จะมีคณะการเมืองเช่นเขาไม่** ด้วยประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเสียเลย เมื่อเกิดมีคณะการเมืองขึ้นแข่งขันกันเช่นนี้ก็จะเข้าใจผิดไปว่า เป็นการตั้งหมู่ตั้งคณะสำหรับเป็นปฏิปักษ์หักล้างอำนาจซึ่งกันและกัน ผลที่สุดอาจเป็นเหตุชวนให้เกิดวิวาทบาดหมางกันขึ้นได้อย่างรุนแรง จนถึงเป็นภัยแก่การสงบสุขของประเทศ หรืออย่างน้อยก็จะทำให้เกิดความหวาดหวั่นในหมู่อาณาประชาราษฎร อันเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง

คณะการเมืองจะทำประโยชน์จริงให้แก่ประชาชนได้ ก็เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญแล้ว **ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าในเวลานี้อย่าให้มีสมาคมการเมืองเลยจะดีกว่า** แต่โดยเหตุที่บัดนี้รัฐบาลได้ยอมอนุญาตให้มีสมาคมคณะราษฎรเสียแล้ว จึงเป็นการยากที่จะกีดกันห้ามหวงมิให้มีคณะการเมืองขึ้นอีกคณะหนึ่งหรือหลายคณะได้ อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่า **สมควรที่จะยกเลิกสมาคมคณะราษฎร**และคณะอื่นทีเดียว แล้วรัฐบาลควรจัดการทำการเผยแพร่การศึกษาวิธีปกครองแบบรัฐธรรมนูญ โดยพยายามหาวิธีให้ความเข้าใจเรื่องวิธีการปกครองแบบนั้นให้แพร่หลายแก่ราษฎรทั่วไป นอกจากนั้นสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งในเวลานี้และต่อไปข้างหน้ากว่าจะพ้นเขตสมัยใช้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญก็ควรจะไว้เป็นตัวกลาง independent ไม่มีความผูกพันกับคณะการเมืองใดๆ สมาชิก

ประเภทที่ ๒ ที่จะได้ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญนั้น ควรเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป และให้มีความสามารถจริงที่จะบำเพ็ญกรณีของตนในทางที่จะช่วยประคับประคองสมาชิกประเภทที่ ๑ ที่จะเลือกขึ้นมาจากราษฎรตามความประสงค์แห่งรัฐธรรมนูญ ถ้าทำได้ดังนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่า จะเป็นการช่วยการศึกษาของพลเมืองตามนโยบายของรัฐบาล ทั้งช่วยบำรุงสามัคคีธรรมและสันติภาพของประเทศสยามให้เจริญมากขึ้น

ตามความเห็นของข้าพเจ้าทั้งนี้ **ถ้าท่านเห็นสมควรจะเผยแพร่แก่ผู้ใดหรือจะพิมพ์ออกโฆษณาก็ได้ไม่ขัดข้อง**

(พระปรมาภิไธย) **ประชาธิปก ป.ร.**"

พระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาฉบับนี้มีขึ้นภายหลังที่รัฐบาลได้อนุญาตให้ตั้ง "สมาคมคณะราษฎร" ขึ้นแล้ว และต่อมา"สมาคมคณะชาติ"ที่มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นเลขาธิการได้เคลื่อนไหวที่จะขอตั้งขึ้นมาด้วย ซึ่งคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ประชุมกันแล้ว และมีมติให้ตั้งได้ โดยเฉพาะอาจารย์ปรีดีได้ให้การสนับสนุนเต็มที่เมื่อหลวงวิจิตรวาทการเข้าพบขอคำแนะนำ

เมื่อข่าวคราวความเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ถึงพระกรรณพระ-ปกเกล้าฯ พระองค์จึงได้มีพระราชหัตถเลขาฉบับนี้ถึงพระยามโนฯ และจากพระราชหัตถเลขาฉบับนี้เป็นการยืนยันว่า**พระองค์ทรงทราบว่า "สมาคมคณะราษฎร" ได้จัดตั้งขึ้นแล้ว** และรัฐบาลยังจะ**อนุญาตให้ "สมาคมคณะชาติ" ได้จัดตั้งขึ้นด้วย** ตลอดจนการจัดตั้งของคณะการเมืองอื่นๆ ในเวลาต่อไป

ในการที่พระองค์ทรงคัดค้านการตั้งสมาคมการเมืองโดย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เหตุผลตามที่เปิดเผย ก็เป็นเหตุผลที่รับฟังได้ และควรจะเป็นเช่นนั้นในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเก่าไปสู่ระบอบใหม่ แต่ผลพลอยได้จากเหตุผลนี้คือการ **"สลายคณะราษฎร"** ไปด้วยในตัว ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่แท้จริงของพระองค์ ดังพระราชหัตถเลขาที่ทรงกล่าวว่า

"...ข้าพเจ้าเห็นว่า **ในเวลานี้อย่าให้มีสมาคมการเมืองเลยจะดีกว่า** แต่โดยเหตุที่บัดนี้รัฐบาลได้ยอมอนุญาตให้มีสมาคมคณะราษฎรเสียแล้ว จึงเป็นการยากที่จะกีดกันห้ามหวงมิให้มีคณะการเมืองขึ้นอีกคณะหนึ่งหรือหลายคณะได้ อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่า**สมควรจะเลิกสมาคมคณะราษฎรและคณะอื่นทีเดียว..."**

แต่จะอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นกลอุบายในการสลายคณะราษฎร หรือด้วยความจริงพระทัยตามเหตุผลที่พระองค์ท่านทรงกล่าวโดยเปิดเผย รัฐบาลก็ได้ยินยอมปฏิบัติตามคำแนะนำในพระราชหัตถเลขาฉบับนั้น คือยุบเลิกสมาคมคณะราษฎรที่ได้ตั้งขึ้นแล้วนั้น และไม่อนุญาตให้ตั้งสมาคมการเมืองใดขึ้นมาอีก รวมทั้ง "คณะชาติ" ของหลวงวิจิตรวาทการที่อาจารย์เสริฐอ้างว่าได้มีส่วนในการปรึกษาหารือด้วยนั้น

ในการตอบพระราชบันทึกของพระปกเกล้าฯ ก่อนจะทรงสละราชสมบัติ รัฐบาลได้พูดถึงประเด็นนี้ว่า

"...ตามที่ทรงรับสั่งว่า ได้ทรงส่งจดหมายถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาให้เลิกล้มคณะราษฎร **เพราะรัฐบาลในครั้งนั้นไม่ยอมอนุญาตให้ "คณะชาติ" ตั้งขึ้น** ความข้อนี้พระยามโนปกรณ์นิติธาดาจะกราบบังคมทูลไว้อย่างไรก็ยังทราบไม่ได้ แต่ความจริง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เรื่องนี้รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ได้นัดประชุมผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญทั้งหมด **ที่ประชุมส่วนมากเห็นควรให้ตั้ง "คณะชาติ"** และยังไม่ทันที่รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร ก็มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาดังได้กล่าวแล้ว ข้อนี้หลวงวิจิตรวาทการ เลขาธิการคณะชาติในเวลานั้นย่อมทราบได้ดี"

ต่อประเด็นที่ว่าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเห็นด้วยกับการที่จะให้มีสมาคมการเมืองคณะชาติ หลวงวิจิตรวาทการเลขาธิการของคณะชาติ ได้กล่าวยืนยันความจริงข้อนี้ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๙/๒๔๗๗ วันเสาร์ที่ ๒๙ กันยายน ๒๔๗๗ ดังที่ผมอ้างแล้วในชำระประวัติศาสตร์ฉบับก่อน และจะขออ้างในที่นี้อีก เพื่อว่าบางท่านจะยังไม่ได้อ่านชำระประวัติศาสตร์ฉบับนั้น หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวต่อที่ประชุมสภาฯ ดังนี้

"หลวงวิจิตรวาทการกล่าวว่า เมื่อในบันทึกของรัฐบาลได้อ้างถึงชื่อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอโอกาสแถลงรายงานต่อสภาฯ นี้ว่าข้อความที่ในบันทึกของรัฐบาลได้กล่าวมานั้นเป็นความจริง เรื่องการตั้ง "คณะชาติ" ไม่ได้ทำโดยสุ่มสี่สุ่มห้า ก่อนที่จะเริ่มตั้ง "คณะชาติ" ข้าพเจ้าได้มาปรึกษาหารือคุณหลวงประดิษฐ์ฯ ข้อนี้คุณหลวงประดิษฐ์ฯ จะเป็นพยานข้าพเจ้า เมื่อได้ปรึกษาแล้ว **หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นผู้มีความเห็นว่า "คณะชาติ" ควรได้ตั้งขึ้น** แล้วต่อมาข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่าได้มีการประชุมผู้ก่อการ **เสียงข้างมากเห็นว่าควรให้ "คณะชาติ" ตั้งขึ้น** เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้ยื่นคำร้องขอตั้ง "คณะชาติ" ไม่ใช่ว่าได้ทำไปโดยหักหาญอย่างหนึ่งอย่างใดเลย และมีเหตุน่าจะเรียนให้ทราบว่า "คณะราษฎร" ในเวลาที่ตั้งเป็นสมาคมขึ้นนั้น ไม่ได้เลือกเจ้าคุณมโนฯ เป็นนายก

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กลับเลือกเจ้าคุณนิติศาสตร์ฯ เป็นนายก เจ้าคุณมโนฯ **จึงได้พยายามที่จะล้ม "คณะราษฎร" เสีย** เมื่อข้าพเจ้าได้ยื่นคำขอตั้งคณะชาติไปแล้ว พระยามโนฯ เรียกข้าพเจ้าไป บอกว่าเลิก "คณะชาติ" เสียเถอะ แล้วจะล้ม "คณะราษฎร" ให้ ข้าพเจ้าก็ตอบว่านั่นไม่ใช่เรื่องของข้าพเจ้า เรื่องของข้าพเจ้ามีอยู่อย่างเดียวที่ว่าจะตั้ง "คณะชาติ" ในการที่พระยามโนฯ จะให้ถอนคำขอ แล้วไปล้ม "คณะราษฎร" นั้น ข้าพเจ้าไม่ยินดีด้วย แต่เมื่อจะตั้ง "คณะชาติ" แล้ว รัฐบาลไม่ยอมก็ตั้งไม่ได้อยู่เอง ข้าพเจ้าขอสนับสนุนคำอ้างของรัฐบาลที่ว่าผู้ก่อการในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ส่วนมากเห็นด้วย และโดยเฉพาะหลวงประดิษฐ์ฯ เอง ได้แสดงความเห็นแก่ข้าพเจ้าว่า "คณะชาติ" ควรได้ตั้งขึ้น ข้าพเจ้าขอแสดงให้ท่านทั้งหลายทราบว่าที่รัฐบาลแถลงการณ์มานั้นเป็นความจริง"

จากพระราชหัตถเลขาก็ดี จากแถลงการณ์ของรัฐบาลตอบพระราชบันทึกก็ดี และจากคำแถลงของหลวงวิจิตรวาทการในสภาผู้แทนราษฎรก็ดี สรุปได้ว่า

รัฐบาลในขณะนั้นไม่กีดกันในการที่หลวงวิจิตรฯ ขอตั้งสมาคมคณะชาติหรือพรรคชาติ คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ส่วนข้างมากเห็นชอบด้วย และโดยเฉพาะอาจารย์ปรีดีได้ให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่ และพระปกเกล้าฯ ก็ทรงรู้อย่างแน่ชัดว่าคณะชาติจะได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นได้อย่างแน่นอน ซึ่งพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยที่จะให้มีการจัดตั้งสมาคมการเมืองขึ้น ด้วยเหตุผลดังที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาฉบับนั้น พระองค์จึงทรงทักท้วงว่า

"...สำหรับประเทศสยาม ซึ่งเพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ **ยังหาถึงเวลาสมควรที่จะมีคณะการเมืองเช่นเขาไม่...**" อีกตอนหนึ่ง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

พระราชหัตถเลขากล่าวว่า

"...ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า **ในเวลานี้อย่าให้มีสมาคมการเมืองเลยจะดีกว่า...**" พระราชหัตถเลขาอีกตอนหนึ่งว่า

"แต่โดยเหตุที่บัดนี้รัฐบาลได้ยอมอนุญาตให้มีสมาคมคณะราษฎรเสียแล้ว จึงเป็นการยากที่จะกีดกันห้ามหวงมิให้มีคณะการเมืองขึ้นอีกคณะหนึ่งหรือหลายคณะได้ อย่างดีที่สุด **ข้าพเจ้าเห็นว่าสมควรที่จะเลิกสมาคมคณะราษฎรและคณะอื่นทีเดียว...**"

คณะอื่นในที่นี้ ก็คือคณะชาติที่รัฐบาลจะได้อนุญาตให้ตั้งขึ้นตามคำขอของหลวงวิจิตรวาทการ เลขาธิการของคณะนั้นเอง

ดังกล่าวนี้จะเป็นแผนสลายคณะราษฎร หรืออย่างไรก็สุดที่เราจะคาดคิดไปถึงได้ เพราะเหตุผลที่พระราชหัตถเลขาอ้างนั้นก็น่ารับฟังด้วยความคารวะ แต่ประเด็นที่ "น่าประหลาดใจ" ก็คือว่าในพระราชบันทึกก่อนที่จะทรงสละราชสมบัติเมื่อ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ นั้น **พระองค์กลับอ้างไปอีกอย่างหนึ่งว่าดังนี้**

"**ข้าพเจ้าชอบที่จะให้มีคณะพรรคการเมืองขึ้น** จดหมายของข้าพเจ้ามีถึงพระยามโนฯ นั้น ได้เขียนไว้ในคราวที่รัฐบาลในครั้งนั้นไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น **ข้าพเจ้าจึงแนะนำไปว่า ถ้าคณะชาติไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ควรที่จะเลิกล้มคณะราษฎรเสียเหมือนกัน...**"

ก็ขอให้กลับไปอ่านพระราชหัตถเลขาลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๕ ถึงพระยามโนฯ ก็จะเห็นได้ว่าพระองค์ท่านไม่ทรงอยู่กับร่องกับรอย

อาจารย์เสริฐเขียนว่าความขัดแย้งระหว่างพระปกเกล้าฯ

กับคณะราษฎรนั้น เริ่มความขัดแย้งมาจากการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เป็นทำนองว่าพระปกเกล้าฯ จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตย แต่คณะราษฎรสถาปนาระบอบเผด็จการ ดังที่อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้ในที่หลายแห่งว่ารัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เป็นรัฐธรรมนูญเผด็จการ ซึ่งพระปกเกล้าฯ ไม่ทรงเห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญฉบับนั้น

แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ผมนำมาทำให้ปรากฏในที่นี้ เป็นการชี้ให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่าพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎรไม่ได้มีความขัดแย้งกันในการร่างรัฐธรรมนูญดังที่อาจารย์เสริฐพูดเลย อาจารย์เสริฐนึกพูดเอาเองแท้ๆ ส่วนว่าพระปกเกล้าฯ จะเป็นนักประชาธิปไตยหรือไม่ คณะราษฎร (ในช่วงประวัติศาสตร์ตอนนั้น) จะเป็นเผด็จการหรือไม่ก็ขอให้เราได้พิจารณาจากพระราช-บันทึกข้อเรียกร้องของพระปกเกล้าฯ ก่อนที่พระองค์จะทรงสละราชสมบัติ และคำตอบของรัฐบาลต่อข้อเรียกร้องเหล่านั้น แล้วเราก็จะพิจารณาได้ด้วยตนเองว่าฝ่ายไหนเป็นประชาธิปไตยและฝ่ายไหนเป็นเผด็จการ โดยไม่ต้องไปเที่ยวถามใครหรือต้องให้ใครบอกว่าใครเป็นประชาธิปไตยใครเป็นเผด็จการ ก็เรียกว่าพิจารณาตามหลักกาลามสูตรนั้นเอง

อนึ่ง สำหรับพระราชบันทึกฉบับทรงสละราชสมบัตินั้นเป็นพระราชบันทึกว่าด้วยประชาธิปไตย ซึ่งผู้ที่ศึกษาระบอบประชาธิปไตยทุกคนย่อมจะพูดได้เขียนได้ด้วยกันทั้งนั้น **แต่สำหรับการปฏิบัติประชาธิปไตยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้พูดได้เขียนได้แต่ปฏิบัติไม่ได้ก็มี** ดังนั้น เราจึงจำเป็นจะต้องแยกกันให้ออก ระหว่างพระราชบันทึกข้อเรียกร้องกับพระราชบันทึก

ทรงสละราชสมบัติ เพราะพระราชบันทึกในสองกรณีนี้มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน

ต่อไปนี้คือพระราชบันทึกข้อเรียกร้องของพระปกเกล้าฯ บางข้อและข้อสนองตอบของรัฐบาลโดยสรุป

๑. พระปกเกล้าฯ เรียกร้องให้รัฐบาลเสนอรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย**มากกว่าจำนวนที่จะพึงมีตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พระองค์ได้ทรงพิจารณาเลือกด้วย** และควรจะให้เวลาแก่พระองค์พิจารณาบ้าง เพราะการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคราวที่แล้ว (๙ ธันวาคม ๒๔๗๖) พระองค์ไม่มีเวลาได้พิจารณาเลย พระองค์ได้ทรงต่อว่ารัฐบาลในกรณีแต่งตั้งสมาชิกประเภท ๒ **เมื่อ ๙ ธันวาคม ๒๔๗๖** ว่า "บัญชีรายนามผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งนั้น ควรเสนอมาให้ข้าพเจ้าโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ แต่อันที่จริงบัญชีรายนามนี้ได้ส่งให้ข้าพเจ้าในตอนกลางคืน **ก่อนวันซึ่งได้กำหนดไว้สำหรับเป็นวันเปิดสภาผู้แทนราษฎร ความจริงประมาณเพียง ๑๒ ชั่วโมง** ก่อนที่จะถึงเวลาเริ่มการพิธีเปิดสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น การที่ทำเช่นนี้เห็นได้ชัดๆ ว่ามุ่งหมายที่จะให้ข้าพเจ้าจำต้องเซ็นอนุมัติรายนามนั้นไปอย่างหลับหูหลับตา จะแสดงความขัดข้องประการใดก็คงจะทำให้การเปิดสภาผู้แทนราษฎรล่าช้าไปอีก และอย่างไรก็ดี คงจะไม่เป็นผลประการใดเลย"

ต่อข้อเรียกร้องนี้ รัฐบาลได้กราบบังคมทูลให้พระองค์ทรงทราบว่าในการเสนอรายชื่อสมาชิกประเภทที่ ๒ เพื่อทรงลงพระ-ปรมาภิไธยนั้น **รัฐบาลได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญได้ระบุจำนวนสมาชิกประเภทที่ ๒ ไว้เป็นการแน่นอนแล้ว** ซึ่ง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

รัฐบาลก็จำต้องเสนอตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด **จะเสนอเผื่อเลือกไม่ได้** แต่สมาชิกคนไหนที่พระองค์ไม่ทรงโปรด รัฐบาลก็พร้อมที่จะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ส่วนเงื่อนไขเวลานั้นรัฐบาลก็ยินดีสนองตอบตามพระราชประสงค์

ในการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ เมื่อ**วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๔๗๖** ที่ว่ารัฐบาลไม่ให้เวลาแก่พระองค์ได้พิจารณานั้น พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีได้ตอบชี้แจงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๗ ในการประชุมสามัญสมัยที่ ๒ ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๗ ดังนี้

"...ในระหว่างที่เกิดกบฏ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปประทับที่สงขลา รัฐบาลได้พยายามกราบบังคมทูลขอให้รีบทรงกลับสู่พระนคร เพื่อที่จะได้พระราชทานความเห็นในการเลือกสมาชิกประเภทที่ ๒** แต่พระองค์ก็หาได้เสด็จกลับไม่ คงเสด็จกลับมาถึงกรุงเทพฯ **ในวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งรุ่งขึ้นก็จะเริ่มการเปิดพิธีสภาผู้แทนราษฎร** รัฐบาลก็มิได้นิ่งนอนใจ จึงขอพระราชทานโอกาสให้ได้เข้าเฝ้าเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายรายนามสมาชิกประเภท ๒ **ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าได้ต่อเมื่อเวลาค่ำ** และขณะที่เข้าเฝ้านี่เองรัฐบาลได้ทูลเกล้าฯ **ถวายรายนามสมาชิกประเภทที่ ๒** ซึ่งรัฐบาลได้คัดเลือกจากข้าราชการสัญญาบัตรหรือเทียบเท่าสัญญาบัตร..."

๒. พระปกเกล้าฯ เรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ ตามรัฐธรรมนูญ (๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕) มาตรา ๓๘ บัญญัติไว้ว่าดังนี้

"เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ร่างพระราชบัญญัติขึ้นสำเร็จแล้ว

ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ท่านให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้"

"มาตรา ๓๙ ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายก็ดี หรือมิได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือนนั้นก็ดี สภาจะต้องปรึกษากันใหม่ และถ้าสภาลงมติตามเดิมไซร้ ท่านให้นำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายใน ๑๕ วันแล้ว ท่านให้ประกาศพระราชบัญญัตินั้นใช้บังคับเป็นกฎหมายได้"

นี่คือบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย อันเป็นการยืนยันว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แต่พระปกเกล้าฯ ซึ่งคนทั้งหลายพากันยกย่องว่าเป็นกษัตริย์นักประชาธิปไตย ขอให้แก้รัฐธรรมนูญมาตรงนี้เสียใหม่ ดังนี้

"...ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติฉบับใดลงมา **สภาผู้แทนราษฎรเป็นอันต้องยุบไปเองในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยมิต้องอาศัยความยินยอมของรัฐมนตรีผู้หนึ่งผู้ใด ในอันที่จะรับสนองพระบรมราชโองการ**"

นี่พระปกเกล้าฯ ท่านทรงพระราชประสงค์อย่างนี้ คือถ้ากฎหมายใดที่พระองค์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย ก็ให้สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสภาพไปเลยโดยอัตโนมัติ และโดยไม่ต้องมีรัฐมนตรีรับสนองพระบรมราชโองการ **นี่คือวิถีทางประชาธิปไตยของพระปกเกล้าฯ ซึ่งแตกต่างจากวิถีทางประชาธิปไตยของ**

คณะราษฎร ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๙ แห่งรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕

ต่อข้อเรียกของพระปกเกล้าฯ ดังกล่าวนี้ พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงในสภาฯ ในวันประชุมที่อ้างแล้วในข้อ ๑ ว่าดังนี้

"การที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรต้องยุบไปเอง โดยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติฉบับใดลงมานั้น **เห็นว่าตามระบอบรัฐธรรมนูญทำเช่นนั้นไม่ได้...**"

๓. พระปกเกล้าฯ เรียกร้องให้สิทธิเสรีภาพประชาชนในการตั้ง "คณะการเมือง"

ต่อปัญหานี้รัฐบาลไม่ขัดข้อง เพราะรัฐบาลก็เคยอนุญาตให้หลวงวิจิตรวาทการตั้งคณะชาติมาแล้วในสมัยรัฐบาลพระยามโนฯ แต่พระปกเกล้าฯ ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนฯ ไม่เห็นด้วยที่จะให้ตั้งสมาคมการเมืองขึ้นในเวลานั้น และพระองค์ได้ทรงเรียกร้องให้ยุบสมาคมคณะราษฎรเสียด้วย คณะชาติของหลวงวิจิตรฯ ที่อาจารย์เสริฐร่วมด้วยจึงไม่ได้จัดตั้งขึ้น และสมาคมคณะราษฎรก็ได้ยุบเลิกไปตามพระราชประสงค์ ดังที่ผมได้เล่ารายละเอียดเรื่องนี้แล้วในตอนต้น

๔. พระปกเกล้าฯ ทรงเรียกร้องให้งดการดำเนินคดีแก่พวกที่ถูกจับกุมกรณีกบฏบวรเดช

ในประเด็นนี้รัฐบาลได้ตอบให้พระองค์ทราบว่า

"เรื่องที่จะให้งดการฟ้องร้องว่ากล่าวคดี ที่ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณานั้น**ก็ต้องว่ากันต่อไปให้เสร็จสำนวนเสียก่อน** จึงจะพิจารณาว่าจะกรุณาแก่จำเลยอย่างใดรวมกันไปกับคดีที่ได้

ตัดสินแล้ว"

๕. พระปกเกล้าฯ ทรงเรียกร้องให้รัฐบาลให้บำเหน็จหรือบำนาญแก่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าร่วมกบฏบวรเดช และอนุญาตให้พวกเหล่านั้นยื่นขอบำเหน็จบำนาญนี้ทางกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ได้

ในประเด็นนี้รัฐบาลตอบว่า

"การที่รัฐบาลจะแจ้งความตั้งใจในอันที่จะให้บำนาญหรือบำเหน็จตามสิทธิที่เขามีได้ตามกฎหมายนั้น รัฐบาลรับทำได้" คือหมายความว่ารัฐบาลจะปฏิบัติตามกฎหมาย ว่าด้วยการรับบำเหน็จบำนาญนั้นเอง

๖. พระปกเกล้าฯ ทรงเรียกร้องให้เพิ่มกำลังทหารรักษาวัง

ในประเด็นนี้รัฐบาลยอมรับที่จะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ขอให้พระองค์เสด็จกลับคืนสู่พระมหานครเสียก่อน แล้วรัฐบาลจะจัดถวาย

๗. พระปกเกล้าฯ เรียกร้องให้แก้ไขร่างประมวลวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๒๖๓ เกี่ยวกับการถวายฎีการขอพระราชทานอภัยโทษ ในสาระสำคัญคือ เมื่อผู้มีสิทธิ์ยื่นถวายฎีกาขึ้นไปแล้ว **ให้ยุติการปฏิบัติตามคำสั่งพิพากษาไว้ก่อนโดยไม่มีกำหนดเวลา**

ต่อประเด็นนี้รัฐบาลได้ตอบพระราชบันทึกไปโดยสรุปว่าดังนี้

"...มีข้อที่แตกต่างอันสำคัญอยู่ก็คือ ตามพระราชประสงค์นั้น เมื่อทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขึ้นไปแล้วจะปฏิบัติตามคำพิพากษาไม่ได้เลย **ไม่ว่าเวลาจะล่วงพ้นไปนานสักเท่าใด** แต่ตามร่างมาตรานี้ได้กำหนดเวลาไว้ว่า ถ้าไม่พระราชทานวินิจฉัยในฎีกา **เมื่อล่วงพ้น**

กำหนดแล้วก็ถือเสมือนได้ทรงปฏิเสธไม่พระราชทานอภัยโทษ และปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ ดังนั้น ปัญหาอยู่ที่ว่า**จะควรกำหนดเวลาหรือไม่กำหนดเท่านั้น** รัฐบาลเห็น**ควรกำหนดเวลา ถ้าเวลาในร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่พอจะขยายให้ยาวออกไปอีกก็ได้"**

ยังมีอีกหลายหัวข้อ ที่พระองค์ทรงเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ซึ่งรัฐบาลได้ตอบไปให้พระองค์ได้ทราบว่า รัฐบาลพร้อมที่จะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ทุกประการ **ถ้าหากว่าไม่เป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญ** แต่ถ้าเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญแล้ว **รัฐบาลต้องขอพระราชทานอภัยโทษที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ได้** รายละเอียดอย่างตรงไปตรงมาในความขัดแย้งระหว่างพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร ผมได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มต่างหาก ภายใต้ชื่อว่า **"พระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร"**

จากการที่ข้อเรียกร้องของพระปกเกล้าฯ ในบางข้อ**ไม่สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย** จึงได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านหนึ่งคือ **ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส** สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดปราจีนบุรี ได้อภิปรายในที่ประชุมสภา (สามัญ) สมัยที่ ๒ ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งรายงานการประชุมสภาฯ ได้บันทึกไว้ดังนี้

"ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า "ในประเทศที่เขามีกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ พลเมืองของเขาทุกคนเขามักจะรู้จักว่า "เดอะคิงแคนดูนัทธิง" อะไรทุกอย่างที่

พระองค์ต้องการ เขาปฏิบัติถวายพระองค์เอง พระองค์ไม่ต้องเดือดร้อน ทีนี้พระราชบันทึกของพระองค์ พระองค์ต้องการให้ประเทศเรามีการปกครองอย่างประชาธิปไตยอย่างประเทศอังกฤษแท้ๆ **แต่พระองค์ก็บอกไว้ในนั้นเอง บอกแย้งในนั้นเองว่า จะให้ฉันทำอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไม่ได้ ทีการปกครองละก้อจะเอาอย่างอังกฤษ แต่ไม่อยากจะเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เพราะฉะนั้นก็เหลือที่จะทนทานเหมือนกัน"**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

-๔-

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับที่ ๙๐ วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในระหว่างสงคราม ทุกรัฐบาล รวมทั้งรัฐบาลจอมพล ป. ด้วย ล้วนแต่เป็นรัฐบาลที่ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกันทั้งนั้น อาจารย์เสริฐได้พยายามชี้แจงให้ผู้อ่านเห็นด้วย โดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือตรรก ซึ่งไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ดังที่ผมชี้แจงมาแล้วแต่ตอนแรก และดังที่ผมได้ลำดับเหตุการณ์นั้นใน "ชำระประวัติศาสตร์" ฉบับที่ ๑ แล้ว แต่โดยที่อาจารย์เสริฐมาเขียนให้ผิดไปจากความเป็นจริงในหลักไทฉบับที่อ้างข้างต้นอีก ผมจึงจำเป็นจะต้องชี้ให้เห็นว่าอาจารย์เสริฐเขียนผิดความจริงอย่างไรต่อไปอีก และในการนี้ผมจำเป็นจะต้องลอกข้อเขียนของอาจารย์เสริฐที่ไม่ถูกต้องนั้น มาให้ท่านผู้อ่านได้เห็นด้วย เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าหาสัจจะ อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้มีข้อความบางตอนดังนี้ครับ

"ความมุ่งหมายสำคัญของปัญหาที่เสนอในฉบับก่อนอยู่ที่จะชี้แจงให้เห็นว่า ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ประเทศเอกราชที่มีรัฐบาลร่วมมือกับเยอรมันหรือญี่ปุ่น ขบวนการที่ต่อต้านเยอรมัน

หรือญี่ปุ่น จะต้องมีรัฐบาลต่างหาก จะรวมกับรัฐบาลที่ร่วมมือกับเยอรมันหรือญี่ปุ่นมิได้ รัฐบาลที่ว่านั้นอาจเป็นรัฐบาลพลัดถิ่นที่อยู่ต่างประเทศก็ได้ ไม่ว่าสถานการณ์จะสับสนและยุ่งยากสักเพียงใดก็ตาม ฝ่ายต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่นจะตั้งรัฐบาลขึ้นให้จงได้" แล้วอาจารย์เสริฐก็ยกตัวอย่างรัฐบาลต่างประเทศเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบตามหลักของตรรกที่จะหาข้อสรุปตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และแล้วอาจารย์เสริฐก็บรรเลงต่อไป เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเหตุผลว่าดังนี้

"แต่ถ้าประเทศใดมีรัฐบาลเดียว และขบวนการต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่นไม่ตั้งรัฐบาลขึ้น ก็หมายความว่ารัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่น ตัวอย่างเช่น..." แล้วอาจารย์เสริฐก็ยกตัวอย่างรัฐบาลต่างประเทศอีก ครั้นแล้วอาจารย์เสริฐก็สรุปลงว่า

"จึงกล่าวได้ว่าประเทศเอกราชใด เมื่อถูกเยอรมันหรือญี่ปุ่นบุกแล้ว มีรัฐบาลเดียว โดยขบวนการต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่นไม่ตั้งรัฐบาล นั้นคือเครื่องแสดงว่า รัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่น"

"ฉะนั้นการที่ขบวนเสรีไทย ทั้งในประเทศและนอกประเทศ คณะไทยอิสระหรือคณะอื่นๆ ที่ต่อต้านญี่ปุ่นไม่มีการตั้งรัฐบาล ซึ่งทำให้ประเทศไทยภายหลังญี่ปุ่นบุก มีคณะรัฐบาลคณะราษฎรเพียงรัฐบาลเดียว จึงเป็นเครื่องแสดงว่า รัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น การที่ขบวนเหล่านั้นไม่ตั้งรัฐบาลก็เพราะยอมรับอยู่แล้วหรือรู้อยู่แล้วว่ารัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น ถ้าขบวนเสรีไทยไม่ว่าในประเทศหรือนอกประเทศไม่ยอมรับหรือไม่รับรู้ว่า รัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่นแล้ว ก็

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จะต้องตั้งรัฐบาลขึ้นอย่างแน่นอน..."

"ฉะนั้น การที่หัวหน้าขบวนการเสรีไทยในประเทศไม่หลบไปตั้งรัฐบาล และการที่หัวหน้าขบวนเสรีไทยนอกประเทศไม่ตั้งรัฐบาล ทั้งๆ ที่ไม่ต้องหลบ ก็คือการรับรองรัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น เช่นเดียวกับประเทศเอกราชอื่นๆ ที่มีรัฐบาลเดียว โดยขบวนการต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่นไม่ตั้งรัฐบาล ก็เพราะรัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่นอยู่แล้ว..."

อาจารย์เสริฐพยายามสร้าง "สูตรสำเร็จ" โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผลจากตัวอย่างของนานาประเทศ แล้วก็สรุปเป็นหลักทั่วไปว่า

"จึงขอให้เราจับหลักเสียก่อนว่า ประเทศเอกราชที่มีรัฐบาลเดียว ภายหลังเยอรมันหรือญี่ปุ่นบุก รัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่น และสำหรับประเทศไทยขอให้เราจับหลักเสียก่อนว่ารัฐบาลในคณะราษฎรในระหว่างสงครามนั้น ทั้งรัฐบาลจอมพล ป. และรัฐบาลนายควง เป็นรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น นี่คือความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ เพราะขบวนแห่งเหตุการณ์ในระหว่างสงครามมันเป็นอย่างนั้น..."

"สรุปในตอนนี้คือ รัฐบาลคณะราษฎร คณะราษฎร ขบวนการเสรีไทย คณะไทยอิสระ พรรคคอมมิวนิสต์ไทย ฯลฯ ในระหว่างนั้นเป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกัน และการที่ขบวนเสรีไทยและคณะอื่นๆ นอกจากคณะราษฎร ไม่ตั้งรัฐบาลขึ้นนั้นถูกต้องแล้ว ส่วนการโจมตีกันว่าบุคคลใดหรือคณะบุคคลในขบวนทั้งหมดนั้นว่าไม่ต่อต้านญี่ปุ่นบ้าง เป็นหุ่นของญี่ปุ่นบ้าง ผมเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพราะสัจธรรมขัดกับสภาวะธรรมอย่างที่ผมกล่าวแล้วในฉบับก่อน"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ข้อเขียนของอาจารย์เสริฐดังที่ผมยกมานี้สรุปได้ดังนี้คือ

๑. ประเทศใดที่มีรัฐบาลเดียว ถ้าจะต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่น ก็ต้องต่อต้านด้วยกันทั้งคณะรัฐบาล

๒. ประเทศใดที่มีรัฐบาลเดียว ถ้าจะเข้าร่วมกับเยอรมันหรือญี่ปนก็ต้องเข้าร่วมด้วยกันทั้งคณะรัฐบาล

๓. ประเทศหนึ่งประเทศใด ถ้าจะมีทั้งขบวนต่อต้านเยอรมันหรือญี่ปุ่น และเข้าร่วมกับเยอรมันหรือญี่ปุ่น ประเทศนั้นจะต้องมี ๒ รัฐบาล คือรัฐบาลที่กุมอำนาจรัฐภายในประเทศกับรัฐบาล "พลัดถิ่น"

นี่คือ สูตรสำเร็จที่อาจารย์เสริฐตั้งขึ้นเองตามอำเภอใจ และเมื่ออาจารย์เสริฐสร้างสูตรสำเร็จขึ้นมาเช่นนี้แล้ว อาจารย์เสริฐก็นำมาพิสูจน์ให้ผู้อ่านเห็นตามที่อาจารย์เสริฐต้องการให้เห็นดังนี้

"เมื่อญี่ปุ่นบุกประเทศไทยและคณะรัฐมนตรีลงมติอนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไทย จอมพล ป. กับอาจารย์ปรีดีอยู่ในรัฐบาลเดียวกัน คือ จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหม อาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีคลัง ต่อมาอีก ๘ วันอาจารย์ปรีดีก็ขึ้นไปเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ การที่อาจารย์ปรีดีขึ้นไปเป็นผู้สำเร็จฯ นั้น เป็นเพียงการเลื่อนตำแหน่งในรัฐบาลเดียวกัน (รัฐบาลในที่นี้หมายถึงการปกครอง หรือ Government ไม่หมายถึงคณะรัฐมนตรีหรือ Cabinet คือ อาจารย์ปรีดีเป็นประมุขแห่งรัฐ (ผู้แทนพระมหากษัตริย์) จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรี

"ในขณะนั้น อาจารย์ปรีดีเป็นทั้งสมาชิกคณะราษฎรและสมาชิกขบวนเสรีไทย จอมพล ป. เป็นสมาชิกคณะราษฎร ไม่ได้เป็นสมาชิกขบวนเสรีไทย แต่ ๒ คนก็ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกัน...

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"เพราะในเมืองไทยมีคณะรัฐมนตรีเดียว มีรัฐบาลเดียว และมีพรรคปกครองเดียว ถ้าคณะรัฐมนตรี รัฐบาล และคณะราษฎรต่อต้านญี่ปุ่นก็ต่อต้านกันทั้งหมด ถ้าร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่นก็ร่วมมือกันทั้งหมด คณะรัฐมนตรีเดียวกัน รัฐบาลเดียวกัน คณะราษฎรเดียวกัน ในสภาพที่ทำการปกครองประเทศอยู่ด้วยกันเช่นนั้น ส่วนหนึ่งจะร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่นได้อย่างไร ถ้าทำตรงกันข้ามเช่นนั้นแล้ว จะอยู่ในคณะรัฐมนตรีเดียวกันในรัฐบาลเดียวกัน ในคณะราษฎรเดียวกันไม่ได้เป็นอันขาด แต่จะต้องแบ่งออกเป็นสองคณะรัฐมนตรี สองรัฐบาลและสองพรรคอย่างแน่นอน..."

นี่คือความพยายามของอาจารย์เสริฐจะชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าในเมื่ออาจารย์ปรีดีเป็นสมาชิกคนหนึ่งของ "คณะราษฎร" ซึ่งเป็นพรรคปกครองอยู่ในขณะนั้นอาจารย์ปรีดีเป็นคนหนึ่งในรัฐบาล การเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น อาจารย์เสริฐบอกว่า "เป็นเพียงการเลื่อนตำแหน่งในรัฐบาลเดียวกัน" ดังนั้นในเมื่ออาจารย์ปรีดีต่อต้านญี่ปุ่น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของ "คณะราษฎร" และเป็นหัวหน้ารัฐบาลที่ปกครองประเทศแต่เพียงรัฐบาลเดียว จอมพล ป. จึงต่อต้านญี่ปุ่นเช่นเดียวกับอาจารย์ปรีดี เพียงแต่ว่าไม่ได้เข้าร่วมอยู่ในขบวนการเสรีไทยเท่านั้น

ผมเห็นว่า ในการที่อาจารย์เสริฐตั้งสมมติฐานขึ้นตามอำเภอใจ แล้วอาศัย "ความรู้มาก" ของตัวเองสร้าง "สูตรสำเร็จ" ขึ้นมา โดยอาศัยความสัมพันธ์แห่งเหตุผลตามหลักของวิชาตรรกเพื่อมารองรับสมมติฐานที่อาจารย์เสริฐตั้งขึ้นนั้น เป็นการไม่ซื่อตรงต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การกระทำเช่นนี้ก็ไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก กับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนที่จับผู้ต้องหามาแล้วจึงสืบหาหรือปั้นพยานหลักฐานเท็จขึ้นภายหลัง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้ ผมได้นำความจริงทำให้ปรากฏแล้วใน "ชำระประวัติศาสตร์" เล่ม ๑ และเล่ม ๒ และแม้ในตอนที่ ๑ ของ "ชำระประวัติศาสตร์" เล่มนี้ และความจริงที่ผมนำมาทำให้ปรากฏนั้น ไม่ใช่เป็นความจริงแบบความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือตรรก แต่เป็นความจริงตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งนำมาเปิดเผยโดยผู้ที่เคลื่อนไหวอยู่ในเหตุการณ์นั้นอย่างใกล้ชิด คือ พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี และอธิบดีกรมตำรวจ และมีตำแหน่งในขบวนเสรีไทย เป็นรองหัวหน้าใหญ่ มีชื่อรหัสว่า "พูเลา"

พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงครามดังที่ผมอ้างมาแล้วในการ "ชำระประวัติศาสตร์ฯ" เล่มก่อนๆ รวมทั้งเล่มนี้ สรุปได้ดังนี้

๑. ในคณะรัฐมนตรีมีความเห็นเป็นสามฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเข้ากับญี่ปุ่น มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลวงวิจิตรวาทการ นายวนิช ปานะนนท์ พลโทประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น ฝ่ายหนึ่งเข้าข้างสัมพันธมิตร มี นายปรีดี พนมยงค์ นายดิเรก ชัยนาม นายทวี บุณยเกต และตัวพลเอกอดุล อดุลเดชจรัส เอง เป็นต้น และอีกฝ่ายหนึ่งมีความคิดเป็นกลางๆ แล้วแต่พวกมากจะลากไปไหน

๒. นายปรีดี พนมยงค์ ได้ต่อต้านญี่ปุ่นตั้งแต่วันแรกที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย เริ่มตั้งแต่อภิปรายในที่ประชุม ค.ร.ม. ในวันที่ ๗-๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ และต่อมาได้พยายามไม่ให้ความสะดวกในการที่ญี่ปุ่นขอยืมเงินเพื่อจัดซื้ออาหารเลี้ยงกองทัพ จนกระทั่งญี่ปุ่นบอกให้จอมพล ป. จัดการให้อาจารย์ปรีดีออกจาก ค.ร.ม. ดังคำให้การของ พล.อ.อดุลฯ ตอนหนึ่งว่า "...ข้าฯ ได้ไปที่วังสวนกุหลาบ ซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ได้พบกับนายกรัฐมนตรี

กับนายวนิช ปานะนนท์ นายวนิชฯ ได้พูดว่า ทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจหลวงประดิษฐ์มนูธรรม และนายวิลาศ โอสถานนท์ เพราะสองคนนี้เอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการใดๆ ก็ทำไปไม่สะดวก เพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น..."

๓. จอมพล ป. ได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างจริงใจด้วยเชื่อมั่นว่าญี่ปุ่นจะชนะสงคราม ซึ่งจะทำให้ไทยเราได้รับผลประโยชน์จากชัยชนะนั้นด้วย แต่เมื่อในเวลาต่อมาปรากฏว่ากองทัพญี่ปุ่นประสบความปราชัยในทุกสมรภูมิ จอมพล ป. จึงคิดจะหาทางออกจากความผูกพันกับญี่ปุ่นโดยวางแผนจะ "หักหลัง" ญี่ปุ่น ดังที่ผมนำข้อเท็จจริงมาทำให้ปรากฏแล้ว

๔. เนื่องจากขบวนการเสรีไทยเป็นขบวนการลับ และสมาชิกแห่งขบวนการนั้นอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด จึงสามารถดำเนินการเคลื่อนไหวอยู่ได้ภายใต้ท็อปบู๊ตของญี่ปุ่น และภายใต้ปีกของพญาไก่ โดย พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส หรือ "พูเลา" ซึ่งเป็นที่เชื่อถือและเกรงใจของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และเป็นรองหัวหน้าใหญ่เสรีไทย เป็นผู้ดำเนินการกลบเกลื่อนความสงสัยของจอมพล ป. ดังที่พล.อ.อดุลฯ ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงครามไว้ตอนหนึ่งตามที่ผมได้ยกมากล่าวแล้วข้างต้นดังนี้

"ผู้ที่คิดจะทำการต่อต้านญี่ปุ่น ตั้งแต่ญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแต่ต้นมาแล้วนั้น ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการนี้ก็คือนายปรีดี พนมยงค์ อีกฝ่ายหนึ่ง แต่เนื่องด้วยในขั้นแรกข้าฯ จะให้ความร่วมมือกับนายปรีดี พนมยงค์ ก็อาจเกิดการเสียหายต่อประเทศชาติได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีจิตใจอิจฉาริษยาขัดขวางนายปรีดี พนมยงค์ ด้วยประการทั้งปวง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ด้วยเหตุนี้ในขั้นต้นข้าฯ จึงไม่กล้าที่จะทำการร่วมมือกับนายปรีดี เพราะจอมพล ป. คิดระแวงสงสัยและกล่าวหาข้าฯ อยู่เช่นเดียวกับนายปรีดีฯ จึงต่างฝ่ายต่างกระทำการในอันที่จะต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็รู้ซึ่งกันและกัน การกระทำของฝ่ายนายปรีดีฯ ทางจอมพล ป. ระแวงสงสัยด้วยประการใดๆ ข้าฯ ก็พยายามที่จะกลบเกลื่อนให้หายเสีย..."

ก็เพราะด้วยประการดังกล่าวนี้แหละขบวนการเสรีไทยจึงทำการเคลื่อนไหวอยู่ได้ โดยไม่ต้องไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไหน และในการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนั้นวัตถุประสงค์อันสำคัญก็คือเป็นการประกาศให้นานาชาติรับรู้ ว่ารัฐบาลพลัดถิ่นเป็นตัวแทนเจตจำนงของประชาชนที่แท้จริงประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเพื่อแก่ความรับรองของนานาชาติและความช่วยเหลือสนับสนุนจากนานาชาติ

นี่เป็นวัตถุประสงค์อันสำคัญจากด้านภายนอกประเทศหรือด้านระหว่างประเทศ ตามเงื่อนไขของกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดไว้

ส่วนวัตถุประสงค์สำหรับด้านภายในประเทศนั้น เพื่อเป็นการบอกให้ประชาชนในประเทศได้รับรู้ และสนับสนุนขบวนการลับของรัฐบาลพลัดถิ่นที่เคลื่อนไหวปิดลับอยู่ภายในประเทศ และในทางกลับกัน ก็เพื่อให้ประชาชนปฏิเสธไม่ยอมรับนับถือรัฐบาลที่ปกครองอยู่ภายในประเทศ

ก็แหละในเมื่อขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดีที่ทำการเคลื่อนไหวลับๆ อยู่ภายในประเทศ ได้เป็นที่ยอมรับนับถือและได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายสัมพันธมิตร ในฐานะขบวนการใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยอยู่แล้ว จึงไม่มีความ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จำเป็นอะไรที่จะออกไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอย่างบางประเทศตามที่อาจารย์เสริฐอ้างมานั้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลอเมริกันได้ยอมรับนับถือว่าอาจารย์ปรีดีเป็นตัวแทนของรัฐบาลไทยที่สืบต่อจากรัฐบาลไทยก่อนหน้าที่จอมพล ป. จะนำประเทศชาติเข้าร่วมกับญี่ปุ่น (หมายความว่าปฏิเสธรัฐบาลจอมพล ป. ที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นและรับรองอาจารย์ปรีดี ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และหัวหน้าขบวนการเสรีไทยว่าเป็นรัฐบาลของไทย) ดังคำแปลเอกสารที่รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา นายคอร์ เดลฮัล มีไปถึงรองผู้อำนวยการสำนักงานบริการยุทธศาสตร์ พ.อ.กูดเฟลโล่ว ซึ่งได้พิมพ์ออกเผยแพร่แล้ว ปรากฏอยู่ในหนังสือ “วิเทศสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกา” ระหว่างปี ๑๙๔๓-๑๙๔๔ ดังนี้

ประเทศไทย
ความสนใจของสหรัฐในปัญหา
การรับรองขบวนการเสรีไทย

ที่ ๘๙๒.๐๑/๓๒

จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศถึงรองผู้อำนวยการสำนักงานบริการยุทธศาสตร์ (กูดเฟลโล่ว์)

วอชิงตัน ๒๖ สิงหาคม ๑๙๔๓ พันเอกกูดเฟลโล่ว์ที่รัก : เพื่อตอบคำถาม ซึ่งท่านถามด้วยวาจาในวันที่ ๔ สิงหาคม เรื่อง ปฏิบัติการทางทหารของทหารอเมริกัน ที่อาจกระทำประสานกับขบวนการเสรีไทยนั้น ขอเรียนว่า ความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศเป็นดังต่อไปนี้

สหรัฐยอมรับนับถือว่าประเทศไทยเป็นรัฐเอกราชที่ต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองด้วยกำลังทหารของญี่ปุ่น แต่รัฐบาลนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

(สหรัฐอเมริกา-ผู้แปล) ไม่รับรองรัฐบาลไทยที่ตั้งอยู่ในปัจจุบัน (รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม-ผู้แปล) รัฐบาลนี้เพียงแต่ละเว้นการประกาศสงครามกับประเทศไทย และยังคงรับรอง "อัครราชทูตแห่งประเทศไทย" ต่อไป ในฐานะเป็นผู้แทนทางการทูตของคนไทยประจำกรุงวอชิงตัน เนื่องจากท่านทูตได้ประณามความร่วมมือของรัฐบาลไทย (รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม-ผู้แปล) ที่ให้แก่ญี่ปุ่น ซึ่งสหรัฐได้ยอมรับนับถือด้วยความเห็นอกเห็นใจว่าได้เกิดขบวนการเสรีไทยขึ้นแล้ว โดยมีท่านทูต (ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช-ผู้แปล) เป็นบุคคลสำคัญอยู่ด้วยผู้หนึ่ง

รัฐบาลสหรัฐอเมริกากำลังรอคอยการกลับไปสู่เอกราชของประเทศไทยอย่างเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่าในรัฐบาลไทยชุดปัจจุบันยังคงมีข้าราชการจำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลยอมจำนนต่อแรงกดดันของญี่ปุ่น เป็นที่ทราบกันดีว่าในบรรดาข้าราชการดังกล่าวนี้ มีหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ซึ่งรู้จักกันในนามนายปรีดี พนมยงค์) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์รวมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง และยังได้ทราบต่อไปอีกว่าท่านผู้นี้ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการก่อตั้งขบวนการลับ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะกอบกู้รัฐบาลกลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนการยึดครองของญี่ปุ่น

ด้วยความเข้าใจอันกระจ่างแจ้งเช่นนี้ รัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาจึงยอมรับนับถือหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ว่าเป็นตัวแทนแห่งการสืบต่อของรัฐบาลไทย ตามที่เป็นอยู่ก่อนหน้าที่นายกรัฐมนตรีไทยสมัยนั้น (จอมพล ป. พิบูลสงคราม-ผู้แปล) จะหันไปเข้ากับญี่ปุ่นในตอนที่ญี่ปุ่นบุก (คือหมายความว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกายอมรับนับถืออาจารย์ปรีดีว่าเป็นตัวแทนสืบต่อรัฐบาลไทยก่อนหน้าวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔-ผู้เขียน) และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาถือว่าท่าน (ปรีดี)

เป็นผู้นำที่สำคัญในขบวนการเพื่อเอกราชของชาติไทย ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลสหรัฐจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะรับนับถือว่าหลวงประดิษฐ์-มนูธรรม เป็นผู้แทนชั้นนำแต่ผู้เดียวของประชาชาติไทยในประเทศไทย และจนกว่าจะมีการแสดงออกของประชาชนชาวไทยที่ขัดแย้งในเรื่องนี้ และทั้งนี้โดยมิผูกมัดสหรัฐกับเหตุการณ์ในอนาคต

ท่าทีของรัฐบาล (สหรัฐอเมริกา-ผู้แปล) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เป็นท่าทีชั่วคราว แล้วแต่การแสดงออกอย่างเสรีแห่งความปรารถนาของประชาชนไทย ภายหลังจากกองกำลังแห่งสหประชาชาติได้ทำการปลดแอกประเทศไทยแล้ว ความพยายามของรัฐบาลสหรัฐอเมริกามีอยู่และถึงจำกัด เพียงแค่การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนไทยในการสถาปนารัฐบาลของประเทศตนที่สามารถปลดเปลื้องความรับผิดชอบของตนและเป็นอิสระจากการควบคุมของต่างชาติ ส่วนการคัดเลือกผู้นำของรัฐบาลในบั้นปลายนั้น เป็นเรื่องที่ประชาชนไทยเท่านั้นจะเป็นผู้วินิจฉัย

เป็นที่เชื่อได้ว่าคำชี้แจงนี้คงจะให้ความกระจ่างแก่ท่านได้ตามที่ต้องการ

ขอแสดงความนับถือ

คอร์เดล ฮัลล์

จากเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับนับถือของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นมหาอำนาจชั้นนำของฝ่ายสัมพันธมิตรต่ออาจารย์ปรีดี ในฐานะผู้นำรัฐบาลที่สืบต่อรัฐบาล ก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ทั้งๆ ที่อาจารย์ปรีดีไม่ได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาใหม่ หากเป็นแต่จัดตั้ง

ขบวนการเสรีไทยขึ้นมาต่อต้านญี่ปุ่น โดยความรับรู้และร่วมมือของประเทศสัมพันธมิตร เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ไม่เห็นมีความจำเป็นอะไรที่จะต้องไปจัดตั้งรัฐบาล "พลัดถิ่น" ขึ้นในต่างประเทศให้เป็นที่เอิกเกริก และไม่มีรัฐบาลพลัดถิ่นใดๆ ที่ปรารถนาจะไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ในต่างประเทศ ถ้าหากว่ามีเงื่อนไขที่จะต่อสู้อยู่ภายในประเทศได้ ดังกรณีของขบวนการเสรีไทยเป็นต้น เพราะวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นก็เป็นดังที่กล่าวแล้วข้างต้น คือเพื่อความรับรู้รับรองและความช่วยเหลือสนับสนุนจากนานาประเทศ ก็แหละในเมื่อแม้อยู่ภายในประเทศและแม้ไม่ได้ประกาศจัดตั้งเป็นรัฐบาลเพียงแต่สัมพันธ์ติดต่อกันในนามของขบวนการหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น อันเป็นเจตจำนงของคนไทยทั่วประเทศ โดยการนำพาของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้เป็นที่ยอมรับนับถือของนานาชาติ ว่าเป็นนักประชาธิปไตยผู้มีความซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินไม่เสื่อมคลาย ฝ่ายสัมพันธมิตรก็ยอมรับนับถือและให้ความสนับสนุนช่วยเหลือแล้ว ก็เรียกว่า สำเร็จวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นแล้ว แม้อยู่ภายในประเทศ ขบวนการเสรีไทยจึงไม่จำเป็นต้องกระเสือกกระสนไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนอกประเทศ

ในปัญหาการที่สหรัฐอเมริกาให้การรับรองช่วยเหลือและสนับสนุนขบวนการเสรีไทยเสมือนหนึ่งเป็นรัฐบาลนั้น อาจารย์ปรีดีได้ให้ข้อสังเกตไว้ในหนังสือ "จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ฯลฯ" ดังนี้

"รัฐบาลอเมริกาได้ใช้วิธีประดุจผ่าเส้นผมออกเป็น ๒ ซีก **โดยถือว่าประเทศไทยมี ๒ รัฐบาล** คือรัฐบาลที่ประกอบขึ้นก่อนญี่ปุ่นรุกราน ซึ่งรัฐบาลอเมริกันถือว่ายังคงมีอยู่ **โดยถือว่าผมเป็นตัวแทนดำเนินต่อไป** Continuity ของรัฐบาลนั้น ซึ่งรัฐบาล

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อเมริกันรับรอง ส่วนอีกรัฐบาลหนึ่งซึ่งประกอบขึ้นภายหลังญี่ปุ่นรุกรานโดยมี**จอมพลพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี**นั้น รัฐบาลอเมริกันไม่รับรอง

"ปัญหาจึงมีว่า วิธีการของรัฐบาลอเมริกันที่เป็นประวัติการณ์ครั้งแรกในโลกเช่นนั้น จะถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่

"ผู้ที่สนใจกฎหมายระหว่างประเทศ และระเบียบการปฏิบัติในทางการทูต ย่อมทราบว่าอัครราชทูตนั้น รัฐบาลของตนแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนประจำประมุขของอีกประเทศหนึ่ง มิใช่ตั้งให้เป็นตัวแทนประจำนายกรัฐมนตรีของอีกประเทศหนึ่ง อัครราชทูตอเมริกันก็ได้ยื่นสาส์นของประธานาธิบดีต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พระประมุขของประเทศไทย และเมื่อรัฐบาลอเมริกันถือว่าผมเป็นผู้ดำเนินต่อไปของรัฐบาลที่ประกอบขึ้นก่อนญี่ปุ่นรุกราน ความสัมพันธ์ทางไมตรีกับประเทศไทยจึงคงมีอยู่ แต่ปัญหาก็มีต่อไปอีกว่า ผู้สำเร็จราชการฯ มี ๓ คนประกอบเป็น "คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์" ผมคนเดียวไม่มีสิทธิ์ทำการแทน "คณะ" ได้ แต่ปัญหานี้ได้หมดสิ้นไปภายหลังที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ แต่งตั้งให้ผมคนเดียวเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์"

ความจริงเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนั้น อาจารย์ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ก็ได้ส่งผู้แทนออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อเตรียมลู่ทางจะออกไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเช่นกัน ถ้าหากว่ามีความจำเป็น แต่ในเมื่อสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกำลังสำคัญของฝ่ายสัมพันธมิตร ได้รับรองว่าอาจารย์ปรีดีได้แสดงบทบาทต่อต้าน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ญี่ปุ่นในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐบาลไทย ที่สืบต่อมาจากรัฐบาลก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เช่นนี้แล้ว ความจำเป็นในการออกไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนอกประเทศก็ไม่มี และกลายเป็นผลดีต่อการเคลื่อนไหวปิดลับของขบวนการเสรีไทยเสียด้วยซ้ำ เพราะถ้าหากว่าได้มีการประกาศตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นนอกประเทศแล้ว การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยภายในประเทศและการเคลื่อนไหวของผู้รักชาติทั่วๆ ไปภายในประเทศ จะเคลื่อนไหวด้วยความยากลำบากยิ่งขึ้น เพราะจะถูกจ้องมองจากญี่ปุ่นด้วยสายตาที่หวาดระแวงสงสัย และผลที่สุดก็จะนำไปสู่การถูกปราบปรามอย่างทารุณเหี้ยมโหดอย่างเช่นที่หน่วยใต้ดินต่อต้านเยอรมันในยุโรปได้ประสบ

เกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลพลัดถิ่นผมจะได้นำเอกสารหลักฐานที่เปิดเผยแล้ว ทั้งจากกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมาทำให้ปรากฏใน "ชำระประวัติศาสตร์ฯ" เล่มต่อไป ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ อย่างถูกต้องต่อปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

อนึ่ง ณ ที่นี้ นอกจากผมจะโต้แย้งบทความของอาจารย์เสริฐฝ่าฝืนสัจจะแล้ว ผมใคร่จะเสนอแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับท่านผู้อ่านในประเด็นความหมายของคำปรัชญาบางคำที่อาจารย์เสริฐนำมากล่าวไว้ในบทความของท่าน ซึ่งผมเห็นว่าไม่น่าจะถูกต้องอย่างเช่นอาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับที่ ๘๙ มีข้อความตอนหนึ่งมีคำเกี่ยวเนื่องด้วยปรัชญา ๒ คำ ดังนี้

"...ขบวนแห่งเหตุการณ์เป็นความเป็นจริงหรือความจริงแท้ Reality ซึ่งมันดำรงอยู่อย่างนั้นไม่เป็นอย่างอื่น ไม่มีใครจะมาเปลี่ยนแปลงได้ ทางพระท่านเรียกว่า "สภาวธรรม"

"ส่วนบันทึกขบวนแห่งเหตุการณ์ หรือวิชาว่าด้วยขบวนแห่ง

เหตุการณ์นั้นเป็นความจริง หรือ**สัจธรรม** Truth ซึ่งมีได้ต่างๆ และเปลี่ยนแปลงได้ตามทิฏฐิหรือทฤษฎี Theory ต่างๆ หรือตามข้อเท็จจริง Fact ที่รู้ใหม่เห็นใหม่"

คำที่เกี่ยวเนื่องด้วยปรัชญา ๒ คำที่ผมหมายถึงข้างต้นนั้น คือคำว่า Reality ที่อาจารย์เสริฐหมายความในภาษาไทยว่าความเป็นจริง, ความจริงแท้, สภาวธรรม

กับอีกคำหนึ่งคือ Truth ที่อาจารย์เสริฐหมายความในภาษาไทยว่า ความจริง, สัจธรรม

ใน "ชำระประวัติศาสตร์" ฉบับที่ ๒ ผมเองก็ได้ใช้ความหมายของคำทั้งสองอย่างที่อาจารย์เสริฐใช้ คือคำว่า Reality ตรงกับความจริงแท้ คำว่า Truth ตรงกับความจริงหรือสัจจะ (ผมไม่ใส่คำว่าธรรมเข้าไปข้างหลังสัจจะ แต่อาจารย์เสริฐใช้ว่า (สัจธรรม) ที่ผมใช้คำตามอาจารย์เสริฐก็เพื่อความเข้าใจประเด็นอื่นๆ ที่โต้แย้งกันเท่านั้น ไม่ได้มุ่งเน้นในเนื้อหาของคำ แต่มุ่งเอาที่ความสมมุติที่เข้าใจตรงกัน มาในหลักไทฉบับที่ ๙๐ อาจารย์เสริฐได้ใช้คำปรัชญา ๒ คำนี้อีก ดังนี้

"สรุปในตอนนี้ก็คือ รัฐบาลคณะราษฎร คณะราษฎร ขบวนเสรีไทย คณะไทยอิสระ พรรคคอมมิวนิสต์ไทย ฯลฯ ในระหว่างสงครามนั้น เป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกัน และการที่ขบวนเสรีไทยและคณะอื่นๆ นอกจากคณะราษฎร ไม่ตั้งรัฐบาลขึ้นนั้นถูกต้องแล้ว ส่วนการโจมตีกันว่าบุคคลใดหรือคณะบุคคลใดในขบวนทั้งหมดนั้นว่าไม่ต่อต้านญี่ปุ่นบ้าง หรือทรยศต่อชาติไทยไปเข้ากับญี่ปุ่นบ้าง ผมเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพราะสัจธรรมขัดกับ**สภาวธรรม** อย่างที่ผมกล่าวแล้วในฉบับก่อน"

จากบทความของอาจารย์เสริฐข้างบนนี้ ประโยคที่ว่า

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"เพราะสัจธรรมขัดกับสภาวธรรม..." ถ้าจะเขียนเป็นภาษาอังกฤษก็ว่า Truth ขัดกับ Reality สำหรับคำภาษาอังกฤษนั้นไม่มีปัญหา เพราะความหมายของคำทั้งสองมีความหมายเฉพาะของมันอยู่แล้ว แต่สำหรับภาษาไทยที่ถ่ายทอดให้ตรงกับความหมายของ Reality กับ Truth ผมว่าน่าจะมีปัญหา โดยเฉพาะคำว่า**สัจธรรม** ที่อาจารย์เสริฐแปลให้ตรงกับความหมายของคำว่า Truth ผมเห็นว่าไม่น่าจะถูกต้อง

ท่านพุทธทาสภิกขุ ถึงแม้ว่าท่านจะสอบไล่ทางภาษาบาลีได้แค่เปรียญ ๓ ประโยค และโรงเรียนสามัญได้แค่มัธยม ๓ แต่จากผลงานของท่าน เป็นที่ยอมรับนับถือกันในปัจจุบันนี้ว่าท่านเป็นผู้ที่แตกฉานในภาษาบาลี สันสกฤกต และอังกฤษท่านหนึ่ง ท่านได้อธิบายคำว่า "ธรรม" ว่ามาจากคำว่า "ธร" และคำว่า "ธร" ตรงกับความหมายของคำว่า "ทรงไว้" ในภาษาไทย คำนี้จึงมีความหมายตามมูลศัพท์ว่า "สิ่งที่ทรงไว้หรือทรงสิ่งทั้งหลายไว้"

ดังนั้น เมื่อนำคำว่าธรรมมาตามหลังสัจจะที่แปลว่าความจริง เป็นสัจธรรม จึงน่าจะหมายถึง "ความจริงที่ทรงไว้ (ชั่วนิรันดร์)" หรือ "ทรงไว้ซึ่งความจริง (ชั่วนิรันดร์)"

อย่างเช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือเคลื่อนไหวแปรปรวนเปลี่ยนแปลงขัดแย้ง พึ่งพิง หรือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์อันเป็นวิวัฒนาการของสังคม เหล่านี้คือความจริงที่ทรงไว้ (ชั่วนิรันดร์) หรือนัยหนึ่ง **"สภาวธรรม"**

ดังนั้นความจริงที่ทรงไว้ (ชั่วนิรันดร์) หรือสัจธรรม จึงน่าจะตรงกับความหมายของคำว่า Reality ในภาษาอังกฤษ และสัจจะตรงกับ Truth คือเป็นความจริงในช่วงหนึ่งๆ เช่น ผมที่ชื่อสุพจน์ ด่านตระกูล หรืออาจารย์เสริฐ ทรัพย์สุนทร นี่เป็นความจริง

แต่เป็นความจริงเพียงช่วงอายุหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่จริงชั่วนิรันดร์

ดังนั้น ความจริงจึงมี ๒ ลักษณะคือ

๑. จริงสมมุติ หรือจริงบัญญัติ เรียกเป็นบาลีว่า สัจจะ เรียกเป็นภาษาไทยว่าความจริง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Truth

๒. จริงปรมัตถ์หรือจริงอริยสัจ อันเป็นสภาวธรรม เรียกเป็นบาลีว่า สัจธรรม เรียกเป็นภาษาไทยว่า ความจริงแท้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Reality

ดังกล่าวนี้คือความคิดเห็นของผม ไม่ใช่ข้อโต้แย้งอาจารย์เสริฐ แต่ที่เสนอมาก็เพื่อท่านผู้รู้รวมทั้งอาจารย์เสริฐด้วย จะได้ช่วยกันพิจารณาเพื่อความถูกต้อง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

-๕-

บทความของอาจารย์เสริฐในหลักไทฉบับที่ ๙๑ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ พูดถึงยวนซีไข จอมพล ป. และอาจารย์ปรีดี และก็เช่นเคย คือมีข้อความที่ฝ่าฝืนสัจจะอยู่เป็นปกติ ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมอาจารย์เสริฐจึงเขียนเช่นนั้น พฤติกรรมอย่างเดียวกันในเวลาหนึ่งอาจารย์เสริฐเขียนยกย่องว่าเป็นประชาธิปไตย แต่พออีกเวลาหนึ่งอาจารย์เสริฐกลับเขียนโจมตีว่าเป็นเผด็จการ

เพื่อความเข้าใจของท่านผู้อ่านที่ยังไม่ได้อ่านหลักไทฉบับที่ผมอ้างถึง ผมจึงจำเป็นต้องทนลอกข้อเขียนของอาจารย์เสริฐบางตอน เพื่อมาชี้ให้ท่านผู้อ่านเห็นว่า อาจารย์เสริฐเขียนฝ่าฝืนสัจจะอย่างไร ส่วนว่าอาจารย์เสริฐจะประณามอาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้นำที่หน้าโง่ เป็นนักเผด็จการ ก็เป็นเรื่องของอาจารย์เสริฐ เป็นทรรศนะของอาจารย์เสริฐผมไม่เกี่ยว และไม่จำเป็นที่ผมจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เพราะพระท่านบอกไว้แล้วว่า **ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ** คือ ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติธรรม แต่ที่ผมเกี่ยวข้องก็คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่อาจารย์เสริฐเขียนฝ่าฝืนสัจจะเท่านั้น และที่ผมเกี่ยวข้องก็เพียงเป็นการปฏิบัติหน้าที่มนุษย์ที่พึงปฏิบัติตามธรรมดาๆ ก็เท่านั้นเอง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

๑. อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับที่ผมอ้างถึงข้างต้น มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"อันที่จริงรัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอยู่เพียง ๖ เดือนเท่านั้น คือตั้งแต่ยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จนถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ซึ่งคณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบเผด็จการ การเปลี่ยนแปลงนี้คณะราษฎรเริ่มทำมาเป็นลำดับ ตั้งแต่หลัง ๒๔ มิถุนายนใหม่ๆ แต่มาเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นทางการเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเป็นรัฐธรรมนูญของระบอบเผด็จการ เพราะสะท้อนระบอบเผด็จการ โดยเฉพาะคือเปลี่ยนหัวใจของระบอบประชาธิปไตย ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย" มาเป็นหัวใจของระบอบเผด็จการ ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญสมัยที่สองว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวไทย"

จากบทความของอาจารย์เสริฐที่ยกมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า

(๑) คณะราษฎรเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอยู่เพียง ๖ เดือนเท่านั้น คือตั้งแต่ยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จนถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แล้วคณะราษฎรก็ได้เปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการ

(๒) ที่ว่าคณะราษฎรเปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการนั้น ก็โดยรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ที่ได้เปลี่ยนหัวใจของระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย" มาเป็นหัวใจของระบอบเผด็จการซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่สอง

(๑๐ ธ.ค. ๗๕) ว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวไทย"

คือ หมายความว่าการเปลี่ยนถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑ แห่งธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ที่บัญญัติไว้ว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย" มาเป็นถ้อยคำในมาตรา ๒ ของรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวไทย"

เปลี่ยนเพียงถ้อยคำเช่นนี้แหละที่อาจารย์เสริฐเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนหัวใจของระบอบประชาธิปไตย มาเป็นหัวใจของระบอบเผด็จการ

คณะราษฎรเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอยู่เพียง ๖ เดือน ตามที่บทความของอาจารย์เสริฐกล่าวหาเป็นความจริงหรือไม่? และเพียงเปลี่ยนถ้อยคำในแผ่นกระดาษ จะเป็นผลให้เปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการเป็นจริงหรือไม่?

ต่อปัญหานี้ผมไม่จำเป็นจะต้องตอบเอง เพราะว่าอาจารย์เสริฐท่านได้ให้คำตอบไว้แล้วในบทความของท่านที่เขียนลงในนิตยสารตะวันใหม่ ซึ่งท่านได้กรุณาให้ผมรวบรวมพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ภายใต้ชื่อว่า "ลัทธิประชาธิปไตย"

ในหนังสือลัทธิประชาธิปไตยของอาจารย์เสริฐ หน้า ๒๗ อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้ดังนี้

"ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เราเห็นได้ชัดว่า ประเทศไทยมีการต่อต้านประชาธิปไตย แต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ แล้วไม่มีการต่อต้านประชาธิปไตยกระนั้นหรือ เพราะเห็นมีแต่การยกย่องประชาธิปไตยกันขรมถมเถ?

อันที่จริง ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน

๒๔๗๕ มีการต่อต้านประชาธิปไตยไม่น้อยกว่าเมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ในระยะ ๔-๕ ปีแรกเท่านั้นที่ไม่มีการต่อต้านประชาธิปไตย หรือมีน้อย แต่หลังจากนั้น ก็มีการต่อต้านประชาธิปไตยกันตลอดมา

เหตุที่มีการต่อต้านประชาธิปไตยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น ก็เพราะว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๔-๕ ปี ประเทศไทยก็กลับไปสู่ระบอบเก่าอีกคือกลับไปสู่ระบอบเผด็จการอีก เพียงแต่เปลี่ยนรูปเผด็จการเสียใหม่เท่านั้น คือระบอบเผด็จการก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ อยู่ในรูประบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ระบอบเผด็จการภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ สัก ๔-๕ ปี อยู่ในรูประบอบรัฐธรรมนูญ..."

จากบทความของอาจารย์เสริฐบทนี้ ท่านยอมรับว่าประเทศไทยอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ๔-๕ ปี หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก็หมายความว่าประเทศไทยภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะราษฎร ได้อยู่ในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึงปี ๒๔๘๐ หรือ ๒๔๘๑ จึงเปลี่ยนเป็นระบอบเผด็จการอีก

บทความของอาจารย์เสริฐอีกบทหนึ่งในนิตยสารตะวันใหม่ที่ผมรวบรวมมาพิมพ์ไว้ในหนังสือ "ลัทธิประชาธิปไตย" หน้า ๔๙-๕๐ อาจารย์เสริฐได้ยอมรับอย่างตรงไปตรงมาในทำนองเดียวกับบทความหน้า ๒๗ ดังนี้

"เมื่อเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม มีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญกันใหญ่โต เพราะเข้าใจว่าที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ก็เพราะไม่มีรัฐธรรมนูญ แต่ความจริงแล้วถึงมีรัฐธรรมนูญก็ไม่เป็นประชาธิปไตย เมืองไทยมีรัฐธรรมนูญมา ๔๐ กว่าปี ที่ว่ารัฐธรรมนูญจริงๆ มีไม่

กี่วัน พูดได้ว่ามีรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด ไม่รัฐธรรมนูญถาวรก็รัฐธรรมนูญชั่วคราว (แต่รัฐธรรมนูญถาวรมักจะอายุสั้นกว่ารัฐธรรมนูญชั่วคราว) เวลานี้ก็มีรัฐธรรมนูญ คือรัฐธรรมนูญชั่วคราวที่ชื่อว่าธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๒๐ ในช่วงเวลาที่มีรัฐธรรมนูญ ๔๐ กว่าปีมานี้ ตอนไหนบ้างที่พอจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย ดูเหมือนจะตอน ๔-๕ ปีแรกหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เท่านั้น นอกนั้นเป็นเผด็จการมาโดยตลอด..."

นี่คือบทความของอาจารย์เสริฐที่ลงในตะวันใหม่ระหว่างปี ๒๕๒๐-๒๕๒๑ แต่บทความของอาจารย์เสริฐที่ลงในนิตยสารหลักไท ในปี ๒๕๒๖ ฉบับที่ผมอ้างถึงข้างต้นท่านกลับมาลดเวลาของคณะราษฎรที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตยลงเหลือเพียง ๖ เดือนเท่านั้น ดังที่บทความของท่านกล่าวว่า

"อันที่จริงรัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอยู่เพียง ๖ เดือนเท่านั้น คือตั้งแต่ยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จนถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม (๒๔๗๕) ซึ่งคณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการ..."

ระยะเวลาห่างกันเพียงไม่กี่ปี อาจารย์เสริฐมาเขียนให้เพี้ยนไปได้ถึงเช่นนี้ แล้วกับประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสริฐจะเพี้ยนไปจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์สักแค่ไหนเพียงใด ก็ขอให้ท่านผู้มีวิจารณญาณพิจารณาเอาเองก็แล้วกัน

แต่อย่างไรก็ดีสำหรับความเห็นของผม ผมเห็นด้วยกับบทความของอาจารย์เสริฐที่ลงพิมพ์ในนิตยสารตะวันใหม่ ซึ่งผมรวบรวมพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุด ว่าถูกต้องตรงต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่สมบูรณ์ก็ตาม

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ทีนี้ก็มาถึงประเด็นที่ ๒ อาจารย์เสริฐเขียนไว้ว้า ที่คณะราษฎรเปลี่ยนประชาธิปไตยเป็นเผด็จการอย่างเป็นทางการนั้น ก็คือการเปลี่ยนถ้อยคำที่ว่า อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย มาเป็น "อำนาจอธิปไตยย่อมาจากปวงชนชาวไทย" ในรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ในทรรศนะของอาจารย์เสริฐที่เขียนไว้ในหลักไท ก็ว่าคณะราษฎรเป็นเผด็จการนับตั้งแต่บัดนั้น คือว่าเป็นเผด็จการเพราะเปลี่ยนถ้อยคำในรัฐธรรมนูญนั้นเอง ถ้าไม่เปลี่ยนถ้อยคำดังกล่าวประเทศไทยก็คงจะเป็นประชาธิปไตยสืบมาจนถึงทุกวันนี้ แต่ที่ปัจจุบันประเทศไทยยังอยู่ในระบอบเผด็จการนั้น ก็เพราะคณะราษฎรได้เปลี่ยนถ้อยคำดังกล่าวในรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญต่อ ๆ มาทุกฉบับก็ลอกแบบถ้อยคำนั้นสืบต่อ ๆ มา จึงทำให้สืบระบอบเผด็จการมาจนถึงบัดนี้

ในประเด็นนี้ผมก็ไม่จำเป็นจะโต้แย้งอาจารย์เสริฐ เพราะอาจารย์เสริฐได้โต้แย้งอาจารย์เสริฐเองไว้เรียบร้อยแล้ว ผมเพียงไปคัดลอกมาทำให้ปรากฏในที่นี้เท่านั้น

ในหนังสือ "ลัทธิประชาธิปไตย" ฉบับที่ผมอ้างถึงดังกล่าวแล้ว อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้ในหน้า ๙๕ มีข้อความว่าดังนี้

"ผู้อ่านท่านหนึ่งซึ่งมีความคุ้นเคยกับผู้เขียน ได้มาสนทนากับผู้เขียน เขาอ้างถึงข้อเขียนตอนหนึ่ง ในฉบับที่ ๑๙ ที่กล่าวว่า "เมื่อพระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านทำให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตย บ้านเมืองก็เป็นประชาธิปไตย แต่พอหลวงพิบูลฯ ครองอำนาจ ท่านทำให้บ้านเมืองเป็นเผด็จการ บ้านเมืองก็เป็นเผด็จการ ทั้ง ๆ ที่รัฐธรรมนูญสมัยพระยาพหลฯ และสมัยหลวงพิบูลฯ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน..." (รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕)

ครั้นแล้วอาจารย์เสริฐก็ได้ให้คำตอบไว้ในหนังสือที่ผมอ้าง

ถึงแล้วหน้า ๑๑๗-๑๒๐ ว่าทำไมในสมัยพระยาพหลฯ เป็นนายกฯ จึงเป็นประชาธิปไตย ในสมัยหลวงพิบูลฯ เป็นนายกฯ จึงเป็นเผด็จการ ทั้งๆ ที่ใช้รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ฉบับเดียวกัน อาจารย์เสริฐได้ตอบไว้มีความโดยละเอียดดังนี้

"ระบอบการปกครองของประเทศไทย ได้เปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตย เมื่อเช้าตรู่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญฉบับแรก คือธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ซึ่งประกาศใช้ในระบอบนั้น และสะท้อนลักษณะของระบอบนั้น จึงเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นได้สะท้อนลักษณะของระบอบออกมาเป็นเนื้อหาของรัฐธรรมนูญได้ตรงค่อนข้างมาก ฉะนั้นแม้เพียงดูจากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญก็เห็นได้ว่าเป็นประชาธิปไตย เช่น มาตรา ๑ ซึ่งบัญญัติว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย" ซึ่งตรงกับข้อเท็จจริงค่อนข้างมากในขณะนั้น

"แต่ต่อมาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่บนพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ลดระดับลงจากเดิมเล็กน้อย เพราะคณะราษฎรมิได้สร้างความมั่นคงให้แก่ระบอบประชาธิปไตยอันเยาว์วัยนั้นเท่าที่ควร อธิปไตยค่อยๆ เปลี่ยนมือจากเป็นของปวงชนมาเป็นของคณะบุคคลทีละเล็กทีละน้อย และประกอบกับความตั้งใจ (โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว) ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ที่จะให้คณะราษฎรเป็นเจ้าของอธิปไตยเสียเอง จึงได้เลิกใช้คำว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย" ที่เคยใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกมาใช้คำว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม" (ต่อมาเปลี่ยนสยามเป็นไทย) ในมาตรา ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ แทน ซึ่งเมื่อเอารัฐธรรมนูญ ๒ ฉบับนี้มาเทียบ

กันจะเห็นได้ว่าเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ ลดความเป็นประชาธิปไตยลงจากฉบับแรก โดยเฉพาะในการเปลี่ยนคำว่า "เป็นของ" มาเป็นคำว่า "มาจาก" แต่เนื่องจากลักษณะของระบอบในขณะที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น โดยพื้นฐานยังคงเดิม ฉะนั้นแม้ว่าจะเปลี่ยนเนื้อหารัฐธรรมนูญไปบ้าง แต่ลักษณะของรัฐธรรมนูญก็ยังคงเดิม คือเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

"อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะเปลี่ยนเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ ไปจากฉบับแรก ซึ่งทำให้เกิดความเคลือบคลุมในปัญหาอำนาจอธิปไตย แต่เมื่อกล่าวโดยส่วนรวมแล้ว เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็ยังมีความเป็นประชาธิปไตยพอสมควร ซึ่งในขณะที่ระบอบยังเป็นประชาธิปไตยอยู่ ก็ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเพื่อคุ้มครองรักษาระบอบประชาธิปไตยได้ดี แต่ถ้าระบอบเปลี่ยนเป็นเผด็จการ ก็ใช้รัฐธรรมนูญนั้นเป็นเครื่องมือหลอกประชาชนว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยได้ดีเช่นกัน

"นี่คือคำตอบที่ว่า ระบอบสมัยรัฐบาลพระยาพหลฯ เป็นระบอบประชาธิปไตย ระบอบสมัยหลวงพิบูลฯ เป็นระบอบเผด็จการ แต่ทำไมจึงใช้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน ซึ่งกล่าวอย่างหนึ่งได้ว่า ทั้ง ๒ รัฐบาลคนละระบอบ ใช้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน (รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕) แต่รัฐบาลพระยาพหลฯ ใช้จริงๆ รัฐบาลหลวง-พิบูลฯ ใช้หลอกๆ"

จากบทความของอาจารย์เสริฐ ดังกล่าวนี้ ซึ่งเขียนขึ้นระหว่างปี ๒๕๒๐-๒๕๒๑ อันเป็นยุคที่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นการชี้ให้เห็นว่า

(๑) รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนคำว่า อำนาจสูงสุด (อำนาจอธิปไตย) เป็นของ "ราษฎรทั้งหลาย"

(จากธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕) มาเป็นคำว่า "มาจาก" รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็ยังเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

(๒) ดังนั้นรัฐบาลพระยาพหลฯ ซึ่งอยู่ในระบอบประชาธิปไตย และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้จริงๆ จึงเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย ส่วนรัฐบาลหลวงพิบูลฯ อยู่ในระบอบเผด็จการและใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้หลอกๆ (คือไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ) จึงเป็นรัฐบาลเผด็จการ

ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าบทความของอาจารย์เสริฐในหลักไทฉบับที่ผมอ้างถึงแล้วข้างต้น กับบทความของอาจารย์เสริฐ ที่เคยนำลงในตะวันใหม่ที่ผมรวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุดภายใต้ชื่อว่า "ลัทธิประชาธิปไตย" นั้น พูดในเรื่องเดียวกันแท้ๆ แต่โต้แย้งกันเองในข้อเท็จจริง

อาจารย์เสริฐฉบับหลักไทบอกว่า

การเปลี่ยนถ้อยคำของรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่ว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย" อันเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย มาเป็นคำว่า "อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวไทย" อันเป็นหัวใจของระบอบเผด็จการในรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ นั้น

จากเปลี่ยนคำว่า "เป็นของ" มาเป็น "มาจาก" จึงทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น (๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕) เป็นรัฐธรรมนูญเผด็จการ

แต่อาจารย์เสริฐฉบับตะวันใหม่บอกว่า

โดยเฉพาะในการเปลี่ยนคำว่า "เป็นของ" มาเป็นคำว่า "มาจาก" แต่เนื่องจากลักษณะของระบอบในขณะที่ประกาศใช้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

รัฐธรรมนูญฉบับนั้น โดยพื้นฐานยังคงเดิม ฉะนั้นแม้ว่าจะเปลี่ยนเนื้อหารัฐธรรมนูญไปบ้าง แต่ลักษณะของรัฐธรรมนูญก็ยังคงเดิม คือเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

๒. บทความของอาจารย์เสริฐบรรเลงต่อไปว่า

"คณะราษฎรทั้งคณะสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (ฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๗๕) ฝ่ายจอมพล ป. ก็สนับสนุนรัฐธรรมฉบับนี้ ฝ่ายอาจารย์ปรีดีก็สนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญสะท้อนระบอบเผด็จการ ฉะนั้นคณะราษฎรทั้งคณะจึงเป็นพรรคเผด็จการ การสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นเรื่องบังเอิญเท่านั้นเอง กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว คณะราษฎรมิได้มั่นหมายที่จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตย หรือการปกครองประชาธิปไตยแต่อย่างใด คณะราษฎรเพียงแต่จะเปลี่ยนระบอบพระมหากษัตริย์เหนือกฎหมายเป็นระบอบพระมหากษัตริย์ใต้กฎหมายเท่านั้น..."

บทความของอาจารย์เสริฐดังกล่าวนี้มี ๒ ประเด็นสำคัญคือ

"(๑)คณะราษฎรทั้งคณะสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (ฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕)...ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญสะท้อนระบอบเผด็จการ" แล้วอาจารย์เสริฐก็หันเข้าหาความสัมพันธ์ทางเหตุผลสรุปว่า "ฉะนั้นคณะราษฎรทั้งคณะจึงเป็นพรรคเผด็จการ"

(๒) การที่คณะราษฎรสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในช่วงสั้น ๆ ๔-๕ เดือนนั้น "เป็นเรื่องบังเอิญเท่านั้นเอง"

ในประเด็นตามข้อ (๑) ผมได้โต้แย้งอาจารย์เสริฐไว้ในที่หลายแห่งแล้ว รวมทั้งในชำระประวัติศาสตร์ฉบับนี้ด้วย ผมจึงไม่ขอกล่าวซ้ำอีก ส่วนประเด็นในข้อ (๒) ที่ว่าคณะราษฎรสถาปนา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องบังเอิญ ผมก็เคยยกแถลงการณ์ของคณะราษฎรฉบับที่ ๑ ที่ชี้แจงเหตุผลว่าทำไมจึงต้องปฏิวัติหรืออภิวัฒน์ไว้ในที่หลายแห่งแล้วเช่นกัน เพราะอาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ว่าในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการรูปแบบหนึ่ง มาสู่เผด็จการอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เอง **คณะราษฎรไม่เคยพูดว่าจะเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยเลย** ซึ่งผมก็ได้ยกข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์คือแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ ของคณะราษฎรมาโต้แย้งอาจารย์เสริฐว่า คณะราษฎรได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นไว้อย่างชัดเจน ผมได้ยกตอนหนึ่งของแถลงการณ์ฉบับนั้นมา ทำให้ปรากฏแล้วมีความว่าดังนี้

"...เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการทหารและพลเรือนที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังกันตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของกษัตริย์ไว้ได้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนี้ได้ก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลาย ๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่ประสงค์ทำการแย่งชิงราชสมบัติ ฉะนั้นจึงได้ขออัญเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดินจะทำอะไรโดยลำพังมิได้ นอกจากด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความประสงค์นี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตอบ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมาก็จะได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างแบบประชาธิปไตย...”

จากส่วนหนึ่งของแถลงการณ์คณะราษฎรดังกล่าวนี้ ได้ชี้ให้เห็นเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของคณะราษฎรอย่างชัดแจ้งอยู่แล้ว **แต่อาจารย์เสริฐกลับมาเขียนบิดเบือน**ว่าคณะราษฎรเป็นคณะเผด็จการ ที่เป็นประชาธิปไตยอยู่ ๔-๕ เดือนนั้น ก็เป็นเรื่องบังเอิญเท่านั้นเอง

ในประเด็นคณะราษฎรมีเจตนารมณ์เผด็จการหรือประชาธิปไตย และเป็นเรื่องบังเอิญ หรือเจตนาในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ผมจะไม่ขอโต้แย้งกับอาจารย์เสริฐอีกในที่นี้ เพราะถึงอย่างไรอาจารย์เสริฐก็คงจะอาศัยความรู้มากแสดงมายากลในทางภาษาศาสตร์ให้ผู้อ่านงงงวยได้ต่อไปอีกเป็นแน่

แต่ผมจะขอเชิญบทความของอาจารย์เสริฐเองที่เคยลงในนิตยสารตะวันใหม่ และเคยออกอากาศทางวิทยุ “สองศูนย์” ของกองพลที่ ๑ เมื่อหลายปีมาแล้ว มาโต้แย้งบทความอาจารย์เสริฐในนิตยสารหลักไท ฉบับที่ผมกำลังชำระอยู่นี้

บทความของอาจารย์เสริฐในยุคที่จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ออกอากาศทางสถานีวิทยุ “สองศูนย์” กองพลที่ ๑ เมื่อ ๘ ส.ค. ๐๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. และ ๙ ส.ค. ๐๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. มีความตอนหนึ่งชี้ให้เห็นเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของ “คณะราษฎร” และในขณะเดียวกันก็ยก “คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๐๑” ขึ้นไว้ในฐานะ “ปฏิวัติประชาธิปไตย” ดังนี้

“การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมาที่เรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติก็มีอยู่เพียง ๒ ครั้ง คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ทั้งนี้เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๒

ครั้งนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เป็นการยุบเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และ**สถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นแทน** ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ..."

อีกบทความหนึ่งของอาจารย์เสริฐออกอากาศทางสถานีวิทยุ "สองศูนย์" เมื่อ ๑๐ ส.ค. ๐๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. และ ๑๑ ส.ค. ๐๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. มีความบางตอนดังนี้

"เมื่อคราวที่แล้ว **เราได้พูดถึงการสร้างประชาธิปไตยแบบไทยกันมาบ้างพอสมควรแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยที่เรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติจริง ๆ ตามความหมายสากลนั้นมีอยู่เพียง ๒ ครั้งเท่านั้น คือการเปลี่ยน-แปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับการปฏิวัติเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑** เหตุผลก็เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๒ ครั้งนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ คือเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เป็นการยุบเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ **และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตกขึ้นแทน...** การเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ก็คือ การปฏิวัติเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบอบประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตก **มาเป็นประชาธิปไตยแบบไทย...**"

อีกบทความหนึ่งของอาจารย์เสริฐออกอากาศสถานีวิทยุ "สองศูนย์" เมื่อ ๑๕ ส.ค. ๐๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. และ ๑๖ ส.ค. ๐๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. มีความบางตอนดังนี้

"...การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะผู้ก่อการฯ ซึ่งเรียกว่า "คณะราษฎร" (People's party) เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ **โดยที่จุดมุ่งหมายของคณะราษฎรในอันที่จะให้**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประเทศไทยได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ตรงกับพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเป็นไปอย่างราบรื่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ การเปลี่ยนแปลงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางอธิปไตยที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะปฏิวัติสืบต่อจากการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ ๕

"คณะราษฎรมีความมุ่งหมายจะสร้างประชาธิปไตยให้เป็นผลสำเร็จ แต่ต้องประสบความล้มเหลวด้วยสาเหตุสำคัญอย่างน้อย ๒ ประการคือ..."

อีกบทความหนึ่งของอาจารย์เสริฐเขียนลงในนิตยสารตะวันใหม่ ซึ่งอาจารย์เสริฐได้กรุณาให้ผมรวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุดภายใต้ชื่อ "ลัทธิประชาธิปไตย" มีความตอนหนึ่งปรากฏอยู่ในหน้า ๒๘ ดังนี้

"ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่อต้านประชาธิปไตยตรงไปตรงมาซื่อๆ ตรงๆ เช่น คณะพรรค ร.ศ. ๑๓๐ และคณะราษฎร ซึ่งมีความมุ่งหมายจะเปลี่ยนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ต่อต้าน..."

ในหนังสือเล่มเดียวกันหน้า ๖๕ บทความของอาจารย์เสริฐว่าไว้ตอนหนึ่ง ดังนี้

"...อธิปไตยได้โอนจากพระมหากษัตริย์มาสู่คณะราษฎรโดยสมบูรณ์เมื่อ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นระบอบประชาธิปไตย เพราะในขณะนั้นคณะราษฎรสมบูรณ์ด้วย

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ลักษณะแห่งความเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย และเมื่อบังเกิดระบอบประชาธิปไตยได้ ๓ วัน ก็ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก คือธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ครั้นถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ก็ประกาศใช้รัฐธรรมนูญถาวรคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕..."

ในหนังสือเล่มเดียวกันหน้า ๗๒ อาจารย์เสริฐเขียนไว้ตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ประเทศไทยตั้งระบอบประชาธิปไตยขึ้นเมื่อเช้าตรู่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎรทำรัฐประหารที่เป็นปฏิวัติโอนอธิปไตยจากพระมหากษัตริย์มาเป็นของคณะราษฎร ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย นี่คือระบอบประชาธิปไตยได้เกิดขึ้นแล้ว นี่คือ สถาปนาระบอบประชาธิปไตย..."

ยัง ยังมีอีกหลายบทความของอาจารย์เสริฐที่เขียนตรงตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์**ว่าคณะราษฎรมีเจตนารมณ์ที่จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตย และเป็นประชาธิปไตยตลอดมา ๔-๕ ปี** เพิ่งจะมาเปลี่ยนเป็นเผด็จการเมื่อหลวงพิบูล (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑

แต่บทความในหลักไท โดยอาจารย์เสริฐคนเดียวกันกลับเขียนฝ่าฝืนสัจจะว่า**คณะราษฎรอยู่ในระบอบประชาธิปไตยเพียง ๖ เดือน และก็เป็นประชาธิปไตยโดยบังเอิญ เพราะมีเจตนาเป็นเผด็จการ ตั้งแต่วันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕** โน้นแล้ว

๓. อาจารย์เสริฐเขียนบทความออกอากาศทางสถานีวิทยุ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"สองศูนย์" และที่เขียนลงในนิตยสารตะวันใหม่ ดังที่ผมยกมาข้างต้นนั้น เป็นการเขียนตรงต่อสัจจะหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ผมเห็นคุณค่าและเห็นด้วยบทความนั้น จึงขอรับความกรุณาจากอาจารย์เสริฐเป็นผู้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุด แต่แล้ว**เมื่ออาจารย์เสริฐมาเขียนบทความลงในหลักไทในเรื่องเดียวกันกับที่เคยเขียนมาแล้ว ภายหลังที่อาจารย์ปรีดีผู้นำทางความคิดคนสำคัญคนหนึ่งของคณะราษฎร** (ผู้นำที่แท้จริงอย่างเป็นทางการคือ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา) **ได้ถึงแก่อนิจกรรม** เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ **อาจารย์เสริฐก็กลับเขียนตรงกันข้ามกับที่เคยเขียน ๆ มา ซึ่งเป็นการเขียนที่ฝ่าฝืนสัจจะ** ในหลักไทฉบับที่ผมอ้างถึงข้างต้น อาจารย์เสริฐได้เขียนฝ่าฝืนสัจจะที่ท่านเองเคยยอมรับมาแต่ก่อน ดังที่ผมยกมาทำให้ปรากฏข้างต้นแล้ว จึงเท่ากับเป็นการตบหน้าตัวเองอีกครั้งหนึ่ง บทความของอาจารย์เสริฐได้กล่าวต่อไปอีกตอนหนึ่ง ดังนี้

"เมื่อพูดถึงรัฐบาลจอมพล ป. ว่าเป็นรัฐบาลเผด็จการ เราจะต้องเข้าใจว่ารัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอยู่ประมาณ ๖ เดือนเท่านั้น ต่อจากนั้น**รัฐบาลคณะราษฎรทุกชุดเป็นรัฐบาลเผด็จการ** ต่างกันเพียงชนิดระดับและวิธีการเท่านั้นเอง ตัวระบอบ REGIME เป็นระบอบเผด็จการอย่างเดียวกัน **เพราะว่าคณะราษฎรนั้น โดยธาตุแท้เป็นพรรคเผด็จการ** ซึ่งสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นชั่วเวลาสั้นๆ ด้วยการบังเอิญ..."

บทความของอาจารย์เสริฐข้างบนนี้ เป็นการยืนยันว่ารัฐบาลคณะราษฎรทุกรัฐบาลเป็นเผด็จการ (หลัง ๖ เดือน จาก ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕) คือหมายความว่านับแต่ใช้รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ รวมทั้งรัฐบาลพระยาพหลฯ ด้วย (๒๑ มิถุนายน

๒๔๗๕-๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑) เป็นเผด็จการทั้งนั้น เพราะ "ตัวระบอบ (REGIME) เป็นระบอบเผด็จการอย่างเดียวกัน"

แต่อาจารย์เสริฐ ได้เขียนไว้ในบทความที่ลงในนิตยสารตะวันใหม่ ที่ผมอ้างมาแล้วข้างต้นกลับคัดค้านความเห็นของอาจารย์เสริฐในหลักไท โดยยกย่องรัฐบาลพระยาพหลฯ ว่าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย **"ระบอบสมัยรัฐบาลพระยาพหลฯ เป็นระบอบประชาธิปไตย"** แต่รัฐบาลหลวงพิบูลฯ เป็นรัฐบาลเผด็จการ เพราะ **"ระบอบสมัยหลวงพิบูลฯ เป็นระบอบเผด็จการ"**

เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าทั้งรัฐบาลพระยาพหลฯ และรัฐบาลหลวงพิบูลฯ จะใช้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน คือฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม๒๔๗๕ แต่ใช้"ระบอบ" (REGIME) ปกครองคนละระบอบ คือรัฐบาลพระยาพหลฯ ใช้ "ระบอบประชาธิปไตย" แต่รัฐบาลหลวงพิบูลฯ ใช้ "ระบอบเผด็จการ"

ก็ในเมื่ออาจารย์เสริฐ**เขียนกลับไปกลับมาอย่างคนเมาเช่นนี้** จะให้เข้าใจว่าอย่างไร? โดยที่อาจารย์เสริฐเป็นที่เคารพนับถือและเชื่อถือของคนจำนวนหนึ่ง เมื่ออาจารย์เสริฐมาพูดให้สับสนเช่นนี้ ผมจึงถือว่า**เป็นการประกอบอาชญากรรมทางปัญญา** เพราะจะทำให้คนที่เชื่อถืออาจารย์เสริฐพลอยมีความรู้ (ปัญญา) ที่เป็นโทษ (อาชญา) เพราะรู้ผิดๆ ตามไปด้วย

อาจารย์เสริฐ ได้เขียนยกย่องคณะราษฎรไว้ในนิตยสารตะวันใหม่ว่า **"มีความมุ่งหมายจะเปลี่ยนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย"** นี่ก็เท่ากับยอมรับว่าคณะราษฎรมีธาตุแท้เป็นพรรคประชาธิปไตย แล้วอาจารย์เสริฐได้เขียนยืนยันความเป็นพรรคประชาธิปไตยของคณะราษฎรไว้ในตะวันใหม่ ที่ผมรวบรวมพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุดดังกล่าวแล้วข้างต้น

ในหน้า ๑๖๗-๑๖๘ อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้ดังนี้

"การเลือกตั้งในประเทศไทยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ใหม่ๆ เมื่อในชนบทยังไม่ใคร่มีถนนหนทาง บางจังหวัดมีรถยนต์เพียง ๒-๓ คัน ป่าไม้เป็นดงดิบ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเดินป่ากันเป็นวันๆ ผู้เลือกตั้งส่วนใหญ่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ เรื่องรัฐธรรมนูญนั้น ชาวบ้านพูดกันว่าคือพระยาพหลฯ ขึ้นนั่งแท่น แต่การเลือกตั้ง ๒-๓ ครั้งในระยะนี้เป็นการเลือกตั้งที่ดีที่สุด อำนาจและอิทธิพลทำอะไรไม่ได้ พวกเจ้าบุญทุ่มจะผูกคอตายกันเสียให้ได้ ชาวบ้านแม้ในป่าเขาลำเนาไพร ใช้ความคิดพิจารณาผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างอิสระและลงบัตรกันอย่างเสรี ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความรู้ชั้นประถมก็พอแล้ว และไม่ต้องสังกัดพรรคสังกัดกลุ่มอะไรทั้งนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้ถูกจำกัดเสรีภาพเหมือนอย่างสมัยนี้ แต่ผลของการเลือกตั้งส่วนมากที่สุด ก็ได้คนดีที่สุดของบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งก็รู้กันอยู่แล้วว่า ส.ส.สมัยนั้น และสภาผู้แทนราษฎรสมัยนั้น มีคุณค่าและเกียรติภูมิสูงส่งเพียงไร..."

การเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ถูกจำกัดเสรีภาพและผู้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งใช้ความคิดพิจารณาผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างอิสระและลงบัตรกันอย่างเสรี โดยปราศจากอำนาจและอิทธิพล เช่นที่อาจารย์เสริฐพรรณนามานี้ จะมีได้ก็แต่การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น และการเลือกตั้งที่มีบรรยากาศเช่นนี้ อาจารย์เสริฐบอกว่ามีภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ใหม่ๆ ๒-๓ ครั้ง

จากบันทึกหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกระทรวงมหาดไทยบันทึกไว้ว่า การเลือกตั้งครั้งแรกมีขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ได้ผู้แทนราษฎร ๗๘ คน ผู้มีสิทธิ์

เลือกตั้ง ๔,๒๗๘,๒๓๑ คน มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ๑,๗๗๓,๕๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๕ จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิ์มากที่สุดคือจังหวัดเพชรบุรี คิดถัวเฉลี่ยร้อยละ ๗๘.๘๒ จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งน้อยที่สุดคือจังหวัดแม่ฮ่องสอน คิดถัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๗๑ (การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้ง ๒ ชั้น คือเลือกตั้งผู้แทนตำบลก่อน แล้วให้ผู้แทนตำบลเลือกผู้แทนราษฎรอีกทีหนึ่ง โดยถือจำนวนราษฎรแสนคนต่อผู้แทนราษฎรหนึ่งคน และเป็นการเลือกตั้งรวมเขตทั้งจังหวัด)

การเลือกตั้งครั้งที่สองมีขึ้น เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ ได้ผู้แทน ๙๑ คน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ๖,๑๒๓,๒๓๙ คน ผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ๒,๔๖๒,๕๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๒ จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิ์มากที่สุดคือจังหวัดนครนายก คิดถัวเฉลี่ยร้อยละ ๘๐.๕๐ และจังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิ์น้อยที่สุดคือจังหวัดแม่ฮ่องสอน คิดถัวเฉลี่ยร้อยละ ๒๒.๒๔ (การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทางตรง คือราษฎรเลือกผู้รับสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรโดยตรง และเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขต แต่ละเขตเลือกผู้แทนได้หนึ่งคน ถือจำนวนราษฎรสองแสนคนต่อผู้แทนราษฎรหนึ่งคน)

การเลือกตั้งทั้ง ๒ ครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งในสมัยที่พระยา-พหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

อาจารย์เสริฐเคยเขียนไว้ว่า "มีแต่การเลือกตั้งภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น การเลือกตั้งจึงจะเป็นประชาธิปไตย"

ก็แหละ ในเมื่ออาจารย์เสริฐยกย่องการเลือกตั้งภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ใหม่ๆ ๒-๓ ครั้ง ก็คือการเลือกตั้งในปี ๒๔๗๖ กับ ๒๔๘๐ **ว่าเป็นประชาธิปไตย ก็แสดงว่ารัฐบาลคณะราษฎร**

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ชุดพระยาพหลฯ เป็นประชาธิปไตย

แต่บทความของอาจารย์เสริฐในหลักไทฉบับที่ผมอ้างถึงข้างต้น กลับกล่าวว่า **"รัฐบาลคณะราษฎรทุกชุดเป็นรัฐบาลเผด็จการ...**เพราะว่าคณะราษฎรนั้น โดยธาตุแท้เป็นพรรคเผด็จการ"

ความที่อาจารย์เสริฐมุ่งบดขยี้อาจารย์ปรีดีและคณะราษฎร โดยอาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีและคณะราษฎรเป็นอุปสรรคความสำเร็จของการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทย จึงทำให้บทความของอาจารย์เสริฐห่างเหินสัจจะหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร เพราะอาจารย์เสริฐ ตั้งสมมติฐานขึ้นมาตามอำเภอใจ แล้วสร้างความสัมพันธ์ทางเหตุผลมาสนับสนุนสมมติฐานนั้น **จึงทำให้อาจารย์เสริฐสับสนและขัดแย้งในตัวเองด้วยโมหจริต** บางครั้งอาจารย์เสริฐเชิดชูเผด็จการว่าเป็นประชาธิปไตย และในทางกลับกันบางครั้งอาจารย์เสริฐกลับบดขยี้ฝ่ายประชาธิปไตย โดยกล่าวหาว่าเป็นเผด็จการ

อย่างเช่นในบทความของอาจารย์เสริฐที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุ "สองศูนย์" ของกองพล ๑ เมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๐๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. และ ๙ สิงหาคม ๒๕๐๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. มีความตอนหนึ่ง**เชิดชูการปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๐๑ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์** ดังนี้

"การปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ **เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบอบประชาธิปไตยที่ใช้อยู่เดิม** (จอมพลสฤษดิ์ฯ ทำการปฏิวัติในสมัยที่จอมพลถนอมฯ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงหมายความว่ารัฐบาลถนอมก็เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว เพราะอาจารย์เสริฐใช้ประโยคว่า "เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบอบประชาธิปไตยที่ใช้อยู่เดิม"-ผู้เขียน) **มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่ง**

กล่าวคือเป็นการยกเลิกประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตก และสถาปนาประชาธิปไตยแบบไทย ประชาธิปไตยของไทยขึ้นแทน ถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนภายในระบอบประชาธิปไตย และมิใช่เปลี่ยนจากระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบอื่นก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตกมาเป็นประชาธิปไตยแบบไทยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ การเปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ จึงเป็นการปฏิวัติ"

"การปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม มีลักษณะอย่างเดียวกับการยึดอำนาจของนายพลเดอโกลในฝรั่งเศส การยึดอำนาจของนายพลเนวินในพม่า และการเปลี่ยนแปลงในประเทศอื่นๆ อีกหลายแห่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบหนึ่ง ไปเป็นประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่ง..."

แต่อาจารย์เสริฐพูดในเรื่องเดียวกันนี้ คือพูดเรื่องปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ของจอมพลสฤษดิ์ฯ ภายหลังที่สฤษดิ์ล้มหายตายจากไปแล้ว และภายหลังที่ถนอม-ประภาสตกจากอำนาจไปแล้ว ซึ่งท่านเขียนเป็นบทความลงในนิตยสารตะวันใหม่ แล้วผมรวบรวมพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุดชื่อ "ลัทธิประชาธิปไตย" ไปในทางตรงกันข้ามกับที่ท่านเขียนบทความออกอากาศที่ผมยกมาข้างต้น ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งในหน้า ๙๙-๑๐๐ ว่าดังนี้

"จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ **เปลี่ยนระบอบเผด็จการรัฐสภามาเป็นระบอบเผด็จการทหาร** โดยตนเองยึดกุมอธิปไตยแต่ผู้เดียว **จึงเรียกได้ว่าเป็นระบอบเผด็จการโดยคนคนเดียว** (ทีแรกจอมพลสฤษดิ์ มีแผนที่จะทำการปฏิวัติ จึงตั้งชื่อว่า "คณะปฏิวัติ" แต่พอทำเข้าจริงไม่เป็นการปฏิวัติ)"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"เมื่อจอมพลสฤษดิ์กุมอธิปไตยไว้ในกำมือแล้ว ก็จัดโครง-สร้างและกลไกของระบอบเผด็จการใหม่ๆ ขึ้นหลายอย่าง เพื่อทำให้ระบอบเผด็จการมีความเข้มแข็ง และเมื่อพิจารณาเห็นว่า ได้จัดโครงสร้างและกลไกต่างๆ เป็นที่พอใจ โดยใช้เวลา ๓ เดือนกว่าแล้วก็ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ **สะท้อนระบอบเผด็จการในขณะนั้นได้ดี จึงนับเป็นตัวอย่างของรัฐธรรมนูญเผด็จการ...**"

นี่คือบทความของอาจารย์เสริฐ**ที่เขียนบิดไปบิดมา** หรือท่านจะแก้ว่าการเขียนเชิดชูปฏิวัติ ๒๐ ตุลา ๐๑ ครั้งแรก เป็นการจำยอมเข้ากับโจร เพราะโจรปล้นบ้านไม่มีทางสู้ และการเขียนเหยียบย่ำปฏิวัติ ๒๐ ตุลา ๐๑ ครั้งหลังเป็นการฆ่าโจรเพราะได้โอกาสอันเป็นยุทธศาสตร์ของท่าน ตามที่ท่านยกตัวอย่างนักยุทธศาสตร์ที่ท่านสร้างขึ้นมาเพื่อเหยียบย่ำอาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้นำหน้าโง่ในหลักไทฉบับที่ ๙๓ ก็ตามใจท่าน

แต่อย่างไรก็ดีในเมื่อจอมพลสฤษดิ์เน่าไปเพราะโกงชาติ และถูกจอมพลถนอมฯ ใช้มาตรา ๑๗ สั่งยึดทรัพย์นั้น อาจารย์เสริฐซึ่งสนับสนุนจอมพลถนอมฯ ต่อมาได้เขียนบทความออกอากาศปกป้องคณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลา ๐๑ ที่มีจอมพลถนอมฯ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติสืบแทนจอมพลสฤษดิ์ฯ บทความของอาจารย์เสริฐที่ว่านี้ออกอากาศเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๐๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. และ ๙ สิงหาคม ๒๕๐๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. มีความตอนหนึ่งดังนี้

"เมื่อกล่าวถึงการปฏิวัติ ๒๐ ตุลา มีข้อควรที่จะกล่าวถึงอีกอย่างหนึ่ง คือ บางคนมีเจตนาร้ายมักจะยกเอาสาเหตุตาม ม. ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรขึ้นเป็นข้ออ้าง เพื่อ

จะทำลายการปฏิวัติ ๒๐ ตุลา ทำลายร่างรัฐธรรมนูญของคณะปฏิวัติ และทำลายเกียรติภูมิของคณะปฏิวัติ ซึ่งนอกจากเขาเหล่านั้นจะไม่เข้าใจมาตรา ๑๗ แล้ว ยังไม่เข้าใจประชาธิปไตยอีกด้วย การใช้อำนาจตามมาตรา ๑๗ นั้น ทั้งในอดีตก็ดีในปัจจุบันก็ดี ไม่ว่าจะเป็นการใช้ที่ผิดหรือที่ถูกก็ดี ก็เป็นเรื่องของ ม. ๑๗ (ซึ่งถือเอาผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญที่สุด)

"ถ้าจะให้เข้าใจง่ายขึ้น ก็ขอให้ท่านแยกคนและหลักการออกจากกัน แล้วจะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น หลักการนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ได้ตายตามตัวคน หลักการที่ดีเป็นอารยธรรม เป็นสิ่งที่ยั่งยืนถาวร เพราะเป็นไปตามหลักเหตุผล ส่วนคนนั้นตายได้ ชั่วได้ดีได้ ไม่มีอะไรที่แน่นอน ถ้าเรามีหลักการดีแล้ว คนจะดีหรือจะชั่วก็ย่อมมีวันตาย แต่หลักการที่ดีย่อมไม่ตายไปตามตัวคน หลักการที่ดีเปรียบเหมือนมรดกตกทอดที่ทายาทใช้ได้ไม่รู้หมดสิ้น คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลา ก็เปรียบเหมือนตัวหลักการที่ดี เป็นตัวเหตุผลที่จะยั่งยืนตลอดไป...แม้จอมพลสฤษดิ์ จะได้เคยมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ แต่จอมพลสฤษดิ์ก็หาใช่คณะปฏิวัติไม่ จอมพลสฤษดิ์เป็นแต่เพียงบุคคลหนึ่งในคณะปฏิวัติเท่านั้น ถ้าท่านผู้ฟังที่เคารพหยุดคิดด้วยความสุขุม และด้วยความเป็นธรรมสักเล็กน้อยก็จะเห็นได้ว่า แม้จอมพลสฤษดิ์จะเป็นหัวหน้า ก็เป็นเพียงบุคคลหนึ่งซึ่งมีหน้าที่อย่างหนึ่งในคณะปฏิวัติ คณะปฏิวัติไม่ใช่จอมพลสฤษดิ์ และจอมพลสฤษดิ์ก็ไม่ใช่คณะปฏิวัติ ความผิดของจอมพลสฤษดิ์จึงไม่ใช่ความผิดของคณะปฏิวัติ ความผิดของจอมพลสฤษดิ์เป็นความผิดของจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งความเสียหายก็ตกเป็นของจอมพลสฤษดิ์เอง..."

จากบทความออกอากาศของอาจารย์เสริฐดังกล่าว เป็นความพยายามในการอ้างเหตุผลที่จะให้ผู้ฟังเห็นด้วยว่า แม้จอมพล

สฤษดิ์จะเน่าไปเพราะโกงชาติ แต่ "คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลา ๐๑" ที่จอมพลถนอมเป็นหัวหน้าสืบแทนต่อมา ยังดีอยู่ เพราะคณะปฏิวัติไม่ใช่จอมพลสฤษดิ์ และจอมพลสฤษดิ์ไม่ใช่คณะปฏิวัติ เป็นการแยกหลักการกับบุคคลหรือบุคคลกับคณะให้เห็นว่าไม่ใช่สิ่งเดียวกัน นี่คือบทความของอาจารย์เสริฐที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุสองศูนย์ เพื่อปกป้องจอมพลถนอมและคณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๐๑ เพราะว่าในช่วงนั้นอาจารย์เสริฐให้ความสนับสนุนจอมพลถนอมอยู่ **แต่พอถึงบทที่อาจารย์เสริฐจะสับ คณะปฏิวัติ และจอมพลสฤษดิ์** อาจารย์เสริฐก็เขียนบทความตีเข้าให้ว่า

"จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๐๑ เปลี่ยนระบอบเผด็จการรัฐสภาเป็นระบอบเผด็จการทหาร โดยตนเองยึดกุมอธิปไตยแต่ผู้เดียว จึงเรียกได้ว่าเป็นระบอบเผด็จการโดยคนคนเดียว"

ในตอนที่เชียร์สฤษดิ์ อาจารย์เสริฐยกย่องสฤษดิ์เสมอด้วยจอมพลเดอโกลของฝรั่งเศส และว่า **"คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๐๑" เปลี่ยนแปลงจากระบอบประชาธิปไตยที่ใช้อยู่เดิมมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่ง** แต่พอถึงบทที่จะขยี้ อาจารย์เสริฐกลับเขียนว่า **"จอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๐๑ เปลี่ยนระบอบเผด็จการรัฐสภามาเป็นระบอบเผด็จการทหาร"**

ในบทความออกอากาศอาจารย์เสริฐบอกว่า **รัฐบาลถนอมเป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตก**

ในบทความลงตะวันใหม่ อาจารย์เสริฐบอกว่า **รัฐบาลถนอมเป็นเผด็จการทางรัฐสภา**

ในบทความออกอากาศอาจารย์เสริฐบอกว่า คณะปฏิวัติ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

๒๐ ตุลาคม ๐๑ **เปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยแบบหนึ่งมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่ง**

ในบทความลงตะวันใหม่อาจารย์เสริฐบอกว่า คณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๐๑ **เปลี่ยนระบอบเผด็จการรัฐสภามาเป็นระบอบเผด็จการทหาร**

แล้วอย่างนี้จะให้เข้าใจว่าอย่างไร **เรื่องเดียวกันในสถานการณ์และเหตุการณ์เดียวกัน แต่อาจารย์เสริฐพูดให้เป็นประชาธิปไตยก็ได้ ให้เป็นเผด็จการก็ได้** ก็ดังที่อาจารย์เสริฐเคยพูดเคยเขียนว่ารัฐบาลคณะราษฎรอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ๔-๕ ปี ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่มาวันนี้ ในวันที่อาจารย์เสริฐบดขยี้อาจารย์ปรีดีและคณะราษฎร อาจารย์เสริฐกลับเขียนว่ารัฐบาลคณะราษฎรเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอยู่ประมาณ ๖ เดือน ต่อจากนั้นรัฐบาลคณะราษฎรทุกชุดเป็นรัฐบาลเผด็จการ (ซึ่งรวมทั้งรัฐบาลชุดพระยาพหลฯ ด้วย)

ดังนั้นจึงไม่แปลกที่อาจารย์เสริฐเคยเขียนบทความออกอากาศทางสถานีวิทยุสองศูนย์ของกองพล ๑ ยกย่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ของคณะราษฎรว่าเป็นการปฏิวัติ เป็นการยุบเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตกขึ้นแทน อาจารย์เสริฐยังได้ชี้ให้เห็นจุดมุ่งหมายของคณะราษฎรไว้ในบทความของท่านว่า

"การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะผู้ก่อการฯ ซึ่งเรียกว่า คณะราษฎร People's Party เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยที่จุดมุ่งหมายของคณะราษฎรในอันที่จะให้ประเทศไทยได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น..."

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

แต่มาวันนี้ ในวันที่อาจารย์เสริฐต้องการบดขยี้อาจารย์ปรีดีและคณะราษฎร โดยที่ท่านอ้างว่าเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการปฏิวัติประชาธิปไตย อาจารย์เสริฐก็กลับเขียนลบล้างบทความที่ออกอากาศดังกล่าวข้างต้นนั้นว่า

"คณะราษฎรนั้นโดยธาตุแท้เป็นพรรคเผด็จการ..."

วันหนึ่งอาจารย์เสริฐบอกว่าคณะราษฎรมีจุดมุ่งหมายสร้างระบอบประชาธิปไตย

แต่มาวันนี้อาจารย์เสริฐบอกว่าคณะราษฎรโดยธาตุแท้เป็นพรรคเผด็จการ

เมื่ออาจารย์เสริฐไม่อยู่กับร่องกับรอยเหมือนคนสับปลับเช่นนี้ ความถูกต้องของอาจารย์เสริฐอยู่ที่ไหนล่ะครับ ก็ขอให้ท่านผู้อ่านซึ่งมีวิจารณญาณตรวจสอบความผิดถูกได้พิจารณาเอาเองก็แล้วกัน

๔. อาจารย์เสริฐเขียนประณามอาจารย์ปรีดีว่าเป็นเผด็จการโดยระบุว่า "เท่าที่ผมสัมพันธ์กับอาจารย์ปรีดีเห็นว่าอาจารย์ปรีดีเป็นนักเผด็จการ..."

ก็เป็นเรื่องที่อาจารย์เสริฐพูดเอาเองตามอำเภอใจด้วยโมหจริต ก็เช่นเดียวกับที่**ท่านพูดให้สฤษดิ์ฯ ถนอมฯ เป็นประชาธิปไตยก็พูดได้** พูดให้เป็นเผด็จการท่านก็พูดได้ ดังนั้นจึงไม่แปลกประหลาดอะไรที่อาจารย์เสริฐจะพูดว่าอาจารย์ปรีดีเป็นเผด็จการไม่ได้ ท่านพูดได้และจำเป็นจะต้องพูด เพราะตั้งใจจะบดขยี้อาจารย์ปรีดีให้เสื่อมจากความศรัทธาของประชาชน โดยเฉพาะปัญญาชนรุ่นใหม่ โดยที่ท่านอ้างว่าอาจารย์ปรีดีเป็นอุปสรรคต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย เพราะแนวทางอาจารย์ปรีดี

เป็นแนวทางรักษาระบอบเผด็จการ นี่เป็นข้ออ้างของอาจารย์เสริฐในการบดขยี้อาจารย์ปรีดี

แต่เพื่อความเป็นธรรมแก่ท่านผู้ถูกกล่าวหาคืออาจารย์ปรีดีที่ไม่มีโอกาสจะลุกขึ้นมาโต้แย้งอาจารย์เสริฐได้แล้ว และผมเองก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะสำแดงทรรศนะโต้แย้งอาจารย์เสริฐแทนอาจารย์ปรีดีได้ **ผมจะทำได้อย่างมากก็เพียงนำทรรศนะของอาจารย์ปรีดีที่แสดงไว้เป็นหลักฐาน** และ**ผลงานของอาจารย์ปรีดีที่ปรากฏเป็นรูปธรรม** มาเสนอให้ท่านผู้อ่านพิจารณาว่าเป็นประชาธิปไตยหรือเป็นเผด็จการ ดังนี้

เป็นที่รู้กันว่า อาจารย์ปรีดีเป็นผู้เขียนแถลงการณ์ของคณะราษฎรในวันยึดอำนาจ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ตอนหนึ่งแถลงการณ์กล่าวว่า

"...ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่เป็นของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศมีอิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่ชุบมือเปิบและกวาดทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำนาบนหลังคน...การเหล่านี้ย่อมชั่วร้าย...คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนี้ได้ ก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลายๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว...คณะราษฎรได้แจ้งความประสงค์นี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตอบ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมา ก็จะได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ **และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างแบบประชาธิปไตย**...ตามวิธีนี้ราษฎรพึงหวังเถิดว่าราษฎรจะได้รับ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ความบำรุงอย่างดีที่สุด...ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมบริบูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย ทุกคนจะมีงานทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิ์เสมอภาคกันและมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่เป็นข้า เป็นทาส ของพวกเจ้าหมดสมัยที่เจ้าทำนาบนหลังราษฎร สิ่งที่ทุกคนปรารถนาคือความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า "ศรีอาริยะ" นั้น ก็จะพึงบังเกิดแก่ราษฎรถ้วนหน้า"

นี่คือข้อความบางส่วนของแถลงการณ์ฉบับนั้น ซึ่งมีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

ก. ประเทศนี้เป็นของราษฎรทั้งหลาย

ข. จึงต้องปกครองโดยราษฎร (โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลายๆ ความคิด)

ค. เพื่อความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ (ศรีอาริยะ) ของราษฎร

จากเนื้อหาแถลงการณ์ของคณะราษฎรดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นเนื้อหาเดียวกับคำนิยามประชาธิปไตยของประธานาธิบดีลินคอล์น ที่ว่า ประชาธิปไตย คือการปกครองของราษฎรโดยราษฎรและเพื่อราษฎร นั้นเอง

หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง แถลงการณ์ของคณะราษฎรฉบับนี้ เป็นการเชิดชูหลักการของระบอบประชาธิปไตย คืออำนาจอธิปไตยของปวงชนและเสรีภาพของบุคคล

ดังกล่าวนี้คือจิตใจและเจตนารมณ์ของอาจารย์ปรีดีที่แสดงออกในนามของ "คณะราษฎร" จิตใจและเจตนารมณ์เช่นนี้แหละที่อาจารย์เสริฐหาว่า "เป็นนักเผด็จการ" คำกล่าวหาของอาจารย์เสริฐจึงฝ่าฝืนสัจจะโดยแท้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ในขณะที่อาจารย์ปรีดีเป็นอาจารย์สอนกฎหมายที่โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ อาจารย์ปรีดีเป็นผู้สอนวิชากฎหมายปกครอง โดยท่านเป็นผู้ริเริ่มสอนวิชานี้ขึ้น วิชากฎหมายปกครองของอาจารย์ปรีดีเนื้อแท้ก็คือวิชาการเมืองประชาธิปไตยนั้นเอง คือท่านสอนการเมืองประชาธิปไตยในขณะที่ระบอบปกครองยังเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และต่อมาส่วนหนึ่งของลูกศิษย์โรงเรียนกฎหมายนั้นเองที่ได้เข้าร่วมกับท่านในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ดังที่ศาสตราจารย์ ดร.เดือน บุนนาค ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสฯ" มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ในส่วนงานเป็นครูบาอาจารย์นั้น ท่านปรีดีเป็นอาจารย์ผู้สอนที่โรงเรียนกฎหมาย เคยสอนหลายวิชา แต่วิชาหนึ่งซึ่งไม่ใช่วิชากฎหมายแท้ ได้สร้างชื่อเสียงให้กับท่านมาก คือวิชากฎหมายปกครอง ในข้อความตอนต้นในคำอธิบายวิชานี้ ท่านปรีดีได้พูดถึงธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งในเวลานี้เรียกว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ ท่านได้อธิบายเรื่องเสรีภาพต่างๆ ที่เขียนและพูดในสมัยนี้ แต่ในครั้งนั้นท่านปรีดีเรียกว่า "ความเป็นอิสระ" ท่านได้อธิบายถึงเรื่องการปกครองของเมืองไทยสมัย เวียง วัง คลัง นา เปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ การแบ่งเขตปกครอง การจัดการปกครองเป็นกระทรวง แล้วไปเติมเรื่องหน้าที่ของรัฐในทางเศรษฐกิจ ซึ่งท่านปรีดีเรียกในขณะนั้นว่า "การงานซึ่งฝ่ายปกครองกระทำ เพื่อส่งเสริมบำรุงฐานะและความเป็นอยู่ ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร" ท่านปรีดีแบ่งชนิดแห่งการงาน ซึ่งฝ่ายปกครองต้องกระทำนี้ ออกเป็นสาขาใหญ่สองประเภท คือ

๑. ในทางเศรษฐกิจ (Economic Politique)

๒. ในทางสมาคมกิจ (Economic sociale) แล้วท่านปรีดีก็พูดเรื่องประดิษฐกรรม ปริวรรตกรรม วิภาคกรรม โภคยกรรม เขียนความสั้น ๆ เพียงไม่ถึง ๕ หน้ากระดาษ ท่านปรีดีจบคำอธิบายกฎหมายปกครองด้วยการคลังของประเทศ เกี่ยวกับงบประมาณ รายได้รายจ่าย การกู้เงิน การชำระหนี้ของรัฐ

ดังนี้, คำอธิบายกฎหมายปกครองของท่านปรีดีจึงกว้างขวาง จูงใจบุคคลผู้อ่านทุกท่านให้หันเข้าเอาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง ราษฎรผู้ถูกปกครองใคร่ได้มีปากเสียงในการปกครองบ้าง ความรู้สึกอยากปกครองตนเองจึงเกิดมีมากขึ้น"

และในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (UNIVERSITY OF MORAL AND POLITICAL SCIENCE) ซึ่งอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ริเริ่ม ก็เป็นการชี้ชัดถึงความเป็นผู้มีจิตใจประชาธิปไตย จึงต้องการให้กุลบุตรชายหญิงได้เรียนรู้การเมืองประชาธิปไตย เพื่อเป็นกำลังในการรับใช้ชาติ ดังคำปราศรัยในรายงานการเปิดมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗ ท่านปรีดีในฐานะผู้ประศาสน์การได้กล่าวรายงานตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ในปัจจุบันนี้ ประเทศสยามมีความประสงค์อันใหญ่ยิ่งที่จะปรับระดับการศึกษาของราษฎร ให้เจริญถึงขนาดเหมาะแก่กาลสมัย ถ้าระดับการศึกษายังไม่เจริญถึงขนาดตราบใด การก้าวหน้าของประเทศก็ยังจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นอีกนาน ยิ่งในสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมหาวิทยาลัย **สำหรับประศาสน์ความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองให้มากที่สุดที่จะเป็นไป** เปิดโอกาสแก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป"

ในคำปราศรัยเปิดมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เสด็จในกรมพระ-นริศรานุวัติวงศ์ ผู้เป็นองค์ประธานทรงกล่าวตอนหนึ่งดังนี้

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้เห็นมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองตั้งขึ้นเป็นปึกแผ่นแน่นหนา รัฐบาลนี้และสภาผู้แทน-ราษฎรมีความคิดเห็นอันถูกต้อง ในการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยนี้ขึ้น ข้าพเจ้าเห็นสอดคล้องต้องด้วยถ้อยคำที่ท่านกล่าวมาว่า ในสมัยที่ประเทศเราปกครองโดยรัฐธรรมนูญเช่นนี้ **เป็นการจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองให้แพร่หลาย** เพื่อประชาชนจะได้รับทราบความเป็นไปในบ้านเมือง ซึ่งทุกคนเป็นเจ้าของ..."

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เป็นอนุสรณ์แห่งความมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตยของอาจารย์ปรีดีโดยแท้ ซึ่งต่อมาภายหลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่นำโดยนักเผด็จการตัวสำคัญ ๆ ที่มีทายาทสืบเชื้อสายมาจนถึงทุกวันนี้ โดยเหยียบย่ำทำลายระบอบประชา-ธิปไตยที่เยาว์วัยอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งทำลายสถาบันที่เผยแพร่ความคิดประชาธิปไตยแห่งนี้ นับแต่เปลี่ยนชื่อของมหาวิทยาลัยแห่งนี้จาก **"มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง"** มาเป็น "มหา-วิทยาลัยธรรมศาสตร์" โดยตัดคำว่า **"วิชา"** และ **"และการเมือง"** ออกทิ้งไปเสีย และยิ่งกว่านั้นยังได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่เปิดกว้างในเสรีภาพในการศึกษาตามระบอบประชาธิปไตย มาเป็นจำกัดเสรีภาพในการศึกษาตามแบบฉบับของระบอบเผด็จการ

แต่ถึงกระนั้นนักเผด็จการทั้งหลาย ก็ไม่สามารถที่จะทำลายวิญญาณประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ลงได้ พวกนักเผด็จการจะทำได้อย่างมากก็เพียงจำกัดเสรีภาพในการศึกษาและเปลี่ยนชื่อ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

มหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่พวกเผด็จการไม่สามารถ และจะไม่สามารถเปลี่ยนวิญญาณประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ให้เป็นอื่นได้ กระทั่งบัดนี้ ถึงแม้จะมีชื่อว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรืออักษรย่อว่า ม.ธ. แต่วิญญาณของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ คงเป็นมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสร์และการเมือง หรือที่มีอักษรย่อว่า ม.ธ.ก. **ดั่งเจตนารมณ์และวิญญาณประชาธิปไตยของผู้ประศาสน์การแห่งมหาวิทยาลัยนี้ คืออาจารย์ปรีดี พนมยงค์**

มีหลักฐานอีกมากมายครับ ที่แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดีเป็นนักประชาธิปไตย ไม่ใช่นักเผด็จการ ดังที่อาจารย์เสริฐกล่าวหา ถ้าผมจะนำหลักฐานดังกล่าวมาทำให้ปรากฏในที่นี้ ก็จะกลายเป็นประวัติของอาจารย์ปรีดีไปเท่านั้น และไม่พอกับหน้ากระดาษอันจำกัด จึงขอให้ท่านที่สนใจใคร่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรเกี่ยวกับอาจารย์ปรีดี โปรดคอยติดตามอ่านได้จากหนังสือของผม ๒ เล่ม ที่มีชื่อว่า **"อนุสรณ์ ปรีดี พนมยงค์"** เล่มหนึ่ง กับอีกเล่มหนึ่งคือ **"ในหลวงอานันท์ฯ กับนายปรีดีฯ และกรณีสวรรคต"**

๕. อาจารย์เสริฐเขียนว่า

"สำหรับจอมพล ป. นั้น ผมเห็นว่าท่านเตรียมเผด็จการมาตั้งแต่เริ่มคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง อย่างน้อยก็ตั้งแต่อยู่ในบ้านกรม ปตอ..."

ถูกแล้ว, จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนักเผด็จการ แต่เราก็ควรจะให้ความเป็นธรรมแก่จอมพล ป. และควรจะเคารพในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์กันบ้าง ไม่ใช่เอาแต่บดขยี้ลูกเดียวด้วยโทสจริต อันเป็นเหตุให้โมหจริตติดตามมา

อย่างที่อาจารย์เสริฐเขียนว่า "ผมเห็นว่าท่านเตรียมเผด็จการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

มาตั้งแต่เริ่มคิดเปลี่ยนการปกครอง" อาจารย์เสริฐเอาหลักฐานอะไรมาวินิจฉัยว่า จอมพล ป. เตรียมเผด็จการมาตั้งแต่ครั้งนั้น ท่านเตรียมอย่างไร ก็ไม่เห็นอาจารย์เสริฐชี้ออกมาให้ปรากฏ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นคนหนึ่งในเจ็ดคนที่ร่วมคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองกันมาที่ปารีส เหตุที่ต้องเปลี่ยนแปลงก็เป็นดังที่ พลโทประยูร ภมรมนตรี ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของอาจารย์เสริฐ และเป็น ๑ ในเจ็ดคนที่ร่วมคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่อยู่ในปารีส ได้เขียนเล่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครองตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ความมุ่งหมายของการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยยึดหลักประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนจะต้องมีสิทธิในการปกครองตนเอง โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นรากฐานปกครองประเทศชาติเยี่ยงอารยประเทศ เป็นรากฐานที่จะสร้างความรุ่งเรืองและความมั่นคง กับทั้งหลักประกันเสรีภาพของประชาชนทั่วกัน ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จะต้องยึดหลักการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนคณะรัฐบาลกันไปตามวาระของการเลือกตั้ง (ไม่ใช่เป็นกันตลอดอายุขัยอย่างสมบูรณาญาสิทธิราชย์)"

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งขณะนั้นมียศทหารเป็นร้อยโท ยังไม่ได้มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวง ชื่อ ร.ท.แปลก ขีตตะสังคะ สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วไปศึกษาต่อที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส ก็เห็นดีเช่นเดียวกับเพื่อนผู้ร่วมคิดอีก ๖ คน

ดังนั้นที่อาจารย์เสริฐอ้างว่า จอมพล ป. ท่านเตรียมเผด็จการมาตั้งแต่เริ่มคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เป็นคำกล่าวที่ฝ่าฝืนสัจจะ เช่นเดียวกับลูกแกะที่ถูกกล่าวหาว่าทำน้ำให้ขุ่นตั้งแต่มันยัง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ไม่เกิด

แล้วจอมพล ป. พิบูลสงคราม มามีความคิดเป็นเผด็จการในตอนไหน?

ในประเด็นนี้ก็เช่นเดียวกับประเด็นอื่นๆ ที่เราจะนั่งฌานคิดเอาเองตามอำเภอใจหาได้ไม่ เพราะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้บ่งบอกไว้แล้ว พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ผู้ได้รับสมญานามว่า "นายพลตงฉิน" และเป็นเพื่อนรักที่สนิทชิดชอบกับจอมพล ป. มากที่สุดคนหนึ่ง ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๔๘๘ ถึงความคิดเป็นเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังนี้

"ตั้งแต่จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรี ไม่เคยปรึกษาหารือถึงเรื่องโครงการหรือแผนการถาวรที่จะจรรโลงประเทศชาติ มีแต่เฉพาะเรื่องเฉพาะราย เช่น โครงการสร้างถนน การเดินนโยบาย จอมพล ป. เน้นหนักไปในทางที่จะรวบอำนาจเด็ดขาดมาอยู่ในกำมือ ทั้งนี้เนื่องจากได้สังเกตการเคลื่อนไหวและพฤติการณ์ เช่น คนที่ร่วมในคณะรัฐมนตรี ผู้ใดจะแสดงความคิดเห็นโต้แย้งข้อเสนอของจอมพล ป. แม้แต่ทำโดยมีเหตุผลและบริสุทธิ์ใจ จอมพล ป. ก็ไม่พอใจ บางคราวถึงกับบังคับให้ลาออกจากตำแหน่งก็มี เป็นอันว่าความคิดความเห็นของจอมพล ป. นั้นใครจะคัดค้านหรือท้วงติงอะไรไม่ได้ เป็นไม่พอใจทันที รวมทั้งตัวข้าฯ ก็โดนเข้าเช่นเดียวกัน แต่ที่คณะรัฐมนตรีทนกันอยู่ได้นั้น เพราะไม่ต้องการให้เกิดความแตกแยกและเกิดศึกกลางเมือง เมื่อผู้ใดโดนจอมพล ป. โกรธ ก็ได้พยายามที่จะช้อมความเข้าใจให้คืนดีกันและก็พออยู่กันไปได้ ส่วนมากมักตกหน้าที่ข้าฯ เป็นผู้ไกล่เกลี่ย จนในที่สุดไม่มีรัฐมนตรีคนใดกล้าทักท้วงความคิดเห็นของจอมพล ป. จนถึงขั้นแตกหัก ในที่ประชุม

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

คณะรัฐมนตรีนั้น ถ้ารัฐมนตรีคนใดคัดค้านก็ดี หรือนิ่งเสียก็ดี จอมพล ป. ก็โกรธ แต่ถ้าใครเห็นชอบด้วยหรือสนับสนุนความคิดเห็นของจอมพล ป. จอมพล ป. ก็พอใจ ตามความสังเกตของข้าฯ เห็นว่าจอมพล ป. มีนิสัยขี้อิจฉาริษยาคน และมีนิสัยขี้ระแวงสงสัย ใครเด่นขึ้นมาแม้จะได้ทำคุณงามความดี จอมพล ป. ก็อิจฉาและหาทางกดต่างๆ เช่น นายปรีดีฯ ทำชื่อเสียงดีในเรื่องทำสนธิสัญญากับต่างประเทศก็ดี ในเรื่องตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฯ และดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปก็ดี จอมพล ป. ก็อิจฉา พลโท มังกร พรหมโยธี ได้รับความยกย่องในเรื่องกองทัพบูรพา จอมพล ป. ก็อิจฉา พ.อ.ช่วง เชวงศักดิ์สงคราม เมื่อครั้งเป็น ร.ม.ต.ว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้รับความนิยมชมชอบจากบรรดาข้าราชการในกระทรวงมหาดไทยเป็นอันมาก จอมพล ป. ก็อิจฉา นอกนั้นในระหว่างรัฐมนตรีด้วยกัน ผู้ใดไปมาหาสู่ติดต่อกันมาก จอมพล ป. ก็ระแวงสงสัยว่าจะคิดไม่ดีกับตัวจอมพล ป.

"ข้าฯ ทราบว่าหลวงวิจิตรวาทการ ได้เคยทำบันทึกเรื่องลัทธินาซีและฟาสซิสม์ว่าดีอย่างไร และพิมพ์เป็นโรเนียวให้จอมพล ป. อ่าน ที่ทราบนี้เพราะได้เห็นจากขุนอุดมสรยุทธ ผู้รักษาเอกสารของจอมพล ป. ในตอนต้นๆ สังเกตว่าจอมพล ป. ยังไม่กระตือรือร้นที่จะดำเนินการตามลัทธิทั้งสองดังกล่าวนั้น แต่ภายหลังที่ได้รับยศเป็นจอมพลแล้ว สังเกตว่าจอมพล ป. ขะมักเขม้นที่จะดำเนินการเผด็จการตามลัทธิทั้งสองนั้น แต่จอมพล ป. ไม่มีกำลังเข้มแข็งหรือแน่วแน่ มักสั่งการกลับไปกลับมาไม่ใคร่อยู่กับร่องกับรอย บางทีเช้าสั่งการอย่างหนึ่ง ครั้นบ่ายก็สั่งกลับไปเสียอีกอย่างหนึ่ง"

จากคำให้การของพล.อ.อดุลฯ ชี้ให้เห็นว่า จอมพล ป.

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

พิบูลสงคราม มิได้มีความคิดเป็นเผด็จการมาก่อน ต่อเมื่อหลวง-วิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นคู่คิดของอาจารย์เสริฐในการก่อตั้งคณะชาติ ได้เป็นผู้ชี้นำให้จอมพล ป. เดินตามลัทธินาซีและฟาสซิสม์ นั่นแหละ จอมพล ป. จึงขะมักเขม้นไปในทางเผด็จการ ประกอบกับการที่มียศทหารเป็นถึงจอมพล จึงทำให้ความคิดเผด็จการเจริญงอกงามยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ดีความคิดเผด็จการและความขี้ระแวงสงสัยของจอมพล ป. นั้น พล.อ.อดุลฯ บอกว่าอาจเป็นเพราะประสาทก็ได้ ซึ่งพล.อ.อดุลฯ ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรสงครามถึงประเด็นนี้เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๘ ว่าดังนี้

"ดังที่ข้าฯ ได้ให้การแต่ตอนต้นว่า จอมพล ป. เป็นคนที่อิจฉาและระแวงว่าคนอื่นจะดีกว่านั้น มีเหตุผลหลายประการดังที่ข้าฯ จะได้ให้การต่อไป กล่าวคือเมื่อจอมพล ป. ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีในเบื้องต้น ตามทางสังเกตและสืบสวนของข้าฯ สังเกตได้ว่าในคณะผู้ก่อการฯ และคณะรัฐมนตรี ข้าราชการและประชาชนทั่วไป รู้สึกเลื่อมใสในนโยบายและการบริหารราชการ แต่ครั้นเมื่อมีกรณีพิพาทอินโดจีนแล้ว หลวงพิบูลสงครามได้รับยศให้เป็นจอมพล ตั้งแต่นั้นมาประมาณอีกสัก ๖ เดือน ตามความสังเกตและความรู้สึกของข้าฯ สังเกตว่า จอมพล ป. ได้ทะนงในความคิดความเห็นความรู้ของตัวเป็นที่ตั้ง ความคิดความเห็นของรัฐมนตรีที่ได้ให้ความคิดเห็นด้วยบริสุทธิ์ใจก็ดี การตักเตือนของบรรดาเพื่อนฝูงที่เห็นว่าการกระทำนั้นไม่ชอบก็ดี จอมพล ป. มักจะไม่ใคร่เอาใจใส่ ถือแต่อารมร์ของตัวเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ก็ด้วยจอมพล ป. คิดทะนงว่า ตัวนั้นเป็นผู้มีความรู้ความคิดดียิ่งกว่าผู้อื่น และนอกจากนี้แล้วอาจเป็นไปได้ด้วยเส้นประสาทของจอมพล ป. อาจพิการด้วยเหตุบางประการ เช่น จากการถูกยิง ถูกวางยาพิษหลายครั้ง จึงเกิด

ความระแวงสงสัยไม่เชื่อถือบุคคลอื่นๆ แม้แต่คนที่เคยอยู่ใกล้ชิดและไว้วางใจกันมา นอกจากนี้แล้ว ตามความสืบสวนและความสังเกตของข้าฯ ก็ยังปรากฏต่อไปว่า จอมพล ป. มักชอบคนประจบสอพลอ แต่ผู้ที่ไปประจบสอพลอนั้นมักเป็นผู้ที่โง่กว่าและมีชื่อเสียงไม่ดี ไม่เป็นที่เคารพของผู้อื่น บุคคลเหล่านี้ถือเอาจอมพล ป. เป็นที่พึ่ง เพราะถ้าปราศจากจอมพล ป. แล้ว ตัวก็จะต้องพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ไป แต่ถ้าบุคคลใดซึ่งเป็นคนหลักแหลมรู้เท่าถึงการณ์ของจอมพล ป. แล้ว จอมพล ป. ก็มักไม่ไว้วางใจ แม้ผู้นั้นจะมีความสามารถเป็นที่นิยมชมชอบของผู้อื่น ก็ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในสายตาและความสังเกตของจอมพล ป. แล้วก็พยายามที่จะกระทำด้วยประการใดๆ ให้ผู้นั้นขาดความนิยมเลื่อมใสลงไป ผู้ที่ประจบสอพลอและเป็นผู้ที่จอมพล ป. ไว้เนื้อเชื่อใจนั้น เท่าที่ข้าฯ สังเกตพบเห็นมี พล.ท.พระวิชัยยุทธเดชาคนี พล.ท.พระประจนปัจนึก หลวงวิจิตรวาทการ หลวงสารานุประพันธ์ หลวงยุทธศาสตร์โกศล เป็นต้น นอกจากดังกล่าวแล้ว ความมักใหญ่ใฝ่สูงของจอมพล ป. ยังมีอีกหลายประการ เช่น เมื่อคราวที่จะพระราชทานยศจากพลตรีเป็นจอมพลนั้น ถ้าดูแต่เพียงเผินๆ แล้ว จอมพล ป. ดูไม่ใยดีในการที่จะรับยศถึงเพียงนี้ แต่ถ้าได้พิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว จอมพล ป. ก็มีความพอใจที่จะได้รับยศจอมพลนี้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าทางกระ-ทรวงกลาโหมคงมิได้ขอยศให้จอมพล ป. เป็นจอมพล พระองค์เจ้า-อาทิตย์ทิพอาภา ซึ่งในขณะนั้นทรงตำแหน่งเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ได้มีรับสั่งให้ข้าฯ ไปเฝ้าแล้วรับสั่งถามข้าฯ ว่าถ้าจะให้ยศพลตรีหลวงพิบูลฯ เป็นจอมพลจะขัดข้องหรือไม่ ข้าฯ ได้ทูลชี้แจงว่า เรื่องนี้แล้วแต่จะทรงเห็นควร ทั้งนี้ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าทางราชการมิได้ขอยศให้ถึงจอมพล แต่คงจะมีอะไรกระตุ้น

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เตือนทางผู้สำเร็จราชการให้จำเป็นต้องพระราชทานยศให้ถึงจอมพล นอกจากนี้แล้ว จอมพล ป. อยากจะยกย่องตัวว่าสูงหรือเด่นกว่าผู้อื่น เช่น เมื่อคราวทางรัฐบาลอังกฤษจะให้ตราจอมพล ป. เท่ากับหลวงประดิษฐ์มนูธรรม แต่จอมพล ป. อยากจะได้ให้สูงกว่า จึงได้ให้นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ไปพูดกับเซอร์โยไซครอสบี้ อัครราชทูตอังกฤษว่า ให้รัฐบาลอังกฤษให้ตราให้สูงกว่าหลวงประดิษฐ์มนูธรรมสักขั้นหนึ่ง แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จนี้ประการหนึ่ง..."

เหตุผลที่สนับสนุนให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเผด็จการตามคำให้การของ พล.อ.อดุลฯ มีอีกมากครับ สรุปว่า จอมพล ป. ไม่ได้เตรียมเป็นเผด็จการมาตั้งแต่คิดเปลี่ยนแปลงการปกครองตามคำกล่าวหาของอาจารย์เสริฐ แต่ความคิดเผด็จการพึ่งจะมาเจริญงอกงามขึ้นภายหลังเมื่อมีอำนาจวาสนา ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว

ดังกล่าวนี้คือข้อเท็จจริง และระหว่าง พล.อ.อดุลฯ หรือหลวงอดุลฯ กับอาจารย์เสริฐ ท่านผู้อ่านจะเชื่อถือใครก็สุดแต่อัธยาศัยของท่าน เพราะท่านที่อ่านชำระประวัติศาสตร์ฯ ย่อมมีวิจารณญาณด้วยกันทั้งนั้น.

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

-๖-

ความจริงบทความของอาจารย์เสริฐในหลักไทฉบับที่ ๙๑ ยังมีที่ฝ่าฝืนสัจจะอีกหลายประเด็น แต่ก็เป็นประเด็นที่ซ้ำซากกับที่อาจารย์เสริฐเขียนลงในหลักไทฉบับก่อนๆ ซึ่งผมก็ได้นำหลักฐานในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาทำให้ปรากฏแล้วว่าอาจารย์เสริฐเขียนฝ่าฝืนสัจจะอย่างไร ถ้าผมจะโต้แย้งอาจารย์เสริฐอีกในประเด็นเหล่านี้ ผมก็จะต้องนำหลักฐานข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาทำให้ปรากฏอีก เพราะผมพูดเอาเองไม่ได้ แต่อาจารย์เสริฐท่านพูดเอาเอง ซึ่งท่านบอกไว้ในหัวคอลัมน์แล้วว่าเป็นประสบการณ์และความคิดเห็น ท่านจึงสามารถที่จะเขียนกลับไปกลับมาในประเด็นเดียวกันได้หลายๆ หน้า เพื่อตอกย้ำเจตนารมณ์ของท่านที่จะบดขยี้อาจารย์ปรีดีและคณะราษฎรให้เป็นผุยผง ก็เชิญอาจารย์ตามสบายเถอะครับ ผมคิดว่าไม่จำเป็นที่ผมจะเที่ยวตามเช็ดตามล้างสิ่งอันเป็นปฏิกูล ที่อาจารย์เสริฐได้สาดไว้เรี่ยราด เพราะหลักฐานข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ ผมได้นำมาทำให้ปรากฏต่อหน้าท่านผู้อ่านแล้ว เป็นการเพียงพอที่จะชำระสิ่งอันเป็นปฏิกูลเหล่านั้น

ดังนั้นผมจึงขอชำระประเด็นใหม่ๆ ในหลักไทฉบับที่ ๙๒ ต่อไป แต่ก็เช่นเดียวกับหลักไทฉบับก่อนๆ นั้นแหละครับ เพราะมี

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประเด็นเก่าๆ ที่อาจารย์เสริฐเขียนฝ่าฝืนสัจจะและนำมาตอกย้ำไว้ในฉบับนี้อีก ซึ่งผมก็จะไม่ขอโต้แย้งซ้ำๆ ซากๆ ในประเด็นเหล่านี้อีก แต่จะโต้แย้งเฉพาะประเด็นใหม่ๆที่ผมพิสูจน์ได้ว่าอาจารย์เสริฐเขียนฝ่าฝืนสัจจะเท่านั้น

๑. อาจารย์เสริฐตั้งตุ๊กตาขึ้นเป็นคำถามตามถนัดว่า "ทำไมคนไทยจึงถูกปลูกฝังให้รำลึกถึงบุญคุณของลอร์ดหลุยส์ฯ กันนักทั้งๆ ที่ลอร์ดหลุยส์เป็นผู้สร้างความย่อยยับให้แก่ไทยเมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ ? ทำไมคนไทยช่วยตัวเองไม่ให้ถูกยึดครองไม่ได้ ? ทำไมต้องให้ลอร์ดหลุยส์ฯ มาช่วย ?"

แล้วอาจารย์เสริฐก็ได้เขียนไปอีกมากมาย อาศัยความรู้มากทางอักษรศาสตร์และวรรณคดี ก็ได้ยกเอาคำกลอนตอนที่เหมาะๆ ขึ้นมาสาธกเป็นนำร่อง เพื่อไปสู่เป้าหมายคือบดขยี้อาจารย์ปรีดีดังที่ท่านสรุปไว้ว่า

"ดังนั้นถ้าจะอาศัยบทพระราชนิพนธ์ในเรื่อง "พระร่วง" เป็นหลักในการตอบคำถามที่ว่า ทำไมคนไทยช่วยตัวเองไม่ให้ถูกยึดครองไม่ได้ ? ทำไมต้องให้ลอร์ดหลุยส์มาช่วย ? ก็จะได้คำตอบว่าเพราะตอนนั้นคนไทยมีผู้นำหน้าโง่..."

แน่นอน, "ผู้นำหน้าโง่" ที่อาจารย์เสริฐหมายถึงนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่ระบุชื่อ ใครๆ ที่อ่านบทความของอาจารย์เสริฐ และที่สนใจติดตามเหตุการณ์บ้านเมือง ก็ย่อมเข้าใจตามที่อาจารย์เสริฐต้องการให้เข้าใจว่าหมายถึงอาจารย์ปรีดี ก็นับว่าเป็นความสำเร็จของอาจารย์เสริฐในการรู้จักสรรหาเรื่องราวและข้อความในวรรณคดีมาเหยียดหยามอาจารย์ปรีดี

เปล่า, ผมไม่ได้หมายความว่าอาจารย์ปรีดีอยู่ในวรรณะ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จัณฑาลที่ใครแตะต้องไม่ได้นะครับ อาจารย์ปรีดีอยู่ในวรรณะสามัญชน อาจารย์เสริฐหรือใครๆ ที่ล่วงละเมิดหิริโอตัปปะก็ย่อมแตะต้องได้และประณามได้เสมอ

แต่ที่นี้ผมอยากจะเรียนให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายได้รับทราบไว้ด้วยว่า ในขณะที่อาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำหน้าโง่ตามที่อาจารย์เสริฐหยามเหยียดนั้น อาจารย์ปรีดีดำรงฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โดยการเสนอของรัฐบาลและด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

ดังนั้นเมื่ออาจารย์ปรีดีซึ่งมีฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หน้าโง่ รัฐบาลที่เสนอให้อาจารย์ปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็หน้าโง่ เพราะเสนอคนหน้าโง่ขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และสภาผู้แทนราษฎรที่มีมติเห็นชอบให้อาจารย์ปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็หน้าโง่ เพราะเห็นชอบให้คนหน้าโง่ขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และในที่สุดราษฎรที่เลือกผู้แทนเข้าสภาฯ ก็หน้าโง่ เพราะเลือกคนหน้าโง่เข้าไปเป็นผู้แทนราษฎร สรุปแล้วก็หน้าโง่กันทั้งประเทศ มีที่หน้าไม่โง่ก็แต่คนที่ชี้ว่าคนอื่นหน้าโง่เท่านั้น คือนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร นี่พูดตามหลักความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือตรรกที่อาจารย์เสริฐชอบใช้อยู่เป็นประจำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ถูกต้อง ก็เช่นเดียวกับบทความของอาจารย์เสริฐที่ฝ่าฝืนสัจจะ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือตรรกเช่นว่านี้แหละ

ทีนี้ก็มาถึงประเด็นเรื่อง ลอร์ดหลุยส์ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดภาคเอเชียอาคเนย์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ และซึ่งได้ยอมรับขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดีเข้าอยู่ในเขตยุทธภูมิต่อต้านญี่ปุ่นร่วมกันตามความเห็นชอบของสัมพันธ-

มิตร และตลอดระยะเวลาของสงครามขบวนการเสรีไทยได้ปฏิบัติการร่วมกันกับกองกำลังบริติชที่ ๕ และกองกำลังที่ ๑๓๖ รวมทั้งกองกำลังอเมริกัน โอ.เอส.เอส.

ดังนั้น นอกจากผู้นำทางฝ่ายอเมริกันจะมีความสัมพันธ์ติดต่อกับอาจารย์ปรีดีในนามของ "รู้ธ" อย่างใกล้ชิดตลอดมาแล้ว ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ คือ ลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตแต้นท์ ก็ได้ติดต่อสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ "รู้ธ" ตลอดมาเช่นกัน เพราะยุทธภูมิในประเทศไทยขึ้นกับยุทธภูมิโดยส่วนรวมของเอเชียอาคเนย์ที่มีลอร์ด หลุยส์ เป็นผู้รับผิดชอบสูงสุด

เนื่องจากยุทธภูมิในประเทศไทย ถึงแม้ว่าในทางวิญญาณของการต่อสู้จะอยู่ในความรับผิดชอบของประชาชนคนไทยและขบวนการเสรีไทยโดยตรง แต่ในหลักประกันแห่งชัยชนะอย่างเด็ดขาดและแน่นอน อยู่ในความรับผิดชอบของกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ แผนยุทธศาสตร์ในการต่อสู้กวาดล้างญี่ปุ่นของขบวนการเสรีไทย จึงขึ้นต่อและร่วมกับแผนยุทธศาสตร์ของกองบัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ และขึ้นอยู่กับแผนยุทธศาสตร์ทั่วไปของฝ่ายสัมพันธมิตร ในการปลดปล่อยเอเชียจากการยึดครองของลัทธิทหารญี่ปุ่น ซึ่งรวมทั้งประเทศญี่ปุ่นเองด้วย

เมื่อเสร็จสงครามกองกำลังทหารอังกฤษส่วนหนึ่ง จึงเข้ามาร่วมปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยร่วมมือกับขบวนการเสรีไทยอย่างใกล้ชิด และเมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็ได้ถอนตัวออกจากประเทศไทยไป ซึ่งผมได้โต้แย้งอาจารย์เสริฐไว้แล้วในชำระประวัติศาสตร์เล่มก่อนๆ เพราะการเข้ามาของทหารอังกฤษครั้งนั้นไม่ใช่เข้ามายึดครอง ไม่เหมือนกับที่ทหารสัมพันธมิตรเข้าเยอรมันหรือ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ทหารอเมริกันเข้าญี่ปุ่น ซึ่งได้แบ่งเยอรมันออกเป็นเยอรมันตะวันออกกับเยอรมันตะวันตก ส่วนญี่ปุ่นนั้นสัมพันธมิตรก็ได้จัดให้หมู่เกาะ "โอกินาวา" มีการปกครองตนเองแยกจากญี่ปุ่น

ทั้งๆ ที่ประเทศไทย โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา แต่ด้วยคุณูปการของขบวนการเสรีไทยที่ได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตร ในการต่อต้านญี่ปุ่น และจากการที่คนไทยโดยทั่วไปได้แสดงออกซึ่งความเป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่น และเห็นอกเห็นใจฝ่ายสัมพันธมิตร ดังจะเห็นได้จากการแสดงน้ำใจของคนไทยต่อคนชาติสัมพันธมิตร ที่ตกเป็นเชลยศึกญี่ปุ่นอยู่ในเมืองไทย จึงทำให้อังกฤษยอมรับว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลจอมพล ป. ต่ออังกฤษนั้น เป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทย และเป็นการละเมิดกฎหมายไทย เพราะผู้มีอำนาจในการลงนามประกาศสงครามตามกฎหมายไทยระบุไว้ว่าคือองค์พระมหากษัตริย์หรือคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงสามารถปฏิบัติพระราชภารกิจด้วยพระองค์เองได้ ในคำประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ นั้น คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๓ ท่าน แต่ได้ลงนามในประกาศนั้นเพียง ๒ ท่าน คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา กับเจ้าพระยา-พิชเยนทรโยธิน ส่วนอาจารย์ปรีดี ซึ่งร่วมอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ด้วยท่านหนึ่ง ไม่ได้ลงนามร่วมด้วย เพราะในวันประกาศสงครามนั้นเป็นวันอาทิตย์ อาจารย์ปรีดีไม่ได้อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ขึ้นไปเยี่ยมบ้านที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกิจวัตรที่ท่านปฏิบัติเป็นประจำทุกๆ วันอาทิตย์

แต่ถึงกระนั้นเนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ยังความเสียหายต่อผลประโยชน์ของอังกฤษที่มีอยู่ในประเทศไทย และที่มีอยู่ในดินแดน ๔ รัฐในมลายู ที่ไทยรับมอบมาจากญี่ปุ่น คือ ไทรบุรี ปลิศ กลันตัน และตรังกานู อังกฤษจึงตั้งเงื่อนไขให้ไทยชดใช้ค่าเสียหายนั้นๆ และถึงแม้ว่าจำนวนค่าเสียหายที่ไทยจะต้องชดใช้มากมายก็จริง แต่ก็ยังเบากว่าการอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม ดังคำยืนยันของหนังสือทางราชการของสถานทูตอังกฤษในกรุงเทพฯ ที่มีถึงอาจารย์ปรีดี เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) ซึ่งลงนามโดยนายเอช.อาร์.เบอร์ต อุปทูตรักษาการ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากรัฐบาลของข้าพเจ้าให้ยืนยันซ้ำมายังท่านว่าเงื่อนไขที่เสนอโดยรัฐบาลอังกฤษที่เมืองแคนดี้นั้น **ได้คำนึงถึงความอุปการะช่วยเหลือจากขบวนการต่อต้านสยาม** (เสรีไทย) ก่อนที่ญี่ปุ่นจะพ่ายแพ้ และเงื่อนไขขั้นต่ำที่สุด...ถ้ารัฐบาลของสมเด็จพระราชาธิบดี (อังกฤษ) ต้องเจรจากับรัฐบาลสยามซึ่งนำโดยจอมพลพิบูลฯ ไซร้ เงื่อนไขจะต่างกันมากกับที่เสนอ ณ เมืองแคนดี้ คือ**ตามความจริงสยามจะต้องถูกปฏิบัติฐานเป็นประเทศศัตรู** พร้อมทั้งทุกสิ่งทุกอย่างที่จะติดตามมา คือ (สยาม) จะเหมือนกับเยอรมันนีและญี่ปุ่น" (คือจะถูกปรับเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม)

เนื่องจากขบวนการเสรีไทยได้มีคุณูปการต่ออังกฤษ และสัมพันธมิตรในระหว่างสงคราม ดังนั้นเมื่ออาจารย์ปรีดี ได้รับเชิญให้ไปเยือนประเทศสัมพันธมิตรทั้งหลายภายหลังสงคราม ในฐานะ "วีรบุรุษสงคราม" คนหนึ่ง มุขบุรุษแห่งประเทศนั้นๆ ก็ได้ให้การต้อนรับอย่างดียิ่ง

ในการเยือนประเทศอังกฤษตามคำเชิญของรัฐบาลนั้น ก่อน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

วันกำหนดไปถึงหนึ่งวัน ลอร์ดหลุยส์ได้ไปกล่าวสุนทรกถา ณ สโมสรซีตี้ไลเวอรี่ ณ ไซออน คอลเลจ สดุดีวีรกรรมของอาจารย์ปรีดีในระหว่างสงคราม มีความตอนหนึ่งดังนี้

"ข้าพเจ้าเข้าใจดีทีเดียวถึงความยากลำบากที่เขา (ปรีดี พนมยงค์) ต้องควบคุมพลังเหล่านี้ให้ตั้งสงบเงียบอยู่ได้ แต่ข้าพเจ้าก็ต้องระลึกอยู่เสมอเช่นเดียวกันถึงภยันตรายอันใหญ่หลวงแห่งการเคลื่อนไหวโดยที่ยังไม่ถึงเวลา ซึ่งจะเป็นผลให้ถูกญี่ปุ่นตอบโต้ทำลาย และจะทำให้แผนยุทธศาสตร์แห่งยุทธภูมิทั้งปวงของข้าพเจ้าเกิดผลกระทบปั่นป่วนวุ่นวาย ความเครียดที่บังคับให้ประดิษฐ์ต้องแบกรับไว้ และภยันตรายที่เขาต้องเผชิญตลอดเวลา ๓ ปี นับว่าเป็นสิ่งที่น่าพรั่นพรึงอย่างยิ่ง แต่ก็อาศัยที่ความมีวินัยของเขาเอง พร้อมกับที่เขาได้ชักจูงให้บรรดาผู้ซึ่งเชื่อถือเลื่อมใสเขาปฏิบัติตามที่เขาประสงค์นั่นเอง ที่ทำให้ได้ประสบชัยชนะในที่สุด เขาไม่เคยทำให้เราผิดหวังเลย

"ข้าพเจ้ารู้ว่า มีบุคคลมากหลายที่เคยตกเป็นเชลยศึกในสยาม ได้มีความสำนึกอันถูกต้อง ในแง่ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อความปรารถนาดีของประดิษฐ์ซึ่งมีต่อเรา ดังนั้น, จึงขอให้เราให้เกียรติแก่บุคคลผู้นี้ ที่ได้ให้บริการอย่างสูงต่ออุดมการณ์ของสัมพันธมิตรและต่อประเทศของเขาเอง และโดยความรู้เห็นเป็นส่วนตัวของข้าพเจ้า เขาก็ได้เป็นบุคคลที่ได้ส่งเสริมมิตรภาพระหว่างอังกฤษกับสยามเป็นอย่างหนักแน่นมากด้วย สายระยางแห่งการต่อต้านในท้องถิ่นต่อการกดขี่ของญี่ปุ่นในดินแดนเอเชียอาคเนย์ ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นนั้น ถึงจะมีช่องว่างอยู่บ้างก็มีอยู่อย่างเล็กน้อยเหลือเกิน และสายระยางที่เข้มแข็งที่สุดอันหนึ่ง ก็ได้แก่สายระยางซึ่งได้บากบั่นสร้างสรรค์ขึ้น โดยประดิษฐ์ในสยามนั่นเอง"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จากหนังสือทางราชการของสถานทูตอังกฤษถึงอาจารย์ปรีดี และจากสุนทรกถาสดุดีอาจารย์ปรีดีของลอร์ดหลุยส์ดังกล่าวนี้ ก็ชัดเจนอยู่แล้วว่าอังกฤษยอมรับในคุณูปการของขบวนการเสรีไทยในสงครามครั้งที่แล้ว อังกฤษและสัมพันธมิตรของเขาก็ให้ความยกย่องและสำนึกบุญคุณของอาจารย์ปรีดีที่มีต่อพวกเขา **แต่อาจารย์เสริฐมาสร้างตุ๊กตากลับกันเสียนี่** ว่าทำไมคนไทยจึงถูกปลูกฝังให้รำลึกถึงบุญคุณของลอร์ดหลุยส์กันนัก ทั้งๆ ที่ลอร์ดหลุยส์เป็นผู้สร้างความย่อยยับให้แก่ไทยเมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ ? ทำไมคนไทยช่วยตัวเองไม่ให้ถูกยึดครองไม่ได้ ? ทำไมต้องให้ลอร์ดหลุยส์มาช่วย ?

และครั้นแล้วอาจารย์เสริฐก็สาธกโวหารพอให้มันวกวนแล้วก็สรุปตอบว่า "เพราะผู้นำหน้าโง่"

เพราะฉะนั้นตุ๊กตาที่อาจารย์เสริฐสมมุติให้ตั้งคำถามขึ้นนี้ **เพียงมีวัตถุประสงค์จะบดขยี้อาจารย์ปรีดีเท่านั้นเอง** เพื่อชักนำให้ผู้อ่านหลงเข้าใจผิดว่าอาจารย์ปรีดี นอกจากจะทำลายอธิปไตยของปวงชน ทำลายเสรีภาพของบุคคล (ตามที่อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับก่อนๆ) แล้ว อาจารย์ปรีดียังทำลายเอกราชและอธิปไตยของชาติด้วย โดยยอมให้อังกฤษเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น คำถามที่อาจารย์เสริฐสมมุติตุ๊กตาให้ถามนั้น **จึงเป็นคำถามที่แฝงไว้ด้วยเล่ห์และฝ่าฝืนสัจจะ** เพราะว่า

(๑) อาจารย์ปรีดีหรือใครก็ตามไม่เคยปลูกฝังให้คนไทยรำลึกถึงบุญคุณของลอร์ดหลุยส์ แต่ตรงกันข้ามลอร์ดหลุยส์กับพวกนั้นเอง ที่รำลึกถึงบุญคุณของอาจารย์ปรีดีและขบวนการเสรีไทยจึงไม่ได้ปรับไทยให้เป็นฝ่ายแพ้สงคราม ทั้งๆ ที่ฝ่ายเขามีสิทธิและมีอำนาจที่จะทำได้ และแม้จะมีข้อตกลงตามสัญญาสมบูรณ์แบบที่

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ ซึ่งผูกมัดไทยไว้หลายประการ แต่ด้วยความสำนึกในคุณูปการของขบวนการเสรีไทย และด้วยความปรีชาสามารถของรัฐบาลต่อมา คือรัฐบาลปรีดีและรัฐบาลธำรง ที่ได้เจรจากับอังกฤษในปัญหายกเลิกสัญญาสมบูรณ์แบบ ซึ่งผลที่สุดข้อผูกมัดต่างๆ เหล่านั้นก็ได้ถูกยกเลิกไปตามลำดับจนหมดสิ้น อย่างเช่นข้อสัญญาที่รัฐบาลเสนีย์เซ็นไว้โดยฝ่ายไทยให้ข้าวเปล่าๆ แก่อังกฤษไม่คิดมูลค่า เป็นจำนวนน้ำหนักถึง ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัน คิดเป็นเงินไทยขณะนั้นประมาณ ๒,๕๐๐ ล้านบาท แต่ต่อมาอาจารย์ปรีดีในขณะที่เป็นรัฐบาล (๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙-๘ มิถุนายน ๒๔๘๙) ได้เจรจากับอังกฤษยกเลิกสัญญาให้ข้าวเปล่าๆ เป็นการซื้อขาย (ตามราคาตลาดโลก) ซึ่งอังกฤษก็ให้ความเห็นใจยอมยกเลิกตามที่รัฐบาลไทยขอร้อง ดังปรากฏในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ครั้งที่ ๓๓ วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ซึ่งอาจารย์ปรีดีในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้รายงานให้สภาผู้แทนราษฎรทราบดังนี้

"รัฐบาลมีเรื่องที่จะแจ้งให้สภาทราบ ๒ เรื่อง คือ เรื่องต้นเป็นเรื่องซึ่งเมื่อวานนี้ทางรัฐบาลได้ตกลงกับทางฝ่ายอังกฤษ ในเรื่องการที่แก้ไขสัญญาสมบูรณ์แบบอันว่าด้วยการที่เราจะต้องส่งข้าวให้อังกฤษเปล่าๆ นั้น **บัดนี้ได้ทำการตกลงกันว่า แทนที่ฝ่ายไทยจะส่งข้าวให้แก่อังกฤษเปล่าๆ นั้น ต่อนี้ต่อไปทางฝ่ายอังกฤษเป็นฝ่ายที่จะได้มาซื้อข้าวจากรัฐบาลไทย**"

และจากคำปราศรัยของพระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎรที่ได้กล่าวในวันปิดสมัยประชุมสภา เมื่อ ๗ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ได้ยืนยันข้อเท็จจริงเรื่องนี้ดังนี้

"...ข้าพเจ้าขอเป็นพยานในที่นี้ว่าท่าน (ปรีดี) ได้ดำรงตัว

ของท่านมาอยู่ในความสัตย์ความจริง ในความบริสุทธิ์ สมควรที่เราจะเคารพนับถือ และแม้ในคราวสุดท้ายที่หานายกรัฐมนตรีไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ได้รับความเดือดร้อยเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อได้ไปหาท่าน (ปรีดี) ด้วยได้รับความมอบหมายจากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายนี้ (ได้รับมอบหมายจากสภาฯ) ท่าน (ปรีดี) ยินดีรับ ทำให้ข้าพเจ้าผู้มีหน้าที่ในฐานะที่เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรหมดความห่วงใย และยังมีหวังว่าท่าน (ปรีดี) จะแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ของการกระทำที่ได้เป็นมาแล้วให้ตลอดรอดฝั่ง **และท่านก็ได้แก้ไขสัญญาการให้ข้าวเปล่าได้เป็นการซื้อขาย...**"

อนึ่ง การที่สัญญาสมบูรณ์แบบระบุลงไปว่า ไทยจะต้องให้ข้าวฟรี ๆ แก่อังกฤษถึง ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตันนั้น คุณทวี บุณยเกต อดีตนายกรัฐมนตรี (เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อ ๑ ก.ย. ๒๔๘๘ อยู่ในตำแหน่งถึง ๑๗ ก.ย. ๒๔๘๘ แล้ว ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ได้สืบตำแหน่งนายกแทน) ได้เปิดเผยเบื้องหลังไว้ในหนังสือแจกงานศพของท่านเอง ดังนี้

"...ก็พอดีวันหนึ่ง แต่จะเป็นวันที่เท่าใด ข้าพเจ้าจำไม่ได้ แต่อยู่ในระหว่างวันที่ ๑ ถึงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๘ นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้โทรศัพท์เชิญให้ข้าพเจ้าไปพบที่ทำเนียบท่าช้าง เมื่อข้าพเจ้าไปถึงก็ได้ส่งโทรเลขของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ให้ข้าพเจ้าอ่าน ซึ่งมีความเป็นทำนองหารือมาว่า หากประเทศไทยจะเสนอให้ข้าวแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรสัก ๑,๒๐๐,๐๐๐ ตันหรือ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัน (จะเป็นจำนวนไหน ข้าพเจ้าจำไม่ได้ แต่แน่ใจว่าเป็นจำนวนหนึ่งใน ๒ จำนวนนี้) โดยไม่คิดมูลค่าจะได้หรือไม่ เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรี เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านข้อความในโทรเลขดูตลอดแล้วก็วิตกมาก เพราะว่าการให้ข้าว

โดยไม่คิดมูลค่าเป็นจำนวนมากเท่ากับการขายข้าวส่งออกนอกประเทศของเราในยามปกติตลอดปี มันก็เท่ากับเป็นค่าปรับสงครามนั่นเอง เพราะเป็นเงินมหาศาลสำหรับประเทศไทย คือจะเป็นเงินไม่น้อยกว่า ๒ พันล้านบาท และนอกจากนั้นแล้วข้าวจำนวนนี้จะมีพอให้หรือไม่ก็ยังไม่ทราบ เพราะในระหว่างสงครามนั้น แม้เราจะไม่สามารถส่งข้าวไปขายยังต่างประเทศดังเช่นยามปกติก็ตาม แต่ทหารญี่ปุ่นก็ได้มากว้านซื้อเอาไปหมด ข้าพเจ้าจึงขอนำเรื่องไปหารือกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก่อน นายปรีดี พนมยงค์จึงกล่าวว่า เรื่องนี้เราจะต้องรีบตอบ กว่าจะสอบสวนอาจเสียเวลานาน ฉะนั้นขอให้ข้าพเจ้าตกลง ว่าไหนๆ อังกฤษและอเมริกาก็ทราบเป็นอย่างดีอยู่แล้วว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จะกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย และไหนๆ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ได้เสนอให้เขาไปแล้ว ก็ควรตอบไปว่าเห็นควรรับได้ในหลักการ ส่วนเรื่องจำนวนที่จะให้นั้นจะได้พิจารณาตกลงในภายหลัง จะได้หรือไม่ ข้าพเจ้าเห็นด้วย จึงยอมตกลงที่จะให้มีโทรเลขตอบไปเช่นนั้น”

ข้าวจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัน ที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เสนอให้อังกฤษฟรีๆ ซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญสมบูรณ์แบบดังกล่าวนี้แหละ ที่ต่อมารัฐบาลอาจารย์ปรีดีได้เจรจากับอังกฤษจน**อังกฤษยินยอมยกเลิกเอาข้าวฟรี กลายเป็นสัญญาซื้อขายตามราคาตลาดโลก** ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่ผมยกมากล่าวอ้างข้างต้น และคนที่เจรจาจนสามารถรักษาผลประโยชน์ของชาติไว้ได้ถึง ๒,๐๐๐ กว่าล้านบาทนี่แหละที่อาจารย์เสริฐประณามว่า “ผู้นำหน้าโง่”

(๒) ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ประเทศไทยอยู่ในฐานะประเทศ “กึ่งเมืองขึ้น” เพราะถูกบีบบังคับ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

จากต่างประเทศให้ทำสัญญาที่ไม่เสมอภาคทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ต่อเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลคณะราษฎรได้เจรจายกเลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเหล่านั้นจนหมดสิ้น ทำให้ประเทศไทยได้รับเอกราชสมบูรณ์ จนกระทั่ง ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบุกประเทศไทย และถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะไม่เข้าควบคุมการปกครองประเทศโดยตรง แต่กองทัพของญี่ปุ่นที่ยึดครองประเทศไทยย่อมมีอำนาจและอิทธิพลอยู่เหนือรัฐบาลไทย จึงทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะ "เมืองขึ้น" ของญี่ปุ่นโดยปริยาย แต่เมื่อภายหลัง ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ ญี่ปุ่นยอมจำนวนต่อสัมพันธมิตร จึงทำให้ประเทศไทยกลับคืนสู่ความเป็นเอกราชสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งมาถูกผูกมัดทำให้เสียเอกราชสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง เมื่อรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เซ็นสัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบกับอังกฤษเมื่อ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ แต่รัฐบาลไทยในเวลาต่อมานับแต่รัฐบาลปรีดี และรัฐบาลธำรง ได้พยายามเจรจาเพื่อผ่อนคลายและยกเลิกสัญญาสมบูรณ์แบบ (ดังเช่นการผ่อนคลายในปัญหาเรื่องข้าวในสมัยรัฐบาลปรีดีเป็นต้น) จนกระทั่งอังกฤษถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้ยกเลิกสัญญาสมบูรณ์แบบอย่างเป็นทางการ แต่ก็ยอมรับรองประเทศไทยในฐานะประเทศเอกราช ให้เข้าเป็นสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติ เมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๘๙ ประเทศไทยจึงกลับคืนสู่ความเป็นประเทศเอกราชสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง (สัญญาสมบูรณ์แบบยกเลิกเป็นทางการเมื่อ ๑๔ มกราคม ๒๔๙๗) แต่หลังจากนั้นอีก ๑๑ เดือน ได้เกิดรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ที่นำโดยพลโทผิน ชุณหะวัณ และคณะ และนับแต่บัดนั้น "คณะรัฐประหาร" ได้นำพาประเทศไทยเข้าไปอยู่ภายใต้การพึ่งพิง ขึ้นต่อ และรับใช้อเมริกา ทั้งด้านการเมือง การเศรษฐกิจและการทหาร จึงทำให้

ประเทศไทยกลายเป็นประเทศเมืองขึ้นแบบใหม่ สืบต่อกันมา นับแต่ยุคคณะรัฐประหารของพลโทผิน ชุณหะวัณ ที่ยก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นร่างทรง ยุคคณะปฏิวัติของสฤษดิ์และจนกระทั่งบัดนี้

ดังกล่าวนี้คือความเป็นมาของฐานะประเทศไทยนับแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาจนถึงยุคราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญในปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับลอร์ดหลุยส์ในทางส่วนตัวเลย แต่เกี่ยวกับรัฐบาลของประเทศนั้น ถ้าจะเกี่ยวข้องกับลอร์ดหลุยส์ในทางส่วนตัวก็อยู่ที่ว่า ท่านลอร์ดผู้นี้ให้ความเคารพนับถืออาจารย์ปรีดีอย่างสูง และท่านลอร์ดผู้นี้ได้ขอร้องเจ้านายชั้นสูงท่านหนึ่งแห่งราชจักรีวงศ์ว่า “ขอให้ยุติการใส่ร้ายป้ายสีอาจารย์ปรีดีในกรณีสวรรคต เพื่อประสานสามัคคีระหว่างอาจารย์ปรีดีกับพระราชวงศ์ ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ของชาติโดยส่วนรวม” ซึ่งเจ้านายชั้นสูงท่านนั้นก็ยอมรับแต่ไม่ได้ปฏิบัติ และอีกเรื่องหนึ่ง คือท่านลอร์ดท่านนี้ปฏิเสธแผนของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติ ที่ทรงเดินทางไปพบลอร์ดหลุยส์ที่อินเดีย ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งอุปราชอยู่ที่นั่น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ เพื่อทรงวางแผนให้พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่ลอร์ดหลุยส์ขอให้เลื่อนกำหนดแผนดังกล่าวออกไปก่อน จนกว่าจะสืบสวนกรณีสวรรคตแจ่มแจ้ง จึงทำให้ในหลวงของเราไม่ได้ทรงศึกษาต่อที่อังกฤษตามแผนที่กำหนดกันไว้

(๓) ใคร, ใครบอกอาจารย์เสริฐว่าลอร์ดหลุยส์มากู้ชาติไทยฯ อาจารย์เสริฐเองก็รู้ว่าไม่มีใครพูดเช่นนั้น แต่สร้างตุ๊กตาขึ้นมาเพื่อเหยียบอาจารย์ปรีดีเท่านั้นเอง บาปกรรมแท้ๆ อาจารย์ปรีดีได้กล่าวไว้แล้วอย่างชัดแจ้งในสุนทรพจน์ต่อหน้ามวลสมาชิกผู้แทน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ของขบวนการเสรีไทย ที่มาประชุมสโมสร ณ มหาวิทยาลัยวิชา-ธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘ ความในสุนทรพจน์ตอนหนึ่งท่านว่าไว้ดังนี้

"ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติ มิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำของคนไทยทั้งปวง ซึ่งแม้ผู้ไม่ได้ร่วมในองค์การนี้โดยตรง ก็ยังมีอีกประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่ได้กระทำโดยอิสระของตน ในการต่อต้านด้วยวิถีทางที่เขาเหล่านั้นสามารถจะทำได้ หรือเอากำลังใจช่วยขับไล่ให้ญี่ปุ่นพ้นไปจากประเทศไทย...ข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ในนามของสหายทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่เป็นไทยทั้งโดยทางนิตินัยและพฤตินัยนั้นเอง เป็นผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้นผู้ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอบคุณอย่างสูงยิ่งก่อนอื่น ก็คือคนไทยทั้งปวงนี้..."

นี่คือผู้กู้ชาติหรือผู้ช่วยชาติให้ยืนยงเป็นเอกราชอยู่ได้ที่อาจารย์ปรีดีพูดถึง อาจารย์ปรีดีหรือใครก็ไม่เคยพูดว่าลอร์ดหลุยส์กู้ชาติไทยหรือช่วยชาติไทย ก็มีแต่อาจารย์เสริฐสมมติสร้างตุ๊กตาขึ้นมาเองว่า..."มีคนตั้งปัญหาถามผมโดยตลอดมานานแล้ว" ครั้นแล้วก็สับอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำหน้าโง่

เปล่า, ผมไม่เดือดร้อนหรอกครับที่อาจารย์เสริฐว่าอาจารย์ปรีดีหน้าโง่ และบางทีอาจารย์เสริฐอาจปฏิเสธว่าท่านไม่ได้ว่าอาจารย์ปรีดีหน้าโง่ แต่ท่านว่าผู้นำหน้าโง่ต่างหาก ก็ตามใจท่าน และท่านก็มีสิทธิ์ที่จะพูดกลับไปกลับมาอย่างไรก็ได้ แต่ผมเชื่อในพุทธภาษิตที่ว่า "ความบริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์เฉพาะตัว ผู้อื่นจะพึงทำผู้อื่นให้บริสุทธิ์หาได้ไม่"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

โดยประการฉะนี้ผมจึงไม่จำเป็นจะต้องเยินยออาจารย์ปรีดี และไม่จำเป็นจะต้องปกป้องอาจารย์ปรีดี ผมเพียงแต่พิทักษ์ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เท่านั้นและก็เท่านั้นเอง

ยังจะมีชำระประวัติศาสต์ฉบับหลักไทเล่มที่ ๔ ตามมาอีก ถ้าหากว่าท่านผู้อ่านยังให้การต้อนรับด้วยดีดังที่แล้วๆ มา

ปฏิบัติการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลายว่าเป็นคุณูปการต่อชาติบ้านเมืองอย่างมาก ทำให้ไทยรอดพ้นจากการเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงครามร่วมไปกับญี่ปุ่น ทั้งๆ ที่ไทยโดยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูล-สงครามได้ร่วมเป็นสหายศึกกับญี่ปุ่น ตามกติการสัญญาพันธมิตร ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ และประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕

ทั้งนี้เพราะปฏิบัติการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย ที่ให้ความร่วมมือกับสัมพันธมิตรทางด้านการทหารอย่างจริงใจและจริงจัง และจากการที่ขบวนการเสรีไทยได้ทำความเข้าใจทางด้านการเมืองกับฝ่ายสัมพันธมิตร จนกระทั่งสัมพันธมิตรเข้าใจเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทยว่าเป็นมิตร และยืนอยู่กับฝ่ายสัมพันธมิตรตลอดมา การประกาศสงครามของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่ออังกฤษ-สหรัฐอเมริกานั้น เป็นการกระทำตามอำเภอใจของรัฐบาลเผด็จการ อันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของประชาชนไทยทั้งชาติ

ด้วยเหตุนี้ สัมพันธมิตรจึงยอมรับคำประกาศสันติภาพ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ที่ลงนามโดยอาจารย์ปรีดี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลพิบูลสงคราม เมื่อ ๒๕ มกราคม

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

๒๔๘๕ เป็นโมฆะ เพราะเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนกฎหมายไทย

ดังนี้ ขบวนการเสรีไทยจึงมีคุณูปการต่อความเป็นเอกราชของชาติไทย และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายในคุณูปการของขบวนการเสรีไทย แม้แต่ ส. ศิวรักษ์ ซึ่งในขณะที่ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อท่านปรีดีอย่างรุนแรง ก็ยังมีความละอายที่จะปฏิเสธคุณูปการของเสรีไทย ทั้งๆ ที่เขาเขียนโจมตีอาจารย์ปรีดีในทุกแง่ทุกมุม แต่เขากลับเขียนถึงคุณูปการของขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดีไว้ในหนังสือ "ชาวบ้าน" ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๑๕ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...แต่ใครๆ ก็ต้องยอมรับความจริงว่าในระยะนี้**นายปรีดีเป็นผู้ที่มีคุณแก่ชาติเป็นอันมากที่สามารถ "กู้ชาติ" ได้สำเร็จ บุญคุณข้อนี้ของนายปรีดีเป็นสิ่งที่เราไม่น่าจะลืมและเราควรตอบแทนบุญคุณอันนั้นด้วย เราต้องอย่าทำตนเป็นชาติที่เนรคุณคน** ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเช่นนี้อย่างจริงจังต่อนายปรีดี ดังที่ข้าพเจ้ามีต่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และคนอื่นๆ ในขบวนการเสรีไทย ดังที่ข้าพเจ้ามีต่อชาวบ้านบางระจันและนักกู้ชาติคนอื่นๆ มาแล้ว..."

"อานนท์" คอลัมนิสต์ผู้มีชื่อเสียงของหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ได้พูดถึงงานรับใช้ชาติของขบวนการเสรีไทยไว้ในคอลัมน์ของเขา ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ฉบับที่ ๒๓๒ ปีที่ ๔๑ วันอังคารที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๗ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"ถ้าไม่ได้อ่านข่าวและเห็นภาพทางโทรทัศน์และหน้าหนังสือพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง ปีนี้ก็คงจะซวยเช่นกับบางปีในอดีตที่ขาดการกระทำอย่างหนึ่งไปเสีย อย่างน้อยก็การน้อมรำลึกถึงพระคุณของบุคคลผู้กล้าหาญของชาติไทย ที่อุทิศชีวิตเป็นชาติพลีใน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และปีนี้ออกจะดีกว่าปีที่แล้วเล็กน้อยและคาดว่าปีหน้าคงจะต้องดีกว่าปีนี้ วันที่ว่านี้ก็คือวันที่ ๑๖ สิงหาคม อันเป็นวันสงบศึก หรือวันที่ประเทศไทยประกาศให้โลกรู้ว่า ประกาศสงครามของรัฐบาลพิบูลสงครามในระหว่างสงครามโลกคราวนั้นเป็นโมฆะ เพราะมิได้รับความเห็นชอบจากประชาชน รัฐบาลเผด็จการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรไปโดยลำพัง ผลของการประกาศสงครามเป็นโมฆะ จะสร้างความปั่นป่วนยุ่งยากอย่างไรแก่ผู้บริหารในระยะต่อมา ก็เป็นเรื่องที่อยู่ในประวัติศาสตร์ แต่ผลแท้ของมันก็คือประเทศไทยไม่ต้องตกเป็นขี้ข้าของใคร..."

ยัง, ยังมีบรรดาท่านผู้มีเกียรติมากมายทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างประเทศ ที่เขียนหนังสือยกย่องสดุดีในคุณูปการของขบวนการเสรีไทย แต่อาจารย์เสริฐกลับมาแปลกกว่าคนอื่นทั้งหลาย คือท่านกลับเห็นว่าเสรีไทยขายชาติที่ยอมให้อังกฤษเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ที่ไปพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาในระหว่างสงคราม ซึ่งยังผลให้ไทยเราต้องพึ่งพิงรับใช้และขึ้นต่อสหรัฐอเมริกามาจนถึงทุกวันนี้ (หลักไทฉบับที่ ๘๖)

แล้วอาจารย์เสริฐก็ร่ายต่อไปว่า ทำไมเสรีไทยจึงไม่ทำอย่างประเทศนั้นประเทศนี้ ซึ่งแต่ละประเทศหน่วยใต้ดินของเขาพอได้เวลาก็ลุกขึ้นบดขยี้กองทัพเยอรมันหรือญี่ปุ่นจนแหลกลาญ แล้วนำประเทศกลับคืนสู่ความเป็นเอกราชสมบูรณ์ หรือประกาศเอกราชสมบูรณ์ โดยไม่มีปัญหาใดๆ กับฝ่ายสัมพันธมิตรและสหประชาชาติ การที่เสรีไทยยอมให้อังกฤษเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น คือยอมให้ทหารต่างชาติเข้ามาเมืองไทย จึงเป็นการขายชาติ

ต่อปัญหานี้ผมได้ชี้แจงเหตุผลไว้แล้วทั้งในชำระประวัติศาสตร์ฉบับที่ ๑-๒ และที่ ๓ จึงไม่ขอนำรายละเอียดมาพูดอีกใน

ฉบับนี้ แต่จะขอสรุปเพื่อความเข้าใจถูกต้องอีกครั้งหนึ่งดังนี้

๑. ประเทศไทยโดยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ จึงทำให้ประเทศไทย**มีสถานะสงความกับประเทศสัมพันธมิตร** หรือเป็นคู่สงครามกับประเทศสัมพันธมิตรแต่บัดนั้น

๒. ดังนั้นขบวนการเสรีไทยจึงต้องต่อสู้ ๒ ด้าน ตามที่อาจารย์ปรีดีบันทึกไว้ คือ (ก) ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน (ข) ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และการผ่อนหนักเป็นเบา

๓. ส่วนบรรดาประเทศที่อาจารย์เสริฐยกตัวอย่างมานั้น เช่น ประเทศเดนมาร์ค ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศเวียดนามและอื่นๆ ซึ่งมีฐานะเป็นประเทศเอกราช และประเทศเมืองขึ้นของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร เช่น เดนมาร์คเป็นประเทศเอกราช ส่วนเวียดนามเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส อินโดนีเซียเป็นเมืองขึ้นของฮอลันดา เป็นต้น

๔. เมื่อญี่ปุ่นบุกอินโดนีเซียก็ดี บุกอินโดจีนก็ดี ประเทศเจ้าของเมืองขึ้นคือทั้งฮอลันดาและฝรั่งเศส ไม่สามารถต้านทานการบุกของญี่ปุ่นได้ ซึ่งในที่สุดญี่ปุ่นก็ได้เข้ายึดครองประเทศทั้งสองไว้ใต้อำนาจ และก็เช่นเดียวกันที่เยอรมันเข้ายึดประเทศเดนมาร์ค

๕. ทั้งอินโดนีเซีย เวียดนามและเดนมาร์ค ไม่ได้ประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร ภาระหน้าที่ของขบวนการกู้ชาติในประเทศเหล่านี้คือต่อสู้ญี่ปุ่นหรือเยอรมันแต่เพียงด้านเดียวเท่านั้น

๖. ดังนั้นพอถึงเวลาที่เหมาะสม กองกำลังขบวนการกู้ชาติของอินโดนีเซีย กองกำลังกู้ชาติเวียดนาม กองกำลังกู้ชาติของเดนมาร์ค จึงลุกขึ้นบดขยี้ทหารญี่ปุ่นและทหารเยอรมันอย่างเปิดเผย ภายหลังจากที่ซุ่มซ่อนต่อสู้อย่างลับๆ ตลอดระยะเวลาสงครามอันยาวนาน

๗. เมื่อขบวนการกู้ชาติอินโดนีเซีย ที่นำโดยซูการ์โน และขบวนการกู้ชาติเวียดนามที่นำโดยโฮจิมินห์ บดขยี้ทหารญี่ปุ่นจนยอมจำนนและปลดอาวุธแล้ว ก็ได้ประกาศเอกราชพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของฮอลันดาและฝรั่งเศส เพราะทั้งฮอลันดาและฝรั่งเศสได้ทิ้งให้อินโดนีเซียและเวียดนามอยู่ในครอบครองของญี่ปุ่นไปแล้ว ขบวนการกู้ชาติของอินโดนีเซียและขบวนการกู้ชาติของเวียดนามจึงได้กู้เอกราชของชาติกลับคืนมาจากญี่ปุ่น แล้วได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตรจัดส่งทหารญี่ปุ่นกลับประเทศ ส่วนประเทศเดนมาร์คเมื่อบดขยี้กองทัพนาซีลงได้แล้ว เอกราชสมบูรณ์ก็ได้กลับคืนมาโดยไม่ต้องประกาศเอกราชอะไรอีก เพราะเป็นประเทศเอกราชอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ถูกเยอรมันเข้ายึดครองเท่านั้น เมื่อเยอรมันพ่ายแพ้ไปสถานะของประเทศก็กลับคืนสู่สภาพเดิม

๘. แต่โดยที่ทั้งฮอลันดาและฝรั่งเศสไม่ยอมรับการประกาศเอกราชของประเทศอดีตอาณานิคมของตน จึงได้ส่งกองกำลังของตนเข้ามายึดประเทศอดีตอาณานิคมคืน การสู้รบระหว่างขบวนการกู้ชาติอินโดนีเซียกับกองกำลังของฮอลันดาจึงเกิดขึ้น การสู้รบระหว่างขบวนการกู้ชาติเวียดนามกับกองกำลังของฝรั่งเศสจึงเกิดขึ้น และผลที่สุดทั้งอินโดนีเซียและเวียดนามก็ประสบความสำเร็จในการกอบกู้เอกราชเป็นครั้งที่สอง (หลังจากกอบกู้เอกราชครั้งแรกมาจากญี่ปุ่น) ส่วนเดนมาร์คนั้นเมื่อกู้เอกราชคืนจากเยอรมันครั้งแรกสำเร็จแล้ว ก็ไม่มีการกู้เอกราชเป็นครั้งที่สองอีก เพราะเป็นประเทศเอกราชมาก่อนแล้ว

๙. ดังที่กล่าวมานี้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสถานภาพของประเทศไทยกับประเทศอินโดนีเซีย เวียดนาม หรือเดนมาร์คไม่เหมือนกัน แล้วอาจารย์เสริฐจะมากะเกณฑ์ให้ทำอย่าง

เดียวกันได้อย่างไร อย่างที่อาจารย์เสริฐยกย่องการประกาศสงคราม ของจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อประเทศอังกฤษ-สหรัฐอเมริกา ว่าเป็นการถูกต้องแล้ว อาจารย์เสริฐเขียนต่อไปว่า

"...ถ้าถือว่าการประกาศสงครามกับมหาอำนาจเป็นการนำประเทศเข้าสู่สงคราม ก็ต้องตำหนิรัชกาลที่ ๖ ว่านำประเทศเข้าสู่สงคราม เพราะพระองค์ท่านทรงประกาศสงครามกับเยอรมันและออสเตรีย ฮังการี และส่งทหารอาสาข้ามน้ำข้ามทะเลไปรบถึงยุโรป มีวงเวียน ๒๒ กรกฎา มีอนุสาวรีย์ช้างสนามหลวง มีสมาคมสหายสงคราม และยังมีทหารผ่านศึกครั้งนั้นอยู่อีกหลายคน แต่เราไม่เคยว่ารัชกาลที่ ๖ นำประเทศเข้าสู่สงคราม เพราะการประกาศสงครามครั้งนั้นเป็นพระบรมราโชบายอันสุขุมคัมภีรภาพ อันยังประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างมหาศาล โดยเฉพาะคือลดสภาพนอกอาณาเขตลงได้กว่าครึ่ง" (หลักไท ฉบับที่ ๙๓)

นี่อาจารย์เสริฐถือว่าการประกาศสงครามสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ กับการประกาศสงครามของรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างเดียวกัน ทั้งๆ ที่มันคนละเรื่องคนละสภาวการณ์

เพราะฉะนั้นถ้าใครตำหนิหรือไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจารย์เสริฐมีความเห็นว่าเท่ากับตำหนิหรือไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามของรัชกาลที่๖ หรือที่อาจารย์เสริฐประนามขบวนการเสรีไทยว่าขายชาติ เพราะไม่ใช้วิธีการต่อสู้อย่างประเทศเมืองขึ้น เช่น อินโดจีนและอินโดนีเซีย

ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมอาจารย์เสริฐจึงฟั่นเฟือนไปถึงอย่างนี้ อาจารย์เสริฐพูดถึง "สภาวการณ์" อยู่บ่อยๆ แต่ทำไม

อาจารย์เสริฐไม่คำนึงถึง “สภาวการณ์” ที่แตกต่างกันและ “กาลเทศะ” ที่แตกต่างกันก็ไม่ทราบ

ในหลักไท ฉบับที่ ๙๓ อาจารย์เสริฐคงบดขยี้ขบวนการเสรีไทยต่อไปอย่างช้างตกมัน ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การบดขยี้อาจารย์ปรีดีเป็นสำคัญ เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดีขายชาติ ในการที่ยอมให้สัมพันธมิตรเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดีนำประเทศไปพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกา และรับใช้อเมริกา ซึ่งยังผลให้เมืองไทยต้องพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกา และรับใช้อเมริกาจนถึงบัดนี้

ต่อประเด็นที่ทหารสัมพันธมิตรเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ผมก็ได้ชี้แจงไว้แล้วว่าเหตุใดจึงต้องเป็นเช่นนั้น และคำชี้แจงดังกล่าวไม่ใช่ผมคิดประดิษฐ์หาเหตุผลเอาเองตามอำเภอใจ แต่อาศัยเหตุผลข้อเท็จจริงที่อาจารย์ปรีดีผู้เป็นหัวหน้าใหญ่ของขบวนการเสรีไทยท่านได้ชี้แจงไว้แล้วในหนังสือ “จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์” และในหนังสือเล่มอื่นๆ ซึ่งผมจะไม่ขอนำมาพูดอีกในที่นี้

ส่วนประเด็นที่อาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีนำประเทศไปพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกา และรับใช้อเมริกานั้น ผมก็ได้เคยทำความเข้าใจไปแล้วในหนังสือ “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร”

เพื่อท่านผู้อ่านที่ยังไม่เคยได้อ่านหนังสือเล่มที่ผมอ้างถึงนี้ ผมจึงขอนำข้อความบางตอนที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐมาเสนอท่านผู้อ่านชำระประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง

ผมขึ้นต้นโต้แย้งอาจารย์เสริฐในประเด็นนี้ว่าดังนี้

“ที่อาจารย์เสริฐว่าอาจารย์ปรีดีหวังพึ่งพิง หรือขึ้นต่อ หรือ

รับใช้อเมริกานั้น เป็นความจริงครับ เพราะสงครามโลกครั้งที่แล้ว เป็นสงครามระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายเผด็จการ

ฝ่ายประชาธิปไตยคือฝ่ายสัมพันธมิตร ที่มีอเมริกาเป็นกำลังสำคัญ

ฝ่ายเผด็จการคือฝ่ายอักษะ ที่มีเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น

รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าข้างฝ่ายอักษะ คือเข้าข้างฝ่ายเผด็จการ จนถึงกับประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่อาจารย์ปรีดี ภายหลังที่พ่ายแพ้ใน ครม. และถูกเตะโด่งขึ้นไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ท่านจึงรวบรวมคนไทยผู้รักชาติตั้งขบวนต่อต้านญี่ปุ่นขึ้น แล้วติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร คนไทยนอกประเทศทั้งในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก็ได้จัดรวบรวมนักเรียนไทยอาสาสมัครเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ฝ่ายสัมพันธมิตรเรียกคนไทยนอกประเทศที่ต่อต้านญี่ปุ่นว่า FREE THAI และเรียกขบวนต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศว่า FREE THAI เช่นกัน ภายหลังเมื่อขบวนต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในและภายนอกประเทศติดต่อกันได้แล้ว จึงใช้ชื่อในภาษาไทยว่า **"ขบวนการเสรีไทย"** สำหรับขบวนการเสรีไทยสายอเมริกานั้นมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยในสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหน้า ส่วนเสรีไทยสายอังกฤษมีท่านชิ้น หรือ ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัฒน์ เป็นแกนนำ และทั่วทั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นอยู่ภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดี ซึ่งใช้ชื่อรหัสที่ฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งให้ว่า "รู้ธ"

ชื่อรหัสว่า "รู้ธ" นี้ พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือที่ท่านเขียนขึ้นชื่อ "ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด" ว่ามาจากคำว่า TRUTH ที่มีความหมายว่าซื่อสัตย์สุจริตเชื่อถือได้ แต่ตัดตัว

T ออกเสีย จึงกลายเป็น RUTH พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ บอกว่า คำอธิบายนี้ท่านได้รับคำชี้แจงมาจากหน่วย OSS.

ดังกล่าวแล้วว่าฝ่ายสัมพันธมิตรในเวลานั้นมีสหรัฐอเมริกาเป็นกำลังสำคัญ ขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดีฯ จึงต้องพึ่งอเมริกาโดยไม่ต้องสงสัย จากการพึ่งอเมริกาครั้งนั้น ทำให้พลพรรคขบวนการเสรีไทยได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธจนมากพอสำหรับกองทัพกู้ชาติ และนอกจากพึ่งแล้วยังต้องขึ้นต่ออเมริกาอีกด้วย เพราะว่าอเมริกาหรือสัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ในการสงครามกับญี่ปุ่นในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ครั้งหนึ่งอาจารย์ปรีดีเคยดำริที่จะนำขบวนเสรีไทยลุกขึ้นกวาดล้างญี่ปุ่นในเมืองไทย แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรคืออเมริกาและลอร์ดหลุยส์ไม่เห็นด้วย เพราะจะทำให้เสียยุทธศาสตร์ส่วนรวม จึงขอให้อาจารย์ปรีดียุติความคิดนี้ไว้ก่อน ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็จำต้องยุติ เพราะยุทธศาสตร์ในประเทศไทยต้องขึ้นต่อยุทธศาสตร์ส่วนรวมของเอเชียอาคเนย์ทั้งหมด ที่อเมริการหรือสัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนดและนอกจากพึ่งอเมริกาขึ้นต่ออเมริกาดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังต้องรับใช้อเมริกาอีกด้วย ก็เพราะว่าผลประโยชน์ของชาติไทยขณะนั้น ขึ้นอยู่กับชัยชนะในสงครามของสัมพันธมิตรหรือยุทธศาสตร์ของอเมริกา เพราะว่าผลประโยชน์ของขบวนการเสรีไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกา การรับใช้ผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกาก็คือการรับใช้ผลประโยชน์ของชาติไทย เพราะผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกาและผลประโยชน์ของชาติไทย ก็คือชัยชนะในสงครามต่อต้านเผด็จการร่วมกัน

นอกจากอาจารย์ปรีดีจะหวังพึ่ง หรือขึ้นต่อ หรือรับใช้อเมริกาเพื่อไม่ให้ประเทศต้องตกเป็นผู้แพ้สงครามในครั้งนั้นดังกล่าวแล้ว

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อาจารย์ปรีดียังหวังพึ่งอเมริกาทางเศรษฐกิจและทางการเมืองอีกด้วย ดังปรากฏในเอกสารที่ชื่อว่า "จดหมายเหตุของเสรีไทย" ของพระพิศาลสุขุมวิท (ประสบ สุขุม) ซึ่งเป็นเสรีไทยท่านหนึ่ง ที่อาจารย์ปรีดีส่งไปปฏิบัติงานในอเมริกาในตอนปลายสงคราม เพื่อเจรจาหาลู่ทางความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางการเมืองจากอเมริกา เพราะอเมริกาเป็นประเทศสัมพันธมิตรประเทศเดียวที่ไม่บอบช้ำในสงคราม และอย่าว่าแต่ไทยเลยที่ต้องพึ่งอเมริกาในช่วงนั้น แม้อังกฤษ รัสเซีย และจีน ก็ยังพึ่งอเมริกาเช่นกัน เพราะดังกล่าวแล้วว่าอเมริกาประเทศเดียวที่ไม่ได้รับความเสียหายมากมายจากสงคราม

ในทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อังกฤษกับจีนเตรียมเล่นงานไทยเต็มที่ อังกฤษโกรธแค้นที่โฆษกรัฐบาลไทยขณะนั้นไปด่าพ่อล่อแม่พระราชวงศ์ และทำลายผลประโยชน์ของอังกฤษในประเทศไทยหมดสิ้น และจีนก็โกรธแค้นที่ถูกจอมพล ป. รังแกเหยียดหยามคนจีนในเมืองไทย

แต่จากการที่อาจารย์ปรีดีรู้จักพึ่งพาอเมริกาในเวลานั้น จึงทำให้ประเทศไทยรอดจากการเข้ายึดครองของอังกฤษทางใต้และจีนยึดครองทางเหนือ อย่างหลายๆ ประเทศที่ถูกแบ่งออกเป็นเหนือและใต้...

ความจริงในระหว่างสงครามโลกและภายหลังสงครามโลกใหม่ๆ นั้น สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือเกื้อกูลประเทศไทยมากทีเดียว ถึงแม้ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อเบียดขับอิทธิพลของอังกฤษจากประเทศไทยเพื่อเข้าแทนที่ก็ตาม แต่รัฐบาลก่อนหน้า ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ไม่เปิดโอกาสให้อิทธิพลจักรวรรดิ์นิยมอเมริกาเข้าแทนที่จักรวรรดิ์นิยมอังกฤษที่เสื่อมลงแต่ประการใด เพราะการแผ่อิทธิพล

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ของจักรวรรดิ์นิยมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หรือยุคปัจจุบัน ไม่ได้อาศัยการนั่งเรือปืนเข้ามาอย่างสมัยก่อนเสียแล้ว แต่เข้ามาโดยอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นเครื่องนำทาง ซึ่งถ้าหากรัฐบาลแห่งประเทศนั้นๆ ไม่ยอมศิโรราบให้แล้ว ถึงแม้ว่าจักรวรรดินิยมจะมีอานุภาพขนาดไหนสักปานใด ก็ไม่สามารถจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือประเทศนั้นๆ ได้ และก็มีแต่รัฐบาลประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนไม่ศิโรราบให้จักรวรรดิ์นิยม

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าอิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกา เพิ่งจะเข้าครอบงำประเทศไทยในยุคหลังรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นี้เอง...เริ่มต้นด้วย "ความตกลงความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างไทย-อเมริกา" ซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

แล้วต่อมาก็มีการจัดทำ "ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหารระหว่างไทย-อเมริกา" ซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ผลจากข้อตกลงนี้ อเมริกาได้ส่งทหารจำนวนหนึ่งเข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทยที่เรียกว่าหน่วยจัสแม็ก

ถัดจากนั้นได้ยกระดับข้อตกลงขึ้นเป็นสนธิสัญญาในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เรียกว่า "สนธิสัญญาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีโต้)"

บรรดาข้อตกลงต่างๆ และสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็คือการนำเอาเอกราชอธิปไตยของชาติไทยเข้าไปอยู่ภายใต้การบังคับควบคุมของจักรวรรดิ์นิยมอเมริกาฯ ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพ **"เมืองขึ้นแบบใหม่"** จนบัดนี้..."

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าการที่อาจารย์ปรีดีนำขบวนเสรีไทยไปพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกา และรับใช้อเมริกาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น เป็นการพึ่งพิง ขึ้นต่อ และรับใช้ ทางยุทธศาสตร์ทางการทหาร ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของสัมพันธมิตรทั้งหมดในชัยชนะต่อฝ่ายอักษะ จึงเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อผลประโยชน์ของชาติไทย แต่อาจารย์เสริฐกลับมองเห็นเป็นโทษและเขียนชี้นำให้ผู้อ่านเห็นเป็นโทษไปด้วย แปลกมนุษย์แท้ๆ

อาจารย์เสริฐอ้างข้อเขียนของผมตอนหนึ่งที่ผมกล่าวไว้ว่า "ครั้งหนึ่งอาจารย์ปรีดีเคยดำริที่จะนำขบวนเสรีไทยลุกขึ้นกวาดล้างญี่ปุ่นในเมืองไทย แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรคืออเมริกาไม่เห็นด้วย เพราะจะทำให้เสียยุทธศาสตร์ส่วนรวม จึงขอให้อาจารย์ปรีดียุติความคิดนี้ไว้ก่อน ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็จำต้องยุติ..."

ครั้นแล้วอาจารย์เสริฐก็สับอาจารย์ปรีดีเข้าให้ว่า

"นี่แสดงว่าอาจารย์ปรีดีไม่รู้ยุทธศาสตร์ส่วนรวมของนักล่าอาณานิคมฝ่ายสัมพันธมิตร ที่ต้องการใช้เมืองขึ้นและประเทศด้อยพัฒนาเป็นกำลังช่วยเหลือตนปราบญี่ปุ่น แล้วพวกตนจะคืนเมืองขึ้นและเมืองพึ่งเหล่านั้นให้เจ้าของเดิมตามข้อตกลง และจะยอมรับบุญคุณของเมืองขึ้นและเมืองพึ่งเหล่านั้นที่ช่วยเหลือตนให้ชนะญี่ปุ่น อาจารย์ปรีดีไม่รู้ข้อนี้ แม้แต่หน่วย OSS. อาจารย์ปรีดีก็ไม่รู้ว่าคือต้นกำเนิดของ CIA. นั่นเอง และลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตเตน ผู้บัญชาการกองทัพสัมพันธมิตรย่านนี้ อาจารย์ปรีดีก็ไม่รู้ว่าคือผู้ดำเนินแผนยุทธศาตร์ของนักล่าอาณานิคมต่อเมืองขึ้นต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วยนั่นเอง จึงนับถือและเชื่อฟัง แทนที่จะใช้ยุทธศาสตร์ของไทยเอง เพื่อเอกราชอธิปไตยของไทย กลับกลายเป็นว่า

อาจารย์ปรีดีตั้งขบวนเสรีไทยขึ้นรับใช้แผนยุทธศาสตร์ของนักล่าอาณานิคม ภายใต้บัญชาการของลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตเตนและของหน่วย OSS. นั่นเอง..."

การวิจารณ์ของอาจารย์เสริฐดังกล่าวนี้ ที่บอกว่าอาจารย์ปรีดีไม่รู้ยุทธศาสตร์ส่วนรวมของสัมพันธมิตร ไม่รู้ว่าลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบตเตน คือผู้วางแผนยุทธศาสตร์ของนักล่าอาณานิคม ไม่รู้ว่า C.I.A. มาจากหน่วย O.S.S. และไม่รู้อะไรต่ออะไรอีกมากมายหลายอย่างนั้น **ที่แท้จริงแล้วคนที่ไม่รู้อะไรเลยในเรื่องนี้ก็คืออาจารย์เสริฐนั่นเอง** อาจารย์เสริฐจึงวิจารณ์ไปด้วยความไม่รู้ เพราะถ้าอาจารย์เสริฐรู้จริง อาจารย์เสริฐจะไม่วิจารณ์สับอาจารย์ปรีดีเช่นนี้อย่างแน่นอน นอกเสียจากว่าอาจารย์เสริฐรู้จริงแต่แกล้งทำเป็นไม่รู้ เพื่อจะวิจารณ์บดขยี้อาจารย์ปรีดีตามที่อาจารย์เสริฐตั้งใจ นั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องของคนอุบาทว์กาลีโลก และก็เป็นการล่วงละเมิดคุณธรรมของนักปฏิวัติในข้อที่ไม่เคารพสัจจะและเชิดชูความเป็นธรรม

ผมจะไม่เถียงแทนอาจารย์ปรีดีล่ะครับว่าท่านรู้ไม่รู้อย่างไร แต่ผมจะขอนำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาเสนอท่านผู้อ่านเพื่อพิจารณา ซึ่งความจริงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย ผมได้นำมาเสนอท่านผู้อ่านในชำระประวัติศาสตร์เล่มก่อนๆ มาบ้างแล้ว แต่เพื่อชี้ให้เห็นถึงความไม่รู้และการพูดเอาเองตามอำเภอใจของอาจารย์เสริฐ ผมจึงขอเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง ดังต่อไปนี้

เรื่องแรกก็คือเรื่องที่ผมบอกว่า อาจารย์ปรีดีเคยเสนอต่อสัมพันธมิตร ที่จะนำขบวนการเสรีไทยลุกขึ้นบดขยี้กองทัพญี่ปุ่น

แต่ทางฝ่ายสัมพันธมิตรขอร้องเอาไว้ เพื่อรอคอยเวลาที่เหมาะสมพร้อมกัน เพราะถ้ามิฉะนั้นจะทำให้เสียหายต่อยุทธศาสตร์ส่วนรวม ซึ่งก็หมายถึงยุทธศาสตร์ที่จะเอาชนะกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยเราด้วย

เรื่องนี้อาจารย์ปรีดีได้เขียนไว้ใน "จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์" มีความตอนหนึ่งดังนี้

"...กำลังพลพรรคเสรีไทยที่ได้รับความช่วยเหลือทางอาวุธยุทโธปกรณ์จากฝ่ายสัมพันธมิตร ก็ได้ขยายกว้างขวางมากขึ้นถึงขั้นที่ญี่ปุ่นอาจลงมือทำการโจมตีก่อน ผมกับสมาชิกส่วนมากในกองบัญชาการเสรีไทยเห็นว่า ถ้ากองกำลังเสรีไทยต้องพรางตัวอยู่ด้านเดียว ตามคำขอร้องของฝ่ายสัมพันธมิตรแล้วก็จะเสียเปรียบฝ่ายญี่ปุ่น เราจึงเห็นว่ากำลังของฝ่ายเสรีไทยควรเป็นฝ่ายริเริ่มโจมตีญี่ปุ่นก่อน แต่ถ้าทำดังกล่าวก็เป็นการขัดต่อคำขอร้องของสัมพันธมิตร ดังนั้นในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๘๘ ผมจึงได้ส่งโทรเลขลับด่วนมากถึง ร.ม.ต.กระทรวงการต่างประเทศอเมริกาและถึงลอร์ดเมาท์แบตเตน มีข้อความตรงกัน และได้รับคำตอบจาก ร.ม.ต.อเมริกันดังนี้

เลขที่ ๗๔๐.๐๐๑๑ พี.ดับบลิว./๕-๒๙๔๘

บันทึกจัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศ (ส.ร.อ.) (วอชิงตัน) ๒๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘)

ต่อไปนี้เป็นสาส์นสำหรับ ร.ม.ต.การต่างประเทศจากรูธ (ปรีดี พนมยงค์) กระทรวงการต่างประเทศได้รับเมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ขบวนการต่อต้านของไทย ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายนั้น ได้ปฏิบัติตามเสมอมาซึ่งคำแนะนำของผู้แทนอเมริกันที่มิให้ปฏิบัติการใดๆ ในการต่อสู้ล้ำหน้าก่อนถึงเวลาอันควร แต่ในขณะนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่ากำลังใจรบของญี่ปุ่นจะลดน้อยลงไป ถ้าขบวนต่อต้านไม่คงอยู่ภายในฉากกำบังอีกต่อไป ญี่ปุ่นจะถูกบีบให้ยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไขต่อสัมพันธมิตรเร็วขึ้น เพราะความสลายของสิ่งที่เรียกว่าวงไพบูลย์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เราได้ถือตามคำแนะนำว่าขบวนต่อต้านจะต้องพยายามขัดขวางความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นจะได้จากประเทศไทย เราได้ดำเนินแนวทางนี้อย่างใกล้เคียงที่สุดเท่าที่เป็นได้ แต่ท่านย่อมเห็นได้ว่าญี่ปุ่นได้มีความสงสัย (ขบวนต่อต้าน) มากยิ่งขึ้นตลอดมา เมื่อไม่นานมานี้รัฐบาลไทย (รัฐบาลควงฯ) ไม่ยอมตามคำขอของญี่ปุ่นที่ขอเครดิตเพิ่มเติมอีก๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐บาท ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากรัฐบาลปัจจุบันว่าจะไม่อยู่ในตำแหน่งต่อไป ถ้าญี่ปุ่นยืนยันเช่นนั้น รัฐบาลใหม่ก็จะตั้งขึ้นและจะปฏิบัติการต่อสู้ญี่ปุ่น โดยประการแรกประกาศโมฆะกรรมซึ่งหนี้สินและข้อตกลงที่ระบบพิบูลกับญี่ปุ่นได้ทำกันไว้ รวมทั้งสนธิสัญญาที่ผนวก ๔ รัฐมาลายาและรัฐไทยใหญ่ไว้กับประเทศไทย อีกทั้งการประกาศสงครามต่ออังกฤษและ ส.ร.อ. พื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ชาตินี้กับประเทศไทยจะสถาปนาขึ้นดังที่เป็นอยู่ก่อนเพิร์ลฮาร์เบอร์ (ก่อนญี่ปุ่นรุกราน) ก่อนที่จะดำเนินแผนการนี้ข้าพเจ้าปรารถนาแจ้งให้ท่านทราบถึงสถานการณ์ที่ดำเนินอยู่ แม้ว่าข้าพเจ้าจะตระหนักว่า ส.ร.อ. มีเจตนาดีเกี่ยวกับเอกราชของประเทศไทยและมีความนับถือประชาชนไทยอย่างสุดซึ้ง ข้าพเจ้าเชื่อว่าในวันที่เราลงมือปฏิบัติการนั้น ส.ร.อ. จะประกาศเคารพความเป็นเอกราชของประเทศไทยและถือว่าประเทศไทยเป็นสมาชิกหนึ่งของสหประชาชาติ และไม่

ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู ทั้งนี้จะเป็นการส่งเสริมกำลังใจอย่างใหญ่หลวงต่อมวลราษฎรไทยซึ่งเตรียมพร้อมแล้วในการเสียสละใดๆ ข้าพเจ้าได้แจ้งเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บัญชาการทหารสูงสุดแห่งสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ดหลุยส์เมาท์แบทเตน) ด้วยแล้ว"

คำตอบของ ส.ร.อ. ส่งเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ มีความต่อไปนี้

"ขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อสาส์นของท่านถึง ร.ม.ต.การต่างประเทศ เราเข้าใจความปรารถนาของท่านที่จะให้ประเทศไทยต่อสู้ศัตรูทางปฏิบัติการโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นได้ เราเชื่อแน่ว่าอย่างไรก็ตามท่านย่อมตระหนักว่า การต่อสู้ศัตรูร่วมกันของเรานั้นต้องสมานกับยุทธศาสตร์ทั้งปวงในการต่อสู้ญี่ปุ่น และไม่เป็นผลดีถ้าไทยทำล้ำหน้าก่อนเวลาอันสมควร และก่อนที่จะมีเหตุผลประกันว่าจะได้ชัยชนะ ถ้าลงมือปฏิบัติการอย่างเปิดเผยที่มิได้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ฉะนั้นเราหวังว่าท่านจะใช้ความพยายามต่อไปที่จะป้องกันมิให้เกิดขึ้นโดยการกระทำล้ำหน้าก่อนถึงเวลาอันควร โดยขบวนต่อต้านหรือการปฏิบัติอันเร่งให้ญี่ปุ่นรีบยึดรัฐบาลไทย (รัฐบาลควงฯ) เราเชื่อมั่นว่าท่านจะแจ้งให้เราและบริติชทราบบริบูรณ์ถ้าการขยายตัว (ของสถานการณ์) จะเกิดขึ้นได้ในไม่ช้า โดยฝืนต่อความพยายามของท่าน

ความปรารถนาจริงใจของท่านและมวลราษฎรไทย ในการบอกปัดการประกาศสงครามกับข้อตกลง (กับญี่ปุ่น) ของพิบูลฯ นั้น เป็นสิ่งที่เข้าใจแจ่มแจ้งและมีคุณค่า แต่ยังไม่แจ้งชัดว่าเหตุใดรัฐบาลปัจจุบัน (รัฐบาลควงฯ) จะลาออกขณะนี้ หรือมีการบังคับ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อย่างใดที่รัฐบาลต่อไปจะถือเอาการบอกปัด (ประกาศสงครามและข้อตกลงกับญี่ปุ่น) เป็นการกระทำแรก ย่อมจะเห็นได้ว่าขบวนการต่อต้านจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้ดีกว่า เมื่อแสดงตนออกจากฉากกำบังแล้ว คือโดยการสมานฉู่โจมฉับพลันต่อการลำเลียง ต่อคมนาคม ต่อกองกำลัง ต่อยุทโธปกรณ์ของศัตรู และยึดตัวนายทหาร พนักงาน เอกสาร จุดสำคัญของศัตรู การปฏิบัติทางการเมือง เรื่องการบอกปัด (ประกาศสงคราม) และการเข้าอยู่ในแถวเดียวกันกับสัมพันธมิตรก็ตามมาภายหลัง

เราถือเป็นความสำคัญอย่างใหญ่ที่จะมีรัฐบาลไทยตามรัฐธรรมนูญอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งอยู่บนดินแดนไทย ทำการร่วมมือกับสัมพันธมิตร เราหวังว่าการเตรียมทุกอย่างที่จะเป็นไปได้จะต้องทำขึ้น ในอันที่จะป้องกันการยึดตัวบุคคลสำคัญที่นิยมสัมพันธมิตร หรือกระจายบุคคลสำคัญเหล่านี้ เพื่อว่ารัฐบาลดังกล่าวนั้นจะปฏิบัติหน้าที่ได้ทันทีในบริเวณที่เป็นอิสระจากญี่ปุ่น และสามารถสั่งทหารไทยปฏิบัติการร่วมมือกับสัมพันธมิตร และฟื้นการสถาปนากลไกกิจการพลเรือนของรัฐบาลในบริเวณที่กู้อิสรภาพแล้ว

สหรัฐไม่อาจประกาศโดยลำพังได้ว่าชาติอื่นชาติใดเป็นสมาชิกสหประชาชาติ แต่จะมีความยินดีประกาศซ้ำอีกโดยเปิดเผยในโอกาสเหมาะสมถึงการเคารพความเป็นเอกราชของชาติไทย และประกาศว่าไม่มีเวลาใดที่สหรัฐถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู เรามองไปข้างหน้าถึงวันที่ประเทศของเราทั้งสองจะแสดงเปิดเผยต่อมหาชนถึงจุดหมายร่วมกันของเราในการต่อสู้ศัตรูร่วมกันของเรา

(ลงนาม) **กรูว์**
รักษาการแทน ร.ม.ต.ต่างประเทศ

และในคำปราศรัยของลอร์ดหลุยส์เมาท์แบตเตน ณ สโมสรซิตี้ ไลเวอรี่ เกี่ยวกับประเด็นนี้มีความตอนหนึ่งดังนี้

"...ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๕ เขาได้ส่งหัวหน้าคณะสำคัญแห่งขบวนการต่อต้าน ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐมนตรีต่างประเทศสยามคนปัจจุบัน (ดิเรก ชัยนาม) เพื่อปรึกษาหารือกับข้าพเจ้าที่เมืองแคนดี เราให้เขาออกมาและส่งเขากลับโดยเครื่องบินทะเล หรือโดยเรือบิน (ชนิดที่ต่อเป็นลำเรือ (ไม่ใช้ทุ่น) ในระหว่างการสนทนาเราก็ได้วางแผนการที่เป็นรูปธรรมสำหรับการปฏิบัติการภายหน้า เพื่อให้เชื่อมสนิทกับพลังหลักสำคัญแห่งยุทธภูมิของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเองได้เคยใคร่ครวญอย่างไม่ละวางตลอดมาถึงความจำเป็นที่จะให้ประดิษฐ์บินออกมาในกรณีที่เกิดฉุกเฉิน ตราบจนถึงตอนปลายสงคราม เขาได้จัดตั้งกองกำลังเพื่อการบ่อนทำลาย และ**จัดตั้งกำลังพลพรรคประมาณ ๖ หมื่นคนกับทั้งผู้สนับสนุนแบบสู้อย่างสงบไม่หวั่นไหวอีกมากมาย** ซึ่งล้วนแต่อยู่ในตำแหน่งแห่งที่อันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ๆ ในสยาม และก็พร้อมอยู่เสมอที่จะลงมือโจมตี

"ข้าพเจ้าเข้าใจดีทีเดียวถึงความยากลำบากที่เขาต้องควบคุมพลังเหล่านี้ให้ตั้งสงบเงียบอยู่ได้ แต่ข้าพเจ้าเองก็ต้องระลึกอยู่เสมอเช่นเดียวกันถึงภยันตรายอันใหญ่หลวงแห่งการเคลื่อนไหวโดยที่ยังไม่ถึงเวลา **ซึ่งจะเป็นผลให้ถูกญี่ปุ่นตอบโต้ทำลาย และจะทำให้แผนยุทธศาสตร์แห่งยุทธภูมิทั้งปวงของข้าพเจ้าเกิดผลกระทบปั่นป่วนวุ่นวาย...**"

เรื่องถัดไปก็คือเรื่องยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทหารของอังกฤษเกี่ยวกับประเทศไทยนั้น ในเบื้องต้นนั้นเมื่อพระจักรพรรดิ์

ญี่ปุ่นได้ประกาศยอมจำนนต่อสัมพันธมิตร ในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ แล้ว ในวันเดียวกันนั้นลอร์ดหลุยส์เมาท์แบทเตน โดยได้รับอนุญาตจากนายแอตลี นายกรัฐมนตรีอังกฤษ ได้โทรเลขด่วนถึงอาจารย์ปรีดีในนามของรู้ธหัวหน้าขบวนการเสรีไทย แจ้งให้อาจารย์ปรีดีประกาศว่าการประกาศสงครามของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่ออังกฤษ อเมริกา เป็นโมฆะ และให้ประกาศยกเลิกข้อตกลงและสนธิสัญญาที่ทำไว้กับญี่ปุ่น กับเรียกร้องให้รู้ธส่งผู้แทนไปเจรจากับอังกฤษที่แคนดี ทั้งนี้เพราะอังกฤษสำนึกและตระหนักในคุณูปการของขบวนการเสรีไทย ที่ช่วยเหลือสัมพันธมิตรในระหว่างสงครามนั้น และอังกฤษให้คำยืนยันว่าอังกฤษจะปรึกษาหารือกับอเมริกาก่อนที่จะทำข้อตกลงใดๆ กับไทยในอันที่จะทำให้สถานะสงครามสุดสิ้นลง ข้อความที่ลอร์ดหลุยส์เมาท์แบทเตนได้ส่งโทรเลขถึงอาจารย์ปรีดีที่กรุงเทพฯ นี้ รัฐบาลอังกฤษได้ส่งถึงกระทรวงการต่างประเทศอเมริกาด้วย ดังปรากฏในหนังสือ “ความสัมพันธ์ต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา” ค.ศ. ๑๙๔๕ เล่ม ๖ ซึ่งผมเคยอ้างอิงและนำหลักฐานทำให้ปรากฏแล้วในชำระประวัติศาสตร์เล่มก่อนๆ)

ต่อมาในเดือนกันยายน ๒๔๘๘ รัฐบาลทวี บุณยเกตุ ได้แต่งตั้งคณะผู้แทนไปเจรจาทำความตกลงยกเลิกสถานสงครามกับอังกฤษที่เมืองแคนดี ซึ่งมีลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบทเตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุด สัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์เป็นผู้แทนฝ่ายอังกฤษ และมีนายเคนนิ่งเป็นที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองของลอร์ดหลุยส์เมาท์แบทเตน ส่วนผู้แทนฝ่ายไทยมี

พลเอกหลวงเสนาณรงค์	เป็นประธาน
ร.อ.เฉลิมศักดิ์ จูฑะพงษ์	เป็นทหารคนสนิท

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

นายทวี ตะเวทิกุล	อธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ
พลเรือตรีแชน ปัจจุสานนท์	รองเสนาธิการทหารเรือ
พันเอกสุรจิตร จารุเศรณี	
พันเอกเนตร เขมะโยธิน	
นาวาอากาศโท ทวี จุลละทรัพย์	และ
พันตรี ป่วย อึ้งภากร	เป็นเลขานุการ

ตามข้อตกลงเดิมที่ ลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบทเตน มีโทรเลขถึง "รู้ธ" และรัฐบาลอังกฤษแจ้งไปให้อเมริกาทราบนั้น อังกฤษจะไม่บังคับให้ประเทศไทยทำเอกสารยอมจำนน (ยอมแพ้) โดยไม่มีเงื่อนไข ดังที่ประเทศแพ้สงครามต้องกระทำ อันเป็นการเสียเอกราชและอธิปไตยสิ้นเชิง ทั้งนี้โดยที่สำนึกและตระหนักในคุณูปการของขบวนการเสรีไทยที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่สัมพันธมิตรในระหว่างสงคราม

แต่พอนั่งโต๊ะเจรจากันจริง ๆปรากฏว่าเอกสารที่ทางอังกฤษโดยนายเคนนิ่งที่ปรึกษาการเมืองของลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบทเตนร่างขึ้นเป็นข้อสัญญาเพื่อเสนอให้ฝ่ายไทยลงนามที่เรียกว่าสัญญาข้อตกลง "เพื่อคืนสิ่งที่แล้วมาในอดีตและที่จะร่วมมือในภายหน้า" นั้น เป็นข้อเสนอที่เสมือนหนึ่งกับประเทศไทยเป็นประเทศที่แพ้สงคราม ข้อสัญญานี้มีด้วยกัน ๒๑ ข้อ เป็นการบังคับให้ไทยต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจอังกฤษทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร

พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ ซึ่งในขณะนั้นมียศทหารเป็นนาวาอากาศโทและเป็นคนหนึ่งที่เป็นผู้แทนฝ่ายไทย ได้บันทึกเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ในหนังสือ "ชาติอยู่เหนือสิ่งใด" มีความตอนหนึ่งดังนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"...ข้าพเจ้ารีบไปพบกับผู้แทนของกองทัพอเมริกัน คือ พลจัตวาทิมเบอร์แมน ซึ่งกำลังพักอยู่ที่บ้านรับรองแห่งเดียวกับข้าพเจ้า แล้วส่งสัญญาที่เราจะต้องเซ็นกับอังกฤษให้เขาอ่าน เขาอ่านอย่างเร็ว พอหมดหน้าสุดท้ายเขาก็ร้องอุทานออกมาดังๆ ว่า ไทยไม่ใช่ศัตรูของเรา อังกฤษไม่ควรทำเช่นนี้ เขาจะรีบติดต่อกับทางวอชิงตันเดี๋ยวนี้

"พลจัตวา ทิมเบอร์แมน ออกไปที่ศูนย์การติดต่อสื่อสารของอเมริกันในบริเวณกองบัญชาการของ OSS สักครู่หนึ่งเขาก็กลับมาและบอกข้าพเจ้าว่าโทรศัพท์ติดต่อให้ พลตรีวิลเลียม โดโนแวน ผู้บัญชาการ OSS ให้ทราบแล้ว และพลตรีโดโนแวน กำลังไปพบกับเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของกระทรวงการต่างประเทศของอเมริกา พลจัตวา ทิมเบอร์แมน ได้กำชับข้าพเจ้าว่าอย่าให้คนไทยเซ็นสัญญาฉบับนี้เป็นอันขาด ข้าพเจ้าก็รีบโทรศัพท์ไปยัง ร้อยเอก เฉลิมศักดิ์ ทหารคนสนิทของหัวหน้าคณะ ยืนยันว่าอย่าไปเซ็นอะไร และได้พูดเป็นนัยๆ ว่าข้าพเจ้าได้ทำอะไรไปบ้างแล้วให้ทราบ

"ข้าพเจ้าและพลจัตวา ทิมเบอร์แมน นั่งคอยอยู่ที่ที่พักอย่างกระวนกระวายใจอย่างยิ่ง ในที่สุดคณะของเราก็ได้เดินทางกลับมายังที่พักของข้าพเจ้า ท่านประธานกล่าวออกมาว่า ข้าพเจ้าขาดจากที่ประชุมไปนี้เอง ทำให้นายเคนนิ่งต้องออกไปรับโทรศัพท์และกลับมาบอกลอร์ดหลุยส์ว่า ทางรัฐบาลอังกฤษไม่ติดใจที่จะให้ฝ่ายไทยเซ็นสัญญาในวันนั้น เพราะยังมีปัญหาบางอย่างที่จะต้องพิจารณาโดยรอบคอบ..."

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้บันทึกปัญหาเดียวกันนี้ไว้ในหนังสือ "จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์" มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"รัฐบาลอเมริกันทราบเรื่องที่รัฐบาลอังกฤษยื่นร่างข้อตกลง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

๒๑ ข้อ ไปยังรัฐบาลไทย โดยรัฐบาลอังกฤษมิได้ปรึกษารัฐบาลอเมริกันให้เห็นชอบด้วยก่อน ซึ่งเป็นการผิดต่อคำรับรองของรัฐบาลอังกฤษที่แจ้งต่อรัฐบาลอเมริกันว่า... "(ค) ถ้ารู้ธทำตามคำแนะนำ (บอกเลิกประกาศสงคราม) และส่งผู้แทนไปยังนครแคนดี้ บริติชเสนอที่จะติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันที่จะตั้งต้นเจรจาเกี่ยวกับข้อความที่เขา (ไทย) เตรียมทำให้สถานะสงครามสิ้นสุดลง" ดังนั้นแม้ว่ารัฐบาลอเมริกันเคยแสดงความเห็นใจให้จับกุมผู้มีการกระทำเป็นอาชญากรสงครามนั้นมาลงโทษก็ดี แต่ข้อเรียกร้องอื่นๆ ของอังกฤษจากประเทศไทยนั้นรุนแรงมากรัฐบาลอเมริกันจึงได้ประท้วงรัฐบาลอังกฤษว่าร่างข้อตกลงที่ยื่นต่อฝ่ายไทยนั้น อังกฤษทำในนามสัมพันธมิตรจึงต้องปรึกษารัฐบาลอเมริกันเสียก่อน ฉะนั้นจึงให้รัฐบาลอังกฤษยับยั้งไว้ก่อน พร้อมกันนั้นรัฐบาลอเมริกันได้แจ้งให้ฝ่ายไทยยับยั้งการลงนามข้อตกลงกับอังกฤษไว้ ระหว่างนั้นรัฐบาลอเมริกันก็ได้พยายามเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษผ่อนผันการบีบบังคับไทย..."

อนึ่งก่อนหน้าที่สงครามจะยุติ ได้มีการประชุม ๓ ชาติสัมพันธมิตรที่นครยัลตา แหลมไครเมีย ของสหภาพโซเวียต ระหว่างอเมริกา อังกฤษ และสหภาพโซเวียต ก่อนที่ประธานาธิบดีรูสเวลท์แห่งสหรัฐอเมริกา จะเดินทางไปร่วมประชุมกับ เชิชชิลล์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษและจอมพลสตาลินแห่งสหภาพโซเวียต ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) นั้น กรมกิจการแปซิฟิคตะวันตกเฉียงใต้แห่งกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดทำบันทึกเพื่อให้ประธานาธิบดีรูสเวลท์ใช้ประกอบในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเชิชชิลล์และสตาลินเกี่ยวกับสถานภาพภายหน้าของประเทศไทย บันทึกประกอบการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นครั้งนี้

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้พิมพ์ไว้ในหนังสือชื่อ "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา" ค.ศ. ๑๙๔๕ เล่ม ๖ หน้า ๑๒๔๒-๑๒๔๔ มีความดังต่อไปนี้

เลขที่ ๘๙๒.๐๑/๑-๑๓๔๕

บันทึกจัดทำโดย กรมกิจการปาซิฟิคตะวันตกเฉียงใต้

วอชิงตัน, ๑๓ มกราคม ๑๙๔๕

บันทึกเพื่อประธานาธิบดี

(เพื่ออาจใช้ในการสนทนากับ มร.เชชชิลล์ และ จอมพล สตาลิน)

เรื่อง : สถานภาพภายหน้าของประเทศไทย

นโยบายบริติชเกี่ยวกับประเทศไทยนั้นต่างกับของเรา บริติชถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู นั่นเป็นทรรศนะของเขา คือ

๑. ความเป็นเอกราชของไทยภายหลังสงครามจะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ (ประเทศไทย) จะยอมรับให้มี "ข้อตกลงพิเศษเพื่อความปลอดภัยมั่นคงหรือการร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในระบบระหว่างประเทศ"

๒. แหลมไทยเหนือมาลายาตั้งแต่เส้นขนานที่ ๑๒ จะต้องถือว่าเป็นบริเวณยุทธศาสตร์ที่จำเป็น และการป้องกันภายใต้ข้อตกลงความปลอดภัยมั่นคง ระหว่างประเทศจะต้องดำเนินโดยมหาอำนาจอารักขา หรือโดยองค์การร่วมระหว่างประเทศ เรื่องนี้

มีรายงานว่าเป็นความเห็นของเชิชชิลล์ การปฏิบัติดังนี้ขัดขวางต่อสิทธิของระบบปกครองไทยในบริเวณนั้น

๓. รัฐบาลทหารปัจจุบันนี้ไม่มีความจำเป็น ยกเว้นบางที่ในเขตการรบ อย่างไรก็ตาม เขาเชื่อว่าคณะกรรมาธิการควบคุมของสัมพันธมิตรจะตั้งขึ้นในประเทศไทย ซึ่งจะดำเนินต่อไประยะเวลาหนึ่ง

๔. พวกเขาจะไม่ติดต่อขณะนี้กับรัฐบาลไทยใดๆ

ในทางตรงกันข้าม เรามิได้ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู แต่เป็นประเทศถูกยึดครองโดยศัตรู เรารับรองอัคราชทูตประเทศไทยในวอชิงตันเป็น "อัครราชทูตแห่งประเทศไทย" ฐานะเหมือนอัคร-ราชทูตเดนมาร์ค เราใคร่ให้มีประเทศไทยที่เป็นเอกราชและมีเสรีภาพพร้อมด้วยอธิปไตยที่ไม่ถูกบั่นทอน และปกครองโดยรัฐบาลที่เลือกโดยตนเอง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียอาคเนย์ซึ่งเป็นประเทศเอกราชอยู่ก่อนสงคราม เราเชื่อว่าผลประโยชน์ของอเมริกันจะเสียหายทั่วอาเซียถ้าผลแห่งสงครามจะอุบัติ ซึ่งเราจะมีภาระส่วนใหญ่ในการทำให้การรุกรานของญี่ปุ่นพ่ายแพ้ (ถ้า) ประเทศไทยไม่มีดินแดนส่วนใดส่วนหนึ่งของตนที่มีไว้เมื่อก่อนสงคราม หรือฐานะของประเทศไทยจะถูกบั่นทอน ประวัติศาสตร์แห่งการที่ชาวยุโรปบีบบังคับประเทศไทยและชาวยุโรปได้ยึดเอาดินแดนแห่งเอเชียอาคเนย์นั้น ยังอยู่ในความทรงจำของชาวอาเซีย รัฐบาลนี้ (ส.ร.อ.) ไม่อาจมีส่วนรับผิดชอบด้วยไม่ว่าในทางใดๆ ที่จะดำเนินต่อประเทศไทยโดยระบบจักรวรรดินิยมในรูปแบบอย่างใดๆ ทั้งสิ้น

ภายในประเทศไทย ระบบปกครอง (รัฐบาลพิบูลฯ) ซึ่งเดิมยอมจำนนญี่ปุ่นและต่อมาร่วมมือ (กับญี่ปุ่น) อันเป็นที่รู้กันกระฉ่อนทั่วไปนั้น ได้ถูกเปลี่ยนโดยระบอบปกครอง (รัฐบาลควงฯ) ซึ่งส่วน

ใหญ่คุมโดยประดิษฐ์ฯ ผู้สำเร็จราชการปัจจุบันที่ได้รับการนับถือที่สุดของบรรดาผู้นำไทยและเป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้น อเมริกันได้ติดต่อกับประดิษฐ์ฯ ซึ่งเป็นผู้ช่วยสัมพันธมิตรอย่างจริงจังในงานข่าว และเป็นผู้ที่แสดงความปรารถนาให้ประเทศไทยเข้าสงครามต่อสู้ญี่ปุ่น และให้กองทัพไทยทำการรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสัมพันธมิตร

เป็นทรรศนะของกระทรวงการต่างประเทศ (ส.ร.อ.) ที่ต้องใช้ความอุสาหะพยายามจูงใจให้บริติชเปลี่ยนแผนการของพวกเขาเพื่อมิให้ขัดต่อเรา เป็นที่เชื่อว่าถ้าประเทศไทยเข้าร่วมสงครามต่อสู้ญี่ปุ่น ประเทศไทยก็จะได้รับการปฏิบัติอย่างประเทศที่ได้รับการกู้อิสรภาพ และรัฐบาลของเขาก็จะได้รับการรับรองอย่างน้อยเป็นการชั่วคราว แม้ว่าจะเป็นการเสียประโยชน์ จากทรรศนะการเมืองในการมีกองทัพอเมริกัน นอกจากจำเป็นทางทหารในการร่วมยึดบริเวณอาณานิคมของชาวยุโรปกลับคืน แต่จะเป็นประโยชน์จากทรรศนะการเมืองในการที่มีกองทหารอเมริกัน ภายใต้บัญชาการอิสระของอเมริกันรับผิดชอบ ในการกู้อิสรภาพของประเทศไทยยิ่งกว่าที่จะให้ประเทศไทยถูกยึดครองดินแดนโดยกำลังทหารบริติช อย่างไรก็ตามการจะใช้กำลังทหารอเมริกันหรือไม่ในประเทศไทยนั้นเป็นปัญหาที่อนุมานว่าจะชี้ขาดความกระจ่างแจ้งแห่งการพิจารณาทางยุทธศาสตร์ทั้งปวง

ได้แนบบันทึกย่อเกี่ยวกับผู้สำเร็จราชการประดิษฐ์ฯ มาด้วย"

จากร่างข้อเสนอ ๒๑ ข้อ ต่อรัฐบาลไทยของอังกฤษ ณ นครแคนดีก็ดี และจากบันทึกประกอบการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของรูสเวลท์ก็ดี เป็นการแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของอังกฤษที่จะบีบ

บังคับประเทศไทยในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม เพราะอังกฤษนอกจากจะสูญเสียผลประโยชน์อันมหาศาลระหว่างสงครามที่เคยได้จากประเทศไทยแล้ว อังกฤษยังโกรธแค้นประเทศไทยที่ไม่เจียมเนื้อเจียมตัวบังอาจไปประกาศสงครามกับประเทศมหาอำนาจเช่นอังกฤษ เสมือนหมูเห็นราชสีห์ท้าชวนรบ และยิ่งกว่านั้นในระหว่างสงคราม วิทยุกระจายเสียแห่งประเทศไทยยังอวดกำแหงก่นโคตรพระราชวงศ์อังกฤษอย่างหยาบคาย ซึ่งคนอังกฤษที่จงรักภักดีต่อพระราชวงศ์ย่อมทนไม่ได้

แต่จากการที่อาจารย์ปรีดีรู้จักพึ่งพิงอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศสัมพันธมิตรที่มีเสียงดังที่สุดในขณะนั้น และด้วยเห็นในคุณูปการของขบวนการเสรีไทย จึงทำให้อังกฤษต้องผ่อนคลายข้อเรียกร้องลงมา ซึ่งได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ ดังที่กล่าวมาแล้ว และในที่สุดด้วยความปรีชาสามารถของรัฐบาลปรีดีและรัฐบาลธำรง (๒๔๘๙-๒๔๙๐) ที่ได้เจรจาให้อังกฤษผ่อนผันสัญญาสมบูรณ์แบบลงมาเป็นลำดับ เช่น จากการให้ข้าวเปล่าๆ เป็นขาย และในขณะที่กำลังเจรจาเพื่อยกเลิกสัญญาฉบับนั้นในสมัยรัฐบาลธำรงซึ่งตามโทรเลขของนายดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอังกฤษ แจ้งให้รัฐบาลธำรงทราบว่าจะได้รับคำตอบตกลงใจจากอังกฤษภายในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ แต่ก็ต้องชะงักลงในที่สุด เพราะเกิดรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ จึงทำให้การเจรจายกเลิกสัญญาสมบูรณ์แบบต้องล่าช้าออกไปถึงวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๗ จึงได้ยกเลิกสัญญาฉบับนั้น

ผมว่าจะจบการโต้แย้งอาจารย์เสริฐเกี่ยวกับเสรีไทยเสียที แต่เมื่อได้อ่านหลักไทฉบับที่ ๙๔ ก็ทำให้จบไม่ลง เพราะอาจารย์เสริฐยังคงตั้งหน้าบิดเบือนประวัติศาสตร์ต่อไปอย่างเมามันและ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อย่างตั้งใจ

ข้อ ๑ อาจารย์เสริฐพูดถึงคณะราษฎรกับขบวนการเสรีไทย อาศัยความช่ำชองในการแสดงมายากลทางอักษรศาสตร์อาจารย์เสริฐสร้างฉากขึ้นมาว่า "มีผู้ถามว่าในการต่อต้านญี่ปุ่นนั้น ทำไมผมจึงให้ความสำคัญแก่คณะราษฎรมากกว่าขบวนเสรีไทย ในเมื่อใครๆ ก็ถือกันว่าขบวนเสรีไทยมีความสำคัญที่สุด หรือเป็นหลักในการต่อต้านญี่ปุ่น และเมื่อพูดถึงการต่อต้านญี่ปุ่นแล้ว ผมพูดถึงขบวนเสรีไทยน้อยเหลือเกิน..."

ครั้นแล้วอาจารย์เสริฐก็ให้คำตอบว่าดังนี้

"ขบวนการเสรีไทยนั้น แม้ว่าจะต่อต้านญี่ปุ่น แต่ไม่ใช่พรรค ทั้งไม่ได้มีรัฐบาลด้วย ขบวนเสรีไทยจึงเป็นแต่เพียงส่วนประกอบของคณะราษฎรในการต่อต้านญี่ปุ่น และในทางปฏิบัติ คณะราษฎรเป็นผู้คุ้มครองขบวนเสรีไทยในการต่อต้านญี่ปุ่น...ด้วยเหตุเหล่านี้คณะราษฎรจึงมีความสำคัญกว่าขบวนเสรีไทยและขบวนอื่นๆ ในการต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อกล่าวถึงการต่อต้านญี่ปุ่น ดูเหมือนคนไทยเราจะลืมคณะราษฎรไปเสีย และพอพูดถึงการต่อต้านญี่ปุ่น เราก็นึกถึงแต่ขบวนการเสรีไทย ถึงกับเข้าใจไปว่ามีแต่ขบวนเสรีไทยเท่านั้นที่ต่อต้านญี่ปุ่น ไม่มีขบวนการใดอีกต่อต้านญี่ปุ่น นี่เป็นความเข้าใจผิดอย่างร้ายแรงของคนไทยเรา และมีคนบางส่วนพยายามปลูกฝังความเข้าใจผิดนี้ให้ล้ำลึกลงไปจนยากที่จะถอนขึ้นมาได้ ทั้งๆ ที่ความจริงนั้นคือคณะราษฎรเป็นหัวขบวนของการต่อต้านญี่ปุ่น โดยเฉพาะคือ รัฐบาลคณะราษฎร ๓ ชุด คือรัฐบาลจอมพล ป. รัฐบาลนายควง และรัฐบาลนายทวี เป็นหัวขบวนต่อต้านญี่ปุ่น"

อาจารย์เสริฐเขียนต่อไปว่า

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"เมื่อกล่าวถึงขบวนการ ย่อมหมายถึงคณะหรือองค์การ ไม่หมายถึงประชาชนทั่วไป สำหรับประชาชนทั่วไปนั้นย่อมต่อต้านญี่ปุ่นทั้งสิ้น เพราะญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย แต่ประชาชนต้องมีคณะหรือองค์การเป็นผู้นำ คณะราษฎร ขบวนเสรีไทย คณะไทยอิสระ ฯลฯ เป็นผู้นำประชาชนต่อต้านญี่ปุ่น และในบรรดาผู้นำประชาชนเหล่านี้ คณะราษฎรมีความสำคัญที่สุด ขบวนเสรีไทยหรือคณะอื่นใดเป็นส่วนประกอบทั้งสิ้น..."

ข้อเขียนของอาจารย์เสริฐที่ผมยกมานี้ เป็นการเขียนเอาเองตามอำเภอใจแท้ๆ และด้วยความชำนาญในการใช้สำนวนภาษาในการแสดงมายากลให้คนงงงวย และหลงเชื่อไปตามลีลาของมายากลว่าเป็นความจริง ทั้งๆ ที่เป็นความเท็จ ซึ่งในที่นี้ผมไม่จำเป็นจะต้องชี้แจงในรายละเอียดของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะผมได้นำมาทำให้ปรากฏมากมายแล้วในชำระประวัติศาสตร์เล่มก่อนๆ รวมทั้งตอนต้นๆ ของเล่มนี้ เอกสารทุกฉบับของสัมพันธมิตรไม่ว่าจะเป็นของอเมริกา อังกฤษ หรือแม้แต่จีน (เจียงไคเช็ค) เมื่อพูดถึงขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยแล้ว ก็ระบุชื่อว่า "เสรีไทย" หรือ "ขบวนต่อต้าน" ที่มีรู้ธเป็นผู้นำ มี "พูเลา" หรือ "เบ็ตตี้" อันเป็นชื่อระหัสของพล.อ.อดุล อดุล-เดชจรัส เป็นรองหัวหน้า จะมีก็แต่จีน (เหมาจือตง) เท่านั้น ที่บันทึกไว้ในหนังสือสารานุกรมของจีนว่า พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้นำประชาชนไทยลุกขึ้นต่อสู้ญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยไม่ได้กล่าวถึงขบวนการเสรีไทยแม้แต่เอ่งเดียว

แต่อาจารย์เสริฐมาไม้ใหม่คือ ยกเอาคณะราษฎรเป็นผู้นำในการต่อสู้ญี่ปุ่น และคำว่า "คณะ" ไม่ได้หมายถึงตัวบุคคล ไม่ได้หมายถึงประชาชน ไม้ใหม่ของอาจารย์เสริฐดังกล่าวนี้ ว่าที่จริง

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

แล้วก็ไม่แตกต่างกับสารานุกรมของจีนเท่าใดนัก คือวัตถุประสงค์ตรงกันในการลบชื่อขบวนเสรีไทยออกไปจากขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น หรือลดบทบาทลงเพียงเป็นส่วนประกอบเท่านั้น

เมื่อพูดถึงขบวนเสรีไทยก็เสมือนพูดถึงอาจารย์ปรีดี เพราะทุกคนที่รู้จักขบวนเสรีไทยย่อมรู้ว่ามีอาจารย์ปรีดีหรือรู้ธเป็นหัวหน้าใหญ่ การลบชื่อขบวนเสรีไทยออกไปจากขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น หรือลดบทบาทเสรีไทยเป็นเพียงส่วนประกอบของคณะราษฎร

นั่นก็คือการลบชื่ออาจารย์ปรีดีออกจากหน้าประวัติ-ศาสตร์ของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น และนั่นก็คือการบดขยี้อาจารย์ปรีดี ที่อาจารย์เสริฐอุตส่าห์เล่นสำนวนภาษาแสดงมายากลก็เพื่อบดขยี้อาจารย์ปรีดีเท่านั้นเอง

แต่อาจารย์เสริฐคงจะลืมไปว่าครั้งหนึ่ง เมื่ออาจารย์เสริฐดำรงตนอยู่ในความปกติ คือปราศจากซึ่ง ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ อาจารย์เสริฐได้เขียนถึงขบวนการเสรีไทยลงในนิตยสารตะวันใหม่อย่างตรงไปตรงมา ตรงต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งต่อมาอาจารย์เสริฐได้กรุณามอบให้ผมรวบรวมบทความนั้นพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมุดภายใต้ชื่อว่า **"ประเทศคอมมิวนิสต์มีประโยชน์ต่อประเทศไทย"** อาจารย์เสริฐได้เขียนเกี่ยวกับเสรีไทยภายใต้หัวเรื่องดังกล่าว ปรากฏในหน้า ๓๖ ว่าดังนี้

"เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขบวนการเสรีไทยได้อำนาจในประเทศไทย ขบวนเสรีไทยนั้นเนื่องจากเป็นขบวนต่อต้านญี่ปุ่นที่ใหญ่โตที่สุดของประเทศไทย จึงได้รับการรับรองจากอเมริกาและได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกาอย่างมาก และขบวนเสรีไทยก็ได้เห็นความสามารถอันสูงส่งของอเมริกาในการปราบปรามญี่ปุ่น รวมทั้งเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนน ถ้าไม่มีการช่วยเหลือของอเมริกา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประเทศไทยก็จะถูกอังกฤษและจีนเล่นงานเอาย่ำแย่ทีเดียว ถึงกระนั้นก็ยังต้องเผชิญกับกรณี "เลียะพะ" และ "สัญญาสมบูรณ์แบบ" ไม่เบาเหมือนกัน ประเทศไทยแก้ปัญหาจากอังกฤษและจีนตกไปได้ก็ด้วยความช่วยเหลือของอเมริกาเป็นสำคัญ..."

จะเห็นได้ว่าข้อเขียนของอาจารย์เสริฐที่ผมยกมานี้กับข้อเขียนของอาจารย์เสริฐในหลักไทดังกล่าวข้างต้น มีความขัดแย้งกันเองในประเด็นสำคัญ

ในนิตยสารตะวันใหม่ อาจารย์เสริฐเขียนยกย่องขบวนการเสรีไทยว่า **"เป็นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นที่ใหญ่โตที่สุดของประเทศไทย"**

แต่ในนิตยสารหลักไท อาจารย์เสริฐกลับเขียนยกย่องคณะราษฎรว่า**เป็นหัวขบวนของการต่อต้านญี่ปุ่น** โดยลดฐานะของขบวนการเสรีไทยลงมาเป็นเพียงส่วนประกอบของคณะราษฎรในการต่อต้านญี่ปุ่น ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ เมื่อพูดถึงการต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว อาจารย์เสริฐไม่เคยพูดและไม่เคยเขียนไว้ที่ไหนว่าคณะราษฎรเป็นหัวขบวนของการต่อต้านญี่ปุ่น พึ่งจะมาพูดมาเขียนในคราวที่จะบดขยี้อาจารย์ปรีดีครั้งนี้เอง แต่โดยที่บทบาทของขบวนการเสรีไทยได้เป็นที่ยอมรับรองของสัมพันธมิตร และโดยที่ปรากฏการณ์ของขบวนการเสรีไทย ไม่อาจจะลบออกจากหน้าประวัติศาสตร์ได้ อาจารย์เสริฐจึงไม่อาจปฏิเสธปรากฏการณ์นั้นได้โดยสิ้นเชิง แต่ด้วยความชำนาญในการใช้ภาษาและเหตุผลแบบนักโต้วาที **อาจารย์เสริฐจึงยกชูคณะราษฎรขึ้นสูงเด่นในฐานะหัวขบวนของการต่อต้านญี่ปุ่น แล้วลดฐานะของขบวนการเสรีไทยลงมาแค่เป็นส่วนประกอบของคณะราษฎรในการต่อต้านญี่ปุ่น** ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจารย์เสริฐพูดเอาเองตาม

อำเภอใจ เพียงหมายมุ่งที่จะบดขยี้อาจารย์ปรีดีให้มลายหายสูญไปจากความเคารพศรัทธาของประชาชนเท่านั้นเอง

แล้วอาจารย์เสริฐยังได้เขียนเฉโกในประเด็นนี้ต่อไปอีกว่า "...โดยเฉพาะคือรัฐบาลคณะราษฎร ๓ ชุด **คือรัฐบาลจอมพล ป. รัฐบาลนายควง และรัฐบาลนายทวี เป็นหัวขบวนต่อต้านญี่ปุ่น**"

นี่อาจารย์เสริฐพูดเลอะเทอะไปใหญ่โต อันเป็นความเสียหายต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพราะอาจทำให้คนรุ่นนี้และรุ่นต่อไปที่ได้อ่านข้อเขียนของอาจารย์เสริฐ หลงเข้าใจผิดว่าเป็นความจริงไปได้ ทั้งๆที่เป็นความเท็จ ผมจึงขอทำความจริงให้ปรากฏดังนี้

สำหรับรัฐบาลจอมพล ป. ที่อาจารย์เสริฐระบุว่าเป็นหัวขบวนต่อต้านญี่ปุ่นนั้น ผมจะไม่ขอพูดถึงอีก เพราะผมได้ทำความกระจ่างแล้วในชำระประวัติศาสตร์เล่มก่อนๆ

ส่วนรัฐบาลนายทวี บุณยเกตุ ซึ่งอาจารย์เสริฐอ้างว่าเป็นรัฐบาลหัวขบวนต่อต้านญี่ปุ่นเช่นกันนั้น อาจารย์เสริฐคงจะลืมไปว่ารัฐบาลนายทวีเป็นรัฐบาลที่ตั้งขึ้นตามพระบรมราชโองการ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่สืบต่อจากรัฐบาลนายควง**อันเป็นเวลาภายหลังที่ญี่ปุ่นได้ยอมจำนนหรือยอมแพ้ต่อสัมพันธมิตรแล้ว ๑๕ วัน** (ญี่ปุ่นได้ประกาศยอมจำนนต่อสัมพันธมิตรเมื่อ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘) และรัฐบาลนายทวีได้ลาออกเมื่อ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๘ โดยมีรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มาสืบต่อ

จากวันเวลาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลนายทวี บุณยเกตุนั้น **เป็นรัฐบาลภายหลังสงคราม** ภายหลังที่ญี่ปุ่นยอมจำนนต่อสัมพันธมิตรแล้ว แล้วอย่างนี้อาจารย์เสริฐเอาอะไรมาพูดว่า

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

รัฐบาลนายทวีเป็นรัฐบาล(หนึ่งในสามรัฐบาล)ต่อต้านญี่ปุ่น ก็ญี่ปุ่นมันยอมแพ้ไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๕ สิงหาคม แต่รัฐบาลทวีตั้งขึ้นเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ข้อเขียนของอาจารย์เสริฐดังกล่าวจึงฝ่าฝืนสัจจะอย่างชัดแจ้ง

ทีนี้ก็รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่สืบต่อจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ลาออกไปเพราะสภาฯ ไม่อนุมัติพระราชบัญญัติสำคัญ ๒ ฉบับ ในระหว่างสงคราม โดยมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐบาลนายควงฯ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

เนื่องจากการแต่งตั้งรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ครั้งนั้น อาจารย์ปรีดีเป็นผู้คุมบทบาทอย่างสำคัญ จึงสมควรที่จะฟังข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จากอาจารย์ปรีดี และผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเหตุการณ์บางคน

อาจารย์ปรีดีได้เล่าเรื่องการขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของนายควง อภัยวงศ์ ในครั้งนั้นไว้ในหนังสือ “บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒” ว่าดังนี้

“เสียงของราษฎรไทยไม่พอใจจอมพล ป. มากยิ่งขึ้น เนื่องจากจอมพล ป. จะทำให้ไทยเป็นมหาอำนาจโดยการบังคับให้ราษฎรชายหญิงต้องสวมหมวกไปในที่สาธารณะ ห้ามกินหมาก แพที่เป็นที่อยู่อาศัยตามแม่น้ำลำคลองต้องย้ายขึ้นบก อ้างว่าประเทศที่เจริญแล้วไม่อยู่แพ เพราะไม่มีส้วม เกณฑ์แรงราษฎรไปสร้างถนน ค่าครองชีพแพงขึ้นกว่าก่อนสงครามหลายเท่า เครื่องอุปโภคบริโภคอัตคัดขาดแคลน ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทหนึ่งและประเภทสองมีความไม่พอใจมากขึ้นทุกที

วิทยุกรมโฆษณาการที่กระจายเสียงสดุดีจอมพล ป. พร้อมทั้งคำขวัญและเพลงต่างๆ อาทิ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย, ท่านผู้นำไป

ทางไหนฉันจะตามไปด้วย" และบทความของทำเนียบสามัคคีชัย ฯลฯ แทนที่จะได้รับความนิยมจากราษฎรส่วนมาก แต่กลับทำให้ราษฎรส่วนมากไม่พอใจยิ่งขึ้น ครั้นแล้วจตุสดมภ์ คือบุคคล ๔ คน ที่มีผู้เอาชื่อตัวมาผูกเป็นวลีสอดคล้องกัน ซึ่งถือว่าเป็นผู้หนุนหลังจอมพล ป. ให้ทำผิด (ใครอยากรู้ชื่อก็ให้ถามผู้ที่จำได้ดู) ก็เสนอให้ทางการสั่งโรงภาพยนตร์เมื่อได้ฉายหนังเรื่องเสร็จแล้ว ให้ฉายภาพจอมพล ป. โดยให้ผู้ชมยืนขึ้นทำความเคารพ เช่นเดียวกับโรงภาพยนตร์ในอิตาลี สมัยมุสโสลินี ความไม่พอใจของราษฎรส่วนมากจึงถึงขีดสูงสุดที่ต้องการให้เปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรี ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทหนึ่งและประเภทสองส่วนมาก ได้ตระหนักถึงความปรารถนาของราษฎรที่จะให้รัฐบาลจอมพล ป. ต้องออกไป โดยมีรัฐบาลใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยเข้ามาแทนที่"

อาจารย์ปรีดีได้พูดถึง "จตุสดมภ์" และวงเล็บไว้ว่า ใครอยากรู้ชื่อก็ให้ถามผู้ที่จำได้ดู ดังนั้นเพื่อความสมบูรณ์ของเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผมต้องขอโทษที่จะได้ระบุนาม "จตุสดมภ์" ที่อาจารย์ปรีดีกล่าวถึงว่าเป็นใครบ้าง เพราะแม้ในวันนี้ก็หาคนที่รู้จักชื่อ "จตุสดมภ์" ได้น้อยเหลือเกิน ถ้านานวันไปข้างหน้าก็หาใครรู้จักไม่ได้เลย ซึ่งจะเป็นที่น่าตำหนิของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป ถึงข้อบกพร่องในการบันทึกประวัติศาสตร์ ผมจึงเห็นสมควรจะได้บันทึกเอาไว้ให้ปรากฏ

"จตุสดมภ์" (เป็นการเรียกแบบล้อเลียน) คือบุคคล ๔ คน ที่รับใช้ใกล้ชิดจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นพิเศษ และถือว่าเป็น "พหูสูตร" ที่จอมพล ป. ให้ความเชื่อถือ บุคคลทั้ง ๔ หรือ "จตุ-สดมภ์" ที่กล่าวถึงนี้ คือ ยง เถียร เพียร นวล

ยง คือ พระยาอนุมานราชธน นามเดิม หลี กวง หยง หรือ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กวงหยง แซ่หลี ต่อมาใช้ชื่อ ยง คำเดียว และได้รับพระราชทานนามสกุลว่า เสถียรโกเศศ

เถียร คือ หลวงวิเชียร แพทยาคม นามเดิม เถียร สกุลเดิม ตูวิเชียร แต่ต่อมาได้ใช้นามสกุลตามราชทินนาม คือ วิเชียรแพทยาคม

เพียร คือ พระราชธรรมนิเทศ นามเดิม เพียร สกุลเดิม ไตติลานนท์ ต่อมาได้ใช้ราชทินนามเป็นสกุลว่า ราชธรรมนิเทศ

นวล คือ หลวงสารานุประพันธ์ นามเดิมว่า นวล นามสกุล ปาจีณพยัคฆ์ แต่ต่อมาได้ใช้นามสกุลตามราชทินนาม คือ สารานุประพันธ์

อาจารย์ปรีดีได้พูดถึงเรื่องการขึ้นเป็นนายกของนายควง ต่อไปอีกว่า

"ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นมิได้นิ่งเฉยดูดาย คือได้คอยสดับตรับฟังว่าเมื่อราษฎรไทยไม่พอใจจอมพล ป. ซึ่งร่วมมือกับญี่ปุ่นเช่นนี้แล้ว ความไม่พอใจที่ราษฎรมีต่อฝ่ายญี่ปุ่นอยู่แล้ว ก็ยิ่งจะเพิ่มความไม่พอใจญี่ปุ่นขึ้นมาด้วย ดังนั้นฝ่ายญี่ปุ่นจึงคิดหาตัวบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลไทยขึ้นใหม่ ในการนี้ พล.ต.อ.อดุลฯ ได้มาเล่าให้ฟังว่า เห็นอาการผิดปกติที่ญี่ปุ่นเอาทูตญี่ปุ่นสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์เข้าเมืองไทย และพวกนี้ได้ไปเยี่ยมคำนับเจ้านายบางองค์ ขุนนางเก่าบางคน อีกทั้งได้สนับสนุนให้อดีตรัฐมนตรีบางคนที่ญี่ปุ่นพูดวิทยุกระจายเสียงเนืองๆ จึงสงสัยว่าญี่ปุ่นคิดจะเปลี่ยนตัวจอมพล ป.

"ต่อมาจอมพล ป. ได้จัดพิธีชวนญี่ปุ่นให้ไปร่วมสาบานต่อหน้าพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกต ว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันไปจนที่สุด ญี่ปุ่นซึ่งนับถือลัทธิบูชิโดกันเป็นจำนวนมากมิใช่พุทธศาสนิก

แต่ก็ยอมไปทำพิธีสาบานที่โบสถ์วัดพระแก้วด้วย มีเพื่อนคนหนึ่งที่ติดต่อกับญี่ปุ่นได้บอกข้าพเจ้าว่า ญี่ปุ่นได้ปรารภกับเขาว่า ญี่ปุ่นชักจะระแวงจอมพล ป. ว่าเหตุใดต้องชวนพวกเขาไปสาบาน จอมพล ป. น่าจะคิดหักหลังญี่ปุ่น

"เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ จอมพล ป. เสนอร่างพระราชบัญญัติให้รับรองพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพ็ชรบูรณ์และพุทธบุรีมณฑล ซึ่งจอมพล ป. ดำริสร้างเป็นนครขึ้นในบริเวณป่าที่มีไข้จับสั่นระบาดร้ายแรง ในการนั้นก็จะต้องเกณฑ์ราษฎรไปทำงานโยธา ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทหนึ่งและประเภทสองส่วนมาก ซึ่งตระหนักถึงความไม่พอใจของราษฎรอยู่แล้วได้ลงมติไม่อนุมัติร่างกฎหมายนั้น

"ปัญหาเกิดขึ้นภายในรัฐบาลว่ามตินั้นจะถือว่าเท่ากับเป็นการไม่ให้ความไว้วางใจรัฐบาลหรือไม่ รัฐมนตรีส่วนมากยืนยันว่าตามมรรยาทรัฐบาลต้องลาออก แต่สภาฯ อาจแนะนำคณะผู้สำเร็จราชการให้ตั้งใหม่ได้ จอมพล ป. จึงได้ยื่นใบลาออกต่อคณะผู้สำเร็จราชการ

"คราวนี้พระองค์เจ้าอาทิตย์ยังไม่ทรงลงพระนามอนุมัติให้จอมพล ป. ลาออก โดยเชิญประธานสภาฯ มาแจ้งให้ไปทาบทามสมาชิกสภาฯ ก่อนว่า จะเสนอผู้ใดเป็นนายกฯ แล้วจึงจะพิจารณาใบลานั้น ผู้แทนราษฎรที่เป็นชั้นหัวหน้ามาถามข้าพเจ้าว่าสมควรให้ท่านผู้ใดเป็นนายกฯ ข้าพเจ้าแนะว่าขอให้ไปทาบทามพระยาพหลฯ ต่อมาประธานสภาฯ ได้นำความเห็นส่วนข้างมากของผู้แทนราษฎรเสนอคณะผู้สำเร็จราชการ ว่าพระยาพหลฯ ควรเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป ครั้นคณะผู้สำเร็จฯ เชิญพระยาพหลฯ มาถามความสมัครใจท่านก็ปฏิเสธ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ครั้นแล้วผู้แทนราษฎรส่วนที่เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยแล้วได้มาปรึกษาข้าพเจ้าว่าสมควรเป็นผู้ใดที่จะให้ความสดวกแก่ขบวนการเสรีไทย ส่วนมากเห็นว่านายทวี บุณยเกตุ มีลักษณะสมควรเป็นนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกับที่ผู้แทนราษฎรได้เคยลงมติให้นายทวีฯ เป็นประธานสภาฯ มาก่อนแล้ว แต่ถูกจอมพล ป. ขัดขวาง นายทวีฯ เป็นคนซื่อตรงและสามารถ และมีอาวุโสในคณะราษฎร เพราะเป็นผู้เข้าร่วมในคณะราษฎรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ ขณะยังศึกษาอยู่ในปารีส แต่นายทวีฯ เป็นคนพูดตรงไปตรงมาจึงเป็นการยากที่นายทวีฯ จะตีหน้ากับฝ่ายญี่ปุ่นได้ ฉะนั้นจึงเห็นกันว่าให้ลองทาบทามนายควงฯ ดู ว่าจะรับเป็นนายกเพื่อตีหน้ากับญี่ปุ่นได้หรือไม่ ส่วนการงานของรัฐบาลนั้นมอบหมายให้นายทวีฯ เป็นผู้สั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าจึงเชิญนายควงฯ มาพบถามความสมัครใจ นายควงฯ ยอมตกลงตามเงื่อนไขนั้น ครั้นแล้วผู้แทนส่วนมากได้ลงมติลับเป็นการภายใน เสนอให้ประธานสภาฯ นำเรื่องไปเสนอคณะผู้สำเร็จราชการ ให้ตั้งนายควงฯ เป็นนายกรัฐมนตรี พระองค์เจ้าอาทิตย์ทรงเกี่ยงไม่ยอมตั้ง โดยขอดูนโยบายและรัฐมนตรีที่นายควงฯ จะเชิญเข้าร่วมในรัฐบาล นายควงฯ ทูลว่าขอให้คณะผู้สำเร็จราชการตั้งนายควงฯ เป็นนายกก่อน แล้วจึงจะเสนอรัฐมนตรีในรัฐบาลใหม่ ฝ่ายข้าพเจ้าก็ยันให้ตั้งนายควงเป็นนายกก่อน เรื่องไม่ลงรอยกันอยู่หลายวัน

"ฝ่ายพระองค์เจ้าอาทิตย์ยังทรงยืนกรานไม่ยอมลงพระนามตั้งนายควงเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ในที่สุดพระองค์ได้ทรงขอลาออกจากตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โดยเข้าพระทัยว่านายควงจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง ไม่ช้าจอมพล ป. ก็จะกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีก ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องออกไปโดย

พระองค์จะทรงกลับมาเป็นผู้สำเร็จราชการอีก

"สภาผู้แทนราษฎรจึงลงมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ ตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

"ในวันนั้นเองข้าพเจ้าได้ลงนามประกาศพระบรมราชโองการในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ตั้งพันตรีควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมตรี โดยมีประธานสภาผู้แทน-ราษฎรเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการตามระเบียบ

"นายควง อภัยวงศ์ ได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยมีรัฐมนตรีหลายนาย และโดยเฉพาะได้มีนายทวี บุณยเกตุ เข้าร่วมตามที่นายควงได้ตกลงกับข้าพเจ้าไว้ คือนอกจากนายทวีฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ก็เป็นรัฐมนตรีสั่งราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีด้วย โดยมีหน้าที่ดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีอยู่เบื้องหลังนายควง กิจการใดอันเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทยซึ่งนายทวีฯ เป็นผู้บัญชาการพลพรรคในประเทศไทยนั้น ถ้าจะต้องเกี่ยวข้องกับรัฐบาลอย่างใดแล้ว นายควงก็อนุญาตตามที่ตกลงกันไว้ก่อนว่าให้นายทวีปรึกษาตกลงกับข้าพเจ้าโดยตรง โดยนายควงไม่ขอรับรู้ด้วย นอกจากที่จะต้องทำเป็นกฎหมายหรือแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นมีหลายเรื่องที่นายทวีฯ ได้ปรึกษาข้าพเจ้าจัดทำขึ้นก่อน แล้วจึงแจ้งให้นายควงรับไปปฏิบัติการ..."

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ารัฐบาลนายควงไม่ได้เป็นหัวขบวนต่อต้านญี่ปุ่นดังที่อาจารย์เสริฐกล่าวอ้างแต่ประการใด หากเป็นส่วนประกอบของขบวนการเสรีไทยเท่านั้น

ข้อ ๒ ปัญหาการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สหรัฐอเมริกา ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ อาจารย์เสริฐอาศัยความรู้มากและความชำนาญในการอ้างเหตุผลแบบตรรก ได้เขียนสรุปว่า การประกาศสงครามของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม นี่เป็นประการหนึ่ง และอาจารย์ปรีดีหลีกเลี่ยงไม่ลงนามในประกาศสงครามจึงเป็นความผิดพลาดอย่างมากอีกประการหนึ่ง

สำหรับประเด็นแรกที่ว่าการประกาศสงครามเป็นสิ่งถูกต้องดีงามนั้น ผมได้พูดมาแล้วว่าเป็นประการใด จึงไม่จำเป็นจะต้องนำมากล่าวอีกในที่นี้ แต่ที่จะพูดต่อไปนี้คือ ประเด็นที่อาจารย์เสริฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีหลีกเลี่ยงไม่ลงนามในประกาศสงคราม และผมจะไม่พูดเอง เพราะผมไม่รู้ข้อเท็จจริง ว่าอาจารย์ปรีดีเจตนาหลีกเลี่ยง หรือเป็นเหตุบังเอิญ ที่ท่านไม่ได้ร่วมลงนามในคำประกาศนั้น แต่ผมจะขอนำเอาคำฟ้องของอาจารย์ปรีดีที่ฟ้องนายรอง ศยามานนท์ ในคดีหมายเลขดำที่ ๔๒๒๖/๒๕๒๑ ข้อหาหรือฐานความผิดละเมิดหมิ่นประมาท ไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง มาตอบแทน

กล่าวคือเนื่องจากศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ อาจารย์ประวัติศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นราชบัณฑิตทางประวัติศาสตร์แห่งราชบัณฑิตยสถาน ได้แต่งหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ “ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ” หนังสือเล่มนี้พิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ แต่โดยที่หนังสือเล่มนี้มีข้อความที่ฝ่าฝืนสัจจะหลายประการ อันเป็นผลเสียหายต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โดยส่วนรวมและเป็นความเสียหายต่ออาจารย์ปรีดีเป็นส่วนตัวด้วย อาจารย์ปรีดีจึงมอบอำนาจให้คุณปาล พนมยงค์ ยื่นฟ้องนายรอง ศยามานนท์ ต่อศาลแพ่ง เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๑

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ในคำฟ้องดังกล่าวได้ระบุข้อความที่นายรอง ศยามานนท์ เขียนฝ่าฝืนสัจจะหลายประการ และผลที่สุดแห่งคดี นายรอง ศยามานนท์ ได้ยอมรับผิดตามฟ้อง ได้ประกาศคำขอขมาทางหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน ที่ได้ล่วงละเมิดอาจารย์ปรีดี และศาลได้สั่งให้ระงับการจำหน่ายจ่ายแจกหนังสือนั้น และในบรรดาข้อความที่ฝ่าฝืนสัจจะนั้น มีข้อความที่กล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีหลีกเลี่ยงไม่ลงนามในคำประกาศสงคราม ดังที่อาจารย์เสริฐกล่าวหาในหลักไทรวมอยู่ด้วย ผมจึงได้บอกไว้ในข้างต้นแล้วว่า ในประเด็นนี้ผมจะไม่โต้แย้งอาจารย์เสริฐด้วยตนเอง แต่จะเอาคำฟ้องของอาจารย์ปรีดีมาตอบแทน ในประเด็นนี้คำฟ้องได้เขียนไว้ดังนี้ครับ

"...จำเลยได้กล่าวไว้ในหนังสือของจำเลยหน้า๑๖๗มีความตอนหนึ่งว่า

"ข้อควรสังเกตอีกข้อหนึ่งคือในคำประกาศสงครามมีแต่คณะผู้สำเร็จการแทนพระองค์ได้ลงพระนามและนามเพียงสองท่าน คือพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และพลเอกเจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ์-มนูธรรม) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อีกท่านหนึ่งไม่ได้ลงนามด้วย เนื่องจากได้เดินทางไปจังหวัดอยุธยาซึ่งไม่มีใครทราบเหตุผล แต่อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นอุบายของท่านที่จะหลบเลี่ยงไม่รับรู้หรือรับผิดชอบในการประกาศสงครามก็ได้ หากพิจารณาพระบรม-ราชโองการประกาศสันติภาพ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยมีท่านเองลงนามในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่ว่า "การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย" ก็พออนุมานได้ว่าไม่ประสงค์รับผิดชอบในการประกาศดังกล่าว"

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

โจทก์ขอกราบเรียนศาลว่า วิธีเขียนสอดแทรกประโยคที่ว่า "เนื่องจากได้เดินทางไปจังหวัดอยุธยาซึ่งไม่มีใครทราบเหตุผล แต่อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นอุบายของท่านที่จะหลบเลี่ยงไม่รับรู้หรือรับผิดชอบในการประกาศสงครามก็ได้" และประโยคสุดท้ายที่ว่า "ก็พออนุมานได้ว่าท่านไม่ประสงค์รับผิดชอบ ในการประกาศดังกล่าว" นั้น จำเลยที่ ๑ (นายรอง ศยามานนท์) เจตนาที่จะให้ผู้อ่านหลงเชื่อว่าโจทก์เป็นคนมีอุบายต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่จำเลยที่ ๑ หมิ่นประมาทโจทก์ไว้ตามฟ้องข้อ ๖ มิใช่การสันนิษฐานหรือการอนุมานโดยสุจริตใจ เพราะเหตุดังต่อไปนี้

(๑) จำเลยที่ ๑ เป็นศาสตราจารย์ประวัติศาสตร์และได้รับแต่งตั้งสมัยจอมพลพิบูลฯ ให้เป็นราชบัณฑิตสาขาประวัติศาสตร์ จำเลยจึงต้องค้นคว้าหลักฐานความจริง ก่อนที่จะสันนิษฐานว่าเป็นอุบายของโจทก์ที่จะหลบเลี่ยงไม่รับรู้หรือรับผิดชอบในการประกาศสงคราม

(๒) จำเลยที่ ๑ ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าตนมิได้อ่านหนังสือของพลตรีอนันต์ พิบูลสงคราม ที่อ้างว่าได้จดคำพยานคดีอาชญากรสงครามไว้นั้น มารวมพิมพ์ในหนังสือชื่อ "จอมพล ป. พิบูลสงคราม" เล่ม ๔ หน้า ๑๖๓-๑๖๔ ซึ่งมีคำให้การของหลวงชำนาญอักษร ข้าราชการชั้นพิเศษสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ดังต่อไปนี้

"ตอบโจทก์ : เมื่อวันประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ พยานอยู่ในที่ประชุมด้วย ในที่ประชุมหลวงวิจิตรวาทการเป็นคนเสนอร่างประกาศสงครามต่อที่ประชุม และนำไปอ่านทางวิทยุ เมื่อนำคำประกาศสงครามไปอ่านทางวิทยุนั้น ต้นฉบับยังไม่ได้ทำ และพยานได้เห็นต้นฉบับเมื่อจวนเลิกงานแล้ว ต้นฉบับประกาศสงครามนั้นมีชื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงนามรับสนองพระ-

บรมราชโองการ มีผู้สำเร็จฯ เซ็นแล้วสองท่าน แต่ท่านปรีดีฯ ยังไม่ได้ลงชื่อเพราะไม่ได้อยู่ในกรุงเทพฯ หลังจากนั้นพยานเข้าใจว่าท่านปรีดีฯ ไม่ได้ลงนามในคำประกาศสงคราม ส่วนแฟ้มต้นฉบับได้หายไปเพราะถูกบอมบ์

ในราชกิจจาฯ การที่ชื่อผู้สำเร็จฯ ครบทั้งสามท่านรวมทั้งท่านปรีดีฯ ด้วยนั้น เพราะได้ขออนุญาตไปทางประธานผู้สำเร็จฯ และท่านอนุญาตให้ประกาศไปก่อนได้"

การที่หลวงชำนาญอักษรพยานโจทก์ให้การว่า "แฟ้มต้นฉบับได้หายไปเพราะถูกบอมบ์" นั้น ก็หมายถึงว่าแฟ้มนั้นได้เก็บรวมกับใบลาออกของจอมพลพิบูลฯ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเมื่อจอมพลพิบูลฯ ได้กลับใจไม่ลาออก ใบลาและเรื่องต่างๆ รวมทั้งประกาศสงครามที่อยู่ในแฟ้มนั้นก็หายไปประดุจ "ถูกบอมบ์" ดัง ปรากฏในการสอบสวนของคณะกรรมการอาชญากรสงคราม ซึ่งคณะกรรมการนั้นโดยนายกมล วรรณประภา ได้เป็นโจทก์ฟ้องจอมพลพิบูลฯ และพลตรีประยูร ภมรมนตรี อีกสำนวนหนึ่งตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ๖

ดังนั้นบุคคลที่แม้ไม่มีฐานะถึงขนาดเป็นศาสตราจารย์และเป็นราชบัณฑิตประวัติศาสตร์ ก็ย่อมเห็นได้ว่าการประกาศสงครามนั้นได้ทำกันรวบรัด ซึ่งเหลือวิสัยที่ผู้สำเร็จราชการฯ จะรู้ล่วงหน้าได้

(๓) จำเลยปั้นเรื่องขึ้นซึ่งไม่ใช่เป็นข้อสันนิษฐาน ว่าโจทก์ได้เดินทางไปอยุธยาซึ่งไม่มีใครทราบเหตุผล แต่ความจริงนั้นประธานผู้สำเร็จราชการฯ ก็ดี เจ้าหน้าที่สำนักงานเลขานุการส่วนพระองค์ก็ดี และนายกรัฐมนตรีนั้นเองก็ดี ก็รู้อยู่แล้วว่าในวันปลายสัปดาห์ คือวันเสาร์ถึงวันอาทิตย์ตอนเย็นนั้น โจทก์ไปพักผ่อนที่อยุธยาเป็นการผลัดเปลี่ยนกันกับประธานผู้สำเร็จราชการฯ ที่ท่าน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ไปพักผ่อนที่หัวหิน ครั้งละ ๓-๔ สัปดาห์ ณ สถานที่ "คุ้มขุนแผน" ซึ่งโจทก์พักผ่อนอยู่นั้น ก็มีโทรศัพท์พูดติดต่อกันได้ ถ้าหากจอมพล พิบูลฯ ไม่ทำการไปโดยลำพังในปัญหาความเป็นความตายของประเทศชาติ โดยปรึกษาโจทก์ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการฯ แล้ว ก็โทรศัพท์ติดต่อไปยังโจทก์ให้รีบมากรุงเทพฯ ได้ โจทก์ฯ ก็จะมากรุงเทพฯ ได้โดยทางรถยนต์ภายในเวลา ๑ ชั่วโมงเศษ ซึ่งต่างกับคืนวันที่ ๗-๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ซึ่งจอมพลพิบูลฯ อยู่ที่ต่างจังหวัด รู้เรื่องก่อนแล้วว่าญี่ปุ่นจะไปพบเพื่อขอเดินทัพผ่านประเทศไทย แต่จอมพลพิบูลฯ ก็ไม่ยอมกลับมาประชุมคณะรัฐมนตรี และไม่ยอมสั่งให้ทหาร ตำรวจ ผู้รักชาติไทยต่อต้านญี่ปุ่นดังที่โจทก์กล่าวแล้วในฟ้องข้อ ๗ นั้น โจทก์มิใช่เป็นบุคคลที่ใช้อุบายหลบเลี่ยงไม่ไปประชุมแสดงความเห็นต่อปัญหาสำคัญของประเทศชาติ

(๔) โจทก์ขออ้างเอกสารหลักฐานทางราชการ คือ คำให้การของพล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ต่อคณะอาชญากรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๘ มีความตอนที่เกี่ยวกับประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาดังต่อไปนี้

"ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกานั้น ข้าฯ จำได้ว่าตรงกับวันอาทิตย์ ข้าฯ ได้พักอยู่ ณ ที่พักวังปารุสกวัน ได้มีการเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีโดยด่วนเมื่อเวลาเที่ยงวัน ข้าฯ ก็ได้ไปประชุม เมื่อไปถึงที่ประชุมคณะรัฐมนตรีปรากฏว่าประชุมกันเรื่องจะประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา โดยกระทันหัน ในการที่จะประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกานี้ ข้าฯ เห็นว่าหลวงวิจิตรวาทการกับนายวนิช ปานะนนท์ ได้เป็นตัวตั้งตัวตีแถลงให้ที่ประชุมทราบคล้าย ๆ กับว่าสองคนนี้ได้ทำการติดต่อหรือรู้เรื่องที่จะประกาศ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สงครามอยู่ก่อนแล้ว ส่วนรัฐมนตรีนอกจากนั้นทั้งข้าฯ ด้วยก็ยังไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ ว่าเหตุใดจึงจะต้องประกาศสงครามกับเขาโดยกระทันหันเช่นนั้น ครั้นเมื่อได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาแล้ว ข้าฯ ได้พยายามสืบสวนถึงมูลเหตุ ก็ได้ความว่า ก่อนที่จะประกาศสงครามวันหนึ่งหรือสองวัน ปรากฏว่ามีหลวงวิจิตรวาทการกับนายวนิช ปานะนนท์ ได้ติดต่อกับญี่ปุ่นถี่ขึ้นผิดปกติกว่าเดิม และก็ได้มาติดต่อกับนายกรัฐมนตรีบ่อยขึ้น และได้ความต่อไปว่าสองคนนี้เป็นผู้ไปทาบทามฝ่ายญี่ปุ่นเพื่อจะขอประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา พลเรือนฝ่ายญี่ปุ่นไม่ขัดข้อง แต่ทางทหารญี่ปุ่นไม่เห็นสมควรให้ประกาศ ข้าฯ ได้อ่านรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษครั้งที่ ๔/๒๔๘๕ วันอาทิตย์ที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ แล้ว ขอรับรองว่าเป็นการถูกต้อง ในการที่มีผู้วิ่งเต้นเห็นดีเห็นชอบที่จะประกาศสงครามนี้ ก็เพราะเหตุว่าในขณะนั้นญี่ปุ่นทำสงครามกำลังได้เปรียบ ทางด้านยุโรปเยอรมันก็ทำการรุกไปเกือบจะถึงสตาลินกราด แล้วก็จะพุ่งมาทางคอเคซัสมาบรรจบทางอินเดีย และในขณะเดียวกันนั้นทางญี่ปุ่นก็กำลังตีพม่าเกือบจะได้แรงกูนอยู่แล้ว ทัพทั้งสองฝ่ายก็จะได้บรรจบกัน ข้าฯ ขอให้เป็นที่สังเกตไว้ว่า ในการประชุมคณะรัฐมนตรีคราวนี้มีรัฐมนตรีมาประชุมกันหลายคน แต่มีรัฐมนตรีน้อยคนที่ออกความเห็น ผู้ที่ออกความเห็นก็คือผู้ที่วิ่งเต้นหรือติดต่อมาดังที่ให้การมาแล้ว การประชุมได้กระทำกันอย่างรวบรัด ฉะนั้นรัฐมนตรีส่วนมากจึงไม่ได้ออกความคิดเห็นแต่อย่างใด คำประกาศสงครามนี้ ข้าฯ ทราบว่าในเวลานั้นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็สามคนด้วยกัน แต่ได้ลงชื่อเพียงสองคนเท่านั้น ส่วนหลวงประดิษฐ์มนูธรรมมิได้ลงนามในต้นฉบับคำประกาศสงคราม เพราะในวันนั้นหลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้ไป

จังหวัดอยุธยา หาได้อยู่ในกรุงเทพฯ ไม่ เมื่อได้ประกาศสงครามแล้ว ในฐานะที่ข้าฯ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ได้สดับตรับฟังถึงความรู้สึกของประชาชนคนไทยรวมทั้งชาวต่าวประเทศ ซึ่งได้พำนักอยู่ในประเทศไทย ปรากฏว่ารู้สึกเศร้าสลดใจ แต่ไม่มีใครกล้าออกความคิดเห็นประการใดโดยชัดแจ้งออกมา ต่อจากนี้ไปในราวปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ข้าฯ ได้ทำการติดต่อกับชาวต่างประเทศมีอังกฤษ-อเมริกา ซึ่งพำนักอยู่ในประเทศไทยและคนไทยซึ่งอยู่ในต่างประเทศ เพื่อทราบว่าการที่ประเทศไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นผ่านก็ดี ทำสัญญาร่วมรบร่วมรุกกับญี่ปุ่นก็ดี และได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา ก็ดีว่าจะมีความรู้สึกความเห็นประการใดบ้าง ก็คงได้ความว่าที่ประเทศไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นผ่าน หรือทำสัญญาร่วมรบร่วมรุกกับญี่ปุ่น เขาเห็นว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำเพื่อผ่อนผันไปตามเหตุการณ์ เขามิได้ติเตียนหรือเอาใจใส่แต่อย่างใด ส่วนที่ไปประกาศสงครามกับเขาเข้านั้น ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะอังกฤษไม่พอใจอย่างยิ่ง เพราะเขาหาว่าไทยเป็นประเทศเล็กนิดเดียวไปประกาศสงครามกับเขาเข้า"

จากคำฟ้องที่อาจารย์ปรีดีบรรยายมาดังกล่าวนี้ ผมคิดว่าเป็นการเพียงพอแล้วที่จะชี้ให้เห็นว่า ในการที่อาจารย์ปรีดีไม่ได้ร่วมลงนามในประกาศสงครามนั้น ไม่ใช่เป็นการหลีกเลี่ยงดังที่อาจารย์เสริฐกล่าวหา แต่เป็นเพราะ-

ก. จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กระทำโดยการรวบรัด (ดูคำให้การของ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ข้างต้น)

ข. อาจารย์ปรีดีไปพักผ่อนที่อยุธยา (ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งประธานผู้สำเร็จฯ และจอมพล ป. ก็รู้)

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

คำกล่าวหาของอาจารย์เสริฐดังกล่าวนี้ ก็เช่นเดียวกับคำกล่าวหาของนายรอง ศยามานนท์ ที่มีเจตนาจะให้ผู้อ่านเข้าใจว่าอาจารย์ปรีดีเป็นคนไม่รับผิดชอบ เป็นเจ้าเล่ห์เพทุบาย ข้อเขียนของอาจารย์เสริฐในหลักไท ที่พูดถึงอาจารย์ปรีดีตั้งแต่ต้นมา ส่วนใหญ่เป็นการสบประมาทใส่ความฝ่าฝืนสัจจะ ซึ่งเข้าข่ายละเมิด หมิ่นประมาท ไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง และเกียรติคุณของอาจารย์ปรีดี แต่อาจารย์เสริฐยังโชคดีที่ไม่ต้องขึ้นศาลอย่างนายรอง ศยามานนท์ เพราะอาจารย์ปรีดีและคุณปาลไม่อาจเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากศาลได้อีกแล้ว ส่วนทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เห็นการสบประมาทใส่ความ การทำลายเกียรติยศชื่อเสียงของอาจารย์ปรีดีเป็นเรื่องน่ารำคาญ

ข้อ ๓ ปัญหาการประกาศสันติภาพ อาจารย์เสริฐตั้งตุ๊กตาขึ้นมาถามว่า "ไทยประกาศสันติภาพกับใคร" แล้วอาจารย์เสริฐก็ตอบเองว่า "ผมตอบว่าไม่รู้เหมือนกัน" และครั้นแล้วอาจารย์เสริฐก็ให้อรรถาธิบาย อย่างหลับหูหลับตาว่า

"การประกาศสันติภาพนั้น ควรประกาศกับคู่สงคราม แต่ในทางเป็นจริง ไทยไม่มีคู่สงคราม เพราะไทยไม่ได้คบคิดกับญี่ปุ่นมาก่อนว่าจะร่วมกันทำสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา...."

ดูดู่อาจารย์เสริฐพูดออกมาได้เหมือนกับละเมอ ทั้งๆ ที่มีเอกสารหลักฐานแน่ชัดว่า ไทยได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ และทันทีที่ประกาศสงคราม สถานะสงครามก็เกิดขึ้นแล้ว ระหว่างไทยกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ก็คือไทยมีคู่สงครามแล้ว และแม้ไม่ประกาศสงครามแต่ได้ปฏิบัติการทางทหารต่อกัน เช่น ทหารไทยตี

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

กับทหารจีนนอกชายแดนไทยภาคเหนือ ก็ถือได้ว่าสถานะสงครามระหว่างไทยกับจีนเกิดขึ้นแล้ว สถานะสงครามนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งประกาศและไม่ประกาศ อย่างเช่นที่ไทยส่งทหารเข้าไปรบในเวียดนามเมื่อคราวที่แล้ว ซึ่งไทยก็ไม่ได้ประกาศสงครามกับเวียดนาม แต่สถานะสงครามระหว่างไทยกับเวียดนามเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งถ้าเวียดนามไม่คำนึงถึงการฟื้นฟูประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว เวียดนามก็มีสิทธิ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ที่จะปฏิบัติการทางทหารกับไทย แม้ว่าไทยจะถอนทหารที่รุกรานเข้าไปในเวียดนามกลับออกมาหมดแล้วก็ตาม

อาจารย์เสริฐลืมหรือว่าแกล้งลืมว่าเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลงนามในหนังสือกติกาสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น ซึ่งมีใจความว่าภาคีของสัญญาแต่ละฝ่าย จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางการเมืองทางเศรษฐกิจและการทหาร เมื่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่งมีกรณีขัดกันทางอาวุธกับประเทศภายนอก ซึ่งมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับข้อกำหนดความเข้าใจกัน คือมีพิธีสารลับหรือ Protocol ซึ่งสรุปลงได้ว่าไทยได้มีกติกาสัญญาร่วมรุกร่วมรบกับญี่ปุ่นตามสัญญานี้ ศัตรูของญี่ปุ่นก็คือศัตรูของไทย ศัตรูของไทยก็คือศัตรูของญี่ปุ่น แล้วอย่างนี้อาจารย์เสริฐมาพูดได้อย่างไรว่าไทยไม่มีคู่สงคราม เพราะไทยไม่ได้คบคิดกับญี่ปุ่นมาก่อนว่าจะร่วมกันทำสงครามกับอังกฤษ-อเมริกาก็ขนาดได้มีกติกาสัญญาร่วมรุกร่วมรบกันอย่างชัดแจ้งเช่นนี้แล้วอาจารย์เสริฐยังบอกว่าไทยไม่ได้คบคิดกับญี่ปุ่นมาก่อนได้อย่างไรกันบ้าแท้ๆ

ดังนั้นในการที่ไทยประกาศสันติภาพ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ก็เป็นการประกาศให้คู่สงครามคือฝ่ายสัมพันธมิตร

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

โดยเฉพาะอังกฤษ-อเมริกา ได้ทราบว่าในการที่รัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ นั้น เป็นการฝ่าฝืนเจตจำนงของประชาชนไทยทั้งชาติ และเป็นการละเมิดกฎหมายไทยอย่างชัดแจ้ง เพราะคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ได้ลงนามในคำประกาศนั้นครบถ้วยทุกคน (อาจารย์ปรีดีไม่ได้ร่วมลงนามด้วย) ตามที่กฎหมายบังคับ การประกาศสงครามนั้นจึงเป็นโมฆะ และการประกาศสันติภาพจึงเป็นการประกาศกลับคืนเข้าสู่สถานะเดิม คือสถานะก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นการประกาศเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ปรกติกับประเทศทั้งหลาย ที่เคยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาแต่กาลก่อน

และในที่สุด สัมพันธภาพระหว่างประเทศไทยกับสัมพันธมิตร ก็กลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ อีกครั้งหนึ่ง และมหาประเทศทั้ง ๕ ฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ ก็ได้ให้ความสนับสนุนแก่ประเทศไทยในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติ และองค์การนั้นได้รับประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิก เมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๙ นับเป็นประเทศสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติประเทศที่ ๕๕

ซึ่งหลายประเทศที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกแห่งองค์การนั้นพร้อมกับไทย และทั้งๆ ที่ไม่ใช่ประเทศศัตรูของสัมพันธมิตร แต่ก็ไม่ได้รับความรับรองให้เข้าเป็นสมาชิกในปีนั้น โดยเฉพาะประเทศโปรตุเกสซึ่งเป็นพันธมิตรอังกฤษ ซึ่งมีคุณูปการต่อสัมพันธมิตรที่ได้ใช้ฐานทัพ แต่โปรตุเกสก็ต้องรอคอยจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๙ จึงได้เข้าเป็นสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติ เช่นเดียวกับมองโกเลียนอก

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ที่ในระหว่างสงครามได้ต่อสู้กับญี่ปุ่นอย่างอาจหาญ และเป็นคุณูปการต่อสัมพันธมิตรอย่างมากมาย แต่องค์การสหประชาชาติก็เพิ่งจะรับเข้าเป็นสมาชิกแห่งองค์การนั้นในปี ๒๕๐๔ ภายหลังประเทศไทยถึงสิบกว่าปี

ใครๆ เขาเห็นในคุณูปการของขบวนการเสรีไทยกันทั้งบ้านทั้งเมือง แต่อาจารย์เสริฐกลับเห็นตรงกันข้าม แปลกแท้ๆ

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไท ฉบับที่ ๘๙ พูดถึง "ความรับผิดชอบร่วมกันของคณะรัฐมนตรี" คือรัฐมนตรีทุกท่านจะต้องรับผิดชอบร่วมกันใน "มติ" ของคณะรัฐมนตรี ถึงแม้ว่ารัฐมนตรีบางท่านจะไม่เห็นด้วยในมตินั้นก็ตาม แต่ในเมื่อมติของเสียงข้างมากออกมาอย่างไร รัฐมนตรีทุกท่านก็จะต้องรับผิดชอบร่วมกันในมตินั้น อาจารย์เสริฐได้พูดถึงมติคณะรัฐมนตรีที่ยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...เหตุผลสำคัญก็คือ มติคณะรัฐมนตรีที่ให้หยุดรบกับญี่ปุ่นและอนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไทยนั้น รัฐมนตรีทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน..."

ถูกต้องครับ ผมก็เห็นด้วยกับความเห็นของอาจารย์เสริฐ เพราะคณะรัฐมนตรีตามวิถีทางประชาธิปไตยนั้น เสียงส่วนน้อยต้องขึ้นต่อเสียงส่วนใหญ่ และต้องเคารพเสียงส่วนใหญ่ นั่นคือต้องปฏิบัติตาม "มติ" ของเสียงส่วนใหญ่และรับผิดชอบร่วมกัน นอกเสียจากว่าจะลาออกเสียจากคณะรัฐมนตรีเท่านั้น จึงจะไม่ต้องรับผิดชอบร่วมด้วย

แต่อาจารย์เสริฐมาเขียนในหลักไทฉบับที่ ๙๗ เกี่ยวกับ "ความรับผิดชอบ" ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในความล้มเหลวที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติได้ว่า "พลเอกเปรมฯ ไม่

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ต้องรับผิดชอบในความล้มเหลวนั้น เพราะพลเอกเปรมไม่รู้เรื่องเศรษฐกิจ" อาจารย์เสริฐท่านเขียนไว้ดังนี้ครับ

"...ครั้งหนึ่งผมเคยเขียนลงตะวันใหม่ โต้หนังสือพิมพ์ที่ตำหนิพลเอกเปรมในการออก ที.วี. โดยตอบคำถามว่าท่านไม่มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์โจมตีกันใหญ่ว่าเป็นนายกฯ พูดอย่างนั้นได้อย่างไร ผมบอกว่าไม่พูดอย่างนั้นจะให้พูดอย่างไร ก็พล.อ.เปรมชำนาญวิชาทหารไม่ชำนาญวิชาเศรษฐศาสตร์ ท่านจึงบอกว่าท่านไม่รู้ ท่านพูดความจริงไม่ดีอีกหรือ ผมชอบคำพูดอย่างนี้ของท่านอย่างจริงใจทีเดียว... แต่ผลสำคัญก็คือเมื่อพล.อ.เปรมบอกว่าไม่รู้เศรษฐกิจ ท่านก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความล้มเหลวของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบอยู่ที่พรรคการเมือง แต่ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจของพรรคการเมืองซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดนั้น ก็ทำให้เศรษฐกิจพังมาจนกระทั่งบัดนี้..."

ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าอาจารย์เสริฐเขียนออกมาได้อย่างไร เพราะเป็นที่รู้และเข้าใจกันอยู่โดยทั่วไปแล้วว่าคณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายการบริหารประเทศ และยิ่งตัวนายกฯ ยิ่งต้องรับผิดชอบมากกว่าเจ้ากระทรวงใดๆ เพราะตัวเป็นหัวหน้าคณะ รัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจแก้ปัญหาเศรษฐกิจล้มเหลวแล้วก็ลาออกไป นั่นเป็นความรับผิดชอบของรัฐมนตรีเศรษฐกิจ ซึ่งควรแก่การยกย่อง แต่นายกรัฐมนตรีซึ่งมีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชารัฐมนตรีและมีความรับผิดชอบในการบริหารประเทศมากกว่ารัฐมนตรีทุกคน กลับไม่ต้องรับผิดชอบในความล้มเหลวของการบริหารประเทศด้านเศรษฐกิจ **ยังคงอยู่ในตำแหน่งอย่างดื้อด้าน แต่อาจารย์เสริฐกลับเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องไปได้** ก็คงจะเข้าตำราเดียวกับพระ-

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

โอวาทของสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ซึ่งอาจารย์เสริฐเคยยกมาตี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ที่ว่า "วินาสกาเล วิปริตพุทธิ ถึงคราวจะวินาศ ความฉลาดก็วิปริต"

ครับ, วินาสกาเล วิปริต พุทธิ ถึงคราวจะวินาศ ความฉลาดก็วิปริต

อาจารย์เสริฐเขียนไว้ในหลักไทฉบับที่ ๑๐๓ ว่า

"ต่ออาจารย์ปรีดี ต่อคณะราษฎร ต่อขบวนการ ๑๔ ตุลาคม ฯลฯ ซึ่งผมกำลังโจมตีความคิดทางการเมืองอยู่ก็เช่นเดียวกัน ผมมิได้โจมตีบุคคลใดเลย ผมเพียงแต่ทำลายความคิดการเมืองที่ผิดของบุคคล ของกลุ่ม ของคณะ ของพรรค และของขบวนการเหล่านั้นเท่านั้น..."

ครับ, ผมยินดีด้วย ถ้าอาจารย์เสริฐจะได้ปฏิบัติตามที่เขียนอย่างเคร่งครัด คือโจมตีทำลายความคิดที่ไม่ถูกต้องไม่ใช่ทำลายตัวบุคคล ทำลายกลุ่มหรือคณะ

แต่ที่อาจารย์เสริฐพูดให้การศึกษาแก่ผู้ติดตามจำนวนหนึ่งเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๒๖ ณ บ้านพัก ซอยศาสนา ซึ่งผมถอดเทปฟังได้ความบางตอนว่าดังนี้

"อาจารย์ปรีดีเป็นคนที่ไม่มีความจริงใจต่อใคร กับคนหนึ่งพูดอย่างหนึ่ง แต่กับอีกคนหนึ่งกลับพูดอีกอย่างหนึ่ง เมื่ออยู่เมืองจีนท่านเคยพูดให้ผม (ประเสริฐ) กับวิโรจน์ (นายวิโรจน์ อำไพ อดีตสมาชิกกรรมการกลางและกรมการเมืองของ พ.ค.ท.) ขัดกันโดยที่ท่านไม่รู้ว่าผมกับวิโรจน์เข้าใจกันดี...อาจารย์ปรีดีท่านไม่ต้องการในเรื่องทรัพย์สินเงินทอง ทรัพย์สินเงินทองของท่านไม่มีหรอก แต่ท่านต้องการที่จะมีชื่อเสียงมีเกียรติยศเหนือกว่าใครๆ ในเมืองไทย ในตอนที่ผม (ประเสริฐ) จะกลับเมืองไทย อาจารย์ปรีดี

ยังห้ามไม่ให้ผมกลับ ที่ห้ามนั้นไม่ใช่อะไร เพราะกลัวว่าผม (ประเสริฐ) จะกลับมาทำอะไรๆ จนมีชื่อเสียงเหนือท่าน เมื่อวันเดินทางกลับผม (ประเสริฐ) ไปลงเรือที่กวางตุ้ง ได้แวะไปลาท่าน ซึ่งตอนนั้นปาล (ปาล พนมยงค์) ก็อยู่ที่นั้นด้วย ท่านก็ยังอุตส่าห์พูดไม่ให้ผมกลับอีก..."

ที่อาจารย์เสริฐพูดอย่างนี้ ไม่ทราบว่าเป็นการพูดทำลายการเมืองที่ผิดอย่างที่เขียนไว้ในหลักไท หรือว่า**พูดเพื่อทำลายเหยียบย่ำตัวบุคคล**กันแน่

และแม้แต่การ**ตั้งตัวเป็นผู้ชี้ผิดชี้ถูก**ในความคิดทางการเมืองของอาจารย์เสริฐ ดังที่ท่านกล่าวอ้างว่า

"ผมเพียงแต่ทำลายความคิดการเมืองที่ผิดของบุคคล..." นั้น

ก็ไม่แน่ว่า อาจารย์เสริฐจะชี้อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริงไปทุกเรื่อง

ก็อย่างที่ท่านพยายามบดขยี้เกียรติคุณของอาจารย์ปรีดีอยู่ในขณะนี้ ว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชนเป็นผู้ทำลายเสรีภาพของบุคคล เป็นเผด็จการ เป็นผู้นำประเทศชาติไปขึ้นกับอเมริกา ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อกล่าวหาหรือ**เป็นการชี้ที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง** ดังปรากฏหลักฐานต่างๆ ที่ผมกล่าวอ้างมาแล้ว

แล้วอย่างนี้จะให้เชื่อถือได้อย่างไร ว่าสิ่งที่อาจารย์เสริฐชี้นั้นถูกต้องและเป็นความจริงเสมอไป

มีเพื่อนบางคนที่เคยใกล้ชิดและให้ความเคารพนับถืออาจารย์เสริฐอย่างสูงเช่นเดียวกับที่ผมเคยให้ความเคารพนับถือมา ได้ปรารภกับผมว่า ข้อเขียนทางประวัติศาสตร์ของอาจารย์เสริฐ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เกี่ยวกับอาจารย์ปรีดีและคณะราษฎรทำไมคลาดเคลื่อนผิดข้อเท็จจริงไปหมด อาจารย์เสริฐอายุมากขึ้นคงจะหลงฟั่นเฟือนไปแล้ว หรืออย่างไร แต่ถ้าอาจารย์เสริฐหลงฟั่นเฟือนไปจริงแล้ว ทำไมอาจารย์เสริฐยังพูดถึงปัญหาอื่นๆ ได้ถูกต้องอยู่

ผมสนองตอบคำปรารภของเพื่อนว่า "นั่นนะซิ" แล้วเพื่อนก็ปรารภต่อไปว่า แต่ถ้าอาจารย์เสริฐไม่ฟั่นเฟือนหลงๆ ลืมๆ แล้วทำไมอาจารย์เสริฐมาเขียนบิดเบือนข้อเท็จจริงเช่นนั้น

"ก็นั่นนะซิ" ผมสนองตอบ

ก็เลยยังไม่รู้กันว่าทำไมอาจารย์เสริฐจึงเป็นเช่นนั้นไปได้

แต่ที่รู้แน่ๆ ก็คืออาจารย์เสริฐต้องการบดขยี้เกียรติคุณของอาจารย์ปรีดี ให้มลายหายสูญไปจากความรับรู้และความเคารพนับถือของคนทั้งหลาย ดังที่ท่านให้หัวเรื่องในหลักไทฉบับแรกที่ท่านเขียนถึงอาจารย์ปรีดีว่า "อาจารย์ปรีดี : อุปสรรคของความสำเร็จของการปฏิวัติประชาธิปไตย" แล้วอาจารย์เสริฐก็บรรยายต่อไปว่า เมื่อหลักไทหรือใครๆ มาถามท่านเกี่ยวกับอาจารย์ปรีดี ท่านก็ตอบว่า

"คำตอบของผมจึงมีแต่การตำหนิ"

ครับ การตำหนิเป็นเรื่องธรรมดา เพราะแม้แต่องค์ปฏิมายังราคินคนเดินดินหรือจะสิ้นคนนินทา แต่ที่อาจารย์เสริฐเขียนเกี่ยวกับอาจารย์ปรีดีนั้น ไม่ใช่เป็นการตำหนิหรือติเพื่อก่อ แต่เป็นการบดขยี้ แล้วอาจารย์เสริฐยังเขียนเยาะเย้ยถากถางต่อไปว่า

"และถ้าจะสรรเสริญท่านก็มีแต่อย่างเดียวว่า ท่านได้สร้างความผิดพลาดไว้ให้เป็นบทเรียนแก่คนรุ่นหลัง..."

ด้วยเจตนาของอาจารย์เสริฐเป็นดังนี้ คือบดขยี้ให้อาจารย์ปรีดีมลายหายสูญไปจากความเคารพนับถือของคนทั้งหลาย ดังนั้น

ทุกโอกาสที่เปิดช่องให้บดขยี้ได้ อาจารย์เสริฐเป็นต้องทำ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ดังเช่นในหลักไท ฉบับที่ ๙๕ อาจารย์เสริฐวิเคราะห์ความคิดปฏิวัติประชาธิปไตยของพลเอกหาญ ลีนานนท์ โดยท่านอธิบายว่า

"คนที่คิดปฏิวัติประชาธิปไตยนั้น มีความบันดาลใจมาจาก ๒ ทาง ทางหนึ่งคิดจากตัวเองเป็นสำคัญ อีกทางหนึ่งคิดจากส่วนรวมเป็นสำคัญ..." แล้วท่านอธิบายต่อไปว่า

"การคิดจากตัวเองก็เกิดจาก ๒ ทาง ทางหนึ่งเกิดจากความยากจน คิดต่อสู้กู้ฐานะให้พ้นจากความยากจน อีกทางหนึ่งเกิดจากความต่ำต้อย คิดจะต่อสู้ให้มีความใหญ่ความโต"

ครับ, ความคิดที่จะปฏิวัติประชาธิปไตยมีต้นตอหรือความบันดาลใจจาก ๒ ทาง คือจากส่วนตัวหรือจากส่วนรวม และโดยเฉพาะความคิดจากส่วนตัวหรือปฏิวัติเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองนั้นมีสาเหตุมาจาก ๒ สาเหตุ คือสาเหตุที่มาจากความยากจนทางทรัพย์สินเงินทองประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือสาเหตุที่มาจากความต่ำต้อยในตำแหน่งหน้าที่ คือปฏิวัติเพื่อความเป็นใหญ่เป็นโต

ใช่แล้ว, ผมเห็นด้วยกับอาจารย์เสริฐในประเด็นนี้ และใครๆ ก็คงจะไม่เถียงอาจารย์เสริฐเป็นแน่ เพราะเป็นเรื่องธรรมดาของโลกที่จะเป็นเช่นนั้น นับแต่ปรากฏการณ์ของชุมชนที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในยุคคนป่า และยุคอนารยชนในเวลาต่อมาถึงยุคอารยชนในปัจจุบัน ซึ่งก็เป็นเช่นนี้แหละ

แต่ที่ผมไม่เห็นด้วยกับอาจารย์เสริฐ ก็ในประเด็นที่จับเอาเรื่องธรรมดาๆ ดังกล่าวข้างต้น มาสวมให้กับสมาชิกคณะราษฎรทั้งหมด ยกเว้นไว้สองท่าน อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้อย่างนี้ครับ

"สมาชิกคณะราษฎรไม่ได้คิดปฏิวัติจากความยากจน

เพราะมีฐานะพอมีอันจะกินกันทั้งนั้น เท่าที่ผมติดตามและเคยสนทนาด้วยตนเอง ล้วนแต่คิดจากความต่ำต้อยเพื่อความใหญ่ของตน..." แล้วอาจารย์เสริฐก็ได้เขียนยกเว้นไว้ให้สองท่านที่ไม่ได้คิดปฏิวัติเพราะความยากจนและต่ำต้อย แต่คิดเพราะเห็นแก่ส่วนรวม ดังนี้

"ตามความสังเกตของผม บรรดาผู้นำคณะราษฎรที่จะพูดได้ว่าคิดปฏิวัติจากส่วนรวมเป็นใหญ่ก็มีเพียง ๒ คนเท่านั้น คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา และน้องชายของท่านคือจมื่นสุรฤทธิ์-พฤฒิไกร"

ครับ, ผมไม่ได้คัดค้านอาจารย์เสริฐหรอกที่ยกพระยาพหลฯ และน้องชายไว้ในฐานะนักปฏิวัติที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งผมเองก็เห็นเช่นเดียวกับอาจารย์เสริฐเห็นนั้นแหละ และผมยังเห็นต่อไปว่า ถึงผู้ก่อการหรือสมาชิกคณะราษฎรชั้นนำคนอื่นๆ ก็มีความบันดาลใจเพื่อส่วนรวมในการคิดปฏิวัติประชาธิปไตย เพราะแต่ละคนในทางความเป็นอยู่ก็เป็นดังที่อาจารย์เสริฐรับรองไว้แล้วว่า "มีฐานะพอมีอันจะกินกันทั้งนั้น" และไม่คิดปฏิวัติเพราะความต่ำต้อยเพื่อความใหญ่ของตน ไม่ว่าจะเป็น พันตรีหลวงพิบูล-สงคราม ร้อยเอกหลวงทัศไนยนิยมศึก ร้อยเอกหลวงอดุลเดชจรัส ร้อยโทขุนศรีศรากร นายร้อยโททวน วิชัยขัทคะ นายนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย นายเรือเอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ นายเรือเอกหลวงนาวาวิจิตร นายเรือเอกหลวงสังวรยุทธกิจ นายเรือเอกชลิต กุลกำมธร นายเรือโททองหล่อ ชาหิรัญ อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐ์มนูธรรม อำมาตย์ตรีหลวง-สิริราชไมตรี รองอำมาตย์เอกหลวงโกวิทอภัยวงศ์ เสวกตรีหลวง-นฤเบศร์ มานิต รองอำมาตย์เอกหลวงอรรถกิติกำจร นายแนบ

พหลโยธิน ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี ฯลฯ

เพราะว่าบุคคลที่ผมเอ่ยนามมาพอเป็นตัวอย่างดังกล่าวนี้ และที่ไม่ได้เอ่ยนามอีกมากท่านนั้น ล้วนเป็นบุคคลที่ไม่ใช่ต่ำต้อย จนถึงกับต้องคิดปฏิวัติเพื่อความยิ่งใหญ่ของตนเอง ดังที่อาจารย์เสริฐสบประมาทดูหมิ่นน้ำใจ และบุคคลที่เข้าร่วมในการปฏิวัติครั้งนั้นย่อมตระหนักเป็นอย่างดีถึงความวิบัติที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ถ้าหากว่าถูกจับเสียก่อนที่จะได้ลงมือกระทำการ หรือกระทำการไม่สำเร็จ ชะตากรรมของชาวคณะ ร.ศ. ๑๓๐ ย่อมเป็นอุทาหรณ์แก่พวกเขาอยู่แล้ว

แต่พวกเขาก็กล้าเสี่ยง และเสี่ยงยิ่งกว่ากับตำแหน่งหน้าที่การงานของแต่ละท่านที่กำลังเจริญก้าวหน้าด้วยดี แต่เป็นการเอาหัวหรือเอาชีวิตทั้งชีวิตเข้าเสี่ยง เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชน อาจารย์เสริฐเองก็ย่อมรู้ดีว่า ถ้าคณะราษฎรทำการเมื่อเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน ไม่สำเร็จ ก็จะต้องหัวหลุดจากบ่าไปตามๆ กัน เมื่อคราวที่พระยามโนฯ ทำ “รัฐประหารเงียบ” ๑ เมษายน ๒๔๗๖ สั่งปิดสภาฯ และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรานั้น เป็นก้าวแรกของการทำลายคณะราษฎร ก้าวต่อไปก็คือจับบรรดาสมาชิกคณะราษฎรในข้อหากบฏต่อพระราชวงศ์จักรี และโทษฐานกบฏก็คือประหารชีวิต ซึ่งฝ่ายปฏิกริยาเศษเดนศักดินากำหนดจะลงมือกระทำการในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๖ อันเป็นวันครบรอบหนึ่งปีของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยจะใช้ทุ่งพระเมรุท้องสนามหลวงเป็นที่ประหารชีวิต แต่พระยาพหลฯ และคณะได้ช่วงชิงทำรัฐประหารซ้อนขึ้นมาเสียก่อนในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ ก่อนหน้าที่หัวจะหลุดจากบ่าตามแผนการของฝ่ายนั้นเพียง ๔ วัน

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

การกระทำของคณะราษฎรเมื่อเช้าของวันที่ ๒๔ มิถุนายน จึงเป็นการเสียสละอย่างสูงสุด คือยอมเสียสละแม้กระทั่งชีวิต อันเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าจะนำพาการปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จก็ตามที แต่ก็ย่อมมีคุณูปการในฐานะผู้บุกเบิกอยู่ดี เพราะมีวันที่ ๒๔ มิถุนายน อำนาจอันล้นพ้นของพระมหากษัตริย์จึงได้ถูกจำกัด สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงได้มีการรับรอง อำนาจเป็นใหญ่ในแผ่นดินจึงได้ถูกโอนมาอยู่กับประชาชน อย่าไปหวังเลยที่จะให้ระบอบสมบูรณาญา-สิทธิราชย์ลงจากเวทีประวัติศาสตร์ด้วยความสมัครใจ

ก็อย่างที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับการแก้ไขการปกครองแผ่นดินที่เรียกว่าปฏิรูป หรือ REFORM ซึ่งพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระบรมราชาธิบายนี้พระราชทานแจก เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๔๗๐ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"อนึ่ง พระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมายอันหนึ่งอันใด ด้วยเหตุถือว่าเป็นล้นพ้น ไม่มีข้อใดสิ่งอันใดหรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้ แต่เมื่อว่าตามความที่เป็นจริงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติการอันใด ก็ต้องเป็นไปตามทางที่สมควรและที่เป็นยุติธรรม เพราะเหตุฉะนั้น ข้าพเจ้าไม่มีความรังเกียจอันใดเลย ซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดพระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดิน เช่นประเทศทั้งปวงมีกำหนดต่างๆ กันนั้น เมื่อจะกระทำกฎหมายสำหรับแผ่นดินให้เป็นหลักฐานทั่วถึงก็ควรจะต้องว่าด้วยพระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดิน

ให้เป็นหลักฐานไว้ แต่การซึ่งควรจะกำหนดอย่างไรนั้นข้าพเจ้าต้องขอชี้แจงความเห็น อันมิใช่ความเห็นที่เข้ากับตัวไว้โดยย่อว่า พระ-เจ้าแผ่นดินต่างประเทศ หมายเอาประเทศยุโรป ซึ่งปกครองบ้านเมืองมีกำหนดพระบรมราชานุภาพต่างๆ กัน ด้วยอาศัยเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในบ้านเมืองโดยความไม่พอใจของราษฎร จึงได้มีข้อบังคับสะกัดกั้นเป็นชั้นๆ ตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งมีขึ้นในบ้านเมืองนั้นๆ เหตุการณ์ทั้งปวงนั้นก็ยังไม่มี ไม่เป็นได้ทั่วถึงกัน เพราะฉะนั้นแบบอย่างจึงยังไม่คงเป็นแบบเดียวกันทั่วไปได้ทุกประเทศ ส่วนที่กรุงสยามนี้ยังไม่มีเหตุการณ์อันใดซึ่งเป็นการจำเป็นแล้ว จึงไม่เป็นขึ้นเหมือนประเทศอื่นๆ ประเทศอื่นๆ ราษฎรเป็นผู้ขอให้ทำเจ้าแผ่นดินจำใจทำ ในเมืองเรานี้เป็นแต่พระเจ้าแผ่นดินคิดเห็นว่าควรจะทำ เพราะจะเป็นการเจริญแก่บ้านเมืองและเป็นความสุขแก่ราษฎรทั่วไปจึงได้คิดทำ เป็นการผิดกันตรงกันข้าม และการที่จะปกครองบ้านเมืองเช่นประเทศสยามนี้ ตามอำนาจอย่างเช่นพระ-เจ้าแผ่นดินประเทศอื่นๆ คือประเทศยุโรป ก็จะไม่สามารถปกครองบ้านเมืองได้ และจะไม่เป็นที่ชอบใจของราษฎรทั่วหน้าด้วย เหมือนอย่างถ้าจะมีปาลีเม้นต์จะไม่มีผู้ใดสามารถเป็นสมาชิกได้สักกี่คน และโดยว่าจะมีสมาชิกเหล่านั้นเจรจาการได้ก็ไม่เข้าใจในราชการทั้งปวงทั่วถึง เพราะไม่มีความรู้และการฝึกหัดอันใดแต่เดิมมาเลย ก็คงจะทำให้การทั้งปวงไม่มีอันใดสำเร็จไปได้ และจะซ้ำเป็นที่หวาดหวั่นของราษฎรผู้ซึ่งไม่เข้าใจเรื่องราวอันใด เพราะไม่ได้นึกไม่ได้ต้องการเกิดขึ้นในใจเลย ราษฎรคงจะเชื่อพระเจ้า-แผ่นดินมากกว่าผู้ซึ่งจะมาเป็นแมมเบอออฟปาลีเมนท์ เพราะปกติทุกวันนี้ราษฎรย่อมเชื่อถือพระเจ้าแผ่นดินว่าเป็นผู้อยู่ในยุติธรรม และเป็นผู้รักใคร่คิดจะทำนุบำรุงราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุขยิ่งกว่าผู้

อื่นทั้งสิ้นทั่วหน้ากัน เป็นความจริง เพราะเหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรว่า **ราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินควรจะกำหนดตามแบบเดิม** แต่ในข้อนี้เป็นข้อจริงอย่างไร คือเหมือนหนึ่งไม่กำหนดตามคำพูดอันนอกๆ แบบ เช่น เรียกพระนามว่า เจ้าชีวิต ซึ่งเป็นที่หมายว่า มีอำนาจอันจะฆ่าคนให้ตายโดยไม่มีความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ซึ่งความจริงสามารถจะทำได้ แต่ไม่เคยทำเลยนั้น **ก็จะเป็นการสมควรแก่บ้านเมืองในเวลานี้อยู่แล้ว"**

และในหนังสือ "พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน" เล่ม ๒ หน้า ๓๖ พระองค์ได้ทรงนิพนธ์ไว้ดังนี้

"ดินเนอร์วันนี้ไม่สู้มีคนสำคัญ คอยไปรม์มินิสเตออยู่สักครู่หนึ่งก็บอกว่ามาไม่ได้ ติดถูกพวกสตอดติง คือปาลีเมนต์กวนไปรม์มินิสเตอคนนี้เป็นตัวผู้ที่คิดอ่านแยกเมืองนอรเวย์จากสวีเดน เป็นคนฉลาดพูดอังกฤษดี กำชับพ่อนักว่า**อย่าได้มีสตอดติงในเมืองไทยเลย** เจ้าแผ่นดินก็พูดเหมือนกัน"

จากพระบรมราชาธิบายดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระ-จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบอกว่า พระองค์ไม่รังเกียจอันใดซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินเช่นประเทศทั้งปวง พูดกันอย่างปัจจุบันก็หมายความว่าพระองค์ไม่ทรงรังเกียจที่จะให้เป็นประชาธิปไตย และพระองค์ได้ทรงอธิบายถึงความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลงในประเทศนั้นๆ แล้วพระองค์ได้สรุปลงว่า

"เพราะเหตุฉะนั้น **ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรว่าราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินควรจะกำหนดตามแบบเดิม..."**

ตามแบบเดิม คือ

"พระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมายอันหนึ่งอันใด ด้วยเหตุถือว่าเป็น

ล้นพ้น ไม่มีข้อใดสิ่งใดหรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้...”

ซึ่งก็หมายถึงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นเอง และในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน พระองค์ก็ยังได้อ้างคำฝรั่งที่ได้เสนอแนะพระองค์ท่านว่า “กำชับพ่อนักว่าอย่าได้มีสตอดติงในเมืองไทยเลย” นั่นก็คือให้สยามยังคงอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่อไป

อาจารย์เสริฐเองก็ยังได้เขียนไว้ในหลักไทปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เรื่องพระมงกุฎเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ทรงหวงพระราชอำนาจของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อาจารย์เสริฐเขียนไว้ดังนี้

“รัชกาลที่ ๖ ท่านกลับทรงยืนยันที่จะปกป้องระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทรงบทพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นอันมาก เพื่อให้ราษฎรยอมรับว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมาะสมกับประเทศไทย ใครจะเรียกร้องหรือกราบบังคมทูลให้ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองจะทรงโต้ทันที **แม้แต่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงศ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ผู้ทรงเป็นเจ้านายที่มีอิทธิพลที่สุดในเวลานั้น จะกราบบังคมทูลให้ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัชกาลที่ ๖ ก็ทรงโต้เต็มที่** มีบทพระราชนิพนธ์ร้อยกรองเป็นอันมากเผยแพร่ให้ประชาชนท่องจำ เพื่อเชิดชูระบอบที่ดำรงอยู่ เช่น

รักราชจงจิตน้อม ภักดี ท่านนา
รักชาติกอปกรณี แน่วไว้
รักศาสน์กอบบุญตริ สุจริต ถ้วนเทอญ
รักศักดิ์จงจิตให้ โลกชร้องสรรเสริญ

และทรงนำคติ God King Country ของอังกฤษมา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประยุกต์เป็นไทยว่า **ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์"**

แล้วอย่างนี้ ถ้าไม่มี ๒๔ มิถุนายน ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะลงจากเวทีประวัติศาสตร์ไปได้อย่างไร พระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินที่ล้นพ้นจะถูกจำกัดอยู่ภายใต้กฎหมายได้อย่างไร ก็ขอให้พิจารณากันดูด้วยความเป็นธรรมก็แล้วกัน

แน่นอน, ถึงแม้ไม่มี ๒๔ มิถุนายน ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็จะต้องลงจากเวทีประวัติศาสตร์ ตามกฎวิวัฒนาการของสังคม หรือตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์อย่างหลีกหนีไม่พ้น แต่คณะราษฎรภายใต้การนำของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นผู้จัดฉากใหม่ให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ลงจากเวทีประวัติศาสตร์ โดยมีระบอบประชาธิปไตยขึ้นไปแสดงบทบาทแทนที่ ถึงแม้ว่าจะอ่อนหัดล้มลุกคลุกคลานก็ตามที แต่ระบอบประชาธิปไตยก็ได้เริ่มขึ้นแล้วเมื่อเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ดังบทเพลงที่ว่า

"๒๔ มิถุนา ยนมหาศรีสวัสดิ์
ปฐมฤกษ์ของรัฐ- ธรรมนูญของไทย
เริ่มระบอบแบบอา- รยะประชาธิปไตย
ทั่วราษฎรไทย ได้สิทธิเสรี
สำราญสำเริง บันเทิงเต็มที่
เพราะชาติเรามี เอกราชสมบูรณ์

ฯลฯ

บุคคลชั้นนำแห่งคณะราษฎรทุกคนในขณะนั้น ล้วนแต่มีความหวังที่จะเจริญก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งที่สูงยิ่งขึ้นตามลำดับภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไม่ว่าจะเป็นจอมพล ป.

พิบูลสงคราม หรืออาจารย์ปรีดี และรวมทั้งคนอื่นๆ พวกเขาได้รับพระราชทานยศและบรรราดาศักดิ์ตั้งแต่ยังรุ่นหนุ่ม ซึ่งมีโอกาสที่จะก้าวขึ้นไปสู่ยศบรรดาศักดิ์และตำแหน่งการงานที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไป

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อดีตอธิบดีกรมตำรวจและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ได้รับฉายาจากหนังสือพิมพ์ต่างประเทศว่า "บุรุษเหล็กแห่งเอเชีย" และเป็นสมาชิกคนสำคัญแห่งคณะรัฐประหารโค่นรัฐบาลธำรงฯ และล้มล้างอำนาจท่านปรีดี ได้เขียนบันทึกความทรงจำซึ่งวารสารของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้นำมาตีพิมพ์ บันทึกได้กล่าวถึงอาจารย์ปรีดี มีข้อความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...ก็แสดงให้เห็นว่าการที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้เปลี่ยน-แปลงการปกครองนั้นด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยหวังจะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยแท้จริง และโดยเฉพาะตำแหน่งหน้าที่ของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ซึ่งก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ได้เป็นเลขานุการกรมร่างกฎหมายและอาจารย์สอนวิชากฎหมายโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งเป็นตำแหน่งอันมีเกียรติอย่างยิ่ง ซึ่งมีหวังจะเป็นเจ้าพระยาหรือเสนาบดีต่อไปในอนาคต ในเรื่องฐานะของครอบครัวเล่าก็อยู่ในฐานะชั้นดีเป็นที่พึ่งแก่มิตรสหายและญาติพี่น้องทั้งปวง และได้มีโรงพิมพ์ส่วนตัวของตัวเอง คือโรงพิมพ์นิติศาสตร์ ซึ่งภายหลังได้โอนกิจการและกูดวิลไปให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งในสมัยก่อนเปลี่ยนการปกครอง หนังสือนิติศาสตร์ได้อยู่ในความนิยมของผู้ที่แสวงหาความรู้มาก รวมความว่าฐานะและศักดิ์ศรีของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมนั้นสมบูรณ์ยิ่งกว่าบรรดาผู้ร่วมคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองมากมาย"

ดังนี้ จะเห็นได้ว่าในการที่อาจารย์เสริฐเขียนว่า "ในบรรดา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

สมาชิกคณะราษฎร มีแต่เพียง ๒ ท่านเท่านั้น (พระยาพหลฯ กับน้องชาย) ที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม นอกนั้นล้วนแต่มีความคิดเห็นเพื่อส่วนตัวกันทั้งนั้น เพราะความต่ำต้อยในตำแหน่งหน้าที่จึงคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อให้ตัวเป็นใหญ่" จึงเป็นข้อเขียนที่เป็นเท็จและจงใจสบประมาทคณะราษฎร โดยเฉพาะคือมุ่งบดขยี้อาจารย์ปรีดีอย่างไม่มีความละอายต่อบาป **เสมอด้วยคนมือถือสากปากถือศีล**

เพราะสมาชิกคณะราษฎรชั้นนำหลายท่านไม่ใช่เพียงสองท่านที่มีฐานะไม่ได้ต่ำต้อย และมีความหวังที่จะเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเฉพาะอาจารย์ปรีดี ก็ดังที่บันทึกของนายพลเผ่าได้ระบุไว้ว่า

"...มีหวังจะเป็นเจ้าพระยาหรือเสนาบดีในอนาคต"

จากสภาพความเป็นจริงเช่นนี้ ในบรรดาชาวคณะราษฎรชั้นนำที่คิดและได้กระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จึงมีความบันดาลใจเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม หาใช่ความบันดาลใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวดังที่อาจารย์เสริฐสบประมาทไม่

ในหลักไทฉบับที่ ๑๐๘ อาจารย์เสริฐได้เขียนบดขยี้คณะราษฎรสรุปได้ว่า "เพราะการยึดอำนาจของคณะราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้นเอง จึงทำให้การปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จจนบัดนี้ ถ้าไม่มีคณะราษฎร พระปกเกล้าฯ ก็คงจะทรงนำการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้ว" และอาจารย์เสริฐก็เคยอ้างมาก่อนหน้านี้ในทำนองเดียวกันนี้ว่า "ถ้าพระจุลจอมเกล้าฯ ไม่ทรงด่วนเสด็จสวรรคตเสียก่อน บางทีพระองค์จะทรงนำการปฏิวัติ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้วเช่นเดียวกับญี่ปุ่น" อาจารย์เสริฐจึงละเลงอักษรต่อไปว่า คณะราษฎรนอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย (เพราะชิงยึดอำนาจเสียก่อนเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน) แล้ว คณะราษฎรยังเป็นตัวอย่างในการ "ทำรัฐประหาร" การทำรัฐประหารหลายครั้งหลายหนที่ผ่านมา ล้วนแต่เอาตัวอย่างมาจากคณะราษฎรด้วยกันทั้งนั้น อาจารย์เสริฐได้เขียนไว้ดังนี้

"ผมรู้สึกว่าเวลานี้เมื่อพูดถึงรัฐประหาร พวกเรามักจะลืมคณะราษฎรและบุคคลชั้นนำของคณะราษฎรไปเสีย จึงไปโยนความผิดให้พวกนั้นและคนนั้นคนนี้ว่าเป็นผู้ขัดขวางประชาธิปไตยด้วยการทำรัฐประหาร จนทำให้เกิดความเข้าใจคล้ายกับว่าคณะราษฎรสร้างระบอบประชาธิปไตยไว้ให้แล้ว แต่คณะอื่นหรือบุคคลอื่นเอารัฐประหารมาทำลายระบอบประชาธิปไตยเสีย ที่จริงเราลืมไปว่าคณะราษฎรคือเจ้าตำรับรัฐประหาร บุคคลชั้นนำของคณะราษฎรคือผู้สร้างแบบอย่างรัฐประหารให้แก่คนรุ่นหลัง ถ้าคณะราษฎรและบุคคลชั้นนำในคณะราษฎรไม่สร้างตำรับแบบอย่างไว้ให้ บางทีเมืองไทยอาจไม่รู้จักรัฐประหารก็ได้ ฉะนั้น**เรื่องรัฐประหารต้องโทษคณะราษฎรเป็นสำคัญ**"

จากข้อเขียนด้วยอคติของอาจารย์เสริฐดังกล่าว ระบุความผิดของคณะราษฎรไว้ ๒ ประการ

ประการแรกคณะราษฎรมีความผิดเพราะไปล้มอำนาจระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งขณะนั้นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยพระปกเกล้าฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้วเหมือนกัน ถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิงยึดอำนาจเสียก่อน พระปกเกล้าฯ ก็คงจะนำการปฏิวัติประชาธิปไตยได้สำเร็จไปนานแล้ว ที่ในขณะนี้บ้านเมืองยังไม่เป็นประชาธิปไตย

จึงเป็นความผิดของคณะราษฎร คณะราษฎรจึงเป็นอุปสรรคของการปฏิวัติประชาธิปไตย

ประการที่สอง คณะราษฎรยึดอำนาจ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยวิธีการรัฐประหาร ซึ่งเป็นแบบอย่างให้คณะอื่นๆ ได้กระทำตามในเวลาต่อๆมา การรัฐประหารทุกๆครั้งที่เกิดขึ้นภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จึงไม่ใช่ความผิดของคณะนั้นๆ และไม่ควรโทษคณะนั้นๆ **แต่เป็นความผิดของคณะราษฎรและต้องโทษคณะราษฎรเป็นสำคัญ** (เพราะได้ทำตัวอย่างไว้ให้คณะอื่นๆ เอาอย่าง)

คำกล่าวโทษของอาจารย์เสริฐต่อคณะราษฎรในประการแรกนั้น ผมได้ทำความกระจ่างมาแล้วทั้งโดยเอกสารหลักฐานและโดยเหตุผลว่า **ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่มีวันที่จะลงจากเวทีประวัติศาสตร์ไปเองด้วยความสมัครใจ** ถึงแม้ว่าจะเสร็จสิ้นภาระหน้าที่ทางประวัติศาสตร์ไปแล้วก็ตาม และแม้ระบอบอื่นๆ ก็เช่นกัน ที่จะให้ลงจากเวทีประวัติศาสตร์ไปด้วยความสมัครใจของตนเองนั้นอย่าไปหวัง คณะราษฎรจึงมีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อวิวัฒนาการของสังคมไทย **ในฐานะที่ได้จัดให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ลงจากเวทีประวัติศาสตร์**ไปเมื่อเช้ามืดของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ส่วนคำกล่าวโทษของอาจารย์เสริฐต่อคณะราษฎรในประการที่สอง เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าเรื่องหมาป่ากับลูกแกะในหนังสือนิทานอิสปนั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปได้จริงๆ ไม่ใช่เป็นนิทานไร้สาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดผูกเรื่องขึ้นมาเองโดยไม่มีมูล ผมจึงไม่จำเป็นจะต้องโต้แย้งอาจารย์เสริฐในประเด็นนี้

แต่ที่ผมจะพูดถึงก็คือเรื่องความหมายของคำว่า “รัฐประหาร”

ซึ่งอาจารย์เสริฐเองก็เข้าใจเป็นอย่างดีว่า "รัฐประหาร" หมายถึงอย่างไร? และ "ปฏิวัติ" หมายถึงอย่างไร? และอาจารย์เสริฐเองก็เคยยกย่องการกระทำของคณะราษฎรว่า "เป็นการปฏิวัติ" แต่มาคราวนี้อาจารย์เสริฐกลับเหยียบคณะราษฎรเป็นเสมอด้วยคณะรัฐประหารเท่านั้น

อาจารย์เสริฐเคยเขียนบทความเรื่องการสร้างประชาธิปไตยแบบไทย และสถานีวิทยุสองศูนย์ของกองพล ๑ นำไปอ่านออกอากาศ เมื่อ ๘ สิงหาคม ๐๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. และ ๙ สิงหาคม ๐๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. ซึ่งผมเคยนำมาอ้างแล้วในชำระประวัติศาสตร์ ฉบับที่ ๓ และเพื่อเป็นการเตือนความจำผมจะนำมาฉายซ้ำอีกครั้ง อาจารย์เสริฐได้เขียนยกย่องคณะราษฎรไว้ดังนี้ครับ

"การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยนับแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมาที่เรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติก็มีอยู่เพียง ๒ ครั้ง คือการเปลี่ยน-แปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ทั้งนี้เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งสองครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เป็นการยุบเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นแทน ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญ..."

ทำไมจึงกล่าวว่าอาจารย์เสริฐเหยียบการเปลี่ยนแปลงของคณะราษฎรเป็นเสมอการรัฐประหาร หรือยกย่องการเปลี่ยนแปลงของคณะราษฎรเป็นการปฏิวัติ

รัฐประหารกับปฏิวัติแตกต่างกันอย่างไร?

เพื่อประโยชน์ของท่านผู้อ่านที่ยังเข้าใจไม่ถูกต้องและเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐ ผมจึงขอ

ทำความเข้าใจในความหมายของคำ ๒ คำนี้ พอเป็นสังเขปดังนี้

รัฐประหาร (รัฐ + ประหาร) หมายถึงการใช้กำลังยึดอำนาจรัฐโดยฉับพลัน อันเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐ ภาษาอังกฤษเรียกทับศัพท์คำฝรั่งเศษว่า Coupdè tat ความหมายของคำว่า "รัฐประหาร" มีเพียงเท่านี้ และรัฐประหารเป็นได้ทั้งที่เป็น "ปฏิวัติ" "ปฏิกิริยา" หรือไม่เป็นทั้งปฏิวัติและไม่เป็นทั้งปฏิกิริยา ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมาย หรืออุดมคติของคณะที่ทำการรัฐประหารนั้นๆ

กล่าวคือเมื่อได้อำนาจรัฐแล้ว หรือทำรัฐประหารสำเร็จแล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักมูลที่ล้าหลังให้ก้าวหน้า เช่น การเปลี่ยน-แปลงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อย่างเช่นการยึดอำนาจของคณะราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน แล้วทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิ-ราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย อย่างนี้เรียกว่า ปฏิวัติ คือใช้วิธีการทางทหารให้ได้อำนาจรัฐ ที่เรียกว่า รัฐประหาร แล้วใช้อำนาจรัฐเปลี่ยนเนื้อหาหรือหลักมูลเก่าไปสู่เนื้อหาใหม่หรือหลักมูลใหม่ เรียกว่า ปฏิวัติ

ส่วนรัฐประหารที่เป็นปฏิกิริยานั้น คือเมื่อได้อำนาจรัฐแล้ว หรือทำรัฐประหารสำเร็จแล้ว **ก็เปลี่ยนหลักมูลที่ก้าวหน้าให้กลับถอยหลัง** เช่น เปลี่ยนจากระบอบประชาธิปไตยเป็นเผด็จการ อย่างเช่นการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ซึ่งครั้งหนึ่งในขณะที่อาจารย์เสริฐร่วมทำพรรคสหประชาไทยกับจอมพลถนอม กิตติขจร ที่สืบทอดตำแหน่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม จากจอมพลสฤษดิ์ฯ ที่ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้วนั้น ว่า **การเปลี่ยนแปลง ๒๐ ตุลาคม เป็นการปฏิวัติ** เช่นเดียวกับการ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

เปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน แต่ต่อมาภายหลังเมื่อจอมพลถนอมฯ ตกอำนาจไปแล้ว อาจารย์เสริฐกลับเขียนใหม่ว่า **การเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๐๑ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการรัฐสภา (ของถนอม) มาเป็นระบอบเผด็จการทหาร** (ของสฤษดิ์) ดังที่ผมนำหลักฐานความสับสนกลับไปกลับมาของอาจารย์เสริฐมาทำให้ปรากฏแล้วในชำระประวัติศาสตร์หลักไทฉบับที่ ๓

รัฐประหารที่ไม่เป็นทั้งปฏิวัติและปฏิกิริยา ก็คือรัฐประหารที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงหลักมูลอะไร เพียงแต่เปลี่ยนตัวผู้ปกครองที่มีอำนาจในแผ่นดินเท่านั้น อย่างเช่นการทำรัฐประหารแย่งชิงราชบัลลังก์ในยุคศักดินาสมัยกรุงศรีอยุธยา ระหว่างพระประยูรญาติแห่งพระราชวงศ์เดียวกัน หรือทำรัฐประหารเพื่อตั้งราชวงศ์ขึ้นใหม่ดังนี้เป็นต้น อย่างที่เรียกกันในภาษาสามัญว่า "เหล้าเก่าในขวดใหม่ คือเปลี่ยนแต่ขวดหรือตัวบุคคล ส่วนเหล้าหรือหลักมูลยังคงเดิม

ครั้งหนึ่งอาจารย์เสริฐยกย่องการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ว่าเป็นการปฏิวัติ แต่มาวันนี้อาจารย์เสริฐคนเดียวกันนี้กลับเหยียบย่ำการเปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนายนว่าเป็นเพียงรัฐประหารและรัฐประหารที่เป็นปฏิกิริยาเสียด้วย เพราะขัดขวางการปฏิวัติประชาธิไตย

เรื่องโจมตีการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ว่าเป็นรัฐประหารนั้น ต้นตอที่สำคัญมาจาก พคท. ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ผิดๆ มาจาก พคจ. หรือพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดย พคจ. ตั้งแต่สมัยนายหลี ลีซาน มาแล้ว ได้ให้ความหมายของคำปฏิวัติว่า ดังนี้คือ

๑. จะต้องเป็นการลุกขึ้นสู้ของมวลชนอย่างกว้างใหญ่ไพศาล ที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ต่อระบอบการ

ปกครองหรือชนชั้นปกครองที่ปฏิกิริยา และ

๒. จะต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการผลิต

พคท. หรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ยึดถือสูตรที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนประดิษฐ์ขึ้นดังกล่าวนี้ แล้วนำเอาสูตรนี้มาจับกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ก็ไม่ลงรอยเดียวกัน เพราะการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน นั้น

๑. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่กระทำโดยข้าราชการ และประชาชนส่วนน้อยกลุ่มหนึ่งซึ่งใช้นามว่าคณะราษฎร ที่ต้องการจะเห็นประเทศชาติมีการปกครองแบบนานาอารยประเทศ คือประชาธิปไตย เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำโดยพรรคคอมมิวนิสต์

๒. การเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ไม่ได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตตามเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางการผลิตระดับหนึ่งตามเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจศักดินา

สูตรที่ พคจ. ตั้งขึ้นและ พคท. รับถือมาเป็นคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ในการอธิบายคำว่าปฏิวัติดังกล่าวนี้ เป็นสูตรที่ตั้งขึ้นอย่างผิด ๆ ด้วยความไม่เข้าใจในลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนินที่แท้จริง หรือบางทีอาจเข้าใจแต่มาบิดเบือนเพื่อให้รับเอาการเคลื่อนไหวต่อสู้ของ พคจ. ว่าเป็นการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่เดินตามลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนินที่แท้จริง คือหมายความว่าถือเอาการเคลื่อนไหวต่อสู้ของ พคจ. เป็นหลักมาอธิบายลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน และครั้นแล้ว พคท. ซึ่งคลอดออกมาจากครรภ์ของ พคจ. ก็เดินตาม พคจ. ไปอย่างหลับหูหลับตา จนกระทั่งทำความวิบัติฉิบหายให้กับ พคท. เอง ดังที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้

ความหมายของคำว่า "รัฐประหารและปฏิวัติที่ถูกต้องก็เป็นดังที่ผมชี้แจงมาแล้วข้างต้น

รัฐประหารคือวิธีการให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐวิธีการหนึ่ง

ปฏิวัติ (อาจารย์ปรีดีเรียกอภิวัฒน์) คือการเปลี่ยนแปลงหลักมูลที่ล้าหลังให้ก้าวหน้า

การกระทำของคณะราษฎรเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ใช้วิธีการรัฐประหารยึดอำนาจจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แล้วนำไปสู่การปฏิวัติโดยการเปลี่ยนแปลงหลักมูลที่สำคัญ คือเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่กษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจอย่างล้นพ้นไม่มีที่กำหนด มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่จำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์ให้อยู่ภายในขอบเขต และมอบอำนาจอธิปไตยให้เป็นของปวงชน

อาจารย์ปรีดีผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งของคณะราษฎร ได้ให้เหตุผลตอบโต้สูตรสำเร็จของ พคท. ดังกล่าวข้างต้นไว้ในที่หลายแห่ง มีข้อความตอนหนึ่งท่านเขียนไว้ในหนังสือชื่อ "คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน" ว่าดังนี้

"(๑) ในสมัยสมบูรณาฯ นั้น บุคคลไม่มีสิทธิ์รวมกันก่อตั้งคณะการเมือง ฉะนั้น การก่อตั้งคณะการเมืองจึงต้องทำเป็นการลับ และยิ่งเป็นการเมืองที่มีวัตถุประสงค์ล้มระบอบสมบูรณาฯ แล้ว ก็ยิ่งต้องก่อตั้งคณะเป็นการลับมาก ไม่อาจประกาศป่าวร้องให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนมากเข้ามาร่วมในคณะการเมืองได้ ฉะนั้นจะนำเอาตัวอย่างของ "คณะเก็กเหม็ง" ภายใต้การนำของซุนยัดเซ็น มาใช้แก่คณะการเมืองไทยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่ได้ เพราะคณะเก็กเหม็งอาศัยเขตสัมปทานที่รัฐบาลจีนให้แก่ต่างประเทศนั้นป่าวร้องให้ชาวจีนจำนวนมากเข้าร่วมกัน

"(๒) ผู้เริ่มก่อตั้งคณะราษฎร ๗ คนที่ปารีสนั้นเป็นราษฎรไทยสมบูรณ์ ต่อมาได้ดำเนินการลับตามสภาพที่เหมาะสมสมัยนั้น ร่วมกับราษฎรไทยอีกกว่าหนึ่งร้อยคน เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรเป็นประเภทดี ๑ ซึ่งเป็นกองหน้าแล้วมีราษฎรประเภทดี ๒, ดี ๓, อีกมากมายที่สนับสนุนและสมทบกับกองหน้า ทั้งนี้แสดงชัดแจ้งว่าราษฎรไทยจำนวนพอสมควรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน นั้นรู้เห็นด้วย ฉะนั้นจึงต่างกับผู้ที่ต้องการดำเนินตามยุทธศาสตร์จีน ซึ่งต้องการใช้วิธีชนบทล้อมเมือง จึงต้องการให้พลเมืองจำนวนล้านๆ คนรู้เห็นด้วย ซึ่งจะต้องทำการรบกับรัฐบาลให้ถึงแก่ล้มตายจำนวนมากๆ"

และในการที่ต้องยึดอำนาจโดยฉับพลัน หรือโดยวิธีรัฐประหารนั้น อาจารย์ปรีดีได้เขียนไว้ดังนี้

"ข. โดยคำนึงถึงสภาพของสยามที่ถูกแวดล้อมโดยอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งชาติทั้งสองนี้มีข้อตกลงกันถือเอาสยามเป็นประเทศกันชน แต่เขาอาจพร้อมกันยกกำลังทหารเข้ามายึดครองแล้วแบ่งดินแดนสยามไปเป็นเมืองขึ้นหรืออยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของประเทศทั้งสอง ดังนั้นเราจึงเห็นว่าวิธีเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวจะต้องกระทำโดยวิธี Coupde` tat ซึ่งเราเรียกกันด้วยคำไทยธรรมดาว่าการยึดอำนาจโดยฉับพลัน เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ไทยว่า "รัฐประหาร" เพื่อถ่ายทอดศัพท์ฝรั่งเศสดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการแทรกแซงของมหาอำนาจ เพราะเมื่อคณะราษฎรได้อำนาจโดยฉับพลันแล้ว มหาอำนาจก็จะต้องเผชิญต่อสถานการณ์ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Fait Accompli คือพฤติการณ์ที่สำเร็จรูปแล้ว"

อาจารย์ปรีดีได้โต้ตอบพวกที่อ้างตัวว่าก้าวหน้าแต่วาจาก้าวร้าว

ไว้ในบทความของท่านชื่อ "อภิวัฒน์ ปฏิวัติ รัฐประหาร" มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

"มีผู้อ้างว่าตามลัทธิมาร์กซ์นั้น จะเรียกว่า REVOLUTION" ได้เฉพาะการสู้รบทางอาวุธแบบสงครามภายใน ไม่ใช่การรัฐประหาร ทั้งไม่ใช่การต่อสู้ทางรัฐสภา และไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงโดยวิธีอื่นใด ถ้าอ้างว่าเป็นทรรศนะของลัทธิมาร์กซ์แล้ว เราก็จำต้องบอกว่าคำอ้างนี้ไม่ใช่ลัทธิมาร์กซ์แน่ เพราะเลนินกล่าวไว้ว่า "ลัทธิมาร์กซ์นั้นต้องพิจารณาวิธีต่อสู้ตามสภาพแห่งวิวรรตการของสังคม" ลัทธิมาร์กซ์ไม่อวดอ้างที่จะทำการสอนมวลราษฎรเรื่องรูปแบบแห่งการต่อสู้ ดังพวกเจ้าระบบที่นิมิตขึ้นโดยไม่ศึกษาถึงมวลราษฎร การวินิจฉัยปัญหาออกห่างจากสภาพวิวรรตการของสังคม คือการไม่รู้แม้เพียงคร่าวๆ ในสสารธรรมประติการ การพยายามตอบปัญหาว่าเอาหรือไม่เอา ต่อปัญหาว่าจะต้องใช้วิธีการต่อสู้อย่างไร โดยปราศจากการศึกษาอย่างละเอียด ต่อสถานะที่เป็นรูปธรรมของขบวนการใด ในระดับใด แก่การวิวรรตแล้ว หมายความว่าทิ้งจุดยืนหยัดลัทธิมาร์กซ์โดยสิ้นเชิง

"ผู้ศึกษาจะต้องไม่ปะปนอภิวัฒน์ (ปฏิวัติ) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์แห่งความเคลื่อนไหวของสังคม กับวิธีการที่นำไปสู่วัตถุประสงค์นั้น วิธีการอาจเป็นวิธีต่างๆ แม้วิธีรัฐสภา

"สงครามกลางเมืองหรือสงครามภายในนั้น มิใช่จะเป็นอภิวัฒน์เสมอไป ดังที่มีผู้เข้าใจผิด เพราะอาจเป็นปฏิกิริยาหรือที่เรียกว่าถอยหลังเข้าคลองก็ได้ สุดแท้แต่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเก่ามาสู่ระบบใหม่ที่ก้าวหน้ากว่า หรือจะเปลี่ยนแปลงจากระบบใหม่ไปสู่ระบบเก่า เช่น สงครามกลางเมืองที่แล้วมาของสเปญ ที่ได้สถาปนาระบอบเผด็จการขึ้น

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

แทนระบบประชาธิปไตย สงครามกลางเมืองที่ขบวนการขบถบวรเดช พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ก่อขึ้นนั้นเป็นปฏิกิริยาหรือถอยหลังเข้าคลอง

"กูปเดตาต์หรือการยึดอำนาจรัฐบาล หรือที่เรียกกันว่ารัฐประหารนั้น เป็นวิธีการอย่างหนึ่งแห่งการได้มาซึ่งอำนาจรัฐเท่านั้น กูปเดตาต์จะเป็นอภิวัฒน์หรือถอยหลังเข้าคลอง หรือไม่เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างนั้นก็ได้ สุดแท้แต่วัตถุประสงค์ของขบวนการนั้น ๆ กูปเดตาต์เป็นถอยหลังเข้าคลอง ถ้าทำให้ระบบสังคมที่ก้าวหน้าต้องถอยหลังกลับไป กูปเดตาต์ ไม่เป็นอภิวัฒน์และก็ไม่เป็นถอยหลังเข้าคลองเช่นที่เคยทำกันอยู่บ่อย ๆ ในอเมริกากลางและใต้ ซึ่งไม่เปลี่ยนระบบสังคมแม้แต่ก้าวใดก้าวหนึ่ง หากแต่เปลี่ยนตัวผู้บริหารระบอบนั้นเท่านั้น กูปเดตาต์ เป็นอภิวัฒน์ในหลายกรณีย์ ถ้าจะค้นดูรูปธรรมที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทางยุโรปก็จะพบ เช่น ในเช็คโกสโลวาเกียภายหลังมหาสงครามครั้งที่ ๒ ซึ่งมีรัฐบาลประกอบด้วยพวกถอยหลังเข้าคลองบางส่วน ต่อมาจึงมีความเคลื่อนไหวใช้วิธียึดอำนาจรัฐ และเปลี่ยนระบอบใหม่ตามที่เป็นอยู่เวลานี้ ถ้าถือว่า กูปเดตาต์ไม่ใช่อภิวัฒน์แล้ว สิ่งที่เรียกว่า OCTOBER REVOLUTION ก็ไม่เป็นอภิวัฒน์ เพราะการที่โซเวียตได้อำนาจรัฐในการกระทำเมื่อเดือน OCTOBER ค.ศ. ๑๙๑๗ ตามประดิทินเก่าของรุสเซียนั้น โซเวียตได้ใช้วิธีเอาทหารเรือจากป้อม ๑ ป้อม จากเรือรบ ๑ ลำ ทหารบก ๗ กองร้อย กรรมกรประมาณ ๒ กองพัน เตรียมซุ่มไว้ตอนกลางคืนระหว่างวันที่ ๒๔ กับ ๒๕ ตุลาคม (ตามประดิทินรัสเซียอย่างเก่า) ครั้นรุ่งเช้าวันที่ ๒๕ ตุลาคมก็ลงมือยึดที่ทำการรัฐบาลเจ้าสมบัติรัสเซียได้ ส่วนการที่บางคนเห็นว่ามีสงครามภายในสหภาพโซเวียตครั้งกระนั้น ก็เป็นเรื่องของการที่ฝ่ายศักดินาได้ก่อสงครามโต้อภิวัฒน์ ภายหลังที่โซเวียต

ได้อำนาจรัฐโดยการกระทำดังกล่าวนั้นไว้แล้ว ไม่ใช่โซเวียตได้อำนาจเพราะสงครามภายใน"

อาจารย์ปรีดีได้ย้ำถึงความร่วมมือของประชาชนโซเวียตในการปฏิวัติ (อภิวัฒน์) เดือนตุลาคมว่า

"เราเข้าใจดีว่าการอภิวัฒน์เดือนตุลาคมนั้น มีราษฎรหนุนหลังอยู่ซึ่งเป็นพลังมหาศาล แต่ผู้นำการอภิวัฒน์ (เลนิน-ผู้เขียน) ไม่ใช่นักกระหายเลือดที่ต้องการให้คนตายกันมากๆ โดยวิธีสงครามภายใน **จึงได้ใช้วิธีลุกขึ้นต้านซึ่งมีลักษณะเป็นรัฐประหารนั่นเอง**"

เกี่ยวกับการที่ พคท. อ้างสูตรสำเร็จของ พคจ. ว่า "การปฏิวัติจะต้องเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิต" นั้น อาจารย์ปรีดีได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่ถูกต้องของสูตรสำเร็จอันนี้ว่าดังนี้

"มีบางท่านอ้างว่าตามลัทธิมาร์กซ์นั้น จะเรียกว่า REVOLUTION (รีโวลูชั่น) ได้ ก็ต่อเมื่อมีความเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต

"ผู้ศึกษาลัทธินี้อาจได้ยินเพียงว่าสสารธรรมของมาร์กซ์นั้นถือว่าความสัมพันธ์การผลิตเป็นสมุฏฐานของสังคม ดังนั้นจึงอ้างแต่เฉพาะความตอนนี้เท่านั้น โดยมิได้ศึกษาต่อไปให้ครบถ้วนว่ามาร์กซ์ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์การผลิตมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันการเมืองอย่างไร? ความสัมพันธ์ทางการเมืองมีผลสท้อนกลับมายังความสัมพันธ์การผลิตอย่างไร? การวิวรรตของสังคมมีอาการอย่างไร?

"ถ้าจะกล่าวแต่เพียงคำอ้างข้างต้นเท่านั้นแล้ว การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตอาจเป็นได้ทั้งก้าวหน้าและถอยหลัง ดังนั้นถ้าพวกศักดินาได้ทำการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจปัจจุบันให้เป็น

อย่างระบบศักดินาเดิม เช่น ให้ประมุขรัฐเป็นเจ้าของแผ่นดินผู้เดียว จะมิเป็นการที่เรียกว่า REVOLUTION หรือ เพราะเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต?

"อนึ่ง สถาบันการเมืองซึ่งมีกำเนิดมาจากรากฐานเศรษฐกิจหรือความสัมพันธ์การผลิตนั้น สตาลินกล่าวว่า มีผลสะท้อนไปยังความเป็นอยู่ทางสสารวัตถุของสังคมนั้นด้วย เพราะก่อให้เกิดสภาพที่จะพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ทางสสารวัตถุนั้น เช่น การที่มาร์กซ์ถือว่าการต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งถ้าจะดูผิวเผินว่าเป็นการเปลี่ยนระบบการเมืองเพียงส่วนหนึ่งก็ดีนั้นเป็น REVOLUTION ก็เพราะการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น เป็นการเปลี่ยนรากฐานทางเศรษฐกิจอยู่ในตัวก้าวใดก้าวหนึ่ง เช่น ประมุขรัฐเคยเป็นเจ้าของแผ่นดินสูงสุดของสังคม ก็เปลี่ยนมาเป็นของปวงชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์การผลิตศักดินาส่วนหนึ่งต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นความสัมพันธ์การผลิตที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นก้าวหนึ่งหรือหลายก้าว

"ปัญหาต่อไปมีอีกว่าการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตก้าวไหนจึงจะเรียกว่า REVOLUTION? ผู้ศึกษาที่เห็นหลักฐานดังที่เราคัดมาข้างต้นก็จะเห็นได้ว่าลัทธิมาร์กซ์ถือว่า ก้าวหนึ่งก้าวใดที่ไปข้างหน้า (A STEP FORWARD) ก็มีลักษณะเป็น "REVOLUTION CHARACTER" แม้แต่กษัตริย์อาฟกานิสถานและพ่อค้าเจ้าสมบัติชาวอียิปต์ ที่ต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษ ก็มีลักษณะตามที่กล่าวนี้ ฉะนั้นคำที่มีผู้อ้างจึงไม่ตรงตามลัทธิมาร์กซ์"

ในการโจมตีของอาจารย์เสริฐต่อคณะราษฎรดังกล่าวมานี้ ก็คือสูตรสำเร็จของ พคจ. เช่นเดียวกับที่ พคท. ยึดถือนั่นเอง ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าอาจารย์เสริฐไม่เข้าใจในลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน อาจารย์เสริฐเข้าใจในลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนินดีพอสมควร และเคย

วิเคราะห์คณะราษฎรถูกต้องตรงตามลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน เช่น เคยยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน เป็นการปฏิวัติ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวไปข้างหน้า (ASTEP FORWARD) แต่พอบทที่อาจารย์เสริฐจะขยี้คณะราษฎร อาจารย์เสริฐก็เก็บความรู้ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนินเข้าลิ้นชักหนึ่ง แล้วดึงความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจาก พคจ. ออกมาจากอีกลิ้นชักหนึ่ง เพื่อวิเคราะห์บดขยี้คณะราษฎร ดังที่อาจารย์เสริฐกำลังประพฤติปฏิบัติอยู่ในขณะนี้

แต่เนื่องจากอาจารย์เสริฐพูดและเขียนฝ่าฝืนสัจจะ จึงแทนที่อาจารย์ปรีดีและคณะราษฎรจะเป็นผุยผง กลับเป็นอาจารย์เสริฐเองที่ถูกกงล้อประวัติศาสตร์บดเป็นผุยผงไปอย่างน่าเวทนา ผมเห็นด้วยกับทหารบางคนที่ปรารถนาดีและเคารพอาจารย์เสริฐ ได้เรียกร้องให้อาจารย์เสริฐยุติการฝ่าฝืนสัจจะ เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติคุณและคุณูปการของอาจารย์เสริฐที่มีต่อขบวนการปฏิวัติประชาธิปไตยในอดีต

ครับ, ผมเห็นด้วยกับทหารเหล่านั้นด้วยความปรารถนาดีและด้วยความเคารพรักอาจารย์เสริฐเช่นเดียวกัน

ผมจะจบโต้แย้งข้อเท้จจริงทางประวัติศาสตร์เพียงเท่านี้ก่อน นอกจากอาจารย์เสริฐจะเขียนฝ่าฝืนสัจจะในประเด็นอื่นๆ ต่อไป ผมจึงจะโต้แย้งอีก แต่ก่อนจะจบในตอนนี้ผมใคร่จะขอชี้ให้เห็นในเจตนาของอาจารย์เสริฐที่จงใจบดขยี้อาจารย์ปรีดีด้วยโมหจริต

ในหลักไทฉบับที่ ๒ ปีที่ ๓ อาจารย์เสริฐได้เล่าเรื่องหนังสือพิมพ์ในอดีต มีอยู่ตอนหนึ่งอาจารย์เสริฐได้เขียนถึงอาจารย์กุหลาบ (กุหลาบ สายประดิษฐ์) ว่าดังนี้

"...คุณกุหลาบเป็นนักต่อต้านเผด็จการโดยตลอด เมื่อหมด

ยุค "เชื่อผู้นำชาติพันภัย" แล้ว ก็ต่อต้านยุค "อัศวินผยอง" อีก จนถูกศาลจำคุก ๑๓ ปีกว่า แต่ได้รับนิรโทษกรรมก่อนกำหนดในวาระดิถีฉลองกึ่งพุทธกาล พ.ศ. ๒๕๐๐ แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ในการส่งเสริมสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยนั้น ในด้านตัวบุคคล คุณกุหลาบเน้นหนักยกย่องพระยาพหลฯ **มิได้เน้นหนักยกย่องอาจารย์ปรีดี** ดูได้จากหนังสือเรื่อง "เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕" ของท่าน ซึ่งเขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔"

ข้อน่าสังเกตของอาจารย์เสริฐดังกล่าวนี้ **เป็นข้อน่าสังเกตที่บริบูรณ์ด้วยอคติที่มีต่ออาจารย์ปรีดีโดยแท้** เพราะถ้าไม่มีอคติที่หมายมุ่งจะบดขยี้อาจารย์ปรีดีแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะตั้ง "ข้อน่าสังเกต" อะไรขึ้นมา แต่ที่ตั้ง "ข้อน่าสังเกต" ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าอาจารย์กุหลาบยกย่องพระยาพหลฯ ว่าเป็นนักประชาธิปไตย แต่ไม่ยกย่องอาจารย์ปรีดี

"ดูได้จากหนังสือเรื่องเบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ของท่าน ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔" อาจารย์เสริฐอ้างข้อเขียนของอาจารย์กุหลาบ ว่ายกย่องพระยาพหลฯ แต่ไม่ยกย่องอาจารย์ปรีดี ซึ่งเป็นการอ้างชื่อเสียงอาจารย์กุหลาบมาบดขยี้อาจารย์ปรีดีอย่างน่าอัปยศ

ครับ, ใช่ หนังสือเบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ที่อาจารย์กุหลาบเขียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้น ไม่ได้เขียนยกย่องเชิดชูอาจารย์ปรีดี **แต่มุ่งเขียนยกย่องเชิดชูอุดมคติประชาธิปไตยของคณะราษฎร** ที่มีท่านเชษฐบุรุษ พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า อาจารย์กุหลาบได้ประกาศไว้อย่างชัดแจ้งถึงความมุ่งหมายในการเขียนเรื่องนี้ว่า

"ความมุ่งหมายพิเศษของข้าพเจ้าในการเขียนเรื่องนี้ อยู่ที่

จะหาวิธีใหม่ต่อต้านมรสุมของระบอบเผด็จการในเวลานั้น ข้าพเจ้านำพฤติการณ์ของการปฏิวัติมาเรียบเรียงลงไว้ ก็ประสงค์จะให้เป็นข้อตักเตือนแก่นักปฏิวัติกลุ่มหนึ่งที่ถืออำนาจการปกครองในสมัยนั้น (สมัยเชื่อผู้นำชาติพ้นภัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม-ผู้เขียน) ได้สำเหนียกถึงอุดมคติของการปฏิวัต ว่าเขาได้แสดงไว้อย่างไร และความประพฤติที่เขาปฏิบัติอยู่เป็นปฏิปักษ์ต่ออุดมคติของเขาอย่างไร ข้าพเจ้าหวังจะให้เขาเหล่านั้นบังเกิดความละอายใจและได้สำนึกตน ว่าเมื่อเขาทรยศต่ออุดมคติของเขาซึ่งในเวลาต่อมาได้กลายเป็นอุดมคติของประชาชนไปแล้ว ก็เท่ากับว่าเขาทรยศต่อประชาชนนั่นเอง..."

และในการเรียบเรียงเรื่องนี้ อาจารย์กุหลาบก็ได้บอกไว้อย่างชัดแจ้งว่า "ข้าพเจ้าเรียบเรียงเรื่องนี้ จากการสัมภาษณ์ท่านเชษฐบุรุษ เจ้าคุณพหลพลพยุหเสนา..." อาจารย์กุหลาบได้บันทึกไว้ต่อไปว่า

"เมื่อหนังสือพิมพ์ของเราได้นำเรื่องนี้ลงพิมพ์เป็นครั้งแรกในวันที่ ๔ พฤษภาคม ท่านเชษฐบุรุษก็เชิญข้าพเจ้าไปพบ ณ วังปารุสกวัน และแจ้งให้ทราบว่ามีผู้ก่อการผู้หนึ่งมาพบท่านและเรียนให้ท่านทราบเป็นใจความว่า เรื่อง "เบื้องหลังการปฏิวัติ" ที่ท่านให้สัมภาษณ์แก่ข้าพเจ้านั้น อาจก่อความกระทบกระเทือนใจแก่ผู้ก่อการชั้นผู้ใหญ่บางคนได้ ซึ่งก็เป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึงผู้เผด็จการหรือผู้นำของไทยในเวลานั้น (จอมพล ป. พิบูลสงคราม-ผู้เขียน) และขอให้แจ้งแก่ข้าพเจ้าให้ระงับการลงพิมพ์เสีย..."

และในบทลงท้ายของหนังสือเล่มนี้อาจารย์กุหลาบได้เขียนไว้ว่า

"หนังสือเรื่อง เบื้องหลังการปฏิวัตินี้ จะถือว่าเป็นหนังสือ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

แสดงเหตุการณ์เบื้องหลังการปฏิวัติโดยสมบูรณ์แล้วหาได้ไม่ อันที่จริงหนังสือเล่มนี้ยังอยู่ห่างไกลจากความสมบูรณ์ **เพราะเป็นการบันทึกเหตุการณ์ของนักปฏิวัติกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่** เหตุการณ์ทางหัวหน้าคณะปฏิวัติกลุ่มอื่นๆ อีกหลายท่านยังมิได้รับการบันทึกลงไว้ เช่น **เหตุการณ์ทางด้านหลวงประดิษฐ์มนูธรรม หัวหน้าปฏิวัติฝ่ายพลเรือน ทางด้านหลวงสินธุสงครามชัย หัวหน้าปฏิวัติฝ่ายนายทหารเรือ และทางด้านหลวงพิบูล-สงคราม หัวหน้าปฏิวัติฝ่ายนายทหารบกชั้นผู้น้อย"**

อาจารย์กุหลาบได้บันทึกหลักเกณฑ์ในการบันทึกเรื่องราวเหล่านี้ไว้ดังนี้

"ถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสจะบันทึกเรียบเรียงเหตุการณ์ทั้งหมดนี้ลงไว้แล้ว ข้าพเจ้าก็ย่อมจะบันทึกเรียบเรียงลงไว้ตามความเป็นจริงในขณะที่มันได้เกิดขึ้น ความผันแปรแห่งการกระทำและจิตใจของนักปฏิวัติคนใดคนหนึ่งในภายหลังนั้น **พึงแยกออกพิจารณาต่างหากจากเหตุการณ์ในอดีต** การบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ นั้นจำต้องใช้ความซื่อตรงเคร่งครัดต่อข้อความจริง และผู้บันทึกจำต้องแยกข้อความจริงออกจากอารมณ์ความรู้สึกของตนโดยเด็ดขาด"

จากถ้อยแถลงของอาจารย์กุหลาบ ในการเขียนเรื่องเบื้องหลังการปฏิวัติดังกล่าวนี้ เป็นการชี้ให้เห็นอย่างตรงไปตรงมาว่า อาจารย์กุหลาบมุ่งยกย่องเชิดชูอุดมคติประชาธิปไตยของคณะราษฎร โดยการสัมภาษณ์ผู้เป็นหัวหน้าคณะคือพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นที่เคารพยำเกรงของสมาชิกคณะราษฎรส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการสะกิดเตือนสติจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นที่กำลังผันแปรระบอบการปกครองออกห่างจากอุดมคติประชาธิปไตยไปเป็นเผด็จการ อันเป็นวิธีการต่อต้านระบอบเผด็จการอย่างหนึ่ง

ดังที่อาจารย์กุหลาบบันทึกเอาไว้

ดังนั้น **จึงไม่ใช่เรื่องที่อาจารย์กุหลาบจะต้องเชิดชูยกย่องอาจารย์ปรีดีไว้ในหนังสือเล่มนั้น** และอาจารย์กุหลาบได้เขียนบอกไว้แล้วว่า "...อันที่จริงหนังสือเล่มนี้ยังอยู่ห่างไกลจากความสมบูรณ์ เพราะเป็นการบันทึกเหตุการณ์ของนักปฏิวัติกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ **เหตุการณ์ทางหัวหน้าคณะปฏิวัติกลุ่มอื่น ๆ อีกหลายท่านยังมิได้รับการบันทึกลงไว้...**"

พูดถึงการยกย่องอาจารย์ปรีดีแล้ว พระยาพหลซึ่งได้รับการยกย่องจากอาจารย์กุหลาบในฐานะนักประชาธิปไตย และอาจารย์เสริฐเองก็ยกย่องพระยาพหลไว้ในฐานะนักปฏิวัติประชาธิปไตยที่แท้จริง รวมทั้งจมื่นสุรฤทธิ์พฤฒิไกร น้องชายของท่าน ได้ยกย่องอาจารย์ปรีดีไว้ในที่หลายแห่ง เอาที่ชัด ๆ ก็ดังปรากฏในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒ เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๗๖ พระยาพหลซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะนั้นได้อภิปรายถึงอาจารย์ปรีดีว่าดังนี้

"เรื่องที่หลวงประดิษฐ์ฯ ต้องหานี้ ที่จริงข้าพเจ้ารักษาความเป็นกลางไว้ ข้าพเจ้ารู้ดีในเรื่องเหล่านี้ แต่ข้าพเจ้าไม่อยากจะแสดงออกไปให้มหาชนว่าข้าพเจ้าเข้าข้างหลวงประดิษฐ์ฯ หรือข้าพเจ้ามีใจเอนเอียงไปทางนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงปิดเนื้อความเอาไว้ในใจให้เป็นไปในทางที่บริสุทธิ์ดี ที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าความยุติธรรมหนี ความยุติธรรมไม่พ้น ความยุติธรรมต้องเป็นความยุติธรรม เพราะฉะนั้นจะต้องกระจ่างแจ้งออกมาให้แลเห็นชัดในวันหนึ่ง เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้เต็มใจ ข้าพเจ้าก็ไม่ขยายให้แลเห็นให้ฟัง นี่ท่านจะแลเห็นได้ว่าเมื่อวันหลวงประดิษฐ์ฯ ไปจากพระนครในเวลาที่ลงเรือ ข้าพเจ้าไปส่ง ข้าพเจ้าได้แสดงกิริยาอะไร หนังสือพิมพ์ก็

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ลงแล้ว ทำไมข้าพเจ้าจึงแสดงกิริยาอย่างนั้น เพราะข้าพเจ้ารู้เต็มใจว่าไม่เป็นไปดังนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล้าทำ ถ้าว่าจะมีใครมาฆ่าข้าพเจ้าตาย ข้าพเจ้าก็ยอมตาย คือแสดงให้เห็นจริงใจว่าคนดีๆ แล้วก็เป็นไปเสียอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ข้าพเจ้าจึงกล้าทำกล้ายอมให้พร่าชีวิตของข้าพเจ้า แล้วก็แสดงให้คนเห็นว่า ได้เข้าไปจูบกอดอะไรกันในที่นั้น ทำไมจึงกล้าทำเช่นนั้น ที่ทำเช่นนั้นเขาจะหาว่าข้าพเจ้าเป็นพวกเสียอีกคนหนึ่งข้าพเจ้าก็ยอม ความยุติธรรมต้องมีต้องแลเห็น เพราะฉะนั้นจึงกล้าทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าอยากจะให้ท่านผู้เป็นประมุขรู้สึกว่าเป็นอย่างไร จนกระทั่งมีคนถามว่าที่ทำดังนั้นไม่กลัวหรือ **แต่เพราะเหตุที่ว่าคนไม่ผิดและคนดีแท้ๆ** แต่ทว่าพูดไม่ออกเพราะไม่รู้จะเอาอะไรแสดงให้แลเห็น ว่าคนดีถูกกล่าวหา ถูกเอาดินหม้อทาหน้า เพราะฉะนั้นข้าพเจ้านิ่งไว้จนให้มหาชนแลเห็นให้ขาว แต่ว่านั่นแหละ เรื่องอย่างนี้ข้าพเจ้าบอกกับหลวงประดิษฐ์ฯ ทีหลัง บอกว่านี่คุณหลวงมีความรู้ดี **แต่คุณหลวงขาดความชำนาญในเรื่องรู้จักมักคุ้นนิสัยของพวกเราในข้าราชการยังไม่ดีแท้** แต่หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นคนมีความรู้ แต่หาได้เคยชำนิชำนาญ เช่นกับเรื่องที่จะไปในทางการเมืองก็ดี คนทำราชการก็ดี จึงได้พลาดท่าลงนอนหงายทีเดียว เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ข้าพเจ้าชี้แจงให้ท่านเห็นเสียวันนี้ โดยที่ว่าคณะกรรมาธิการลงความเห็นบริสุทธิ์แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แสดงมา ข้าพเจ้าไม่ได้ไปเกี่ยวข้องกับหลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ได้เข้าข้างหลวงประดิษฐ์ฯ แต่ว่าเมื่อสามารถแล้วข้าพเจ้าจะต้องเปิดเผย"

พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้แสดงอย่างไรในวันที่ไปส่งอาจารย์ปรีดีลงเรือ (เมื่อคราวถูกเนรเทศไปฝรั่งเศส) ตามที่ท่านกล่าวอ้าง หนังสือพิมพ์ศรีกรุงอันเป็นหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในความ

เชื่อถือของมหาชนในขณะนั้น และมีสถิติจำหน่ายแพร่หลายที่สุด ได้พาดหัวข่าวฉบับวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๔๗๖ ว่า

"พระยาพหลฯ หลวงประดิษฐ์ฯ จูบลากัน **คนส่งนับพันใจหายถึงกับร้องไห้**"

ครั้นแล้วศรีกรุง ก็ได้รายงานข่าวรายละเอียดต่อไปดังนี้

"รัฐมนตรีเป็นอันมาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการทหารบก ทหารเรือ ตำรวจ พลเรือน พ่อค้า คหบดี นักเรียน ลูกเสือไทย ลูกเสือแขก พระภิกษุสามเณรไทย นักบวชฝรั่ง **ประชาชนทุกชั้นทุกภาษา ทั้งหญิงชาย ผู้ใหญ่และเด็กประมาณ ๓,๐๐๐ คน** ไปส่งหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) **ด้วยน้ำตาอันไหลพรากไปตาม ๆ กันเป็นส่วนมาก** เสียงไชโยก้องกังสดานนับครั้งไม่ถ้วน จนกระทั่งเรือโกล่าเคลื่อนออกลับตาไป

"การส่งหลวงประดิษฐ์มนูธรรมออกจากกรุงเทพฯ ไปฝรั่งเศส ณ วันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ นั้น **เป็นประวัติการณ์การส่งได้ครั้งหนึ่ง ตั้งแต่ได้มีการส่งอำลาซึ่งกันและกันมา** การส่งกันเขาย่อมว่าถึงหากจะมีการร้องไห้ก็เฉพาะในวงศาคณาญาติและมิตรที่รักสนิทสนมกันเท่านั้น แต่การส่งคราวนี้ **มองดูหน้าใคร ๆ เกือบเห็นน้ำตาไหลหรือหล่อหน่วยหรือดวงตาแดงก่ำไปเกือบทุกคน บางคนถึงกับสะอึกสะอื้นฟูมฟายก็มี** แม้พระยาพหลฯ ผู้เป็นประธานในที่นั้น และตัวหลวงประดิษฐ์ฯ เองก็กลั้นกลืนน้ำตาไว้ไม่อยู่ ผู้ที่ไปกับหลวงประดิษฐ์ฯ คือนางประดิษฐ์-มนูธรรม ผู้ภรรยา กับมีผู้ไปส่งถึงสิงคโปร์ ๓ คน คือหลวงทัศนัยนิยมศึก ร.ท.ทวน วิชัยขัทคะ และนายจรูญ สืบแสง

"ถนนเจริญกรุงตอนท่าบีไอ ตั้งแต่เวลา ๑๕ น. มีรถยนต์จอดสองข้างถนนยาวยืด และบางแห่งถึงกับจอดซ้อนกันแทบจะ

กั้นถนนมิให้เป็นทางสาธารณะ ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยที่จอดรถในบริเวณท่าเรือนั้นยัดเยียดไปด้วยรถยนต์และมหาชนที่ไปส่ง ทั้งประตูท่าเรือได้ปิดเสียครู่หนึ่ง โดยกลัวคนจะเข้าไปยุ่มย่ามทำความไม่เรียบร้อย จึงเกิดรอกันอย่างแออัด ครั้นเมื่อผู้ใหญ่ขอให้เปิดประตูได้แล้ว ก็พากันไหลหลั่งประดุจน้ำไหลเข้าไปที่สพานชานชลาท่าเรือ ทันใดนั้นพระยาพหลฯ พร้อมด้วยคุณหญิงตรงเข้าไปส่งกระเช้าผลไม้ให้นางประดิษฐ์มนูธรรม และพระยาพหลฯ ได้สวมพวงมาลัยอันร้อยกรองอย่างวิจิตรให้แก่หลวงประดิษฐ์ฯ แล้วทั้งสองก็จูบลากันกลมไปก็กลมมาราว ๕ นาที เสียงไชโยก็ระเบิดออกมาอย่างสนั่นก้อง เสียงร้องไห้ของสตรีเข้าแทรกแซงประดุจฆ้องไชย เสียงสะอึกสะอื้นของคนหลายคนประดุจดนตรีบรรเลง พร้อมกันนั้นต่างชูหมวกและผ้าเช็ดหน้ากวัดแกว่งประดุจธงสะบัด กล้องถ่ายรูปรอบข้างได้กระทำหน้าที่กันจ้าละหวั่น ครั้นแล้วพวกก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งร่วมตายกันมากับหลวงประดิษฐ์ฯ ทั้งทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนก็เข้าจูบ และจับมือบีบด้วยความอาลัยทั้งๆ ที่มีน้ำตาบ้าง ไม่มีบ้าง

"ต่อนี้ไปหลวงประดิษฐ์ฯ ก็เดินขึ้นสะพานเรือจับมือสำแดงความอาลัยกับผู้ไปส่งตลอดทาง เสียงไชโยไม่ขาดสาย จนกระทั่งเข้าไปห้องอาหาร ซึ่งมิตรสหายได้จัดของว่างไว้รับ ตอนนี้ก็ได้จับมือลากันพักใหญ่อีก บางคนได้สวมกอดจูบหลวงประดิษฐ์ฯ เช่น หลวงวิจิตรวาทการ พระสารศาสน์ประพันธ์ เป็นอาทิ บางคนขอจูบมือด้วยความศรัทธา เมื่อหลวงประดิษฐ์ฯ ได้กราบลามารดาของท่านอีกแล้ว ก็ออกจากห้องอาหารขึ้นไปบนห้องโถงบนเรือ ได้มีโอกาสจูบลากันกับคณะราษฎรผู้ก่อการทั่วหน้า และพอพระยาพหลฯ ตามขึ้นไปจูบสั่งลาเป็นครั้งสุดท้าย ก็พอดีอาณัติสัญญาณเรือออก

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ต่อไปนี้มหาชนก็ยืนรอกันที่สะพานชานชลา เพื่อรอส่งเวลาเรือกลับลำแล่นผ่านท่าอีกครั้ง เวลา ๑๖.๓๐ น.เศษ เรือโกล่าก็แล่นผ่านท่าเรือบีไอ หลวงประดิษฐ์ฯ และคณะที่ไปก็แกว่งโบกด้วยผ้าเช็ดหน้า พูดขอลาก่อน ฝ่ายผู้ส่งก็โบกตอบและส่งเสียงไชโยกึกก้องจนกระทั่งเรือลับตาหายไป

"พระยาพหลฯ ได้สนทนาปราศรัยแก่บรรดาผู้ที่ไปส่งตามสมควร ท่านหวังเสมอว่าความสงบจะได้อยู่เป็นมิ่งขวัญของชาติสืบไป

"คณะรัฐมนตรีที่ไปส่งในวาระนั้นเท่าที่จำได้คือ พระยาพหลฯ พระยาฤทธิ์อัคเนย์ พระยามานวราชเสวี พระประศาสน์พิทยายุทธ หลวงศุภชลาศัย ส่วนผู้ใหญ่ทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็คือ พระยาศรยุทธเสนี รองประธานสภา นอกจากนี้ยังมีกองลูกเสือโรงเรียนอัสศลพียะวิทยาลัย ตำบลบางคอแหลม ได้ไปตั้งแถวส่งตลอดเวลามีเสียงกล่าวคล้ายๆ กันว่า ทั้งนี้ ประหนึ่งส่งมหาตมคานธีออกจากประเทศอินเดียทีเดียว"

หนังสือพิมพ์ศรีกรุงได้จบรายงานข่าวลงด้วยข้อความว่า

"โอกาสนี้เราขอส่งความสวัสดีมีชัยแด่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมกับคณะอีกครั้งหนึ่งด้วยไชโยสามครั้ง"

จากรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นคุณงามความดีของอาจารย์ปรีดีอย่างเด่นชัด ทั้งๆ ที่ถูกบังคับให้ออกนอกประเทศ แต่ก็ยังมีผู้คนกล้าไปส่งอย่างล้นหลาม อย่างชนิดที่เรียกว่า "เป็นประวัติการณ์แห่งการส่งได้ครั้งหนึ่งตั้งแต่ได้มีการส่งอำลาซึ่งกันและกันมา" และ

"การส่งกันเขาย่อมว่าถึงหากจะมีการร้องไห้ก็เฉพาะใน

วงศาคณาญาติและมิตรที่รักสนิทสนมกันเท่านั้น แต่การส่งคราวนี้ มองดูหน้าใครๆ เกือบเห็นน้ำตาไหลหรือหล่อหน่วยหรือดวงตาแดงกำ่ไปเกือบทุกคน..."

และคุณงามความดีของอาจารย์ปรีดีประการหนึ่ง และประการสำคัญ ก็คือความเป็นนักประชาธิปไตยที่รักชาติรักประชาชนยิ่งกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ประชาชนจึงรักท่านอาลัยท่านและให้ความเคารพนับถือท่าน

อาจารย์เสริฐเองซึ่งติดตามอ่านข่าวหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนมัธยม ก็คงจะได้อ่านข่าวหนังสือพิมพ์ดังกล่าว เพราะไม่ใช่แต่ศรีกรุงเท่านั้นที่รายงานข่าวนี้ แต่หนังสือพิมพ์อื่นๆ ที่ออกจำหน่ายในเวลานั้นก็พากันลงข่าวนี้เช่นกัน

อนึ่งก่อนจะจบชำระประวัติศาสตร์ในเล่มนี้ ผมอยากจะชี้ให้เห็นถึงผลของการที่อาจารย์เสริฐเขียนประวัติศาสตร์ฝ่าฝืนสัจจะ ซึ่งทำให้ผู้อ่านบทความของอาจารย์เสริฐที่ไร้เดียงสา (ส่วนผู้อ่านบทความที่มีเดียงสาไม่เป็นปัญหา) พลอยหลงเชื่อตามบทความของอาจารย์เสริฐไปด้วย อย่างน้อยที่ผมเห็นก็มีผู้เชื่อตามอาจารย์เสริฐไปแล้วหนึ่งคน คือบรรณาธิการนิตยสารหลักไทนั้นเอง ดังปรากฏในข้อเขียนคอลัมน์ "จดหมายจากบรรณาธิการ" ในหลักไท ฉบับที่ ๑๐๑ ปีที่ ๒ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๒๗ ซึ่งเขาเขียนตำหนิชนชั้นปกครองไทยในอดีตว่าอ่อนแอไม่เข้มแข็งจึงทำให้ต้องสูญเสียดินแดนไป เขาตำหนิรัชกาลที่ ๕ ที่ในรัชสมัยของพระองค์ไทยต้องสูญเสียดินแดนไปให้ฝรั่งเศสและอังกฤษ โดยที่เขาไม่ได้พิจารณาถึงเงื่อนไขทางภาววิสัยแม้แต่น้อย และในที่สุดก็สวดผีอาจารย์ปรีดีตามแบบฉบับของอาจารย์เสริฐ ข้อเขียนของเขาตอนหนึ่งว่าดังนี้

"...แต่ทว่านับแต่สมัยรัชการที่ ๕ เป็นต้นมา ไทยเราก็กลับ

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

อ่อนแอลง จนพวกฝรั่งที่ข้ามโลกมาสามารถใช้เรือรบไม่กี่ลำ ทหารไม่กี่หมวด เข้ามาแย่งชิงเอาดินแดนที่บรรพบุรุษของเราเสียสละชีวิตเลือดเนื้อผดุงเอาไว้ไปถึงครึ่งประเทศทีเดียว ฝรั่งที่ร้ายระยำที่สุดก็คือฝรั่งเศสและอังกฤษ สมัยจอมพล ป. นั้น เราสามารถเอาดินแดนบางส่วนที่ฝรั่งเศสเอาไปผนวกกับเขมรและที่อังกฤษเอาไปผนวกกับมลายูกลับคืนมาได้ แต่ในสมัยนายปรีดี ไทยเรากลับต้องคืนดินแดนเหล่านี้ไปให้แก่ชาติที่ยื้อแย่งเอาไปอีก และนับแต่บัดนั้นจนบัดนี้ ไทยเราก็ตกเป็นเบี้ยล่างต่างชาติอย่างไม่เคยได้โงหัวขึ้นมาเลย..."

จากข้อเขียนนี้ก็พอจะชี้ให้เห็นถึงสติปัญญาของผู้เขียนได้ว่าอ่อนแก่แค่ไหน ผมจะไม่ขอโต้แย้งในการที่ไทยเสียดินแดนในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะใครๆ ก็ย่อมตระหนักเป็นอย่างดีว่าพระองค์ท่านทรงพระปรีชาสามารถขนาดไหน ที่ถึงแม้ว่าจะต้องสูญเสียดินแดนบางส่วนไปแต่ก็ทรงรักษาเอกราชของชาติเอาไว้ได้ ทั้งๆ ที่ประเทศเพื่อนบ้านต้องสูญเสียเอกราชไปอย่างสมบูรณ์

แต่ผมจะขอทำความเข้าใจเพื่อความเข้าใจถูกต้องว่าในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ไทยได้ดินแดนที่เสียไปกลับคืนมาอย่างไร และทำไมต้องคืนกลับเขาไปอีก ซึ่งอาจารย์ปรีดีได้เล่าเรื่องนี้ไว้ในจดหมายของท่าน ที่มีถึงท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๐๗ ซึ่งในขณะนั้นท่านพำนักอยู่ ณ นคร *กวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ* การได้มาและเสียไปของดินแดน ๔ จังหวัดดังนี้

"๓. การคืนดินแดน ๔ จังหวัดให้แก่ฝรั่งเศสนั้นมิได้ทำไปในสมัยที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรี ผมได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ การเจรจากับฝรั่งเศสเรื่องดินแดน ๔ จังหวัด ได้เริ่มกระทำด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา โดยที่รัฐบาลซึ่ง พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเ พ.ศ. ๒๔๘๙ คณะอนุญาโตตุลาการได้ชี้ขาดให้ประเทศไทยคืนดินแด ให้ฝรั่งเศส ขอให้คุณอนันต์ (ลูกชายท่านผู้หญิง-ผู้เขียน) ตรวจดูรายงานการประชุมรัฐสภา และราชกิจจา-นุเบกษาในระหว่างเวลาดัง ล่าวนั้น ก็จะพบความจริงในเรื่องนั้น เพื่อความเป็นธรรมแก่ผม และ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่ผมอ้างถึง ผมจึงขอชี้แจงเพื่อขอให้ท่านและคุณอนันต์ทราบเหตุการณ์โดยย่อและความเป็นมาของเรื่องดินแดน ๔ จังหวัด ตามความเป็นจริง คือ.-

"ก. เมื่อประเทศฝรั่งเศสได้ยอมแพ้แก่เยอรมันแล้วเวลานั้นผมเป็นนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เห็นว่ามีช่องทางที่ประเทศไทยจะได้ดินแดนที่ได้เสียไปคืนมาเป็นของไทย โดยวิธีทางกฎหมายระหว่างประเทศ ผมจึงได้พบท่านจอมพล ป. ที่วังสวนกุหลาบ แสดงทรรศนะของผมว่า เป็นการสมควรที่รัฐบาลไทยจะนำเรื่องนี้ขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกในสมัยนั้น ให้วินิจฉัยว่า ดินแดนที่ฝรั่งเศสได้ไปจากประเทศไทย ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๑๒ เป็นต้นมาต้องคืนมาเป็นของประเทศไทย เพราะประเทศไทยได้โอนดินแดนเหล่านั้นให้ฝรั่งเศสเพื่อให้อยู่ใน "อารักขา" ของฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสยอมแพ้เยอรมัน และบ้านเมืองระส่ำระสาย ก็เป็นการแสดงว่าประเทศฝรั่งเศสไม่สามารถที่จะอารักขาดินแดนที่ประเทศไทยได้โอนให้ไปนั้นได้อีกแล้ว ประเทศไทยจึงมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้คืนดินแดนนั้น (ทั้งนี้เป็นเหตุผลที่ฝ่ายไทยมีทางชนะได้ ในสมัยที่ฝรั่งเศสยังเป็นรัฐอารักขาดินแดนเหล่านั้น ซึ่งต่าง

กับเหตุผลที่รัฐบาลสฤษดิ์อ้างต่อศาลโลก ในกรณีเขาพระวิหาร ภายหลังที่กัมพูชาเป็นเอกราชแล้ว)

"แต่ความเห็นของผมมิได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล คือ รัฐบาลได้ใช้วิธียื่นบันทึกให้รัฐบาลวิชีคืนดินแดนให้แก่ไทย เมื่อรัฐบาลวิชีไม่คืนให้ รัฐบาลก็ได้ดำเนินวิธีการเอาดินแดนคืนโดยทางทหาร ในฐานะที่ผมเคารพเสียงข้างมากในรัฐบาลก็ได้ปฏิบัติตามนโยบายส่วนรวม คือในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ได้จัดหาเงินเพื่อค่าใช้จ่ายในการทหารเป็นจำนวนมากให้อย่างสมบูรณ์รวดเร็ว โดยมิได้มีการขาดตกบกพร่องแต่อย่างใดในการทหาร และไม่กระทบถึงเสถียรภาพของเงินตราไทยในสมัยนั้น

"ข. เมื่อครั้นสงครามอินโดจีนได้เริ่มไประยะหนึ่งประเทศญี่ปุ่นได้สอดเข้ามา โดยเรียกร้องให้ฝ่ายฝรั่งเศสหยุดรบและต่างฝ่ายต่างส่งผู้แทนไปเจรจาที่กรุงโตเกียว โดยญี่ปุ่นเป็นคนกลาง (หัวหน้าผู้แทนฝ่ายไทยคือพระองค์เจ้าวรรณฯ ซึ่งบัดนี้ทรงดำรงพระอิศริยยศเป็นกรมหมื่นนราธิปฯ)

"ท่านกับคุณอนันต์ อาจค้นเอกสารเกี่ยวกับการเจรจานั้นได้ ว่าการเจรจาต้องใช้เวลาช้านานประมาณ ๒-๓ เดือน เพราะฝรั่งเศสเกิดทิษฐิมานะ ไม่ยอมคืนดินแดนตามคำเรียกร้องของฝ่ายไทย ในที่สุดฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้ใช้วิธีการอันเป็นผลให้ฝ่ายฝรั่งเศสยอมตกลงคืนดินแดนบางส่วนที่ได้ไปจากประเทศไทย แต่ในข้อตกลงมีกำหนดไว้ว่าญี่ปุ่นเป็นผู้ค้ำประกันให้การเป็นไปตามข้อตกลงนั้น และกำหนดไว้ว่าฝ่ายไทยและฝ่ายฝรั่งเศสจะต้องไม่ทำสัญญาทางเศรษฐกิจ หรือทางการทหารใดๆ กับประเทศอื่นใด ซึ่งญี่ปุ่นถือว่าเป็นที่เสียประโยชน์แก่ญี่ปุ่น

"ทางฝ่ายฝรั่งเศสเสรี ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นฝรั่งเศสต่อต้าน

ภายใต้การนำของนายพลเดอร์โกลส์ ได้แถลงไม่รับรองข้อตกลงใดๆ ที่รัฐบาลวิชีได้ทำไว้เกี่ยวกับเรื่องดินแดน ๔ จังหวัด ผมจึงได้ไปเตือนท่านจอมพล ป. ว่าต้องพิจารณาท่าทีของเดอร์โกลส์กับสัมพันธมิตรของเขาในสมัยนั้นให้มาก เพราะถ้าสัมพันธมิตรในขณะนั้นเป็นฝ่ายชนะสงครามแล้ว ข้อตกลงที่ฝ่ายรัฐบาลทำไว้กับรัฐบาลวิชีที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ค้ำประกันนั้นก็จะต้องถูกยกเลิก และฝรั่งเศสก็จะได้ดินแดนกลับคืนไป ผมยังได้ชี้แจงด้วยว่าถ้าได้ใช้วิธีการตามที่ผมได้เสนอไว้ในครั้งแรก คือนำเรื่องขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศแล้ว ถ้าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสินให้เราชนะคดีเพราะเรามีทางชนะ ก็ย่อมเป็นการตัดสินผูกพันประเทศฝรั่งเศสทั้งมวล ต่างกับข้อตกลงที่ทำไว้กับรัฐบาลวิชีที่ฝ่ายนายพลเดอร์โกลส์กับฝ่ายสัมพันธมิตรของเขาไม่รับรอง

"ค. อยู่ต่อมาอีกไม่ช้าญี่ปุ่นก็ได้กรีฑาทัพเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไทยได้ทำสัญญาร่วมรบกับญี่ปุ่น ครั้นต่อมารัฐบาลไทยก็ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา แต่ในเวลาที่วันประกาศสงครามนั้น ผมอยู่ทีอยุธยา ผู้สำเร็จบางท่านเป็นผู้ลงนาม (ซึ่งผมถือเอาเหตุนี้เป็นข้ออ้างว่าการประกาศสงครามนั้นเป็นโมฆะ เพราะผู้สำเร็จราชการมิได้ลงนามครบถ้วน)"

"เมื่อรัฐบาลไทยประกาศสงครามร่วมกับญี่ปุ่นเช่นนั้นแล้ว ก็เป็นธรรมดาว่าถ้าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายชนะสงคราม ฝ่ายไทยก็เป็นฝ่ายชนะสงครามด้วย ดินแดน ๔ จังหวัดก็คงเป็นของคนไทยอย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้สงครามและฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายชนะสงคราม ฝ่ายไทยก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และผลที่จะตามมาก็คือประเทศไทยจะมิเพียงแต่ต้องคืนดินแดน ๔ จังหวัดเท่านั้น ดินแดนของไทยเท่าที่มีเหลืออยู่ จะต้องเปลี่ยนฐานะไปอย่างไรก็

เป็นเรื่องที่น่าวิตก

"ง. ขบวนการเสรีไทยได้พยายามทำการเพื่อที่จะป้องกันมิให้ประเทศไทยเป็นฝ่ายแพ้สงคราม การเจรจาระหว่างขบวนการ-เสรีไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นการลับเพื่อประโยชน์ดังกล่าวแล้ว ได้ดำเนินมาเป็นเวลาหลายปี แต่ยังไม่ได้รับผลที่ทำให้สหรัฐอเมริกาและอังกฤษรับรอง ว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะและประเทศไทยมิใช่คู่สงครามของเขา จนกระทั่งเมื่อไม่กี่เดือนก่อนที่สงครามโลกจะยุติลง ผมในฐานะที่สัมพันธมิตรรับรองเป็นหัวหน้าเสรีไทย ได้แจ้งไปยังฝ่ายสัมพันธมิตรว่าขบวนการเสรีไทยพร้อมที่จะเริ่มใช้อาวุธต่อสู้ทหารญี่ปุ่นอย่างเปิดเผย ทั้งนี้มีความมุ่งหมายในทางการเมืองเพื่อแสดงให้โลกเห็นว่าราษฎรไทยมิใช่เป็นคู่สงครามกับสัมพันธมิตร เมื่อผมได้ส่งโทรเลขไปยังฝ่ายสัมพันธมิตรเช่นนั้นแล้ว ก็ได้รับตอบจากรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาว่า ให้ขบวนการเสรีไทยรอการปฏิบัติตามแผนร่วมกัน โดยอย่าเพิ่งลงมือกระทำการใดๆ และรัฐบาลอเมริกาเข้าใจเจตนารมณ์ของขบวนเสรีไทยเป็นอย่างดีแล้ว ฉะนั้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกา จึงยอมรับว่าประเทศไทยไม่ได้เป็นคู่สงครามกับสหรัฐอเมริกา ดังนั้น เมื่อเสร็จสงครามแล้ว สหรัฐอเมริกาก็ได้ปฏิบัติตามที่รับรองไว้ และสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเหมือนอย่างเดิม โดยไม่ถือว่าไทยเป็นคู่สงครามหรือฝ่ายแพ้สงคราม

"ส่วนประเทศอังกฤษนั้นแจ้งว่า โดยคำนึงถึงการช่วยเหลือร่วมมือของขบวนเสรีไทย จึงยอมที่จะยกเลิกภาวะสงครามกับประเทศไทย โดยมีเงื่อนไขว่าประเทศไทยจะต้องตกลงทำสัญญาสมบูรณ์แบบ (การอ้างถึงการช่วยเหลือร่วมมือของขบวนการเสรีไทยนั้นปรากฏในคำปรารภสัญญาสมบูรณ์แบบ) ในชั้นแรกอังกฤษเรียกร้อง

ให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติหลายประการ รวมทั้งได้ยืนคำเรียกร้องของฝรั่งเศสให้คืนดินแดนและขอพระแก้วมรกตกลับไปที่เวียงจันทน์อีกด้วย ทางฝ่ายผมกับรัฐบาลในขณะนั้นก็ได้พยายามต่อสู้ อันเป็นผลให้ฝ่ายอังกฤษระงับข้อเรียกร้องของฝรั่งเศสไว้ แล้วเจรจาสัญญาสมบูรณ์แบบที่เกี่ยวกับอังกฤษโดยเฉพาะ คงปล่อยให้ปัญหาดินแดน ๔ จังหวัดเป็นเรื่องของฝรั่งเศส ที่จะดำเนินการต่อไปโดยวิถีทางต่างๆ รวมทั้งวิถีทางสหประชาชาติ การทำสัญญาสมบูรณ์แบบได้ทำให้ประเทศไทยพ้นจากการเป็นฝ่ายแพ้สงครามอังกฤษ และฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับอังกฤษเหมือนเดิม ซึ่งต่างกับญี่ปุ่นที่ต้องถูกฝ่ายชนะยึดครองอยู่หลายปี

"จ. ต่อมาเมื่อ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายก-รัฐมนตรีสืบต่อมาจากผม รัฐบาลฝรั่งเศสที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรของเขา ได้เร่งเร้าที่จะให้ประเทศไทยคืนดินแดน ๔ จังหวัดที่ได้ไปโดยข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลวิชี พร้อมกันนั้นก็มีปัญหาที่ประเทศไทยจะต้องชำระสภาพตนให้หมดจากผู้แพ้สงครามอย่างสิ้นเชิง คือจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ แต่จะต้องถูกยับยั้งโดยประเทศฝรั่งเศสที่เป็นสมาชิกแห่งคณะมนตรีความมั่นคง รัฐบาลธำรงจึงได้นำเรื่องดินแดน ๔ จังหวัดขึ้นปรึกษารัฐสภา และรัฐสภาได้ลงมติตั้งคณะผู้แทนไปเจรจากับผู้แทนฝรั่งเศสที่กรุงวอชิงตัน โดยมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าคณะ และมีกรม-หมื่นนราธิปฯ (ที่เคยเป็นผู้แทนไปเจรจาเรื่องดินแดน ๔ จังหวัดกับรัฐบาลวิชีที่โตเกียว) กับสมาชิกรัฐสภาแห่งพรรคกลุ่มอื่นๆ อีก คณะผู้แทนฝ่ายไทยได้ตกลงกับฝรั่งเศสให้คณะอนุญาโตตุลาการขึ้นวินิจฉัยชี้ขาด ข้อตกลงนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล

"ฉ. ต่อมาได้มีการประกอบองค์คณะของอนุญาโตตุลาการ คือรัฐบาลไทยได้แต่งตั้งกรมหมื่นนราธิปฯ ที่เคยเจรจาเรื่องดินแดนนั่นเองเป็นอนุญาโตตุลาการฝ่ายไทย และตั้ง ม.จ. สกลวรรณากรวรวรรณ พระเชษฐาของกรมหมื่นนราธิปฯ นั่นเอง เป็นผู้แทนรัฐบาลไทย ส่วนฝ่ายฝรั่งเศส ก็ตั้งอนุญาโตตุลาการ ซึ่งผมจำชื่อไม่ได้ และก็ยังมีอนุญาโตตุลาการชาติเป็นกลางที่จำได้ว่ามีคนอเมริกัน ๑ คน และชาติเปรู ๑ คน ชื่อของคนชาติอื่นผมจำไม่ได้ จำได้แต่ฝ่ายไทย คณะอนุญาโตตุลาการดังกล่าวแล้วได้วินิจฉัยชี้ขาดให้รัฐบาลคืนดินแดน ๔ จังหวัดให้แก่ฝรั่งเศส อันเป็นเวลาภายหลังที่ผมออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วหลายเดือน ผมเห็นว่ารัฐบาลธำรงได้พยายามอย่างดีแล้วในการป้องกันรักษาผลประโยชน์ของชาติไทย หากแต่มีเหตุสุดวิสัยดังได้กล่าวมาแล้ว

"ช. ท่านกับคุณอนันต์ คงสังเกตได้ว่าประเทศที่เป็นฝ่ายอักษะหรือฝ่ายญี่ปุ่นนั้น ไม่อาจสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ จนกว่าจะได้ชำระสภาพแห่งการแพ้สงครามให้หมดสิ้นไป แต่สำหรับประเทศไทยนั้นขบวนการเสรีไทย และรัฐบาลที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรีกับรัฐบาลธำรง ได้พยายามกระทำการเพื่อประโยชน์ของชาติไทยหลายอย่างประการ จึงเป็นเหตุให้สหประชาชาติรับประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ทั้ง ๆ ที่อีกหลายประเทศซึ่งยื่นใบสมัครในปีนั้นหรือในปีต่อ ๆ มาอีกหลายปี ต้องถูกปฏิเสธหรือถูกยับยั้งไว้ ขอให้ท่านกับคุณอนันต์ โปรดให้ความเป็นธรรมว่า ขบวนเสรีไทยและรัฐบาลที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรีกับรัฐบาลธำรง ได้กระทำการเพื่อให้ชาติไทยเข้าสู่ความเป็นเอกราชสมบูรณ์

"ในที่สุดนี้ ผมขอส่งความปรารถนาดีและอวยพรให้ท่านผู้หญิงกับครอบครัวมีพลานามัยสมบูรณ์ และประสบความเจริญยิ่งๆ ขึ้น ภรรยาผมขอฝากความเคารพและระลึกถึงมาในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

ปรีดี พนมยงค์"

ดังกล่าวนี้ คือเรื่องราวกรณีพิพาทอินโดจีน ซึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ ได้คัดค้านไม่เห็นด้วยมาแต่เบื้องแรกแล้ว และโดยที่ อนันต์ พิบูลสงคราม บุตรชายจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เขียนหนังสือประวัติจอมพล ป.ฯ เกี่ยวกับประเด็นนี้คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง อาจารย์ปรีดีจึงได้เขียนจดหมายชี้แจงไปถึงท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม และคุณอนันต์ฯ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง และขอความเป็นธรรม และ ณ บัดนี้ อาจารย์ปรีดีหาชีวิตไม่แล้ว ผมจึงขออนุญาตขอความเป็นธรรมจากนิตยสารหลักไทให้อาจารย์ปรีดีด้วย

หนังสื งคม”

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

“นายปรีดี พนมยงค์ กับ
แผนการปลงพระชนม์
ของ พล.ต.อ. พระพินิจชนคดี”

“พระปกเกล้า
กับ
คณะราษฎร”

“ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
ขบวนการเสรีไทย และ
การต่อต้านญี่ปุ่น”

“นายปรีดี พนมยงค์ กับ
บทวิจารณ์อันบิดเบือนประวัติศาสตร์
ของ นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร”

ผู้เขียนกับรัฐบุรุษอาวุโส
ที่บ้านพักชานกรุงปารีส ฝรั่ง